

STADSMONITOR

VOOR LEEFBARE EN DUURZAME VLAAMSE STEDEN

www.thuisindestad.be

2004

Vlaams Rapport

Universiteit Gent
Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO)
Poel 16, B-9000 Gent
09/264.82.08 (tel)
09/264.83.90 (fax)
<http://cdonet.ugent.be>

Hogeschool Gent
Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde (HABE)
Voskenslaan 270, B-9000 Gent
09/242.42.02 (tel)
09/242.42.09 (fax)
<http://habe.hogent.be>

COLOFON

Deze pdf-versie van de stadsmonitor wordt niet geactualiseerd.
Voor recenter cijfermateriaal raden we aan om het interactieve
luik van de website www.thuisindestad.be te raadplegen.
Dit rapport werd gepubliceerd op 30 oktober 2004. Het
cijfermateriaal werd laatst aangepast midden 2004.

De Stadsmonitor werd ontwikkeld door:

het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO - Universiteit Gent)

Thomas Block, Jo Van Assche en Erik Paredis/Trui Maes

&

het Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde (HABE – Hogeschool Gent)

Prof. dr. Nathalie Vallet en Prof. dr. Filip De Rynck

Dank aan ZAK voor de leuke cartoons tussendoor.

Dank ook aan:

Jeroen Mercy en Dominiek Vandewiele (CDO)

Stefaan Tubex en Jan Velghe (HABE)

Dit project werd gefinancierd door het **Programma Beleidsgericht Onderzoek (PBO)**
en het **Projectteam Stedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap.**

De **kernstuurgroep** van dit project bestond uit:

Luc Bral (raadgever Stedenbeleid - Kabinet van Minister Paul Van Grembergen) / Ludo Halsberge (raadgever Stedenbeleid – Kabinet van Minister Marino Keulen), Linda Boudry (Hoofd Projectteam Stedenbeleid - Vlaamse Gemeenschap), Gunther Gysemans/Veerle Geurts (Afdeling Woonbeleid – AROHM – Vlaamse Gemeenschap), Luc Deschamps/Steven Valcke (Administratie Planning en Statistiek – Vlaamse Gemeenschap), Kathleen De Paepe/Sandra Broothaers (AMINAL – Vlaamse Gemeenschap; ter vervanging van Dhr. Rudi Daems – Kabinet Minister Dua/Sannen), Prof. Luc Goossens (OASeS – Universiteit Antwerpen), Prof. M. Van Haegendoren (SEIN – Limburgs Universitair Centrum).

De **stedenstuurgroep** van dit project bestond/bestaat uit:

Johan Stylemans (Schepen Ruimtelijke Ordening, Leefmilieu & Landbouw – Aalst), Réginald van Hecke (Adjunct-stadssecretaris Aalst), Erwin Pairon (Schepen Leefmilieu, Huisvesting, Ontwikkelingssamenwerking, Bevolking – Antwerpen), Roel Verhaert (Stadssecretaris Antwerpen), Peter Crombecq/Bob Spanoghe (Digipolis - Antwerpen), Roeland Gielen (Strategisch coördinator – Antwerpen), Reinhard Stoop (Databank Sociale Planning – Antwerpen), Jan Bel (Duurzaamheidsambtenaar – Antwerpen), Doris De Neve/Charlotte Storme (Schepen personeel, werkgelegenheid, centrale servicedienst – Brugge), Eric Van Hove (Stedenbeleid – Brugge), Fanny Anthonissen (Schepen economische zaken en toerisme – Genk), Francine Quanten (Diensthoofd Handel en Nijverheid – Genk), Robert Majchrowicz (Beleidsplanning – Genk), Bart Rousseau (Kabinetsmedewerker Schepen M. De Regge + Gent), Dirk Temmerman (Stedenbeleid – Gent), Inge Marchal (Dienst planning en coördinatie – Hasselt), Marc Verachtert (Dienst informatie en beleidsondersteuning – Hasselt), Frans Destoop (Schepen van stadsplanning en –ontwikkeling – Kortrijk), Geert Hillaert (Stadssecretaris – Kortrijk), Frans Van Den Bossche (Directeur stadsplanning en –ontwikkeling – Kortrijk), Patricia Ghekiere (Directie communicatie & beheer – Kortrijk), Louis Tobback (Burgemeester – Leuven), Jaak Brepoels (Schepen van Grond- en Huisvestingsbeleid, Economie en Werkgelegenheid – Leuven), Gust Vriens (Stadssecretaris – Leuven), Tom Kolenberg (Stedenbeleid – Leuven), Bart Somers/Koen Anciaux (Burgemeester – Mechelen), Ingrid Van Laer (Organisatieadviseur – Mechelen), Ray De Wever (Coördinator Sociale Vernieuwing – Mechelen), Bart Bronders (Schepen autonoom bedrijf stadshernieuwing, ruimtelijke ordening, economie, middenstand – Oostende), Johan Vandenaabeele (Stadssecretaris – Oostende), Martine Landuyt (Medewerkster stadssecretaris – Oostende), Daniël Bommerez (Directeur administratie – Roeselare), Marc Heynderickx (Schepen voor Ruimtelijke Ordening, Middenstand en Economie – Sint-Niklaas), Hilde Reynvoet (Huisvestingsambtenaar – Sint-Niklaas), Sofie Van Audenhove (Adviseur leefbaarheid – Sint-Niklaas), Tom van Even (Schepen ruimtelijke ordening, milieu, verkeer, mobiliteit – Turnhout), Staf Lauwerysen (Stadssecretaris - Turnhout), Jef Konings (Afdelingshoofd ruimtelijke ordening en milieu – Turnhout).

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	5	Onderdeel: Aandeel bibliotheekbezoekers	58
1. INLEIDING	11	Onderdeel: Aandeel bezoekers van museum, tentoonstelling of historische plaats	60
1.1 Wat is het doel van de stadsmonitor?	11	Onderdeel: Zelf uitoefenen van kunstzinnige activiteiten	62
1.2 Methodiek: hoe kwam de stadsmonitor tot stand	15	Kwaliteit van het erfgoed	64
1.2.0 Inleiding en schema		Dag- en verblijfstoerisme	65
1.2.1 Ondergrond: van concepten naar een visie voor leefbare en duurzame steden		Onderdeel: Verblijfstoerisme	66
- het normatieve kader: duurzame ontwikkeling		Onderdeel: Dagtoerisme	68
- Voorstudies van het Witboek stofferen de visie		Fierheid over de eigen stad	69
- Visiematrix met doelen en intenties inzake een leefbare en duurzame stad		Participatie aan het verenigingsleven	71
1.2.2 Naar indicatoren gekoppeld aan een visie		Participatie aan sport	73
1.2.3 Datamanagement: een zoektocht naar cijfers		Tevredenheid over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek	75
2. DE VISIEMATRIX	20	Onderdeel: Tevredenheid over speelvoorzieningen en -plekken	76
3. DE 188 INDICATOREN	32	Onderdeel: Tevredenheid over activiteiten voor ouderen in de buurt	78
3.1 Activiteitsdomein 'cultuur & vrije tijd'		Onderdeel: Tevredenheid over contact in de buurt	79
Amateurgezelschappen	33	Tevredenheid over aanbod aan sport en recreatie	81
Vernieuwing in de cultuurproductie	35	Tevredenheid over het cultureel aanbod	83
2de keus: Aantal podiumvoorstellingen	36	Tevredenheid over aanbod aan uitgaansgelegenheden, restaurants en cafés	85
2de keus: Aantal tentoonstellingen	38	Bereikbaar openbaar groen	290
Aanbod van culturele infrastructuur	40	Onderdeel: Bereikbaar 'lokaal' groen	291
Ticketverkoop cultuur	42	Onderdeel: Bereikbaar 'bovenlokaal' groen	292
Onderdeel: Ticketverkoop bioscopen	43	Uitrustingsniveau van de wijk	321
Onderdeel: Ticketverkoop culturele centra en kunstencentra	45	2de keus: Uitrustingsniveau van de wijk - beperkte versie	322
Onderdeel: Ticketverkoop theater	47	Onderdeel: Speelruimte in de wijk	330
Onderdeel: Ticketverkoop musea	48	Onderdeel: Jeugdruimte in de wijk	332
Lidmaatschap bibliotheek	49	Onderdeel: Sport- en recreatievoorzieningen in de wijk	334
Culturele participatie	51	Tevredenheid over de architecturale uitstraling	345
Onderdeel: Aandeel bioscoopbezoekers	52	Onderdeel: Tevredenheid over de uitstraling van de gebouwen in de buurt	346
Onderdeel: Aandeel bezoekers van sportevenementen	54	Onderdeel: Tevredenheid over de uitstraling van de straten, parken, monumenten en gebouwen in de stad	348
Onderdeel: Aandeel bezoekers van podiumvoorstellingen	56		

3.2 Activiteitsdomein 'leren & onderwijs'

Spijbelgedrag	87
Onderdeel: Spijbelgedrag in het voltijds secundair onderwijs	88
Onderdeel: Spijbelgedrag in het deeltijds secundair onderwijs	90
Schoolse vertraging	92
Onderdeel: Schoolse vertraging in het lager onderwijs	93
Onderdeel: Schoolse vertraging in het algemeen secundair onderwijs	95
Onderdeel: Schoolse vertraging in het technisch secundair onderwijs	97
Onderdeel: Schoolse vertraging in het beroepssecundair onderwijs	99
Ongekwalficeerde uitstroom uit het secundair onderwijs	101
Participatie van laaggeschoolden aan volwassenonderwijs	102
Participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs op basis van thuistaal	103
2de keus: Participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs op basis van nationaliteit	104
Functioneel analfabeten	106
Levenslang leren	107
Kwaliteit van het leer- en schoolklimaat	108
De aantrekkingskracht van het secundair onderwijs in de stad	110
Innovatief karakter van het onderwijs	112
Recrutering van basisscholen uit de buurt	113
Participatie van laaggeschoolde werklozen aan beroepsopleiding	114
Interne milieuzorg	298
Onderdeel: Milieuzorg op school	301
Uitrustingsniveau van de wijk	321
2de keus: Uitrustingsniveau van de wijk - beperkte versie	322
Onderdeel: Basisscholen in de wijk	328
Kwaliteit van de netwerking in het onderwijs	378
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs	379
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs	381

3.3 Activiteitsdomein 'Ondernemen & Werken'

Economische beslissingscentra	117
Lokale toelevering van goederen en diensten	120
Lokale samenwerking tussen ondernemingen op het vlak van onderzoek en ontwikkeling	121
Overlevingsgraad van ondernemingen	123
Ondernemingsklimaat	125
Bedrijfsvriendelijkheid	126
Werkgelegenheidsgraad	127
Langdurige werkloosheid	130
Segregatie op de arbeidsmarkt naar etniciteit	132
2de keus: Aandeel allochtone werklozen	134
Segregatie op de arbeidsmarkt van de laaggeschoolden	136
2de keus: Aandeel laaggeschoolde werklozen	138
Mismatch tussen gevraagde en aangeboden jobs	140
2de keus: Knelpuntenberoepen	141
Jobtevredenheid	144
Werkbaarheidsgraad	145
Open ondernemingsbeleid	146
Participatie van laaggeschoolde werklozen aan beroepsopleiding	114
Interne milieuzorg	298
Onderdeel: Milieuzorg in bedrijven	299
Kwaliteit van de netwerking rond ondernemen en werken	383
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond toeleiding naar de arbeidsmarkt	384
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond ondernemen	386

3.4 Activiteitsdomein 'Veiligheidszorg'

Algemeen onveiligheidsgevoel	147
Mijdgedrag	149
2de keus: Mijdgedrag op bepaalde plekken in de stad	150
Slachtoffersgraad	152
Criminaliteitsgraad voor diefstal	154
Onderdeel: Criminaliteitsgraad voor autodiefstal	155
Onderdeel: Criminaliteitsgraad voor handtasdiefstal	157
Criminaliteitsgraad voor woninginbraak	159
Verkeersslachtoffers	161
Subjectieve verkeersonveiligheid in de buurt	163
2de keus: Onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt	164
Verloedering in de buurt	166
2de keus: Rommel in de buurt	168
Intra-familiaal geweld	171
Kwaliteit van de netwerking bij veiligheid	400
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond buurtgerichte preventie	401
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond slachtofferzorg	403

3.5 Activiteitsdomein 'Wonen'

Spreiding van sociale huurwoningen	173
Kandidaten voor sociale huurwoningen	175
Onderdeel: Kandidaten voor sociale huurwoningen in de stad	176
Onderdeel: Kandidaten uit de stad voor sociale huurwoningen	178
Wachttijden sociale huurwoningen	180
Onderdeel: Wachttijden bij toekenning sociale huurwoningen	181
Onderdeel: Wachttijden op wachtlijsten sociale huurwoningen	183
Overmatige leegstand van woningen	185
2de keus: Langdurig leegstaande woningen	187
Basiskwaliteit van de woningen	190

2de keus: Woningkwaliteit	191
Woonkosten	194
Betaalbaarheid van het wonen	195
Onderdeel: Betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars	196
Onderdeel: Betaalbaarheid van het wonen voor huurders	199
Betaalmoelijkheden voor het wonen	200
Algemeen migratiesaldo	201
Migratiesaldo naar leeftijd	204
Tevredenheid over de woonomgeving	207
Onderdeel: Tevredenheid over de buurt	208
Onderdeel: Tevredenheid over de stad	210
Tevredenheid over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek	75
Onderdeel: Tevredenheid over speelvoorzieningen en -plekken	76
Onderdeel: Tevredenheid over activiteiten voor ouderen in de buurt	78
Onderdeel: Tevredenheid over contact in de buurt	79
Verloedering in de buurt	166
2de keus: Rommel in de buurt	168
Parkeergelegenheid voor bewoners	233
Groenindruk van de eigen buurt	285
Bereikbaar openbaar groen	290
Onderdeel: Bereikbaar 'lokaal' groen	291
Onderdeel: Bereikbaar 'bovenlokaal' groen	292
Uitrustingsniveau van de wijk	321
2de keus: Uitrustingsniveau van de wijk - beperkte versie	322
Onderdeel: Basismobiliteit in de wijk	324
Onderdeel: Winkelvoorzieningen in de wijk	326
Onderdeel: Basisscholen in de wijk	328
Onderdeel: Speelruimte in de wijk	330
Onderdeel: Jeugdruimte in de wijk	332
Onderdeel: Sport- en recreatievoorzieningen in de wijk	334
Wooninbreiding in de stadsregio	342
Woondichtheid in de stad	350
Onderdeel: Woondichtheid buurten	351
Onderdeel: Woningdichtheid bij bouwactiviteiten	353

Onderdeel: Woningdichtheid bij nieuwbouw	354
Kwaliteit van de netwerking bij wonen	387
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond sociale huisvesting	388
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kwaliteitsvolle huisvesting	390
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kwalitatieve leef- en woonomgeving	392

3.6 Activiteitsdomein 'Zich verplaatsen / Mobiliteit'

Afgelegde afstand met de auto/motor/brom- of snorfiets	213
Gebruik van het openbaar vervoer (modal split)	215
2de keus: Openbaar vervoer als belangrijkste verplaatsingsmiddel	217
Gebruik van de fiets (modal split)	219
2de keus: Fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel	221
Verplaatsingen te voet (modal split)	223
2de keus: Verplaatsingen te voet (als belangrijkste verplaatsingsmiddel)	225
Gebruik van de auto / motor / brom- of brom snorfiets (modal split)	227
2de keus: Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel tijdens de vrije tijd	229
2de keus: Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel tussen woonplaats en werk/school	231
Parkeergelegenheid voor bewoners	233
Bereikbaarheid van belangrijke plaatsen via het openbaar vervoer	235
Toegankelijkheid van het openbaar vervoer	236
Niet-milieuvriendelijke voertuigen	237
Verkeersslachtoffers	161
Subjectieve verkeersonveiligheid in de buurt	163
2de keus: Onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt	164
Uitrustingsniveau van de wijk	321
2de keus: Uitrustingsniveau van de wijk - beperkte versie	322
Onderdeel: Basismobiliteit in de wijk	324

3.7 Activiteitsdomein 'Zorg & Opvang'

Tevredenheid van gebruikers over zorg en opvang	239
Wachtdijst voor geestelijke gezondheidszorg	241
Wachtdijst bijzondere zorg voor personen met een handicap	242
Wachtdijsten voor kinderopvang	244
Onderdeel: Toereikendheid van aanbod aan voorschoolse kinderopvang	246
Onderdeel: Toereikendheid van aanbod aan buitenschoolse kinderopvang	248
Oneigenlijk gebruik van zorg	250
Betaalbaarheid van zorg en opvang	251
Kwaliteit van de netwerking bij zorg en opvang	393
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kinderopvang	394
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond ouderenzorg	396
Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond thuiszorg	398

3.8 Kolomcluster 'Sociale Principes'

Zichtbaarheid van diversiteit in publieke functies naar etniciteit	253
Zichtbaarheid van diversiteit in publieke functies naar gender	256
Diversiteit in bedrijven en publieke kaderfuncties naar etniciteit	258
Onderdeel: Diversiteit in publieke kaderfuncties naar etniciteit	259
Onderdeel: Diversiteit in private kaderfuncties naar etniciteit	262
Diversiteit in bedrijven en publieke kaderfuncties naar gender	264
Onderdeel: Diversiteit in publieke kaderfuncties naar gender	265
Onderdeel: Diversiteit in private kaderfuncties naar gender	268
Fysieke toegankelijkheid van publieke gebouwen (en omgeving)	269
Deelname aan het maatschappelijk leven	271
Huishoudens in financiële armoede	273
2de keus: Huishoudens met OCMW-steun	274

Inkomens onder de kritische grens	277
2de keus: Fiscale inkomens beneden de kritische grens	279
2de keus: Voorkeursregeling in de gezondheidszorg (vroeger WIGW)	281
Personen met overmatige schuldenlast	283
Schoolse vertraging	
Onderdeel: Schoolse vertraging in het lager onderwijs	93
Onderdeel: Schoolse vertraging in het algemeen secundair onderwijs	95
Onderdeel: Schoolse vertraging in het technisch secundair onderwijs	97
Onderdeel: Schoolse vertraging in het beroepssecundair onderwijs	99
Ongekwalficeerde uitstroom uit het secundair onderwijs	101
Participatie van laaggeschoolden aan volwassenonderwijs	102
Participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs op basis van thuistaal	103
2de keus: Participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs op basis van nationaliteit	104
Functioneel analfabeten	106
Participatie van laaggeschoolde werklozen aan beroepsopleiding	114
Langdurige werkloosheid	130
Segregatie op de arbeidsmarkt naar etniciteit	132
2de keus: Aandeel allochtone werklozen	134
Segregatie op de arbeidsmarkt van de laaggeschoolden	136
2de keus: Aandeel laaggeschoolde werklozen	138
Spreiding van sociale huurwoningen	
Kandidaten voor sociale huurwoningen	175
Onderdeel: Kandidaten voor sociale huurwoningen in de stad	176
Onderdeel: Kandidaten uit de stad voor sociale huurwoningen	178
Wachttijden sociale huurwoningen	180
Onderdeel: Wachttijden bij toekenning sociale huurwoningen	181
Onderdeel: Wachttijden op wachtlijsten sociale	183

huurwoningen	
Betaalmoelijkheden voor het wonen	200
Toegankelijkheid van het openbaar vervoer	236
Betaalbaarheid van zorg en opvang	251

3.9 Activiteitsdomein 'Natuur & Milieubeheer'

Groenindruk van de eigen buurt	285
Oppervlakte aan groen	287
Oppervlakte waardevolle natuur	288
Bereikbaar openbaar groen	290
Onderdeel: Bereikbaar 'lokaal' groen	291
Onderdeel: Bereikbaar 'bovenlokaal' groen	292
Totaal huishoudelijk afval	293
Huishoudelijk waterverbruik	295
Lokale bijdrage tot de mondiale klimaatverandering	297
Interne milieuzorg	298
Onderdeel: Milieuzorg in bedrijven	299
Onderdeel: Milieuzorg op school	301
Geluidshinder	303
2de keus: Last van lawaai of geluidshinder	304
Indruk van de netheid	306
Onderdeel: Indruk van de netheid in de buurt	307
Onderdeel: Indruk van de netheid in de stad	309
Luchtkwaliteit	311
Oppervlaktewaterkwaliteit	312
Niet-milieuvriendelijke voertuigen	237

3.10 Kolomcluster 'Fysieke Principes'

Medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur	313
Bundeling van activiteiten	315
Functiedichtheid op intermodale verkeersknooppunten	316
Uitrustingsniveau van de wijk	321
2de keus: Uitrustingsniveau van de wijk - beperkte versie	322
Onderdeel: Basismobiliteit in de wijk	324
Onderdeel: Winkelvoorzieningen in de wijk	326
Onderdeel: Basisscholen in de wijk	328
Onderdeel: Speel- en ontmoetingsruimte in de wijk	330

Onderdeel: Jeugdruimte in de wijk	332	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs	379
Onderdeel: Sport- en recreatievoorzieningen in de wijk	334	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs	381
Langdurig ongebruikte ruimte	335	Kwaliteit van de netwerking rond ondernemen en werken	383
Onderdeel: Langdurig leegstaande bedrijfspanden	336	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond toeleiding naar de arbeidsmarkt	384
Onderdeel: Onbebouwde percelen	338	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond ondernemen	386
Ruimte-efficiëntie voor het ondernemen	340	Kwaliteit van de netwerking bij wonen	387
Wooninbreiding in de stadsregio	342	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond sociale huisvesting	388
Kwaliteit van de openbare ruimte	343	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kwaliteitsvolle huisvesting	390
Tevredenheid over de architecturale uitstraling	345	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kwalitatieve leef- en woonomgeving	392
Onderdeel: Tevredenheid over de uitstraling van de gebouwen in de buurt	346	Kwaliteit van de netwerking bij zorg en opvang	393
Onderdeel: Tevredenheid over de uitstraling van de straten, pleinen, parken, monumenten en gebouwen in de stad	348	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond kinderopvang	394
Woondichtheid in de stad	350	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond ouderenzorg	396
Onderdeel: Woondichtheid in buurten	351	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond thuiszorg	398
Onderdeel: Woningdichtheid bij bouwactiviteiten	353	Kwaliteit van de netwerking bij veiligheid	400
Onderdeel: Woningdichtheid bij nieuwbouw	354	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond buurtgerichte preventie	401
Kwaliteit van het erfgoed	64	Onderdeel: Kwaliteit van de samenwerking rond slachtofferzorg	403
Overmatige leegstand van woningen	185	Fierheid over de eigen stad	69
2de keus: Langdurig leegstaande woningen	187	Participatie aan het verenigingsleven	71
		Open ondernemingsbeleid	146
3.11 Kolomcluster 'Institutionele Principes'			
Vertrouwen in de medemens	357		
Vertrouwen in de overheid en instellingen	359		
Onderdeel: Vertrouwen in de federale overheid	360		
Onderdeel: Vertrouwen in de Vlaamse overheid	362		
Onderdeel: Vertrouwen in de stedelijke overheid	364		
Onderdeel: Vertrouwen in het gerecht, de politie en de pers	366		
Solidariteitsgraad met ouderen, personen met handicap, allochtonen en migranten	368		
Solidariteitsgraad met armen in de wereld	369		
Tevredenheid onder inwoners over de administratieve dienstverlening	370		
Spreiding van informatie over en door de stad	372		
Consultatie van bewoners door het stadsbestuur	374		
Actieve betrokkenheid van de burger	376		
Kwaliteit van de netwerking in het onderwijs	378		

1. INLEIDING

Evolueren de Vlaamse centrumsteden in een duurzame richting? Wordt de stad meer leefbaar? Gaat de toestand van de Vlaamse steden erop vooruit? Of meer concreet: Zijn de inwoners van Leuven, Genk, Kortrijk, Aalst of Brugge tevreden over hun stad? Nemen ze deel aan culturele activiteiten? Hoe zit het met de schoolse vertraging in de steden? Neemt het aandeel langdurig werklozen af? Is er in de steden een daling van het onveiligheidsgevoel? Hoe verplaatsen de inwoners zich tijdens de vrije tijd? Zijn er voldoende sociale huurwoningen? Hebben Mechelen, Antwerpen, Gent of Hasselt veel of weinig huishoudelijk afval? Hebben de inwoners vertrouwen in hun stadsbestuur? Is er een tekort aan kinderopvang? Is er een goede samenwerking op het vlak van het onderwijs in Sint-Niklaas, Turnhout, Roeselare en Oostende? Op deze en nog vele andere vragen tracht de stadsmonitor een (deel van het) antwoord te geven.

De stadsmonitor is een instrument dat bestaat uit 188 indicatoren die weergeven of de stad evolueert in een leefbare en duurzame richting. De set van indicatoren is gebaseerd op een visie bestaande uit doelen en intenties die duidelijk aangeven waar we met de Vlaamse centrumsteden naar toe willen.

De stadsmonitor werd ontwikkeld in opdracht van de Vlaamse minister bevoegd voor stedenbeleid en dit in overleg met enkele honderden experts uit de 13 centrumsteden, de Vlaamse administratie, de middenveldorganisaties en de academische wereld. De Vlaamse Gemeenschap (Programma Beleidsgericht onderzoek en Projectteam Stedenbeleid) financierde dit project, de uitvoering gebeurde door onderzoekers van het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (Universiteit Gent) en het Departement Handelswetenschappen en Bestuurskunde (Hogeschool Gent).

Bedoeling is dat iedereen die bij de ontwikkeling van de stad betrokken is, de stadsmonitor gaat gebruiken om te leren en om discussies en keuzes te onderbouwen. In het bijzonder wil dit instrument voeding geven aan strategische plannen en beleidsprogramma's van het stadsbestuur.

We lichten eerst het doel en de functie van de stadsmonitor toe. Dan gaan we kort in op het ontwikkelingsproces en lichten uitgebreider de visiematrix toe. We tonen vervolgens de 188 indicatoren, waarvan twee derden al van data zijn voorzien.

De uitleg bij elke indicator is in dit rapport beperkt. Op de website www.thuisindestad.be (luik stadsmonitor) vindt de lezer per indicator nog veel meer toelichting, zo bijvoorbeeld de databron en –leverancier, de betrouwbaarheid, de vergelijkbaarheid in tijd en ruimte, de berekeningsmethode, etc.

1.1. WAT IS HET DOEL VAN DE STADSMONITOR?

Bij de start van het project (midden 2001) hebben we een werkdefinitie ontwikkeld. Dat was nodig om alle actoren betrokken bij het onderzoek duidelijk te maken wat de stadsmonitor is en wat hij niet is. De definitie sloot discussie niet uit. Ze tekende de bedding waarin de discussie zich kon ontwikkelen.

We geven eerst een algemene definitie en ontleiden dan elk onderdeel meer in detail.

De stadsmonitor is:

- A. *Een meet- en leerinstrument op strategisch niveau bestemd voor alle bij de stedelijke ontwikkeling betrokken actoren*
- B. *dat via omgevingsindicatoren evoluties toont van actoren en factoren die deel uitmaken van de maatschappelijke omgeving van het politiek-administratief apparaat dat in en voor de stad / stedelijk gebied actief is*
- C. *met als doel het strategisch beleid van dat apparaat in het algemeen en van het stadsbestuur in het bijzonder beter te onderbouwen door het geven van een input voor planning en beleidsprogramma's.*
- D. *De stadsmonitor wordt idealiter beheerd door het stadsbestuur.*

Ad A

Een monitor is een *leerinstrument* voor alle bij de stedelijke ontwikkeling betrokken actoren (Vlaamse overheid, stadsbesturen, administraties, bedrijven, maatschappelijk middenveld, burgers, sectoren,...). De leereffecten zitten in de opbouw van een gemeenschappelijke kijk naar de stad bij actoren (wie ziet wat), in de communicatie en discussie over indicatoren (wat meet wat), in de discussie over de manier waarop elementen moeten of kunnen worden gewijzigd (wat moet er gebeuren), in de discussie over de verdeling van verantwoordelijkheden (wie moet wat doen) en opbouw van partnerschappen (hoe kan worden samengewerkt). Een monitor is in zijn geheel een *communicatie-instrument* over de stad en zijn ontwikkeling, tussen stadsbestuur, bewoners, maatschappelijk middenveld, bedrijven,...

Het is een instrument op *strategisch niveau*:

- De monitor behoudt een brede focus (overkoepelt beleidsdomeinen);
- Is gecompriëerd (selectief gekozen indicatoren bundelen gegevens);
- Is toekomstgericht (middellange termijn: 5 –10 jaar, en lange termijn: 10 – 20 jaar);
- Heeft een lagere frequentie dan operationele monitoren.

De stadsmonitor is gericht op het geheel van de organisatie (bvb. niet op één bepaalde dienst of departement). Voor stadsbesturen betekent dat: de stadsmonitor dient op de eerste plaats voor beleidsdebatten op het niveau van de gemeenteraad, het college, het ambtelijke managementcomité, voor deze collectieve organen dus die verantwoordelijk zijn voor het overkoepelend functioneren van stadsbesturen en voor de grote richtingen van het beleid.

Ad B

Een monitor meet en werkt dus met indicatoren. Algemeen wordt gesteld dat indicatoren synthetische en representatieve weergaven zijn van een groter complexer geheel van verschijnselen (bij voorkeur meetbaar gemaakt op een kwantitatieve schaal). Indicatoren worden gebruikt om aan te tonen dat cijfers niet enkel feiten weergeven, maar dat ze eerder een samenvatting zijn van complexe en vage informatie (OECD, 1998 (1)). Bovendien moeten de cijfers kunnen geïnterpreteerd worden, *een doel* bevatten (Gordon D. en Spicker P., 1999 (2))(3).

De indicatoren van de stadsmonitor zijn omgevingsindicatoren. Ze vormen samen een *omgevingsscanner* die de toestand van de stad zo goed als mogelijk (weliswaar op een strategisch niveau - zie Ad A) in kaart brengt. Ze evalueren dus niet bepaalde diensten (cf. supra en infra), maar tonen maatschappelijk relevante evoluties van actoren en factoren. *Actoren* omvat belanghebbenden en belangstellenden in de stedelijke ontwikkeling. Wat bij deze actoren gemeten wordt (houdingen, percepties, concreet gedrag,...), hoe dat gebeurt (objectieve indicatoren, subjectieve metingen) en op welke schaal wat gemeten wordt (stedelijk gebied, administratief gebied van de stad, wijken of buurten - stadsgebieden, het niveau van de individuele burgers,...) maakte deel uit van het ontwikkelings- en zoekproces van het hele project. *Factoren* zijn bundelingen van contextelementen die gedifferentieerd kunnen zijn per stedelijk gebied en die niet direct en causaal toewijsbaar zijn aan actoren: economische, geografische, sociaal-culturele, politieke, situationele, juridische, historische en technologische factoren.

De monitor meet evoluties, wat betekent dat een monitor *niet eenmalig* kan zijn. Een consistente meting die volgehouden wordt gedurende langere tijd bepaalt de zinvolheid om met een stadsmonitor te starten. Om de 3 à 4 jaar een volledig geactualiseerde editie opmaken van de stadsmonitor beschouwen wij als wenselijk.

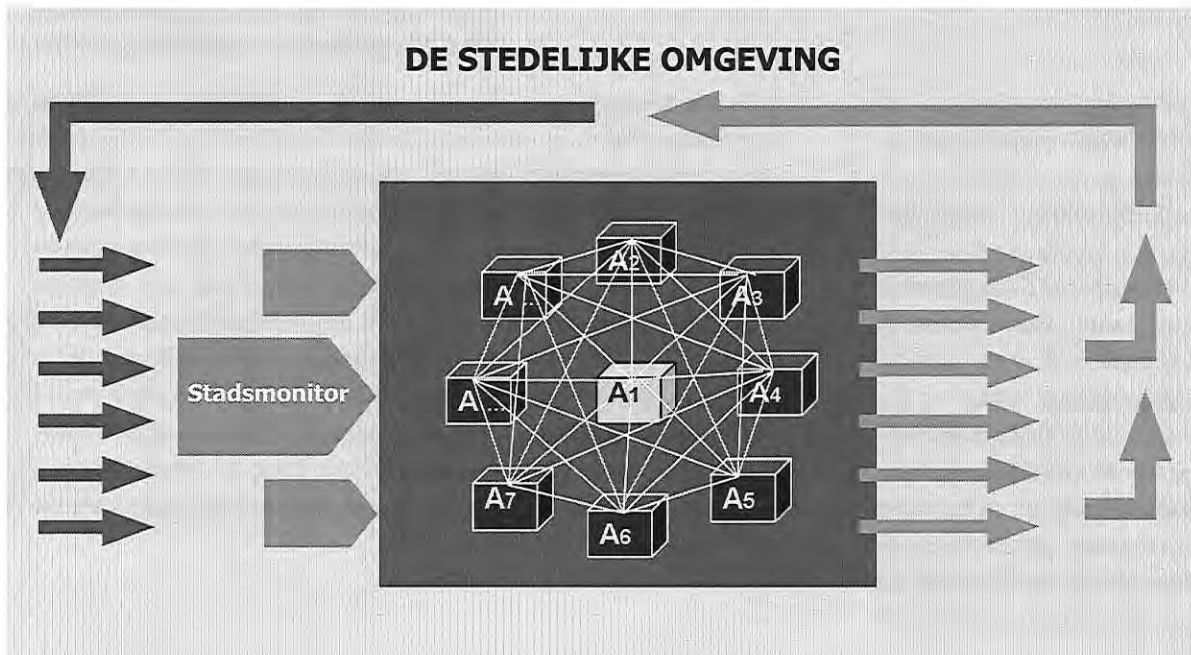
De stadsmonitor is weliswaar voor alle actoren relevant die bij de stedelijke ontwikkeling betrokken zijn (zie Ad A), maar hij heeft een bijzondere relevantie voor het *politiek-administratief apparaat* dat in en voor dat gebied actief is. Daarmee bedoelen we allerlei federale, Vlaamse, provinciale, stedelijke overheden die indirect (door hun algemeen beleid) en met directe acties in dat gebied actief zijn (in het geval van centrale of provinciale overheden soms via eigen afdelingen, bureaus of diensten). Het zijn al hun afzonderlijke acties en acties die uit hun onderlinge samenwerking ontstaan, die invloed kunnen uitoefenen op de stedelijke ontwikkeling (stedelijke gebieden, stad en stadsgebieden). De monitor moet ertoe leiden dat al die onderdelen van dat apparaat een gemeenschappelijke discussiebasis hebben door een instrument te ontwikkelen dat hun gemeenschappelijke omgeving in kaart brengt (zie leerinstrument Ad A) en dat hen mogelijk maakt te communiceren over (het waarom van) hun acties (zie communicatie-instrument Ad A).

Ad C

De monitor moet het *strategische beleidsproces* van alle actoren voeden. In dit project staan vooral de ambities van het stadsbestuur (*in onderstaande schema's wordt het stadsbestuur met A1 aangeduid*) en van de Vlaamse overheid centraal, maar de stadsmonitor kan dus evengoed voeding geven aan strategische debatten bij bedrijven, het maatschappelijk middenveld, gesubsidieerde diensten,... De exacte verhouding tussen de stadsmonitor en de beleidscyclus (omgevingsanalyse, doelstellingenbepaling, activiteiten en evaluatie) is cruciaal voor een goed begrip van de functie van de stadsmonitor en is al even cruciaal voor een juiste positionering in het kader van de implementatie op Vlaams en stedelijk niveau. Onderstaande *schema's* trachten de positie van de stadsmonitor te verduidelijken (*zie Schema 1 en 2*).

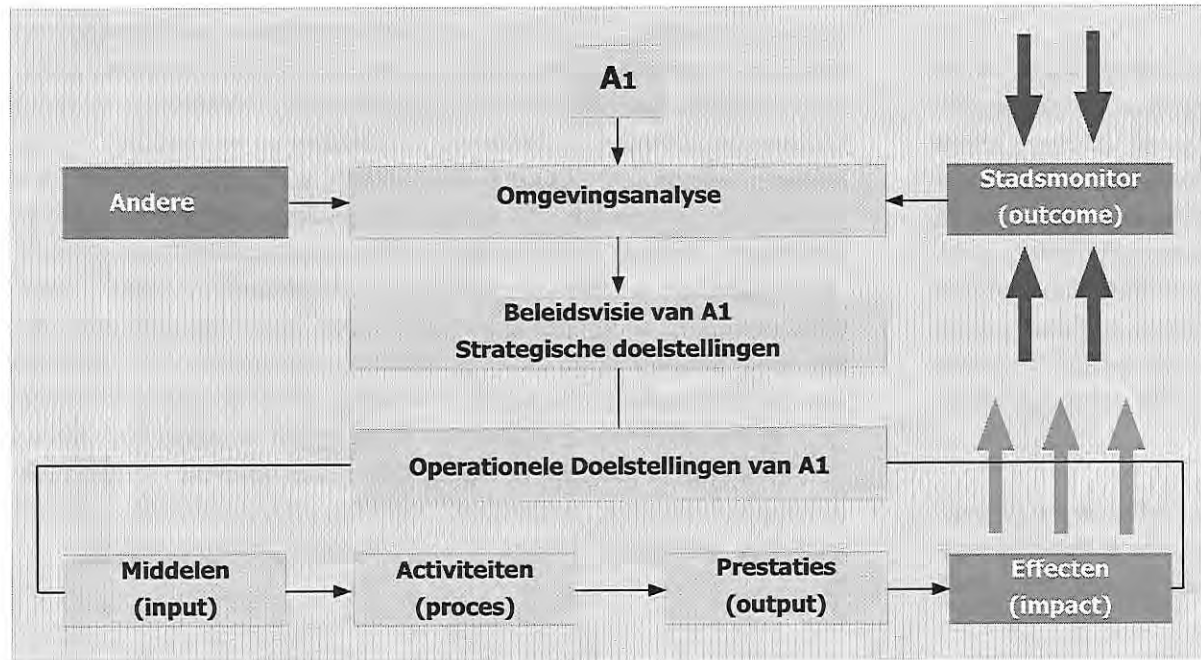
De stadsmonitor is één van de instrumenten die de kwaliteit van de omgevingsanalyse moet verbeteren en levert dus belangrijke input voor de volgende fasen van de beleidscyclus. Een goede omgevingsanalyse kan immers vele actoren

tot nut zijn (*actoren: A1, A2, A3, ... in Schema 1*). Idealiter gaat het maken van een omgevingsanalyse vooraf aan het bepalen van de beleidsvisie en de strategische doelstellingen (*zie Schema 2*). Dergelijke analyse moet een goede status quaestio geven van de problemen, de potenties en de verwachte ontwikkelingen op korte, middellange en lange termijn, waarmee i.c. de stad en het stedelijk beleid rekening moeten houden. Dat geldt bijvoorbeeld voor sociale en ecologische evoluties, politieke ontwikkelingen, maatschappelijke behoeften, waardepatronen, economische conjunctuur, demografische evoluties, ... Daarboven moeten de sterkten en zwakten in kaart worden gebracht zowel van elk relevant beleidsdomein als van de bestaande structuren en hun werking, en van de samenwerking in de stad (i.c. netwerkanalyse)⁽⁴⁾. Met andere woorden, de indicatoren van de stadsmonitor alleen zeggen onvoldoende om tot een bruikbare omgevingsanalyse te komen. Ook andere gegevens zijn nodig (vb. contextvariabelen, meer kwalitatieve elementen,...). De stadsmonitor is daarom één maar niet het enige instrument om de omgeving in kaart te brengen.

Schema 1: De stadsmonitor versterkt de omgevingsanalyse van verschillende actoren

Schema 2: Positionering stadsmonitor binnen de beleids- en beheerscyclus van één actor (A1) (5)

De stadsmonitor is *geen operationele monitor of prestatie-meetsysteem*: hij geeft niet aan wie in welke dienst en op welk beleidsniveau gisteren wat gedaan heeft en wat die morgen moet doen. We merken op dat dergelijke monitoren – vooral prestatie-meetsystemen of beleidseffectmetingen – momenteel zeer populair zijn, hoewel hun ontwikkeling vaak op veel problemen stuit. Deze monitoren bestaan uit een set van indicatoren die (meestal per beleidsdomein) aangeven hoeveel middelen zijn ingezet (input-indicatoren), welke processen het beleid in gang hebben gezet (proces- of throughput-indicatoren), en tot welke prestaties en effecten dit beleid heeft geleid (prestatie-, output- en impactindicatoren (6)). Dergelijke indicatoren zijn uiteraard ook nuttig maar overheden hebben nood aan systemen voor opvolging van de *beleidscyclus in alle fasen*. Niet alleen is bekend en ervaren dat beleidseffectmeting een bijzonder hachelijke en methodisch complexe materie is, ook richt deze zich slechts op de evaluatiefase van de beleidscyclus. Binnen het kader van strategische planning is er o.i. ook nood aan monitoring die de fase van *beleidsvoorbereiding of de*

omgevingsanalyse kunnen versterken. Het is in dat segment van de beleidscyclus dat de stadsmonitor zich bevindt.

Vandaar dat de stadsmonitor in vergelijking met prestatie-meetsystemen een andere filosofie hanteert: het is een *omgevingsscanner* die enkel de belangrijkste indicatoren bevat in het kader van een leefbare en duurzame stad en discussies moet stimuleren en voeden over de grote beleidslijnen. Die zijn dan op hun beurt richtinggevend voor operationele programma's van elke overheidsorganisatie die bij de stedelijke ontwikkeling betrokken is. De stadsbesturen hebben in dat proces een bijzondere rol: ze zijn gelegitimeerd voor het algemene belang van vorige, huidige en toekomstige generaties in de stad. Ze hebben dan ook een bijzondere verantwoordelijkheid in de regie van de inspanningen van de overheidsactoren en van maatschappelijke actoren. Uiteraard is de stadsmonitor voor de stadsbesturen zelf ook een richtinggevend instrument om de eigen taken en bevoegdheden bij te sturen.

Dit is zeer belangrijk voor het project van de stadsmonitor; de stadsmonitor kan *niet* worden gezien als een *evaluatie-instrument*, tenzij op een zeer algemeen niveau, als een evaluatie van de collectieve effecten op de maatschappelijke omgeving van alle handelingen en inspanningen van de verschillende publieke en private actoren. De stadsmonitor is zeker geen evaluatie-instrument van het beleid van het stadsbestuur en is nog veel minder een instrument voor evaluatie van operationele programma's. Een nuancering is hier wel nodig: het is mogelijk dat een stadsbestuur (of een andere actor) zelf vindt dat bepaalde elementen van de stadsmonitor als rechtstreekse effectmeting van eigen beleids-inspanningen kunnen worden ingebouwd. Sommige aspecten van de monitor staan immers directer in verband met taken en bevoegdheden van een actor dan andere. In elk geval betreft het dan een eigen keuze, het wordt hen niet opgelegd.

Ad D

De regiefunctie voor de stadsmonitor ligt best bij de stad en dus wordt de stadsmonitor in principe beheerd door het stadsbestuur. Dat is een logische conclusie uit alle voorgaande elementen van de definitie waarin de bijzondere rollen van het stadsbestuur werden toegelicht. 'Beheren' betekent dat de stadsbesturen verantwoordelijk zijn voor de opbouw, werking en opvolging van de stadsmonitor. Welke aspecten of onderdelen eventueel worden uitbesteed is een verantwoordelijkheid van het stadsbestuur, net als de opvolging van de kwaliteit waarmee dat gebeurt. 'Beheren' betekent ook dat het stadsbestuur waar nodig de coördinatie van aspecten op zich neemt en dat het stadsbestuur verantwoordelijk is voor het overleg over de stadsmonitor met alle belanghebbende en belangstellende actoren. In een eventueel vervolgtraject van de stadsmonitor moet in overleg met de 13 centrumsteden nog meer concreet worden afgesproken welke verantwoordelijkheid de Vlaamse overheid blijft dragen voor het in stand houden van de stadsmonitor.

1.2. METHODIEK: HOE KWAM DE STADSMONITOR TOT STAND?

1.2.0. INLEIDING & SCHEMA

In dit onderzoek volgden we een 2-sporenstrategie (zie *Schema 3*):

- **Spoor 1** had betrekking op de *inhoudelijke en technisch-instrumentele opmaak* van de monitor voor steden op Vlaams niveau. Hoofddoel van dit spoor was te bepalen wat we onder een leefbare en duurzame Vlaamse stad verstaan en hoe we dit vervolgens kunnen meten. Participatie van alle belanghebbenden, in eerste instantie uit de 13 centrumsteden, was hierbij cruciaal.

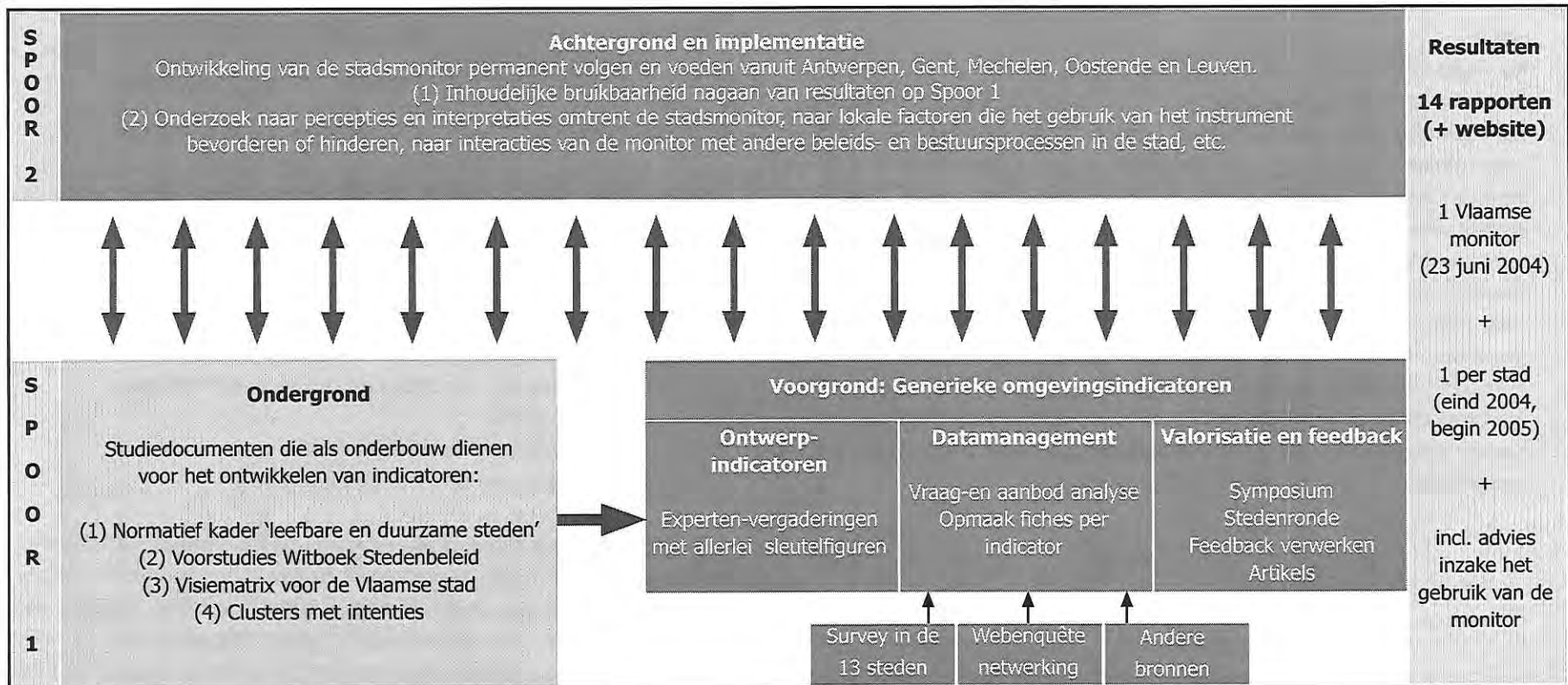
Dit spoor lichten we in volgende onderdelen verder toe:

- 1.2.1. Ondergrond: van concepten naar een visie voor leefbare en duurzame steden
- 1.2.2. Naar indicatoren gekoppeld aan de visie
- 1.2.3. Datamanagement: een zoektocht naar cijfers

- **Spoor 2** had meer een organisatiekundige, *bestuurskundige* en beleidswetenschappelijke focus. Hier besteedden we aandacht aan de verschillende percepties en interpretaties die lokale actoren vanuit hun lokale inbedding aan bepaalde onderdelen van de stadsmonitor geven. We gingen ook na welke elementen (potenties, pijnpunten en evoluties) van cultuur, structuur en institutionele regelgeving in het lokale bestuursstelsel de implementatie van een monitor (eventueel) kunnen hinderen of bevorderen. In vier steden (Antwerpen, Oostende, Leuven en Mechelen) vond daarom intensief en diepgravend ontwikkelingsonderzoek plaats. Spoor 2 mondde uit in een realistisch beleidsadvies voor de Vlaamse en stedelijke overheden over de instrumentele, procesmatige en organisatorische inbedding van de stadsmonitor.

In deze vier 'Spoor 2-steden' werd ook nagegaan of de stadsmonitor, die op een eerder generieke manier werd ontwikkeld op spoor 1, ook tegemoet kwam aan de specificiteit van een enkele stad. Spoor 2 volgde en voedde op die manier sterk de ontwikkeling van de 'generieke' stadsmonitor (spoor 1).

Voor meer informatie (onder meer het *beleidsadvies*) verwijzen we naar de nota's hieromtrent op de website www.thuisindestad.be.

Schema 3: De 2-sporenaanpak

1.2.1. ONDERGROND: VAN CONCEPTEN NAAR EEN VISIE VOOR LEEFBARE EN DUURZAME STEDEN

Leefbaarheid en duurzaamheid zijn algemene woorden. Wat betekenen ze, toegepast op steden in Vlaanderen? Van die betekenis, van die visie, zijn de indicatoren afgeleid. We verzamelden dus niet zomaar zoveel mogelijk cijfers over de steden. De indicatoren zijn ingebed in een visie op de stad: we weten waarom we deze indicatoren gebruiken. Indicatoren in de stadsmonitor zijn meer dan getallen.

Om tot de visie op de leefbare en duurzame Vlaamse stad te komen, gebruikten we bij aanvang twee bronnen: algemene literatuur over duurzaamheid en de

documenten ontwikkeld in de schoot van de Task Force Stedenbeleid, die uiteindelijk tot het witboek stedenbeleid hebben geleid. We lichten beide bronnen hieronder kort toe.

Het normatieve kader: duurzame ontwikkeling

Het begrip 'duurzame ontwikkeling' is bijzonder populair. Sinds het Brundtland-rapport 'Our Common Future' (WCED, 1987) en de VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling in Rio de Janeiro (1992) is het begrip aan een steile mondiale opgang begonnen. Het begrip roept echter ook veel uiteenlopende interpretaties op. In het Brundtland-rapport is het zo omschreven: "*duurzame ontwikke-*

ling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder de behoeften van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. Het rapport legde een sterke klemtoon op solidariteit met de armen. In de omslag naar de politieke wereld is daar nog een sterk accent op participatie of kwaliteit van bestuur bijgekomen. Duurzaamheid heeft betrekking op de behoeftebevrediging van de huidige generaties, dus van alle mensen die nu leven, zowel arm als rijk, zowel in Noord als in Zuid. Dat is de *intragenerationele rechtvaardigheid*. Maar ook de volgende generaties hebben recht op kwaliteitsvol leven: dat is de *intergenerationele rechtvaardigheid*. Dat betekent onder andere dat de draagkracht van de aarde niet mag worden overschreden.

We hebben daarmee al enkele belangrijke richtingaanwijzers voor een visie, zij het nog vrij vaag. Economische ontwikkeling is belangrijk maar niet om het even welke ontwikkeling. Sociale rechtvaardigheid zal belangrijk zijn en ook ecologische kwaliteit. We weten al dat kwaliteit van bestuur en betrokkenheid van burgers essentieel zijn voor een duurzame ontwikkeling. Dat verklaart waarom we in de stadsmonitor zo veel belang hechten aan volgende 4 leidende principes: economische principes, sociale principes, fysiek-ecologische principes en institutionele principes. Die gaan door alle activiteiten in de stad heen en ze sturen de visie op de stad.

Een korte nota betreffende het normatieve kader van de stadsmonitor is te vinden op de website www.thuisindestad.be (luik stadsmonitor).

Voorstudies van het Witboek stofferen de visie

Dat algemene kader vanuit duurzaamheid moest met materiaal over de Vlaamse steden worden ingevuld. Daarvoor maakten we dankbaar gebruik van de 18 voorstudies die in de schoot van de Task Force Stedenbeleid werden ontwikkeld. Die voorstudies hebben tot het witboek stedenbeleid geleid: *'De eeuw van de stad. Over stadsrepleken en rastersteden'* (7). Dit Witboek werd geschreven in opdracht van de minister bevoegd voor het Vlaamse stedenbeleid en voorgesteld op een congres eind november 2003.

De 18 voorstudies, over alle belangrijke activiteiten in de stad, geven een goede stand van de stedelijke problematiek in Vlaanderen. Ze waren voor ons zeer nuttig voor de visievorming die nodig was om tot goede en relevante indicatoren te komen. Het duurzaamheidsdebat leverde ons de principes, het witboek stedenbeleid leverden ons de grondstoffen. Beide in elkaar schuiven bracht ons tot de visiematrix.

Visiematrix met doelen en intenties inzake een leefbare en duurzame Vlaamse stad

Aan de basis van de keuze voor indicatoren ligt de zogenaamde visiematrix. Daarin zijn de begrippen leefbaarheid en duurzaamheid toegepast op alle belangrijke activiteiten in de stad. De visiematrix combineert rijen en kolommen. In de rijen staan de activiteitsdomeinen (wonen, cultuur en vrije tijd, onderwijs, werken en ondernemen, ...). In de kolommen staan de vier grote principes vanuit de duurzaamheid: economische, sociale, fysiek-ecologische en institutionele principes. Zo verweven we activiteiten met principes en weven we principes doorheen activiteiten. Op de kruisingen van rijen en kolommen staan de intenties of richtinggevende doelstellingen waarop de indicatoren zijn gebaseerd.

In elke cel van de matrix werden door de onderzoekers bij aanvang van het project enkele voorlopige algemene intenties en bedoelingen geformuleerd die betrekking hebben op zowel het desbetreffende activiteitsdomein als het desbetreffende normatieve principe. Deze inhoudelijke voorzet van de onderzoekers moest worden gezien als een aanzet tot publieke discussie en was – zoals reeds gesteld – in sterke mate gebaseerd op de voorstudies van het Witboek Stedenbeleid. Omdat die voorstudies echter zelf ook al ruim werden bediscussieerd, sloten we hier aan bij een zeker draagvlak in de discussie over steden in Vlaanderen. De intenties waren dus geen nieuwe vindingen van de onderzoekers.

De eerste versie van die visiematrix, nog pril en onaf, is midden 2002 ter discussie voorgelegd op 21 expertenvergaderingen. Ongeveer 120 experten uit de 13 centrumsteden en 55 experten uit de Vlaamse administratie, de middenveldorganisaties en de academische wereld werden toen geconsulteerd. Tijdens deze

expertenvergaderingen werden intenties toegevoegd, verscherpt en geschrapt waardoor de visiematrix steeds sterker werd. We wilden met al deze betrokkenen een zo groot mogelijke eensgezindheid verkrijgen zodat de stadsmonitor een stevig draagvlak kreeg. Die participatieve aanpak was intensief maar loonde: een zijdelings effect van de stadsmonitor is dat het vele mensen in interessante discussies over de stad samenbracht. We ontdekten daardoor ook dat de visievorming nog niet op alle onderdelen van het stedenbeleid even sterk is. Tijdens de discussies kregen we ook meer zicht op het al dan niet aanwezig zijn van cijfers in steden, in universiteiten en/of op Vlaams niveau.

Om deze matrix te verfijnen en te verbeteren werd ook nog heel wat inbreng gebruikt uit de intensieve opvolging die ondertussen bezig was in de steden Antwerpen, Leuven, Oostende en Mechelen. Tot slot is nog de feedback gebruikt uit een laatste terugkoppelingsronde die bestond uit twee zaken: enerzijds een terugkoppeling via mail naar alle experts die werden uitgenodigd voor de expertenvergaderingen en anderzijds enkele interviews met specialisten op het terrein.

Na dat hele proces is de visiematrix bestaande uit 175 intenties door de stedenstuurgroep vastgelegd. We hebben ondervonden dat dit document een zelfstandige waarde heeft. Het kan zeker al dienen om debatten in steden te ondersteunen. Het kan helpen om bepaalde lacunes in het stedelijk beleid te ontdekken.

De visiematrix vindt u pagina 22 e.v.

1.2.2. NAAR INDICATOREN GEKOPPELD AAN DE VISIE

De visiematrix is een onmisbaar document omdat dit het beleidsmatige kader biedt voor de keuze van relevante indicatoren. In deze fase van het proces maakten we werk van het ontwerpen van indicatoren. Dat gebeurde, net als voor de visiematrix, op een participatieve manier. Co-design van indicatoren, zo noemt men dat. We organiseerden eind 2002 weer een hele reeks expertenvergaderingen, maar nu over de vraag welke indicatoren aan de intenties uit de visiematrix konden worden gekoppeld.

We moesten een explosie van indicatoren vermijden om de stadsmonitor hanterbaar te houden. Daarom voegden we intenties samen in zogenaamde 'clusters'. Elke cluster bestaat uit een aantal intenties die rond een thema vorm krijgen. Per cluster moesten we dan één of meerdere indicatoren ontwerpen. Zo hadden we clusters vanuit een rij, die handelden dan over een bepaalde activiteitsdomein (bv: clusters inzake thema's rond cultuur, clusters inzake thema's rond onderwijs,...). En we hadden clusters vanuit de vier kolommen rond thema's die aansluiten bij een van de vier leidende principes vanuit het duurzaamheidsdenken. In overleg met de experts werden per thema uit de clusters 'gewenste' indicatoren geformuleerd.

Door deze manier van werken maakten we het ons en de steden niet gemakkelijk. We formuleerden de meest gewenste of de meest ideale indicatoren: 'deze indicator willen we omdat die het best de intenties uit deze cluster weergeeft'. Pas dan vroegen we ons af of voor deze indicatoren cijfers ter beschikking waren. Vaak gebeurt in de praktijk immers het omgekeerde: vanuit de beschikbare cijfers worden indicatoren ontworpen. Dat verklaart uiteraard ook waarom we voor één derde van de indicatoren nog geen cijfers hebben en waarom het voor een beperkt aantal wellicht moeilijk zal blijven om cijfers te verkrijgen. We ontwikkelden daarvoor zogenaamde 'pistes' waarin we proberen aan te geven op welke manier de indicator met cijfers kan worden ingevuld. We laten ze niet weg omdat er nog geen cijfers zijn: dat zou immers betekenen dat we onze visiematrix uitdunnen en we dus relevante aspecten van de stadsontwikkeling niet meer bekijken omdat er (nog) geen cijfers zijn.

Zo kwamen we aan een basislijst met alle voorgestelde indicatoren. Meestal interessante indicatoren, soms minder bruikbaar, maar alvast werd één zaak duidelijk: deze basislijst was te lang. Ze bestond uit ongeveer 640 indicatoren (deze lijst is terug te vinden op de website www.thuisindestad.be). Wel hebben we ondervonden dat deze lange lijst reeds een zijdelings effect oplevert: het kan de discussie over monitoring in steden op bepaalde domeinen stimuleren. Per domein of bekommernis vindt u er immers lange lijsten met mogelijke indicatoren. Het kan zijn dat u het de moeite vindt om daar in uw stad werk van te maken.

In de stadsmonitor moesten we selectief zijn, ook omwille van de hanteerbaarheid. We moesten daarom kiezen voor de meest relevante indicatoren, de meest strategische. Dat zijn voor ons indicatoren die niet op één fenomeen wijzen maar die meerdere aspecten van de visiematrix (de intenties) in zich dragen. Dat was wellicht het moeilijkste deel van het traject: komen tot een beperkte definitieve lijst van indicatoren.

We ontwierpen een beperkt aantal selectiecriteria en we toetsten alle 640 indicatoren aan deze criteria. Een moeilijk werk omdat deze inschatting bij momenten dreigt subjectief te worden. Daarom werkte de hele ploeg onderzoekers daaraan. We legden de redenen van onze keuze midden 2003 voor op meerdere overlegmomenten met de stedenstuurgroep. Zij waren vanuit hun ervaringen in de steden ons klankbord: op vele momenten heeft de stedenstuurgroep de voorstellen van de onderzoekers ook aangepast.

We gebruikten twee selectiecriteria voor een eerste onderzoek: 'relevantie' en 'interpreteerbaarheid'. Relevantie behandelt de vraag of de indicator een duidelijk verband heeft met het thema uit de cluster. Interpreteerbaarheid gaat over de vraag of we zonder interpretatieproblemen konden aangeven in welke richting de indicator volgens ons moest evolueren. Alleen de indicatoren die hoog scoorden op deze beide criteria, werden geselecteerd.

Vervolgens ging deze uitgedunde lijst indicatoren door een tweede selectieronde. Daarvoor gebruikten we de criteria 'verband met activiteiten' en 'verband met actoren'. Indicatoren die verband hielden met meerdere activiteitsdomeinen en indicatoren die de activiteiten raakten van veel actoren in de stad, kregen prioriteit. Die indicatoren zijn meerzeggend en meer strategisch dan indicatoren die slechts betrekking hebben op één activiteit en slechts één actor raken.

1.2.3. DATAMANAGEMENT: EEN ZOEKTOCHT NAAR CIJFERS

De toepassing van de selectiecriteria, beschreven in 1.2.2, leidde ons tot de definitieve selectie van indicatoren. Dan begon de volgende fase: alle gewenste indicatoren voorzien van data. Dat gebeurde vooral op het einde van 2003 en de eerste helft van 2004.

Voor bepaalde indicatoren waren er geen data, voor andere konden we data vinden in administraties of universiteiten. Die zoektocht heeft ons veel geleerd over datamanagement in Vlaanderen. De data kunnen ergens zijn maar daarom zijn ze nog niet vrij te gebruiken. Ze kunnen niet meteen bruikbaar zijn en ze vergen vaak bewerking. De data kunnen er zijn maar ze komen niet vrij. Data kunnen er wel zijn voor heel Vlaanderen maar niet voor de steden, ze zijn soms aanwezig in enkele steden maar niet in de andere. Bij nader onderzoek blijken niet alle data de beloofde informatie te bevatten. Soms zijn de data op een betwistbare wijze tot stand gekomen en zijn ze niet betrouwbaar.

Voor een dertigtal indicatoren is in het begin van 2004 een uitgebreide survey in de 13 steden opgezet: een telefonische enquête bij 7899 respondenten uit de 13 centrumsteden. Dat leverde voor veel data aan zogenaamde nulmeting op: de eerste maal dat bepaalde gegevens voor steden zijn verzameld. Voor de indicatoren over de kwaliteit van de samenwerking (netwerking) op een vijftal domeinen is een vrij grootschalige webenquête uitgevoerd bij tientallen sleutelfiguren uit de steden. Meer informatie over beide enquêtes is te vinden op de website.

Per indicator vindt u op deze website de nodige informatie: de omschrijving van de indicator (definitie), de bekommernis (namelijk de intenties uit de visiematrix), de databron, de datakwaliteit (vb. betrouwbaarheid), validiteit, ... en uiteraarsd tabellen en grafieken met cijfers.

De lijst van geselecteerde indicatoren (in totaal 111) is uiteindelijk uitgebreid tot 188 indicatoren. Daar zijn twee redenen voor:

- Verscheidene indicatoren werden ontdebeld omdat ze te veel informatie bevatten: zo werd bvb. 'Deelname aan cultuur (cultuurparticipatie)' opgesplitst in een eerder passieve component, namelijk 'Het bijwonen van kunstzinnige activiteiten', en een actieve component, namelijk 'Het zelf uitoefenen van kunstzinnige activiteiten'.
- Voor verscheidene indicatoren is een zogenaamde '2de keus-indicator' gebruikt. Dat deden we als duidelijk werd dat het onmogelijk was om bruikbare data voor de 'ideale' indicator op korte termijn te ontwikkelen. Zo werd bijvoorbeeld de indicator 'Aantal vernieuwende cultuurproducties in de stad' als meest gewenst beschouwd om de culturele creativiteit in de stad te meten. Binnen

de grenzen van het project was het echter onmogelijk om te bepalen wat als 'vernieuwend' kan worden beschouwd (en wie dit moet beslissen). Daarom werd voor deze indicator een '2de keus' naar voor geschoven; namelijk 'Aantal cultuurproducties in de stad'. De hoeveelheid zou dan ook de graad van vernieuwing dekken.

De eerste editie van de stadsmonitor bevat dus 188 indicatoren. Ongeveer twee derden van de indicatoren zijn reeds van data voorzien. Voor één derde werd telkens een piste voorgesteld om de data op termijn te verzamelen. Dit geheel stelden we voor het eerst voor op 23 juni 2004 in het Provinciehuis te Antwerpen. Met de voorstelling van de stadsmonitor in elke stad (eind 2004, begin 2005) kan het debat beginnen...

Voetnoten:

- (1) OECD, (1998), "*Towards Sustainable Development - Environmental Indicators*", Paris: OECD.
- (2) Gordon, D. en Spicker, P., (1999), "*The International Glossary on Poverty*", Londen: Zed Books Ltd, CROP International Series on Poverty.
- (3) Block, T. en Van Assche, J., (2000), "Stad op koers? Gentse Barometer voor Duurzame Ontwikkeling", In: *Overheid in Beweging*, Diegem: Kluwer Editorial, N° 4, december 2000.
- (4) Op basis van: Administratie Planning en Statistiek (APS), website 'Kenniscentrum Strategisch Management' (<http://aps.vlaanderen.be>).
- (5) Naar Bouckaert, G. en Van Dooren, W., (2002), 'Vraag en aanbod van prestatiemeting en indicatoren in de publieke sector', In: *Tussen bestuurskunde en bestuurspraktijk. Bijdragen voor duurzaam besturen in Vlaanderen*, Die Keure, pp. 241-259.
- (6) We bedoelen hier de impact van 1 beleid (1 actor) op de maatschappelijke omgeving (i.c. de toestand in de stad).
- (7) De Rynck, F. (Red.), '*Witboek Stedenbeleid' De eeuw van de stad. Over stadsrepublicken en rastersteden*', Project Stedenbeleid, Administratie Binnenlandse Aangelegenheden, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 238 p.

2. DE VISIEMATRIX

Zoals reeds gesteld (zie pag. 17) ontwikkelden we de visie voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad aan de hand van een **visiematrix**. Het doel van deze visiematrix is de mogelijkheid creëren om de **activiteiten (rijen)** van stadsbewoners, stadsgebruikers en overheidsorganisaties te kaderen in de grote **principes van leefbaarheid en duurzaamheid (kolommen)**. De matrix is gebaseerd op zowel een normatief kader (zie pag. 16) als op de voorstudies die werden gemaakt in functie van het Witboek Stedenbeleid (zie pag. 17). Meer concreet: in de visiematrix verweven we de activiteitsdomeinen en de normatieve principes met elkaar.

De visiematrix, ontwikkeld in overleg met enkele honderden experts, bestaat uit 175 doelen of intenties die duidelijk aangeven waar we met de Vlaamse centrumstad naar toe willen.

Onderstaande **opmerkingen en leeswijzers** kunnen nuttig zijn bij het lezen of gebruiken van de visiematrix:

- **Verschillende invalshoeken** zijn mogelijk om het begrip 'leefbare en duurzame stad' te ontrafelen: bijvoorbeeld doelgroepen en actoren, pijlers en principes, beleidsdomeinen en sectoren, algemene doelstellingen, functies en behoeften, etc. Uiteraard spreekt het voor zich dat genoemde invalshoeken zelden zuiver of onvermengd kunnen worden toegepast. Andere indelingsprincipes zouden ons inziens tot een andere monitor hebben geleid, maar of de uiteindelijke resultaten (indicatoren) echt sterk zouden verschillen hebben, is een open vraag.
- Deze visietekst is **niet neutraal** (wat bij visieteksten nooit het geval is). Als onderligger wordt het normatief kader inzake 'Duurzame ontwikkeling' gebruikt. Belangrijk is ook dat we werkten volgens het participatieve principe: de visiematrix is dankzij en doorheen vele discussies met allerlei betrokkenen opgebouwd (zie volgend punt). De visietekst is dus geen product van wetenschappers.
- Deze visiematrix is het resultaat van vele vergaderingen en overlegmomenten. Steeds werd – rekening houdend met de normatieve principes – **consensus** nagestreefd. Het is echter niet zo dat alle intenties door iedereen werden geaccepteerd (steeds wel door een significante meerderheid). Door uitdrukkelijk consensus na te streven (als draagvlak voor de stadsmonitor) is wel de vraag welke gevolgen dat heeft op de visiematrix en de intenties. Zijn die daardoor

te braaf geworden, te 'politiek correct', zijn ze eventueel te algemeen geformuleerd zodat nog allerlei interpretaties mogelijk zijn die eigenlijk toch grote onenigheid of tegenstrijdigheid moeten verbergen? Dat is een mogelijk onbedoeld effect van de intensieve participatieve manier van werken.

- Door de participatieve aanpak werd wel werk gemaakt van een **draagvlak** voor het instrument 'stadsmonitor' en werd de netwerking tussen de betrokken actoren verhoogd. Dat betekent bijvoorbeeld ook meer intensieve contacten tussen collega's van verschillende steden, meer contact tussen Vlaamse en lokale actoren. De meeste discussies zijn door de betrokkenen als relevant en interessant ervaren.

- Deze visiematrix is ontwikkeld **in functie van het ontwerpen van indicatoren** voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Alle actoren die op verschillende beleidsdomeinen en –niveaus in de stedelijke context actief zijn, kunnen deze visie wel hanteren als input of voeding voor hun strategische planning, maar dit document is **geen zelfstandig eindproduct**. Het blijft een werkdocument in een ontwikkelingsproces.

- Deze visiematrix bevat geen 'doelstellingen' die officieel zijn onderschreven door één of meerdere actoren. We spreken daarom liever wat algemener over '**intenties**': **wat zou moeten gebeuren of aanwezig zijn in een leefbare en duurzame stad**. De intenties zijn echter wel met vele mensen besproken en ze steunen dus op een zekere consensus in de steden. Hoe sterk die consensus is, is minder duidelijk. We hebben vooral ambtenaren en experts in het proces betrokken, de participatie van politici lag gevoelig lager.

- Het past in de filosofie van de stadsmonitor: ook in de visiematrix valt de nadruk op de **collectieve verantwoordelijkheid** van iedereen die in de stedelijke context actief is. Het uitgangspunt is dus dat de overheid de problemen niet alleen kan aanpakken en dat het niet de overheid alleen is die ontwikkelingskansen creëert. Partnerschap, netwerking en participatie zijn hier dus sleutelbegrippen.

- Met de keuze voor een matrix op basis van activiteitsdomeinen en duurzaamheidsprincipes trachten we een **nieuwe kijk** op de stad te stimuleren (integratie en verwevenheid d.m.v. principes), zonder de politieke en ambtelijke **herkenbaarheid** uit het oog te verliezen (activiteitsdomeinen sluiten nauw aan bij de vaak voorkomende beleidsdomeinen en functies in/van de stad). Door de meeste betrokkenen werd deze aanpak als verfrissend én werkbaar ervaren. Meer en beter dan wat er nu is, maar dan toch ook weer niet zo revolutionair dat de bruikbaarheid wegvalt.

- De visiematrix vormt **geen sluitend geheel**. Bepaalde intenties kunnen in tegenspraak zijn met elkaar (dit is soms ook afhankelijk van het gehanteerde schaalniveau). Er kunnen spanningen bestaan, zowel binnen een activiteitsdomein (tussen conflicterende intenties in verschillende kolommen) als tussen activiteitsdomeinen. Deze **spanningen** hebben we niet weggewerkt, maar

integendeel trachten bloot te leggen. Ze maken natuurlijk ook deel uit van discussies over strategische keuzes: niet alles kan tezelfdertijd.

- Voor het activiteitsdomein '**Stedelijke administratieve dienstverlening**', dat aanvankelijk was voorzien, werden uiteindelijk geen indicatoren geselecteerd, omdat deze onvoldoende pasten in de filosofie van de stadsmonitor. Bij de uitwerking bleek het voor dit domein toch te gaan om output- of proces-indicatoren die eerder passen bij de prestatiemeting inzake de loketgebonden dienstverlening van het stadsbestuur, het OCMW of de politie.

<p>PRINCIPES</p> <p>ACTIVITEITEN</p>	<p>Economische principes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • optimale afstemming tussen vraag en aanbod; • zowel kwantitatief als kwalitatief. 	<p>Sociale principes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sociale rechtvaardigheid (geen uitsluiting, gelijke kansen, eerlijke verdeling); • sociale contacten en cohesie (gemeenschapsvorming); • openheid en diversiteit (attitude); solidariteit (ook met het Zuiden). 	<p>Fysiek-ecologische principes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rationeel ruimte- en milieugebruik (milieugebruiksruimte); • kwaliteit van het leefmilieu; • biodiversiteit; • kwaliteit van de private, semi-publieke en publieke infrastructuur en ruimte. 	<p>Institutionele principes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de kwaliteiten van de civiele cultuur, van de organisaties en van de processen die worden ingezet bij de sturing van de samenleving op stedelijk niveau. • in de sturing van de stedelijke samenleving is er bijzondere aandacht voor de rol van de overheid in en van de stad.
<p>Cultuur</p>	<p>C1 In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.</p> <p>C2 In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.</p> <p>C3 De creativiteit van de kunstenaars worden gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.</p> <p>C4 In de stad zijn er voor jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur en zo meer culturele competenties te ontwikkelen.</p> <p>C5 De culturele infrastructuur in de stad is divers en optimaal aangepast aan de opdracht en disciplines.</p>	<p>C8 De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.</p> <p>C9 In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor cultuur en culturele initiatieven verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.</p> <p>C10 De culturele infrastructuur in de stad is voor iedereen bereikbaar en toegankelijk (fysisch, mentaal en financieel).</p> <p>C11 In de stad zijn er lokale en spontane culturele activiteiten.</p>	<p>C12 In culturele instellingen en bij culturele evenementen is er milieuzorg.</p> <p>C13 Culturele instellingen en evenementen zijn vlot bereikbaar met het openbaar vervoer.</p> <p>C14 De publieke ruimte in de stad is van een hoogstaande kwaliteit en biedt het kader voor beeldende kunsten (kunst in openbare ruimte) en diverse (spontane) culturele activiteiten.</p>	<p>C15 In de stad is er rond cultuur veel zelforganisatie en samenwerking op verschillende niveaus en met andere sectoren.</p> <p>C16 Actoren uit de stadsregio stemmen hun culturele initiatieven op elkaar af.</p> <p>C17 Het cultuuraanbod in de stad positioneert zich in een interstedelijke context. Afstemming en samenwerking met andere (kunst)steden is essentieel.</p> <p>C18 Stadsbewoners en –gebruikers hebben makkelijk toegang tot verfijnde culturele informatie.</p>

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
-----------------------	-------------------	------------------------------	--------------------------

C6
De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

C7
In de stad wordt het cultureel erfgoed bestudeerd, bewaard, geactualiseerd en ontsloten ten behoeve van een breed publiek.

Vrije tijd

VT1
In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.

VT2
De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstrekking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, culturele en sportieve evenementen.

VT3
In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.

VT4
Het 'unieke' karakter van de stad

VT5
Alle bevolkingsgroepen hebben gelijke kansen om hun vrijetijdsactiviteiten te kunnen ontplooiën. Dualisering in de vrijetijdsbesteding wordt voorkomen en bestreden.

VT6
In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.

VT7
In de stad zijn toeristische attracties en evenementen voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.

VT8
In de stad bloeit een rijk verenigingsleven, dat omwille van zijn sociale belang (contacten,, identiteit, maatschappelijke participatie) voldoende ondersteuning krijgt.

VT11
In de stad streeft men naar meer-
voudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.

VT12
De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport & spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.

VT13/N6
In gebieden met hoofdfunctie natuur worden zachte recreatievormen gestimuleerd. In gebieden waar de natuurfunctie neven- of ondergeschikt is, worden zoveel als mogelijk natuurontwikkeling en behoud gestimuleerd.

VT14
In de stad is er milieuzorg bij recreatieve buurtactiviteiten, toeristische attracties, sport- en stadsevenementen.

VT15
De actoren in de vrijetijdssector (sport & spel, toerisme en evenementen) versterken hun samenwerking op vlak van beleid, product, distributie en communicatie.

VT16
Betrekken van de recreatieve sector (sport, spel en toerisme) als partner in beleidsformulering moet leiden tot een gedragen stedelijk beleid.

VT17
In het aanbod aan vrijetijdsactiviteiten en -initiatieven neemt zelforganisatie een belangrijke plaats in.

VT18
De stedelijke overheid neemt een regierol op in de vrijetijdssector (sport & spel, toerisme en evenementen). De eigen taak van de stedelijke overheid kan daarbinnen zowel sturend als aanvullend zijn.

VT19
Om haar uitstraling inzake vrije-

Leren /
Onderwijs

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
(geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het scheidt verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers.	<p>VT9 Sport & spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.</p> <p>VT10 In de stad worden vormen van overlast en hinder – tengevolge van toerisme en evenementen – onder controle gehouden.</p>		tijdsfaciliteiten te versterken positioneert de stad zich in een interstedelijke context. Afstemming en samenwerking met andere steden is essentieel.
<p>L1 Het onderwijs in de stad is voldoende gedifferentieerd en voldoende territoriaal gespreid zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen.</p> <p>L2 In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.</p> <p>L3 In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.</p> <p>L4 In de stad is er in het onderwijs en in het aanbod aan vorming en opleiding voldoende aandacht voor burgerschapsvorming.</p>	<p>L5 Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.</p> <p>L6 Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn</p> <p>L7 Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.</p> <p>L8 In de stedelijke omgeving wordt de wijk-/ buurtfunctie van de scholen versterkt.</p> <p>L9 Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.</p> <p>L10 In de stad is de school als leer- en</p>	<p>L11 In de stad zijn scholen goed uitgerust of kunnen ze beschikken over de nodige infrastructuur. De kwaliteit van de onderwijsinfrastructuur en van de schoolomgeving zijn optimaal.</p> <p>L12 Het onderwijs in de stad wordt 'ecologisch' ingericht</p>	<p>L13 Binnen de stad is er een goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren.</p> <p>L14 Alle scholen in de stad nemen het voortouw inzake participatie van leerlingen, leerkrachten en ouders.</p> <p>L15 Alle scholen, en in het bijzonder scholen met een concentratie van problemen inzake achterstelling, beschikken over voldoende ondersteuning om hun taken te vervullen.</p>

Natuur- en milieubeheer

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
	werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.		
<p>N1 De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het 'buitengebied'.</p> <p>N2 Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, een recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.</p> <p>M1 De 'milieudienstverlening' is op het vlak van afvalbeheer, integraal waterbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder is voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsinwoners en -gebruikers.</p> <p>E1 De energiesector komt tegemoet aan de vraag naar energiediensten van alle stadsinwoners en -gebruikers.</p>	<p>N3 Het groen in de stad komt tegemoet aan de behoeften van specifieke categorieën (zoals inwoners uit dichtbebouwde wijken, jongeren, senioren).</p> <p>N4 Het groen in de stad is bereikbaar en toegankelijk (weliswaar afgestemd op de draagkracht van het gebied).</p> <p>M2 De milieuvorzieningen (zie M1) zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.</p> <p>E2 De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.</p>	<p>N5 De ruimte voor en kwaliteit van welbepaald stedelijk groen en natuur wordt verhoogd en versterkt. Hierbij is de netwerkstructuur ook van zeer groot belang voor de soortenrijkdom aan planten en dieren (biodiversiteit).</p> <p>N6 In gebieden met hoofdfunctie natuur worden zachte recreatievormen (wandelen, natuurobservatie) gestimuleerd. In gebieden waar functies nevens geschikt zijn of waar de natuurfunctie ondergeschikt is, worden zoveel als mogelijk natuurontwikkeling en -behoud gestimuleerd.</p> <p>N7- M4 – E4 In het natuur- en groenbeheer en in de energie- en milieusector past men energie- en milieuzorg-systemen toe op de eigen activiteiten.</p> <p>M3 De milieukwaliteit in de stedelijke leefomgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de gezondheid van de bewoners.</p>	<p>N7 – M5 – E4 De natuur- en milieu-educatie maakt de waarde van de natuur en het milieu zichtbaarder en versterkt op die manier het draagvlak en het respect voor de natuur, het milieu en het rationeel energiegebruik.</p> <p>N8 – M6 – E5 In de stad zijn er geen hinderpalen (prijs, regelgeving, gebrek aan informatie) om milieuvriendelijk te handelen.</p> <p>N9 – M6 – E5 In de stad werken alle actoren samen in het kader van natuur- en milieubeheer en met het oog op rationeel energiegebruik.</p> <p>N10 – M7 – E6 Participatie in het natuur- en milieubeheer en bij het energiebeleid dient men op alle beleidsniveaus te organiseren.</p>

Ondernemen

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
<p>kers. Deze energiediensten omvatten o.a. verwarming, koeling, verlichting, schoonmaak en voeding voor elektrische apparaten.</p>			
<p>ON1 Stedelijke economische groei en werkgelegenheid worden gestimuleerd door een strategische keuze voor stadsspecifieke bedrijvencusters die lokaal ingebed zijn of worden (gedeeltelijke lokale toelevering en afname, afstemming met arbeidsmarkt, aansluiting met onderwijs- en onderzoeksinstellingen, return naar gemeenschap)</p> <p>ON2 De stad wordt gekenmerkt door een grote diversiteit aan economische initiatieven met het oog op het voldoen aan de evoluerende vraag op de verschillende niveaus.</p> <p>ON3 In de stad zijn de verschillende niveaus van het handelsapparaat goed uitgebouwd: van het wijkgeoriënteerd tot het stadsgewestelijk winkelapparaat.</p> <p>ON4 Een gunstig ondernemingsklimaat wordt gestimuleerd door o.a. doorzichtige administratieve procedures, de bevordering van opleidingen voor ondernemers, begeleiding van starters, fysieke vestigingsmogelijkheden, voldoende kwalitatieve ruimte, vlotte mobiliteit.</p>	<p>ON6 Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).</p> <p>ON7 Wie de stap naar ondernemen wil zetten, wordt ondersteund. Dat wordt aangevuld met specifieke acties naar kwetsbare groepen ondernemers.</p> <p>ON8 Ondernemingen schakelen zich in in het stedelijk milieu, doen beroep op en versterken het aanwezige sociaal-culturele kapitaal en hebben aandacht voor de stedelijke (werkgelegenheids)problematiek.</p>	<p>ON9 De bedrijvigheid in de stad gaat gepaard met een hoge eco-efficiëntie van productieprocessen en producten.</p> <p>ON10 In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.</p> <p>ON11 In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).</p>	<p>ON12/WE11 Om in een globaliserende netwerkeconomie een stabiele welvaartscreatie mogelijk te maken, werken de stedelijke actoren een economische strategie uit op verschillende schaalniveaus (van lokaal tot mondiaal), die gericht is op inbedding van het economisch weefsel in het sociaal-cultureel kapitaal van de stadsregio.</p> <p>ON13/WE12 In de ontwikkeling van het economisch en arbeidsmarktbeleid wordt de stadsregio beschouwd als de relevante Functioneel Economische Ruimte. Overheid en sociale actoren sturen in een netwerkverband (stedelijke allianties) het lokaal economisch weefsel en de stedelijke ondernemings- en arbeidsmarktinitiatieven aan.</p> <p>ON14/WE13 De strategische keuzes in het economisch en arbeidsmarktbeleid van de stad vormen onderwerp van een publiek debat.</p> <p>ON15 Permanent overleg garandeert dat ondernemingsactiviteiten en activiteiten in domeinen zoals wonen, mobiliteit, onderwijs en milieu en natuur op elkaar afgestemd worden.</p>

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
<p>ON5 De kwaliteit van de ondernemingsactiviteiten wordt verhoogd door een betere dienstverlening of betere kwaliteit van de eindproducten</p>			<p>ON16 Bedrijven in de stad voeren een open communicatie over hun economisch, sociaal en milieubeleid.</p> <p>ON17 Netwerkcontacten tussen (lokale) ondernemingen en actoren stimuleren kennisuitwisseling en zetten aan tot innovaties. Bedrijven zijn mee met de ontwikkelingen in hun sector.</p>
<p>Werken</p> <p>WE1 De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.</p> <p>WE2 Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.</p>	<p>WE3 In de stad is er een ruim aanbod aan kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).</p> <p>WE4 Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.</p> <p>WE5 Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.</p> <p>WE6 Naast participatie op de arbeidsmarkt, worden andere vormen van maatschappelijke participatie gestimuleerd en gewaardeerd.</p>	<p>WE7 In de stad kan er gewerkt worden in gezonde en veilige arbeidsomstandigheden.</p>	<p>WE8 Het arbeidsmarktbeleid t.a.v. de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie</p> <p>WE9 De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten (privé, overheid, sociale economie).</p> <p>WE10 Voor een goede werking van de stedelijke arbeidsmarkt zijn er afspraken nodig over de regierol inzake werkgelegenheid, in overleg met alle relevante actoren.</p>
<p>Veiligheidszorg</p> <p>V1 In de stad wordt integrale veiligheid nagestreefd bij mensen en hun activiteiten: op het werk/school, bij het ondernemen, thuis, in de buurt, onderweg en bij het ontspannen.</p>	<p>V4 Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van een pro-actief veiligheidsbeleid.</p>	<p>V5 Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid en sociale contacten bevorderd worden.</p>	<p>V7 Alle veiligheidsactoren stippelen samen het stedelijk veiligheidsbeleid uit. Dit beleid vertoont coherentie tussen de verschillende niveaus en beleidsplannen. Daarbij worden ervaringsdeskundigen betrokken.</p>

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
<p>V2 Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, veiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.</p> <p>V3 De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de versterking van de openbare orde.</p>		<p>V6 Fysieke verwaarlozing en verloeder- ing van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveilig- heidsrisico's en onveiligheidsge- voelens vormen.</p>	<p>V8 De relevante stedelijke actoren wor- den betrokken bij de volledige vei- ligheidsketen: welzijnsbevordering – preventie – repressie – nazorg.</p> <p>V9 De instituties betrokken in de vei- ligheidsketen zorgen voor duidelijke communicatie, goede dienstverle- ning en een klantgerichte aanpak. Daarbij is voldoende capaciteit voorzien om slachtofferopvang en daderbegeleiding uit te bouwen.</p> <p>V10 Alle betrokken actoren voeren een actief beleid rond integrale veilig- heid op hun domein. Daarbij wor- den ook burgers benaderd om actief te participeren.</p>
<p>Wonen</p> <p>WO1 Het stedelijk aanbod aan wonin- gen en gronden voldoet aan ver- schillende woonbehoeften naarge- lang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishou- dens.</p> <p>WO2 De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefba- re woonoppervlakte, in basiscom- fort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.</p> <p>WO3 De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid</p>	<p>WO4 In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aan- pasbaar, en veilig.</p> <p>WO5 In de stad wordt de problemati- sche wooncultuur aangepakt.</p> <p>WO6 Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uit- gesloten, noch geprivilegieerd, Er is respect voor buurt- en woonge- bondenheid.</p>	<p>WO9 De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De den- siteit doet geen afbreuk aan leef- bare woonkwaliteit.</p> <p>WO10 In de stad worden de woontypolo- gieën ingepast in het karakter van de omgeving.</p> <p>WO11 In stadsbuurten is de woonom- geving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.</p>	<p>WO13 In een leefbare stad neemt de over- heid de regierol op zich en stimu- leert de samenwerking tussen alle betrokken actoren.</p> <p>WO14 Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een be- tere greep te krijgen de private markt.</p> <p>WO15 In de stad zijn de instrumenten in het woonbeleid afgestemd op de regionale woningmarkt.</p>

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes	
van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.	<p>WO7 Een leefbare stad kent een sociale mix op wijk- (stadsdeel) en stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.</p> <p>WO8 De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).</p>	<p>WO12 De bewoners en de beheerders van het woningpatrimonium gaan rationeel om met energie en grondstoffen in de woning.</p>	<p>WO16 Een publieke toetsing van het woonbeleid op de rechtmatigheid (rechtsbedeling, rechtszekerheid) en het principe van behoorlijk bestuur (openbaarheid, verantwoording, tijdigheid) is gewenst.</p> <p>WO17 In de stad worden bewoners actief betrokken bij het woonbeleid.</p>	
Zich verplaatsen / Mobiliteit	<p>ZV1 In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.</p> <p>ZV2 De bereikbaarheid van knooppunten en poorten en van stadswijken die centrumfuncties vervullen, wordt op een selectieve manier gewaarborgd.</p> <p>ZV3 Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.</p> <p>ZV4 De stad is op maat van voetgangers en fietsers.</p> <p>ZV5 Het openbaar vervoer in de stadsregio wordt uitgebouwd als een</p>	<p>ZV11 In de stad neemt de verkeersveiligheid toe. Daarbij gaat de aandacht vooral naar preventie, infrastructurele oplossingen en handhaving.</p> <p>ZV12 Door een goede fysieke en mentale toegankelijkheid van vervoersmodi en infrastructuur kan iedereen zich vlot en zo zelfstandig mogelijk in de stad verplaatsen.</p> <p>ZV13 In de stad is het openbaar vervoer voor iedereen betaalbaar.</p>	<p>ZV14 Om geurhinder en luchtverontreiniging in de stad te vermijden, wordt milieuvriendelijk transport aangemoedigd. Dit komt ook de gezondheid van de bewoners en stadsgebruikers ten goede.</p> <p>ZV15 In woonbuurten worden omwille van gezondheidsproblemen geluidshinder en trillingen (o.m.ten gevolge van verkeer en vervoer vermeden.</p> <p>ZV16 In de stad wordt visuele hinder afkomstig van verkeer vermeden.</p> <p>ZV17 Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.</p>	<p>ZV18 Een geïntegreerde aanpak rond mobiliteit (veiligheid, hinder, luchtverontreiniging toegankelijkheid, infrastructuur) wordt op wijk-, op stadsregionaal en op Gewestelijk niveau gehanteerd.</p> <p>ZV19 In de stad worden alle actoren geïnformeerd en geresponsabiliseerd inzake verkeersleefbaarheid en verkeersveiligheid. Ieder moet hier zijn verantwoordelijkheid kennen en dragen.</p> <p>ZV20 De informatie- en communicatieverstrekking inzake mobiliteit (vb. veiligheids-campagnes, wegenwerkeninfo, fietsroutekaarten, parkeerleidingssystemen, sensibilisatie, etc.) is in de stadsregio goed uitgebouwd.</p> <p>ZV21 In de stad is er een zo groot mogelijke participatie van alle betrokkenen aan de besluitvorming inzake mobiliteit.</p>

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
<p>volwaardige vervoersmodus, met voldoende overstapfaciliteiten en een vlotte doorstroming.</p> <p>ZV6 In de stad wordt pas in laatste instantie een beroep gedaan op de auto om zich te verplaatsen.</p> <p>ZV7 In de stad is er een gedifferentieerd parkeerbeleid waarbij bewoners hun auto makkelijk kunnen stallen.</p> <p>ZV8 Aan bedrijven en handelszaken die in de stad gewenst zijn, is een goede en aangepaste distributie van goederen mogelijk.</p> <p>ZV9 De locatie van bedrijven binnen de stadsregio wordt afgestemd op een goede ontsluiting van het goederentransport.</p> <p>ZV10 In de stad is er voldoende aandacht voor alternatieven (vb. gebruik ICT en variabilisering tijdsvensters) om de vervoerstromen in de stadsregio onder controle te houden.</p>	<p>ZO1 Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.</p> <p>ZO6 Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.</p> <p>ZO7 Alle kwetsbare en kansarme men-</p>	<p>ZO11 Gezondheids- en welzijnsdiensten in de stad maken werk van interne milieuzorg.</p>	<p>ZO12 Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief en vraaggestuurd.</p> <p>ZO13 Door een actieve communicatie en informatieverstrekking (op maat),</p>

Zorg en opvang

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
ZO2 Personen die potentieel zelfredzaam zijn, kunnen aanspraak maken op ondersteuning om zelfstandig te blijven wonen.	sen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.		kunnen burgers zo veel als mogelijk op een relatief eenvoudige manier hun eigen zorg zelf regelen en organiseren.
ZO3 In het stedelijk gebied is de gezondheids- en welzijnszorg uitgebouwd op alle niveaus/echelons (nulde tot vierde lijnszorg). Basiszorg, crisisopvang en gespecialiseerde zorg worden op elkaar afgestemd.	ZO8 De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en makkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.		ZO14 Alle actoren worden betrokken en nemen optimaal hun verantwoordelijkheid op.
ZO4 Mantelzorgers krijgen voldoende ondersteuning.	ZO9 De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.		ZO15 Tussen de verschillende welzijnsactoren en de politie is er een goede samenwerking en afstemming.
ZO5 In de stad zijn de woningen aangepast of aanpasbaar aan de noden van de bewoner.	ZO10 In de stad zorgen een sterk sociaal weefsel in het algemeen en een sterke familiale band in het bijzonder ervoor dat mensen verzorgd of opgevangen kunnen worden met de minst ingrijpende maatregelen.		

3. DE 188 INDICATOREN

In dit onderdeel vindt u alle 188 indicatoren uit de stadsmonitor, toegepast op de 13 Vlaamse centrumsteden. In dit rapport tonen we de meest relevante informatie. Op de website www.thuisindestad.be (luik stadsmonitor) vindt de lezer per indicator nog veel meer informatie, zo bijvoorbeeld de databron en –leverancier, de betrouwbaarheid, de vergelijkbaarheid in tijd en ruimte, de berekeningsmethode, etc. Deze zaken worden hier dus niet gepubliceerd. Eveneens kan men op deze website en in de rapporten per stad specifieke informatie terugvinden over die stad.

AMATEURGEZELSCHAPPEN

Korte Definitie

Aantal amateurgezelschappen per 10.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

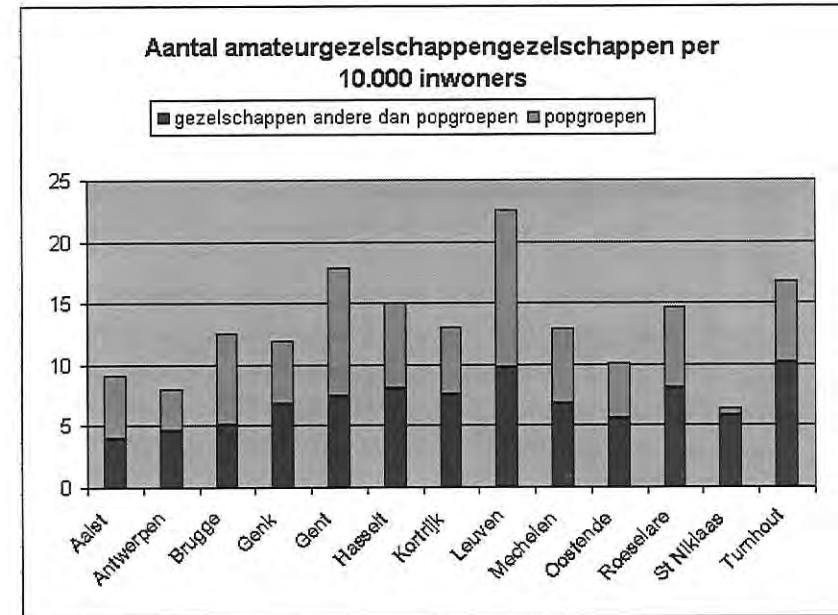
Volgende definitie uit het decreet van de Vlaamse gemeenschap betreffende de amateurkunsten (22 december 2000) is hier van toepassing:

- Amateurkunsten: elke kunstvorm die in het kader van het sociaal-culturele gebeuren aan iedere burger de kans biedt om zich via kunstbeoefening en kunstbeleving te ontplooiën en zijn potentiële creatieve vermogens te ontwikkelen op vrijwillige basis en zonder beroepsmatige doeleinden.
- Volgende kunstdisciplines worden daarbij vernoemd: theater, dans, beeldende kunst, beeldexpressie (foto, dia, film, video, computerkunst), letteren, popmuziek, vocale muziek, instrumentale muziek en volks- en jazzmuziek.

Meeteenheid

Aantal gezelschappen / 10.000 inwoners

Aantal amateurgezelschappen per 10.000 inwoners (2003)				
	Aantal amateur-gezelschappen (andere dan popgroepen)	Aantal popgroepen	Totaal aantal amateur-gezelschappen	Totaal aantal gezelschappen per 10.000 inw.
Aalst	30	40	70	9,1
Antwerpen	206	160	366	8,1
Brugge	59	87	146	12,5
Genk	43	33	76	12,0
Gent	169	240	409	17,9
Hasselt	55	49	104	15,1
Kortrijk	56	41	97	13,1
Leuven	87	115	202	22,5
Mechelen	52	47	99	12,9
Oostende	38	31	69	10,1
Roeselare	44	37	81	14,7
St Niklaas	40	4	44	6,4
Turnhout	40	26	66	16,7

Toelichting

Leuven en Gent hebben ruim het grootste aantal amateurgezelschappen, onmiddellijk gevolgd door Turnhout. Vooral Sint-Niklaas scoort zwak, ook in Antwerpen, Aalst en Oostende is deze actieve cultuurparticipatie beperkt. Kijken we naar de aard van de gezelschappen, dan is het aantal en het overwicht van popgroepen opvallend, vooral in Leuven, Gent en Brugge. Buiten de popmuziek zijn de andere gezelschappen sterk vertegenwoordigd in Leuven en Turnhout, gevolgd door Roeselare, Kortrijk en Genk.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een duurzame en leefbare Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur, om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.

Aanvulling:

Amateurkunst biedt mensen een creatieve uitlaatklep. Daarnaast heeft amateurkunst een sociale functie. Het brengt mensen samen. Het is een laagdrempelige structuur om participatie van de burger aan de cultuur te realiseren. Deze kunnen voor ondersteuning terecht bij de landelijke amateurkunstenorganisaties waarvoor per discipline één is in Vlaanderen: theater, dans, beeldende kunst, beeldexpressie.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren over vernieuwing in de cultuurproductie, het aanbod aan culturele infrastructuur en het zelf uitoefenen van kunstzinnige activiteiten.

Validiteit

Het is niet eenvoudig de verschillende disciplines af te bakenen, maar om toch een idee te geven richten de tien landelijke amateurkunstenorganisaties zich voornamelijk op de hierna opgesomde disciplines:

KoorenStem vzw: koren

Muziekmozaïek vzw: folk -en jazzgroepen

Poppunt vzw: pop, rock, hiphop, rythm and blues, etc.

VLAMO vzw: harmonies, fanfares, brassbands, bigbands, symfonische ensembles, drumbands, percussie-ensembles, accordeons, mandolines, doedelzakken, etc.

Centrum voor beeldexpressie vzw: fotografen, cineasten, liefhebbers van multimedia en digitale vormgeving.

Danspunt vzw: choreografische dans, ballet, moderne en hedendaagse dans, stijldansen, folkloredans, volksdans, vendelen, rolstoeldans, etc.

Opendoek vzw: toneel, figurentheater, vertellen, improvisatietheater, mime, etc.

KUNSTWERK(t) vzw: beeldhouwen, tekenen, schilderen, etsen, kalligrafie, keramiek, etc.

Vlaamse Organisatie voor Circuskunsten vzw: Dit is een nieuwe landelijke organisatie, vooralsnog erg beperkt, met 7 aangesloten circusateliers

Creatief Schrijven vzw: proza, poëzie, cursiefje, essay, scenario, theaterscript, sprookje, etc.

Bij de beoordeling van deze gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

a) Als amateurkunstenorganisatie hoeft men zich niet aan te sluiten bij een landelijke amateurkunstenorganisatie. Toch trachten deze organisaties aan zoveel mogelijk (individuen en) gezelschappen ondersteuning te bieden. Deze ondersteuning kan gaan van documentatiecentra, een tijdschrift, begeleiding op artistiek vlak, cursussen, workshops, internationale contacten, organisatie van evenementen, website, etc. Deze landelijke amateurkunstenorganisaties (10 organisaties met elk een eigen domein, van circus tot koren) gaan zelf ook actief op zoek naar groepen amateurkunstenaars, door vb. te kijken wie lid is van de cultuurraad in de gemeente. Toch blijft een aanzienlijk deel van het amateurkunstenveld ongekend.

b) Deze indicator kan enkel gebruik maken van data over het aantal geregistreerde gezelschappen. De meeste data geven dus een onderschatting van het amateurkunstenveld, alhoewel de landelijke amateurkunstenorganisaties veel inspanningen leveren om alle gezelschappen te bereiken. Echter, de data aangeleverd door Poppunt geven waarschijnlijk een overschatting van het aantal popmuziekgroepjes. Op hun website kan je zelf een groepje registeren, terwijl er misschien al groepen opnieuw verdwenen zijn.

c) In deze indicator werden de individuele amateurkunstenaars niet opgenomen!

VERNIEUWING IN DE CULTUURPRODUCTIE

Korte Definitie

Aantal vernieuwende cultuurproducties op jaarbasis per 10.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

Welke cultuurproducties als vernieuwend kunnen worden beschouwd, wordt best bepaald door een team van cultuurexperts (bijvoorbeeld: kunstcritici, cultuurrecensenten, mediacommentatoren, academici, directeurs cultuurcentra, etc.) die alle cultuurproducties per stad individueel beoordelen. Bijvoorbeeld bij 2/3 meerderheid kan een productie als vernieuwend worden beschouwd. De experts bepalen dus (elk voor zich) hoe het begrip vernieuwend wordt ingevuld.

Beschrijving van de piste

Onderstaande piste voor dataontwikkeling heeft betrekking op het bepalen van de teller van de indicator, namelijk: aantal vernieuwende producties.

Vooreerst dient een team van cultuurexperten te worden samengesteld die bereid wordt gevonden om alle cultuurproducties uit de 13 centrumsteden te beoordelen op hun vernieuwend karakter. Dit team kan bestaan uit bijvoorbeeld cultuurrecensenten, kunstcritici, mediacommentatoren, academici, directeurs van cultuurcentra, etc. Gedacht wordt aan een team van een 7-tal personen, die niet samen, maar elk apart alle cultuurproducties beoordelen. We opteren voor een individuele beoordeling om ellenlange discussies (maar daarom niet oninteressante) te vermijden. Wel zou het zinvol zijn indien de experts (al dan niet in overleg) in grote lijnen aangeven hoe ze het begrip vernieuwend invullen. Dit maakt betere interpretaties van de resultaten mogelijk. Vervolgens komt het erop aan om de resultaten van elke beoordelaar te integreren. Bijvoorbeeld kan de invulling van de indicator worden bepaald door deze cultuurproducties op te tellen die door 2/3 van de beoordelaars als vernieuwend worden beschouwd. Uiteraard zullen volgens deze aanpak de cijfers sterk worden gekleurd door de invulling die de experts geven aan het begrip 'vernieuwend'. Het is echter moeilijk sterke objectieve criteria te vinden om dit begrip af te bakenen. Dergelijk onderzoek zou immers oeverloze discussies met zich meebrengen.

Om het beoordelingswerk van de experts haalbaar te houden (er zijn immers 13 centrumsteden) is het eventueel zinvol om de cultuurproducties te beperken tot alle podiumvoorstellingen (concerten, theater, etc.) en alle tentoon-

stellingen. Wel dienen we rekening te houden met het feit dat vernieuwende producties (vb. experimenten) vaak plaatsvinden buiten het gangbare circuit, in de marge. De kans bestaat dan ook dat dergelijke producties niet worden opgenomen in de algemene lijst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De creativiteit van de kunstenaars wordt gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.
- b) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuur-creatie tot ontplooiing kunnen komen.

Compleetheid

Deze indicator wordt best naast enkele andere indicatoren bekeken, zoals aantal cultuurproducties, cultuurbezoek, cultuurparticipatie, en tevredenheid over het culturele aanbod.

In de stadsmonitor is een 2de keusindicator opgenomen, namelijk Het aantal producties op jaarbasis per 10.000 inwoners. De veronderstelling is hier dat hoe meer cultuurproducties er zijn, hoe meer vernieuwende cultuurproducties er zullen tussenzitten. Met andere woorden, de hoeveelheid zou dan ook de graad van vernieuwing dekken. Het aantal cultuurproducties op jaarbasis beperkt zich tot het aantal podiumvoorstellingen en tentoonstellingen.

AANTAL PODIUMVOORSTELLINGEN

Korte Definitie

Het aantal podiumvoorstellingen op jaarbasis per 10.000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

Het betreft hier podiumvoorstellingen die zijn opgenomen in het databestand van Tijd nv.

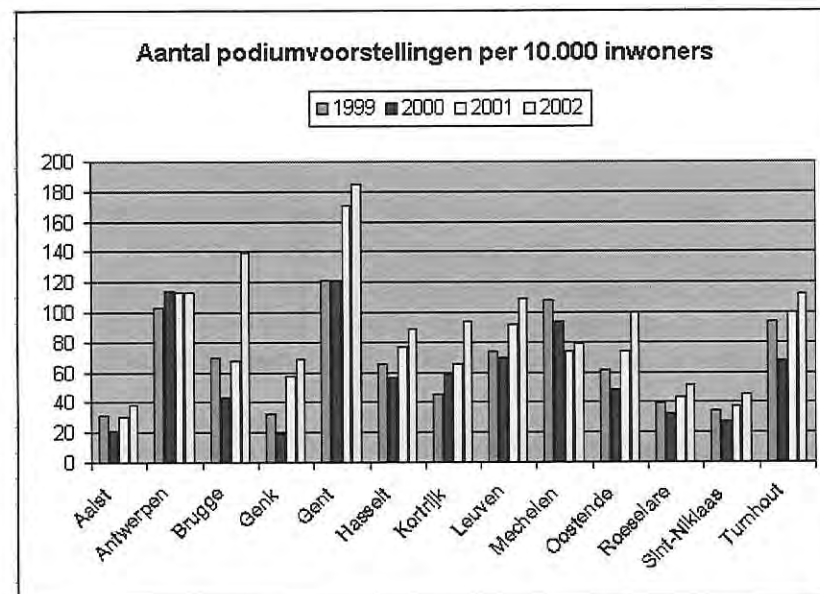
Het podiumaanbod is ingedeeld in drie grote categorieën: theater, muziek en dans. Muziek wordt onderverdeeld in populaire muziek, klassieke muziek en een categorie die opera, operette, musical en muziektheater omvat.

Als een podiumvoorstelling vijf keer in een stad plaatsvindt, dan wordt die ook vijf keer geteld.

Meeteenheid

Aantal podiumvoorstellingen per jaar per 10.000 inwoners.

Aantal podiumvoorstellingen per 10.000 inw.				
	1999	2000	2001	2002
Aalst	32	21	31	39
Antwerpen	103	114	113	113
Brugge	70	44	68	140
Genk	32	20	57	69
Gent	121	121	171	185
Hasselt	66	57	76	89
Kortrijk	46	59	66	94
Leuven	74	70	91	109
Mechelen	108	93	74	79
Oostende	61	48	73	100
Roeselare	40	33	43	52
Sint-Niklaas	34	27	37	45
Turnhout	94	67	100	113

Toelichting

In Vlaanderen vonden in 2002 18.462 podiumvoorstellingen plaats. Gent en Antwerpen vormen de top, de verdubbeling van het aantal podiumvoorstellingen in Brugge in 2002 heeft te maken met het evenement Culturele Hoofdstad. Ook een aantal regionale steden scoort relatief hoog zoals Mechelen, Turnhout, Leuven, Hasselt, Oostende en Kortrijk. Aalst, Genk, Roeselare en Sint-Niklaas scoren iets lager.

Opmerkelijk is de behoorlijke toename van het aantal voorstellingen over de laatste vier jaar. Enkel in Mechelen zien we een dalende trend.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- d) De creativiteit van de kunstenaars wordt gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.

Compleetheid

Deze indicator is complementair aan de indicator 'aantal tentoonstellingen' en is samen met deze indicator een tweede keus voor 'Vernieuwing in de cultuurproductie'.

Gelet op de intenties inzake het stimuleren van cultuurcreatie en -participatie, wordt deze indicator het best naast enkele andere indicatoren bekeken, zoals cultuurbezoek, culturele participatie en tevredenheid over het culturele aanbod.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperking.

Wie voor zijn podiumvoorstelling geen gebruik wenst te maken van het gratis aanbod om in de lokale 'bladen' de productie aan te kondigen of wie dit aanbod niet kent (vb. beginnende artiesten), zal ook niet in het databestand van de Tijd worden opgenomen.

AANTAL TENTOONSTELLINGEN

Korte Definitie

Het aantal tentoonstellingen op jaarbasis per 10.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

Het betreft hier tentoonstellingen die zijn opgenomen in het databestand van Tijd nv.

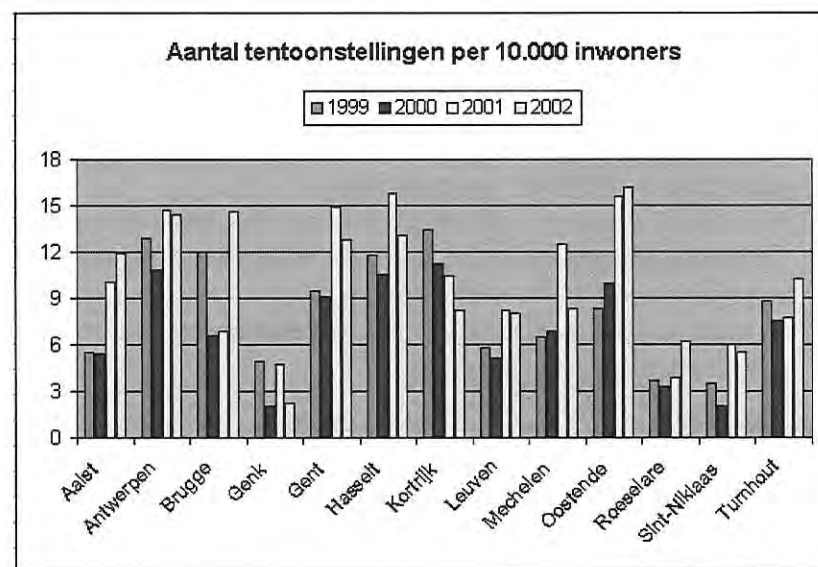
Gegevens over tentoonstellingen hebben zowel betrekking op het aanbod van gesubsidieerde als van niet-gesubsidieerde tentoonstellingen, zowel op tentoonstellingen die plaatsvinden in cultuur-, gemeenschaps- en kunstencentra als op tentoonstellingen in privé-galerijen, banken, ziekenhuizen, etc. Niet alleen het professionele maar ook het amateur-aanbod is opgenomen. Er is ook geen onderscheid gemaakt tussen artistieke en educatieve tentoonstellingen. De tentoonstellingen hebben tal van onderwerpen: architectuur, beeldhouwkunst, fotografie, grafiek, juwelen, kunstambacht, meubelen, mode, schilderkunst, sierkunst, strips en cartoons, video, etc.

Ongeacht de duur van de tentoonstelling, wordt deze éénmaal geteld.

Meeteenheid

Aantal tentoonstellingen per jaar per 10.000 inwoners.

Aantal tentoonstellingen per 10.000 inw.				
	1999	2000	2001	2002
Aalst	6	5	10	12
Antwerpen	13	11	15	14
Brugge	12	7	7	15
Genk	5	2	5	2
Gent	10	9	15	13
Hasselt	12	11	16	13
Kortrijk	13	11	10	8
Leuven	6	5	8	8
Mechelen	6	7	12	8
Oostende	8	10	16	16
Roeselare	4	3	4	6
Sint-Niklaas	4	2	6	6
Turnhout	9	8	8	10

Toelichting

In 2002 telt Oostende met 16 tentoonstellingen per 10.000 inwoners het hoogste aantal, gevolgd door Brugge, Antwerpen, Hasselt, Gent, Aalst en Turnhout (in dalende volgorde). Genk, Roeselare en Sint-Niklaas scoren hier laag. Sinds 1999 zien we sterke schommelingen, doch overwegend stijgende trends, behalve in Genk, Kortrijk en Roeselare.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- d) De creativiteit van de kunstenaars wordt gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.

Compleetheid

Gelet op de intenties inzake het stimuleren van cultuurcreatie en -participatie wordt deze indicator best naast enkele andere indicatoren bekeken, zoals cultuurbezoek, cultuurparticipatie en tevredenheid over het culturele aanbod.

Deze indicator is complementair met de indicator 'aantal podiumvoorstellingen'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperking:

Wie voor zijn tentoonstelling geen gebruik wenst te maken van het gratis aanbod om in de lokale bladen de productie aan te kondigen of wie dit aanbod niet kent (vb. beginnende artiesten), zal ook niet in het databestand van de Tijd worden opgenomen. Deze tentoonstellingen vinden dus niet enkel plaats in cultuurhuizen, ook in privé-galerijen, bibliotheken, ziekenhuizen, scholen, enz.

AANBOD VAN CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Korte Definitie

Aantal frequent gebruikte culturele infrastructuur per 100.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

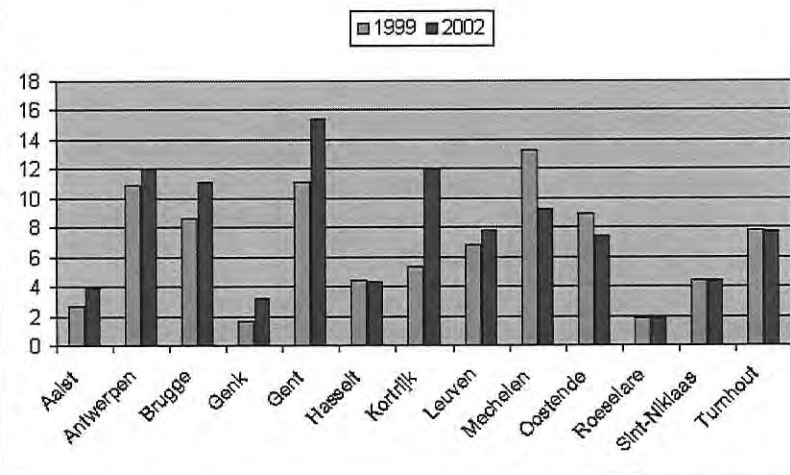
Frequent gebruikte culturele infrastructuur staat voor culturele locaties bestemd voor podiumvoorstellingen of tentoonstellingen met minimaal gebruik voor culturele activiteiten van 25 keer per jaar.

Meeteenheid

Aantal per 100.000 inwoners

Aantal frequent gebruikte culturele infrastructuur per 100.000 inwoners				
	1999	2000	2001	2002
Aalst	2,6	2,6	2,6	3,9
Antwerpen	10,9	11,2	12,1	12,0
Brugge	8,6	6,0	5,1	11,1
Genk	1,6	3,2	1,6	3,2
Gent	11,2	12,0	17,4	15,5
Hasselt	4,4	5,9	4,4	4,4
Kortrijk	5,3	6,7	9,4	12,1
Leuven	6,8	6,8	9,0	7,9
Mechelen	13,3	11,9	7,9	9,2
Oostende	8,9	4,5	4,5	7,4
Roeselare	1,9	1,8	1,8	1,8
Sint-Niklaas	4,4	2,9	2,9	4,4
Turnhout	7,8	7,8	7,7	7,7

Frequent gebruikte culturele infrastructuur per 100.000 inwoners

Toelichting

Diverse factoren kunnen de uitkomst bepalen. Er zijn de kleine aantallen van het aanbod en dat aanbod moet dan ook nog voldoende gebruikt worden, vb. zoals je ziet is er in Genk een verdubbeling van het aanbod, maar dat is eigenlijk van één locatie naar twee locaties. Bovendien is er in het aanbod aan infrastructuur doorgaans weinig schommeling. Wel kan het aantal voorstellingen stijgen, en zo kan de infrastructuur opgenomen worden bij de frequent gebruikte infrastructuur.

Toch bemerken we bijna in alle steden een lichte stijging, die zelf manifest is in Gent (van 25 naar 35 locaties) en Kortrijk (van 4 naar 9). Een daling is te zien in Mechelen (van 10 naar 7) en Oostende (van 6 naar 5).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De culturele infrastructuur in de stad is divers en optimaal aangepast aan de kunst- en cultuuruitingen.
- b) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- d) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- e) De creativiteit van de kunstenaars wordt gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.

Compleetheid

Men kan deze indicator samen zien met de indicatoren aantal amateurgezelschappen, vernieuwing in de cultuurproducties (Aantal cultuurproducties), culturele participatie en tevredenheid over het culturele aanbod.

Validiteit

Voor de studie waarvan hier gebruik werd gemaakt, werd een inventaris opgesteld van de beschikbare infrastructuur per gemeente, op basis van het databestand van Tijd Agenda. De gemeenten kregen deze toegestuurd met de vraag deze te corrigeren. Een volgende stap bestond erin te tellen hoeveel podiumvoorstellingen en tentoonstellingen op jaarbasis plaatsvonden in elk van die locaties. Dit gebeurde opnieuw op basis van Tijd Agenda. In dit geval tellen enkel locaties mee waar meer dan 25 voorstellingen of tentoonstellingen plaatsvinden per jaar. Fabriekslodsen, cafés, parochiezalen, etc. waar slechts sporadisch een tentoonstelling of podiumvoorstelling wordt gehouden komen niet in aanmerking.

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) Tijd Agenda is een database waar gratis melding kan worden gemaakt van evenementen, en deze wordt overgenomen door kranten, tijdschriften, etc. Wie voor zijn podiumvoorstelling geen gebruik wenst te maken van het gratis aanbod om in de lokale 'bladen' de productie aan te kondigen of wie dit aanbod

niet kent (vb. beginnende artiesten), zal ook niet in het databestand van de Tijd worden opgenomen

- b) Aangezien enkel infrastructuur gemeten wordt voor podiumvoorstellingen en tentoonstellingen worden heel wat kunststukken over het hoofd gezien. Het is een onderschatting van het aanbod.

TICKETVERKOOP CULTUUR

Korte Definitie

Aantal verkochte tickets per inwoners voor de verschillende culturele instellingen.

Uitgebreide Definitie

Gezien de vele verschillende onderdelen van deze indicator werd samen met experts beslist deze indicator onder te verdelen in vier deelindicatoren: ticketverkoop bioscopen, ticketverkoop culturele centra en kunstencentra, ticketverkoop theater en ticketverkoop musea.

TICKETVERKOOP BIOSCOPEN

Korte Definitie

Aantal verkochte tickets in bioscopen per inwoner

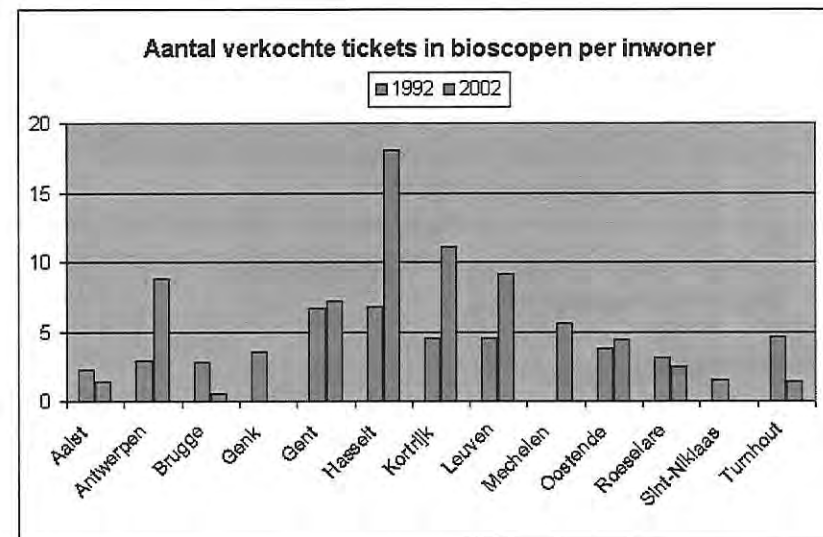
Uitgebreide Definitie

Aantal bioscoopbezoekers per jaar, gebaseerd op het aantal verkochte tickets. Dit wordt in relatie gebracht tot het aantal inwoners.

Meeteenheid

Verkochte tickets per inwoner

Aantal verkochte tickets in bioscopen per inwoner						
	1992	1994	1996	1998	2000	2002
Aalst	2,3	2,3	1,7	1,9	1,4	1,4
Antwerpen	2,9	6,1	6,5	8,9	9,1	8,8
Brugge	2,8	2,2	1,5	2,1	1,8	0,6
Genk	3,6	3,4	0,7	0,0	0,0	0,0
Gent	6,7	7,5	7,2	7,7	7,4	7,2
Hasselt	6,7	8,1	13,5	19,3	19,7	18,0
Kortrijk	4,5	5,1	4,6	10,9	10,9	11,1
Leuven	4,5	10,3	9,9	10,2	9,8	9,1
Mechelen	0,0	0,0	4,4	6,0	4,0	5,5
Oostende	3,7	4,3	4,0	5,0	4,5	4,4
Roeselare	3,1	3,9	3,4	3,1	2,7	2,5
Sint-Niklaas	1,5	1,7	1,4	1,7	0,0	0,0
Turnhout	4,6	4,3	3,8	3,5	2,9	1,4

Toelichting

In 2002 ligt de verkoop het hoogst in de bioscopen van Hasselt, Kortrijk, Leuven en Antwerpen. Deze indicator geeft de ticketverkoop van de bioscopen in de stad in beeld en niet het bioscoopbezoek van haar inwoners. Als Genk geen bioscoop (meer) heeft zijn de inwoners aangewezen op vb. Hasselt voor een filmavond, wat hier ook uit de data van 1994-1996 kan worden afgeleid. Mechelen had voor 1995 vermoedelijk geen bioscoop en in Sint-Niklaas is pas in 2003 een nieuw complex geopend. Aalst, Brugge en Roeselare kennen een terugval sinds 1992. Het verband met het aanbod en de opening van nieuwe complexen blijkt ook uit de stijging in Leuven in 1994, in Antwerpen in 1994 (Gaumont) en in 1998 (Metropolis), in Hasselt (sluiting in Genk), in Kortrijk (Kinopolis). In Gent is de ticketverkoop vrij constant het afgelopen decennium.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.

Compleetheid

Men kan deze indicator samen zien met de indicator 'aandeel bioscoopbezoekers' en met de andere indicatoren inzake ticketverkoop cultuur.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) Het NIS hanteert geen definitie van een bioscoop. Zo zijn er wat culturele centra, vooral in kleinere gemeenten, die films vertonen op een occasionele basis. Mochten ze echter een ruimte inrichten voor het specifiek tonen van films, zouden ze meegerekend worden.
- b) De data worden afgeleid uit de gegevens van een vragenlijst. Deze vragenlijst wordt jaarlijks naar alle bioscopen opgestuurd, die dit invullen. Ze omvat naast vragen over het aantal bezoekers, ook vragen naar het totaal aantal zitplaatsen, de omzet, etc. Deze gegevens worden slechts zeer beperkt gecontroleerd. In principe: als de data niet te veel afwijken van de voorgaande jaren, zijn ze gevalideerd.
- c) Hoewel de ticketverkoop wordt gerelateerd aan het aantal inwoners uit de stad, dienen we hier toch de nodige omzichtigheid aan de dag te leggen. Sommige bezoekers komen immers van buiten de stad, sommigen bezoeken de bioscoop zeer frequent, anderen nooit, etc.

TICKETVERKOOP CULTURELE CENTRA EN KUNSTENCENTRA

Korte Definitie

Aantal verkochte tickets in culturele centra en kunstencentra per inwoner.

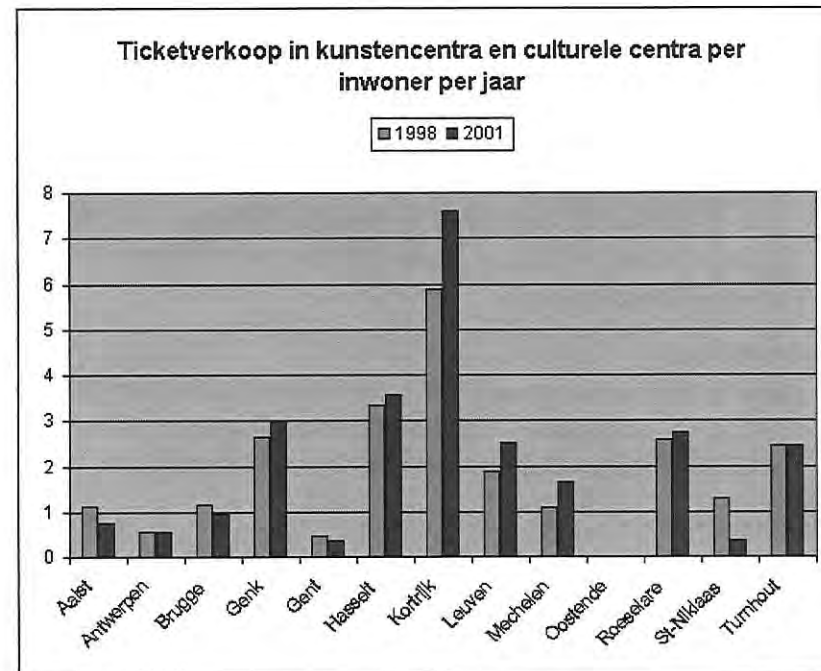
Uitgebreide Definitie

Het aantal bezoekers van culturele centra en kunstencentra per inwoner worden geteld op basis van het aantal verkochte tickets per jaar.

Meeteenheid

Aantal verkochte tickets per inwoner per jaar.

Ticketverkoop in kunstencentra en culturele centra per inwoner per jaar								
	1998				2001			
	Kunsten-centra	CC eigen act.	CC niet-eigen act.	Totaal	Kunsten-centra	CC Eigen act.	CC niet-eigen act.	Totaal
Aalst	0,3	0,7	0,2	1,1	0,2	0,5	0,1	0,8
Antwerpen	0,2	0,1	0,2	0,5	0,2	0,2	0,2	0,6
Brugge	0,1	0,7	0,4	1,2	0,3	0,5	0,2	1,0
Genk	0,0	0,9	1,8	2,6	0,0	1,0	2,0	3,0
Gent	0,5	0,0	0,0	0,5	0,4	0,0	0,0	0,4
Hasselt	0,2	1,0	2,1	3,3	0,3	1,0	2,3	3,6
Kortrijk	0,4	1,2	4,3	5,9	0,4	1,9	5,3	7,6
Leuven	0,2	0,8	0,9	1,9	0,7	0,9	0,9	2,5
Mechelen	0,3	0,4	0,5	1,1	0,3	0,5	0,9	1,7
Oostende	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Roeselare	0,0	0,8	1,8	2,6	0,0	1,2	1,5	2,7
St-Niklaas	0,0	0,8	0,5	1,3	0,0	0,4	0,0	0,4
Turnhout	0,0	1,5	0,9	2,4	0,0	1,5	0,9	2,5

Toelichting

Als we zowel rekening houden met grafiek als tabel dan zien we de hoge score voor Kortrijk, Hasselt en Genk in de eerste plaats te wijten is aan een hoog aantal receptieve activiteiten in de culturele centra. Het cultureel centrum van Turnhout, Roeselare en Turnhout scoren zeer goed wat betreft het zelf organiseren van activiteiten. Het kunstencentrum 't Stuk in Leuven kende ook een forse stijging in het aantal bezoekers. De grotere steden Antwerpen en Gent kennen beperktere aantallen bezoekers in verhouding tot hun inwonersaantal, doch dat is waarschijnlijk te verklaren aan het grote aanbod van andere vormen van podiuminfrastructuur zoals de zalen van de gesubsidieerde theatergezelschappen.

Bekijken we tot slot het verloop in de tijd dan zien we vooral een stijging in de steden waar er in 1998 al een groot aantal bezoekers was. Sint-Niklaas en Aalst gaan achteruit. In Oostende is geen cultureel centrum noch een kunstencentrum.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de indicator aandeel bezoekers van podiumvoorstellingen en met de andere indicatoren inzake cultuurbezoek (in het bijzonder de ticketverkoop van theatervoorstellingen) en cultuurparticipatie.

Validiteit

Deze indicator groepeerde twee verschillende instellingen, de culturele centra en de kunstencentra. Zodus dient ook rekening gehouden te worden met de beperkingen van beide datareeksen.

- a) De culturele centra (CC) zijn een vorm van gesubsidieerde culturele infrastructuur en de kosten worden volledig gedragen door het Vlaamse Gewest. Tot voor 2002 kon het zijn dat een stad meerdere CC op zijn grondgebied had, meer bepaald in de deelgemeenten. Met een nieuw decreet betreffende het lokale cultuurbeleid worden die nu per stad behandeld en worden de bezoekersaantallen van alle CC in die stad samengeteld. Dit werd hier ook gedaan voor de voorgaande jaren.
- b) De bezoekersaantallen van de CC zijn opgesplitst in eigen activiteiten en receptieve activiteiten. Bemerkt dat receptieve activiteiten een heel divers karakter kunnen vertonen. Dat kan gaan van een fuif tot gewone podiumvoorstellingen. Daarom werden deze aantallen opgesplitst.
- c) De kunstencentra worden gefinancierd dankzij het podiumkunstendecreet onder de vorm van een éénmalige subsidie voor een aantal jaar. Deze instellingen behouden zo hun onafhankelijkheid. Bemerkt dat voor het nieuwe decreet van 18 mei 1999 de bezoekersaantallen per seizoen (van juli tot juni) weergegeven worden, en niet per jaar zoals tot dan het geval was. Om de vergelijk-

baarheid te behouden werd hier het seizoen 2001-2002 beschouwd als het jaar 2001. De bezoekerjfers van de kunstencentra slaan op eigen activiteiten.

TICKETVERKOOP THEATER

Korte Definitie

Aantal verkochte tickets van theatervoorstellingen per 1000 inw.

Uitgebreide Definitie

Aantal bezoekers van theatervoorstellingen afgeleid uit de verkoopcijfers van de tickets. Dit wordt in verhouding gebracht tot het aantal inwoners.

Beschrijving van de piste

De data van de afdeling Muziek, Letteren en Podiumkunsten zijn niet interpreteerbaar. Dit zijn bezoekcijfers van de professionele theatergezelschappen die door de Vlaamse overheid structureel gesubsidieerd worden binnen het Podiumkunstendecreet. Dit hoeft op zich geen probleem te zijn, maar de bezoekcijfers worden gesommeerd per gezelschap, en niet per locatie waar dat gezelschap dan speelde. Het gezelschap heeft wel een thuisbasis, maar gaan ze dan elders optreden vb. in het Cultureel Centrum van Leuven (waar geen enkel ondersteund gezelschap is gevestigd) dan telt Leuven geen enkel theaterticket.

Er zijn twee mogelijke pistes: ofwel ga je de bezoekersaantallen opvragen aan de (gesubsidieerde) gezelschappen, die moeten bijhouden hoeveel toeschouwers waren op welke locatie; ofwel vertrek je vanuit het infrastructuraanbod en vraag je de uitbaters van locaties waar theatervoorstellingen plaatsvinden de bezoekaantallen uit te splitsen naar het type voorstelling. Dit gebeurt reeds bij de culturele centra, maar veel infrastructuur is in private handen.

De tweede weg verdient de voorkeur, omdat je zo een vrij volledig beeld kan krijgen van de bezoekcijfers van verschillende disciplines (podiumvoorstellingen, tentoonstellingen, lezingen, etc.), en niet meer enkel bezig bent met gesubsidieerde instanties.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.
- d) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

Compleetheid

Deze indicator dient men samen te zien met de indicator 'aandeel bezoekers van podiumvoorstellingen' en met de andere indicatoren over de ticketverkoop bij cultuur. Ook indicatoren rond cultuurparticipatie en tevredenheid over het aanbod kunnen relevant zijn.

TICKETVERKOOP MUSEA

Korte Definitie

Aantal verkochte tickets van musea per 1000 inwoners

Uitgebreide Definitie

Aantal bezoekers van musea afgeleid uit de verkoopcijfers van de tickets. Dit wordt in verhouding gebracht tot het aantal inwoners.

Beschrijving van de piste

De data van de Afdeling Beeldende Kunst en Musea voldoen niet. Sommige musea geven cijfers op voor een museumgroep (vb. PMMK in Oostende en Permeke-museum in Jabbeke), sommige musea zijn vrij toegankelijk en werken met een sensor die de hoeveelheid passages registreert (Middelheim in Antwerpen), andere musea geven onbetrouwbare schattingen (vb. SMAK: 120.000 bezoekers) of geen data.

Gezien de verkregen data onvoldoende betrouwbaar zijn dient in overleg met alle betrokkenen nagegaan te worden hoe de telling van de ticketverkoop in de musea (zelf) op een zinvolle manier kan gebeuren, evenals hoe deze data door de Afdeling Beeldende Kunst en Musea kan worden gecontroleerd.

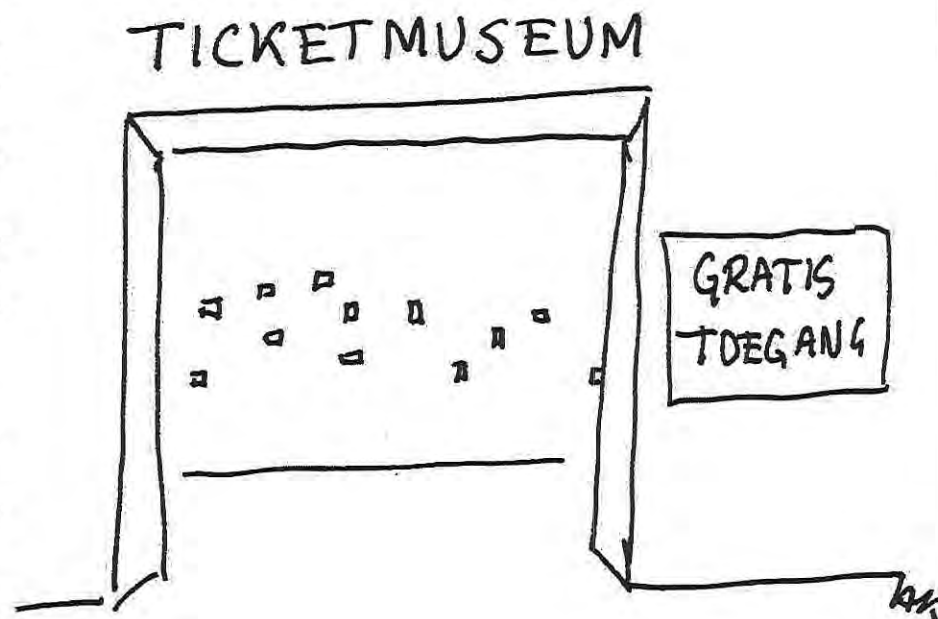
Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.
- d) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

Compleetheid

Deze indicator kan men samen zien met de indicator over het bijwonen van kunstzinnige activiteiten en met de andere indicatoren inzake ticketverkoop cultuur.

LIDMAATSCHAP BIBLIOTHEEK

Korte Definitie

Aantal leden van de bibliotheek per 1.000 inwoners

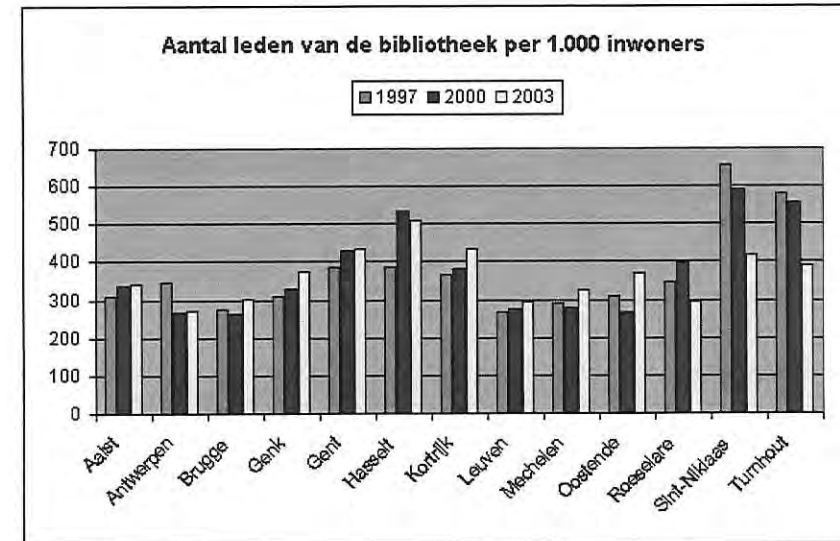
Uitgebreide Definitie

Het aantal ontleners van de bibliotheek, gebaseerd op de geregistreerde dienstverlening. Dat wordt in verhouding gebracht tot het aantal inwoners.

Meeteenheid

Pro mille (‰)

Aantal leden van de bibliotheek per 1.000 inwoners							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Aalst	312	330	325	339	338	288	340
Antwerpen	345	293	304	265	240	227	272
Brugge	272	374	371	262	265	227	301
Genk	308	331	262	330	344	335	375
Gent	366	411	418	431	434	442	433
Hasselt	387	502	519	533	552	485	509
Kortrijk	365	379	361	382	372	440	433
Leuven	268	262	287	273	281	328	295
Mechelen	290	298	297	278	291	311	327
Oostende	311	248	240	266	413	361	369
Roeselare	346	377	391	400	402	302	296
Sint-Niklaas	656	561	566	593	432	430	417
Turnhout	581	616	577	556	422	382	391

Toelichting

In 2003 werd het grootste aantal leden in de bibliotheek van Hasselt geregistreerd. De bibliotheek heeft er een ledenaantal dat meer dan de helft is van het aantal inwoners van de stad. Het kleinste aantal leden is er in Antwerpen. Als we het verloop in de tijd bekijken zien we een constante stijging van het aantal leden in Aalst, Gent, Kortrijk en Leuven. Een behoorlijke daling van het aantal leden valt op in Turnhout, Sint-Niklaas en Antwerpen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.

Aanvulling:

Lezen blijft essentieel voor elke burger. Het is een belangrijk opstap tot het verwerven van culturele competentie en tot het tot stand brengen van een zo ruim en sociaal mogelijke participatie aan cultuur. Een belangrijke partner in het bevorderen van de leescultuur en het leesplezier blijven de bibliotheken. Deze groeien steeds meer uit tot multimedia centra waar naast boeken, documentatie en tijdschriften, ook audiovisueel materiaal en nieuwe media worden aangeboden. Zo hebben ze, als publiek 'informatie- en kennishuis', ook de belangrijke taak mee te evolueren in nieuwe kennismaatschappij en de burger vertrouwd te maken met de ICT-kanalen. Bibliotheken zijn als collectieve voorziening met een up-to-date kwantitatief en kwalitatief aanbod onmisbaar in een leefbare en duurzame stad wil men de cultuur- en kenniswereld van woord, beeld en muziek voor een groot publiek toegankelijk maken.

Compleetheid

Het is zinvol deze indicator te bekijken naast 'aantal ontleningen' of 'aantal ontleners' (niet in stadsmonitor), 'actieve culturele participatie' (in het bijzonder het leesgedrag) en 'aandeel bibliotheekbezoekers'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) Deze indicator zegt niets over de penetratiegraad (bereik onder de stadsbewoners) van de bibliotheek ten opzichte van de stadsbewoners. Ontleners kunnen ook van buiten de stad komen.
- b) Deze indicator zegt ook niets over bvb. de ontleenfrequentie: gaat men éénmaal per jaar een stuk ontleneren of doet men dit wekelijks. Dit vertelt ook niet of de ontlener zelf de lezer is. Uiteraard zegt dit ook niets over de affiniteit met lees- beeld- en muziekcultuur. Men hoeft geen ontlener te zijn om veel te lezen, muziek te beluisteren of films te zien. De indicator geeft wel een beeld over de mate waarin de bibliotheek als collectieve voorziening de gemeenschap aanspreekt. Hoe meer ontleners, hoe sterker de bibliotheek i.c. collectief bezit van woord, muziek en beeldmateriaal geïntegreerd is bij de lokale gemeenschap. Meer ontleners wijzen dus op een groter bereik van de bibliotheek onder de bevolking, wat de cultuurspreiding op een democratische wijze ten goede komt (open huis, laagdrempelig, betaalbaar, e.a.). Jongeren hebben doorgaans geen eigen inkomen, zodat men mag verwachten dat in deze groep het bibliotheekbezoek couranter is. Hoe ruimer het bereik, hoe meer kans er is op een ruime(re) cultuurspreiding en waardering voor het cultureel (im)materieel erfgoed. Een zicht krijgen op het aantal ontleningen is dus interessant, maar beter is de invalshoek van participatie of het aantal ontleners van de bibliotheek ten opzichte van de totale bevolking.
- c) De data voor deze indicator zijn in sommige gevallen een aggregatie van ontlenersaantallen van verschillende bibliotheken per stad. Toen in 1978 beslist werd dat de bibliotheek een publieke gemeentelijke voorziening diende te zijn bestonden vele kleinere bibliotheekjes naast elkaar. Uiteindelijk werd beslist dat tegen 1 januari 2003 alle private openbare bibliotheken door de gemeente moesten zijn overgenomen, wat nu ook gebeurd is. In het bijzonder voor de steden Roeselare, Kortrijk en Oostende, waar sterk uitgebouwde privaatrechtelijke bibliotheken waren, werden in dit geval grote hoeveelheden collecties en ontleners overgenomen door de gemeentelijke bibliotheek. In ieder geval werden alle bestanden van voor de fusies van deze bibliotheken in deze telling opgenomen.

CULTURELE PARTICIPATIE

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden actief of passief heeft deelgenomen aan culturele activiteiten

Uitgebreide Definitie

Aangezien er een onderscheid kan worden gemaakt tussen het zelf uitoefenen van kunstzinnige activiteiten en het bijwonen of bezoeken van kunstzinnige activiteiten, werd deze indicator ontdeubeld in respectievelijk een actieve en passieve component.

De passieve component werd op zijn beurt nog eens opgesplitst in 5 onderdelen:

- het bezoeken van de bioscoop
- het bezoeken van een sportevenement
- het bezoeken van podiumvoorstellingen (concerten, theater, ballet- en dansvoorstellingen)
- het bibliotheekbezoek
- het bezoeken van musea, tentoonstellingen en historische plaatsen

AANDEEL BIOSCOOPBEZOEKERS

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden de bioscoop bezocht.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u de bioscoop bezocht?'

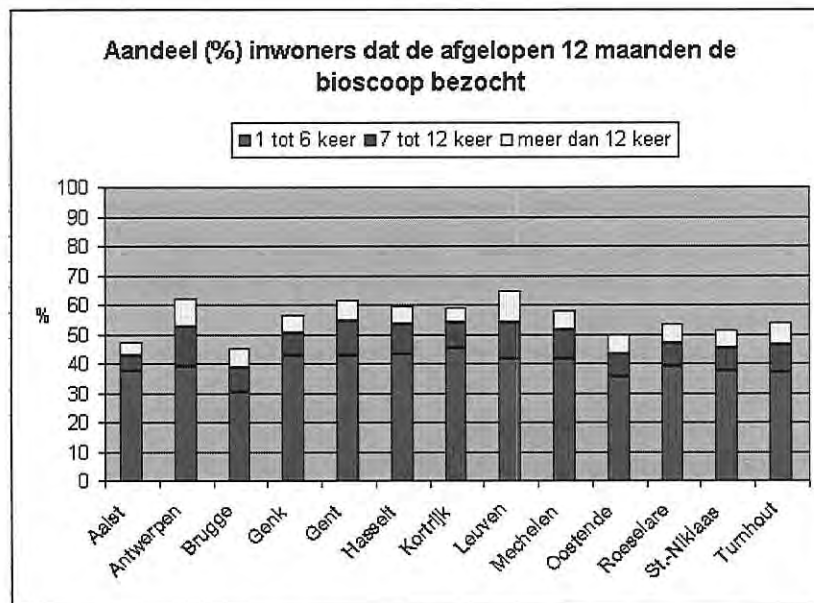
Wie antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' of 'meer dan 12 keer', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat de afgelopen 12 maanden de bioscoop bezocht				
	1 tot 6 keer	7 tot 12 keer	meer dan 12 keer	Totaal
Aalst	37,43	5,35	4,28	47,06
Antwerpen	39,09	13,19	9,92	62,20
Brugge	30,44	8,07	6,54	45,05
Genk	42,38	7,81	6,45	56,64
Gent	42,47	11,65	7,53	61,65
Hasselt	43,10	10,21	6,43	59,74
Kortrijk	44,93	9,06	4,89	58,88
Leuven	41,38	12,48	10,51	64,37
Mechelen	41,56	9,62	6,90	58,08
Oostende	35,43	7,62	6,67	49,71
Roeselare	38,77	7,95	6,36	53,08
St.-Niklaas	37,24	7,75	6,43	51,42
Turnhout	36,99	9,00	7,83	53,82

Toelichting

We stellen vast dat in het algemeen ongeveer de helft van de inwoners jaarlijks de bioscoop bezocht. In Leuven (64,37% van de inwoners), Antwerpen (62,2%) en Gent (61,65%) gaan meer inwoners (regelmatig) naar de film. Enkel in Brugge (45,05%) en Aalst (47,06%) is dit minder.

We stelden een sterk negatief verband vast tussen bioscoopbezoek en leeftijd ($R = -.532$). Met andere woorden, vooral jongeren bezoeken de bioscoop. Daarnaast is de bioscoopbezoeker hoger opgeleid ($R = .343$), iets vaker een man ($R = -.040$) en niet alleenstaand ($R = .240$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- b) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Ticketverkoop bioscopen' en 'Tevredenheid over het culturele aanbod'

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld. Uiteraard wordt geen rekening gehouden met films die bijvoorbeeld thuis (TV, video, DVD, enz.) worden bekeken. Ook zegt deze indicator niet alles over het bioscoopbezoek in de stad: stedelingen kunnen naar een bioscoop buiten de eigen stad gaan, en omgekeerd.

AANDEEL BEZOEKERS VAN SPORTEVENEMENTEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden één of meerdere sportevenementen heeft bijgewoond.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een sportevenement bijgewoond?'

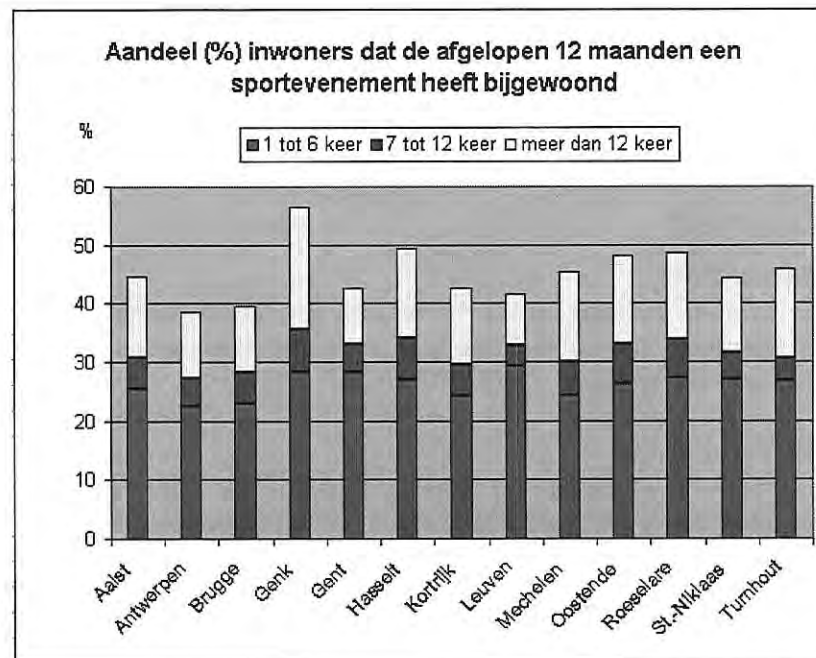
Wie antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' of 'meer dan 12 keer', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat de afgelopen 12 maanden een sportevenement heeft bijgewoond				
	1 tot 6 keer	7 tot 12 keer	meer dan 12 keer	Totaal
Aalst	25,49	5,35	13,73	44,56
Antwerpen	22,32	4,96	11,41	38,69
Brugge	22,98	5,33	11,26	39,57
Genk	28,13	7,42	20,90	56,45
Gent	28,35	4,71	9,53	42,59
Hasselt	27,08	7,01	15,34	49,43
Kortrijk	24,09	5,43	13,04	42,57
Leuven	29,23	3,45	8,87	41,54
Mechelen	24,32	5,63	15,43	45,37
Oostende	26,29	6,86	15,05	48,19
Roeselare	27,24	6,56	14,91	48,71
St.-Niklaas	27,03	4,54	12,85	44,42
Turnhout	26,67	3,92	15,29	45,88

Toelichting

In Genk heeft meer dan 56% van de inwoners het afgelopen jaar een sportevenement bezocht, bijna 21% deed dit zelfs meer dan 12 keer per jaar. In Antwerpen en Brugge liggen deze cijfers iets lager: vier op de tien inwoners woonde hier een sportevenement bij.

Ongeveer 25% à 30% van de inwoners woont tussen de 1 en de 6 keer een sportevenement bij. Grotere verschillen tussen de steden stellen we vast wanneer we naar de groep kijken die 'meer dan 12 keer per jaar' een evenement bijwoont.

Over het algemeen is de persoon die een sportevenement bezoekt eerder jong dan oud ($R = -.265$) en van het mannelijke geslacht ($R = -.250$). Ook werd een significant, maar zwak positief verband gevonden met het opleidingsniveau ($R = 0.089$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake cultuurbezoek en culturele participatie.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld.

Uiteraard kan een sportevenement ruim worden ingevuld; gaande van een voetbalmatch tot de Memorial Van Damme, van een petanquetornooi tot de aankomst van de Ronde van Vlaanderen, enz.

Het sportevenement hoeft ook niet in de eigen stad te hebben plaatsgevonden.

AANDEEL BEZOEKERS VAN PODIUMVOORSTELLINGEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden één of meerdere podiumvoorstellingen heeft bijgewoond.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

(1) Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een ballet- of dansvoorstelling bijgewoond? (2) Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een toneelvoorstelling bijgewoond? en (3) Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een concert (pop, jazz, klassiek, rock, enz.) bijgewoond?

Wie op deze vragen minstens één keer antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' of 'meer dan 12 keer', werd in de teller opgenomen.

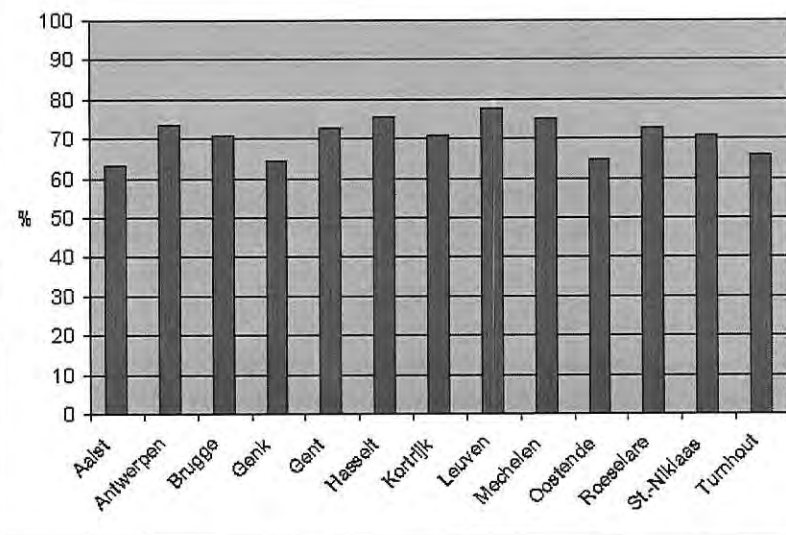
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat de afgelopen 12 maanden een podiumvoorstelling heeft bijgewoond	
Aalst	63,28
Antwerpen	73,56
Brugge	70,78
Genk	64,31
Gent	72,64
Hasselt	75,57
Kortrijk	70,65
Leuven	77,50
Mechelen	74,91
Oostende	64,63
Roeselare	72,76
St.-Niklaas	70,70
Turnhout	66,08

Aandeel (%) van de bevolking dat de afgelopen 12 maanden een podiumvoorstelling heeft bijgewoond

Toelichting

Er zijn relatief weinig verschillen tussen de steden vast te stellen. In Leuven woont iets meer dan 77% minstens één keer per jaar een podiumvoorstelling (toneel, concert, ballet en dans) bij, in Aalst 63%.

Over het algemeen is de respondent die naar het toneel gaat, een concert, ballet- of dansvoorstelling bijwoont, vrij jong ($R = -.242$), hoger opgeleid ($R = .327$) en niet alleenstaand ($R = .131$). Evenveel mannen als vrouwen wonen podiumvoorstellingen bij.

Meer details (vb. elke vraag apart) zijn te vinden op de website en in de rapporten per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake cultuurbezoek en culturele participatie. In het bijzonder met de indicatoren 'Aantal podiumvoorstellingen', 'Aantal bezoekers Culturele Centra en Kunstencentra', 'Aantal bezoekers theater' en 'Tevredenheid over het culturele aanbod'.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld.

Wel moeten we voor ogen houden dat verschillende culturele zaken (toneel, concerten, ballet en dans) worden samengenomen.

AANDEEL BIBLIOTHEEKBEZOEKERS

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden een bibliotheek bezoekt.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een bibliotheek bezocht?'

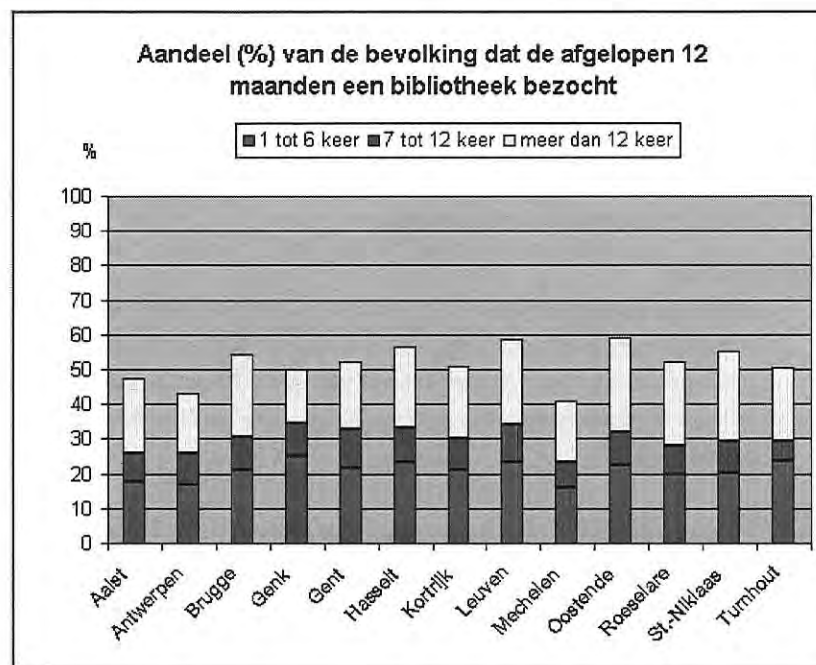
Wie antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' of 'meer dan 12 keer', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat de afgelopen 12 maanden een bibliotheek bezocht				
	1 tot 6 keer	7 tot 12 keer	meer dan 12 keer	Totaal
Aalst	17,65	8,38	21,21	47,24
Antwerpen	16,77	9,23	17,16	43,15
Brugge	21,31	9,44	23,74	54,49
Genk	25,20	9,38	15,63	50,20
Gent	21,76	11,18	19,29	52,24
Hasselt	23,06	10,21	23,06	56,33
Kortrijk	21,01	9,24	20,47	50,72
Leuven	23,48	10,67	24,30	58,46
Mechelen	16,15	7,26	17,60	41,02
Oostende	22,48	9,33	27,05	58,86
Roeselare	19,72	8,37	23,90	51,99
St.-Niklaas	20,23	9,26	25,52	55,01
Turnhout	23,87	5,28	21,33	50,49

Toelichting

We stellen vast dat in het algemeen ongeveer de helft van de stedelingen jaarlijks een bibliotheek bezoekt. Ongeveer 20% brengt meer dan 12 keer per jaar een bezoek aan de bibliotheek. Vooral in Oostende, Leuven, Hasselt en Brugge zien we veel bibliotheekbezoekers, in Genk, Mechelen en Antwerpen iets minder.

Over het algemeen is de bibliotheekbezoekers jong ($R = -.316$), hoger opgeleid ($R = .300$) en niet alleenstaand ($R = .249$). Evenveel mannen als vrouwen bezoeken de bibliotheek.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- b) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.

Aanvulling:

Lezen blijft essentieel voor elke burger. Het is een belangrijke opstap tot het verwerven van culturele competentie en tot het tot stand brengen van een zo ruim en sociaal mogelijke participatie aan cultuur. Een belangrijke partner in het bevorderen van de leescultuur en het leesplezier blijven de bibliotheken. Deze groeien steeds meer uit tot multimedia centra waar naast boeken, documentatie en tijdschriften, ook audiovisueel materiaal en nieuwe media worden aangeboden. Zo hebben ze, als publiek informatie- en kennishuis, ook de belangrijke taak mee te evolueren in nieuwe kennismaatschappij en de burger vertrouwd te maken met de ICT-kanalen. Bibliotheken zijn als collectieve voorziening met een up-to-date kwantitatief en kwalitatief aanbod onmisbaar in een leefbare en duurzame stad wil men de cultuur- en kenniswereld van woord, beeld en muziek voor een groot publiek toegankelijk maken.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Lidmaatschap bibliotheek', 'Aantal ontleningen' (of 'Aantal ontleners' - niet in stadsmonitor) en 'Zelf uitoefenen van kunstzinnige activiteiten'.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld. Uiteraard zegt dit niet alles over bijvoorbeeld de leescultuur (i.c. sommigen lezen veel, maar kopen hun boeken of lenen dit van anderen).

AANDEEL BEZOEKERS VAN MUSEA, TENTOONSTELLINGEN EN HISTORISCHE PLAATSEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden één of meerdere musea, tentoonstellingen of historische plaatsen heeft bezocht.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een museum, tentoonstelling of galerij (in België of in het buitenland) bezocht? en (2) Hoeveel keer in de voorbije 12 maanden heeft u een historische plaats in binnen- en/of buitenland (zoals paleizen, kastelen, kerken, tuinen, archeologische sites, etc.) bezocht?

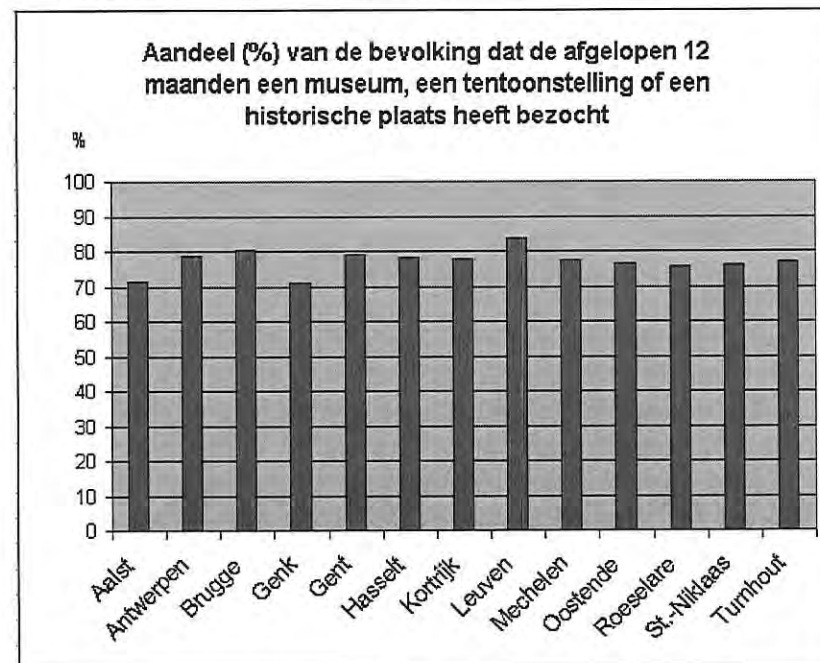
Wie minstens één keer antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' of 'meer dan 12 keer', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat het afgelopen jaar een museum, een tentoonstelling of historische plaats heeft bezocht	
Aalst	71,43
Antwerpen	78,61
Brugge	80,34
Genk	71,09
Gent	79,15
Hasselt	78,37
Kortrijk	77,86
Leuven	83,72
Mechelen	77,50
Oostende	76,72
Roeselare	75,65
St.-Niklaas	75,99
Turnhout	76,91

Toelichting

Opvallend is dat in alle centrumsteden meer dan 70% van de inwoners minimum één keer per jaar een museum, een tentoonstelling of een historische plaats bezoekt. In Leuven en Brugge zien we zelfs percentages van meer dan 80%.

Over het algemeen zijn dit personen met een hoog diploma ($R = .345$), eerder jong dan oud ($R = -.201$) en niet alleenstaand ($R = .140$). We vonden geen verschillen tussen mannen en vrouwen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- c) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.
- d) In de stad wordt het cultureel erfgoed bestudeerd, bewaard, geactualiseerd en ontsloten ten behoeve van een breed publiek.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake cultuurbezoek en culturele participatie. In het bijzonder met de indicatoren 'Aantal tentoonstellingen', 'Aantal bezoekers musea', 'Aantal bezoekers theater' en 'Tevredenheid over het culturele aanbod'.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld.

Wel moeten we voor ogen houden dat verschillende zaken (musea, tentoonstellingen en historische plaatsen) worden samengenomen. Ook daarbinnen is er een enorme waaier aan mogelijkheden.

ZELF UITOEFENEN VAN KUNSTZINNIGE ACTIVITEITEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden zelf kunstzinnige activiteiten heeft uitgeoefend.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

'Ik zal nu een aantal kunstzinnige hobby's voorlezen. Kan u telkens zeggen of u die de voorbije 12 maanden activiteiten zelf heeft beoefend (thuis, in clubverband, via kunstonderwijs, etc.)? Na elke activiteit kon de respondent antwoorden. Voor de enquêteur werd volgende raad meegegeven: 'De respondent moet zelf beslissen of hij zijn/haar activiteit als kunstzinnig beschouwt'.

Het gaat om volgende activiteiten:

- a) Dansen zoals jazzballet, moderne dans, klassieke dans of volksdans
- b) Toneel (zelf spelen)
- c) Fotografie, film, video of computerkunst (geen foto's of filmpjes van op vakantie of van familiefeesten)
- d) Schilderen, tekenen of grafisch werk
- e) Beeldhouwen, boetseren, keramiek of pottenbakken
- f) Muziekinstrument bespelen
- g) Zingen
- h) Creatief schrijven (bvb. poëzie, proza, kortverhalen,...)
- i) Creatief werken met textiel zoals borduren, haken, patchwork, naaien en weven
- j) Creatief werken met bloemen en planten, zoals bloemschikken
- k) Zijn er nog andere kunstzinnige hobby's die u beoefend hebt de voorbije 12 maanden en die niet in voorafgaande lijst vermeld werden?

Wie minstens één keer antwoordde met '1 tot 6 keer', '7 tot 12 keer' en 'meer dan 12 keer', werd in de teller ('min. 1 keer') opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

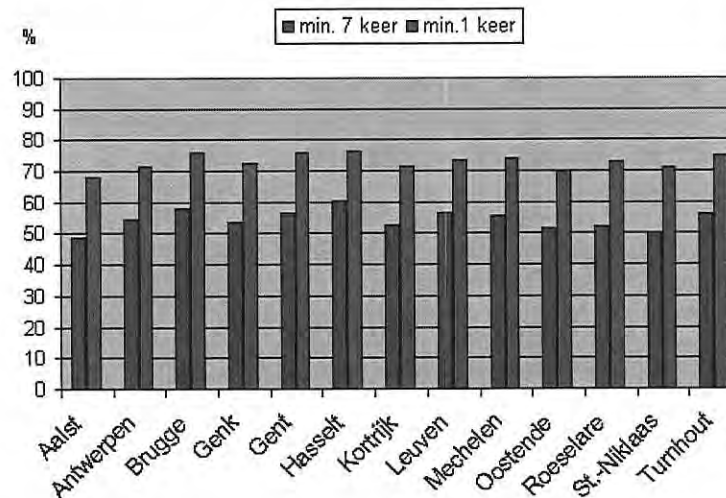
Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de inwoners dat de afgelopen 12 maanden zelf kunstzinnige activiteiten heeft uitgeoefend

	min. 7 keer	min.1 keer
Aalst	48,66	68,09
Antwerpen	54,46	71,53
Brugge	58,14	75,65
Genk	53,52	72,27
Gent	56,35	75,76
Hasselt	60,19	76,23
Kortrijk	52,90	71,56
Leuven	56,72	73,28
Mechelen	55,72	74,05
Oostende	51,81	69,90
Roeselare	52,09	72,76
St.-Niklaas	50,09	70,89
Turnhout	56,16	74,76

Aandeel (%) van de bevolking dat de afgelopen 12 maanden zelf kunstzinnige activiteiten heeft uitgeoefend

Toelichting

Opvallend is dat in alle centrumsteden meer dan de helft van de inwoners regelmatig (meer dan 7 keer per jaar) een kunstzinnige activiteit uitoefent. Echt grote verschillen tussen de steden zijn er niet.

We vonden een zwak positief verband met het opleidingsniveau ($R = ,092$). Met andere woorden, hoe hoger de opleiding, hoe meer kans dat men zelf een kunstzinnige activiteit heeft uitgeoefend. Daarnaast was er ook een zeer zwak negatief verband met leeftijd ($R = -,072$). Ouderen nemen dus iets minder deel aan kunstzinnige activiteiten dan jongeren. Tussen mannen en vrouwen was er geen verschil. Evenmin had gezinsgrootte een impact op deze cijfers.

Meer details (vb. welke activiteiten zijn populair per stad) zijn te vinden op de website en in de rapporten per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad kan iedereen cultureel actief zijn, zodat diverse vormen van cultuurcreatie tot ontplooiing kunnen komen.
- b) De creativiteit van de kunstenaars worden gestimuleerd, zodat artistieke creatie en vernieuwing mogelijk wordt.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur, om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Amateurgezelschappen', 'Aanbod van culturele infrastructuur', 'Tevreedenheid over het culturele aanbod', 'Participatie aan het verenigingsleven' en de indicatoren inzake culturele participatie.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld.

Wel moeten we voor ogen houden dat zeer veel verschillende zaken worden samengenomen: dansen, toneel spelen, fotografie, schilderen, borduren, bloemschikken, etc. Ook daarbinnen is er binnen elke activiteit een enorme waaier aan mogelijkheden.

We lieten de respondenten zelf beslissen of ze hun activiteit als kunstzinnig beschouwen: dansen op een fuif is iets anders dan tangolessen volgen, schilderen

samen met de kinderen is iets anders dan bvb. landschappen schilderen, een broek herstellen is iets anders dan patchwork, etc. Soms is de grens uiteraard heel dun en lukte het soms niet of moeizaam om de respondenten het verschil duidelijk te maken.

KWALITEIT VAN HET ERFGOED**Korte Definitie**

Kwaliteit van het erfgoed

Uitgebreide Definitie

Dient later te worden bepaald

Beschrijving van de piste

De onderzoekers menen dat het te vroeg is om deze indicator uit te werken. In de stadsmonitor is aandacht voor de architecturale uitstraling (slechts onderdeel!), maar niet voor de meer immateriële elementen die eveneens cruciaal zijn als we het hebben over cultureel erfgoed (bvb. dialecten, visserscultuur, etc.).

Op het domein van erfgoed is wel het één en ander in beweging. Zo wordt al enkele jaren het erfgoedweekend georganiseerd, er werd een steunpunt rond erfgoed opgericht, er kwam een erfgoeddecreet, er kwamen erfgoedconvenanten, etc. Het is echter afwachten wat de experts op dit domein kunnen ontwikkelen inzake databeheer en indicatoren. Dit vergt dus nog een onderzoek op zich (meer dan piste ontwikkelen), iets wat buiten de grenzen van het project stadsmonitor valt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het cultureel erfgoed bestudeerd, bewaard, geactualiseerd en ontsloten ten behoeve van een breed publiek.
- b) Het unieke karakter van de stad (geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het schept verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers

Compleetheid

Dient later te worden bepaald.

DAG- EN VERBLIJFSTOERISME

Korte Definitie

Aantal dag -en verblijfstoeristen per jaar, per 1000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

Gezien de twee verschillende onderdelen van deze indicator werd samen met experts beslist deze indicator onder te verdelen in twee deelindicatoren: dagtoerisme (piste) en verblijfstoerisme.

VERBLIJFSTOERISME

Korte Definitie

Aantal overnachtingen door verblijfstoeristen per inwoner.

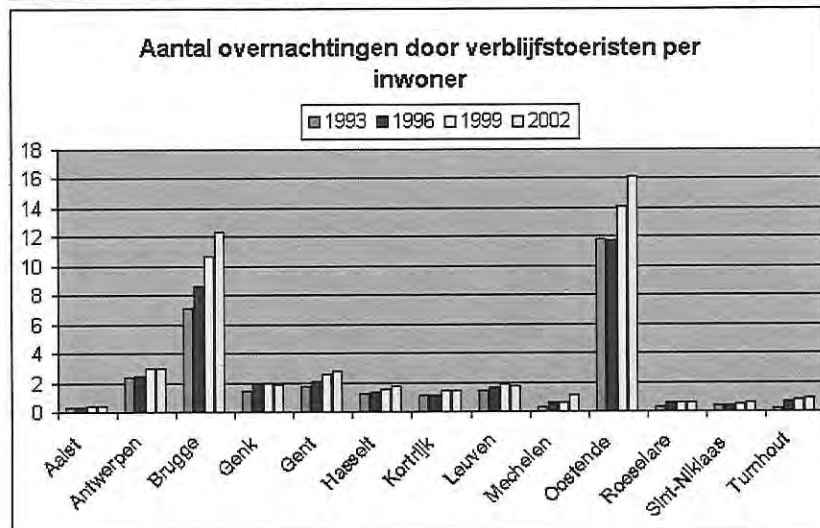
Uitgebreide Definitie

Aantal overnachtingen in logiesverstrekende bedrijven per inwoner.

Meeteenheid

Aantal overnachtingen / inwoner

Aantal overnachtingen door verblijfstoeristen per inwoner				
	1993	1996	1999	2002
Aalst	0,32	0,35	0,40	0,36
Antwerpen	2,40	2,46	2,96	2,98
Brugge	7,06	8,67	10,75	12,34
Genk	1,43	1,90	1,92	1,80
Gent	1,71	2,09	2,56	2,73
Hasselt	1,24	1,31	1,53	1,77
Kortrijk	1,11	1,17	1,44	1,46
Leuven	1,48	1,68	1,88	1,75
Mechelen	0,33	0,60	0,66	1,11
Oostende	11,79	11,71	14,06	16,16
Roeselare	0,30	0,58	0,57	0,63
Sint-Niklaas	0,43	0,42	0,54	0,62
Turnhout	0,18	0,71	0,86	0,94

Toelichting

In absolute aantallen worden het meest overnachtingen geregistreerd in Oostende, Brugge en Antwerpen (meer dan een miljoen per jaar). In relatieve aantallen springt Antwerpen er niet meer bovenuit. Oostende en Brugge halen in 2002 respectievelijk 16,2 en 12,3 overnachtingen per inwoner per jaar. Aalst, Mechelen, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout zijn niet toeristisch wat betreft het aantal overnachtingen. In zowat alle steden merken we wel een stijging van het aantal overnachtingen over de afgelopen 10 jaar.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie: De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstrekking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, groen- en waterbeleving, culturele en sportieve evenementen.

Aanvulling:

Toerisme is wereldwijd een snelgroeiende economische activiteit. Toerisme zorgt voor werkgelegenheid, het welzijn van de mens en leidt tot diversificatie van de economie. Het is tevens een bron van inkomsten voor de ontvangende regio's, stimuleert allerlei nevenactiviteiten en kan een motor vormen voor ontwikkeling.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Dagtoerisme' (piste) en 'Spreiding van het toerisme doorheen het jaar' (niet in generieke stadsmonitor).

Validiteit

Eén van de opdrachten van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) bestaat erin het verblijfstoerisme in België op te volgen. De statistiek van het toerisme en het hotelwezen is een permanent en exhaustief statistisch systeem dat tot doel heeft het toeristisch reisverkeer te meten. Hiertoe worden statistieken bijgehouden van het aantal aankomsten en van het aantal overnachtingen in alle commerciële logiesvormen, en dit zowel voor recreatieve als voor profes-

sionele doeleinden. Deze overnachtingen werden geregistreerd in hotels, campings, vakantiecentra, vakantiedorpen, logies voor doelgroepen (voornamelijk jeugdlogies) en in de verhuursector.

Alle personen en/of bedrijven die logies verstrekken tegen betaling zijn verplicht dit aan te geven. Huurwoningen die rechtstreeks bij de eigenaar of via een bemiddelaar gehuurd worden voor toeristische doeleinden worden opgenomen in het onderzoek. Ziekenhuizen, internaten en asielen worden niet in aanmerking genomen.

Elke maand ontvangen de logiesverstrekkers een vragenlijst waarin zij dagelijks het aantal gasten, hun land van herkomst en hun vertrek noteren, alsook het aantal nachten en het aantal eenheden bezet door deze toeristen.

Bij de beoordeling van de gegevens dient men daarom rekening te houden met volgende beperkingen:

a) Een algemeen probleem bij de NIS-cijfers is de systematische onderschatting van het aantal toeristische overnachtingen en aankomsten, zeker aan de kust. Dit is in eerste instantie te wijten aan het niet accuraat invullen van de cijfergegevens door de logiesverstrekkende bedrijven, onder meer uit schrik voor de fiscus. Bij enkele logiesvormen doen zich ook specifieke meetproblemen voor. Voor de vakantiecentra, de vakantiedorpen en de logiesvormen voor specifieke doelgroepen is de meting door het NIS vrij volledig en stellen zich geen ernstige problemen.

b) Het probleem stelt zich vooral op vlak van vakantiehuizen (de huurappartementen) en de tweede verblijven (inclusief de vaste standplaatsen op kampeerterrinen). Vooral aan de kust (Oostende) wordt het gros van de overnachtingen niet geteld. Dit tweedeverblijfstoerisme is een moeilijk te achterhalen fenomeen. Er bestaat geen afdoende methodiek om inschattingen te kunnen maken op het vlak van het globale aanbod van de tweede verblijven aan de kust (individuele tweede verblijven en gegroepeerde tweede verblijven), de reële vraag naar tweede verblijven en de bezetting van tweedeverblijvers aan de kust. Deze informatie is belangrijk om een inschatting te kunnen maken van het totale volume van overnachtingen in tweede verblijven.

DAGTOERISME

Korte Definitie

Aantal dagtoeristen per jaar, per 1.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

Aantal mensen die per jaar een stad bezoeken voor een dagje uit.

Beschrijving van de piste

Het is zeer moeilijk om voor deze indicator data te genereren.

Voor de kustzone, waar toerisme een belangrijke sector is, heeft Westtoer in samenwerking met Groep Planning wel een methodologie ontwikkeld om het dagtoerisme (kustgebied) te meten. Deze methode is gebaseerd op de verkeersstromen naar de kust, waarbij het functioneel vervoer wordt uitgezuiverd. Het blijft dus een grove schatting. Er werd nagevraagd bij deze instantie om data uit te splitsen voor Oostende, maar dit zou zeer veel werk zijn.

In ieder geval zou dit voor kleinere, minder toeristische steden, een te grote opdracht zijn dergelijke data te ontwikkelen. Misschien kunnen deze kleine steden andere indicatoren opvolgen zoals bezoekcijfers van attractieparken, musea, etc. om het dagtoerisme enigszins in kaart te brengen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie:

De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstrekking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, groen- en waterbeleving, culturele en sportieve evenementen.

Aanvulling:

Toerisme is wereldwijd een snelgroeiende economische activiteit. Toerisme zorgt voor werkgelegenheid, het welzijn van de mens en leidt tot diversificatie van de economie. Het is tevens een bron van inkomsten voor de ontvangende regio's, stimuleert allerlei nevenactiviteiten en kan een motor vormen voor ontwikkeling.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Verblijfstoerisme' en 'Spreiding van het toerisme het jaar rond' (niet in generieke stadsmonitor).

FIERHEID OVER DE EIGEN STAD

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat fier is op zijn stad

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende stelling voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

'ik ben echt fier op mijn stad'.

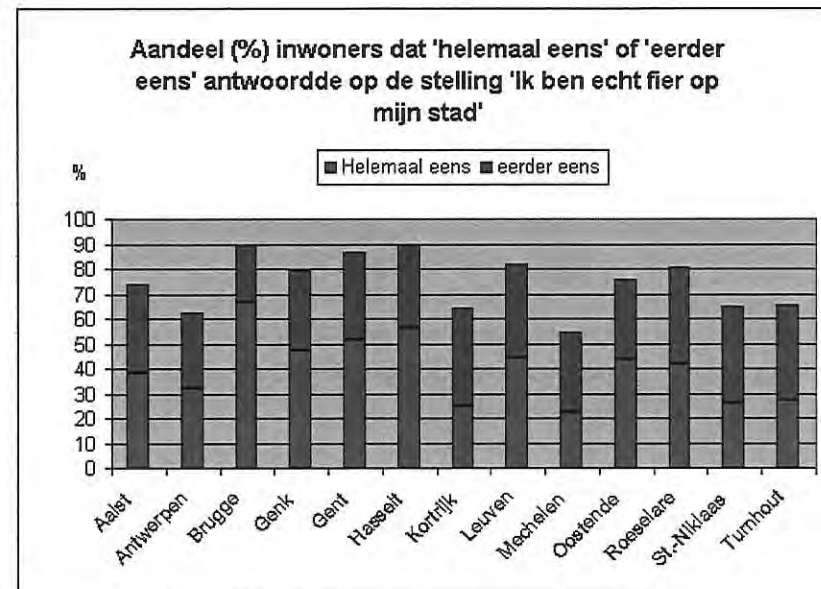
De respondenten konden antwoorden met 'helemaal eens', 'eerder eens', 'niet eens, niet oneens', 'eerder oneens' en 'helemaal oneens'. Wie antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel inwoners dat 'helemaal eens' of 'eerder eens' antwoordde op de stelling 'ik ben echt fier op mijn stad'			
	Helemaal eens	eerder eens	Totaal
Aalst	38,10	35,96	74,06
Antwerpen	32,37	30,08	62,45
Brugge	66,41	23,05	89,47
Genk	47,46	32,03	79,49
Gent	51,53	35,18	86,71
Hasselt	56,33	33,08	89,41
Kortrijk	24,82	39,13	63,95
Leuven	44,48	37,23	81,71
Mechelen	22,45	31,93	54,38
Oostende	43,76	32,05	75,82
Roeselare	41,63	39,24	80,88
St.-Niklaas	26,28	38,37	64,65
Turnhout	27,20	38,36	65,56

Toelichting

We stellen relatief grote verschillen vast tussen de Vlaamse centrumsteden. Mechelaars, Antwerpenaars en Kortrijkzananen zijn niet zo fier over hun stad dan bijvoorbeeld de inwoners uit Brugge, Hasselt en Gent.

Over het algemeen kunnen we stellen dat de inwoners die fier zijn over hun stad eerder oud zijn dan jong ($R = ,162$), eerder een laag diploma hebben ($R = -,126$) en iets eerder vrouw dan man zijn ($V = ,069$). De verbanden zijn vrij zwak, maar wel steeds significant (99% betrouwbaar). Ook vonden we een zeer zwak positief verband ($R = ,050$) met het aantal jaar dat men reeds in de stad woont. Hoe langer men in de stad woont, hoe fierder.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie: De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

Aanvullingen:

Fierheid over de stad kan echter vele oorzaken hebben en kan betrekking hebben op zowel de culturele of architecturale uitstraling van de stad, als de economische kracht van de stad, de sterkte van het stedelijke beleid, etc. Er zijn dan ook zeer veel intenties uit de visiematrix die hieraan (meer indirect) kunnen worden gelinkt. We sommen ze hier niet allemaal op.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis moet men deze indicator in eerste instantie samen zien met de vele tevredenheidsindicatoren uit de stadsmonitor. Bijvoorbeeld: 'Tevredenheid met de stad/de buurt', 'Tevredenheid over de architecturale uitstraling', 'Tevredenheid over het culturele aanbod', 'Tevredenheid over het aanbod aan uitgaansgelegenheden, restaurants en cafés', etc.

Validiteit

Geen geldigheidsproblemen: we meten min of meer wat we willen meten. Let wel, deze indicator heeft betrekking op een zeer algemeen aspect. Ter info: in de vragenlijst werd de stelling 'Ik ben echt fier op mijn stad' eerst gesteld in een batterij vragen die peilden naar de tevredenheid over allerlei factoren in de stad.

PARTICIPATIE AAN HET VERENIGINGSLEVEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat actief lid of bestuurslid is van één of meerdere verenigingen

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

'In ons land zijn nogal wat mensen aangesloten bij verenigingen. Ik ga u een lijst met een aantal soorten verenigingen voorlezen. Kunt u mij zeggen of u daar nu lid van bent, en zo ja of dat dan is als passief lid (1), actief lid (2) of bestuurslid (3)? Een passief lid is iemand die niet meer doet dan alleen het bestuurslid (3)? Een passief lid is iemand die niet meer doet dan alleen het lidgeld betalen en/of het tijdschrift lezen; een actief lid is iemand die aan de activiteiten van de vereniging deelneemt en een bestuurslid is iemand die binnen de vereniging een officiële functie vervult (voorzitter, secretaris, penningmeester, etc.)'

Eén voor een werden volgende verenigingen voorgelezen:

- a) een sportvereniging of club (ook wandelen, schaken)
- b) een culturele vereniging (toneel, muziek, literatuur)
- c) een milieu- of natuurvereniging
- d) een jeugdbeweging, jeugdvereniging of jeugdclub
- e) een socio-culturele vereniging (KWB, Davidsfonds, etc.)
- f) een hobbyvereniging (koken, postzegels verzamelen, etc.)
- g) een politieke vereniging of partij
- h) een levensbeschouwelijke vereniging (religieuze vereniging, parochiaal werk, etc.)
- i) een wijk- of buurtcomité (ook carnavalvereniging, feestvereniging, etc.)
- j) Zijn er nog andere verenigingen waarvan u lid bent? (passief, actief, bestuurslid).

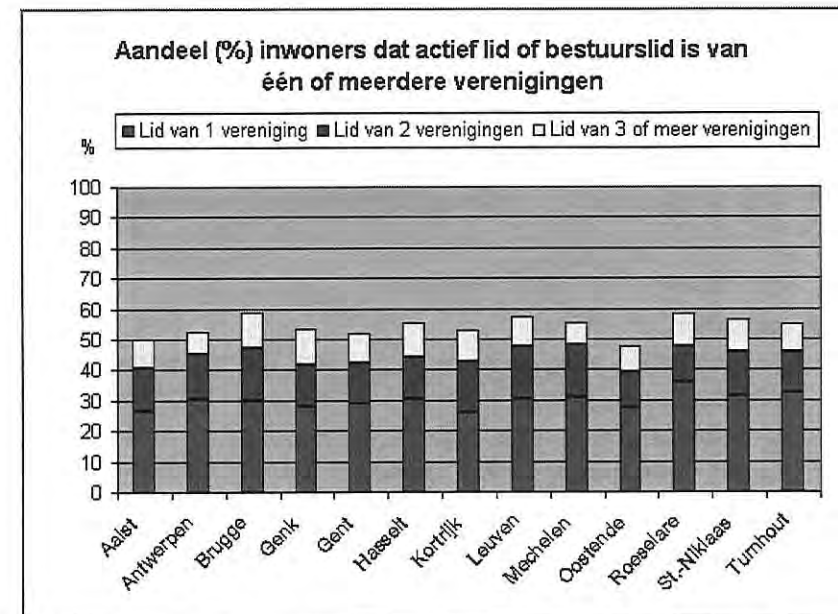
Wie minstens één keer antwoordde met 'actief lid' of 'bestuurslid', werd in de teller ('lid van 1 vereniging') opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel actieve leden of bestuursleden van verenigingen				
	Lid van 1 vereniging	Lid van 2 verenigingen	Lid van 3 of meer verenigingen	Totaal
Aalst	26,38	14,44	9,27	50,09
Antwerpen	30,26	14,88	7,14	52,28
Brugge	29,68	17,35	11,57	58,60
Genk	27,93	13,67	11,91	53,52
Gent	28,82	13,41	9,76	52,00
Hasselt	30,38	13,96	11,13	55,47
Kortrijk	26,09	16,49	10,14	52,72
Leuven	30,49	17,05	10,00	57,54
Mechelen	30,67	17,42	7,26	55,35
Oostende	27,43	11,81	8,19	47,43
Roeselare	35,59	12,13	10,74	58,45
St.-Niklaas	31,38	13,99	10,78	56,14
Turnhout	32,29	13,50	9,00	54,79

Toelichting

Tussen de centrumsteden zijn de verschillen niet groot. Ongeveer de helft van alle inwoners is actief lid of bestuurslid van één of meerder verenigingen.

Werklozen, arbeidsongeschikten en ongeschoolde arbeiders zijn veel minder lid dan bijvoorbeeld kaderpersoneel, vrije beroepen en studenten ($V = ,118$). Hiermee samenhangend, zien we dat vooral hoger opgeleiden actief lid of bestuurslid zijn ($R = ,212$). Ook vinden we iets meer mannen bij de leden ($R = -,080$). Dit laatste verband is significant, maar wel zwak. We vonden geen verband naar leeftijd.

Meer details (vb. welke verenigingen zijn populair per stad) zijn te vinden op de website en in de rapporten per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad bloeit een rijk verenigingsleven, dat omwille van zijn sociale belang (contacten, identiteit, maatschappelijke participatie) voldoende ondersteuning krijgt.
- b) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- c) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen
- d) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Vertrouwen in de medemens', 'Vertouwen in de overheid en diensten' (Stedelijk, Vlaams, Federaal, politie, enz.), 'Actieve betrokkenheid van de burger', 'Tevredenheid over het aanbod aan sport en recreatie', 'Tevredenheid over het culturele aanbod', 'Participatie aan sport' en 'Culturele participatie'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Vaak nemen personen deel aan bepaalde activiteiten van verenigingen zonder lid te zijn.

Er zijn uiteraard ook aanzienlijke verschillen mogelijk tussen verenigingen; qua grootte, qua structuur en cultuur, qua intensiteit (bvb. 1 keer per jaar een activiteit versus wekelijkse activiteiten), etc.

PARTICIPATIE AAN SPORT

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat regelmatig actief aan sport doet

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Hoe vaak heeft u de voorbije 12 maanden actief aan sport gedaan? Bijvoorbeeld zwemmen, fietsen, wandelen, voetballen'.

Volgende antwoorden waren mogelijk: (1) Nooit, (2) Eén uitzonderlijke keer, (3) Maandelijks, (4) Meermaals per maand, (5) Wekelijks, (6) Meermaals per week, en (7) Dagelijks.

Aan de enquêteur werd volgende opmerking meegegeven: beweging staat hier centraal: dus niet kaarten, biljarten, etc. Het gaat hier over activiteiten die minimum 20 minuten duren en bepaalde fysieke inspanningen vergen.

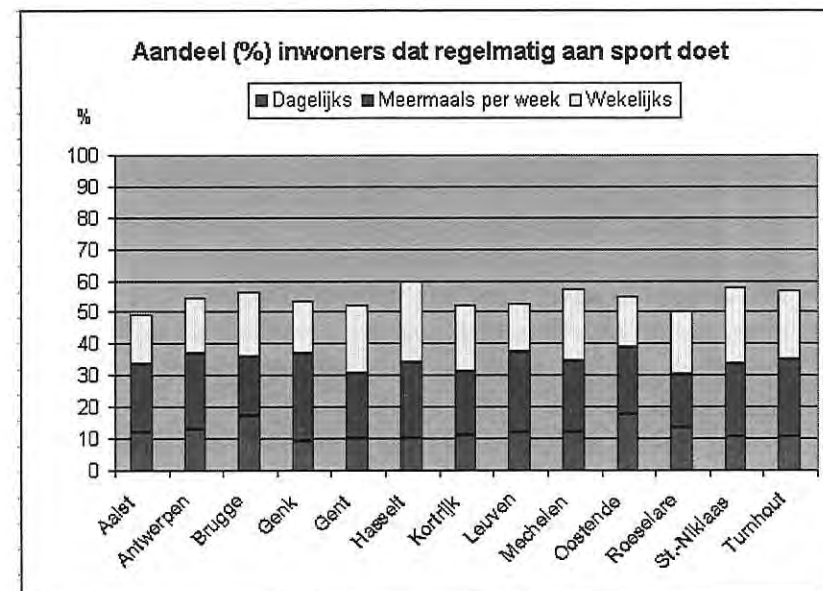
Wie op de vraag wekelijks, meermaals per week of dagelijks antwoordde, wordt als regelmatige sporter beschouwd en in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat regelmatig aan sport doet				
	Dagelijks	Meermaals per week	Wekelijks	Totaal
Aalst	11,94	21,57	15,86	49,38
Antwerpen	12,70	23,91	18,15	54,76
Brugge	17,05	19,03	20,40	56,47
Genk	9,18	27,54	16,80	53,52
Gent	9,89	20,97	21,20	52,06
Hasselt	10,00	24,15	25,85	60,00
Kortrijk	11,05	19,93	21,20	52,17
Leuven	12,15	25,12	15,44	52,71
Mechelen	11,82	22,73	22,73	57,27
Oostende	17,52	21,33	16,38	55,24
Roeselare	13,57	16,77	19,76	50,10
St.-Niklaas	10,59	23,06	24,01	57,66
Turnhout	10,76	24,07	22,11	56,95

Toelichting

Tussen de centrumsteden zijn de verschillen niet groot. Ongeveer de helft van alle inwoners doet regelmatig aan sport.

Zoals te verwachten sporten inwoners jonger dan 55 jaar vaker dan ouderen ($R = -.126$) en zijn ook hoger opgeleiden sportiever dan lageropgeleiden ($R = .123$). Er zijn weinig tot geen verschillen tussen mannen en vrouwen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- b) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.
- c) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- d) Alle bevolkingsgroepen hebben gelijke kansen om hun vrijetijdsactiviteiten te kunnen ontplooiën. Dualisering in de vrijetijdsbesteding wordt voorkomen en bestreden.
- e) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Tevredenheid over aanbod aan sport en recreatie' en 'Participatie aan het verenigingsleven'. Ook interessant zou zijn deze indicator te linken aan de 'Tevredenheid met de (fysieke en mentale) gezondheid' (niet in Stadsmonitor).

Validiteit

Geen grote geldigheidsproblemen: we meten min of meer wat we willen meten. De interviewer of enquêteur maakte immers steeds duidelijk wat onder 'actief aan sport doen' diende te worden verstaan, namelijk: beweging moet centraal staan: dus niet kaarten, biljarten, etc. Het gaat hier over activiteiten die minimum 20 minuten duren en bepaalde fysieke inspanningen vergen.

TEVREDENHEID OVER DE WOONSTRAAT ÉN BUURT ALS SPEEL- EN ONTMOETINGSPLEK

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat tevreden is over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek

Uitgebreide Definitie

Aangezien er best een onderscheid wordt gemaakt tussen spelen en ontmoeten, en hiermee samenhangend ook wordt aangeraden om hier specifiek aandacht te besteden enkele leeftijdsgroepen (i.c. jong en oud), werd in overleg beslist om deze indicator als volgt op te splitsen:

- (1) Tevredenheid over de speelvoorzieningen voor kinderen (- 12 jaar) en over geschikte plekken voor de opgroeiende jeugd (+ 12 jaar) in de buurt.
- (2) Tevredenheid over de activiteiten in de buurt voor ouderen
- (3) Tevredenheid over het contact in de buurt.

TEVREDENHEID OVER SPEELVOORZIENINGEN EN PLEKKEN IN DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat er voldoende speelvoorzieningen zijn voor kinderen en voldoende geschikte plekken voor de jeugd

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende stellingen voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Er zijn voldoende speelvoorzieningen in mijn buurt voor kinderen (tot 12 jaar) en (2) Er zijn voldoende geschikte plekken in mijn buurt waar de opgroeiende jeugd (vanaf 12 jaar).

Wie op de stellingen antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

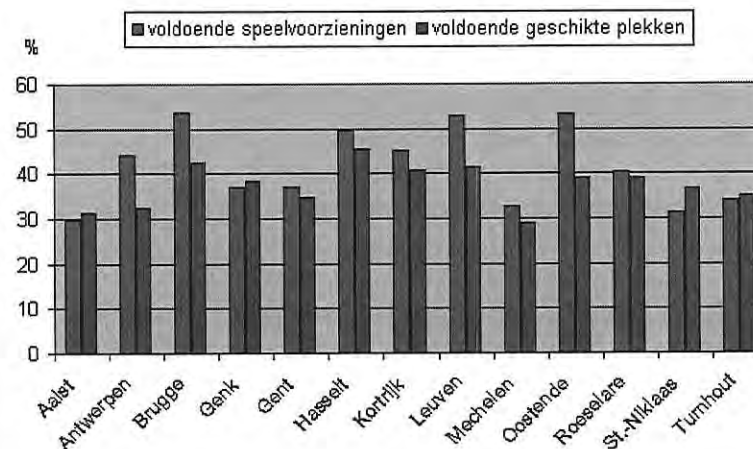
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat er in de buurt voldoende speelvoorzieningen zijn voor kinderen en voldoende geschikte plekken voor de jeugd		
	voldoende speelvoorziening en	voldoende geschikte plekken
Aalst	29,70	31,48
Antwerpen	44,28	32,31
Brugge	53,74	42,35
Genk	36,99	38,55
Gent	37,22	34,63
Hasselt	49,72	45,56
Kortrijk	45,01	40,83
Leuven	53,04	41,54
Mechelen	32,85	29,04
Oostende	53,35	39,12
Roeselare	40,36	39,04
St-Niklaas	31,38	36,62
Turnhout	34,18	35,17

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat er voldoende speelvoorzieningen zijn voor kinderen en voldoende geschikte plekken voor de jeugd

Toelichting

In Brugge, Oostende en Leuven is meer dan de helft van de inwoners tevreden over het aanbod aan speelvoorzieningen voor kinderen in de buurt. In Aalst, St-Niklaas, Mechelen en Turnhout is amper 1 op 3 hierover tevreden. Er zijn minder verschillen tussen de steden wanneer we kijken naar de 'de geschikte plekken voor de jeugd'.

Over het algemeen zijn inwoners die minder tevreden zijn over dit aanbod jonger dan 44 jaar (speelvoorzieningen $R = .042$) en afkomstig uit een gezin met meer dan 2 leden (speelvoorzieningen $R = -.104$ en geschikte plekken $R = -.082$). Met andere woorden, gezinnen met (jonge) kinderen zijn eerder van mening dat er onvoldoende ruimte is voor kinderen en jeugd. Wel moeten we hier duidelijk stellen dat de gevonden verbanden wel significant zijn, maar zeer zwak. We vonden geen verbanden naar opleidingsniveau en geslacht.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- b) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.
- c) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.
- d) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- e) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- f) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.
- g) In de stad worden vormen van overlast en hinder - tengevolge van toerisme en evenementen - onder controle gehouden.
- h) Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, een recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- i) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake vrije tijd en woonomgeving. In het bijzonder raden wij aan volgende indicatoren er naast te leggen: 'Tevredenheid over aanbod aan sport en recreatie', 'Tevredenheid met de buurt' en 'Uitrustingsniveau van de buurt'

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld. Wel moeten we meegeven dat bij de eerste stelling (inzake speelvoorzieningen voor kinderen) 7,4% van de respondenten 'weet niet' antwoordde. Bij de tweede stelling (inzake geschikte plekken voor de jeugd) bedroeg dit zelfs 10,3%. Er waren in beide gevallen quasi geen (0,2%) weigeringen om te antwoorden.

TEVREDENHEID OVER ACTIVITEITEN VOOR OUDEREN IN DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel (%) van ouderen dat tevreden is over de activiteiten voor ouderen in de buurt.

Uitgebreide Definitie

Het aandeel ouderen dat het helemaal eens of eerder eens is de stelling: Er zijn voldoende activiteiten voor ouderen in mijn buurt.

Beschrijving van de piste

Survey nodig. In de stadsmonitor-survey was het de bedoeling dit te bevragen. Nogal wat respondenten (22,6% of 1782 personen) konden deze vraag niet beantwoorden (kozen voor 'weet niet'). Daarenboven bleek dat jongeren (15-24 jaar) het vaak oneens waren met de stelling 'Er zijn voldoende activiteiten voor ouderen in mijn buurt', terwijl ouderen (55-plussers) het daar meestal wel eens waren.

Of de cijfers van de survey nog representatief zijn per stad wanneer we enkel met de 55-plussers (of 45-plussers) werken, dient nader te worden onderzocht.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- b) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- c) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake vrije tijd en woonomgeving. In het bijzonder raden wij aan volgende indicatoren er naast te leggen: Tevredenheid over aanbod aan sport en recreatie, Tevredenheid over contact in de buurt, Tevredenheid met de buurt en Uitrustingsniveau van de buurt

TEVREDENHEID OVER CONTACT IN DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat het aangenaam is om in hun buurt met de mensen te praten.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

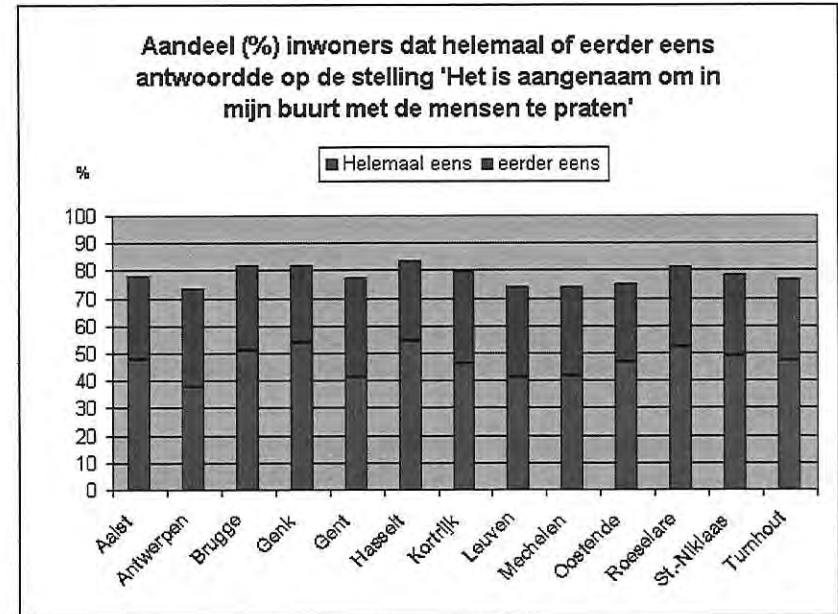
'Het is aangenaam om in mijn buurt met de mensen te praten.'

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel inwoners dat vindt dat het aangenaam is om met de mensen in de buurt te praten			
	Helemaal eens	eerder eens	Totaal
Aalst	48,04	29,82	77,86
Antwerpen	37,91	35,92	73,83
Brugge	51,07	30,64	81,71
Genk	54,10	27,93	82,03
Gent	41,27	36,08	77,36
Hasselt	54,46	29,22	83,68
Kortrijk	46,10	33,58	79,67
Leuven	40,95	33,39	74,34
Mechelen	41,56	32,49	74,05
Oostende	46,74	28,35	75,10
Roeselare	52,09	29,42	81,51
St.-Niklaas	49,05	29,73	78,79
Turnhout	47,25	29,61	76,86

Toelichting

We stellen vast dat inwoners uit de centrumsteden in sterke mate tevreden zijn over het contact in hun buurt. Overal ligt het percentage hoger dan 70%. De verschillen tussen de steden zijn relatief klein.

We zien zeer kleine verschillen naar leeftijd. Hoe ouder, hoe meer tevreden over het contact in de buurt ($R = .115$). Ook vrouwen zijn iets meer tevreden ($R = .065$). We stellen ook vast dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe minder men het aangenaam vindt om met de mensen in de buurt te praten. Dit verband is eveneens significant, maar opnieuw zwak ($R = -.085$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).
- b) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.
- c) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.
- d) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- e) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- f) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.
- g) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- h) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de andere indicatoren inzake vrije tijd en woonomgeving. In het bijzonder raden wij aan volgende indicatoren naast deze indicator te bekijken: Tevredenheid met de buurt, Uitrustingsniveau van de buurt en Vertrouwen in de medemens.

Validiteit

Deze indicator meet goed wat wordt bedoeld. Wel wordt niet duidelijk met wie men in de buurt graag praat (diversiteit?) en wat onder buurt wordt verstaan.

TEVREDENHEID OVER HET AANBOD AAN SPORT EN RECREATIE

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over het aanbod in sport en recreatie.

Uitgebreide Definitie

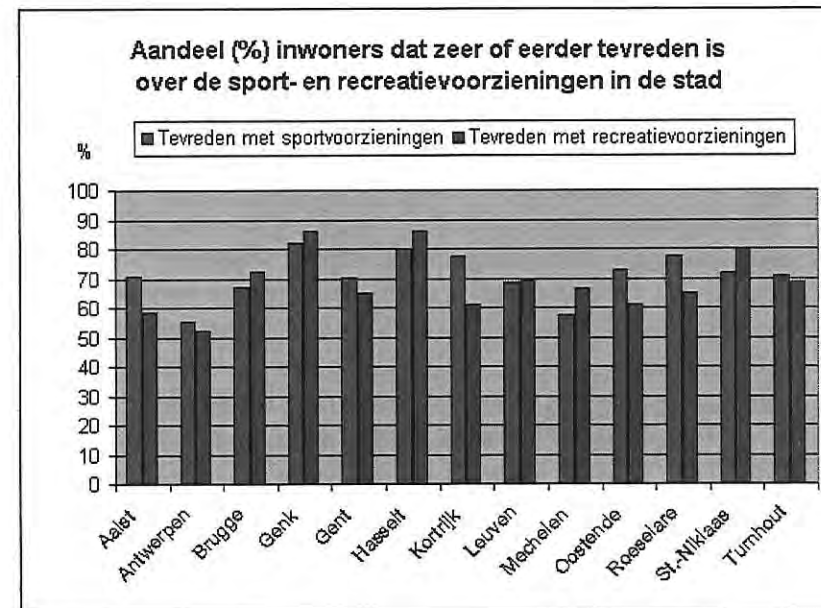
In de stadsmonitor-survey, die plaats vond begin 2004, werd de vragen naar tevredenheid over het aanbod aan sport en recreatie als volgt gesteld: (1) In welke mate ben je tevreden over het aanbod aan sportvoorzieningen in de stad (bijvoorbeeld het aanbod aan sportactiviteiten, sportcentra, zalen en pleinen voor binnen- en buitensport)? en (2) In welke mate ben je tevreden over het aanbod aan recreatievoorzieningen in de stad (bijvoorbeeld recreatiedomeinen, wandel- en fietspaden).

De respondent kon in beide gevallen antwoorden met zeer tevreden; eerder tevreden; noch tevreden, noch ontevreden; eerder ontevreden; zeer ontevreden. Wie met 'eerder tevreden' of 'helemaal tevreden' antwoordde werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat 'zeer tevreden' of 'eerder tevreden' is over de sport- en recreatievoorzieningen in de stad		
	Tevreden met sportvoorzieningen	Tevreden met recreatievoorzieningen
Aalst	70,89	58,50
Antwerpen	55,32	52,53
Brugge	67,43	72,10
Genk	82,23	86,13
Gent	70,48	64,98
Hasselt	79,77	86,20
Kortrijk	77,23	60,80
Leuven	68,86	69,36
Mechelen	57,27	66,42
Oostende	72,90	61,14
Roeselare	77,49	65,01
St.-Niklaas	71,97	79,96
Turnhout	70,61	68,69

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn hier relatief groot. De inwoners uit de Limburgse steden, Hasselt en Genk, zijn over het algemeen zeer tevreden over de sport -en recreatievoorzieningen (80% en meer). Dit is minder het geval in Antwerpen. Daar is iets meer dan de helft tevreden.

Hoe ouder, hoe meer men tevreden is over de sportvoorzieningen ($R = .044$) en recreatievoorzieningen ($R = .114$). Opvallend is ook dat hoe hoger diploma, hoe minder men tevreden is over het aanbod aan recreatievoorzieningen ($R = -.079$). De verbanden zijn meestal vrij zwak. Er zijn hier geen verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt speelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- b) De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstreking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, culturele en sportieve evenementen.
- c) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.
- d) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- e) Alle bevolkingsgroepen hebben gelijke kansen om hun vrijetijdsactiviteiten te kunnen ontplooiën. Dualisering in de vrijetijdsbesteding wordt voorkomen en bestreden.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de indicatoren Participatie aan sport, Participatie aan het verenigingsleven, Tevredenheid over de stad, en Uitrustingsniveau van de wijk.

Validiteit

Geen problemen. Wel antwoordde 11,60% op de eerste vraag (aanbod aan sportvoorzieningen) met 'weet niet'. Op de tweede vraag (aanbod aan recreatievoorzieningen) was dit 5,06%.

TEVREDENHEID OVER HET CULTURELE AANBOD

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over het culturele aanbod.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad:

'In welke mate ben je tevreden over het aanbod aan culturele voorzieningen in de stad (bijvoorbeeld schouwburg, museum, bioscoop).'

De respondent kon antwoorden met zeer tevreden; eerder tevreden; noch tevreden, noch ontevreden; eerder ontevreden; zeer ontevreden.

Wie met 'eerder tevreden' of 'helemaal tevreden' antwoordde werd in de teller opgenomen.

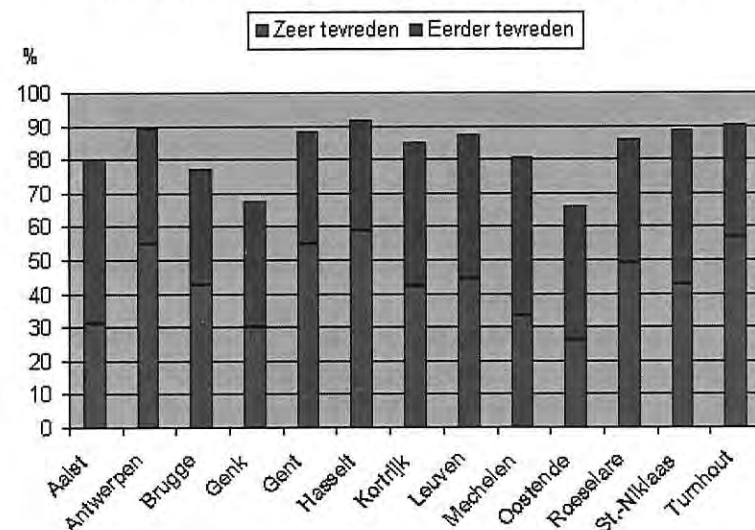
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat tevreden is over het culturele aanbod			
	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Totaal
Aalst	31,02	48,84	79,86
Antwerpen	54,87	34,59	89,46
Brugge	42,60	34,50	77,10
Genk	30,20	37,06	67,25
Gent	55,07	33,49	88,56
Hasselt	58,60	33,08	91,68
Kortrijk	42,00	43,09	85,09
Leuven	44,33	43,02	87,36
Mechelen	33,64	46,91	80,55
Oostende	26,34	39,69	66,03
Roeselare	49,11	36,58	85,69
St.-Niklaas	42,61	46,02	88,64
Turnhout	56,75	33,46	90,22

Aandeel (%) inwoners dat 'zeer tevreden' of 'eerder tevreden' is over het culturele aanbod in de stad

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn hier relatief groot. De inwoners uit Hasselt, Turnhout, Antwerpen, Sint-Niklaas, Gent en Roeselare zijn over het algemeen tevreden over het culturele aanbod (rond de 90%!). Dit is minder het geval in Oostende en Genk. Daar is twee derden van de bevolking tevreden. Hoe ouder, hoe meer men tevreden is over de culturele voorzieningen in de stad ($R = .123$). Ook vrouwen tonen zich iets meer tevreden met dit aanbod dan mannen ($R = .043$). De verbanden die we vonden, zijn wel vrij zwak. Op-leidingsniveau zorgt hier niet voor verschillen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- b) De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstrekking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, culturele en sportieve evenementen.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur, om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- d) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.
- e) Het cultuuraanbod in de stad positioneert zich in een interstedelijke context. Afstemming en samenwerking met andere (kunst)steden is essentieel.
- f) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de indicatoren Aantal podiumvoorstellingen en tentoonstellingen; Aanbod van culturele infrastructuur; Cultuurbezoek; Aandeel bezoekers van podiumvoorstellingen; en Aandeel bezoekers van musea, tentoonstellingen en historische plaatsen.

Validiteit

Geen problemen. Het aandeel respondenten dat 'weet niet' antwoordde op deze vraag bedraagt 4%.

TEVREDENHEID OVER AANBOD AAN UITGAANSGELEGENHEDEN, RESTAURANTS EN CAFÉ'S

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over het aanbod aan uitgaansgelegenheden, restaurants en café's in de stad.

Uitgebreide Definitie

In de stadsmonitor-survey, die plaats vond begin 2004, werd de vraag naar tevredenheid over het aanbod aan uitgaansgelegenheden, restaurants en café's in de stad als volgt gesteld: (1) In welke mate ben je tevreden over het aanbod aan restaurants en eetcafé's en (2) In welke mate ben je tevreden over het aanbod aan uitgaansgelegenheden in de stad (bijvoorbeeld café's, disco's, terrassen).

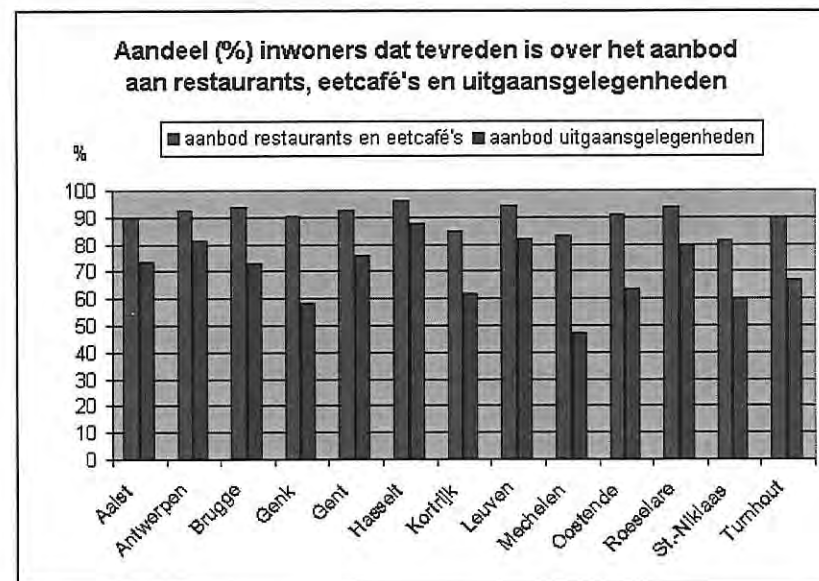
De respondent kon telkens antwoorden met zeer tevreden; eerder tevreden; noch tevreden, noch ontevreden; eerder ontevreden; zeer ontevreden.

Wie met op beide vragen met 'eerder tevreden' of 'helemaal tevreden' antwoordde, werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat tevreden is over het aanbod aan restaurants, eetcafé's en uitgaansgelegenheden		
	aanbod restaurants en eetcafé's	aanbod uitgaansgelegenheden
Aalst	89,66	73,52
Antwerpen	92,74	81,71
Brugge	93,90	73,09
Genk	90,23	58,20
Gent	92,58	76,03
Hasselt	95,84	87,50
Kortrijk	84,60	61,89
Leuven	94,25	81,77
Mechelen	83,12	47,45
Oostende	91,05	63,24
Roeselare	94,04	79,92
St.-Niklaas	81,29	60,04
Turnhout	90,00	67,06

Toelichting

Voor wat betreft de tevredenheid over het aanbod aan restaurants en eetcafé's in de stad zien we weinig verschillen tussen de steden: alle 13 centrumsteden scoren hier zeer hoog. De verschillen tussen de centrumsteden zijn groter wanneer we kijken naar de tevredenheid over uitgaansgelegenheden in de stad. Hasselt, Leuven en Antwerpen scoren hier ook hoog, Genk, Sint-Niklaas en vooral Mechelen hebben daarentegen lagere cijfers.

Hoe jonger, hoe meer men ontevreden is over het aanbod aan restaurants en eetcafé's ($R = .071$) en uitgaansgelegenheden ($R = .133$). Vrouwen tonen zich iets meer tevreden met dit aanbod dan mannen (in beide gevallen is $R = .053$). Opvallend (wel zeer zwak verband) is ook dat hoe lager het diploma, hoe meer men tevreden is over het aanbod aan restaurants en eetcafé's ($R = -.044$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstrekking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, culturele en sportieve evenementen.
- b) In de stad wordt het culturele aanbod gekenmerkt door diversiteit, kwantiteit en kwaliteit.
- c) In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur, om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- d) In de stad worden de (mentale en financiële) drempels voor (gevarieerde) cultuurparticipatie verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.
- e) Het cultuuraanbod in de stad positioneert zich in een interstedelijke context. Afstemming en samenwerking met andere (kunst)steden is essentieel.
- f) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met de indicatoren inzake cultuur en vrije tijd.

Validiteit

Geen problemen. Het aandeel respondenten dat 'weet niet' antwoordde op de eerste vraag (inzake het aanbod aan restaurants en eetcafé's) bedraagt 2,36%. Op de tweede vraag (inzake aanbod aan uitgaansgelegenheden) bedroeg dit iets meer, namelijk 7,35%.

SPIJBELGEDRAG

Korte Definitie

Het aandeel leerlingen met problematische afwezigheden.

Uitgebreide Definitie

Problematische afwezigheden worden op een verschillende manier gedefinieerd voor het voltijds en het deeltijds secundair onderwijs.

Daarom wordt deze indicator ontduddeld naar spijbelgedrag in:

- a) het eerste jaar van de tweede graad van het voltijds secundair onderwijs,
- b) het deeltijds secundair onderwijs

Voor de duidelijkheid willen wij hier wijzen op het verschil tussen beide deelindicatoren. De eerste heeft betrekking op één jaar van het secundair onderwijs, namelijk het derde schooljaar. De tweede deelindicator bevat cijfers van al de jaren van het deeltijds secundair onderwijs. Bovendien verschilt ook het problematisch karakter van de afwezigheden. Bij het voltijds onderwijs gaat het over minimaal 30 halve dagen van onwettelijke afwezigheid. Bij het deeltijds onderwijs spreekt men al van problematische afwezigheden vanaf 20 halve dagen onwettelijke afwezigheid.

SPIJBELGEDRAG IN HET VOLTIJDS SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Aandeel leerlingen uit het eerste jaar tweede graad in het voltijds secundair onderwijs dat regelmatig spijbelt.

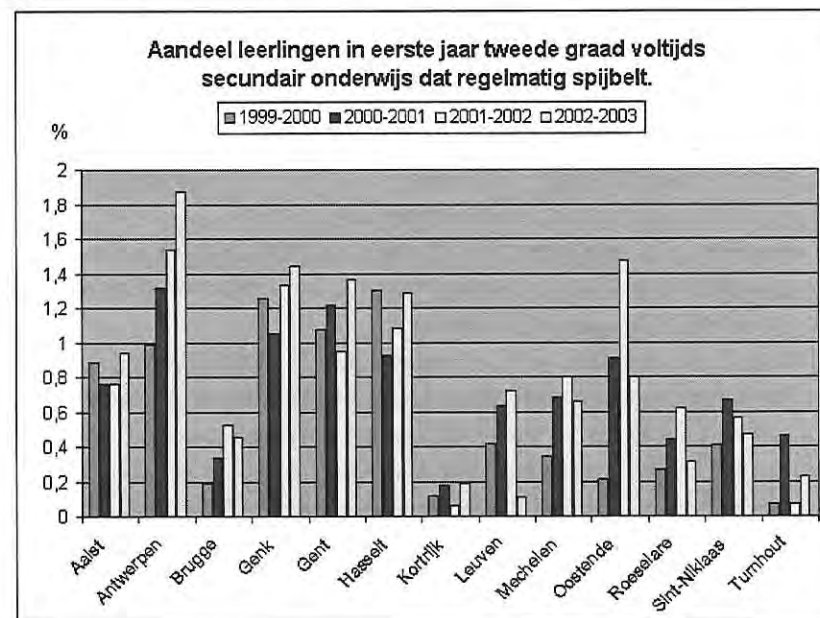
Uitgebreide Definitie

Dit zijn leerlingen die ongeveer 14 à 15 jaar zijn en minstens 30 halve dagen in het voltijds secundair onderwijs ongewettigd afwezig zijn. Hierbij worden het aantal gemelde dossiers afgezet op het aantal leerlingen in het eerste jaar tweede graad voltijds secundair onderwijs per stad.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) leerlingen uit het eerste jaar tweede graad van het voltijds secundair onderwijs dat regelmatig spijbelt.				
	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Aalst	0,9	0,8	0,8	0,9
Antwerpen	1,0	1,3	1,5	1,9
Brugge	0,2	0,3	0,5	0,5
Genk	1,3	1,1	1,3	1,4
Gent	1,1	1,2	1,0	1,4
Hasselt	1,3	0,9	1,1	1,3
Kortrijk	0,1	0,2	0,1	0,2
Leuven	0,4	0,6	0,7	0,1
Mechelen	0,3	0,7	0,8	0,7
Oostende	0,2	0,9	1,5	0,8
Roeselare	0,3	0,4	0,6	0,3
Sint-Niklaas	0,4	0,7	0,6	0,5
Turnhout	0,1	0,5	0,1	0,2

Toelichting

Dit aandeel ligt vrij laag (onder de 2%), maar deze cijfers wijzen dan ook op het aandeel jongeren uit het eerste jaar tweede graad, die meer dan 30 halve dagen ongewettigd afwezig waren. Men ziet duidelijk drie groepen steden: één groep waar het percentage boven de 1% ligt (Antwerpen, Genk, Gent, Hasselt), een groep tussen de 0,3 en de 1% (Aalst, Brugge, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas) en een groep onder de 0,3% procent (Kortrijk, Turnhout).

Bij de interpretatie van de evolutie dienen wij rekening te houden met het feit dat de dossiers in het schooljaar 2002-2003 voor het eerst op de school bleven. Ook al houden wij daarmee rekening, dan nog tekent er zich geen duidelijke algemene trend af in de loop van de schooljaren. We bekijken de evoluties van de cijfers het best specifiek per stad. Ook op stadsniveau stellen we relatief sterke schommelingen vast.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn. Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- d) In de stad is de school als leer- en werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

De cijfers omvatten de melding van scholen wanneer leerlingen meer dan 30 halve dagen ongewettigd afwezig zijn. Leerlingen die regelmatig maar gewettigd afwezig zijn, worden hierin niet opgenomen. Bovendien zijn leerlingen die sporadisch spijbelen ook niet opgenomen. Dat wil dus zeggen dat diegenen die tot en met 29 halve dagen in het voltijds onderwijs ongewettigd afwezig zijn ook niet in de cijfers zijn opgenomen.

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs hebben betrekking op de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

Experten stellen ook dat sommige steden werken aan een centraal meldpunt voor spijbelen wat onder meer gevoed zou worden met dagdagelijkse spijbel-

gegevens van leerlingen van de scholen in de steden. Een voorbeeld hiervan is Antwerpen. Deze databanken zouden op termijn een beter beeld brengen over het spijbelgedrag in steden, aangezien deze dan ook rekening zal houden met leerlingen die minder dan 30 halve dagen spijbelen.

SPIJBELGEDRAG IN HET DEELTIJDS SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel leerlingen uit het deeltijds secundair onderwijs dat regelmatig spijbelt.

Uitgebreide Definitie

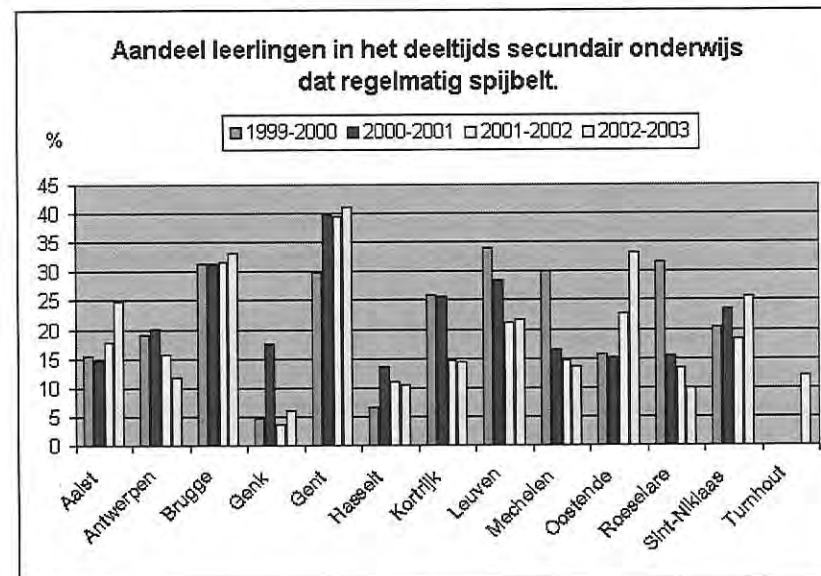
Dit zijn leerlingen die minstens 20 halve dagen in het deeltijds secundair onderwijs ongewettigd afwezig zijn. Hierbij worden het aantal gemelde dossiers afgezet op het totaal aantal leerlingen in het deeltijds secundair onderwijs per stad.

Het deeltijds secundair onderwijs is een onderwijsaanbod dat tegemoet wil komen aan de deeltijdse leerplicht. Voorwaarden om deeltijds te leren zijn: 1) de leeftijd van 15 jaar bereikt hebben en de eerste graad van het voltijds secundair onderwijs doorlopen hebben (al dan niet geslaagd) of 2) 16 jaar zijn. Dan heeft men verschillende keuzes: 1) het deeltijds beroepsonderwijs, 2) het zeevisserij-onderwijs, 3) de middenstandsopleiding die al of niet leidt naar een zelfstandig beroep, 4) een andere erkende vorming.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) leerlingen in het deeltijds secundair onderwijs dat regelmatig spijbelt.				
	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Aalst	15,5	14,8	17,8	24,7
Antwerpen	19,1	20,2	15,7	11,7
Brugge	31,3	31,3	31,8	33,2
Genk	4,7	17,5	3,7	6,1
Gent	29,8	39,9	39,5	41,2
Hasselt	6,5	13,6	11,0	10,4
Kortrijk	26,0	25,7	14,6	14,5
Leuven	34,1	28,4	21,2	21,8
Mechelen	30,1	16,5	14,6	13,7
Oostende	15,6	15,3	22,9	33,3
Roeselare	31,8	15,5	13,4	9,8
Sint-Niklaas	20,5	23,7	18,4	25,7
Turnhout				12,1

Toelichting

Het aandeel problematische afwezigheden in het deeltijds secundair onderwijs varieert sterk tussen steden. Hierbij kan men opmerken dat heel wat problematische afwezigheden afkomstig zijn uit het BSO en dat vooral 17-18 jarigen vaker problematisch afwezig zijn. Misschien is de structuur van het BSO verschillend tussen centrumsteden.

We kunnen drie groepen steden onderscheiden: één groep waar het percentage boven de 30% ligt (Brugge, Gent, Oostende), een middengroep tussen de 30 en de 15% (Aalst, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Sint-Niklaas) en een groep onder de 15% procent (Antwerpen, Genk, Hasselt, Roeselare, Turnhout).

Ook de evolutie in de tijd kent sterke schommelingen. Hierbij willen wij wel de aandacht vestigen op het feit dat vanaf het schooljaar 2002-2003 de dossiers voor het eerst in de scholen bleven.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.

- d) In de stad is de school als leer- en werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, participatie van allochtonen in het beroeps onderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

De cijfers omvatten de melding van scholen wanneer leerlingen meer dan 30 halve dagen ongewettigd afwezig zijn. Leerlingen die regelmatig maar gewettigd afwezig zijn, worden hierin niet opgenomen. Bovendien zijn leerlingen die sporadisch spijbelen ook niet opgenomen. Dat wil dus zeggen dat diegenen die tot en met 29 halve dagen in het voltijds onderwijs ongewettigd afwezig zijn ook niet in de cijfers zijn opgenomen.

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs hebben betrekking op de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

Experten stellen ook dat sommige steden werken aan een centraal meldpunt voor spijbelen wat onder meer gevoed zou worden met dagdagelijkse spijbel-

gegevens van leerlingen van de scholen in de steden. Een voorbeeld hiervan is Antwerpen. Deze databanken zouden op termijn een beter beeld brengen over het spijbelgedrag in steden, aangezien deze dan ook rekening zal houden met leerlingen die minder dan 30 halve dagen spijbelen.

SCHOOLSE VERTRAGING

Korte Definitie

Het aandeel leerlingen dat één of meer jaren vertraging heeft.

Uitgebreide Definitie

Het aantal leerlingen dat één of meer jaren vertraging heeft ten opzichte van het totaal aantal leerlingen.

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar).

Experts wijzen op de diversiteit naar schoolloopbaan van leerlingen binnen de diverse schooltypes. Daarom wordt deze indicator ontdubbeld naar schoolse vertraging in:

- a) het lager onderwijs,
- b) algemeen secundair onderwijs,
- c) technisch secundair onderwijs,
- d) beroepssecundair onderwijs.

SCHOOLSE VERTRAGING IN HET LAGER ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de leerlingen met schoolse vertraging in het vijfde leerjaar van het lager onderwijs.

Uitgebreide Definitie

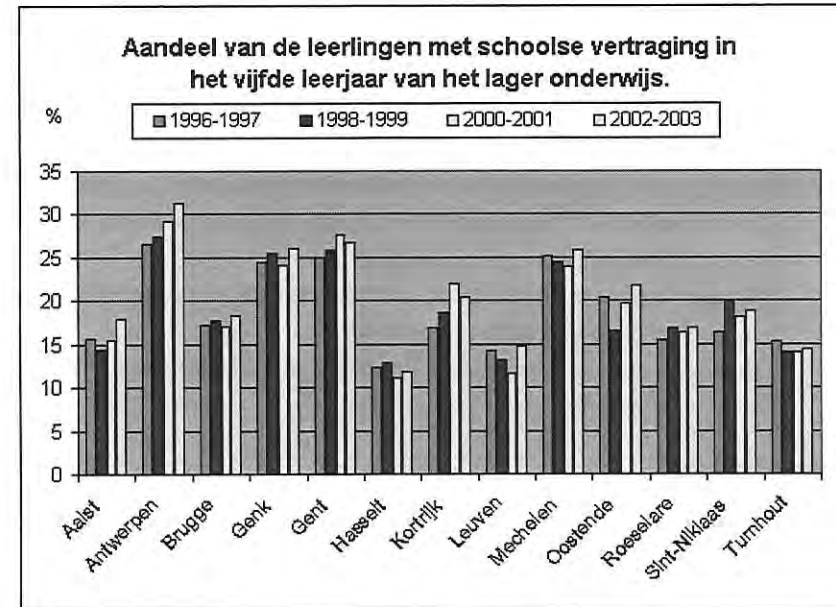
Dit zijn leerlingen van ongeveer 10 à 11 jaar. Ze zitten in het vijfde leerjaar van het lager onderwijs en ze hebben één of meer jaren vertraging ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat leerjaar.

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) van de leerlingen met schoolse vertraging in het vijfde leerjaar van het lager onderwijs.				
	1996-1997	1998-1999	2000-2001	2002-2003
Aalst	15,7	14,4	15,4	18,0
Antwerpen	26,6	27,5	29,3	31,3
Brugge	17,3	17,8	17,0	18,4
Genk	24,4	25,6	24,0	26,0
Gent	24,9	25,9	27,6	26,7
Hasselt	12,2	12,8	11,1	11,8
Kortrijk	17,0	18,7	22,0	20,4
Leuven	14,2	13,2	11,5	14,7
Mechelen	25,1	24,4	23,9	25,9
Oostende	20,4	16,6	19,6	21,7
Roeselare	15,6	16,9	16,4	16,8
Sint-Niklaas	16,3	20,0	18,2	18,7
Turnhout	15,2	14,0	14,1	14,4

Toelichting

In Antwerpen, Gent, Genk en Mechelen heeft meer dan 25% van de 10 tot 11 jarige leerlingen in het vijfde leerjaar van het lager onderwijs al een vertraging op school opgelopen. In Hasselt en Leuven is de schoolse vertraging het laagst. Daar heeft ongeveer 11 tot 14% van de 10 tot 11 jarigen al schoolse vertraging opgelopen.

Op uitzondering van Hasselt, Leuven en Turnhout, kent men haast constant een licht stijgende tendens van het aandeel leerlingen met schoolse vertraging. Tenslotte merken we hierbij op dat de verschillen in schoolse vertraging in het vijfde leerjaar tussen jongens en meisjes beperkt zijn tot enkele percenten. Voor meer gedetailleerde cijfers kunnen wij de stadsmonografieën raadplegen, waarin de gegevens over schoolse vertraging voor jongens en meisjes per stad werden opgesplitst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gezien de bekommernissen omtrent een educatief project op maat moet men deze indicator samen zien met de volgende indicatoren: spijbelgedrag, schoolse vertraging in het algemeen secundair onderwijs, schoolse vertraging in het technisch secundair onderwijs, schoolse vertraging in het beroepssecundair onderwijs, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar). Let wel dat schoolse vertraging niet noodzakelijk een gevolg is van zittenblijven door onvoldoende beheersing en inzicht van de gegeven leerstof, maar kan ook veroorzaakt worden door ziekte, leerstoornissen, familiale moeilijkheden, onvoldoende taalbeheersing, atypische studieovergangen, enz.

De groep leerlingen in het lager onderwijs met schoolse vertraging bestaat uit verscheidene subgroepen: de zittenblijvers, de leerlingen die vooraf (in een lager leerjaar) zijn blijven zitten, leerlingen die niet op zesjarige maar op een latere leeftijd het lager onderwijs aangevat hebben en leerlingen uit het buiten-

gewoon lager onderwijs die, met vertraging, naar het gewoon lager onderwijs overstappen. Sommige leerlingen kunnen van meer dan één subgroep deel uitmaken.

De schoolse vertraging wordt weergegeven per leerjaar in het gewoon onderwijs: er wordt geen uitspraak gedaan over hoeveel de schoolse vertraging van een generatie bedraagt (waar deze jongeren zich ook mogen bevinden), maar deze ligt ongetwijfeld hoger omdat men er kan van uitgaan dat leerlingen die niet in het gewoon onderwijs terug te vinden zijn, meer kans hebben om achterstand te hebben. Daarom wordt de voorkeur gegeven om de leerlingen uit het vijfde leerjaar te nemen als indicatie van schoolse vertraging zodat de oorzaken hiervan tijdig worden opgespoord en aangepakt, wat een succesvoller verloop van de schoolloopbaan kan garanderen.

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

SCHOOLSE VERTRAGING IN HET ALGEMEEN SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het algemeen secundair onderwijs.

Uitgebreide Definitie

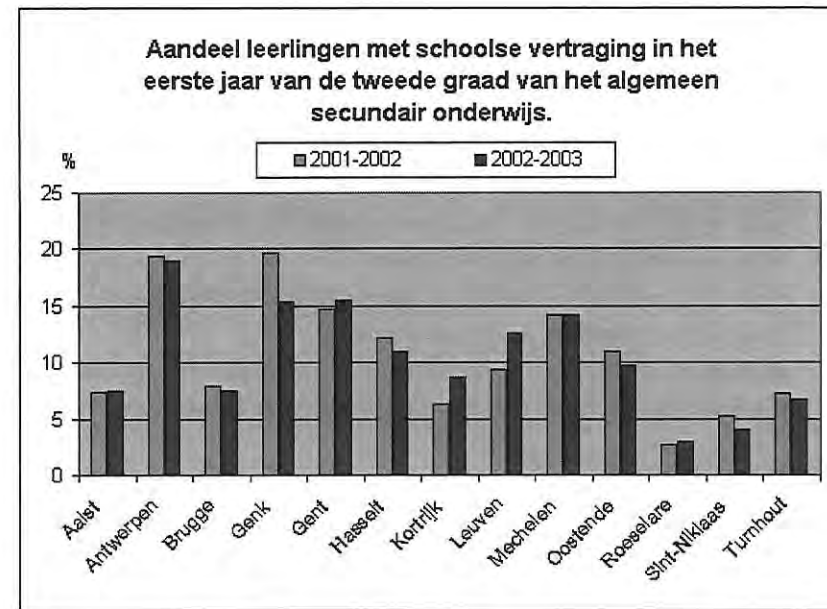
Dit zijn leerlingen van ongeveer 14 of 15 jaar. Ze zitten in het eerste jaar van de tweede graad van het algemeen secundair onderwijs en ze hebben één of meer jaren vertraging heeft ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat leerjaar.

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het algemeen secundair onderwijs.		
	2001-2002	2002-2003
Aalst	7,3	7,5
Antwerpen	19,4	19,0
Brugge	7,9	7,5
Genk	19,6	15,4
Gent	14,7	15,5
Hasselt	12,2	11,0
Kortrijk	6,3	8,7
Leuven	9,4	12,6
Mechelen	14,2	14,2
Oostende	11,0	9,7
Roeselare	2,7	2,9
Sint-Niklaas	5,2	4,0
Turnhout	7,2	6,7

Toelichting

De schoolse vertraging in het eerste jaar tweede graad algemeen secundair onderwijs (ASO) bedraagt nooit meer dan 20%. In Antwerpen, Genk en Gent heeft meer dan 15% van de 14 tot 15 jarige leerlingen in het eerste jaar van de tweede graad van het ASO al een vertraging op school opgelopen. In Roeselare en Sint-Niklaas is die schoolse vertraging het laagst en hebben er dus om en bij de 5% van de leerlingen van het derde jaar in het ASO al een schoolse vertraging opgelopen.

Op basis van de cijfers over twee opeenvolgende schooljaren kunnen wij evolutie moeilijk interpreteren. Informatie over bijkomende schooljaren is daarvoor noodzakelijk.

Tenslotte merken we hierbij op dat de verschillen in schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad ASO tussen jongens en meisjes beperkt zijn tot enkele percenten. Voor meer gedetailleerde cijfers kunnen wij de stadsmonografieën raadplegen, waarin de gegevens over schoolse vertraging voor jongens en meisjes per stad werden opgesplitst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gezien de bekommernis omtrent een educatief project op maat moeten we deze indicator samen zien met de volgende indicatoren: spijbelgedrag, schoolse vertraging in het lager onderwijs, schoolse vertraging in het technisch secundair onderwijs, schoolse vertraging in het beroeps secundair onderwijs, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Schoolse vertraging (of schoolvertraging of schoolachterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen van eenzelfde geboortjaar. Wie ouder is dan de 'normale' leeftijd om in een bepaald leerjaar te zitten heeft schoolse vertraging. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de oorzaak van de schoolse vertraging. Iemand kan bijvoorbeeld maanden ziek geweest zijn en daardoor een jaar verloren hebben. Een andere leerling kan na het eerste leerjaar B naar het eerste leerjaar A overgestapt zijn, enz. Schoolse vertraging geeft alleen een beeld over hoeveel achterstand een leerling in de volledige schoolloopbaan heeft opgelopen. Bij schoolse vertraging kan er helaas geen antwoord gegeven worden op vragen omtrent waar, wanneer en in welke omstandigheden de jongeren deze vertraging hebben opgelopen.

Wie zicht wil krijgen op de schoolse vertraging in het gewoon secundair onderwijs zal eveneens aandacht moeten besteden aan het gewoon en het buitengewoon lager onderwijs. Immers, een aantal leerlingen met vertraging uit het gewoon lager onderwijs stapt op een bepaald moment over naar het buitengewoon lager onderwijs. Sommige van die leerlingen schakelen na enkele jaren buitengewoon onderwijs over naar het gewoon secundair onderwijs. Dit vertekent uiteraard de situatie vermits deze leerlingen enerzijds in het secundair onderwijs beschouwd worden als leerlingen met achterstand en anderzijds op het einde van het lager onderwijs buiten beschouwing blijven. Dit heeft tot gevolg dat de schoolse vertraging in het eerste leerjaar van het gewoon secundair onderwijs hoger is dan deze in het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs.

In de loop van het secundair onderwijs komt op een zeker moment een einde aan de voltijdse (18 jaar) en aan de deeltijdse leerplicht (15 of 16 jaar). Vanaf de leeftijd van 15 jaar (indien de leerling de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs volledig gevolgd heeft) of 16 jaar (in het andere geval) heeft de leerling dus de mogelijkheid om naar deeltijds onderwijs over te gaan, en vanaf 18 jaar (correcter: op het einde van het schooljaar in het jaar waarin de leerling 18 wordt) heeft de leerling de mogelijkheid het onderwijs te verlaten. Leerlingen in het beroepssecundair onderwijs hebben eveneens de mogelijkheid om in te stappen in het systeem van modulair onderwijs. Meer dan waarschijnlijk wordt de schoolse vertraging in het vierde, het vijfde en zeker het zesde jaar hierdoor nog onderschat. (op basis van brochures uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De voorkeur door experts wordt gegeven aan het eerste jaar tweede graad secundair onderwijs. Het derde jaar secundair onderwijs wordt aanschouwt als een kritisch jaar. Niet alleen het 'volwassen' worden speelt een rol maar ook vaak het 'veranderen' in het lesgeven en het 'benaderen' van de leerlingen en het leerling-zijn. De tweede graad secundair onderwijs wordt ook vaak beschouwd als een 'doorstromingsgraad' waarbij leerlingen niet alleen van 'richting' veranderen maar ook van 'onderwijsvorm,' nogal vaak na het verkrijgen van een B of C attest. (op basis van teksten uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

SCHOOSE VERTRAGING IN HET TECHNISCH SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het technisch secundair onderwijs.

Uitgebreide Definitie

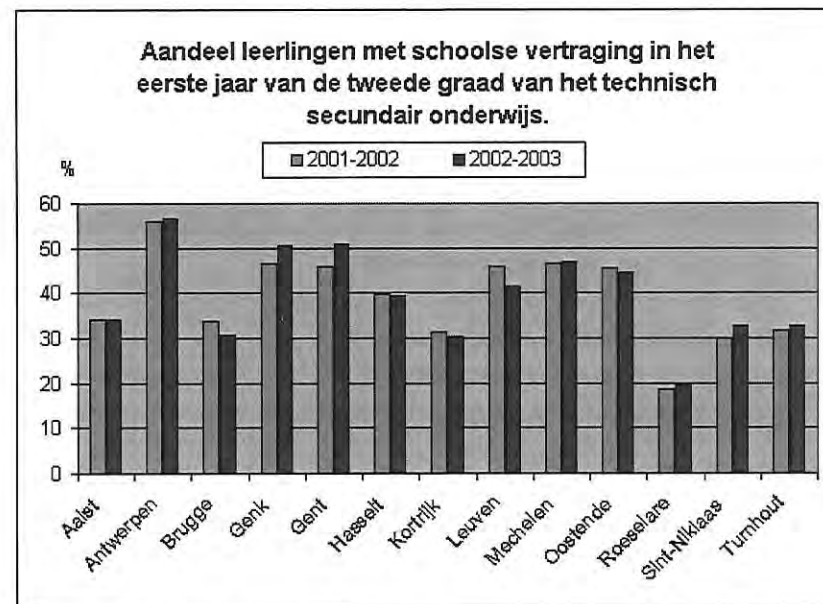
Dit zijn leerlingen van ongeveer 14 of 15 jaar. Ze zitten in het eerste jaar van de tweede graad van het technisch secundair onderwijs en ze hebben één of meer jaren vertraging ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat leerjaar.

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het technisch secundair onderwijs.		
	2001-2002	2002-2003
Aalst	34,2	34,2
Antwerpen	56,1	56,5
Brugge	33,7	30,8
Genk	46,4	50,5
Gent	46,0	50,9
Hasselt	39,8	39,3
Kortrijk	31,3	30,3
Leuven	45,9	41,6
Mechelen	46,6	47,0
Oostende	45,5	44,4
Roeselare	18,7	19,6
Sint-Niklaas	30,1	32,7
Turnhout	31,6	32,7

Toelichting

Met uitzondering van Roeselare (minder dan 20%) bedraagt de schoolse vertraging in het eerste jaar, tweede graad technisch secundair onderwijs (TSO) nooit minder dan 30%. In Antwerpen, Genk en Gent heeft meer dan 50% van de 14 tot 15 jarige leerlingen in het eerste jaar van de tweede graad van het TSO al een vertraging op school opgelopen.

Op basis van de cijfers over twee opeenvolgende schooljaren kunnen wij evolutie moeilijk interpreteren. Informatie over bijkomende schooljaren is daarvoor noodzakelijk.

Tenslotte merken we hierbij op dat de verschillen in schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad TSO tussen jongens en meisjes beperkt zijn tot enkele percenten. Voor meer gedetailleerde cijfers kunnen wij de stadsmonografieën raadplegen, waarin de gegevens over schoolse vertraging voor jongens en meisjes per stad werden opgesplitst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gezien de bekommernissen omtrent een educatief project op maat moet men deze indicator samen zien met de volgende indicatoren: spijbelgedrag, schoolse vertraging in het lager onderwijs, schoolse vertraging in het algemeen secundair onderwijs, schoolse vertraging in het beroeps secundair onderwijs, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Schoolse vertraging (of schoolvertraging of schoolachterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen van eenzelfde geboortejahr. Wie ouder is dan de 'normale' leeftijd om in een bepaald leerjaar te zitten heeft schoolse vertraging. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de oorzaak van de schoolse vertraging. Iemand kan bijvoorbeeld maanden ziek geweest zijn en daardoor een jaar verloren hebben. Een andere leerling kan na het eerste leerjaar B naar het eerste leerjaar A overgestapt zijn, enz. Schoolse vertraging geeft alleen een beeld over hoeveel achterstand een leerling in de volledige schoolloopbaan heeft opgelopen. Bij schoolse vertraging kan er helaas geen antwoord gegeven worden op vragen omtrent waar, wanneer en in welke omstandigheden de jongeren deze vertraging hebben opgelopen.

Wie zicht wil krijgen op de schoolse vertraging in het gewoon secundair onderwijs zal eveneens aandacht moeten besteden aan het gewoon en het buitengewoon lager onderwijs. Immers, een aantal leerlingen met vertraging uit het gewoon lager onderwijs stapt op een bepaald moment over naar het buitengewoon lager onderwijs. Sommige van die leerlingen schakelen na enkele jaren buitengewoon onderwijs over naar het gewoon secundair onderwijs. Dit vertekent uiteraard de situatie vermits deze leerlingen enerzijds in het secundair onderwijs beschouwd worden als leerlingen met achterstand en anderzijds op het einde van het lager onderwijs buiten beschouwing blijven. Dit heeft tot gevolg dat de schoolse vertraging in het eerste leerjaar van het gewoon secundair onderwijs hoger is dan deze in het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs.

In de loop van het secundair onderwijs komt op een zeker moment een einde aan de voltijdse (18 jaar) en aan de deeltijdse leerplicht (15 of 16 jaar). Vanaf de leeftijd van 15 jaar (indien de leerling de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs volledig gevolgd heeft) of 16 jaar (in het andere geval) heeft de leerling dus de mogelijkheid om naar deeltijds onderwijs over te gaan, en vanaf 18 jaar (correcter: op het einde van het schooljaar in het jaar waarin de leerling 18 wordt) heeft de leerling de mogelijkheid het onderwijs te verlaten. Leerlingen in het beroepssecundair onderwijs hebben eveneens de mogelijkheid om in te stappen in het systeem van modulair onderwijs. Meer dan waarschijnlijk wordt de schoolse vertraging in het vierde, het vijfde en zeker het zesde jaar hierdoor nog onderschat. (op basis van brochures uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De voorkeur door experten wordt gegeven aan het eerste jaar tweede graad secundair onderwijs. Het derde jaar secundair onderwijs wordt aanschouwt als een kritisch jaar. Niet alleen het 'volwassen' worden speelt een rol maar ook vaak het 'veranderen' in het lesgeven en het 'benaderen' van de leerlingen en het leerling-zijn. De tweede graad secundair onderwijs wordt ook vaak beschouwd als een 'doorstromingsgraad' waarbij leerlingen niet alleen van 'richting' veranderen maar ook van 'onderwijsvorm,' nogal vaak na het verkrijgen van een B of C attest. (op basis van teksten uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

SCHOOLSE VERTRAGING IN HET BEROEPSSECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs.

Uitgebreide Definitie

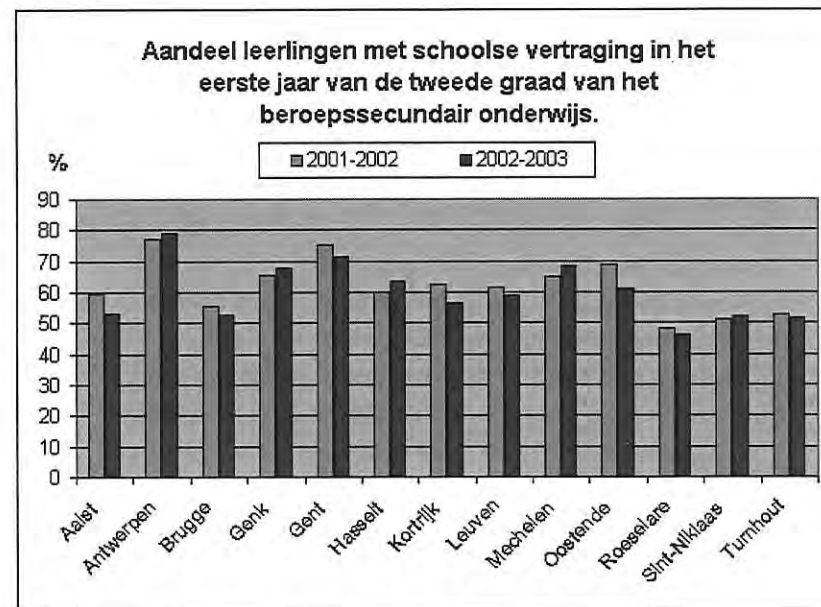
Dit zijn leerlingen van ongeveer 14 of 15 jaar. Ze zitten in het eerste jaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs en ze hebben één of meer jaren vertraging ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in dat leerjaar.

Schoolse vertraging (of schoolse achterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen waarmee hij of zij gestart is (= generatiegenoten, jongeren van hetzelfde geboortjaar).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) leerlingen met schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad van het beroepssecundair onderwijs.		
	2001-2002	2002-2003
Aalst	59,3	53,2
Antwerpen	77,3	79,0
Brugge	55,8	52,6
Genk	65,6	67,8
Gent	75,1	71,3
Hasselt	59,8	63,2
Kortrijk	62,6	56,6
Leuven	61,7	59,2
Mechelen	64,8	68,5
Oostende	68,7	61,0
Roeselare	48,0	46,2
Sint-Niklaas	51,2	52,3
Turnhout	52,8	51,5

Toelichting

Met uitzondering van Roeselare, bedraagt de schoolse vertraging in het eerste jaar, tweede graad beroepssecundair onderwijs (BSO) nooit minder dan 50%. In Antwerpen, Genk, Gent, Hasselt, Leuven, Mechelen en Oostende heeft meer dan 60% van de 14 tot 15 jarige leerlingen in het eerste jaar van de tweede graad van het BSO al een vertraging op school opgelopen.

Op basis van de cijfers over twee opeenvolgende schooljaren kunnen wij evolutie moeilijk interpreteren. Informatie over bijkomende schooljaren is daarvoor noodzakelijk.

Tenslotte merken we hierbij op dat de verschillen in schoolse vertraging in het eerste jaar van de tweede graad TSO tussen jongens en meisjes beperkt zijn tot enkele percenten. Voor meer gedetailleerde cijfers kunnen wij de stadsmonografieën raadplegen, waarin de gegevens over schoolse vertraging voor jongens en meisjes per stad werden opgesplitst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gezien de bekommernissen omtrent een educatief project op maat moet men deze indicator samen zien met de volgende indicatoren: spijbelgedrag, schoolse vertraging in het lager onderwijs, schoolse vertraging in het algemeen secundair onderwijs, schoolse vertraging in het technisch secundair onderwijs, ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Schoolse vertraging (of schoolvertraging of schoolachterstand) is de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de groep leerlingen van eenzelfde geboortejahr. Wie ouder is dan de 'normale' leeftijd om in een bepaald leerjaar te zitten heeft schoolse vertraging. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de oorzaak van de schoolse vertraging. Iemand kan bijvoorbeeld maanden ziek geweest zijn en daardoor een jaar verloren hebben. Een andere leerling kan na het eerste leerjaar B naar het eerste leerjaar A overgestapt zijn, enz. Schoolse vertraging geeft alleen een beeld over hoeveel achterstand een leerling in de volledige schoolloopbaan heeft opgelopen. Bij schoolse vertraging kan er helaas geen antwoord gegeven worden op vragen omtrent waar, wanneer en in welke omstandigheden de jongeren deze vertraging hebben opgelopen.

Wie zicht wil krijgen op de schoolse vertraging in het gewoon secundair onderwijs zal eveneens aandacht moeten besteden aan het gewoon en het buitengewoon lager onderwijs. Immers, een aantal leerlingen met vertraging uit het gewoon lager onderwijs stapt op een bepaald moment over naar het buitengewoon lager onderwijs. Sommige van die leerlingen schakelen na enkele jaren buitengewoon onderwijs over naar het gewoon secundair onderwijs. Dit vertekent uiteraard de situatie vermits deze leerlingen enerzijds in het secundair onderwijs beschouwd worden als leerlingen met achterstand en anderzijds op het einde van het lager onderwijs buiten beschouwing blijven. Dit heeft tot gevolg dat de schoolse vertraging in het eerste leerjaar van het gewoon secundair onderwijs hoger is dan deze in het zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs.

In de loop van het secundair onderwijs komt op een zeker moment een einde aan de voltijdse (18 jaar) en aan de deeltijdse leerplicht (15 of 16 jaar). Vanaf de leeftijd van 15 jaar (indien de leerling de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs volledig gevolgd heeft) of 16 jaar (in het andere geval) heeft de leerling dus de mogelijkheid om naar deeltijds onderwijs over te gaan, en vanaf 18 jaar (correcter: op het einde van het schooljaar in het jaar waarin de leerling 18 wordt) heeft de leerling de mogelijkheid het onderwijs te verlaten. Leerlingen in het beroepssecundair onderwijs hebben eveneens de mogelijkheid om in te stappen in het systeem van modulair onderwijs. Meer dan waarschijnlijk wordt de schoolse vertraging in het vierde, het vijfde en zeker het zesde jaar hierdoor nog onderschat. (op basis van brochures uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De voorkeur door experten wordt gegeven aan het eerste jaar tweede graad secundair onderwijs. Het derde jaar secundair onderwijs wordt aanschouwt als een kritisch jaar. Niet alleen het 'volwassen' worden speelt een rol maar ook vaak het 'veranderen' in het lesgeven en het 'benaderen' van de leerlingen en het leerling-zijn. De tweede graad secundair onderwijs wordt ook vaak beschouwd als een 'doorstromingsgraad' waarbij leerlingen niet alleen van 'richting' veranderen maar ook van 'onderwijsvorm,' nogal vaak na het verkrijgen van een B of C attest. (op basis van teksten uit <http://www.ond.vlaanderen.be/schooldirect>)

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

ONGEKWALIFICEERDE UITSTROOM UIT HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de leerlingen dat het hoger secundair onderwijs verlaat zonder diploma.

Uitgebreide Definitie

Het aantal leerlingen dat het hoger secundair onderwijs verlaat zonder diploma ten opzichte van het totaal aantal leerlingen die het hoger secundair onderwijs verlaten.

Beschrijving van de piste

Experts uit het onderwijsbeleid wijzen op de mogelijkheden van dataverzameling die ontstaan bij het operationeel worden van het systeem van het 'uniek leerlingnummer':

Het koninklijk besluit (7 juli 2002, gepubliceerd in Belgisch Staatsblad op 17 september 2002) komt tegemoet aan de vraag van het departement onderwijs naar een uniek leerlingnummer om loopbanen te kunnen volgen. Het besluit laat het departement onderwijs toe het rijksregisternummer voor drie welomlijnde doelstellingen te gebruiken:

- a) een verbeterde controle op de inschrijvingen en op het geregeld schoolbezoek;
- b) de rationalisatie van de bestaande gegevensopvragingen;
- c) de follow-up van de studie- en schoolloopbaan van de leerling of student.

In de toekomst zal het dus mogelijk zijn te beschikken over databanken die toelaten uitspraken te doen over instroom, uitstroom, doorstroming of zittenblijven in het onderwijs. Het zal bijvoorbeeld gemakkelijker worden om in het kader van de doelstellingen die Europa vooropstelt, een aantal evoluties op te volgen.

Zo zal men dus via het uniek leerlingnummer over voldoende betrouwbare data kunnen beschikken die deze indicaties verder invulling kunnen geven.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit

de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.

b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

c) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging, participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

PARTICIPATIE VAN LAAGGESCHOOLDEN AAN VOLWASSENEN ONDERWIJS

Korte Definitie

Het aandeel van de laaggeschoolde 18 - 24 jarigen dat onderwijs of een opleiding volgt.

Uitgebreide Definitie

Het aantal laaggeschoolde 18-24 jarigen dat onderwijs of opleiding volgt tegenover het totaal aantal 18-24 jarigen dat participeert aan het volwassenenonderwijs.

Beschrijving van de piste

Experten wijzen erop dat er weinig gegevens bestaan in verband met niet-schoolplichtig onderwijs of vorming. Methodes om over accurate data te beschikken dienen te worden ontwikkeld of verbeterd.

Uit correspondentie met het kabinet van onderwijs blijkt de politieke wil te bestaan om de data voor een context- of omgevingsanalyse van het volwassenenonderwijs te produceren. Op die manier kunnen data voor deze indicator ter beschikking komen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.
- b) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- c) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- d) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging (lager onderwijs, ASO, TSO, BSO), ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, levenslang leren.

PARTICIPATIE ALLOCHTONEN IN BEROEPSONDERWIJS OP BASIS VAN THUISTAAL

Korte Definitie

Het aandeel van de allochtonen met thuistaal niet-Nederlands dat aan het beroepsonderwijs participeert.

Uitgebreide Definitie

Het aantal allochtone leerlingen met thuistaal niet-Nederlands in het beroepssecundair onderwijs ten aanzien van de totale schoolbevolking in het beroepssecundair onderwijs.

Beschrijving van de piste

De gegevens over de leerlingen met 'thuistaal niet-nederlands' (TTNN) zou een zicht geven op de realiteit van de allochtonen. Deze cijfers worden verzameld voor de opmaak van de criteria uit het decreet voor gelijke onderwijskansen (het zogenaamde GOK-decreet). Bij de GOK-cijfers zijn ook beperkingen, namelijk 1) er wordt geen onderscheid gemaakt tussen onderwijsvormen (ASO, TSO, BSO, enz.) en 2) ook Frans- of Engelstaligen vallen daaronder. We schatten echter de validiteit van deze cijfers over TTNN hoger in dan deze over de nationaliteit. Volgens experts van het departement onderwijs zijn deze gegevens niet betrouwbaar. Redenen werden tot nog toe niet opgegeven.

Uit correspondentie met het kabinet van de minister van onderwijs blijkt dat de politieke wil bestaat om de betrouwbaarheid van de data te verhogen. Op die manier komen de data ter beschikking van deze indicator voor de stadsmonitor.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.

- d) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging (lager onderwijs, ASO, TSO, BSO), ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

PARTICIPATIE ALLOCHTONEN IN BEROEPSONDERWIJS OP BASIS VAN NATIONALITEIT

Korte Definitie

Het aandeel niet-Belgen in het beroepssecundair onderwijs.

Uitgebreide Definitie

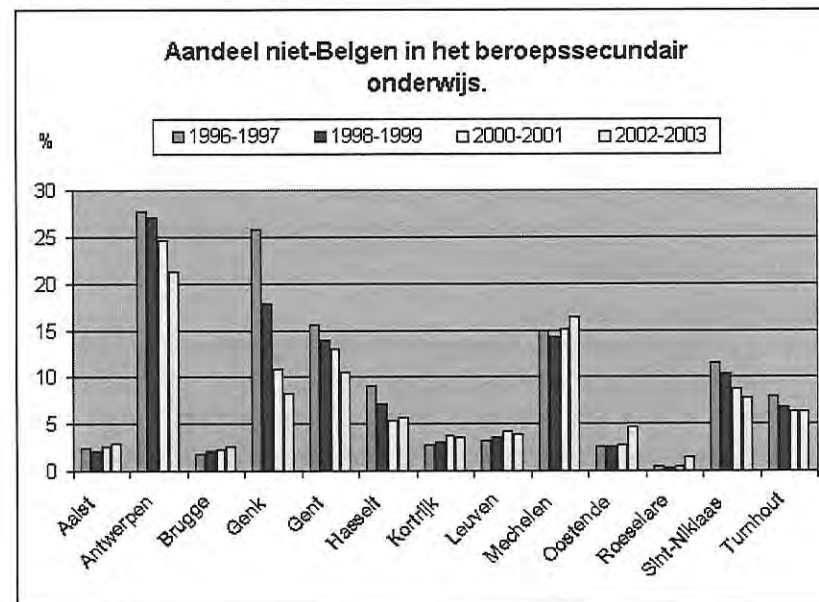
Het aantal niet-Belgen ten opzichte van het totaal aantal leerlingen in het beroepssecundair onderwijs.

Het totaal van het aantal leerlingen in het beroepssecundair onderwijs is de som van de leerlingen van de zes leerjaren in het beroepssecundair onderwijs, van het voorbereidend jaar (of onthaalklas), het specialisatiejaar (3de jaar 3de graad en 4de graad) en van de leerlingen uit het deeltijds beroepsonderwijs.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) niet-Belgen in het beroepssecundair onderwijs.				
	1996-1997	1998-1999	2000-2001	2002-2003
Aalst	2,4	2,1	2,6	3,0
Antwerpen	27,8	27,1	24,6	21,3
Brugge	1,7	2,2	2,3	2,6
Genk	25,9	17,8	10,9	8,3
Gent	15,6	14,0	13,0	10,5
Hasselt	9,0	7,2	5,4	5,7
Kortrijk	2,8	3,1	3,7	3,5
Leuven	3,3	3,5	4,3	3,9
Mechelen	15,0	14,4	15,1	16,5
Oostende	2,6	2,7	2,7	4,7
Roeselare	0,4	0,4	0,5	1,4
Sint-Niklaas	11,5	10,3	8,8	7,8
Turnhout	7,9	6,8	6,3	6,4

Toelichting

In Aalst, Brugge, Kortrijk, Leuven, Oostende en Roeselare vormen de niet-Belgen een groep van minder dan 5% van het totaal aantal leerlingen van het beroepssecundair onderwijs. Aan de andere kant zijn er een aantal steden waar meer dan 10% van de leerlingen in het beroepssecundair onderwijs uitmaken: Antwerpen, Genk, Gent en Mechelen.

In de steden waar het percentage laag is tekent er zich weinig of geen evolutie af. Voor Antwerpen, Genk, Gent, Hasselt, Sint-Niklaas en Turnhout merkt men een duidelijke daling voor het aandeel niet-Belgen in het beroepssecundair onderwijs. In Genk ziet men de meest uitgesproken daling. Voor Mechelen stijgt het cijfer lichtjes in de laatste twee schooljaren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- d) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging (lager onderwijs, ASO, TSO, BSO), ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs op basis van thuistaal en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

De cijfers verkregen bij het Departement Onderwijs, Afdeling Begroting en Gegevensbeheer zijn enkel gebaseerd op basis van de nationaliteit. Deze cijfers omvatten dus geen allochtonen met Belgische nationaliteit.

In kader van de GOK-criteria (Gelijke Onderwijs Kansen) worden cijfers verzameld op basis van de thuistaal van de leerlingen: 'thuistaal Nederlands' (TTN) of 'thuistaal niet-Nederlands' (TTNN). Deze cijfers omvatten tevens ook enkele beperkingen zoals, 1) er wordt geen onderscheid gemaakt tussen onderwijsvormen (ASO, TSO, BSO, enz.) en 2) ook Frans- of Engelstaligen vallen hieronder. Toch wordt de validiteit van deze cijfers hoger ingeschat, dan de cijfers over de nationaliteit.

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

FUNCTIONEEL ANALFABETEN

Korte Definitie

Het aandeel functioneel analfabeten in de bevolking op beroepsactieve leeftijd

Uitgebreide Definitie

Dit is het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd die functioneel analfabeet zijn. Ongeletterden of functioneel analfabeten zijn individuen die niet in staat zijn activiteiten te verrichten waarvoor lees- en schrijfvaardigheid noodzakelijk zijn ten behoeve van de eigen ontwikkeling en die van hun gemeenschap (definitie UNESCO).

Beschrijving van de piste

Diverse instanties (UNESCO, EU) wijzen erop dat huidige onderzoeken nog niet op elkaar zijn afgestemd en een moeilijke vergelijkingsbasis bieden in tijd en ruimte. Onderzoek naar functioneel analfabeten werd gedaan door Prof. Dirk Van Damme (VAN DAMME, D., VAN DE POELE L., VERHASSELT, E., Hoe geletterd/gecijferd is Vlaanderen. Functionele taal- en rekenvaardigheden van Vlamingen in internationaal perspectief, Leuven-Amersfoort, Garant, 1997, 102 p.), maar dit onderzoek is echter niet toepasbaar op stedelijk niveau.

De piste voor dataverzameling voor deze indicator bestaat in het contact opnemen met het Centrum Basiseducatie Antwerpen. In 1998 heeft het Sociaal Impulsfonds (SIF) dit centrum de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar functioneel analfabetisme in Antwerpen. De resultaten van hun onderzoeken kunnen misschien bruikbaar zijn voor de verdere dataverzameling op stadsniveau.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en

jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

d) In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging (lager onderwijs, ASO, TSO, BSO), ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs en kwaliteit van het leer- en schoolklimaat.

LEVENSLANG LEREN

Korte Definitie

Het aandeel van de bevolking tussen 25 en 64 jaar dat deelneemt aan opleidingen

Uitgebreide Definitie

Het aantal personen tussen de 25 en 64 jaar dat deelneemt aan opleidingen tegenover de totale bevolking tussen 25 en 64 jaar.

'Levenslang en levensbreed leren is het continue proces waarbij lerenden de nodige kennis en competenties verwerven om hun professionele, sociale en culturele taken in een snel veranderende samenleving beter aan te kunnen en zich ook kritisch en zingevend tegenover dit geheel te kunnen opstellen. Levenslang en levensbreed leren is rechtstreeks ingebed in het leven zelf en sluit aan bij de ervaringen, de vragen en de educatieve behoeften van personen, organisaties en ondernemingen' (Deze definitie is afkomstig van de Dienst Informatie, Vorming en Afstemming, kortweg DIVA)

Beschrijving van de piste

Experten wijzen erop dat er weinig gegevens zijn over het niet-schoolplichtig onderwijs of vorming. Methodes om over accurate data te beschikken dienen te worden ontwikkeld of verbeterd.

Op 31 maart ging 2003 ging de Dienst Informatie Vorming en Afstemming (DIVA) van start. Deze dienst is een afdeling van het departement onderwijs van de Vlaamse Regering en overkoepelt de lokale organisaties voor levenslang leren die verbonden zijn met de zogenaamde lokale 'edufora'. DIVA heeft tot doel om tot een transparanter vormingsbeleid te komen en permanente vorming te stimuleren. Daarom werd een studieopdracht uitgeschreven die moet leiden tot een door de verschillende betrokken actoren aanvaard model van basisindicatoren, dat de nodige parameters kan leveren waarop een doeltreffend beleid kan worden gestoeld. In de studie "Levenslang en levensbreed leren in Vlaanderen. Gegevens, ontwikkelingen en beleidsmaatregelen," wordt de eerste stappen gezet naar indicatoren die op termijn mogelijke relevante informatie aangaande deze indicator kunnen omvatten. De piste voor verdere dataverzameling bestaat erin om de website van DIVA op te volgen en ten gepaste tijde de contacten met DIVA te vernieuwen. Het adres van deze website is <http://www.diva.vlaanderen.be/>

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.
- b) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- c) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- d) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen in verband met een educatief project op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: schoolse vertraging (lager onderwijs, ASO, BSO, TSO), ongekwalificeerde uitstroom uit het secundair onderwijs, participatie van laaggeschoolden aan volwassenenonderwijs.

KWALITEIT VAN HET LEER- EN SCHOOLKLIMAAT

Korte Definitie

Dit is de kwaliteit van het leer- en schoolklimaat, volgens ouders en kinderen.

Uitgebreide Definitie

Deze kwaliteitsindex is nog te ontwikkelen

Beschrijving van de piste

Er zijn diverse pistes voor dataverzameling mogelijk. Een eerste piste situeert zich in het kader van het PISA-onderzoek van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (Programme for International Student Assessment), een andere piste kunnen wij mogelijkwijze uitwerken op basis van de k-test (Klasse) en een laatste is mogelijk op basis van doorlichtingsverslagen van de dienst schoolinspectie.

PISA-onderzoek:

Zowel leerlingen als directies werden bevraagd over verschillende factoren die het school- en klasgebeuren bepalen en beïnvloeden. Voor deze factoren werden indexen samengesteld. De factoren die bij de leerlingen bevraagd werden, houden verband met het disciplinair klimaat op hun school, de ondersteuning van leerkrachten, de door hen ervaren prestatiedruk, het huiswerkbeleid en de kwaliteit en het gebruik van de schooluitrusting. De directies werden eveneens naar hun mening over het disciplinair klimaat en de kwaliteit van de uitrusting van hun school gevraagd, maar kregen ook vragen over de kenmerken van het leerkrachtenteam en over mate van autonomie die zij ervaren. De tot nu toe verkregen data van deze bronnen zijn niet toepasbaar op stedelijk niveau door een te kleine steekproef. Een mogelijke uitwerking op stedelijk niveau kan een indicatie bieden van het school en leerklimaat.

De K-test:

De K-test is een instrument om zichzelf te spiegelen en de school tegen het licht te houden. Met de antwoorden op tien vragen geeft de K-test een beeld hoe actief iemand of de school binnen tien domeinen is. Deze tien domeinen zijn: cultuur, gelijke kansen, gezondheid, inspraak, kiezen, leren, milieu, goed gevoel, sport en spel, verkeer en veiligheid. De parameters over deze domeinen zijn opgesteld met een kritische blik van een breed netwerk van NGO's (Uni-

cef, 11.11.11, Amnesty International, Jeugd en Vrede, School zonder Racisme, VSK, Steunpunt Leerlingenparticipatie, VLOR, CJP, CANON cultuurcel, Het Paleis, Bronks, Villanella, VIG, Vlaamse Liga tegen Kanker, BLOSO, SVS, Langzaam Verkeer, BIVV, Aminal, ...). Ze sluiten aan bij de eindtermen en ontwikkelingsdoelen van het onderwijs en ze zijn on line te raadplegen op de website van het tijdschrift 'Klasse', namelijk <http://www.klasse.be>

De scores op deze domeinen kunnen een indicatie zijn voor het leer- en schoolklimaat. De scores worden gegeven op het niveau van de individuen en de scholen. Ze worden bepaald door de kinderen, jongeren, ouders, leerkrachten en directies.

Meer informatie over doel en eigenschappen van de K-test vinden wij op de hoger genoemde website.

De tot nu toe verkregen data uit deze K-test zijn niet toepasbaar op stedelijk niveau, omdat de identificatiegegevens van de respondenten niet gekend zijn (woonplaats, school, leeftijd). De piste voor dataverzameling voor deze indicator bestaat erin om deze k-test verder uit te werken. Zo zouden wij een overleggen met de initiatiefnemers van deze K-test op de resultaten op stedelijk niveau te kunnen presenteren. Daarvoor dienen zij een minimum aan identificatie van de respondenten mogelijk te maken (leeftijd, leerjaar, onderwijstype, school, plaats van school). Bovendien dienen zij ook de grootte van de steekproef aan te passen, om representatief en betrouwbaar te zijn op het niveau van elke centrumstad in Vlaanderen.

Doorlichtingsverslagen uit de onderwijsspiegel

In de onderwijsspiegel worden de doorlichtingsverslagen uit een periode van 3 jaar over heel Vlaanderen verder geanalyseerd. In een eerste deel wordt de kwaliteit van het onderwijs nader bekeken: zoals welbevinden van de leerlingen, realisatie van zorgbreedte, enz. In een tweede deel worden vooral de doorlichtingen besproken. Op basis van deze doorlichtingen kan men dus ook een beeld krijgen over het leer- en schoolklimaat, aan de hand van bepaalde indicaties die in de verslagen worden besproken.

Het leer- en schoolklimaat wordt echter kwalitatief benaderd. Deze piste bestaat erin om deze onderwijsspiegel ook op stedelijk niveau uit te werken. We moeten wel rekening houden met het feit dat een school normalerwijze pas om de drie jaar wordt doorgelicht.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is de school als leer- en werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.
- b) In de stad zijn scholen goed uitgerust of kunnen beschikken over de nodige infrastructuur. De kwaliteit van de onderwijsinfrastructuur en van de schoolomgeving zijn optimaal.
- c) Alle scholen, en in het bijzonder scholen met een concentratie van problemen, beschikken over voldoende ondersteuning om hun taken te vervullen.
- d) Het onderwijs in de stad wordt 'ecologisch' ingericht
- e) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- f) Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.

Compleetheid

Gezien de bekommernissen in verband met de kwaliteit van het educatief aanbod, wordt deze indicator het best samen gezien met de aantrekkingskracht van het secundair onderwijs in de stad en het innovatief karakter van het onderwijs.

AANTREKKINGSKRACHT VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS IN DE CENTRUMSTEDEN

Korte Definitie

Dit is de verhouding van het aantal jongeren die schoollopen in een secundaire school in de stad tegenover het aantal jongeren die in de stad wonen en naar het secundair onderwijs gaan.

Uitgebreide Definitie

Het aantal jongeren die schoollopen in een secundaire school in de stad wordt bepaald op basis van de inschrijvingen in die secundaire scholen van de stad.

Ook het aantal jongeren die in de stad wonen en naar het secundair onderwijs gaan wordt bepaald op basis van de inschrijvingen in secundaire scholen, die zich ook buiten de stad kunnen bevinden.

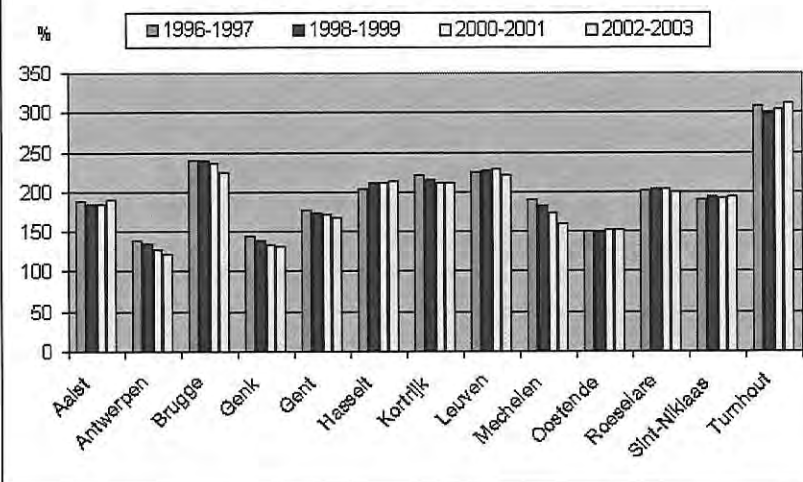
Indien de verhouding tussen beide groter is dan 1 of 100 (percentage) dan betekent dit dat er meer leerlingen in de stad zijn ingeschreven dan dat er leerlingen wonen. Dit kan een indicatie zijn dat de stad een centrumfunctie vervult op het vlak van het secundair onderwijs.

Meeteenheid

Percentage (%)

De verhouding (%) van het aantal jongeren die schoollopen in een secundaire school in de stad tegenover het aantal jongeren die in de stad wonen en naar het secundair onderwijs gaan.				
	1996-1997	1998-1999	2000-2001	2002-2003
Aalst	188,3	185,5	185,2	190,5
Antwerpen	138,1	134,7	127,9	121,7
Brugge	240,0	239,9	236,4	224,0
Genk	144,4	138,2	133,5	132,1
Gent	177,8	173,0	172,1	167,9
Hasselt	202,6	211,9	211,8	213,8
Kortrijk	221,1	215,8	211,3	211,1
Leuven	225,2	226,3	227,7	220,6
Mechelen	190,0	182,0	173,1	159,7
Oostende	151,1	150,6	152,3	152,0
Roeselare	201,4	204,3	202,7	200,3
Sint-Niklaas	191,2	194,0	192,8	194,6
Turnhout	307,9	298,5	304,5	311,8

De verhouding van het aantal jongeren die schoollopen in een secundaire school in de stad tegenover het aantal jongeren die in de stad wonen en naar het secundair onderwijs gaan.

Toelichting

Voor alle steden is het aantal jongeren die schoollopen in het secundair onderwijs in de stad groter dan het aantal leerlingen van het secundair onderwijs die er wonen. Voor Antwerpen, Genk en Oostende ligt die verhouding (net) onder de 150%. In de meeste steden ligt die verhouding tussen de 150 en de 250%. Turnhout haalt zelfs de 300%.

Er is geen algemene tendens in de evoluties waar te nemen. We menen dat we de evoluties specifiek voor elke stad dienen te bekijken.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad zijn scholen goed uitgerust of kunnen beschikken over de nodige infrastructuur. De kwaliteit van de onderwijsinfrastructuur en van de schoolomgeving zijn optimaal.
- b) In de stad is de school als leer- en werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.
- c) Alle scholen, en in het bijzonder scholen met een concentratie van problemen, beschikken over voldoende ondersteuning om hun taken te vervullen.
- d) Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.
- e) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- f) Het onderwijs in de stad wordt 'ecologisch' ingericht

Compleetheid

Gelet op bekommernissen omtrent 'relatie tussen school en stad' willen wij deze indicator samen zien met de kwaliteit van het leer- en schoolklimaat en het innovatief karakter van het onderwijs.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

Deze indicator houdt enkel rekening met de jongeren ingeschreven in het secundair onderwijs, dus ook ouder dan 18 jaar. Deze indicator kan men zien als gelijklopend met de inschrijvingsgraad, die onder experts meestal benoemd wordt in het Engels als 'school enrolment rate'. Deze indicator houdt echter rekening met de totale schoolbevolking en is een meer nauwkeurige afspiegeling van de realiteit.

Onderzoekers merken op dat de nodige omzichtigheid bij de interpretatie van deze cijfers aan de dag dient gelegd te worden. Ze zijn een aanduiding van de aantrekkingskracht van het secundair onderwijs in de stad, waarbij geen rekening gehouden wordt met de woonplaats van de leerlingen.

De cijfers verkregen bij het departement onderwijs zijn betreffende de scholengroepen. Scholengroepen kunnen meer scholen omvatten dan enkel diegene binnen de administratieve stadsgrenzen.

INNOVATIEF KARAKTER VAN HET ONDERWIJS

Korte Definitie

Aandeel leersessies met innovatief karakter in bepaalde onderwijs- en opleidingsinstellingen is een mogelijke definitie

Uitgebreide Definitie

p.m.

Beschrijving van de piste

Verder onderzoek naar deze piste is noodzakelijk. Volgens experts en onderzoekers zou ICT in het onderwijs een te eenzijdige interpretatie zijn aangaande het innovatief karakter. Mogelijks zou een kwaliteitsindex voor het leer- en schoolklimaat hier verder soelaas bieden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.
- b) In de stad is er in het onderwijs en in het aanbod aan vorming en opleiding voldoende aandacht voor burgerschapsvorming.
- c) Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.
- d) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.
- e) In de stad is de school als leer- en werkomgeving aantrekkelijk voor leerlingen en leerkrachten.
- f) In de stad zijn scholen goed uitgerust of kunnen beschikken over de nodige infrastructuur. De kwaliteit van de onderwijsinfrastructuur en van de schoolomgeving zijn optimaal.
- g) Het onderwijs in de stad wordt 'ecologisch' ingericht
- h) Alle scholen, en in het bijzonder scholen met een concentratie van problemen, beschikken over voldoende ondersteuning om hun taken te vervullen.

Compleetheid

Gelet op bekommernissen omtrent relatie tussen school en stad, willen wij deze indicatorsamen zien met kwaliteit van het leer- en schoolklimaat en de aantrekkingskracht van het secundair onderwijs in de stad.

RECRUTERING VAN BASISSCHOLEN UIT DE BUURT

Korte Definitie

Het aandeel lagere scholen dat een bepaald deel van het totale leerlingenbestand rekruteert uit de eigen buurt of wijk.

Uitgebreide Definitie

Het aantal lagere scholen dat een bepaald deel van het totale leerlingenbestand rekruteert uit de eigen buurt tegenover het totaal aantal lagere scholen in de stad.

Beschrijving van de piste

Een piste voor verdere dataverzameling doet beroep op de ervaringen van de Databank Sociale Planning (DSP) uit Antwerpen. Dit stedelijk onderzoekscentrum heeft een oefening gemaakt om reclutering van de basisscholen te kwantificeren:

Op basis van de adressen van de scholen en de adressen van de leerlingen uit de scholen kan een basis GIS-kaart met deze informatie worden gemaakt. Uiteraard dient een eenduidige afbakening te worden gemaakt van de 'buurt.'

Op deze wijze kan men het aandeel weten van de leerlingen van een bepaalde 'buurt' die naar de school in de 'buurt' gaan (leerlingen uit school X uit afgebakend gebied rond school X ten opzichte van totaal aantal leerlingen van school X). Indien dit percentage hoger is dan een afgebakend minimum (bijvoorbeeld meer dan 50%) kan men stellen dat deze school vooral rekruteert uit eigen buurt. Het aantal van de scholen die voldoen aan het vooropgestelde criteria in de stad ten opzichte van totaal aantal scholen in de stad, geeft dan het aandeel scholen die rekruteren uit eigen buurt.

Men merkt op dat dit zeer intensief werk is en niet zo eenvoudig te volbrengen is. Tevens moet men rekening houden met problemen in de operationalisering van de afbakening van de buurt. Zo kan een school gelegen aan een groot park al veel minder rekruteren uit eigen 'buurt'. Neemt men de 'wijkgrenzen' dan kan het zijn dat een school gelegen in de naburige wijk eerder in de 'buurt' is dan de school binnen de wijk.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad. (De school in de stad versus de stad in de school)
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) In de stad wordt het levenslang en levensbreed leren ondersteund. Beide zijn belangrijk voor de kansen op de arbeidsmarkt en de persoonlijke ontplooiing.
- d) In de stedelijke omgeving wordt de wijk-/ buurtfunctie van de scholen versterkt.
- e) Binnen de stad is er een goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren.

Compleetheid

Gelet op bekommernissen omtrent relatie tussen school en stad, willen wij deze indicator samen zien met de kwaliteit van het leer- en schoolklimaat, de aantrekkingskracht van het secundair onderwijs in de stad, de uitrustingsgraad van de buurt met een lagere school en het innovatief karakter van het onderwijs.

PARTICIPATIE VAN LAAGGESCHOOLDE WERKLOZEN AAN BEROEPSOPLEIDINGEN

Korte Definitie

Het aandeel laaggeschoolde werkzoekenden dat een beroepsopleiding volgt bij de VDAB.

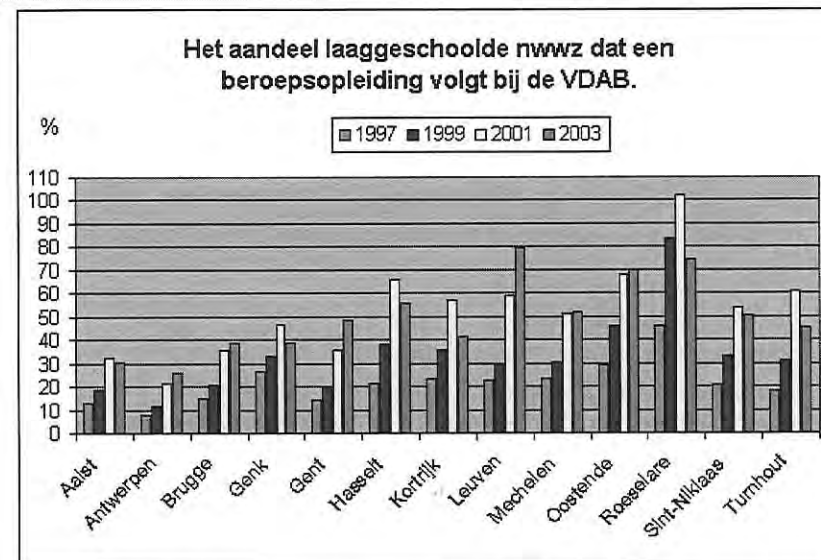
Uitgebreide Definitie

Het aantal laaggeschoolden niet werkende werkzoekenden (nwwz) die een opleiding bij de VDAB volgen tegenover het aantal laaggeschoolde niet werkende werkzoekenden (nwwz) ingeschreven bij de VDAB. Het volgen van een VDAB-opleiding veronderstelt minstens de aanwezigheid op meer dan 1 lesdag.

Meeteenheid

Percentage (%)

Het aandeel (%) laaggeschoolde nwwz dat een beroepsopleiding volgt bij de VDAB.				
	1997	1999	2001	2003
Aalst	12,7	19,0	32,3	30,5
Antwerpen	7,8	11,6	21,7	26,1
Brugge	14,8	20,8	35,7	38,7
Genk	26,4	33,0	46,5	39,0
Gent	14,3	20,1	35,9	48,5
Hasselt	21,4	38,4	66,3	55,6
Kortrijk	23,5	35,7	57,2	41,7
Leuven	22,6	29,8	58,9	79,4
Mechelen	23,4	30,2	51,0	52,1
Oostende	29,1	46,0	68,0	69,6
Roeselare	46,2	83,4	102,1	74,1
Sint-Niklaas	20,6	32,8	53,9	50,4
Turnhout	18,2	31,0	60,9	45,0

Toelichting

We merken dat er tussen de steden veel verschillen zijn qua participatie van de laaggeschoolde werkzoekenden aan opleidingen georganiseerd door de VDAB. Antwerpen (26% in 2003) en Aalst (31% in 2003) kennen een laag aandeel laaggeschoolde werklozen die participeren aan een beroepsopleiding, Roeselare, Oostende en Leuven kennen een hoge participatie.

De zeer hoge score van Roeselare kunnen we verklaren doordat één persoon meerdere beroepsopleidingen kan starten, en daardoor meerdere keren geteld zal worden.

In elke stad ziet men een stijgend aandeel tot 2001, daarna een terugval in Genk, Hasselt, Kortrijk, Roeselare en Turnhout, een status quo in Aalst, Mechelen, Oostende en Sint Niklaas, en een blijvende aangroei in Antwerpen, Brugge, Gent en Leuven.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van het onderwijs in de stad is voldoende hoog, zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen. Die kwaliteit heeft betrekking op veel kenmerken : diversificatie volgens de noden uit de maatschappij (ook in het hoger onderwijs), toegankelijkheid (territoriale spreiding en prijs), innovatief vermogen en infrastructuur.
- b) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.
- c) Onderwijs en vorming en opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen en jongeren, ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.
- d) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.

Compleetheid

Bij dezelfde bekommernis moeten ook andere indicatoren gezien worden, zoals deze over de participatie van laaggeschoolden aan het volwassenenonderwijs, levenslang leren, en de segregatie op de arbeidsmarkt naar scholingsgraad.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Er wordt voornamelijk aandacht besteed aan de groep 'niet werkende werkzoekenden' omdat het hier gaat om de werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en omdat deze groep werd gedefinieerd overeenkomstig de bepalingen van Eurostat (Bureau voor de statistiek der Europese Gemeenschappen).

De niet werkende werkzoekende (nwwz) wordt ingeschreven op de woonplaats waar hij verblijft.

De categorie van de nwwz is ruimer dan louter de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, en bevat ook de vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (niet uitkeringsgerechtigd), andere verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, deeltijds werkenden (onder bepaalde voorwaarden), andere werkzoekenden (jongeren in wachttijd, gehandicapten).

Deze cijfers omvatten ook personen die maar enkele keren geparticipeerd

hebben bij deze opleiding, dus zegt deze indicator niet of de laaggeschoolde werkloze zijn opleiding heeft afgemaakt of niet. Niettemin kan het niet beëindigen van een opleiding er ook op wijzen dat de werkzoekende een job gevonden heeft waardoor hij de opleiding niet meer wenst te volgen.

Een persoon wordt geteld aan de hand van het aantal opleidingen waarvoor hij inschrijft: als hij zich voor meerdere opleidingen inschrijft, wordt hij meerdere keren in de teller geteld, terwijl hij in de noemer slechts één maal wordt geteld.

ECONOMISCHE BESLISSINGSCENTRA

Korte Definitie

Het stedelijk aandeel werkgevers met meer dan één inrichting ten opzichte van het stedelijk aandeel werkgevers.

Uitgebreide Definitie

Een werkgever is een persoon of een vennootschap (privé of publiek) die mensen tewerkstelt in één of meerdere inrichtingen (dit is een vestiging van de onderneming). Het aantal inrichtingen wordt geteld aan de hand van de gedecentraliseerde RSZ-statistieken.

Als de werkgever meer dan één inrichting heeft; beschikt de onderneming bijgevolg over een hoofdzetel en één of meerdere filialen (inrichtingen afhankelijk van een hoofdzetel). De locatie van de hoofdzetel wordt als beslissingscentrum beschouwd. Werkgevers die slechts één inrichting hebben (enige vestiging) worden niet gerekend bij de hoofdzetels.

Het stedelijk aandeel werkgevers met meer dan één inrichting is het aantal werkgevers in de stadsregio met meer dan één inrichting ten opzichte van het totaal aantal werkgevers met meer dan één inrichting in Vlaanderen. Of nog, dit is het aantal hoofdzetels (van ondernemingen met meerdere inrichtingen) in de stadsregio ten opzichte van het aantal hoofdzetels in Vlaanderen.

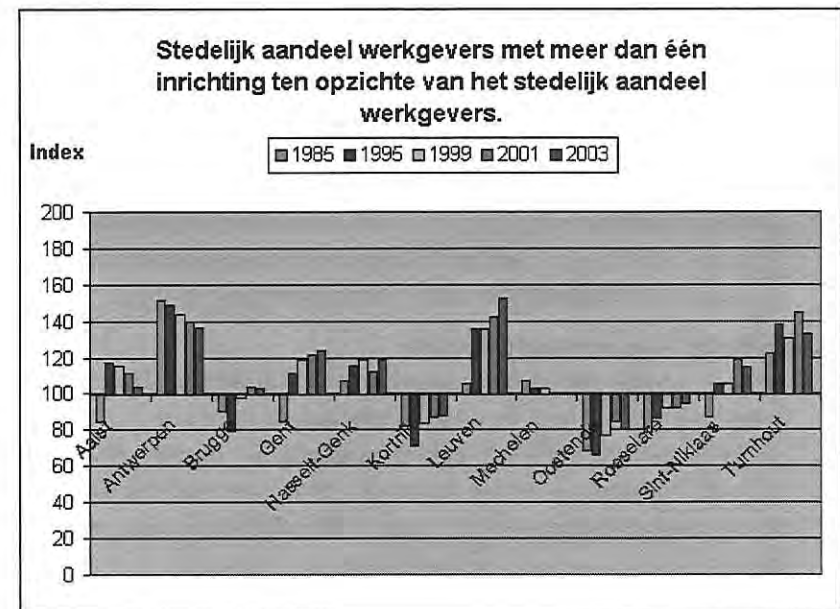
Het stedelijk aandeel werkgevers is het aantal werkgevers in de stadsregio ten opzichte van het totaal aantal werkgevers in Vlaanderen.

De stadsregio's omvatten de stad en de agglomeratiegemeenten zoals die gedefinieerd zijn in het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie (SPRE).

Meeteenheid

Index

Stedelijk aandeel werkgevers met meer dan één inrichting ten opzichte van het stedelijk aandeel werkgevers (index).					
	1985	1995	1999	2001	2003
Aalst	85	117	115	111	104
Antwerpen	152	149	144	140	137
Brugge	91	80	98	103	103
Gent	84	111	119	121	124
Hasselt-Genk	107	116	119	112	119
Kortrijk	82	71	84	87	88
Leuven	105	135	136	142	153
Mechelen	107	103	103	100	100
Oostende	69	66	77	84	80
Roeselare	79	86	92	92	94
Sint-Niklaas	87	106	106	118	115
Turnhout	122	138	130	145	133

Toelichting

Deze indicator geeft weer in welke mate de hoofdzetels meer/minder in de stadsregio's vertegenwoordigd zijn. Bedraagt de index meer dan 100, dan telt de stadsregio verhoudingsgewijs meer hoofdzetels dan haar aandeel inrichtingen binnen Vlaanderen. De regio heeft een economische kracht/functie binnen Vlaanderen.

In Vlaanderen zijn er 3.768 hoofdzetels (dit gaat enkel over de ondernemingen die meerdere inrichtingen hebben).

De tijdsintervallen tussen de metingen zijn niet gelijk. Tussen de eerste twee metingen (1985 en 1995) zit een tijdspanne van 10 jaar, en tussen de tweede en derde 4 jaar. Vanaf '99 zijn de gegevens tweejaarlijks, maar de periode tussen meting van '01 en '03 overspant tweeënehalf jaar (zie het vak vergelijkbaarheid in de tijd). Daardoor zijn de af te lezen evoluties indicatief (bijvoorbeeld, in Antwerpen is doorheen de tijd geen constante afname van de index, terwijl de grafiek een lineair verband suggereert: de afname is de laatste jaren sneller).

De regio Antwerpen, die een hoge aanwezigheid van hoofdzetels heeft, verliest wat aandeel; maar blijft een hogere vertegenwoordiging van hoofdzetels behouden. Regio Leuven en in mindere mate regio Gent vallen op door een aanhoudende toename van hoofdzetels. Bij de meeste overige steden is een positieve trend waarneembaar, alhoewel vaak niet erg uitgesproken. De regio's Oostende, Kortrijk en Roeselare hebben een kleiner aandeel hoofdzetels dan het Vlaamse gemiddelde (hun index bedraagt minder dan 100).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Om in een globaliserende netwerkeconomie een stabiele welvaartscreatie mogelijk te maken, werken de stedelijke actoren een economische strategie uit op verschillende schaalniveaus die gericht is op inbedding van het economisch weefsel in het sociaal-cultureel kapitaal van de stadsregio.
- b) Ondernemingen schakelen zich in in het stedelijk milieu, doen beroep op het aanwezige sociaal-culturele kapitaal en hebben aandacht voor de stedelijke (werkgelegenheids)problematiek.

Aanvullingen:

De locatiekeuze voor de hoofdzetel van een onderneming kan bepaald worden

door een set van vestigingsvoorwaarden die door de onderneming als gunstig beoordeeld worden. Naarmate er meer hoofdzetels in de stad en de stadsregio gevestigd zijn, kan die stad of stadsregio een groter economisch gewicht hebben, dus bestaat de kans dat ook andere bedrijven de omgevingscontext als beslissingscentrum benutten en er op inspelen.

Een deel van de Vlaamse ondernemingen zijn ingebed in het economische weefsel van een van de centrumsteden.

Compleetheid

Met het oog op de bekommernis 'inbedding van het economisch weefsel in de stad' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over lokale toelevering en O&O samenwerking en uitbesteding.

Het netwerk van klanten en toeleveranciers, de herkomst van de werknemers en ook minder direct economische parameters zoals openheid naar de buurt en woonplaats van werkgever schetsen een beeld van de economische inbedding in de stad. Dit wordt geschetst in andere indicatoren.

Deze indicator focust echter meer op de inbedding van de economie van de stad in de Vlaamse economische context. Het gaat over de sturende kracht van de stedelijke economie in Vlaanderen.

Naast de aanwezigheid van beslissingscentra is natuurlijk ook de omvang en de differentiatie van de economische portefeuille een indicatie van de economische kracht van een gebied. En dan spreekt ook de werkgelegenheidsgraad.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Er bestaan heel wat soorten van structuren van ondernemingen. Dit gaat van de echt hiërarchische structuur met een hoofdzetel die alles dicteert en de nevenvestigingen die alles uitvoeren, tot structuren van gelijke partners -al dan niet gestuurd door hetzelfde kapitaal. In het laatste geval gaat dit mogelijks gepaard met een grote zelfstandigheid van de nevenvestigingen, zeker als de vestiging excelleert in een specifieke competentie ('center of excellence'). De titel 'hoofdvestiging' kan dus in sommige gevallen slechts een formeel gegeven zijn, zonder dat dit gepaard gaat met beslissingskracht.

ONDERNEMEN IN DE STAD

De indicator meet louter de bedrijven die uit meerdere inrichtingen bestaan. Bedrijven met slechts één inrichting, ongeacht hun omvang, worden niet meegerekend in de verhouding van de teller.

Meerdere inrichtingen van eenzelfde bedrijf binnen dezelfde gemeente wordt als één inrichting geteld, mits er dezelfde economische activiteit wordt uitgevoerd.

Openbare instellingen (stadsbesturen, OCMW's, enzovoort) zijn ook werkgevers en zijn daarom opgenomen in deze statistieken.

De hoofdzetel wordt gedefinieerd als de zetel waar het grootste aantal werknemers tewerkgesteld wordt; dit is niet noodzakelijk de maatschappelijke zetel. Maar ook daarom kan de indicator gelezen worden als indicatie voor het ondernemingsklimaat, gezien de voorwaarden daar het gunstig zijn de omvangrijkste inrichting van de onderneming te vestigen.

LOKALE TOELEVERING VAN GOEDEREN EN DIENSTEN

Korte Definitie

De lokale toelevering van goederen en diensten is de mate waarin clusterbedrijven, grote of buitenlandse bedrijven gebruik maken van lokale toelevering.

Uitgebreide Definitie

Dient later bepaald te worden.

Beschrijving van de piste

Aangezien er geen geschikte data gevonden werd om deze indicator in te vullen, wordt een piste voorgesteld om op termijn de indicator van data te voorzien.

In het kader van een studie voor het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie (SPRE) werden in 2003 5500 bedrijven geënquêteerd in stedelijke gebieden en in (economische) 'verdichtingsgebieden'. Op basis van deze enquête zijn reeds een reeks deelstudies gepubliceerd, maar de databank van de enquêtegegevens is nog niet ter beschikking gesteld.

In het hoofdstuk dat handelt over de 'relatiepatronen van uw vestiging' zijn er data bruikbaar voor deze indicator. De antwoorden op de vraag 'hoe is de omzet van deze vestiging verdeeld over de hieronder genoemde regio's: het gebied met een straal van 15 km rond uw vestiging' zijn bruikbaar voor deze indicator. Gezien ook de locatie van het bedrijf gekend is kan de data per centrumstad verkregen worden na enige bewerking op de brongegevens.

Er kan dan een gemiddeld aandeel van de omzet in een straal van 15 km rond de vestiging berekend worden van de geënquêteerde bedrijven.

Bijkomende criteria kunnen een selectie maken op de grootte van het bedrijf, op het internationale karakter van het bedrijf, zodat een gedetailleerder beeld geschetst kan worden. Het is nog onduidelijk of er na een dergelijke selectie voldoende data zullen over zijn om uitspraken te doen op stedelijk niveau.

Echter, data uit deze enquête gebruiken voldoet niet volledig aan de vooropgestelde invulling van deze indicator:

De omzet wordt bevraagd in de enquête, en die behelst uiteraard naast toelevering ook een afzetmarkt van producten en diensten. We willen nochtans de toelevering kennen.

Het is ook niet het gemiddelde van de omzet dat gerealiseerd wordt in een straal van 15 km rondom de vestiging dat berekend kan worden, wel het aandeel van de omzet die gerealiseerd wordt in een straal van 15 km rondom de vestiging van de geënquêteerde bedrijven.

Lokale inbedding moet ook meer gedetailleerd worden dan 'een straal van 15 km rondom de vestiging'. Inbedding kan men immers invullen op diverse schaalniveaus, van de onmiddellijke bedrijfsomgeving tot bijvoorbeeld het nationale niveau (binnen de internationale context). Een lokale inbedding focust hier op de inbedding in de buurt of de wijk, eventueel in de regio.

De data die kunnen geput worden uit deze enquête zijn wellicht eerder richtinggevend en de 2de keus. Niettemin leunt deze bron onder alle mogelijke beschikbare databronnen het dichtst aan bij de vooropgestelde data.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Stedelijke economische groei en werkgelegenheid worden gestimuleerd door een strategische keuze voor stadsspecifieke bedrijvenclusters die lokaal ingebed zijn of worden (gedeeltelijke lokale toelevering en afname, afstemming met arbeidsmarkt, aansluiting met onderwijs- en onderzoekinstellingen, return naar gemeenschap).
- b) Ondernemingen schakelen zich in in het stedelijk milieu, doen beroep op het aanwezige sociaal-cultureel kapitaal en hebben aandacht voor de stedelijke (werkgelegenheids)problematiek.
- c) Om in een globaliserende netwerkeconomie een stabiele welvaartscreatie mogelijk te maken, werken de stedelijke actoren een economische strategie uit op verschillende schaalniveaus die gericht is op inbedding van het economisch weefsel in het sociaal-cultureel kapitaal van de stadsregio.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'inbedding van het economische weefsel in de stad' moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over aandeel bedrijven met beslissingscentra in de stad en de indicator over de O&O samenwerkings- en uitbestedingsakkoorden.

LOKALE O&O SAMENWERKING TUSSEN ONDERNEMINGEN

Korte Definitie

De lokale O&O samenwerking is het aandeel bedrijven met minimaal één samenwerkings- of uitbestedingakkoord op het vlak van Onderzoek en Ontwikkeling (O&O).

Uitgebreide Definitie

Het aandeel bedrijven met minimaal één samenwerkings- of uitbestedingakkoord op het vlak van O&O is de verhouding van:

- het aantal bedrijven onder de permanente O&O besteders die in een bepaalde tijdspanne minimaal één samenwerkings- of uitbestedingakkoord op het vlak van O&O aangegaan zijn,
- ten opzichte van alle permanente O&O besteders.

De permanente O&O besteders zijn de bedrijven op het zogenaamde 'repertorium' van het IWT.

Beschrijving van de piste

Aangezien er geen geschikte data gevonden werd om deze indicator in te vullen, wordt een piste voorgesteld om op termijn de indicator van data te voorzien.

In de loop van de jaren werd door het IWT (Instituut voor de Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen) een lijst opgesteld met bedrijven waarvan geweten is dat ze op een permanente wijze met O&O bezig zijn: een zogenaamd 'repertorium' dat ongeveer 90% van alle permanente O&O- uitgaven in de private sector in Vlaanderen dekt. Dit repertorium bevatte in 1999 991 ondernemingen. Een aantal kleinere of occasionele O&O- besteders zijn niet in deze statistieken opgenomen. Ook universiteiten worden in rekening gebracht. Deze instellingen hebben in sommige steden of arrondissementen een grote inbreng.

Tweejaarlijks worden deze bedrijven ondervraagd over hun O&O-activiteiten van de voorgaande twee jaar. De eerste bevraging was in 1992, en is gebaseerd op een OESO-enquête. Uit deze bevraging kunnen de gegevens over samenwerking- en uitbesteding op het vlak van O&O gehaald worden.

De vraagstelling verduidelijkt echter niet of de O&O samenwerking- of uitbestedingsakkoorden afgestemd zijn op het arrondissement of de regio waarin

het bedrijf werkzaam is. De samenwerking- of uitbestedingsverbanden kunnen zowel lokaal (bedrijventerrein, gemeente), bovenlokaal (regio, arrondissement) als landelijk zijn. De inbedding van de O&O- samenwerking en uitbestedingsverbanden situeren zich in deze enquête op landelijk niveau.

Dit kan verholpen worden door de vraagstelling in de enquête te verfijnen: hoe is het gesteld binnen de agglomeratie van de stad / binnen het arrondissement waartoe de stad behoort / binnen een straal van x aantal kilometer omheen de vestiging.

De enquête vormt een goede basis om deze indicator van data te voorzien, maar heeft ook enkele niet te vermijden nadelen:

- Volgens het IWT zijn enkel voor 10 kernarrondissementen voldoende data beschikbaar als 'kritische massa' om relevante uitspraken te doen. Tot deze kernarrondissementen behoren de arrondissementen van de centrumsteden Antwerpen, Turnhout, Hasselt, Leuven, Gent, Kortrijk en Mechelen. De arrondissementen Brugge en Roeselare zijn kritiek qua data; in de arrondissementen Sint-Niklaas, Aalst en Oostende zijn te weinig (permanente) O&O- besteders om kwalitatieve uitspraken te doen.

- Voor veel arrondissementen kunnen de data over de samenwerkings- en uitbestedingsverbanden -zoals ze nu gepresenteerd worden- moeilijk beschouwd worden als het aantal O&O samenwerkings- of uitbestedingsverbanden voor de centrumsteden. Het moet beschouwd worden als het aandeel O&O samenwerkings- of uitbestedingsverbanden in de agglomeratie waarin de centrumstad zich bevindt.

- Onder innovatiesamenwerking wordt verstaan actieve deelname aan gemeenschappelijke O&O- en/of andere innovatieprojecten met andere organisaties (andere bedrijven of non-profitinstellingen). Dat impliceert niet noodzakelijk dat beide partners onmiddellijke commerciële voordelen halen uit de samenwerking. Het zuiver op contractbasis uitbesteden van werk als onderaannemer, zonder verdere actieve samenwerking, wordt niet beschouwd als samenwerking.

Door het meten van het aantal samenwerking- en uitbestedingsakkoorden wordt een kwantitatieve meting gedaan naar de O&O activiteiten. Hierbij kan

echter nog de vraag gesteld worden hoe omvangrijk de samenwerking of uitbesteding is, of het gaat om kernactiviteiten die worden uitbesteed, of het gaat om nevenprojecten, hoe lang de samenwerking duurt, hoeveel er in geïnvesteerd wordt, enzovoort.

De huidige bevraging heeft dan weer het voordeel dat een internationale vergelijking mogelijk is omdat gewerkt werd met een door de OESO opgestelde enquête. Voor een inzicht in de methodologische achtergrond van deze enquête verwijzen we de geïnteresseerde lezer naar de 'Frascati Manual' (2002) van de OESO die de internationale vergelijkbaarheid van de O&O gegevens mogelijk maakt.

De informatie uit de tweejaarlijkse OESO O&O- enquêtes van het IWT bij de permanente O&O- besteders uit het IWT- repertorium worden vanaf 2004 verwerkt door het recent opgerichte Steunpunt O&O Statistieken (onder promoterschap van Prof. Dr. Ir. Koenraad Debacker en Prof. Dr. Reinhilde Veugelers). Steunpunt O&O Statistieken (SOOS) ontwikkelt een consistent systeem van O&O- en Innovatie- indicatoren voor de Vlaamse Overheid. Dit indicatorsysteem moet de Vlaamse Overheid helpen bij het in kaart brengen en het opvolgen van de O&O- inspanningen in het Vlaamse Gewest.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Stedelijke economische groei en werkgelegenheid worden gestimuleerd door een strategische keuze voor stadsspecifieke bedrijvencusters die lokaal ingebed zijn of worden (gedeeltelijke lokale toelevering en afname, afstemming met arbeidsmarkt, aansluiting met onderwijs- en onderzoeksinstellingen, return naar gemeenschap).
- b) Netwerkcontacten tussen (lokale) ondernemingen en actoren stimuleren kennisuitwisseling en zetten aan tot innovaties. Bedrijven zijn mee met de ontwikkelingen in hun sector.

Aanvullingen:

Een duurzame toekomst voor de stedelijke economie steunt op continuïteit en een open geest voor kwaliteitsverbetering in functie van de duurzaamheid. Kennisverwerving, kennisuitwisseling en innovatie = dynamiek en fundament,

context benutten en er op inspelen, enzovoort dat de economische activiteiten zich verweven met het stadsgebeuren.

Een belangrijk kenmerk van de innovatieve dynamische onderneming is de interacties die deze onderneming heeft met andere ondernemingen, universiteiten, en onderzoekscentra. Centraal staat het belang van 'nabijheid' voor de diffusie en het gebruik van de nieuwe kennis.

'De omgeving beïnvloedt O&O activiteiten op twee wijzen. Allereerst door samen te werken met anderen ten einde informatie te vergaren, kennisbronnen aan te spreken en ervaringen uit te wisselen om tegemoet te komen aan een bestaande markt vraag of om de ambities en potenties te realiseren. Deze samenwerking kan gebeuren met een veelheid van organisaties zoals andere bedrijven, maar ook onderzoeksinstellingen, openbare diensten en beleidsverantwoordelijken kunnen hiertoe gerekend worden. Een tweede peiler die de O&O activiteiten schraagt is de sociale en culturele verwevenheid van het bedrijf, het institutionele kader, de regelgeving en de bestaande infrastructuur.' (Subregionale O&O inspanningen van de bedrijven in Vlaanderen, IWT-Observatorium, nr. 43, maart 2003, p. 7)

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'inbedding in het economische weefsel in de stad' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over de beslissingscentra in de stad en de indicator over de lokale toelevering.

OVERLEVINGSGRAAD VAN ONDERNEMINGEN

Korte Definitie

De overlevingsgraad van ondernemingen is het aandeel startende ondernemingen dat na minstens drie jaar nog actief is.

Uitgebreide Definitie

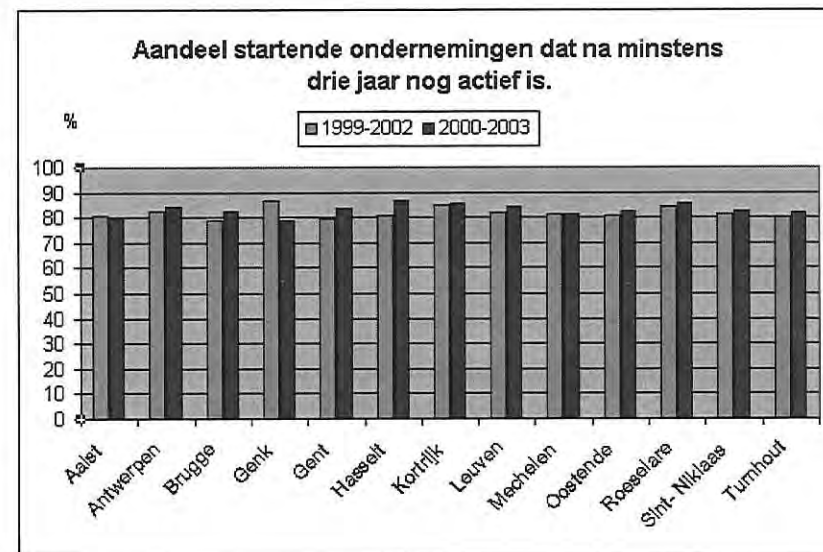
De ondernemingen worden gedefinieerd als alle vennootschappen en eenmanszaken. Een onderneming is na drie jaar nog actief als ze 1095 dagen na de datum van oprichting haar activiteiten nog niet gestopt heeft.

De overlevingsgraad van ondernemingen is het aandeel van de ondernemingen die in een bepaald jaar opgericht zijn en na 3 jaar nog actief zijn ten opzichte van alle in datzelfde jaar opgerichte ondernemingen.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) startende ondernemingen dat na minstens drie jaar nog actief is.		
	1999-2002	2000-2003
Aalst	80,8%	80,4%
Antwerpen	82,4%	84,2%
Brugge	78,7%	82,8%
Genk	86,7%	79,2%
Gent	79,3%	83,6%
Hasselt	81,0%	86,5%
Kortrijk	84,7%	85,5%
Leuven	82,2%	84,5%
Mechelen	81,2%	81,1%
Oostende	80,6%	82,6%
Roeselare	84,4%	85,6%
Sint-Niklaas	81,1%	82,4%
Turnhout	80,1%	82,1%

Toelichting

Het aantal nieuw opgestarte ondernemingen bedraagt jaarlijks ongeveer 320 eenheden, iets minder in 1999 en wat meer in 2000. Daarvan overleven er ongeveer 80%. Er is geen evolutie waarneembaar.

De overlevingsgraad is een indicator voor het ondernemingsklimaat in de beschouwde drie jaar.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Een gunstig ondernemingsklimaat wordt gestimuleerd door onder andere doorzichtige administratieve procedures, de bevordering van opleidingen voor ondernemers, begeleiding van starters, fysieke vestigingsmogelijkheden, voldoende kwalitatieve ruimte, vlotte mobiliteit.
- b) Wie ondernemerskwaliteiten heeft en de stap naar ondernemen wil zetten, wordt ondersteund. Dat wordt aangevuld met specifieke acties naar kwetsbare groepen ondernemers.

Aanvullingen:

Het aantal startende ondernemers wordt in de media vaak gebruikt als een indicatie van het ondernemingsklimaat. Maar het is belangrijker dat een gunstig klimaat geschapen wordt waarin deze starters kunnen groeien; dat starters gesteund worden en overleven.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'gunstig ondernemingsklimaat' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over het ondernemingsklimaat in en de bedrijfsvriendelijkheid van de gemeente (focus op de productiefactoren).

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Een bedrijf dat haar activiteiten splitst in meerdere entiteiten zal meerdere oprichtingsakten neerleggen (en misschien één stopzetting doen van de huidige entiteit). Het aantal oprichtingsakten is daardoor niet gelijk aan het zuiver aantal nieuwe bedrijven. Mogelijks worden ook entiteiten van bedrijven opgedoekt -binnen de drie jaar. Zo'n oprichtingen en stopzettingen komen waarschijnlijk ook voor in de tellingen. Dus het gaat niet louter om de overlevingsgraad van starters. Maar waarschijnlijk heeft dit geen al te grote invloed op de cijfers, waardoor de data best betrouwbaar zijn.

Deze indicator werd ontwikkeld om een indicatie te geven van het ondernemingsklimaat. Er zijn twee manieren om het ondernemingsklimaat te beschrij-

ven: enerzijds kan men focussen op de productiefactoren die bedrijven nodig hebben om te ondernemen (arbeid, kapitaal, ruimte, omkadering, enzovoort). Anderzijds kan men nagaan hoe aantrekkelijk het is om te ondernemen, door op de gevolgen van het ondernemingsklimaat te focussen (zoals deze indicator).

De overlevingsgraad doet een uitspraak over het overlevingsklimaat tijdens drie daaropvolgende jaren; omdat het ondernemingsklimaat gedurende periode, waarin ondernemingen hun activiteiten stoppen, bepalend zijn.

Maar de reden waarom een onderneming de activiteiten staakt is vaak onduidelijk, waardoor het niet met zekerheid te wijten is aan een slecht ondernemingsklimaat in de stad. Een onderneming kan zijn activiteiten gestaakt hebben om verschillende redenen: stopzetting van activiteiten, faillissement, gerechtelijk akkoord, geschrapt bij de BTW-administratie, niet meer onderworpen aan de BTW-administratie, ontbinding, sluiting van vereffening of als de uitbater overleden is. Ondernemingen die gefusioneerd of overgenomen zijn, worden niet als niet-overlevend beschouwd.

Niettemin nemen we aan dat het ondernemingsklimaat een invloed heeft op de overlevingsgraad van ondernemingen.

ONDERNEMINGSKLIMAAT

Korte Definitie

Het ondernemingsklimaat wordt gemeten door een waarderingsindex voor het ondernemersklimaat.

Uitgebreide Definitie

Een waarderingsindex is de gemiddelde score van de ondernemers in de stad over het lokaal/regionaal ondernemingsklimaat aan de hand van een waardeoordeel over een set aan criteria: milieu, ruimtelijke ordening, mobiliteit, communicatie en dienstverlening.

Beschrijving van de piste

Aangezien er geen geschikte data gevonden werd om deze indicator in te vullen, wordt een piste voorgesteld om op termijn de indicator van data te voorzien.

VOKA, de samenwerking tussen de Vlaamse Kamers van Koophandel (KvK) en het Vlaams Economisch verbond (VEV) heeft eind 2003 twee enquêtes georganiseerd: één onder alle Vlaamse gemeenten en één onder de 40.000 bedrijven in Vlaanderen, elk met een eigen type vragenlijst. Beide vragenlijsten werden opgesteld in een stuurgroep waarin diverse administraties van de Vlaamse Overheid vertegenwoordigd zijn, alsook de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten; de Kamers en enkele academici; en wordt financieel gesteund door de Vlaamse regering. De bedoeling is dat de enquête bij de bedrijven wordt om de drie jaar herhaald, om de zes jaar bij de gemeenten.

De resultaten van de enquête bij de 40.000 bedrijven zullen naar verwachting een goede indicatie geven van het ondernemingsklimaat van de stad.

Deze enquête is opgesplitst in 4 delen: 1. milieu; 2. ruimtelijke ordening; 3. mobiliteit; 4. communicatie en dienstverlening. Ze heeft aandacht voor meerdere aspecten van de bedrijfsvriendelijkheid van de gemeente, zoals dienstverlening en communicatie, maar ook hoe (on)gunstig het gevoerde milieubeleid is.

De enquête bevat ook een reeks evaluatievragen waarbij de perceptie van bedrijven een belangrijke rol speelt. Er wordt ook gepeild naar de algemene tevredenheid van de bedrijven.

Het is echter wel nog niet duidelijk hoe de gegevens van deze enquête verwerkt zullen worden, en hoe een (eventuele) onderlinge vergelijking tussen steden

zal gebeuren, omdat er zowel productiefactoren, als een tevredenheid van de ondernemingen gemeten wordt.

De resultaten werden gepubliceerd in september 2004; en er is voldoende respons om de gegevens te aggregeren op stedelijk niveau (of de stedelijke regio). De verwerking van de data was evenwel nog niet ver genoeg gevorderd om de steden te beoordelen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Een gunstig ondernemingsklimaat wordt gestimuleerd door o.a. doorzichtige administratieve procedures, de bevordering van opleidingen voor ondernemers, begeleiding van starters, fysieke vestigingsmogelijkheden, voldoende kwalitatieve ruimte, vlotte mobiliteit.
- b) Wie ondernemerskwaliteiten heeft en de stap naar ondernemen wil zetten, wordt ondersteund. Dat wordt aangevuld met specifieke acties naar kwetsbare groepen ondernemers.
- c) In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'gunstig ondernemingsklimaat' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de overlevingsgraad van de ondernemingen en de bedrijfsvriendelijkheid van de gemeente (focus op de productiefactoren).

BEDRIJFSVRIENDELIJKHEID

Korte Definitie

Index voor de bedrijfsvriendelijkheid van de stad.

Uitgebreide Definitie

Gemiddelde score over de bedrijfsvriendelijkheid van de stad aan de hand van een waardeoordeel over een set aan criteria: milieu, ruimtelijke ordening, mobiliteit, communicatie en dienstverlening.

Beschrijving van de piste

Aangezien er geen geschikte data gevonden werd om deze indicator in te vullen, wordt een piste voorgesteld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Verschillende organisaties (Kamers van Koophandel, Vlaams Economisch Verbond) hebben reeds enquêtes uitgevoerd om de bedrijfsvriendelijkheid van de gemeentes te meten. Er kan getwijfeld worden aan de wetenschappelijkheid waarmee deze studies uitgevoerd werden (zo werden de vragen de VEV-enquête 2001 opgesteld op basis van een VEV-memorandum voor de steden en gemeenten; met een sterke nadruk op het fiscale aspect).

Deze studies vormen echter de basis van een nieuwe enquête die wordt georganiseerd door VOKA, de samenwerking tussen de Vlaamse Kamers van Koophandel (KvK) en het Vlaams Economisch verbond (VEV). Twee types vragenlijsten werden in 2003 verspreid naar alle Vlaamse gemeenten en naar 40.000 bedrijven in Vlaanderen. Beide vragenlijsten werden opgesteld in een stuurgroep waarin diverse administraties van de Vlaamse Overheid vertegenwoordigd zijn, alsook de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten; de Kamers en enkele academici; en wordt financieel gesteund door de Vlaamse regering. De bedoeling is dat de enquête bij de bedrijven om de drie jaar herhaald wordt, die bij de gemeentes om de 6 jaar.

De resultaten van de enquête bij de gemeenten zullen hoogstwaarschijnlijk een goede indicatie geven van de bedrijfsvriendelijkheid ervan.

De enquête is opgesplitst in 4 delen: 1. milieu; 2. ruimtelijke ordening; 3. mobiliteit; 4. communicatie en dienstverlening. Deze enquête wordt losgekoppeld

van het memorandum waarop de VEV-enquête 2001 gebaseerd is. Ze heeft aandacht voor meerdere aspecten van de bedrijfsvriendelijkheid van de gemeente, zoals dienstverlening en communicatie, maar ook hoe (on)gunstig het gevoerde milieubeleid is.

Door het ruimer aantal vragen worden de thema's ruimer benaderd, en bovendien zijn er een aantal open vragen ingevoegd (bijvoorbeeld over knelpunten). Gemeentes kunnen ook genuanceerder antwoorden op de vragen door de vele antwoordmogelijkheden.

Het is echter wel nog niet duidelijk hoe de gegevens van deze enquête verwerkt zullen worden, en hoe een (eventuele) onderlinge vergelijking tussen de steden zal gebeuren; en of er voldoende respons is om de gegevens te aggregeren op stedelijk niveau. De eerste resultaten werden beschikbaar in september 2004, maar de data waren nog niet voldoende uitgewerkt om aan te wenden in deze indicator.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Een gunstig ondernemingsklimaat wordt gestimuleerd door onder andere doorzichtige administratieve procedures, de bevordering van opleidingen voor ondernemers, begeleiding van starters, fysieke vestigingsmogelijkheden, voldoende kwalitatieve ruimte, vlotte mobiliteit.
- b) Wie ondernemerskwaliteiten heeft en de stap naar ondernemen wil zetten, wordt ondersteund. Dat wordt aangevuld met specifieke acties naar kwetsbare groepen ondernemers.
- c) In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'gunstig ondernemingsklimaat' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de overlevingsgraad van de ondernemingen en de ondernemingsklimaat van de gemeente.

WERKGELEGENHEIDSGRAAD

Korte Definitie

De werkgelegenheidsgraad is de verhouding van de totale werkgelegenheid ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd.

Uitgebreide Definitie

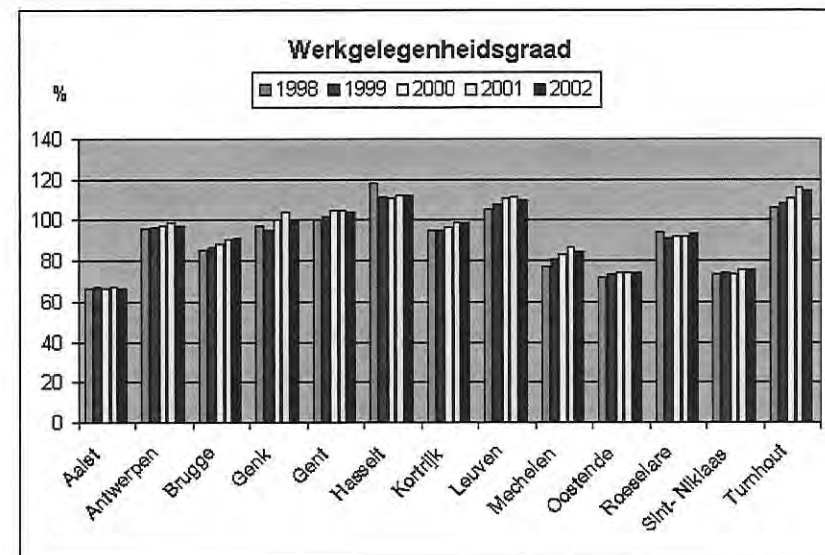
De totale werkgelegenheid is het totaal aantal jobs of arbeidsplaatsen bij werkgevers die in de stad hun vestigingsplaats hebben. Dit totaal aantal jobs is de som van de loontrekkende en niet-loontrekkende arbeidsplaatsen in de stad. De 'loontrekkende' werkgelegenheid is de som van het aantal jobs in loondienst (RSZ) en het aantal vergoede helpers (RSVZ). De 'niet-loontrekkende' werkgelegenheid is de som van het aantal zelfstandigen in hoofdberoep (RSVZ) en de niet-vergoede helpers (NIS, Enquête naar de Arbeidskrachten).

De bevolking op beroepsactieve leeftijd is de bevolking tussen 18 en 64 jaar, wonend in de stad.

Meeteenheid

Percentage (%)

Werkgelegenheidsgraad (%)					
	1998	1999	2000	2001	2002
Aalst	66,8	67,2	66,3	67,1	66,8
Antwerpen	95,7	96,4	97,6	98,5	97,4
Brugge	85,1	87,0	88,3	90,5	91,6
Genk	97,0	95,1	100,0	104,0	99,8
Gent	100,2	101,8	104,6	104,9	103,9
Hasselt	118,6	111,4	111,0	112,5	112,3
Kortrijk	94,9	95,4	96,4	98,8	99,2
Leuven	105,5	107,5	110,8	111,8	110,0
Mechelen	77,0	80,7	83,3	86,6	84,6
Oostende	72,1	73,0	73,9	74,1	74,2
Roeselare	94,1	91,4	92,4	92,3	93,5
Sint-Niklaas	73,3	74,2	73,1	75,5	75,8
Turnhout	106,3	108,4	110,7	116,3	114,5

Toelichting

In de hierboven gepresenteerde grafiek zien we de werkgelegenheidsgraad in de 13 centrumsteden.

Een verhouding die groter is dan 100 % betekent dat de stad een omvangrijke arbeidsmarkt heeft en een pak werknemers van buiten de stad aantrekt, zoals Gent en Genk, Hasselt, Leuven en Turnhout. Minder dan 100 % betekent dat de stedelijke arbeidsmarkt kleiner is dan het eigen bevolkingspotentieel: er zijn meer inwoners in de leeftijdscategorie 18-64 jaar dan er jobs in de stad zijn. Enkele kleinere steden (die vaak op de as liggen tussen belangrijke economische centra) zoals Aalst, Sint-Niklaas, Mechelen en Oostende (als kustgemeente en tweede verblijfsstad) bevinden zich in dit geval. Brugge, Kortrijk en zelfs Roeselare neemt met 90 tot 100% een redelijk goede positie in naar werkgelegenheid.

Globaal genomen zien we dat de steden veel werkgelegenheid herbergen, en bovendien groeit aandeel jobs ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd in de steden tussen 1997 en 2001.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) In de stad is er een ruim aanbod aan kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- d) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.
- g) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- h) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.

Aanvullingen:

Een duurzame economische ontwikkeling steunt op een sterk en divers uitgebouwde economie met een kwantitatieve en kwalitatieve afstemming tussen vraag en aanbod in arbeid. De omvang en aard van de werkgelegenheid bepalen het economisch gewicht en de uitstraling van een stad. Naarmate er voldoende werkgelegenheid is in verhouding tot haar beroepsactieve bevolking positioneert de stad zich sterker en verhoogt de kans op algemeen welzijn in het stedelijk gebied.

De werkgelegenheidsgraad toont het economisch gewicht van een stad of re-

gio. Een hoge werkgelegenheid wijst op grote bedrijvigheid. Een positieve evolutie in de werkgelegenheid toont hoe de stad zich ontwikkelt (en groeit), in welke mate de arbeidsmarkt groeit en (meer) werk kan aanbieden en zich ook sterker positioneert.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de langdurig niet-werkende werkzoekenden, over de knelpuntenberoepen, en de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt (naar scholing en naar etniciteit).

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Bij de telling van het aantal jobs moeten we rekening houden met de volgende bedenkingen:

- Gezien de recente evoluties op de arbeidsmarkt is mogelijks een aanzienlijk gedeelte van de tewerkstellingsgroei het gevolg van een groeiend aandeel deeltijdse jobs. Hierover bestaan nog onvoldoende gegevens om dit mee in de interpretatie op te nemen.
- Zelfstandigen worden toegewezen aan de gemeente waar ze woonachtig zijn en niet aan de gemeente waar ze hun beroepsactiviteit uitoefenen. Mogelijks leidt dit tot een onder- of een overschatting van het aantal arbeidsplaatsen.
- Niet alle jobs zijn kwalitatief evenwaardig (voltijds, deeltijds, loon, statuut, werkzekerheid, arbeidsomstandigheden, bereikbaarheid, etcetera).
- De verdeling van de jobs binnen de stad (wijken of buurten) speelt geen rol.
- Tenslotte blijven de jobs die niet ingevuld geraken (onder meer knelpuntenberoepen) ook buiten beeld. Dit zijn eigenlijk ook arbeidsplaatsen. Het is moeilijk om in te schatten wat de gevolgen van deze feiten zijn op de cijfers van de werkgelegenheidsgraad.

Maar ook bij de interpretatie van het cijfer van de werkgelegenheidsgraad moeten enkele bedenkingen gemaakt worden:

- Deze indicator beperkt de stad tot zijn administratieve grenzen. Deze grenzen omvatten vaak niet de hele stedelijke economie. Veel bedrijvigheid, handel en

diensten -en bijgevolg ook werkgelegenheid- bevinden zich in de rand van de stad, in aangrenzende gemeentes.

- Een 100 % werkgelegenheidsgraad betekent dat er voor elke inwoner tussen 18 en 64 jaar in principe een job binnen de stad is. In realiteit is er steeds een pendelbeweging: personen, in hoofdzaak uit de stadsregio, komen naar de stad werken en stedelingen vinden buiten de stad een geschikte job. En niet elke 18 tot 64-jarige is beschikbaar op de arbeidsmarkt (studenten, gepensioneerden, huismannen en vrouwen, arbeidsongeschikten, enzovoort).
- De arbeidsplaatsen worden vergeleken met de bevolking op beroepsactieve leeftijd (zie definitie), dit aantal is een stuk hoger dan de beroepsbevolking (alle werkenden en werkzoekenden).
- Interessant is de vergelijking van die cijfers met de werkgelegenheidsgraad in de buur- en randgemeenten binnen de stedelijke agglomeratie. Het vertrek van veel bedrijvigheid, handel en diensten uit de stad en naar de rand neemt ook het economisch leven, de jobs en nevenactiviteiten mee. Maar de 'stedelijke paradox' blijft gelden: ondanks het feit dat in de stad de werkgelegenheidsgraad hoger is dan het Vlaamse gemiddelde, kampt de stad met een hogere werkloosheid dan in Vlaanderen.

LANGDURIGE WERKLOOSHEID

Korte Definitie

De langdurige werkloosheid is het aandeel langdurige niet-werkende werkzoekenden (nwwz) ten opzichte van het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden.

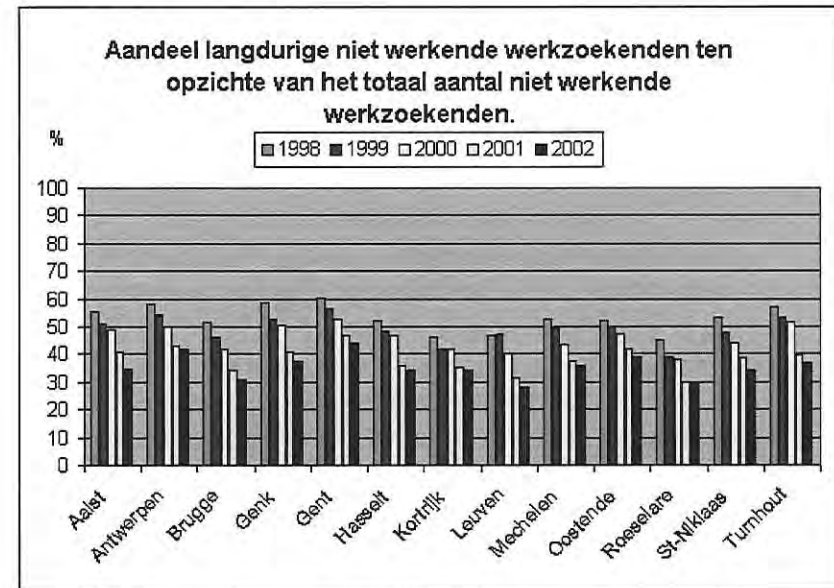
Uitgebreide Definitie

'Langdurig' staat voor minimum 1 jaar werkloos zijn. Langdurig werklozen zijn mensen die meer dan één jaar bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) ingeschreven zijn als niet-werkende werkzoekende (nwwz).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) langdurig niet-werkende werkzoekenden ten opzichte van het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden.					
	1998	1999	2000	2001	2002
Aalst	55,7	51,2	49,1	40,9	35,0
Antwerpen	58,2	54,2	49,9	42,9	41,8
Brugge	51,7	46,2	41,8	34,2	31,0
Genk	58,8	52,8	50,4	40,7	37,3
Gent	60,1	56,8	52,8	46,7	44,1
Hasselt	52,4	48,5	46,7	36,0	34,1
Kortrijk	46,0	41,7	41,7	35,5	34,1
Leuven	46,5	47,3	40,3	31,6	28,3
Mechelen	52,7	49,7	43,3	37,5	35,8
Oostende	52,4	49,2	47,3	42,0	39,0
Roeselare	45,2	39,1	37,9	29,7	29,8
St-Niklaas	53,5	47,8	44,1	38,4	34,1
Turnhout	57,0	53,4	51,5	39,6	37,0

Toelichting

In de grafiek zien we het aandeel langdurig werklozen ten opzichte van alle werklozen. Er is een klein verschil tussen de steden: het aandeel in 2003 varieert tussen iets minder dan 30% in Leuven en Roeselare tot iets meer dan 40% in Antwerpen en Gent. Overal is tussen 1998 en 2002 wel duidelijk een sterke daling merkbaar onder het aantal langdurig werklozen (een verschil van 12% tot zelfs 21%). Dit loopt parallel met de sterke economische groei die echter vanaf 2001 iets stagneert waardoor de daling tussen 2001 en 2002 beperkt blijft. Er dient evenwel rekening gehouden te worden met het 'cohort-effect' (zie validiteit).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.

- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten .
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zijn er verschillende indicatoren die samen gelezen moeten worden: deze andere indicatoren gaan over de werkgelegenheidsgraad, de knelpuntenberoepen, segregatie-indexen op de arbeidsmarkt (naar scholing en naar etniciteit).

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

- De werkloosheidsduur wordt ingedeeld in verschillende categorieën, waarvan er drie benoemd worden: de kortdurige werkloosheid (minder dan één jaar), de halflange werkloosheid (tussen één en twee jaar werkloos) en de langdurige werkloosheid (meer dan twee jaar). De laatste twee categorieën kunnen vaak samen besproken worden omdat dezelfde tendensen in deze categorieën waarneembaar zijn. Dit doen we ook in deze indicator.
- Sommige groepen zijn niet in de statistieken opgenomen, alhoewel dit soms over langdurig werklozen gaat (bijvoorbeeld uitkeringsgerechtigde volledig werklozen van meer dan 55 jaar of van meer dan 50 jaar met verminderde arbeidsgeschiktheid, die langer dan 1 jaar werkloos zijn maar die op eigen ver-

zoek vrijstelling van inschrijving hebben bekommen; of uitkeringsgerechtigde volledig werklozen die cursussen, studies of beroepsopleiding volgen en hiervoor op eigen verzoek vrijgesteld zijn van inschrijving als werkzoekende).

- De categorie van de nwwz is ruimer dan louter de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, en bevat ook de vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (niet uitkeringsgerechtigd), andere verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, deeltijds werkenden (onder bepaalde voorwaarden), voltijds werkende vrij ingeschreven werkzoekenden, andere werkzoekenden (jongeren in wachttijd, gehandicapten).

Deze factoren beïnvloeden het resultaat: er is een onderschatting van het werkelijke aantal langdurige werklozen, dus er is eveneens een onderschatting van het aandeel langdurig werklozen.

Bij de interpretatie van de data moeten met enkele elementen rekening worden gehouden:

- De langdurige werkloosheid schetst een beeld van de mismatch vraag-aanbod op de arbeidsmarkt gezien er een overschot is van arbeidskrachten die geen job vinden. De redenen van de langdurige werkloosheid kunnen divers zijn, zoals kwalificatie (onder of overkwalificatie), ervaring, leeftijd, motivatie, etcetera.
- De indicator geeft aan hoe groot het probleem van structureel overschot aan arbeidskrachten is.
- De niet-werkende werkzoekende wordt ingeschreven op de woonplaats waar hij verblijft. De jobs voor de werkzoekenden hoeven niet per se in de stad gecreëerd worden: dit kan ook in de omliggende gemeentes. In deze indicator wordt de stad beperkt tot haar administratieve grenzen. Deze grenzen komen niet overeen met het gebied waar de stedelijke economie plaatsvindt (vaak in de periferie van de stad). Meer werkgelegenheid in de periferie zal ook een positieve weerslag hebben op de (langdurige) werkloosheid in de stad.
- Voor de cijfers van de langdurige werkloosheid is er echter sprake van het 'cohort-effect': aangezien de werkloosheid meer dan één jaar moet bedragen om langdurig genoemd te worden tredt er een verschuiving op van ongeveer één jaar tussen wanneer de oorzaak zich voordoet en wanneer de gevolgen (in dit geval de langdurige werkloosheid) duidelijk worden. Toen de economische terugval zich in 2001 inzette, zorgde dit voor een toename van de kortdurige werkloosheid (minder dan één jaar werkloos). Door het cohort-effect is er na 2002 een belangrijke verhoging van het aantal langdurige werklozen.

SEGREGATIE OP DE ARBEIDSMARKT NAAR ETNICITEIT

Korte Definitie

Segregatie-index van niet EU burgers onder de werkenden.

Uitgebreide Definitie

Als etnische groep worden de niet-EU burgers beschouwd (toestand van de EU voor 1 mei 2004).

Werkzoekenden zijn mensen die bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) ingeschreven zijn als niet werkende werkzoekende (nwwz).

De beroepsbevolking is de som van de werkenden en de niet-werkende werkzoekenden.

De segregatie-index is de mate waarin bepaalde groepen meer of minder voorkomen, dat wil zeggen dat het aandeel werkende niet EU-burgers vergeleken wordt met het aandeel niet EU-burgers onder de werkenden. Of, het aandeel van de niet EU-burgers onder de werkenden ten opzichte van hun vertegenwoordiging in de beroepsbevolking.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien. Aangezien niet voldoende gegevens voorhanden zijn om de segregatie-index te berekenen, schetsen wij hoe deze indicator berekend kan worden.

Om de segregatie-index te berekenen zoals aangegeven in de definitie zijn vier gegevens nodig:

- aantal werkende niet EU burgers die wonen in de stad. Correcte data zouden afgeleverd kunnen worden door de statistiek van de Sociale Zekerheid (Kruispuntenbank Sociale Zekerheid), maar daar worden de door ons gewenste gegevens niet vrijgegeven.
- aantal personen met een job die wonen in de stad. Deze gegevens zijn beschikbaar bij het steunpunt WAV (Werkgelegenheid, Arbeids en Vorming).
- aantal niet EU burgers die wonen in de stad, en die ofwel een job hebben ofwel werkzoekend zijn. Dit is de niet-EU beroepsbevolking. De data kunnen bekomen worden door de sommatie van de niet-EU werkzoekenden (data te verkrijgen bij de VDAB), en de niet-EU burgers met een job (zie hierboven).
- de totale beroepsbevolking van de stad. Dit is de som van de werkenden en

de werkzoekenden die wonen in de stad. Deze data zijn te verkrijgen bij het Steunpunt WAV.

Deze vier gegevens moeten met een zekere omzichtigheid gecombineerd worden omdat ze van verschillende bronnen afkomstig zijn. Alle data moeten gebaseerd zijn op een telling naar woonplaats.

Als de bekomen index een waarde 1 heeft, dan betekent dit dat niet EU-burgers even gemakkelijk toegang vinden tot de arbeidsmarkt als de ganse beroepsactieve bevolking van de stad. Is de waarde hoger dan 1, dan betekent dit dat niet EU-burgers proportioneel hoger vertegenwoordigd zijn in jobs; is de index lager dan 1 dan betekent dit dat zij ondervertegenwoordigd zijn in jobs.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, en de segregatie-index op de arbeidsmarkt naar scholingsgraad.

AANDEEL ALLOCHTONE WERKZOEKENDEN

Korte Definitie

Aandeel niet EU-15 niet werkende werkzoekenden (nwwz) onder alle nwwz.

Uitgebreide Definitie

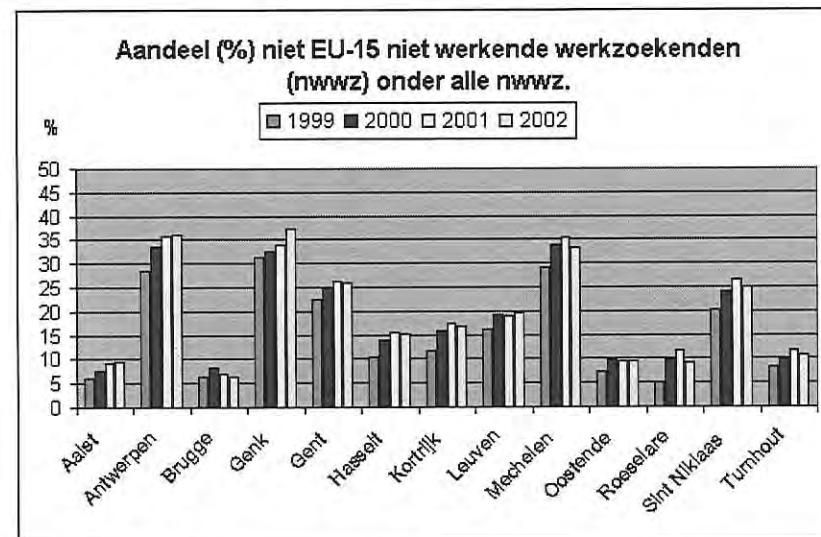
Werklozen zijn personen die bij de VDAB ingeschreven zijn als niet-werkende werkzoekende (nwwz), in de leeftijdscategorie 18-64 jaar.

Een allochtone werkloze is een niet-werkende werkzoekende, ingeschreven bij de VDAB, die de nationaliteit heeft van een land van buiten de Europese Unie van voor 1 mei 2004 (EU met 15 lidstaten).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) niet EU-15 niet werkende werkzoekenden (nwwz) onder alle nwwz.				
	1999	2000	2001	2002
Aalst	5,9	7,6	9,1	9,4
Antwerpen	28,4	33,7	35,9	36,0
Brugge	6,5	8,2	7,1	6,4
Genk	31,4	32,7	33,9	37,4
Gent	22,6	25,0	26,3	26,0
Hasselt	10,3	13,9	15,5	15,2
Kortrijk	11,7	15,7	17,4	16,6
Leuven	16,3	19,2	18,9	19,5
Mechelen	29,2	33,9	35,4	33,1
Oostende	7,2	9,8	9,5	9,6
Roeselare	5,1	9,7	11,8	9,2
Sint Niklaas	20,4	24,0	26,5	25,0
Turnhout	8,1	10,3	11,9	10,9

Toelichting

In Antwerpen, Genk en Mechelen zien we dat in 2002 ongeveer één op de drie ingeschreven werkzoekenden een niet-EU nationaliteit heeft. In Brugge daarentegen is amper 6% van de werkzoekenden van niet-EU afkomst gevolgd door Aalst, Oostende, Roeselare en Turnhout waar dit om en bij de 10% draait. Het aandeel allochtonen onder de niet-werkende werkzoekenden verschilt dus sterk van stad tot stad. Maar dit aandeel van allochtone werkzoekenden moet onlosmakelijk verbonden gezien worden met het aandeel van de allochtone bevolking in de stad. In de meeste steden is dit aandeel gegroeid sinds 1999, enkel Brugge kende een schommeling. In sommige steden is er een status quo sinds 2000 of 2001 en in enkele steden was er in 2002 een beperkte daling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt naar scholingsgraad, en over de knelpuntenberoepen.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Alle niet-EU burgers worden als allochtonen gedefinieerd. Mogelijks hebben ook EU burgers moeilijker toegang tot de arbeidsmarkt van de centrumsteden. Dit probleem zal prominenter worden na de uitbreiding van de EU na 1 mei 2004. Tot Belg genaturaliseerde migranten komen niet in de statistieken terecht. Er is waarschijnlijk een grote groep 'nieuwe Belgen' die ook met de problematiek van uitsluiting op de arbeidsmarkt geconfronteerd wordt; waardoor de problematiek onderschat wordt.

Enkel allochtonen die ingeschreven zijn in vreemdelingenregister kunnen geregistreerd worden als niet-werkende werkzoekende. Niet-EU burgers die hier illegaal verblijven vallen buiten beschouwing, evenals de autochtonen die zich niet inschrijven bij de VDAB (bijvoorbeeld omdat ze niet vertrouwd zijn met de instantie).

SEGREGATIE OP DE ARBEIDSMARKT NAAR SCHOLINGSGRAAD

Korte Definitie

Segregatie-index van laaggeschoolden onder de werkenden.

Uitgebreide Definitie

Werkzoekenden zijn mensen die bij de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) ingeschreven zijn als niet werkende werkzoekende (nwwz).

De beroepsbevolking is de som van de werkenden en de niet-werkende werkzoekenden.

Laaggeschoolden zijn personen die een tweede graad secundair onderwijs als hoogste diploma hebben.

Segregatie is de mate waarin laaggeschoolden meer of minder voorkomen. In de segregatie-index wordt het aandeel werkenden in deze groep vergeleken wordt met het totaal aandeel werkenden. Of het aandeel van de laaggeschoolden groep onder de werkenden ten opzichte van hun vertegenwoordiging in de beroepsbevolking.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Om de segregatie-index te berekenen zoals gedefinieerd, zijn vier gegevens nodig:

- aantal laaggeschoolde inwoners met een job. Er zijn geen betrouwbare gegevens over de scholingsgraad beschikbaar op stedelijk niveau. De scholingsgraad naar de ingevulde arbeidsplaatsen wordt niet officieel statistisch bijgehouden. Daarom kunnen deze gegevens enkel bekomen worden door een uitgebreide steekproef, zodat de gegevens betrouwbaar en aggregaerbaar zijn op stedelijk niveau.
- aantal personen met een job die wonen in de stad. Deze gegevens zijn beschikbaar bij het steunpunt WAV (Werk Arbeid en Vorming).
- de laaggeschoolde beroepsbevolking, wonend in de stad. Er zijn geen betrouwbare gegevens over de scholingsgraad beschikbaar op stedelijk niveau. De scholingsgraad naar de inwoners van de stad wordt niet officieel statistisch bijgehouden. Daarom kunnen deze gegevens enkel bekomen worden door een uitgebreide steekproef, zodat de gegevens betrouwbaar en aggregaerbaar zijn

op stedelijk niveau.

- de beroepsbevolking, wonend in de stad. Dit cijfer is gekend op basis van het bevolkingsregister, en is beschikbaar bij APS (dienst statistiek van de Vlaamse overheid, NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek) of WAV.

Door de combinatie van deze vier gegevens bekomt men de segregatie-index. De combinatie moet wel met enige omzichtigheid gebeuren, omdat verschillende bronnen met elkaar gecombineerd worden.

Een index-waarde hoger dan één betekent dat laaggeschoolden verhoudingsgewijs meer jobs vervullen dan hun aandeel in de beroepsbevolking, een waarde lager dan één betekent dat ze verhoudingsgewijs minder jobs vervullen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten .
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

h) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Aanvullingen:

In de stad is er een creatie van arbeid en een afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Een officieel diploma biedt een stevige houvast bij een duurzame integratie op de arbeidsmarkt. Wie zonder diploma het (secundair) onderwijs verlaat loopt een aanzienlijk risico om zonder werk te vallen.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, en de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt naar etniciteit.

De vertegenwoordiging van laaggeschoolden onder de nwwz op de arbeidsmarkt geeft een beeld van de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De oorzaken daarvan kunnen zeer divers zijn; en om en beter beeld te krijgen over de afstemming vraag/aanbod moet ook gekeken worden naar de indicator over het aantal knelpuntenberoepen.

Laaggeschoolden zijn niet de enigen die moeilijk toegang hebben tot de arbeidsmarkt, ook niet-Belgen (zie betreffende indicator) en jongeren krijgen om verschillende redenen minder snel toegang tot de arbeidsmarkt, vaak ongeacht scholingsniveau.

AANDEEL LAAGGESCHOOLDE WERKLOZEN

Korte Definitie

Aandeel laaggeschoolden onder de niet werkende werkzoekenden (nwwz).

Uitgebreide Definitie

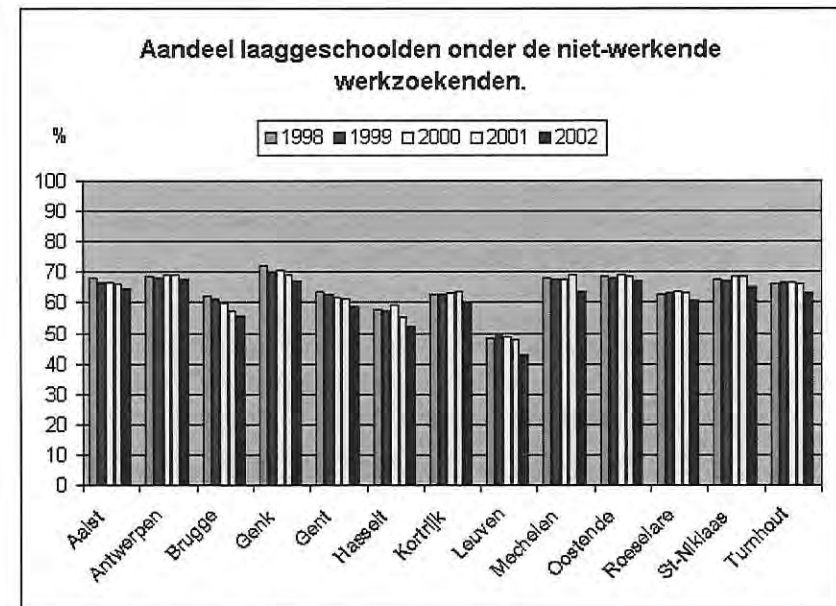
De mate waarin laaggeschoolden voorkomen onder de werkzoekenden. Dit is het aandeel laaggeschoolde niet werkende werkzoekenden onder alle niet werkende werkzoekenden (nwwz).

Laaggeschoolden zijn personen met een diploma tweede graad secundair onderwijs als hoogst behaalde diploma.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) laaggeschoolden onder de niet-werkende werkzoekenden.					
	1998	1999	2000	2001	2002
Aalst	68,0	66,6	66,7	66,0	64,5
Antwerpen	68,6	68,3	69,1	69,1	67,6
Brugge	62,0	61,1	59,7	57,0	55,6
Genk	72,2	70,3	70,6	69,4	67,1
Gent	63,9	62,6	61,8	61,2	58,8
Hasselt	57,9	57,0	59,1	55,2	52,2
Kortrijk	62,7	62,6	63,4	63,5	60,2
Leuven	48,1	49,8	49,0	47,7	43,0
Mechelen	68,3	67,8	67,9	69,0	63,6
Oostende	68,6	68,2	69,0	68,7	67,2
Roeselare	62,9	63,4	63,7	63,1	60,7
St-Niklaas	67,8	67,0	68,8	68,6	65,2
Turnhout	66,4	66,5	66,9	66,2	63,4

Toelichting

We zien in alle steden in 2002 een aandeel van 60% à 70% laaggeschoolden onder de werkzoekenden, alleen Gent (59%), Hasselt (52%) en vooral Leuven (43%) vallen daar onder. In de universiteitstad zijn er zoveel lagere cijfers, wat betekent dat er veel hoger geschoolden werkloos zijn.

De laaggeschoolde werkloosheid krimpt relatief sterker dan de algemene werkloosheid. Verantwoordelijk voor deze trendmatige daling zijn onder andere de effecten van de democratisering van het onderwijs. Aan de bovenkant van de leeftijds piramide is er een uitstroom van oudere werkzoekenden die minder kans hadden om verder te studeren, onderaan is er de instroom van jongeren met betere diploma's.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt

ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.

- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- h) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de creatie van arbeid en de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, en de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt naar etniciteit.

De vertegenwoordiging van laaggeschoolden onder de nwwz op de arbeidsmarkt geeft een beeld van de afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De oorzaken daarvan kunnen zeer divers zijn; en om en beter beeld te krijgen over de afstemming vraag/aanbod moet ook gekeken worden naar de indicator over het aantal knelpuntenberoepen.

Laaggeschoolden zijn niet de enigen die moeilijk toegang hebben tot de arbeidsmarkt, ook niet-Europeanen (zie betreffende indicator) en jongeren krijgen om verschillende redenen minder snel toegang tot de arbeidsmarkt, vaak ongeacht scholingsniveau.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Er wordt voornamelijk aandacht besteed aan de groep 'niet werkende werkzoekenden' omdat het hier gaat om de werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. De niet-werkende werkzoekende wordt ingeschreven op de woonplaats waar hij verblijft.

De categorie van de nwwz is ruimer dan louter de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, en bevat ook de vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden (niet uitkeringsgerechtigd), andere verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden, deeltijds werkenden (onder bepaalde voorwaarden), voltijds werkende vrij ingeschreven werkzoekenden, andere werkzoekenden (jongeren in wachttijd, gehandicapten).

Enkel de 18 tot 64-jarigen worden beschouwd. Hoewel in België iedereen leerplichtig is tot zijn achttiende verjaardag, is de vroegste leeftijd waarbij men het diploma van de derde graad van het secundair onderwijs kan halen 17 jaar. In principe kan men dan ook de werkzoekenden jonger dan 18 en zonder diploma derde graad secundair onderwijs in rekening brengen. Voor de leeftijdscategorie tot achttien jaar is de verhouding (laaggeschoolde nwwz / alle nwwz) in principe 100%, maar gezien dit om kleine hoeveelheden gaat zou het in rekening brengen van deze categorie in het totaal slechts voor een minieme afwijking in het eindresultaat zorgen. Toch zorgt het niet-opnemen ervan voor een lichte onderschatting in het eindresultaat.

Het is hoogstwaarschijnlijk dat in enkele niet in de cijfers van de nwwz verwerkte categorieën (omdat ze op dat ogenblik niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, zoals mensen die in opleiding zijn, bruggepensioneerden) een hoge vertegenwoordiging is van laaggeschoolden, omdat enkele van deze categorieën er op gericht zijn de kansen op de arbeidsmarkt te verhogen bij personen die zwak staan op de arbeidsmarkt. Precies door het schrappen van personen die minder kansen hebben op de arbeidsmarkt uit de lijst met nwwz wordt een onderschatting van deze personen gemaakt onder de nwwz.

MISMATCH TUSSEN GEVRAAGDE EN AANGEBODEN JOBS

Korte Definitie

Aantal vacatures naar scholingsgraad ten opzichte van het aantal werkzoekenden naar scholingsgraad.

Uitgebreide Definitie

Aantal vacatures voor laaggeschoolden ten opzichte van alle laaggeschoolde niet-werkende werkzoekenden (nwwz).

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Het aantal openstaande VDAB- vacatures naar scholingsgraad (voor laaggeschoolden) is bekend. Naast de VDAB zijn er veel andere circuits die jobs aanbieden (interim met optie op vast werk, informele circuits, advertenties, enzovoort). Hierover zijn geen tellingen bekend; er bestaat geen databank die alle vacatures bijhoudt. Bijgevolg zijn geen tellingen mogelijk van het aantal vacatures voor laaggeschoolden.

Het aantal laaggeschoolde niet-werkende werkzoekenden (nwwz) in de leeftijdscategorie 18-64 jaar is bekend bij de VDAB.

Het is met de huidige stand van zaken dus niet mogelijk data aan te maken voor deze indicator.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgeslo-

ten.

d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.

e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.

f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.

g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

h) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Compleetheid

Een mismatch wijst op een problematische afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. In het kader van deze bekommernis en de creatie van arbeid moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, en de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt (naar scholing en naar etniciteit).

KNELPUNTENBEROEPEN

Korte Definitie

Aantal knelpuntenberoepen per Lokaal Klantencentrum (LKC).

Uitgebreide Definitie

Aantal permanente knelpuntenberoepen zijn beroepen die duidelijk meer problemen vertonen inzake invulling dan een gemiddeld beroep. De selectie van de knelpuntenberoepen door de VDAB gebeurt op basis van criteria als vervulingsduur (aantal dagen dat de vacature open staat) en vervullingspercentage (verhouding tussen het aantal vervulde werkaanbiedingen en het totaal aantal afgehandelde werkaanbiedingen) en de ervaring van experts.

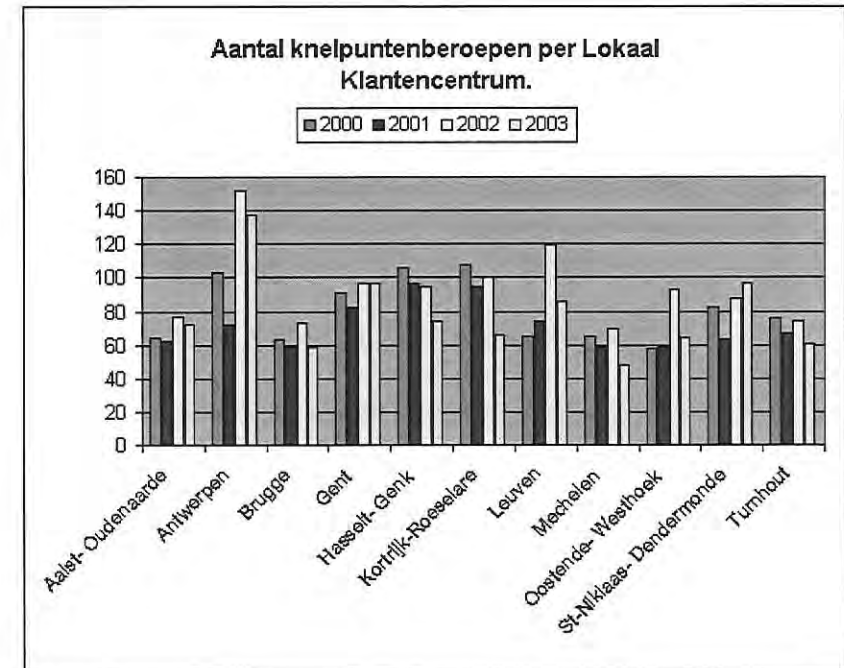
Een Lokaal Klantencentrum van de VDAB bedient een groep gemeentes, meestal gegroepeerd rond een centrumstad.

De analyse heeft als invalshoek beroepen, niet de individuele vacature.

Meeteenheid

Absoluut aantal

Aantal knelpuntenberoepen per Lokaal Klantencentrum.				
	2000	2001	2002	2003
Aalst- Oudenaarde	64	62	77	72
Antwerpen	103	72	152	137
Brugge	63	59	73	59
Gent	91	82	97	97
Hasselt- Genk	106	97	95	74
Kortrijk- Roeselare	108	95	100	66
Leuven	65	74	119	86
Mechelen	65	59	70	48
Oostende- Westhoek	58	59	93	64
St-Niklaas- Dendermonde	82	63	88	97
Turnhout	76	67	74	61

Toelichting

We zien dat er in de meeste steden tussen de 60 en de 100 knelpuntenberoepen zijn. Grotere LKC's (dit zijn de LKC's die veel vaste vacatures behandelen zoals Antwerpen-Boom, Hasselt-Genk, Gent, Kortrijk-Roeselare) hebben doorgaans meer knelpuntenberoepen dan de kleinere. Dit is mogelijks deels een gevolg van de gehanteerde methode ter bepaling van de knelpuntenberoepen.

Vanaf 2002 is haast overal een duidelijke stijging van het aantal knelpuntenberoepen waarneembaar. Dit effect kan echter grotendeels toegeschreven worden aan de nieuwe methode die toegepast werd om de lijst met potentiële knelpuntenberoepen te selecteren (zie betrouwbaarheid).

De knelpuntenberoepen bij de vaste circuits omvatten voor Vlaanderen in 2002 33.628 van de 78.310 afgehandelde jobs (42,9%). Dit betekent niet dat er evenveel moeilijk vervulbare jobs zijn. Ook bij de knelpuntenberoepen is er een groot aantal werkaanbiedingen dat zonder probleem ingevuld kan worden (74,5%, ten opzichte van 80,4% van de overige vacatures). De helft van de vacatures voor een knelpuntenberoep was binnen de 47 dagen ingevuld in 2002 (mediaan van de vervullingstijd).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.
- f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten.
- g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- h) In de stad behalen alle jongeren een kwalificatie die toegang verleent tot de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

Compleetheid

Knelpuntenberoepen wijzen op een problematische afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. In het kader van deze bekommernis en de creatie van arbeid moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de werkgelegenheidsgraad, over de langdurige niet-werkende werkzoekenden, de knelpuntenberoepen, en de segregatie-indexen op de arbeidsmarkt (naar scholing en naar etniciteit).

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

De bepaling van het aantal knelpuntenberoepen gebeurt op basis van de gegevens van de vacatures die behandeld worden door de VDAB. Uiteraard worden niet alle vacatures in Vlaanderen behandeld door de VDAB, maar het grote aantal vacatures dat zij behandelen vormt een uitgebreide steekproef waarop de knelpuntenberoepen bepaald kunnen worden.

Voor de telling van de knelpuntenberoepen worden door de VDAB enkel vacatures voor het vaste arbeidscircuit in rekening gebracht, dit wil zeggen enkel voor contracten van onbepaalde duur of lange duur. De in tijd beperkte contracten worden hier niet opgenomen (interim, jobstudenten, tijdelijke, extra's horeca).

De definiëring van de VDAB over knelpuntenberoepen leidt er toe dat er altijd knelpuntenberoepen zullen zijn: er zijn altijd beroepen waarvoor het relatief moeilijk is om geschikte kandidaten te vinden.

Het is niet omdat een beroep een knelpunt is, dat alle vacatures voor deze functie problemen stellen. Het omgekeerde geldt natuurlijk ook: bij de overige beroepen komen ook vacatures voor die moeilijk of niet ingevuld worden.

Het is niet zo dat vacatures voor knelpuntenberoepen niet kunnen vervuld worden; in de meeste gevallen wordt de vacature wel ingevuld (79.5% raakt ingevuld, 3.5% wordt geannuleerd met als opgegeven reden het gebrek aan geschikte kandidaten, 2003).

Een knelpuntenberoep kan zowel kwalitatief bepaald zijn (geen kandidaten met de vereiste vaardigheden), of kwantitatief (niet genoeg kandidaten). Het is onduidelijk hoe de verhouding is tussen beide.

Het kleinste geografische niveau waarop de data beschikbaar zijn is die van het Lokaal Klantencentrum (LKC) van de VDAB. Deze beslaan één of meerdere arrondissementen (de regio's vertegenwoordigd door LKC Antwerpen, Mechelen, Turnhout en Leuven komen overeen met de respectievelijke arrondissementen; LKC Oostende is de som van de arrondissementen Oostende, Veurne en Ieper, LKC Kortrijk die van Kortrijk, Roeselare en Tielt, LKC Aalst die van Aalst en Oudenaarde, LKC Gent die van Gent en Eeklo, LKC Sint-Niklaas die van Sint-Niklaas en Dendermonde; en LKC Hasselt die van Hasselt en Maaseik plus

Maasmechelen, maar zonder Nieuwkerke, Sint-Truiden en Gingelom).

De lijst van knelpuntenberoepen in elk LKC is verschillend want knelpuntenberoepen kunnen zeer lokaal zijn. Ook op lokaal niveau kan een beroep een knelpuntenberoep zijn, terwijl dit op Vlaams niveau niet het geval is, maar ook het tegendeel kan het geval zijn.

Er worden evenmin uitspraken gedaan over het aantal vacatures dat een knelpuntenberoep vertegenwoordigt, maar dit zijn er steeds minimaal vijf (op lokaal niveau).

Het aantal knelpuntenberoepen geeft een eenzijdige benadering van het de mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt: de problematiek wordt enkel benaderd vanuit het perspectief van de werkgevers. Deze werkgevers hebben een vraag naar de arbeidsmarkt toe die niet beantwoord wordt. Een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt betekent echter ook dat er onder de werkzoekenden een overschot is aan mensen met bepaalde kwalificaties waarvoor (te) weinig vacatures zijn.

Knelpunt is geen synoniem voor een tekort aan arbeidskrachten met de juiste kwalificaties, de oorzaken kunnen heel divers zijn. Voor een knelpuntenkarakter van een beroep kunnen verschillende oorzaken vastgesteld worden: (1) kwantitatief tekort aan arbeidskrachten (het beroep wordt niet meer aangeleerd: het betreft uitzonderingen; er is een tekort aan arbeidskrachten voor een bepaald beroep; de deeltijds werkenden zijn niet beschikbaar voor een voltijdse job). (2) Kwalitatief tekort aan arbeidskrachten (er zijn voldoende werkzoekenden, maar te weinig vakbekwame; er zijn voldoende werkzoekenden, maar er is een tekort aan mensen met ervaring of bijkomende specifieke kennis of met bepaalde eigenschappen). (3) Arbeidsomstandigheden (laag loon, ongezond of zwaar werk, veel stress, tijdsregeling; statuut van zelfstandige).

JOBTEVREDENHEID

Korte Definitie

Aandeel werkenden dat tevreden is over zijn of haar job.

Uitgebreide Definitie

Dient later bepaald te worden.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Begin 2004 peilde STV -Innovatie en Arbeid, een onderzoeksceel binnen de SERV, naar 'welzijn en stress op het werk' bij 20.000 Vlaamse werknemers. Dit onderzoek, met een respons van 60% kwam er met de steun van de Vlaamse minister van Werkgelegenheid en Toerisme in het kader van VIONA en het Europees Sociaal Fonds. Twee andere meetmomenten worden voorzien, in 2007 (tussentijdse evaluatie) en 2010 (eindevaluatie).

In dit onderzoek werd ook gepeild naar de tevredenheid over de uitgeoefende job: 'hoe tevreden bent u, alles bij elkaar genomen, met uw werk? Bent u zeer tevreden / eerder tevreden / noch tevreden, noch ontevreden / eerder ontevreden / zeer ontevreden'. De som van de aandelen van de werknemers die de vraag met 'zeer tevreden' en 'eerder tevreden' beantwoord hebben wordt beschouwd als het aandeel werkenden dat tevreden is met zijn/haar job.

Er zijn echter geen geografische indicatievariabelen opgenomen in de vragenlijst, noch naar woonplaats, noch naar de plaats van tewerkstelling. Het is bijgevolg onmogelijk deze gegevens geografisch te aggregeren, terwijl het - gezien de grote respons- statistisch betrouwbaar moet zijn om de data te aggregeren op stedelijk of regionaalstedelijk niveau.

Toevoeging -in de volgende meetmomenten- van een vraag naar de plaats van tewerkstelling (zodat de privacy niet geschonden wordt) kan dit euvel in de volgende bevragingen zeker verhelpen. Zo kunnen data voor deze indicator gegeneerd worden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een ruim aanbod aan kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- b) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- c) In de stad kan er gewerkt worden in gezonde en veilige arbeidsomstandigheden.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'kwaliteit van de arbeid' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over de werkbaarheid.

Bij de jobtevredenheid wordt een subjectieve meting uitgevoerd bij de werknemers; terwijl de werkbaarheidsgraad de arbeidsomstandigheden aan de hand van een set van criteria evalueert.

WERKBAARHEIDSGRAAD

Korte Definitie

Aandeel werkenden met een kwaliteitsvolle job.

Uitgebreide Definitie

Dient later bepaald te worden.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Een VIONA-doorlichting (door de KU Leuven en het HIVA, in samenwerking met STV) bracht in 2002 aan het licht, dat geen van de bestaande databanken en meetsystemen met betrekking tot het welzijn op het werk voldoening schonk voor de opvolging van de 'werkbaarheidsgraad' wat representativiteit, methodologische accuraatheid en breed-spectrum invulling van het concept betreft. Onder meer op basis van de Nederlandse 'Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid' (VBBA) heeft STV Innovatie en Arbeid een nieuw instrument ontwikkeld om de werkbaarheidsgraad op te volgen.

Begin 2004 peilde STV Innovatie en Arbeid, een onderzoekscel binnen de SERV, naar 'welzijn en stress op het werk' bij 20.000 Vlaamse werknemers. Dit onderzoek, met een respons van 60% kwam er met de steun van de Vlaamse minister van Werkgelegenheid en Toerisme in het kader van VIONA en het Europees Sociaal Fonds. Twee andere meetmomenten worden voorzien, in 2007 (tussentijdse evaluatie) en 2010 (eindevaluatie).

Uit de eerste onderzoeksresultaten blijkt dat voor de helft van de Vlaamse werknemers (52,3%) de kwaliteit van de arbeid het label 'OK' meekrijgt. Bij de andere helft (47,7%) detecteert het onderzoek knelpunten op het vlak van 'werkbaar werk'.

Deze resultaten zijn een nulmeting voor een 'Vlaamse werkbaarheidsmonitor'; die voor het eerst een representatief beeld van de kwaliteit van de arbeid op de Vlaamse arbeidsmarkt schetst. Vier meetindicatoren geven aan waar de problemen zitten en hoe acuut ze zijn: psychische vermoeidheid, welbevinden in het werk, leermogelijkheden en werk-privé-balans.

Er zijn echter geen geografische indicatievariabelen opgenomen in de vragenlijst, noch naar woonplaats, noch naar de plaats van tewerkstelling. Het is bijgevolg onmogelijk deze gegevens geografisch te aggregeren, terwijl het -gezien de grote respons- statistisch betrouwbaar moet zijn om de data te aggregeren op stedelijk of regionaalstedelijk niveau.

Toevoeging -in de volgende meetmomenten- van een vraag naar de plaats van tewerkstelling (zodat de privacy niet geschonden wordt) kan dit euvel in de volgende bevragingen zeker verhelpen. Dan zouden data gegenereerd kunnen worden voor deze indicator.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een ruim aanbod aan kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- b) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).
- c) In de stad kan er gewerkt worden in gezonde en veilige arbeidsomstandigheden.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'kwaliteit van de arbeid' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over de jobtevredenheid.

Bij de jobtevredenheid wordt een subjectieve meting uitgevoerd bij de werknemers; terwijl de werkbaarheidsgraad de arbeidsomstandigheden aan de hand van een set van criteria evalueert.

OPEN ONDERNEMINGSBELEID

Korte Definitie

Aantal ondernemingen met open beleid ten opzichte van haar stedelijke omgeving.

Uitgebreide Definitie

Dient later bepaald te worden.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

In de wijk Ham (Gent) is er een onderneming die anders is dan de rest: bij wijze van social return aan de buurtbewoners waar ze gevestigd is, stelt de vennootschap Milleken aan de mensen een overdekte parking ter beschikking. Andere partners zorgden voor de uitrusting van de ruimte (douches, toiletten, centrale verwarming, sportmaterieel) zodat het tijdens de weekends een sportcentrum wordt. De buurtbewoners kunnen gratis terreinen reserveren voor badminton, volleybal, tennis, basket en minivoetbal.

Dit is een concreet voorbeeld van een 'open beleid' op permanente basis. Het open beleid kan ontwikkeld worden op het vlak van milieu, milieuzorg, verkeerdruk, samenspraak met de buurt, enzovoort.

Aan de hand van een survey kan het open ondernemingsbeleid op stedelijk niveau gemeten worden. Een uitgebreide enquête bij de bedrijven (zoals de VOKA-enquête, enquêtes in het kader van het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie) zou in die zin met enkele vragen kunnen aangevuld worden. Eventueel kan een nieuwe enquête uitgevoerd worden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Bedrijven in de stad ondernemen duurzaam.
- b) Ondernemingen schakelen zich in in het stedelijk milieu, doen beroep op het aanwezige sociaal-culturele kapitaal en hebben aandacht voor de stedelijke (werkgelegenheids)problematiek.
- c) De strategische keuzes in het economisch en arbeidsmarktbeleid van de stad vormen onderwerp van een publiek debat.
- d) Bedrijven in de stad voeren een open communicatie over hun economisch, sociaal en milieubeleid.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis 'duurzaam ondernemen' moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over de ruimte-efficiëntie van industrie en diensten en de indicator over de bedrijfsinterne milieuzorg.

Deze indicator belicht de inbedding van de bedrijven in hun sociale omgeving, hoe sterk hun rol is binnen het stedelijke kader, maar niet op economisch vlak.

ALGEMEEN ONVEILIGHEIDSGEVOEL

Korte Definitie

Het aandeel van de bevolking dat altijd of vaak algemene onveiligheidsgevoelens ervaart.

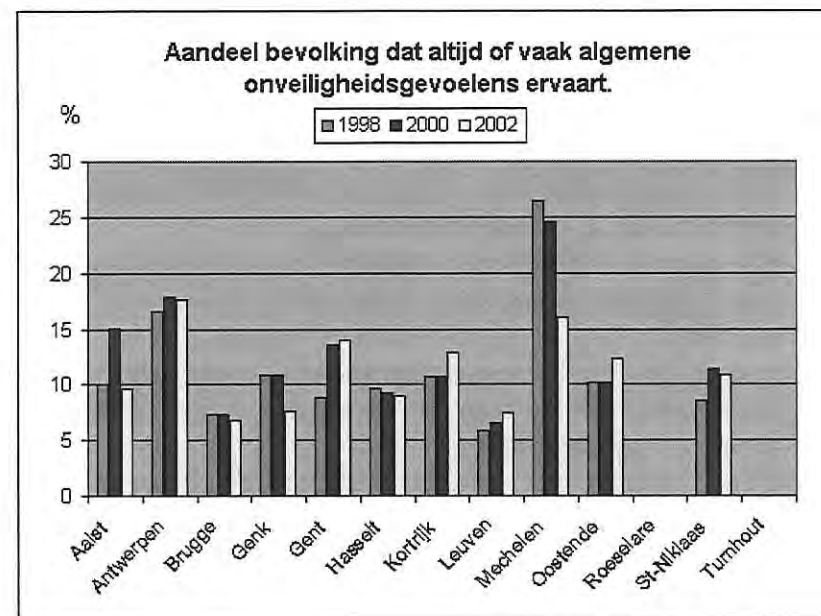
Uitgebreide Definitie

In de survey van de veiligheidsmonitor wordt volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout: 'Gebeurt het dat u zich onveilig voelt?' Deze onveiligheidsgevoelens moeten hier gezien worden als het gevoel slachtoffer te worden van normoverschrijdend gedrag. De respondenten konden kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: altijd, vaak, soms, nooit. Wie antwoordde met 'altijd' en 'vaak', werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) van de bevolking dat altijd of vaak algemene onveiligheidsgevoelens ervaart.			
	1998	2000	2002
Aalst	10,0	15,1	9,7
Antwerpen	16,5	17,9	17,7
Brugge	7,3	7,3	6,8
Genk	10,8	10,9	7,7
Gent	8,8	13,5	14,0
Hasselt	9,7	9,3	9,0
Kortrijk	10,7	10,8	12,8
Leuven	5,9	6,5	7,4
Mechelen	26,5	24,6	16,1
Oostende	10,2	10,2	12,3
Roeselare	geen data	geen data	geen data
St-Niklaas	8,6	11,4	10,9
Turnhout	geen data	geen data	geen data

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Brugge, Genk en Leuven blijft het onveiligheidsgevoel onder de 8%. In Antwerpen en Mechelen scoort het hoger dan 16%. De andere steden zitten daartussen. Voor Roeselare en Turnhout zijn hier geen cijfers beschikbaar.

De evolutie moeten wij hier met de nodige omzichtigheid bekijken omwille van het relatief grote betrouwbaarheidsinterval. Enkel sterke stijgingen of dalingen kunnen wij op een betrouwbare manier interpreteren. Zo zien wij in Mechelen dat er een sterke daling optreedt, maar de onveiligheidsgevoelens waren in 1998 en 2000 dan ook zeer hoog. In de andere steden tekent er zich een te beperkte evolutie af om duidelijk te kunnen interpreteren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, veiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de versterking van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief -preventief - repressief - nazorg.
- e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

Compleetheid

De onveiligheidsgevoelens zijn maar een deel van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met volgende indicatoren: mijdgedrag, slachtoffersgraad, criminaliteitsgraad inzake diefstal en woninginbraak, verkeersslachtoffers, subjectieve verkeersonveiligheid en verloedering.

Ook de perceptie van de inwoners over het optreden van de politie- en veiligheidsdiensten is een belangrijk element in de integrale veiligheid van de stad.

Validiteit

De opstellers van de veiligheidsmonitor zijn van mening dat deze indicator een globaal beeld geeft van het gevoel van onveiligheid in een stedelijke omgeving. Navraag in de academische wereld leert toch dat de antwoorden op de vraag 'voelt u zich altijd of vaak onveilig?', voor interpretatie vatbaar zijn. Zo zouden bv. hoge onveiligheidsgevoelens kunnen samenvallen met een ontevredenheid over het optreden van de lokale politiediensten.

Academici verkiezen een set van vragen over mijdgedrag, het al dan niet bezitten van een verdedigingsmiddel en het risico op slachtofferschap om tot geldige uitspraken over onveiligheidsgevoelens te komen.

Korte Definitie

Het aandeel van de inwoners dat altijd of vaak bepaalde gedragingen zegt te mijden omwille van de risico's op onveiligheid.

Uitgebreide Definitie

Deze gedragingen, die men zegt te mijden, worden in de veiligheidsmonitor bevraagd aan de hand van vijf vragen:

- Gebeurt het dat u bepaalde plekken in uw gemeente mijdt omdat u het niet veilig vindt?
- Gebeurt het dat u vermijdt om open te doen voor onbekenden omdat u het niet veilig vindt?
- Gebeurt het dat u waardevolle spullen wegbrengt naar een plaats die u veiliger vindt dan uw huis?
- Gebeurt het dat u bij duisternis vermijdt om weg te gaan van huis?
- Gebeurt het dat u vermijdt om uw kinderen ergens naar toe te laten gaan omdat u vreest voor hun veiligheid?

De respondenten kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: altijd, vaak, soms, zelden, nooit.

Het dient nader te worden onderzocht welke vragen zinvol zijn om te aggregeren tot een indicator.

Beschrijving van de piste

Vooraleer verdere dataverzameling te beginnen dienen betrokken onderzoekers van politie en academische wereld een eenduidig voorstel uit te werken tot aggregatie van de informatie over een bepaalde selectie van vragen over het mijddedrag.

Dit voorstel wordt besproken met vertegenwoordigers van politie (federaal en lokaal), stadsbesturen (preventiediensten) en buurtopbouwwerk. Uit deze bespreking komt een meer gewenste uitwerking van de indicator over het mijddedrag. Daarvoor kunnen wij dan de beschikbare gegevens verzamelen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief -preventief - repressief - nazorg.
- Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

Compleetheid

Het mijddedrag, zoals het bevraagd wordt in de veiligheidsmonitor, is een aanduiding van risico's op onveiligheid. Deze veiligheidsrisico's vormen één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met andere indicatoren inzake veiligheidsperceptie en criminaliteit, zoals daar zijn: de algemene onveiligheidsgevoelens, de slachtoffersgraad, criminaliteitsgraad inzake diefstal en woninginbraak, overlast en verloedering.

MIJDGEDRAG OP BEPAALDE PLEKKEN IN DE STAD

Korte Definitie

Het aandeel van de inwoners dat altijd of vaak bepaalde plekken in de stad zegt te mijden omwille van de risico's op onveiligheid.

Uitgebreide Definitie

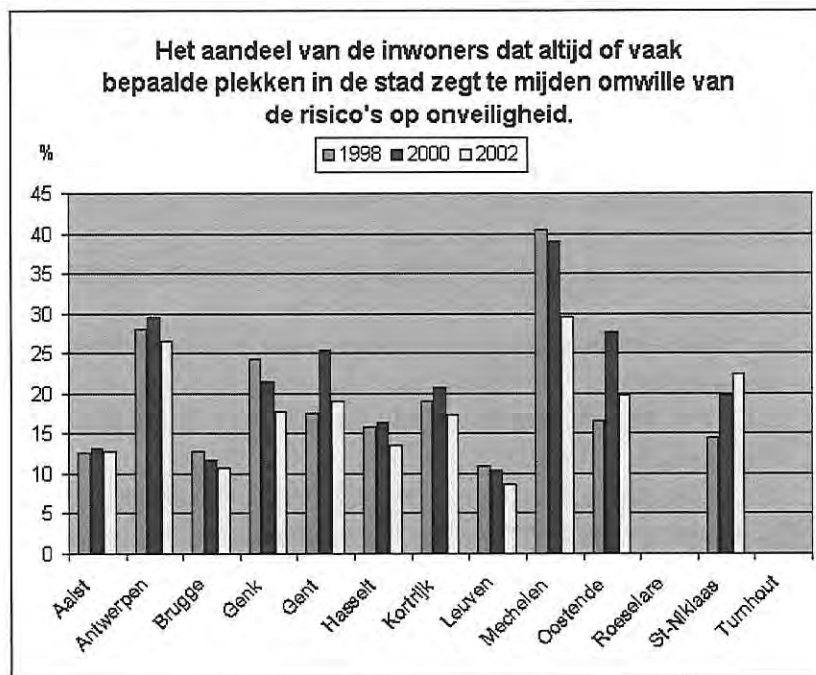
In de survey van de veiligheidsmonitor wordt volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout: 'Gebeurt het dat u bepaalde plekken in uw gemeente mijdt omdat u het niet veilig vindt?'

De respondenten konden telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: altijd, vaak, soms, zelden, nooit. Wie antwoordde met 'altijd' en 'vaak', werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

Percentage

Het aandeel (%) van de inwoners dat altijd of vaak bepaalde plekken in de stad zegt te mijden omwille van de risico's op onveiligheid.			
	1998	2000	2002
Aalst	12,6	13,2	12,7
Antwerpen	28,1	29,5	26,6
Brugge	12,9	11,7	10,7
Genk	24,4	21,5	17,8
Gent	17,6	25,4	18,9
Hasselt	15,8	16,4	13,5
Kortrijk	19,0	20,7	17,3
Leuven	10,9	10,4	8,7
Mechelen	40,5	38,9	29,5
Oostende	16,5	27,6	19,7
Roeselare	geen data	geen data	geen data
St-Niklaas	14,5	19,8	22,4
Turnhout	geen data	geen data	geen data

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Leuven blijft het mijdgedrag van bepaalde plekken in de stad onder de 10%. In Antwerpen, Mechelen en Sint-Niklaas scoort het hoger dan 20%. De andere steden zitten daartussen. Voor Roeselare en Turnhout zijn hier geen cijfers beschikbaar. De evolutie moeten wij hier met de nodige omzichtigheid bekijken omwille van de beperkte steekproefgrootte (zie betrouwbaarheid). Enkel sterke stijgingen of dalingen kunnen wij op een betrouwbare manier interpreteren. Zo zien wij in Mechelen dat er een sterke daling optreedt, maar het mijdgedrag van bepaalde plekken in de stad was in 1998 dan ook zeer hoog. In de andere steden tekent er zich een te beperkte evolutie af om duidelijk te kunnen interpreteren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, veiligheidsrisico's en veiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoreng van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.
- e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van veiligheidsrisico's en veiligheidsgevoelens vormen.

Compleetheid

Het mijddgedrag, zoals het bevestigd wordt in de veiligheidsmonitor, is een aanduiding van risico's op onveiligheid. Deze veiligheidsrisico's vormen één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met andere indicatoren inzake veiligheidsperceptie en criminaliteit, zoals daar zijn: de algemene veiligheidsgevoelens, de slachtofferschaapsgraad, criminaliteitsgraad inzake diefstal en woninginbraak, overlast en verloedering.

Validiteit

Experts hebben nu al enkele jaren ervaring met de vragen over het mijddgedrag. Ze verkiezen de antwoorden op deze set van vragen boven de vraag naar het algemeen onveiligheidsgevoel, juist omdat ze minder vatbaar voor interpretatie zijn.

Dat neemt niet weg dat men niet zeker weet hoe sterk het mijddgedrag correleert met de onveiligheidsgevoelens of de subjectieve dreiging die uitgaat van normoverschrijdend gedrag. Experts zijn vragende partij om verder uit te zoeken welke factoren meespelen in het bepalen van het mijddgedrag. Voorlopig bestaat er een consensus onder experts dat het mijddgedrag een betrouwbaar signaal is voor het onveiligheidsgevoel. In welke mate andere factoren een rol spelen is nu nog altijd de vraag. Is het mijddgedrag ook een signaal voor andere houdingen of percepties zoals: voorzichtigheid, voorzorg, preventie, wantrouwen, verantwoordelijkheid en zorgzaamheid voor de kinderen, enz.

Op basis van de inschatting van experts kiezen wij één van de vragen, als de best beschikbare aanduiding voor de vijf verschillende vormen van mijddgedrag die in de Veiligheidsmonitor worden bevestigd. Idealiter moeten de cijfers over de antwoorden op meerdere vragen geaggregeerd worden tot één indicator. Daarvoor is een piste aangeduid in de fiche van de gewenste indicator.

SLACHTOFFERSCHAPSGRAAD

Korte Definitie

Het aandeel van de inwoners dat minstens één keer het slachtoffer was van bepaalde vormen van misdrijven.

Uitgebreide Definitie

In de veiligheidsmonitor wordt het slachtofferschap bevraagd aan de hand van een batterij vragen die betrekking hebben op delicten op huishoudniveau en op persoonsniveau. Voor deze indicator in het kader van de stadsmonitor wordt gekozen voor de misdrijven op persoonsniveau: 1) diefstal buitenshuis, 2) bedreiging met lichamelijk geweld, 3) lichamelijk geweld, 4) vluchtmisdrijf in het verkeer, 5) andere misdrijven, 6) misdrijf tegen de seksuele moraal. In de survey van de veiligheidsmonitor worden de zes volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout:

- Bent u in de afgelopen 12 maanden BUITENSHUIS bestolen geweest (niet diefstallen van voertuigen)?
- Bent u in de afgelopen 12 maanden slachtoffer geworden van LICHAMELIJK GEWELD?
- Bent u in de afgelopen 12 maanden BEDREIGD MET LICHAMELIJK GEWELD, ZONDER dat deze dreiging werd uitgevoerd?
- Bent u in de afgelopen 12 maanden slachtoffer geweest van een VLUCHT-MISDRIJF IN HET VERKEER?
- Bent u in de afgelopen 12 maanden lastig gevallen geweest omwille van SEXUELE REDENEN?
- Bent u in de afgelopen 12 maanden het slachtoffer geworden van ANDERE strafbare feiten of misdrijven?

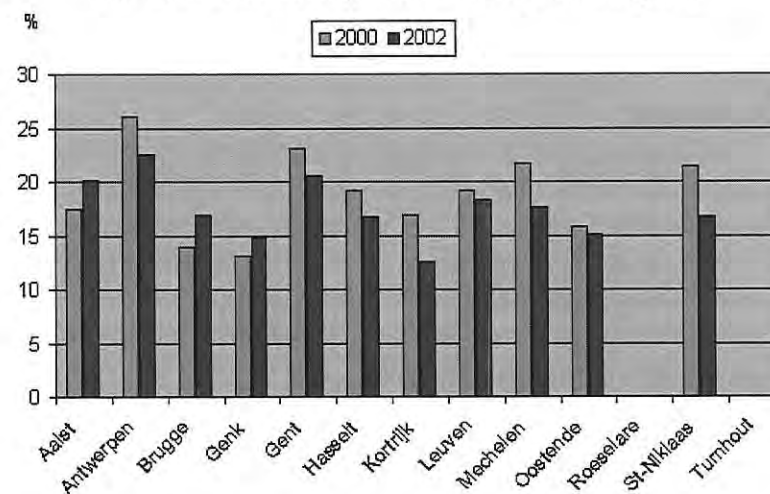
De respondenten konden telkens kiezen tussen drie antwoordmogelijkheden: ja, neen, geen antwoord. Wie met 'ja' antwoordde, werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

percentage

Het aandeel (%) van de inwoners dat minstens één keer het slachtoffer was van bepaalde vormen van misdrijven.

	2000	2002
Aalst	17,4	20,2
Antwerpen	26,1	22,5
Brugge	14,0	17,0
Genk	13,0	14,8
Gent	23,0	20,5
Hasselt	19,2	16,7
Kortrijk	16,9	12,5
Leuven	19,1	18,3
Mechelen	21,7	17,6
Oostende	15,8	15,1
Roeselare	geen data	geen data
St-Niklaas	21,4	16,8
Turnhout	geen data	geen data

Het aandeel van de inwoners dat minstens één keer het slachtoffer was van bepaalde vormen van misdrijven.

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief beperkt. In Genk en Kortrijk blijft de slachtoffersgraad onder de 15%. In Aalst, Antwerpen en Gent scoort hij hoger dan 20%. De andere steden zitten daartussen. Voor Roeselare en Turnhout zijn hier geen cijfers beschikbaar.

De evolutie moeten wij hier met de nodige omzichtigheid bekijken omwille van de beperkte steekproefgrootte (zie betrouwbaarheid). Enkel sterke stijgingen of dalingen kunnen wij op een betrouwbare manier interpreteren. Bovendien hebben wij maar een tijdreeks met twee cijfers waardoor we met een extra-beperking worden geconfronteerd om de evolutie duidelijk te kunnen interpreteren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

Compleetheid

Het slachtofferschap, zoals het bevraagd wordt in de veiligheidsmonitor, is een aanduiding van de effecten van de criminaliteit. De misdrijven en de effecten ervan op de slachtoffers vormen één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met andere indicatoren inzake veiligheidsrisico's en de perceptie.

De onderzoekers vinden het aangewezen om deze indicator in relatie te brengen met de indicatoren over de geregistreerde criminaliteit. In de stadsmonitor zijn de criminaliteitsgraad inzake diefstal en woninginbraak opgenomen. Uit de politionele criminaliteitsstatistieken kunnen nog bijkomende criminaliteitsgraden opgemaakt worden.

Validiteit

In de veiligheidsmonitor wordt het slachtofferschap bevraagd aan de hand van een batterij vragen die betrekking hebben op (poging tot) inbraak, diefstal in en van auto's, beschadiging of vernieling aan de buitenkant van auto's, diefstal van motoren, bromfietsen, fietsen, beschadiging of vernieling, diefstal buitenshuis, met (dreiging met) geweld, (dreiging met lichamelijk geweld), vluchtmisdrijf in het verkeer, lastig gevallen omwille van seksuele redenen, andere misdrijven. De slachtoffersgraad heeft dus betrekking op een reeks van diverse strafbare feiten. Slachtofferschap van normoverschrijdend gedrag dat niet strafbaar gesteld is valt niet onder deze definitie.

Er wordt ook onderscheid gemaakt tussen delicten op huishoudniveau en op persoonsniveau. Delicten op huishoudniveau zijn: 1) poging tot inbraak, 2) inbraak in woning met diefstal, 3) vernieling, 4) diefstal van een auto, 5) diefstal uit een auto, 6) vernieling aan een auto, 7) diefstal van een motor, 8) vernieling aan een motor, 9) diefstal van een fiets, 10) diefstal van een bromfiets. Delicten op persoonsniveau zijn: 1) diefstal buitenshuis, 2) bedreiging met lichamelijk geweld, 3) lichamelijk geweld, 4) vluchtmisdrijf in het verkeer, 5) andere misdrijven, 6) misdrijf tegen de seksuele moraal. In deze indicator wordt gekozen voor de delicten op persoonsniveau.

Tegelijkertijd merken onderzoekers op dat de keuze voor het persoonsniveau omwille van technische redenen ook een beperking van deze indicator met zich meebrengt. Ook een diefstal van een fiets of bromfiets, heeft betrekking op het slachtofferschap van een persoon. Dit is voer voor verder onderzoek.

CRIMINALITEITSGRAAD VOOR DIEFSTAL

Korte Definitie

Dit is de som van de geregistreerde diefstallen per 1000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

Diefstallen zijn criminele feiten waarmee men in de politiepraktijk regelmatig wordt geconfronteerd. Al de verschillende soorten diefstallen worden gecatalogiseerd in 10 criminele figuren: 1) autodiefstal, 2) bromfietsdiefstal, 3) motor-diefstal, 4) fietsdiefstal, 5) handtasdiefstal, 6) havendiefstal, 7) winkeldiefstal, 8) hold-up, 9) inbraak in woning en 10) diefstal in auto's.

Experts wijzen op de diversiteit van diefstallen in deze criminaliteitsgraad. Daarom stellen we voor om deze indicator te ontdebelen in twee indicatoren die elk betrekking hebben op meer eenduidige feiten:

- (1) autodiefstal en
- (2) handtasdiefstal.

Autodiefstal wordt door de bevolking als sterk bedreigend ervaren, zeker omdat de impact op de kwaliteit van het leven vrij groot kan zijn. Handtasdiefstal is eerder een indicator voor een aantal misdrijven dat gerelateerd kan worden aan inbreuken op de lichamelijke integriteit.

CRIMINALITEITSGRAAD VOOR AUTODIEFSTAL

Korte Definitie

Dit is de som van de geregistreerde autodiefstallen per 1000 inwoners.

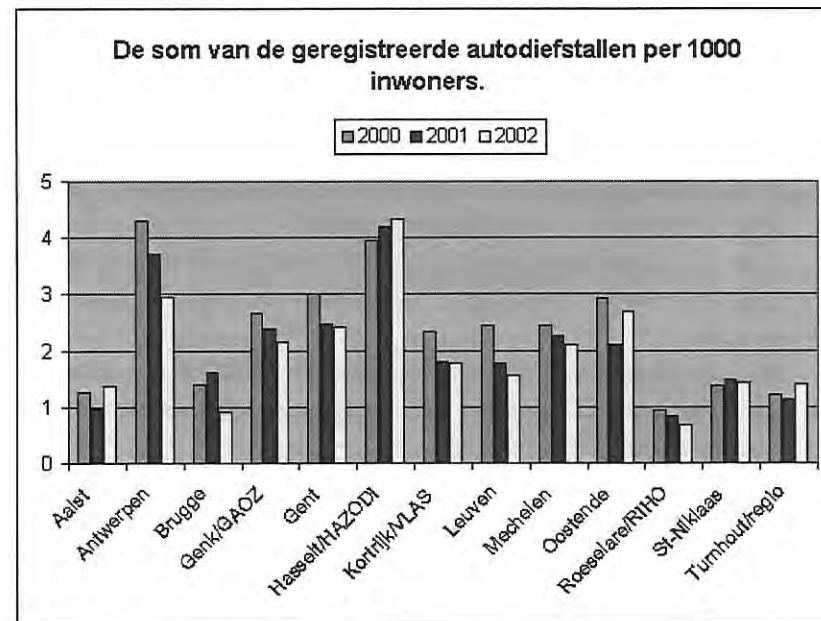
Uitgebreide Definitie

Autodiefstal heeft in de politiewereld betrekking op vijf criminele feiten, namelijk: 1) + 2) diefstal van een auto, zonder geweld of bedreiging, al dan niet met verzwarende omstandigheden, 3) + 4) diefstal van een auto, met geweld of bedreiging, al dan niet met verzwarende omstandigheden, en 5) diefstal van een auto met geweld of bedreiging, met verzwarende omstandigheden, met wapens. De cijfers van de 5 soorten autodiefstal worden samengeteld en komen in de teller. In de noemer staat het aantal inwoners van de desbetreffende politiezone.

Meeteenheid

Promille (‰)

De som van de geregistreerde autodiefstallen per 1000 inwoners.			
	2000	2001	2002
Aalst	1,3	1,0	1,4
Antwerpen	4,3	3,7	3,0
Brugge	1,4	1,6	0,9
Genk/GAOZ	2,7	2,4	2,2
Gent	3,0	2,5	2,4
Hasselt/HAZODI	4,0	4,2	4,3
Kortrijk/VLAS	2,3	1,8	1,8
Leuven	2,4	1,8	1,5
Mechelen	2,4	2,3	2,1
Oostende	2,9	2,1	2,7
Roeselare/RIHO	0,9	0,8	0,7
St-Niklaas	1,4	1,5	1,4
Turnhout/regio	1,2	1,1	1,4

Toelichting

De verschillen tussen de politiezones zijn groot, maar de omvang van de autodiefstal is in het algemeen beperkt tot 5 per duizend inwoners van de respectievelijke politiezone (voor meer uitleg: zie 'schaal'). Opvallend is wel het relatief hoge cijfer in de Hasseltse politiezone. In de politiezone van Brugge en Roeselare wordt er minder dan één auto per duizend inwoners gestolen.

Deze eerder geobjectiveerde benadering van de criminaliteit dient het best aangevuld te worden met een meer subjectieve benadering van de realiteit van het slachtofferschap. Slachtoffersgraden duiden er toch op dat 'enkele' procenten van de inwoners zich het slachtoffer 'voelt' of 'weet' van misdrijven. Zie de desbetreffende indicator van de stadsmonitor.

Bekijken wij de evolutie van de autodiefstallen, dan zien wij dat het aantal autodiefstallen in de meeste politiezones daalt. Enkel in Aalst, en in de politiezone van Hasselt en Turnhout is er sprake van een lichte stijging.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

Compleetheid

Autodiefstal is maar één van vele verschillende soorten diefstallen, waarmee de politie regelmatig in de praktijk mee wordt geconfronteerd. Al die soorten diefstallen worden gecatalogiseerd in 10 criminele figuren: 1) autodiefstal, 2) bromfietsdiefstal, 3) motordiefstal, 4) fietsdiefstal, 5) handtasdiefstal, 6) handvendiefstal, 7) winkeldiefstal, 8) hold-up, 9) inbraak in woning en 10) diefstal in auto's.

Al deze verschillende soorten diefstallen vormen een relevante aanduiding van de criminaliteit in de stad. De feiten inzake de criminaliteit zijn maar één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met indicatoren over veiligheidsperceptie en onveiligheidsrisico's.

De onderzoekers vinden het aangewezen om deze indicator in relatie te brengen met de indicatoren over de slachtofferschaapgraad. In de stadsmonitor is een algemene slachtofferschaapgraad opgenomen. Op basis van de veiligheidsmonitor kunnen nog bijkomende en meer specifieke slachtofferschaapgraden opgemaakt worden.

Validiteit

De indicatoren met de criminaliteitsgraden beogen de criminaliteit, in het bijzonder de daden met een sterk bedreigend karakter, op een synthetische manier in beeld te brengen. Deze bedreigende criminaliteit verhoogt het gevoel van algemene onveiligheid en maakt een stadsomgeving onaantrekkelijk. Autodiefstal wordt door de bevolking als sterk bedreigend ervaren, zeker omdat de impact op de kwaliteit van het leven vrij groot kan zijn.

Waakzaamheid is wel noodzakelijk in de interpretatie van de data. Schommeling in de cijfers kan op meer duiden dan een reële stijging of daling van criminele feiten. Het kan een gevolg zijn van een (plaatselijk) gevoerd beleid: bijzondere opsporing en strafvervolgning van bepaalde criminaliteitsvormen, prioriteiten en doelgroepenbeleid, pro-actieve werking van de lokale politie. Of de schommelingen zijn het gevolg van publieke gedragswijziging (aandacht in de media en politiek; ook meer vertrouwen in de politie kan leiden tot meer aangiftes).

CRIMINALITEITSGRAAD VOOR HANDTASDIEFSTAL

Korte Definitie

Dit is de som van de geregistreerde gevallen van handtasdiefstal per 1000 inwoners.

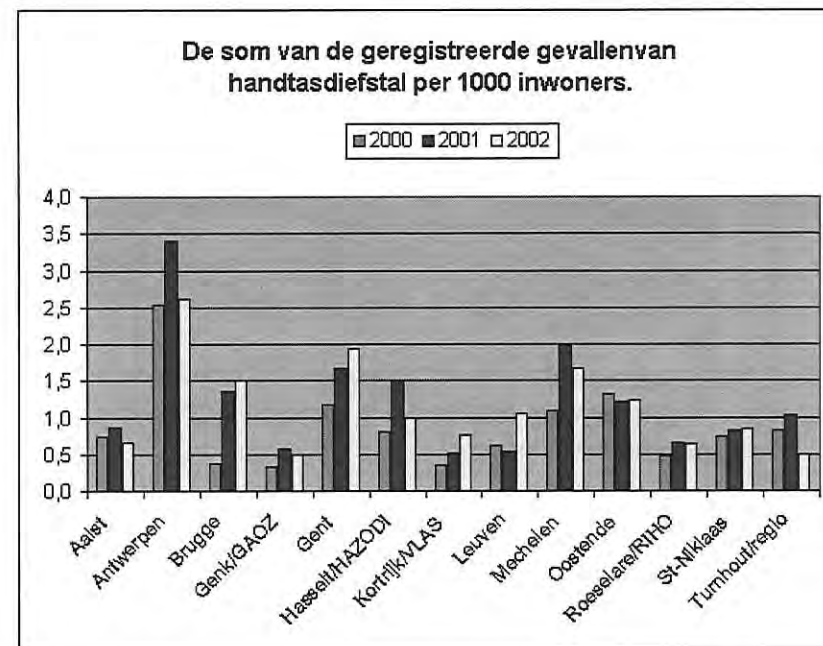
Uitgebreide Definitie

Handtasdiefstal heeft in de politiewereld betrekking op drie criminele feiten, namelijk: 1) handtasdiefstal zonder geweld en zonder verzwarende omstandigheden, 2 + 3) handtasdiefstal met geweld, al dan niet met verzwarende omstandigheden. De cijfers van de 3 soorten handtasdiefstal worden samengeteld en komen in de teller. In de noemer staat het aantal inwoners van de desbetreffende politiezone.

Meeteenheid

Promille (‰)

De som van de geregistreerde gevallen van handtasdiefstal per 1000 inwoners.			
	2000	2001	2002
Aalst	0,7	0,9	0,7
Antwerpen	2,5	3,4	2,6
Brugge	0,4	1,4	1,5
Genk/GAOZ	0,3	0,6	0,5
Gent	1,2	1,7	1,9
Hasselt/HAZODI	0,8	1,5	1,0
Kortrijk/VLAS	0,3	0,5	0,8
Leuven	0,6	0,5	1,1
Mechelen	1,1	2,0	1,7
Oostende	1,3	1,2	1,2
Roeselare/RIHO	0,5	0,7	0,6
St-Niklaas	0,7	0,8	0,8
Turnhout/regio	0,8	1,0	0,5

Toelichting

De verschillen tussen de politiezones van de centrumsteden zijn beperkt tot 1 promille en variëren tussen een halve en een anderhalve promille, behalve voor de politiezones van Antwerpen, Gent en Mechelen die hoger scoren (voor meer uitleg over die politiezones: zie 'schaal').

Deze eerder geobjectiveerde benadering van de criminaliteit dient het best aangevuld te worden met een meer subjectieve benadering van de realiteit van het slachtofferschap. Slachtoffersgraden duiden er toch op dat 'enkele' procenten van de inwoners zich het slachtoffer 'voelt' of 'weet' van misdrijven. Zie de desbetreffende indicator uit de stadsmonitor.

Bekijken wij de evolutie van de handtasdiefstallen, dan zien wij dat er zich een beperkte stijging aftekent in de meeste politiezones. Enkel in de politiezones van Oostende en Turnhout is er sprake van een lichte stijging.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, veiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

Compleetheid

Handtasdiefstal is maar één van vele verschillende soorten diefstallen, waarmee de politie regelmatig in de praktijk mee wordt geconfronteerd. Al die soorten diefstallen worden gecatalogiseerd in 10 criminele figuren: 1) autodiefstal, 2) bromfietsdiefstal, 3) motordiefstal, 4) fietsdiefstal, 5) handtasdiefstal, 6) handvendiefstal, 7) winkeldiefstal, 8) hold-up, 9) inbraak in woning en 10) diefstal in auto's.

Al deze verschillende soorten diefstallen vormen een relevante aanduiding van de criminaliteit in de stad. De feiten inzake de criminaliteit zijn maar één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met indicatoren over veiligheidsperceptie en onveiligheidsrisico's.

De onderzoekers vinden het aangewezen om deze indicator in relatie te brengen met de indicatoren over de slachtofferschaapsgraad. In de stadsmonitor is een algemene slachtofferschaapsgraad opgenomen. Op basis van de veiligheidsmonitor kunnen nog bijkomende en meer specifieke slachtofferschaapsgraden opgemaakt worden.

Validiteit

De indicatoren met de criminaliteitsgraden beogen de criminaliteit, in het bijzonder de daden met een sterk bedreigend karakter, op een synthetische manier in beeld te brengen. Deze bedreigende criminaliteit verhoogt het gevoel van algemene onveiligheid en maakt een stadsomgeving onaantrekkelijk. Handtasdiefstal is eerder een indicator voor een aantal misdrijven dat gerelateerd kan worden aan inbreuken op de lichamelijke integriteit.

Waakzaamheid is wel noodzakelijk in de interpretatie van de data. Schommeling in de cijfers kan op meer duiden dan een reële stijging of daling van criminele feiten. Het kan een gevolg zijn van een (plaatselijk) gevoerd beleid: bijzondere opsporing en strafvervolgning van bepaalde criminaliteitsvormen, prioriteiten en doelgroepenbeleid, pro-actieve werking van de lokale politie. Of de schommelingen zijn het gevolg van publieke gedragswijziging (aandacht in de media en politiek; ook meer vertrouwen in de politie kan leiden tot meer aangiftes).

CRIMINALITEITSGRAAD VOOR WONINGINBRAAK

Korte Definitie

Dit is de som van de geregistreerde vormen van woninginbraak per 1000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

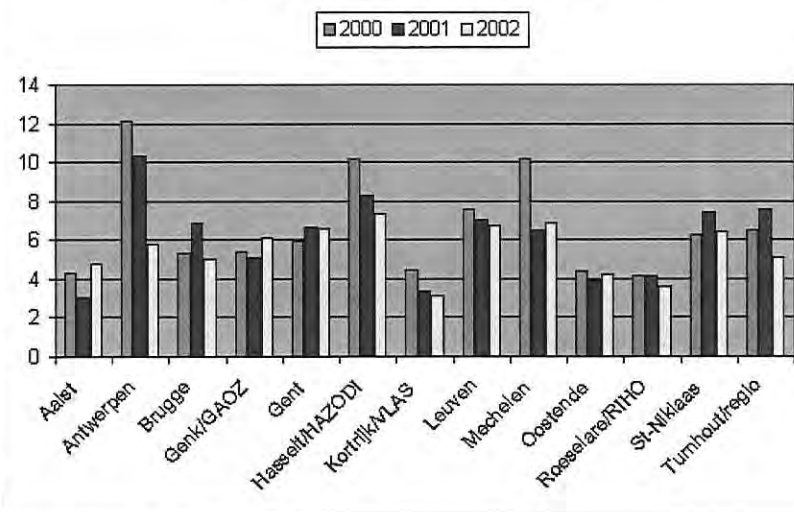
De gewelddadige misdrijven tegen de eigendom hebben betrekking op 12 criminele feiten inzake diefstallen in een woning met verzwarende omstandigheden. Het gaat om volgende feiten: 1, 2, 3 en 4) diefstal in woning zonder geweld of bedreiging met als verzwarende omstandigheden braak, inklimming, valse sleutels of een combinatie ervan, 5, 6, 7 + 8) diefstal in woning met geweld of bedreiging met als verzwarende omstandigheden braak, inklimming, valse sleutels of een combinatie ervan, 9, 10, 11 + 12) diefstal in woning met geweld of bedreiging, met wapens en met als verzwarende omstandigheden braak, inklimming, valse sleutels of een combinatie ervan. De cijfers van de 12 soorten diefstal in een woning worden samengeteld en komen in de teller. In de noemer staat het aantal inwoners van de desbetreffende politiezone.

Meeteenheid

Promille (°/°°)

De som van de geregistreerde vormen van woninginbraak per 1000 inwoners.			
	2000	2001	2002
Aalst	4,3	3,0	4,8
Antwerpen	12,1	10,3	5,8
Brugge	5,3	6,9	5,0
Genk/GAOZ	5,4	5,1	6,1
Gent	6,0	6,6	6,6
Hasselt/HAZODI	10,2	8,3	7,4
Kortrijk/VLAS	4,5	3,4	3,1
Leuven	7,6	7,0	6,7
Mechelen	10,2	6,5	6,9
Oostende	4,4	3,9	4,2
Roeselare/RIHO	4,2	4,1	3,6
St-Niklaas	6,3	7,4	6,4
Turnhout/regio	6,5	7,6	5,0

De som van de geregistreerde vormen van woninginbraak per 1000 inwoners.

Toelichting

De verschillen tussen de politiezones van de centrumsteden zijn beperkt tot 3 promille en variëren tussen een 3,5 en een 6,5 promille. Enkel de politiezone van Kortrijk scoort lager. De politiezones van Gent, Hasselt, Leuven en Mechelen daarentegen scoren lichtjes hoger (voor meer uitleg over die politiezones: zie 'schaal').

Deze eerder geobjectiveerde benadering van de criminaliteit dient het best aangevuld te worden met een meer subjectieve benadering van de realiteit van het slachtofferschap. Slachtoffersgraden duiden er toch op dat 'enkele' procenten van de inwoners zich het slachtoffer 'voelt' of 'weet' van misdrijven. Zie de desbetreffende indicator uit de stadsmonitor.

Bekijken wij de evolutie van de woninginbraken, dan zien wij een sterk dalende tendens in de politiezones die het hoogst scoorden in 2000, namelijk Antwerpen, Hasselt en Mechelen. In de meeste andere politiezones tekent er zich een beperkte daling van het aantal woninginbraken af. Enkel in Genk, Gent en Sint-Niklaas treedt er een beperkte stijging op.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

Compleetheid

Woninginbraken zijn maar één van vele verschillende soorten diefstallen, waarmee de politie regelmatig in de praktijk mee wordt geconfronteerd. Al die soorten diefstallen worden gecatalogiseerd in 10 criminele figuren: 1) autodiefstal, 2) bromfietsdiefstal, 3) motordiefstal, 4) fietsdiefstal, 5) handtasdiefstal, 6) handvendiefstal, 7) winkeldiefstal, 8) hold-up, 9) inbraak in woning en 10) diefstal in auto's.

Al deze verschillende soorten diefstallen vormen een relevante aanduiding van de criminaliteit in de stad. De feiten inzake de criminaliteit zijn maar één van de drie belangrijke onderdelen van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met indicatoren over veiligheidsperceptie en onveiligheidsrisico's.

De onderzoekers vinden het aangewezen om deze indicator in relatie te brengen met de indicatoren over de slachtofferschapsgraad. In de stadsmonitor is een algemene slachtofferschapsgraad opgenomen. Op basis van de veiligheidsmonitor kunnen nog bijkomende en meer specifieke slachtofferschapsgraden opgemaakt worden.

Validiteit

De indicatoren met de criminaliteitsgraden beogen de criminaliteit, in het bijzonder de daden met een sterk bedreigend karakter, op een synthetische manier in beeld te brengen. Deze bedreigende criminaliteit verhoogt het gevoel van algemene onveiligheid en maakt een stadsomgeving onaantrekkelijk. Woninginbraak wordt door de bevolking als sterk bedreigend ervaren, zeker omdat de impact op de kwaliteit van het leven vrij groot kan zijn.

Waakzaamheid is wel noodzakelijk in de interpretatie van de data. Schommeling in de cijfers kan op meer duiden dan een reële stijging of daling van criminele feiten. Het kan een gevolg zijn van een (plaatselijk) gevoerd beleid: bijzondere opsporing en strafvervolgning van bepaalde criminaliteitsvormen, prioriteiten en doelgroepenbeleid, pro-actieve werking van de lokale politie. Of de schommelingen zijn het gevolg van publieke gedragwijziging (aandacht in de media en politiek; ook meer vertrouwen in de politie kan leiden tot meer aangiftes).

VERKEERSSLACHTOFFERS

Korte Definitie

Aantal dode en zwaargewonde verkeersslachtoffers per 10.000 inwoners

Uitgebreide Definitie

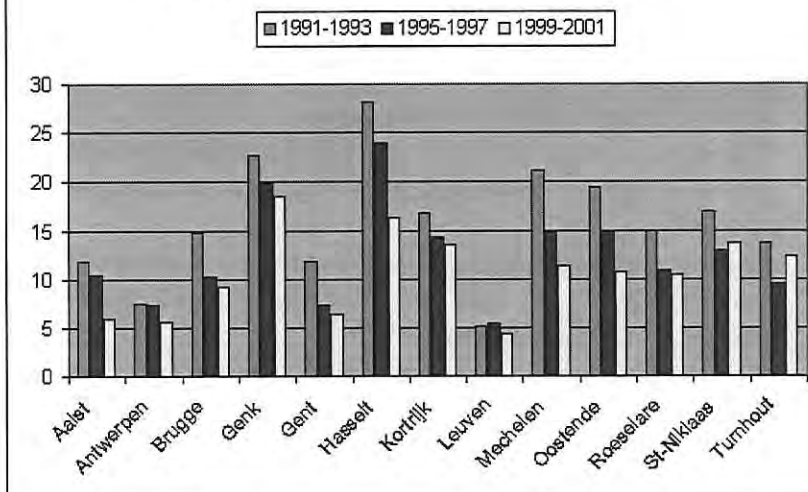
Doden zijn de personen die onmiddellijk overleden of dodelijk gewond waren en binnen de 30 dagen na de datum van het ongeval stierven. Zwaargewonden zijn de personen die bij een verkeersongeval gewond werden (maar niet dodelijk) en wier toestand een opname in het ziekenhuis van tenminste 24 uur noodzaakte.

Meeteenheid

aantal slachtoffers per 10.000 inwoners

Aantal dode en zwaargewonde verkeersslachtoffers per 10.000 inwoners (3-jaars gemiddelden).			
	1991-1993	1995-1997	1999-2001
Aalst	11,8	10,4	6,0
Antwerpen	7,5	7,3	5,6
Brugge	14,8	10,3	9,1
Genk	22,8	19,8	18,6
Gent	11,8	7,3	6,3
Hasselt	28,1	23,9	16,4
Kortrijk	16,8	14,3	13,5
Leuven	5,2	5,4	4,4
Mechelen	21,2	14,7	11,3
Oostende	19,4	14,9	10,7
Roeselare	14,9	10,9	10,5
St-Niklaas	17,0	12,9	13,6
Turnhout	13,7	9,5	12,2

Aantal dode en zwaargewonde verkeersslachtoffers per 10.000 inwoners (3-jaars gemiddelden).

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Leuven zijn er minder dan 5 verkeersslachtoffers per 10.000 inwoners. In Genk en Hasselt scoort het aandeel verkeersslachtoffers hoger dan 15 per 10.000 inwoners. De andere steden zitten daartussen.

Deze eerder geobjectiveerde benadering van de verkeersongevallen dient het best aangevuld te worden met een meer subjectieve benadering van de verkeersonveiligheid. Cijfers over de onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt duiden er toch op dat 'enkele' tientallen procenten van de inwoners de onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt als een probleem ervaart. Bekijken wij de evolutie, dan zien wij een dalende tendens van het aantal dode en zwaargewonde verkeersslachtoffers in alle Vlaamse centrumsteden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.
- e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.
- g) In de stad neemt de verkeersveiligheid toe. Daarbij gaat aandacht vooral naar preventie, infrastructurele oplossingen en handhaving.

Compleetheid

De verkeersslachtoffers zijn een indicator voor slechts één domein waarop de bekommernis inzake de integrale veiligheid in de stad van toepassing is, namelijk het mobiliteitsdomein. Om een meer compleet beeld te krijgen van de integrale veiligheid in de stad moet men over cijfers beschikken uit andere domeinen (arbeidsvloer, woning, ontspanningsactiviteiten, enz.)

Op het vlak van verkeersveiligheid worden de cijfers over verkeersslachtoffers algemeen als een belangrijke indicator beschouwd. Om een meer compleet beeld te krijgen op de verkeersveiligheid is het aangewezen om bijkomende indicatoren over de oorzaken van de onveiligheid (risicogedrag, alcoholgebruik, overdreven snelheid, e.a. overtredingen, naast weginrichting, hindernissen) te gebruiken. De indicator inzake verkeersslachtoffers is een cijfer voor de hele gemeente, dat ook niet de locatie en het vervoersmiddel in beeld brengt. Daarom

zouden extra-indicatoren inzake de concentraties of knelpunten (blackpoints), de verkeersongevallen en de betrokken vervoermiddelen, de risicograad van zwakke weggebruikers, autobestuurders of autopassagiers ook aangewezen zijn.

Deze indicator geeft een eerder objectiverend beeld van de verkeersonveiligheid en zou daarom ook kunnen aangevuld worden met indicatoren over de subjectieve verkeersonveiligheid: de beleving van onaangepaste snelheid, beleving van agressief verkeersgedrag, ervaring van aanrijdingen, ervaring van bijna-accidenten, enz.

Validiteit

De cijfers van het NIS zijn gebaseerd op een registratie van ongevallen door lokale en federale politie. Vergelijking met de data uit de processen-verbaal van het parket heeft uitgewezen dat deze cijfers een sterke onderschatting zijn van de realiteit (zie betrouwbaarheid).

De verkeersstatistiek worstelt niet alleen met de vraag naar de juiste gegevens, ook relevante en accurate indicatoren zijn niet evident. De cijfers van verkeersslachtoffers moeten bvb. in hun juiste context geplaatst worden want de stijging van het autogebruik en van het aantal verplaatsingen, maar ook een uitgebreider wegennet doet de kans op ongevallen toenemen. Wat is de meest geschikte noemer? Ten opzichte waarvan moet bvb. het aantal verkeersdoden genormeerd worden: het aantal verkeersongevallen, het aantal inwoners, het aantal km wegen, het aantal km verplaatsingen over de weg, het aantal sterfgevallen? Elke noemer leidt tot een andere interpretatie.

SUBJECTIEVE VERKEERSONVEILIGHEID IN DE BUURT

Korte Definitie

Dit is het aandeel inwoners dat de subjectieve verkeersonveiligheid als een probleem in de buurt beschouwt.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de veiligheidsmonitor wordt drie vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout over hun beleving van de buurtgebonden verkeersonveiligheid:

- a) Ervaart u onaangepaste snelheid als een probleem in uw buurt?
- b) Ervaart u agressief verkeersgedrag als een probleem in uw buurt?
- c) Ervaart u aanrijdingen als een probleem in uw buurt?

De respondenten kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: helemaal wel, eerder wel, eerder niet, helemaal niet en weet niet.

Het dient nader te worden onderzocht welke vragen zinvol zijn om te aggregeren tot een indicator.

Beschrijving van de piste

Vooraleer verdere dataverzameling te beginnen dienen betrokken onderzoekers van politie en academische wereld een eenduidig voorstel uit te werken tot aggregatie van de informatie over een bepaalde selectie van vragen over de subjectieve verkeersonveiligheid uit te werken.

Dit voorstel moet worden besproken met vertegenwoordigers van politie (federaal en lokaal), stadsbesturen (mobiliteitsdiensten), buurtopbouwwerken en verenigingen van weggebruikers. Uit deze bespreking kan dan een meer gewenste uitwerking van de indicator over de subjectieve verkeersonveiligheid in de buurt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.

c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.

d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.

f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

g) In de stad neemt de verkeersveiligheid toe. Daarbij gaat aandacht vooral naar preventie, infrastructurele oplossingen en handhaving.

Compleetheid

De verkeersslachtoffers zijn een indicator voor slechts één domein waarop de bekommernis inzake de integrale veiligheid in de stad van toepassing is, namelijk het mobiliteitsdomein. Om een meer compleet beeld te krijgen van de integrale veiligheid in de stad moet men over cijfers beschikken uit andere domeinen (arbeidsvloer, woning, ontspanningsactiviteiten, enz.).

Het fenomeen van de verkeersonveiligheid kan men zowel objectief als subjectief benaderen. In de objectieverend benadering worden de verkeersongevallen in het algemeen als zeer relevante indicator beschouwd. Daarnaast bestaan er complementaire indicatoren: de oorzaken van de onveiligheid (risicogedrag, alcoholgebruik, overdreven snelheid, e.a. overtredingen, aard van de weginrichting, hindernissen), de ongevallen zelf, de concentraties of knelpunten (blackpoints), de betrokken vervoermiddelen, de risicograad van zwakke weggebruikers, autobestuurders of autopassagiers, enz.

De subjectieve beleving van de verkeersonveiligheid bestaat ook uit verschillende onderdelen, namelijk beleving van onaangepaste snelheid, beleving van agressief verkeersgedrag, ervaring van aanrijdingen, ervaring van bijna-accidenten, enz.

ONAANGEPASTE SNELHEID VAN HET VERKEER IN DE BUURT

Korte Definitie

Dit is het aandeel inwoners dat de onaangepaste snelheid van het verkeer als een probleem in de buurt beschouwt.

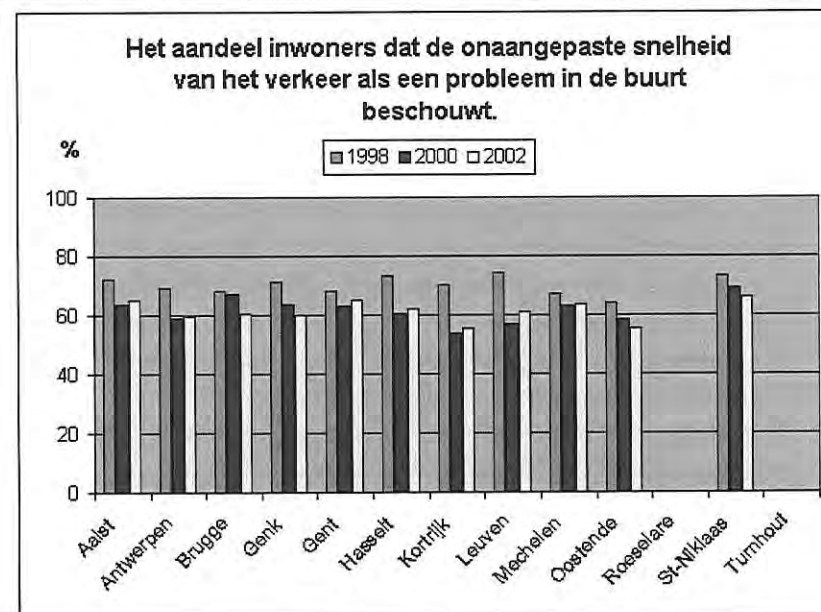
Uitgebreide Definitie

In de survey van de veiligheidsmonitor wordt volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout: 'Ervaart u onaangepaste snelheid als een probleem in uw buurt?' De respondenten kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: helemaal wel, eerder wel, eerder niet, helemaal niet en weet niet. Wie antwoordde met 'helemaal wel' en 'eerder wel', werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

Percentage

Het aandeel (%) inwoners dat de onaangepaste snelheid van het verkeer als een probleem in de buurt beschouwt.			
	1998	2000	2002
Aalst	72,3	63,8	65,1
Antwerpen	69,3	58,9	59,7
Brugge	68,4	67,1	60,6
Genk	71,1	63,4	59,9
Gent	68,1	63,1	65,2
Hasselt	73,5	60,3	62,0
Kortrijk	70,5	53,7	55,4
Leuven	74,3	57,1	61,1
Mechelen	67,1	63,1	63,4
Oostende	64,3	58,5	55,4
Roeselare	geen data	geen data	geen data
St-Niklaas	73,5	69,4	66,3
Turnhout	geen data	geen data	geen data

Toelichting

Wat opvalt is dat het aandeel van de mensen dat de onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt als een probleem beschouwt in elke centrumstad om en bij de 60% is. De verschillen tussen de steden zijn evenwel beperkt. In Kortrijk en Oostende is dat aandeel ongeveer 55%. In Aalst, Gent en Sint-Niklaas scoort dat aandeel lichtjes hoger dan 65%. De andere steden zitten daartussen. Voor Roeselare en Turnhout zijn hier geen cijfers beschikbaar.

De evolutie moeten wij hier met de nodige omzichtigheid bekijken omwille van de beperkte steekproefgrootte (zie betrouwbaarheid). Enkel sterke stijgingen of dalingen kunnen wij op een betrouwbare manier interpreteren. We kunnen toch wel stellen dat het aandeel van mensen dat de onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt als een probleem beschouwt daalt in alle steden, waarvoor cijfers voorhanden zijn.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstorende van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.
- e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.
- g) In de stad neemt de verkeersveiligheid toe. Daarbij gaat aandacht vooral naar preventie, infrastructurele oplossingen en handhaving.

Compleetheid

De verkeersslachtoffers zijn een indicator voor slechts één domein waarop de bekommernis inzake de integrale veiligheid in de stad van toepassing is, namelijk het mobiliteitsdomein. Om een meer compleet beeld te krijgen van de integrale veiligheid in de stad moet men over cijfers beschikken uit andere domeinen (arbeidsvloer, woning, ontspanningsactiviteiten, enz.).

Het fenomeen van de verkeersonveiligheid kan men zowel objectief als subjectief benaderen. In de objectiverende benadering worden de verkeersongevallen in het algemeen als zeer relevante indicator beschouwd. Daarnaast bestaan er complementaire indicatoren: de oorzaken van de onveiligheid (risicogedrag, alcoholgebruik, overdreven snelheid, e.a. overtredingen, de aard van de weg-inrichting, hindernissen), de ongevallen zelf, de concentraties of knelpunten (blackpoints), de betrokken vervoermiddelen, de risicograad van zwakke weg-

gebruikers, autobestuurders of autopassagiers, enz.

De subjectieve beleving van de verkeersonveiligheid bestaat ook uit verschillende onderdelen, namelijk beleving van onaangepaste snelheid, beleving van agressief verkeersgedrag, ervaring van aanrijdingen, ervaring van bijna-accidenten, enz.

Validiteit

In de veiligheidsmonitor wordt de buurtgebonden verkeersonveiligheid bevroegd aan de hand van drie vragen. Voor meer informatie kunnen wij naar de indicator over de subjectieve verkeersonveiligheid doorverwijzen.

Op basis van de inschatting van experts kiezen wij de vraag over de onaangepaste snelheid van het verkeer in de buurt, als de momenteel best beschikbare aanduiding van de perceptie inzake de subjectieve verkeersonveiligheid in de buurt.

VERLOEDERING IN DE BUURT

Korte Definitie

Het aandeel inwoners dat de verloedering in de buurt als een probleem ervaart.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de veiligheidsmonitor wordt drie vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout over hun beleving van de buurtgebonden verloedering. De respondenten wordt gevraagd: 'Ervaart u het item a), b) of c) als een probleem in uw buurt?':

a) Bekladde muren en/of gebouwen

b) Rommel op straat

c) Vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes.

Ze kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: 'helemaal wel', 'eerder wel', 'eerder niet', 'helemaal niet' en 'weet niet'.

Het dient nader te worden onderzocht welke vragen zinvol zijn om te aggregeren tot een indicator.

Beschrijving van de piste

Vooraleer verdere dataverzameling te beginnen dienen betrokken onderzoekers van politie en academische wereld een eenduidig voorstel uit te werken tot aggregatie van de informatie over een bepaalde selectie van vragen over de beleving van de verloedering in de buurt uit te werken.

Dit voorstel moet worden besproken met vertegenwoordigers van politie (federaal en lokaal), stadsbesturen (alle betrokken diensten) en buurtopbouwwerk. Uit deze bespreking kan dan een meer gewenste uitwerking van de indicator over de verloedering in de buurt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).

b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten,

onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.

c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.

d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief - preventief - repressief - nazorg.

e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.

f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

g) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

h) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.

i) De publieke ruimte in de stad is van een hoogstaande kwaliteit en biedt het kader voor beeldende kunsten (kunst in openbare ruimte) en diverse (spontane) culturele activiteiten.

j) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.

Compleetheid

De verloedering is op zijn beurt maar een deelaspect van de overlast in de buurt. Overlastfenomenen zijn één van de vele problemen waarop de bekommernis inzake de integrale veiligheid in de stad van toepassing is. Om een meer compleet beeld te krijgen van de integrale veiligheid in de stad moet men over cijfers beschikken betreffende andere problemen zoals criminaliteit, brand, milieuhinder, verstoring van de openbare orde, onveiligheidsgevoelens, mijddedrag, slachtoffersgraad, verkeersslachtoffers en subjectieve verkeersonveiligheid, enz.

Experts hebben pas enkele jaren ervaring met de vragen over verloedering en

overlast. Overlast is een meer algemene omschrijving van situaties in de buurt die aanleiding geven tot onveiligheidsgevoelens. In de veiligheidsmonitor wordt de buurtgebonden overlast bevraagd aan de hand van enkele feiten of situaties. De respondenten wordt gevraagd: 'Ervaart u een bepaald feit of situatie als een probleem in uw buurt?' Ze kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: helemaal wel, eerder wel, eerder niet, helemaal niet en weet niet. Het betreft volgende feiten of situaties:

- a) Fietsendiefstal
- b) Diefstal UIT auto's
- c) Agressief verkeersgedrag
- d) Andere vormen van geluidsoverlast
- e) Bedreiging
- f) Bekladde muren en/of gebouwen
- g) Overlast van groepen jongeren
- h) Onaangepaste snelheid in het verkeer
- i) Vrouwen en mannen die op straat worden lastig gevallen
- j) Rommel op straat
- k) Aanrijdingen
- l) Vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes
- m) Inbraak in woningen of andere gebouwen
- o) Geweld
- p) Overlast verbonden aan druggebruik
- q) Autodiefstal

De indicator 'verloedering' is dus een weergave van een beperkt aantal overlastfenomenen, die allemaal te maken hebben met de kwaliteit van de fysieke infrastructuur in de buurt. Andere facetten van het overlastprobleem zouden in aparte indicatoren kunnen vertaald te worden.

Tenslotte dient ook vermeld te worden dat verloedering niet enkel een veiligheidsindicator is, maar ook kan dienst doen als een indicator voor het gebrek aan kwaliteit van de fysieke infrastructuur in de woonomgeving. Daarom kan deze indicator over verloedering samen bekeken worden met indicatoren over de netheid van de buurt, tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, tevredenheid over de woonomgeving (zowel in de buurt als de stad), langdurig leegstaande woningen, langdurig ongebruikte ruimte (panden en gronden), enz.

ROMMEL IN DE BUURT

Korte Definitie

Het aandeel inwoners die rommel in de buurt als een probleem ervaren.

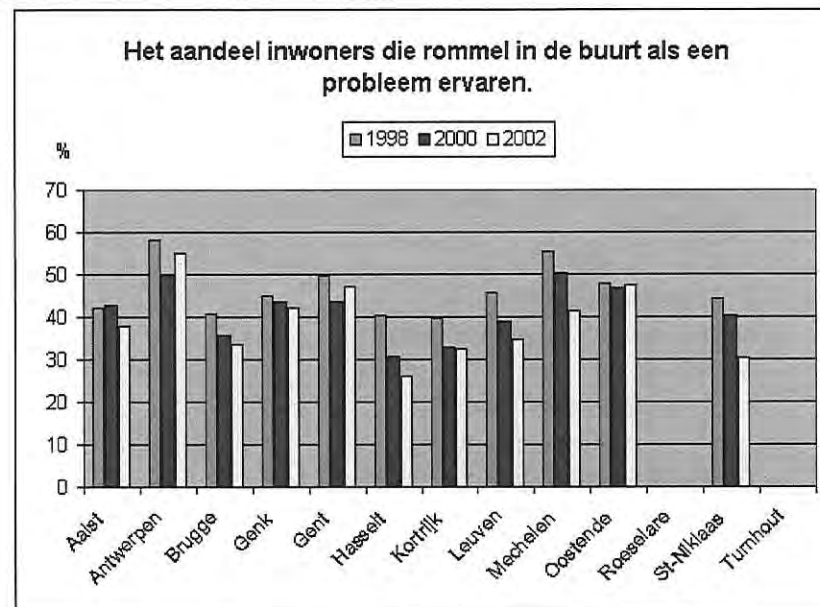
Uitgebreide Definitie

In de survey van de veiligheidsmonitor wordt volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad, behalve Roeselare en Turnhout: 'Ervaart u rommel op straat als een probleem in uw buurt?' De respondenten kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: helemaal wel, eerder wel, eerder niet, helemaal niet en weet niet. Wie antwoordde met 'helemaal wel' en 'eerder wel', werd in de teller opgenomen.

Meeteenheid

Percentage (%)

Het aandeel (%) inwoners die rommel in de buurt als een probleem ervaren.			
	1998	2000	2002
Aalst	42,2	42,7	38,0
Antwerpen	58,3	49,8	54,9
Brugge	40,7	35,7	33,7
Genk	45,1	43,7	42,0
Gent	49,5	43,7	47,0
Hasselt	40,5	30,9	26,0
Kortrijk	39,8	32,9	32,6
Leuven	45,7	39,0	34,6
Mechelen	55,4	50,3	41,4
Oostende	48,0	46,9	47,4
Roeselare	geen data	geen data	geen data
St-Niklaas	44,2	40,3	30,3
Turnhout	geen data	geen data	geen data

Toelichting

Wat opvalt is dat het aandeel van de mensen dat de rommel op straat als een probleem beschouwt in elke centrumstad schommelt om en bij de 40%. De verschillen tussen de steden zijn evenwel beperkt. Wat opvalt in 2002 is dat het aandeel van die mensen in Antwerpen nog altijd meer dan 50% van de inwoners vormt. Hasselt blijkt de enige stad te zijn waar het aandeel mensen dat de rommel op straat als een probleem ervaart kleiner is dan 30%. De andere steden zitten daartussen. Voor Roeselare en Turnhout zijn hier geen cijfers beschikbaar.

De evolutie moeten wij hier met de nodige omzichtigheid bekijken omwille van de beperkte steekproefgrootte (zie betrouwbaarheid). Enkel sterke stijgingen of dalingen kunnen wij op een betrouwbare manier interpreteren. We kunnen toch wel stellen dat het aandeel van mensen dat het aandeel van die mensen die rommel als een probleem beschouwen afneemt in de meeste steden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief -preventief - repressief - nazorg.
- e) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid én sociale contacten bevorderd worden.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.
- g) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/ buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- h) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- i) De publieke ruimte in de stad is van een hoogstaande kwaliteit en biedt het kader voor beeldende kunsten (kunst in openbare ruimte) en diverse (spon-tane) culturele activiteiten.
- j) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.

Compleetheid

Rommel op straat is een indicator voor de verloedering, dat op zijn beurt maar een deelaspect is van de overlast in de buurt. Overlastfenomenen zijn één van de vele problemen waarop de bekommernis inzake de integrale veiligheid in de stad van toepassing is. Om een meer compleet beeld te krijgen van de integrale veiligheid in de stad moet men over cijfers beschikken betreffende andere problemen zoals criminaliteit, brand, milieuhinder, verstoring van de openbare orde, enz.

Experts hebben pas enkele jaren ervaring met de vragen over verloedering en overlast. Overlast is een meer algemene omschrijving van situaties in de buurt die aanleiding geven tot onveiligheidsgevoelens. In de veiligheidsmonitor wordt de buurtgebonden overlast bevestigd aan de hand van enkele feiten of situaties. De respondenten wordt gevraagd: 'Ervaart u een bepaald feit of situatie als een probleem in uw buurt?' Ze kunnen telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden: helemaal wel, eerder wel, eerder niet, helemaal niet en weet niet. Het betreft volgende feiten of situaties:

- a) Fietsendiefstal
- b) Diefstal UIT auto's
- c) Agressief verkeersgedrag
- d) Andere vormen van geluidsoverlast
- e) Bedreiging
- f) Bekladde muren en/of gebouwen
- g) Overlast van groepen jongeren
- h) Onaangepaste snelheid in het verkeer
- i) Vrouwen en mannen die op straat worden lastig gevallen
- j) Rommel op straat
- k) Aanrijdingen
- l) Vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes
- m) Inbraak in woningen of andere gebouwen
- o) Geweld
- p) Overlast verbonden aan druggebruik
- q) Autodiefstal

De indicator 'verloedering' is dus een weergave van een beperkt aantal overlastfenomenen, die allemaal te maken hebben met de kwaliteit van de fysieke infrastructuur in de buurt. Andere facetten van het overlastprobleem zouden in aparte indicatoren kunnen vertaald te worden.

Tenslotte dient ook vermeld te worden dat verloedering niet enkel een veiligheidsindicator is, maar ook kan dienst doen als een indicator voor het gebrek aan kwaliteit van de fysieke infrastructuur in de woonomgeving. Daarom kan deze indicator over verloedering samen bekeken worden met indicatoren over de netheid van de buurt, tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, tevredenheid over de woonomgeving (zowel in de buurt als de stad), langdurig leegstaande woningen, langdurig ongebruikte ruimte (panden en gronden), enz.

Validiteit

In de veiligheidsmonitor wordt de buurtgebonden verloedering bevraagd aan de hand van een drie feiten of situaties. Voor meer informatie kunnen wij naar de indicator over de verloedering in de buurt doorverwijzen.

Op basis van de inschatting van experts kiezen wij de vraag over rommel op straat, als de best beschikbare aanduiding voor de verloedering in de buurt.

INTRA-FAMILIAAL GEWELD

Korte Definitie

Het aantal gevallen van intra-familiaal geweld per 1000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

Definitie is ook nog voorwerp van verder overleg. De samenwerking van verschillende actoren rond het intra-familiaal geweld dient nog op gang te komen. In het kader van die samenwerking dient werk gemaakt te worden van een duidelijke definitie van 'intra-familiaal geweld'.

De politie van de Voorkempen werkt met volgende definitie:

Intra-familiaal geweld heeft betrekking op elke vorm van geweld waarbij het slachtoffer en de dader lid zijn van éénzelfde gezin, en onder hetzelfde dak woont. Dit kan een voorzet voor een verder overleg zijn.

Beschrijving van de piste

Op de piste om relevante data te produceren over intra-familiaal geweld staan vele hinderpalen. Voor de hand liggend is nogal tijd de taboesfeer waarmee het onderwerp omgeven wordt. Dat heeft voor gevolg dat de registratie van de problemen de nodige aandacht vergt. Niet alleen is er de taboesfeer bij de registratie, maar ook de argumenten inzake privacy van de hulpverleners. Dat kunnen ook obstakels zijn om betrouwbare data te verzamelen. Deze en andere problemen inzake een betrouwbare en relevante dataverzameling kunnen mede opgelost worden door de samenwerking van actoren uit drie verschillende betrokken werelden, nl politie, welzijnsinstellingen (CAW's) en gezondheidszorg (zowel peilpraktijkennetwerk als vertrouwensartscentra). Onderzoek naar een bruikbare piste voor data-ontwikkeling over intra-familiaal geweld zou het nodige vertrouwen kunnen doen groeien om data uit de verschillende bronnen op één punt te verzamelen. Op die manier zouden er misschien data kunnen geproduceerd worden die een betrouwbaarder beeld schetsen van de problematiek van het intra-familiaal geweld.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op mensen en hun activiteiten die plaats vinden in een reeks van domeinen zoals het werk/de school, bij het ondernemen, bij verplaatsingen (verkeer, mobiliteit), bij het wonen (ongevallen thuis), bij de ontspanning (overlast).
- b) Een beleid rond integrale veiligheid besteedt gelijke aandacht aan feiten, onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens.
- c) De integrale veiligheidszorg in de stad richt zich op een reeks van problemen zoals criminaliteit, overlast, brand, milieuhinder en de verstoring van de openbare orde.
- d) Sociale rechtvaardigheid en creëren van kansen in alle levensdomeinen, vormen onderdeel van alle fasen van de volledige veiligheidsketen: pro-actief -preventief - repressief - nazorg.

Compleetheid

Het intra-familiaal geweld is een specifieke vorm van criminaliteit. Samen met andere vormen van criminaliteit vormt het maar een deel van de integrale veiligheid in de stad. Bijgevolg dienen wij deze indicator samen te bekijken met indicatoren die betrekking hebben op de onveiligheidsrisico's op geweld binnen de familie, de onveiligheidsgevoelens waarmee dat gepaard gaat, de opvang van de slachtoffers van dat soort geweld.

Ook de perceptie van de inwoners over het optreden van de politie- en veiligheidsdiensten bij intra-familiaal geweld is daarbij een belangrijk element.

SPREIDING VAN SOCIALE HUURWONINGEN

Korte Definitie

De spreiding van sociale huurwoningen is het aandeel sociale huurwoningen in de stad ten opzichte van het aandeel sociale huurwoningen in de stadsrand.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

Het aandeel sociale huurwoningen in de stad (resp. stadsrand) is de verhouding van het aantal sociale woningen in verhuring in de stad (resp. stadsrand), ten opzichte van het aantal huishoudens in de stad (resp. stadstand).

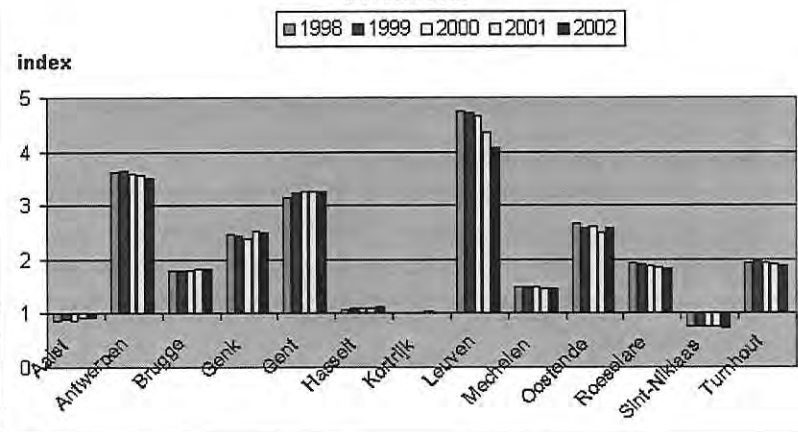
De stadsrand is de som van alle gemeenten die grenzen aan het grondgebied van de centrumstad zelf.

Meeteenheid

index

Aandeel sociale huurwoningen in de stad ten opzichte van het aandeel sociale huurwoningen in de stadsrand (index).					
	1998	1999	2000	2001	2002
Aalst	0,86	0,90	0,88	0,93	0,93
Antwerpen	3,62	3,66	3,60	3,56	3,51
Brugge	1,81	1,79	1,80	1,83	1,82
Genk	2,47	2,43	2,40	2,52	2,49
Gent	3,14	3,22	3,27	3,25	3,25
Hasselt	1,06	1,09	1,09	1,10	1,11
Kortrijk	1,02	1,00	1,01	1,03	1,01
Leuven	4,75	4,71	4,65	4,34	4,08
Mechelen	1,49	1,48	1,48	1,47	1,46
Oostende	2,66	2,59	2,60	2,51	2,59
Roeselare	1,93	1,90	1,89	1,85	1,83
Sint-Niklaas	0,77	0,77	0,76	0,75	0,74
Turnhout	1,95	1,97	1,94	1,91	1,89

Aandeel sociale huurwoningen in de stad ten opzichte van het aandeel sociale huurwoningen in de stadsrand.

Toelichting

De verhouding van één op één wijst naar een optimale spreiding van sociale huurwoningen in de stad ten opzichte van de stadsrand, zoals in Kortrijk en Hasselt. Is de verhouding kleiner dan 1, dan zijn er procentueel meer sociale huurwoningen in de stadsrand dan in de stad, zoals dit het geval is in Aalst en Sint-Niklaas. Is de verhouding groter dan 1, dan zijn er procentueel meer sociale huurwoningen in de stad dan in de stadsrand, zoals in alle overige steden. Neemt de factor toe dan vermindert de sociale mix op de regionale woningmarkt (stad versus stadsrand): de huishoudens die in die stadsrand wonen én sociale huurder zijn (met een inkomen beneden een inkomensgrens zoals is vastgesteld in het sociaal huurdecreet) wonen geconcentreerd in de kernstad. Zo benaderen Brugge, Roeselare en Turnhout de factor 2. Genk en Oostende benaderen factor 2,5. Gent en Antwerpen tonen ruim 3x zoveel sociaal huur-aanbod dan de stadsrand en worden gevolgd door Leuven met een factor hoger dan 4 in 2002.

Kijken we naar de evolutie over de afgelopen 5 jaar dan blijkt die verhouding stabiel in Brugge, Kortrijk en Oostende, wat betekent dat stad en stadsrand

dezelfde inspanningen leveren of geen uitbreiding kennen. Een daling betekent dat het aandeel sociale huurwoningen meer toeneemt in de stadsrand zoals in Antwerpen, Mechelen, Roeselare, Sint-Niklaas, Turnhout en het scherpst in Leuven. Een stijging zoals in Aalst, Genk, Hasselt en Gent betekent dat het aandeel sociale huurwoningen vooral in de stad toeneemt door uitbreiding van het patrimonium, eerder dan een afname van het aantal huishoudens zoals we uit de basisdata kunnen afleiden.

Bij deze verhouding komt enkel het evenwicht tussen de stad en de stadsrand in beeld, los van het reële aantal of aandeel sociale huurwoningen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- b) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd. Er is respect voor buurt- en woongebondenheid.
- d) Een leefbare stad kent een sociale mix op stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.
- e) In de stad zijn de instrumenten in het woonbeleid afgestemd op de regionale woningmarkt.

Compleetheid

Gelet op de bekommernis inzake woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen, zowel in de stad als de stadsrand, leest men ook andere indicatoren die de druk op de stedelijke woningmarkt weergeven zoals kandidaat-huurders en de wachttijden voor toewijzing van een sociale woning. Maar ook het absolute aantal en het aandeel sociale huurwoningen achter deze sociale mix zijn belangrijk voor een sociaal woonbeleid.

Binnen dezelfde bekommernis moeten ook de indicatoren over de woonkosten, over de betaalbaarheid van het wonen en over de betaalproblemen van de woonkosten; over de woningkwaliteit en over de langdurige leegstand gelezen worden.

Validiteit

Bij de beoordeling van de van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Het aandeel sociale huurwoningen wordt doorgaans berekend op het totale woningbestand. Vanuit de bekommernis over de spreiding die ook steunt op de afstemming vraag/aanbod in de stedelijke woningmarkt gaat het om de verhouding van de sociale huurwoningen tot het aantal huishoudens, eerder dan de verhouding van de sociale huurwoningen tot het totale woningbestand. Dit geeft een beter beeld van een potentiële vraag en de rol die de sociale huurmarkt zou kunnen spelen in het kader van betaalbaar en kwalitatief wonen. Het aantal huishoudens ligt 13% lager dan het aantal woongelegenheden van het Kadaster (leegstand, tweede verblijven, etc.).

Bij huishoudens wordt uitgegaan van domicilie en hoofdverblijfplaats. De huishoudens zonder domicilie zoals studentenhuishoudens die nog ingeschreven staan bij de ouders of illegalen zorgen wel voor een onderschatting van het reële aantal huishoudens, vooral in steden als Antwerpen, Gent en Leuven.

De spreiding en de sociale mix op de regionale woningmarkt wordt dus gedekt door deze indicator voor zover men zich kan vinden in de verhouding tussen kernstad en stadsrand, in casu de gordel van aangrenzende gemeenten en niet de 'buitengemeenten'. De administratieve grenzen van de centrumsteden en hun omliggende gemeenten vallen niet noodzakelijk samen met de morfologische stadsagglomeratie (dichtheid, typologie en woonproblematiek). In die zin is de keuze voor 'omliggende gemeenten' en dus de geldigheid van deze indicator beperkt. Belangrijk is hier het meer 'bestuurlijk' engagement op de sociale woningmarkt.

De indicator heeft betrekking op ca 90% van het 'sociaal verhuurd' patrimonium. De resterende 10% van die 'sociale' woningmarkt zijn huurwoningen van de gemeente, het OCMW en de sociale verhuurkantoren en vallen nog buiten het sociaal huurstelsel.

Een verhouding van één op één wijst op een evenwichtige spreiding van sociale huurwoningen tussen de stad en de stadsrand. Met een evenwichtige spreiding neemt de kans op een sociale mix toe. In deze indicator wordt een antwoord geformuleerd op de vraag hoe de stad en stadsrand zich tot elkaar verhouden qua aanbod op de sociale huurmarkt, of er al dan niet een evenwicht is tussen stad en stadsrand. Er worden geen uitspraken gedaan over de rol die de sociale huisvestingssector speelt in de stedelijke woningmarkt (zoals het aandeel sociale huurwoningen ten opzichte van alle woningen).

KANDIDATEN VOOR SOCIALE HUURWONINGEN.

Korte Definitie

Aantal kandidaten op de wachtlijst voor een sociale huurwoning.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

Een kandidaat voor een sociale huurwoning is ieder persoon die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden en zich laat inschrijven in het (wacht)register bij één of meer sociale huisvestingsmaatschappijen. Per SHM wordt een dossier aangeemaakt dat actief blijft zolang de persoon kandidaat is. Een dossier vermeldt de huidige woongemeente en de gemeente(s) waar de kandidaat bij voorkeur een woning wenst te krijgen.

Er zijn twee mogelijkheden om te tellen, en daarom werd deze indicator ont-dubbeld:

- a) kandidaten voor sociale huurwoningen in de stad
- b) kandidaten uit de stad voor sociale huurwoningen

KANDIDATEN VOOR SOCIALE HUURWONINGEN IN DE STAD

Korte Definitie

Aantal kandidaten voor een sociale huurwoning die in de stad willen wonen.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

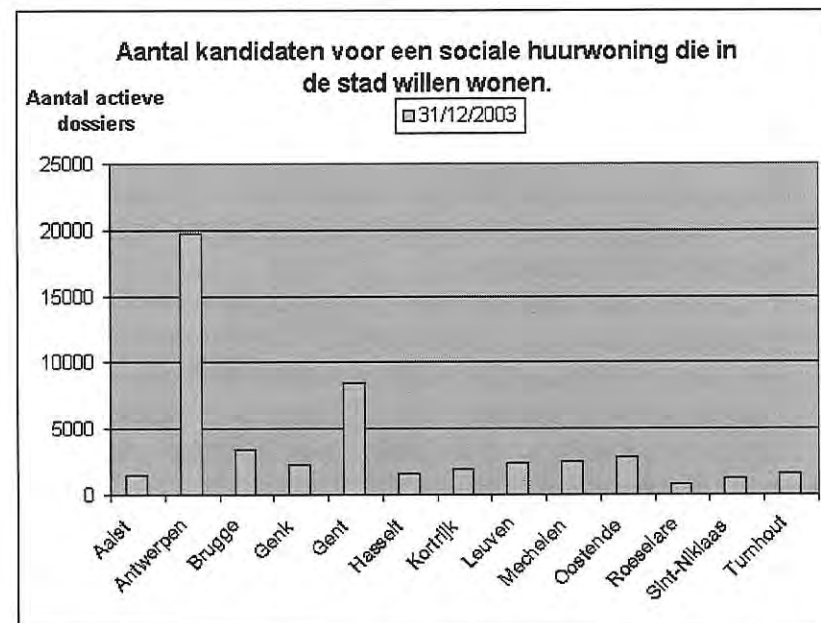
Een kandidaat voor een sociale huurwoning is ieder persoon die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden en zich laat inschrijven in het (wacht)register bij één of meer sociale huisvestingsmaatschappijen. Per SHM wordt een dossier aangeemaakt dat actief blijft zolang de persoon kandidaat is.

In deze indicator zijn de dossiers van de kandidaat-huurders die bij voorkeur in de stad willen wonen opgenomen.

Meeteenheid

Absolute aantallen

Aantal kandidaten voor een sociale huurwoning die in de stad willen wonen.	
	31/12/2003
Aalst	1434
Antwerpen	19791
Brugge	3450
Genk	2308
Gent	8417
Hasselt	1649
Kortrijk	1914
Leuven	2378
Mechelen	2560
Oostende	2878
Roeselare	803
Sint-Niklaas	1254
Turnhout	1561

Toelichting

Op 31/12/2003 tellen de 13 steden samen ca 52.000 dossiers op de wachtlijst voor een woning in de stad. Enkel voor Antwerpen zijn er 20.000 kandiderende dossiers, in Gent overstijgt de vraag 8.000. Brugge telt bijna 3.500 kandiderende dossiers; Genk, Leuven, Mechelen en Oostende tellen er meer dan 2.000. Alleen Roeselare komt onder de 1.000.

Elke dossier geeft aan dat de vraag het lokale huuraanbod overtreft. Hoe meer kandidaten, hoe groter de vraag.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- b) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd.
- d) Een leefbare stad kent een sociale mix op stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.

Aanvulling:

In een duurzame en leefbare stad zijn er voldoende sociale woningen om de druk op de stedelijke woningmarkt te doen afnemen.

Compleetheid

Niet alle huishoudens genieten woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen. Stijgende prijzen op de private huur- en koopmarkt zullen daarom een weerslag hebben op de sociale huurmarkt, door een stijgende vraag aan woningen. De indicatoren over 'huishoudens die een middelgrote huur- of koopwoning zouden kunnen betalen', 'woonkosten op het gezinsinkomen', en 'huishoudens die regelmatig problemen hebben om de woonkosten te betalen' geven die spanningen op de private woningmarkt weer. Ook de indicatoren over de woningkwaliteit en de langdurige leegstand moeten binnen deze bekommernis gelezen worden.

Deze indicator betreft het aantal kandidaten voor een sociale huurwoning in de stad en toont de behoefte aan een betaalbare huurwoning met woonzekerheid. Hoe meer kandidaten op een wachtlijst, hoe groter de druk op de stedelijke sociale huurmarkt. Deze indicator moet gelezen worden samen met de wachttijden, tussen het moment van inschrijving in het wachtregister en toewijzing van een sociale woning, en de kandidaat-huurders uit de stad - hoeveel stadsbewoners zijn op zoek naar een sociale woning. Tenslotte kan ook het aantal sociale huurwoningen en de vraag volgens de grootte van het gezin het beeld

vervolledigen. Zo wordt duidelijk waar de lokale sociale huurmarkt tekort schiet en in welke woningtypes.

In de indicator over de spreiding van de sociale huurwoningen zijn ook gegevens opgenomen over het aandeel sociale huurwoningen onder alle woongelegenheden van de stad. In combinatie met het aantal aanvragen voor sociale huurwoningen schetst dit een completer beeld van de werkelijke druk op de sociale huurwoningmarkt.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

De indicator heeft **alleen** betrekking **op de kandidaten voor** ca 90% van het 'sociaal verhuurd' patrimonium. De resterende 10% van die 'sociale' woningmarkt zijn huurwoningen van de gemeente, het OCMW en de sociale verhuurkantoren en vallen nog buiten (het wachtregister volgens) het sociaal huurstelsel.

Er zijn meer actieve dossiers dan er kandidaat-huurders zijn: een kandidaat-huurder kan zich in verschillende SHM's inschrijven, waardoor hij meerdere dossiers opent. In Vlaanderen vertegenwoordigen 90.339 dossiers 73.228 kandidaat-huurders, er zijn dus 23% meer dossiers dan kandidaat-huurders (31/12/2003).

Bovendien moet deze indicator met enige voorzichtigheid vergeleken worden met de indicator over het aantal kandidaat-huurders uit de stad: daar gaat het om unieke kandidaat-huurders: dit betekent dat iedere kandidaat huurder slechts één maal geteld wordt, ongeacht het aantal SHM's waar hij een dossier

KANDIDATEN UIT DE STAD VOOR SOCIALE HUURWONINGEN

Korte Definitie

Aantal ingeschreven kandidaten voor een sociale huurwoning die in de stad wonen.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

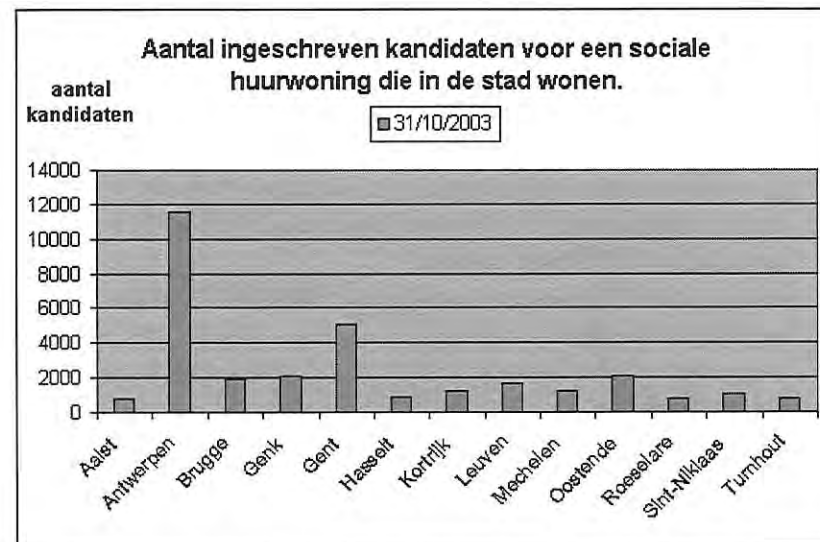
Een kandidaat voor een sociale huurwoning is elk persoon die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden, die zich laat inschrijven in het (wacht)register bij één of meer sociale huisvestingsmaatschappijen.

In deze indicator zijn enkel de kandidaten die in de stad wonen weerhouden.

Meeteenheid

Personen (absolute aantallen)

Aantal ingeschreven kandidaten voor een sociale huurwoning die in de stad wonen.	
	31/10/2003
Aalst	791
Antwerpen	11512
Brugge	1964
Genk	2111
Gent	5078
Hasselt	893
Kortrijk	1190
Leuven	1667
Mechelen	1266
Oostende	2061
Roeselare	779
Sint-Niklaas	1039
Turnhout	780

Toelichting

Op 31/12/2003 tellen de 13 steden samen ca. 31.131 kandidaat-huurders die in een centrumstad wonen en op de wachtlijst staan voor een sociale woning. Antwerpen telt ca 11.500 aanvragers en Gent ca 5.000: in de grote steden is - meegaand met het inwonersaantal en het aanbod aan sociale woningen - de vraag naar sociaal wonen uiteraard hoog (toch ca 4% kandidaat-huurders onder de huishoudens). Brugge, Genk en Oostende volgen met ruim 2.000 kandidaat-huurders onder de stadsbewoners (tussen de 3,3% en 4,8% van de huishoudens) terwijl Brugge en Oostende ongeveer eenzelfde sociaal huurpatrimonium hebben als bijvoorbeeld Leuven, Mechelen of Genk.

Elke kandidaat op een wachtlijst geeft aan dat de vraag het lokale huuraanbod overtreft. Hoe meer kandidaten uit de stad, hoe groter de vraag in de stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- b) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd.
- d) Een leefbare stad kent een sociale mix op stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.

Aanvulling:

In een duurzame en leefbare stad zijn er voldoende sociale woningen om de druk op de stedelijke woningmarkt te doen afnemen.

Compleetheid

Niet alle huishoudens genieten woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen. Stijgende huurprijzen op de private huur- en koopmarkt zullen daarom een weerslag hebben op de sociale huurmarkt, door een stijgende vraag aan woningen. De indicatoren over 'huishoudens die een middelgrote huur- of koopwoning zouden kunnen betalen', 'woonkosten op het gezinsinkomen', en 'huishoudens die regelmatig problemen hebben om de woonkosten te betalen' geven die spanningen op de private woningmarkt weer. Ook de indicatoren over de woningkwaliteit en de langdurige leegstand moeten binnen deze bekommernis gelezen worden.

Deze indicator betreft het aantal kandidaten voor een sociale huurwoning, die in de stad wonen en toont hun behoefte aan een betaalbare huurwoning met woonzekerheid. Meer kandidaten op een wachtlijst geeft aan dat de nood groeit wat een indicatie geeft van onvoldoende afstemming van het lokale huuraanbod op de vraag. Deze indicator moet gelezen worden samen met de kandidaten voor sociale huurwoningen in de stad. Want naast de nood voor de stadsbewoners kan de druk op een stad zoveel groter zijn omdat kandidaat-huurders ook van buiten de stad komen. Een andere indicator is de wachttijd tussen het moment van inschrijving in het wachtregister en de toewijzing van een sociale

huurwoning en hier speelt natuurlijk de doorstroming een belangrijke rol. Ook kan het aantal sociale huurwoningen en de vraag volgens de grootte van het gezin het beeld vervolledigen. Zo wordt duidelijk waar de lokale sociale huurmarkt tekort schiet en in welke woningtypes.

In de indicator over de spreiding van de sociale huurwoningen zijn ook gegevens opgenomen over het aandeel sociale huurwoningen onder alle woongelegenheden van de stad. In combinatie met het aantal aanvragen voor sociale huurwoningen schetst dit een completer beeld van de werkelijke druk op de sociale huurwoningmarkt.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

De indicator heeft **alleen** betrekking **op de kandidaten voor** ca 90% van het 'sociaal verhuurd' patrimonium. De resterende 10% van die 'sociale' woningmarkt zijn huurwoningen van de gemeente, het OCMW en de sociale verhuurkantoren en vallen nog buiten (het wachtregister volgens) het sociaal huurstelsel.

De kandidaat, wonende in een bepaalde stad, kan interesse hebben in een woning buiten de stad (emigratie). Of een kandidaat, wonende buiten de stad, kan interesse hebben voor een woning in de stad (immigratie). De eerste kandidaat wordt hier meegeteld, de tweede blijft hier buiten beschouwing (zie kandidaten in de stad). We kennen dus de nood van de stadsbewoners.

Een kandidaat-huurder vertegenwoordigt niet per definitie een reeds bestaand huishouden: het aantal gezinshoofden als kandidaat-huurder ligt voor de centrumsteden gemiddeld 19% lager dan het totale aantal kandidaat-huurders. Dit verschil kan worden verklaard doordat niet-gezinshoofden ook een aanvraag doen, bijvoorbeeld beide ouders schrijven zich in of de zoon/dochter die alleen wenst te gaan wonen. Door de vaak lange wachttijden wordt dit fenomeen nog in de hand gewerkt, omdat men zeker speelt om binnen enkele jaren een woning te kunnen krijgen. Door alle kandidaat-huurders te tellen wordt een overschatting gemaakt van het aantal huishoudens dat een sociale huurwoning wenst.

Het gaat om unieke kandidaat-huurders: dit betekent dat iedere kandidaat huurder slechts één maal geteld wordt.

WACHTTIJDEN SOCIALE HUURWONINGEN

Korte Definitie

De wachttijden van kandidaat-huurders voor een sociale huurwoning in de stad.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

Een kandidaat-huurder is een persoon die zich heeft ingeschreven bij een sociale huisvestingsmaatschappij in het register van de kandidaat-huurders (ook wachtlijst genoemd).

Er kunnen twee wachttijden gedefinieerd worden:

- a) de wachttijd als de tijd dat kandidaat-huurders ingeschreven zijn in het register, tot het ogenblik waarop hij een sociale huurwoning toegewezen krijgt.
- b) de wachttijd als de tijd dat kandidaat-huurders ingeschreven zijn in het register op het ogenblik van een momentopname.

De indicator werd ontdudd naar de twee interpretaties van wachttijd.

WACHTTIJDEN BIJ TOEKENNING SOCIALE HUURWONINGEN

Korte Definitie

De wachttijd bij toekenning van sociale huurwoningen is de mediaan van de wachttijden bij toekenning van een sociale huurwoning in de stad.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

Een kandidaat-huurder is een persoon die zich heeft ingeschreven bij een sociale huisvestingsmaatschappij in het register van de kandidaat-huurders (ook wachtlijst genoemd).

De wachttijd is de tijd dat een kandidaat-huurder is ingeschreven in het register, tot het ogenblik waarop hij een sociale huurwoning toegewezen krijgt.

De mediaan is de middelste van de wachttijden van alle kandidaat-huurders die in de stad in hetzelfde jaar een woning toegewezen kregen.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Sinds 2004 beschikt de VHM over een databank van alle kandidaat-huurders, gebaseerd op de bestanden van bijna alle Vlaamse Sociale Huisvestingsmaatschappijen (SHM's). Een kandidaat kan zich in meerdere SHM's tegelijk inschrijven, waar hij telkens een ander dossier krijgt. Iedere kandidaat-huurder wordt uniek geïdentificeerd door middel van het inschrijvingsnummer van de Sociale Zekerheid (INSZ) of het rijksregisternummer, onafhankelijk van het aantal dossiers dat hij heeft. Als een kandidaat-huurder een woning toegewezen krijgt, wordt aan het corresponderende dossier de status 'toegewezen' gegeven. Dit is het dossier van de SHM waar hij een sociale huurwoning kreeg. Dossiers bij andere SHM's worden dan geschrapt.

Om de wachttijd voor sociale woningen te berekenen mogen enkel de toegewezen dossiers in aanmerking genomen worden (in 2003 zijn dit er 9.210 voor Vlaanderen, met een mediaan wachttijd van 463 dagen, of 1 jaar en drie maanden). De VHM kan reeds de mediaan van de wachttijd van toegewezen

woningen in de stad berekenen van de kandidaat-huurders die slechts één voorkeurgemeente hadden (van een toegewezen dossier wordt verondersteld dat de kandidaat in de voorkeurgemeente woont); maar dit gaat slechts om 72% van alle kandidaat-huurders. Bovendien blijkt dat de data niet voor iedere stad even betrouwbaar zijn: afhankelijk van de SHM wordt vaak systematisch geen enkele of weinig voorkeurgemeente ingevuld. Dit is slechts een benadering van de werkelijkheid, en de resultaten zijn te raadplegen op http://www.vhm.be/PROF2004/Statistieken/Statistieken_start.htm

Het is echter mogelijk om op een veel correctere manier de mediaan van de wachttijd te bepalen. In het geval dat er meerdere voorkeurgemeentes waren, kan de gemeente waar de kandidaat-huurder een woning toegewezen kreeg achterhaald worden door koppeling van de toegewezen dossiers aan de bestanden van de SHM's, waaruit de woongemeente -enige tijd na toekenning van de woning- kan afgeleid worden.

Zo weet men voor ieder toegewezen dossier de uiteindelijke wachttijd en de toegewezen gemeente, waaruit de mediaan van de wachttijd voor de toegewezen dossiers in één bepaalde gemeente gehaald kan worden.

De berekening hiervan kan uitgevoerd worden door de VHM.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd.
- Een leefbare stad kent een sociale mix op stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.

Aanvulling:

Zolang een huishouden op een wachtlijst staat voor een sociale woning kan men ervan uitgaan dat dit huishouden zijn woonsituatie wil verbeteren en een specifieke nood heeft, namelijk een kwaliteitsvolle woning tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid. In een leefbare en duurzame stad verwacht men binnen een redelijke termijn een geschikte woning te vinden op de lokale woningmarkt.

Compleetheid

Niet alle huishoudens genieten woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen. Stijgende prijzen op de private huur- en koopmarkt zullen daarom een weerslag hebben op de sociale huurmarkt, door een stijgende vraag aan woningen. De indicatoren over 'huishoudens die een middelgrote huur- of koopwoning zouden kunnen betalen', 'woonkosten op het gezinsinkomen', en 'huishoudens die regelmatig problemen hebben om de woonkosten te betalen' geven die betaalbaarheid op de woningmarkt weer. Ook een tekort aan kwalitatieve woningen op de private markt kan de nood aan een sociale woning verscherpen.

De gemiddelde wachttijd moet gelezen worden samen met de gemiddelde wachttijd op de wachtlijst, het aantal sociale huurwoningen, het aantal kandidaat-huurders alsook het aantal toewijzingen en de doorstroming op de sociale huurmarkt om een inschatting te kunnen maken van de omvang van de problematiek. Eigen aan de sociale huurmarkt is de woonzekerheid zolang men aan de criteria voor toewijzing voldoet. Hebben huurders het financieel moeilijk of hebben ze bijvoorbeeld een respectabele leeftijd dan zal de doorstroming beperkt zijn. Dus naast het tempo van woninguitbreiding zullen factoren als leeftijd, gezinssituatie of inkomenssituatie van de 'zittende huurders' mee spelen in de snelle/trage doorstroming of beschikbaarheid van woningen.

In de indicator over de spreiding van de sociale huurwoningen zijn ook gegevens opgenomen over het aandeel sociale huurwoningen onder alle woongelegenheden van de stad. In combinatie met het aantal aanvragen voor sociale huurwoningen schetst dit een completer beeld van de werkelijke druk op de sociale huurwoningmarkt.

WACHTTIJDEN OP WACHTLIJSTEN SOCIALE HUURWONING

Korte Definitie

Mediaan van de wachttijd op de wachtlijst voor een sociale huurwoning in de stad.

Uitgebreide Definitie

Sociale huurwoningen zijn de woningen in beheer van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij (SHM) die verhuurd zijn conform de regels van het sociaal huurdecreet aan huishoudens met een bescheiden inkomen (beneden een vastgestelde inkomensgrens).

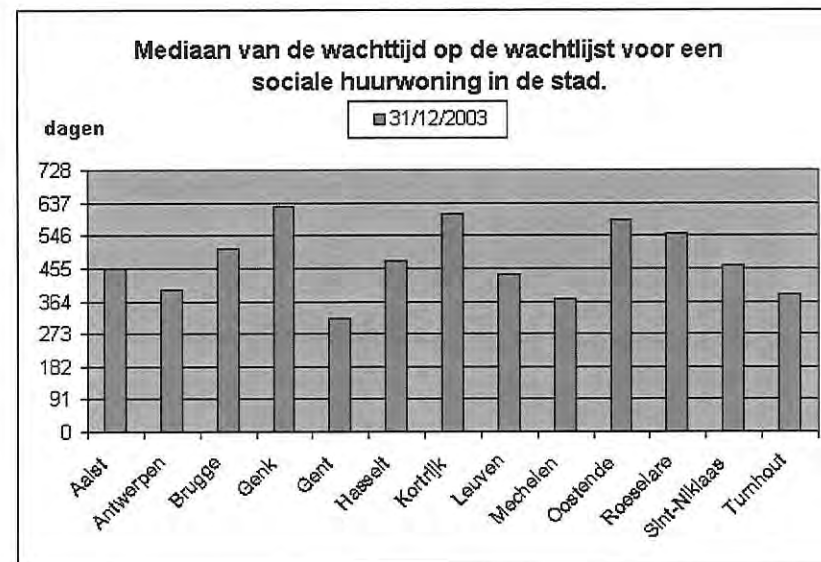
Een kandidaat-huurder voor een woning in de stad is een persoon die zich heeft ingeschreven bij een sociale huisvestingsmaatschappij in het register van de kandidaat-huurders (ook wachtlijst genoemd), en die de stad als gewenste woongemeente (voorkeursgemeente) opgeeft.

De wachttijd is de tijd dat een kandidaat-huurder is ingeschreven in het register op het ogenblik van een momentopname, m.a.w. het is de tijd tussen het openen van het (actieve) dossier en de momentopname. De mediaan van de wachttijd is het middelste van de wachttijden van de actieve dossiers van alle kandidaat-huurders op de wachtlijst op een momentopname.

Meeteenheid

Aantal dagen

Mediaan van de wachttijd op de wachtlijst voor een sociale huurwoning in de stad.		
31/12/2003		
Aalst	1 jr 3 mnd	456 dagen
Antwerpen	1 jr 1 mnd	397 dagen
Brugge	1 jr 5 mnd	511 dagen
Genk	1 jr 9 mnd	629 dagen
Gent	10 mnd	315 dagen
Hasselt	1 jr 4 mnd	477 dagen
Kortrijk	1 jr 8 mnd	607 dagen
Leuven	1 jr 2 mnd	438 dagen
Mechelen	1 jr 0 mnd	372 dagen
Oostende	1 jr 7 mnd	588 dagen
Roeselare	1 jr 6 mnd	552 dagen
Sint-Niklaas	1 jr 3 mnd	461 dagen
Turnhout	1 jr 1 mnd	383 dagen

Toelichting

De mediaan van de wachttijd van de actieve dossiers varieert van minimum 10 maanden in Gent tot 1 jaar en 9 maanden in Genk, met de andere steden ertussen gespreid. Dit betekent dat, op het ogenblik van de momentopname, de helft van de kandidaten langer en korter dan die tijd op de wachtlijst staat.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- b) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd.
- d) Een leefbare stad kent een sociale mix op stadsniveau, in de stadsrand en het buitengebied.

Aanvulling:

Zolang een huishouden op een wachtlijst staat voor een sociale woning kan men ervan uitgaan dat dit huishouden zijn woonsituatie wil verbeteren en een specifieke nood heeft, namelijk een kwaliteitsvolle woning tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid. In een leefbare en duurzame stad verwacht men binnen een redelijke termijn een geschikte woning te vinden op de lokale woningmarkt.

Compleetheid

Niet alle huishoudens genieten woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen. Stijgende prijzen op de private huur- en koopmarkt zullen daarom een weerslag hebben op de sociale huurmarkt, door een stijgende vraag aan woningen. De indicatoren over 'huishoudens die een middelgrote huur- of koopwoning zouden kunnen betalen', 'woonkosten op het gezinsinkomen', en 'huishoudens die regelmatig problemen hebben om de woonkosten te betalen' geven die betaalbaarheid op de woningmarkt weer. Ook een tekort aan kwalitatieve woningen op de private markt kan de nood aan een sociale woning verscherpen.

Deze indicator moet gelezen worden samen met het aantal sociale huurwoningen, het aantal kandidaat-huurders alsook het aantal toewijzingen en de doorstroming op de sociale huurmarkt om een inschatting te kunnen maken van de omvang van de problematiek. Eigen aan de sociale huurmarkt is de woonze-

kerheid zolang men aan de criteria voor toewijzing voldoet. Hebben huurders het financieel moeilijk of hebben ze bijvoorbeeld een respectabele leeftijd dan zal de doorstroming beperkt zijn. Dus naast het tempo van woninguitbreiding zullen factoren als leeftijd, gezinssituatie of inkomenssituatie van de 'zittende huurders' mee spelen in de snelle/trage doorstroming of beschikbaarheid van woningen.

In de indicator over de spreiding van de sociale huurwoningen zijn ook gegevens opgenomen over het aandeel sociale huurwoningen onder alle woongelegenheden van de stad. In combinatie met het aantal aanvragen voor sociale huurwoningen schetst dit een completer beeld van de werkelijke druk op de sociale huurwoningmarkt.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

De indicator heeft bij benadering betrekking op ca 90% van het 'sociaal verhuurd' patrimonium. De resterende 10% heeft betrekking op de huurwoningen van de gemeente, het OCMW en de sociale verhuurkantoren.

De voorkeurgemeenten die in het dossier opgegeven zijn op de momentopname worden in rekening gebracht; er wordt geen rekening gehouden met het tijdstip waarop de voorkeurgemeente in het dossier toegevoegd werd.

Achter een lange wachttijd van actieve dossiers kan een klein aantal wachtenden schuil gaan. Dit betekent dat voor een klein aantal huishoudens de situatie die weliswaar een permanent karakter heeft problematisch is: er is een tekort aan sociale huurwoningen of een te kleine doorstroming in de sociale huurwoningen. Een korte wachttijd in combinatie met een grote groep kandidaat-huurders kan wijzen op een vlotte doorstroming op de sociale huurmarkt.

De mediaan betekent dat er 50% kandidaten op de wachtlijst staan die langer wachten en 50% die minder lang wachten. Het is niet gekend in welke tijd een woning toegekend wordt eenmaal men de mediaan van de wachttijd heeft bereikt (dit kan meer of minder lang duren als de tijd vooraleer de mediaan bereikt werd).

OVERMATIGE LEEGSTAND VAN WONINGEN

Korte Definitie

Overmatig aandeel woningen dat feitelijk leeg staat.

Uitgebreide Definitie

Een woning wordt beschouwd als 'feitelijk leegstaand' wanneer ze gedurende een bepaalde periode niet meer wordt gebruikt in overeenstemming met de woonfunctie.

Het overmatig aandeel leegstaande woningen is het aandeel feitelijke leegstaande woningen bovenop de frictieleegstand.

De frictieleegstand is de functionele leegstand die mobiliteit op de woningmarkt mogelijk maakt.

Het totaal aantal woningen is de som van het aantal woningen in buildings en appartementsgebouwen, het aantal huizen in gesloten bebouwing, huizen in halfopen bebouwing, huizen in open bebouwing, hoeven en kastelen, zoals geregistreerd bij het Kadaster.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

De feitelijke leegstand van woongebouwen (geheel of gedeeltelijke) kan men kennen door een telling te verrichten op de onbewoonde woonadressen, dit zijn de kadastrale woonpercelen, getoetst aan waterverbruik en leegstand op terrein. Het energieverbruik (water, gas, elektriciteit) en de aansluiting op het net (abonnementen) zijn belangrijke indicaties of de woning al dan niet bewoond is. Zo kan men een inzicht krijgen op de feitelijke leegstand, en kan men het aandeel feitelijke leegstaande woningen ten opzichte van alle woningen in de stad berekenen.

Men moet evenwel altijd rekening houden met een 'frictieleegstand' in de stad (ongeveer 2,5 à 3% van het totale woningbestand). Een afwijking van deze frictieleegstand kan gedefinieerd worden als een overmatige leegstand van woningen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefbare woonoppervlakte, in basiscomfort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.
- c) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- d) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- e) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

Aanvulling:

Frictieleegstand is nodig voor de opvang van de mobiliteit op de woningmarkt, maar bovenmatige en vooral langdurige leegstand van het woningbestand is onaanvaardbaar. Samen met de verwaarlozing van het woningbestand is dit aanleiding tot (meer) verkrotting en kankerplekken in de stad terwijl de spanning tussen vraag en kwalitatief aanbod (en dus de woningprijs) toeneemt. Door in te grijpen kan het aanbod aan gezond en comfortabel wonen worden uitgebreid. De (her)invulling van de beschikbare ruimte getuigt bovendien van een zorgvuldig ruimtegebruik. In een leefbare en duurzame stad worden eigenaars aangespoord om te investeren in hun panden en ze beschikbaar te stellen op de woningmarkt.

Compleetheid

Betreffende de bekommernis over de kwaliteit van de woonomgeving moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de tevredenheid van de woonomgeving (buurt-stad) en de indicatoren over migraties. Bij deze bekommernis moeten ook andere indicatoren in beeld gebracht worden: deze over de tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, over de subjectieve verkeersonveiligheid in de eigen woonbuurt, over de groenindruk van de eigen buurt, over de geluidshinder, en over de tevredenheid van de architecturale uitstraling van de stad.

In het kader van de bekommernis over woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over de woningkwaliteit; de indicatoren over de kandidaten en de wachttijden voor sociale huurwoningen, de woonkosten, de betaalmoelijkheden bij het wonen en de betaalbaarheid van het wonen.

Met betrekking tot zorgvuldig ruimtegebruik wordt de langdurige leegstand samen gelezen met de indicatoren over langdurig ongebruikte ruimte en ruimte-efficiëntie.

LANGDURIG LEEGSTAANDE WONINGEN

Korte Definitie

Aandeel woningen dat langer dan 1 jaar leegstaat.

Uitgebreide Definitie

Het aantal langdurig leegstaande woningen ten opzichte van het totale aantal woningen in de stad.

Een woning wordt beschouwd als 'langdurig leegstaand' wanneer ze gedurende minstens 12 opeenvolgende maanden niet gebruikt wordt in overeenstemming met de woonfunctie. Deze woning staat geregistreerd voor heffing op leegstand en verkrotting (HOLV). Woning staat hier voor 'dossier'.

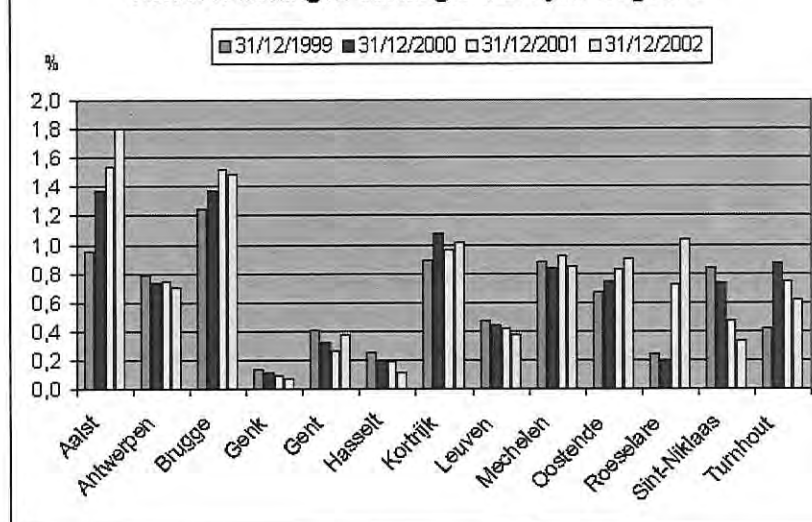
Het totale aantal woningen is de som van het aantal woningen in buildings en appartementsgebouwen, het aantal huizen in gesloten bebouwing, huizen in halfopen bebouwing, huizen in open bebouwing, hoeven en kastelen, zoals geregistreerd bij het Kadaster.

Meeteenheid

Percentage

Aandeel woningen dat langer dan 1 jaar leegstaat (%).				
	31/12/1999	31/12/2000	31/12/2001	31/12/2002
Aalst	0,95	1,37	1,54	1,80
Antwerpen	0,78	0,74	0,74	0,71
Brugge	1,24	1,38	1,52	1,49
Genk	0,13	0,11	0,09	0,08
Gent	0,41	0,32	0,26	0,38
Hasselt	0,26	0,20	0,19	0,12
Kortrijk	0,89	1,08	0,97	1,02
Leuven	0,47	0,44	0,42	0,38
Mechelen	0,88	0,84	0,93	0,85
Oostende	0,67	0,74	0,83	0,90
Roeselare	0,24	0,19	0,72	1,04
Sint-Niklaas	0,84	0,73	0,47	0,34
Turnhout	0,42	0,87	0,74	0,62

Aandeel woningen dat langer dan 1 jaar leegstaat.

Toelichting

We zien dat het hoogste aandeel langdurig leegstaande woningen zich bevindt in Aalst, en het laagste aandeel in Genk.

Globaal neemt het aandeel langdurige leegstand toe. Uitzondering is de scherpe daling in Sint-Niklaas, beperkte daling ook in Hasselt en Genk. In Leuven blijft de leegstand constant rond 0,5%. Genk, Gent en Hasselt blijven in 2002 onder de 0,5%; Antwerpen, Mechelen, Sint-Niklaas en Turnhout blijven onder 1%. Brugge overstijgt 1,5% en Aalst 2%.

Enerzijds heeft de werkelijke langdurige leegstand een belangrijke invloed op de resultaten, anderzijds de inspanning van de gemeente met betrekking tot inventarisatie van de leegstand.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefbare woonoppervlakte, in basiscomfort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.
- c) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- d) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- e) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.
- f) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

Compleetheid

Betreffende de bekommernis over de kwaliteit van de woonomgeving moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de tevredenheid van de woonomgeving (buurt-stad) en de indicatoren over migraties. Bij deze bekommernis moeten ook andere indicatoren in beeld gebracht worden: deze over de tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, over de subjectieve verkeersonveiligheid in de eigen woonbuurt, over de groenindruk van de eigen buurt, over de geluidshinder, en over de tevredenheid van de architecturale uitstraling van de stad.

In het kader van de bekommernis over woonzekerheid moet deze indicator samen gelezen worden met de indicatoren over de kandidaten en de wachttijden voor sociale huurwoningen, de woonkosten, de betaalmoelijkheden bij het wonen en de betaalbaarheid van het wonen.

Naast de leegstand is ook de verwaarlozing van gebouwen een reële bekommernis. Hoewel verwaarlozing en leegstand vaak samen gaan, gebeurt het vaak dat verwaarloosde woningen nog steeds bewoond worden. De indicator over de woningkwaliteit schetst een beeld van de kwaliteit van alle stedelijke woningen, niet louter van het aandeel problematische gevallen.

Deze indicator geeft een beeld van de 'hardnekkige' leegstand, panden die over een lange periode niet beschikbaar zijn voor bewoning. De feitelijke leegstand van woningen vervolledigt het beeld op de bovenmatige leegstand.

Met betrekking tot zorgvuldig ruimtegebruik wordt de langdurige leegstand samen gelezen met de indicator over langdurig ongebruikte ruimte en ruimte-efficiëntie.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Er is een groot verschil tussen het aantal woongelegenheden (Kadaster) en het aantal huishoudens (Rijksregister): in 87% van de woningen in Vlaanderen is een huishouden gedomicilieerd. Dit is grotendeels te verklaren door de bewoning zonder domicilie (studenten en illegalen), de korte leegstand (frictieleegstand), de langdurige leegstand, maar ook door tweede verblijven, vooral merkbaar aan de kust. Leegstand van tweede verblijven is op zich niet problematisch als dit geen verloedering of gebrek aan onderhoud impliceert of niet tot kankerplekken in de stad leidt.

Gegevensverzameling over leegstand en verkrotting gebeurt sinds het decreet van 22/12/95 voor Heffing op Leegstand en Verkrotting (HOLV) met het uitvoeringsbesluit BVR 02/04/96. Niet het verzamelen van gegevens over feitelijke leegstand en verwaarlozing is het doel, wel in de eerste plaats gegevens over langdurig leegstaande en verwaarloosde woningen die in aanmerking komen voor leegstandsbelasting. Eigenaars kunnen worden vrijgesteld van de heffing (bijvoorbeeld enige eigendom, bouwvergunning ingediend, renovatie).

Als een gebouw of woning lang te koop of te huur staat, wordt gebruikt als opslagruimte, een onwetmatige functieverandering ondergaan heeft, dan kan dit gebouw of deze woning ook op de lijst van de langdurige leegstand terecht komen.

Bij de HOLV- meting kan men geen uitspraak doen over de volledig en feitelijke leegstand en verwaarlozing op één specifiek moment - het is een benadering van de werkelijke situatie, want:

- a) de terreinwaarnemingen gebeuren gespreid over het jaar (willekeurige data);
- b) de dossiers met vrijstelling of schorsing blijven geregistreerd maar vallen buiten de officiële cijfers van de inventaris voor heffing zoals beheerd door Abafim, die de feitelijke toestand van officiële dossiers op regelmatige tijdstippen doorgeeft aan AROHM;
- c) het bestand wijzigt dagelijks omdat de dossieropvolging permanent wordt bijgehouden (nieuwe leegstand, vervallen leegstand, vrijstelling, enzovoort).

BASISKWALITEIT VAN DE WONINGEN

Korte Definitie

Aandeel woningen dat voldoet aan de basiskwaliteitsnormen ten opzichte van het totale aantal woningen.

Uitgebreide Definitie

De definiëring van basiskwaliteitsnormen vergt nog een voorafgaande studie. Naast aangepaste woninggrootte, het wooncomfort (sanitair, energievoorziening en isolatie, private buitenruimte) en de bouwtechnische en bouwfysische kwaliteit verdienen ook andere elementen de aandacht in functie van basiskwaliteit voor het wonen, zoals het woonconcept en de morfologie van de omgeving.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Het is een probleem om de kwaliteit van het Vlaamse woningpatrimonium op regelmatige tijdstippen gedocumenteerd te krijgen. Datasets zijn totnogtoe meestal gebaseerd op tienjaarlijkse Volks- en Woningtellingen (in 2001 de Socio-Economische Enquête), die bovendien een te summiere vraagstelling inhouden om de basiskwaliteit in beeld te brengen. Het voordeel is evenwel dat alle huishoudens bevraagd zijn zodat de dataset representatief is tot op het buurtniveau (statistische sectoren) en kan gekoppeld worden aan kenmerken van het huishouden. De meer bouwfysische en bouwtechnische kwaliteit van het patrimonium komt aan bod in de terreinstudies van AROHM. De laatste kwaliteitssurvey dateert al van 1995-1996 en is ook onvoldoende uitgebreid om representatief te zijn op gemeentelijk niveau. Mede daarom werd een Kenniscentrum Duurzaam Woonbeleid opgericht. Het is wachten op de nieuw te ontwikkelen indicatoren van het Kenniscentrum Duurzaam Woonbeleid om het spectrum basiskwaliteitsnormen (onder meer woonconcept en aangepast wonen, toegankelijkheid, bouwfysische kwaliteit, oriëntatie en inplanting, private buitenruimte, en morfologie van de omgeving) aan te vullen. In principe zou de survey door het Kenniscentrum representatief moeten zijn tot op het niveau van de arrondissementen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefbare woonoppervlakte, in basiscomfort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.
- c) De bewoners en de beheerders van het woningpatrimonium gaan rationeel om met energie en grondstoffen in de woning.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen moet deze indicator over de kwaliteit van het woningpatrimonium gelezen worden samen met de indicator over de langdurig leegstaande woningen. Betreffende de betaalbaarheid moet de indicator samen gelezen worden met de indicator over de betaalproblemen bij het wonen, over de woonkosten en de betaalbaarheid voor huurders en eigenaars. De indicatoren over de spreiding van de sociale huurwoningen, het aantal kandidaat-huurders en de wachttijden voor sociale woningen moeten ook binnen dezelfde bekommernis gezien worden.

Deze indicator meet niet louter de kwaliteit van de woning, ze zoekt ook of men voldoende aangepast woont volgens de gezinsgrootte. Woningkwaliteit is een inerte eigenschap van de woning, terwijl eigenaars en bewoners in de woning moeten investeren om de kwaliteit ervan te verbeteren door bijvoorbeeld het sanitair te verbeteren, een keuken te installeren of te isoleren met dubbel glas. Zware woonkosten of een beperkt inkomen kunnen er toe leiden dat geen investeringen gebeuren (bijvoorbeeld uitstel van dringende werken) of dat men liever verhuist naar goedkopere woningen van mindere kwaliteit. Ook overbezetting kan wijzen op een gebrek aan alternatieven.

WONINGKWALITEIT

Korte Definitie

Aandeel van de bewoonde woningen dat voldoet aan enkele basiskwaliteitsnormen.

Uitgebreide Definitie

De woningkwaliteit hebben wij op basis van zes criteria bepaald: (1) de woning biedt minimum klein comfort, (2) ze heeft een geïnstalleerde keuken, (3) ze voldoet aan een minimale grootte volgens de gezinsgrootte, (4) ze beschikt over dubbel glas, (5) er zijn geen grote herstellingen nodig, (6) ze beschikt over een tuin.

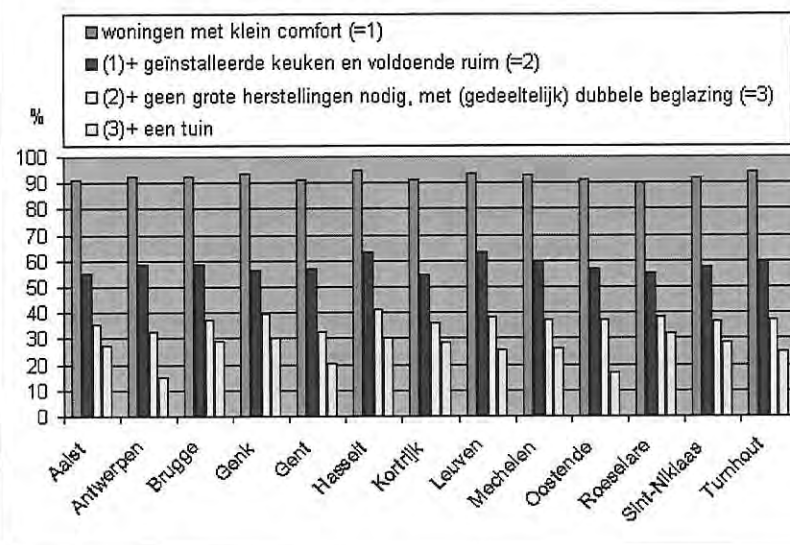
Het totaal aantal woningen is het aantal woningen geteld volgens de Socio-Economische Enquête 2001.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) van de bewoonde woningen dat voldoet aan enkele basiskwaliteitsnormen.				
	woningen met klein comfort (=1)	(1)+ geïnstalleerde keuken en voldoende ruim (=2)	(2)+ geen grote herstellingen nodig, met (gedeeltelijk) dubbele beglazing (=3)	(3)+ een tuin
Aalst	91,3	55,1	35,6	27,3
Antwerpen	92,6	58,8	32,7	15,3
Brugge	92,3	58,6	37,4	29,0
Genk	93,3	56,6	39,3	30,1
Gent	91,1	57,2	32,3	20,3
Hasselt	94,5	63,1	41,4	30,0
Kortrijk	91,4	54,7	36,0	28,8
Leuven	93,6	63,2	38,5	25,4
Mechelen	92,9	59,8	37,0	26,2
Oostende	91,3	56,9	37,0	16,9
Roeselare	90,3	55,1	38,6	32,1
Sint-Niklaas	91,8	57,3	36,9	28,4
Turnhout	94,0	59,9	37,4	24,7

Aandeel (%) van de bewoonde woningen dat voldoet aan enkele basiskwaliteitsnormen.

Toelichting

We zien in de grafiek dat meer dan 90% van de woningen van alle centrumsteden beschikt over het klein comfort. Ongeveer 60% beschikt over het klein comfort, een geïnstalleerde keuken en is voldoende ruim voor het aantal personen die er in wonen.

In deze cijfers komt niet het aandeel woningen met een tuin in beeld. Wel kunnen we besluiten welk deel van de woningen aan alle criteria, inclusief tuin, voldoen. Dit is het geval voor haast één op drie van alle woningen in Roeselare. Oostende telt 37% comfortabele woningen, maar minder dan één op twee daarvan heeft een tuin.

Sterk bebouwde steden, zoals Antwerpen, Gent en Oostende scoren laag bij de woningen die voldoen aan alle comfortcriteria én beschikken over een tuin. Dit gaat samen met het suburbaan wonen aan de rand van de stad (trend vanaf de jaren '50) dat buiten het grondgebied van de stad valt. Bij de suburbanisatie zijn vele nieuwe, alleenstaande woningen in een gordel rond de kernstad gebouwd. Die woningen zijn doorgaans groter, beschikken meestal over meer

comfort, isolatie en een tuin. De mate waarin deze suburbanisatie binnen de (administratieve) stadsgrenzen plaatsvond kan een sterke invloed hebben op een positief resultaat.

Bovendien is er een onderschatting van de werkelijke toestand (zie validiteit).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefbare woonoppervlakte, in basiscomfort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.
- c) De bewoners en de beheerders van het woningpatrimonium gaan rationeel om met energie en grondstoffen in de woning.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen moet deze indicator wat betreft de kwaliteit van het woningpatrimonium samen gelezen worden met de indicator over de langdurig leegstaande woningen. Betreffende de betaalbaarheid moet de indicator samen gelezen worden met de indicator over de betaalproblemen bij het wonen, over de woonkosten en de betaalbaarheid voor huurders en eigenaars. De indicatoren over de spreiding van de sociale huurwoningen, het aantal kandidaat-huurders en de wachttijden voor sociale woningen moeten ook binnen dezelfde bekommernis gezien worden.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Deze indicator brengt de woningkwaliteit slechts gedeeltelijk in beeld. Om de kwaliteit van het woningbestand grondig te meten moeten woningen gescreend worden op meer gedifferentieerde criteria dan deze toetsing. Het spectrum basiskwaliteitsnormen gaat over woonconcept en aangepast wonen, toegankelijkheid, bouwfysische kwaliteit, oriëntatie en inplanting, private buitenruimte, morfologie van de omgeving. In deze indicator zijn enkele criteria opgenomen, maar andere belangrijke kunnen niet gemeten worden (typologie, architecturale kwaliteit, enzovoort).

Voor de interpretatie van deze indicator zijn volgende bemerkingspunten mee te nemen. De data zijn het resultaat van een survey bij alle huishoudens, niet van een screening van de woningen door experts. De definitie van klein comfort is licht gewijzigd ten opzichte van de woningtelling 1981/1991, maar de eerste focus blijft het minimale sanitaire comfort. Het criterium 'woninggrootte' bouwt verder op normen voor de VHM-woningen en een ruwe schatting door de bewoners. Een gezonde en veilige woonsituatie is een minimumvoorwaarde, maar de staat van de woning wordt door bewoners gemakkelijk onderschat zeker als dit niet gemakkelijk te detecteren is. De isolatie van de woning is summier benaderd (er is volledig/gedeeltelijk dubbel glas), maar dit geeft een eerste indicatie die duidt op een bepaald wooncomfort. Er blijkt immers een verband met grondige renovatie en/of ouderdom van de woning. Tenslotte, geen tuin is vaak een groot gemis en de reden tot stadsvlucht van (jonge) gezinnen met kinderen. Een tuin op zich zegt niet alles: grootte en kwaliteit kan natuurlijk erg verschillen en in de stad kan een tuin gecompenseerd worden in een andere private of semi-private terras of buitenruimte, ook door de aard van de omgeving al dan niet rijk aan groen of open ruimte.

Deze indicator meet niet louter de kwaliteit van de woning, ze zoekt ook of men over een minimale oppervlakte volgens de gezinsgrootte beschikt. Woningkwaliteit is een inerte eigenschap van de woning, terwijl eigenaars en bewoners in de woning moeten investeren om de kwaliteit ervan te verbeteren door bijvoorbeeld het sanitair te verbeteren, een keuken te installeren of te isoleren met

dubbel glas. Zware woonkosten of een beperkt inkomen kunnen er toe leiden dat geen investeringen gebeuren (bijvoorbeeld uitstel van dringende werken) of dat men liever verhuist naar goedkopere woningen van mindere kwaliteit. Ook overbezetting kan wijzen op een gebrek aan alternatieven.

Woonkwaliteit houdt niet louter verband met de woning an sich, maar ook met de omgevingscontext. Indicatoren die de buurt of wijk in beeld brengen zijn het uitrustingsniveau (groen, speel- en jeugdruimte, basisschool, openbaar vervoer, de veiligheid, de parkeermogelijkheid, administratieve diensten), de tevredenheid van de bewoners over buurt/stad, over de netheid en architecturale uitstraling, de groenindruk van de bewoners.

Elke woning wordt hier getoetst aan 6 criteria of minimumnormen. De bevestiging gebeurde cumulatief, dit wil zeggen dat enkel de woningen die aan het eerste criterium voldoen getoetst worden aan het tweede criterium; enkel de woningen die aan het tweede criterium voldoen getoetst worden aan het derde, enzovoort.

WOONKOSTEN

Korte Definitie

Aandeel van de woonkosten ten opzichte van het totaal gezinsinkomen

Uitgebreide Definitie

Woonkosten staat voor de 'naakte' woonkosten, dit zijn de huur of de afbetaling op de lening (dus geen energie- of andere vaste woonkosten). Het totaal gezinsinkomen is de som van de inkomens uit arbeid, uit vermogen en uit sociale uitkeringen.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Studie en bevraging op niveau van het huishouden is nodig om adequate gegevens te verkrijgen. Er bestaan al enkele surveys die de woonkosten in beeld brengen:

- SEP of het Sociaal-Economisch panel van het Centrum voor Sociaal Beleid (UA/ufsia).
  - PSBH of de Panelstudie van de Belgische Huishoudens van het Departement Welzijn (UA/uia).
- SEP en PSBH worden nu overgenomen door de Europese SILC-enquête. Het doel van het EU-SILC programma (European Statistics on Income and Living Conditions) is een hernieuwde enquête naar de levensomstandigheden van de huishoudens te lanceren.
- Gezondheidsenquête (Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid) is nu in 2004 aan een derde editie toe en omvat een steekproef van 10.000 personen voor België.
  - Huishoudbudgetenquête (NIS) heeft enkel data over huur en houdt geen rekening met andere dan arbeidsinkomen. Voor Vlaanderen bedroeg het gemiddelde aandeel van de naakte woonkosten (dit is de brutohuur, de lasten en het gewoon onderhoud) op het huishouden in 1996-1997 22,1%; in 1997-1998 21,4%; in 1999 21,0%; in 2000 20,3% en in 2001 20,6%.

Een uitbreiding van gelijk welke steekproef is nodig om representatief te zijn voor de centrumsteden. Of men kiest voor de panelstudie zoals de SILC-enquête waarbij een steekproef van huishoudens gevolgd wordt of men kiest voor een (twee à drie-)jaarlijkse steekproef van huishoudens. De Gezondheidsenquête of

de Huishoudbudgetenquête komen hiervoor in aanmerking. De vragenlijst van de huishoudbudgetenquête zou uitgebreid moeten worden om ook de hypotheeklasten van die groep huishoudens in beeld te krijgen. Bij de gezondheidsenquête is deze vraag al aanwezig.

Bij gebrek aan data over de huurprijzen op de private woonmarkt kan de installatie van een 'observatorium' naar het Brusselse voorbeeld een uitkomst bieden. Dit gaat de huurprijzen op de private markt na door de informatie over gangbare huurprijzen te verzamelen uit alle advertenties of bekendmakingen van woningen die te huur zijn. Dit kan een eerste stap zijn om een beeld te krijgen van de woningprijzen op de private huurmarkt, maar is echter niet voldoende om de woonkosten te berekenen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd, Er is respect voor buurt- en woongebondenheid.

Compleetheid

Hier wordt er gefocust op de betaalbaarheid van het wonen samen met de indicatoren over de huishoudens die zich een middelgrote woning zouden kunnen veroorloven en de huishoudens die het moeilijk hebben om hun woonkosten te betalen. Telkens gaat het over de betaalbaarheid van de koop- en huurmarkt in de sociale en private woonsector. De sociale koop- en huursector is bestemd voor huishoudens met een bescheiden inkomen. De sociale huursector in Vlaanderen telt 125.905 woningen of huisvesting voor 5,2% van de huishoudens die een 'aangepaste' huur betalen volgens het inkomen. De vraag en de druk op deze sociale huursector, komt in beeld in de indicatoren over de wachttijden, het aantal kandidaat-huurders voor sociale woningen en de spreiding van de sociale huurwoningen.

BETAALBAARHEID VAN HET WONEN

Korte Definitie

Aandeel huishoudens die een middelgrote huur- of koopwoning zou kunnen betalen.

Uitgebreide Definitie

Een huishouden zou een middelgrote woning kunnen betalen indien het theoretisch een voldoende hoog jaarinkomen heeft om de woonkosten te kunnen betalen.

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen de betaalbaarheid van de huur- en van de koopwoningen. Daarom werd deze indicator ontduddeld in de betaalbaarheid van het wonen voor:

- a) eigenaars
- b) huurders

BETAALBAARHEID VAN HET WONEN VOOR EIGENAARS

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat een kleine / middelgrote koopwoning of appartement zou kunnen betalen.

Uitgebreide Definitie

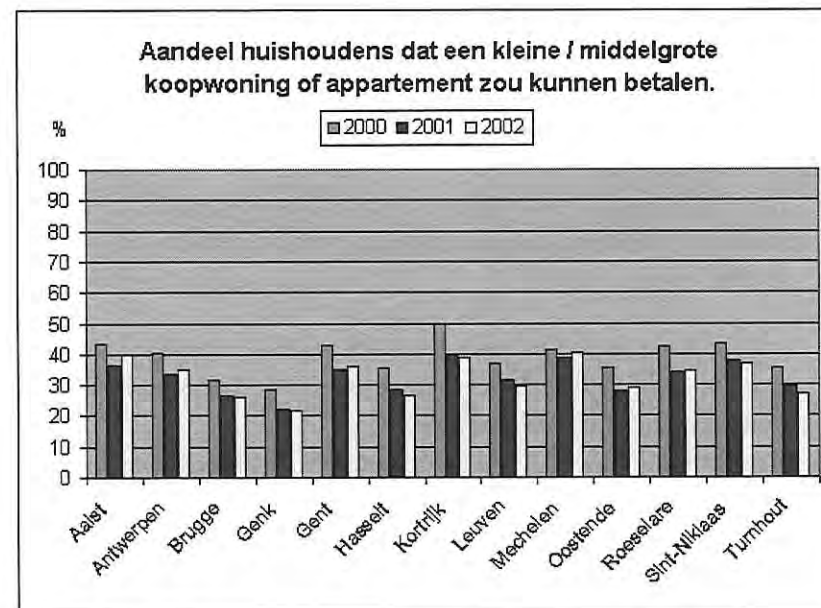
Een huishouden zou een middelgrote koopwoning kunnen betalen indien het theoretisch een voldoende hoog jaarinkomen heeft om een hypotheeklening te kunnen afsluiten. Het maandelijks af te betalen bedrag op de hypotheeklening mag niet meer dan 35% van het maandinkomen bedragen (de zogenaamde banknorm).

Middelgrote koopwoningen zijn alle verkochte woningen die in de verkoopsakte geregistreerd zijn als 'kleine of middelgrote woning' en 'appartement'. Onder de kleine en middelgrote woonhuizen vallen de subcategorieën arbeiders- of werkmanswoningen, bediendewoningen, de renteniers- en burgerhuizen, ongeacht het woningtype of perceelsoppervlakte.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel huishoudens dat een kleine / middelgrote koopwoning of appartement zou kunnen betalen (%).			
	2000	2001	2002
Aalst	43,2	36,6	40,0
Antwerpen	40,2	33,7	35,0
Brugge	31,3	26,8	26,0
Genk	28,7	22,1	21,7
Gent	42,8	34,8	36,2
Hasselt	35,5	28,4	26,7
Kortrijk	49,7	39,9	39,2
Leuven	36,9	31,7	29,6
Mechelen	41,6	38,9	40,3
Oostende	35,3	28,1	29,1
Roeselare	42,3	34,0	34,6
Sint-Niklaas	43,3	37,8	36,9
Turnhout	35,3	29,5	27,2

Toelichting

De betaalbaarheid van koopwoningen in de centrumsteden varieert in 2002 tussen 22% in Genk en 40% in Kortrijk, Aalst en Mechelen. Sinds 2000 zijn er steeds minder huishoudens die nog een middelgrote woning kunnen kopen. Enkel in Mechelen blijft de situatie status quo. De betaalbaarheid in Antwerpen is gedaald van 40% naar 35%.

De sterkste daling van het aandeel huishoudens dat een middelgrote woning kan betalen was in 2001; de daling in 2002 was geringer. Dit kan deels verklaard worden door de verlaging van de registratierechten die het resultaat van 2002 in een positieve manier beïnvloedt.

Het aandeel huishoudens dat een middelgrote woning kan betalen verschilt van stad tot stad: grootsteden Gent en Antwerpen zijn in vergelijking met de andere centrumsteden vrij betaalbaar, in de regionale steden is veel variatie in de betaalbaarheid.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd, er is respect voor buurt- en woongebondenheid.

Compleetheid

Een groeiend deel van de Vlaamse gezinnen wordt eigenaar van een woning. In het kader van de betaalbaarheid van het wonen moet deze indicator echter samen gelezen worden met de betaalbaarheid van het wonen voor de huurders: de indicator woonkosten schetst een beeld van het gemiddelde aandeel van de woonkosten op het huishoudinkomen, de indicator over betaalmoelijkheden geeft een beeld van de huishoudens die daadwerkelijk in financiële problemen komen door te hoge woonkosten.

Evoluties in het kunnen betalen van een middelgrote woning kan verschillende oorzaken hebben: een inkrimping van het huishouden, minder kostwinners per huishouden door toenemende echtscheidingen, evolutie in de woningprijzen of in de rentevoeten. Hier worden woningprijzen voor aankoop en de rentevoeten mee genomen in de berekening.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Deze indicator gaat enkel over de aankoop van een bestaande woning via een lening, en is niet geldig voor nieuwbouwwoningen.

Niet ieder huishouden die een middelgrote woning zou kunnen betalen heeft daadwerkelijk behoefte aan een middelgrote woning, omdat die woning bijvoorbeeld te groot is voor het huishouden. Anderzijds kan voor bijvoorbeeld grote huishoudens een middelgrote woning dan weer ontoereikend zijn. In de

13 centrumsteden zijn ongeveer de helft van de huishoudens eigenaar, terwijl de andere helft huurt. In deze indicator worden alle huishoudens in aanmerking gekomen, terwijl niet alle huishoudens potentieel tot aankoop van een woning zouden overgaan (bijvoorbeeld ouderen gaan minder frequent over tot aankoop van een woning).

Voor deze indicator zijn een reeks parameters vastgelegd. Drie variabelen zullen het resultaat bepalen: de gemiddelde verkoopprijs van een kleine of middelgrote woning of appartement, de interestvoet waaraan een lening toegekend werd en het huishoudinkomen. In werkelijkheid is er een hele waaier aan andere omstandigheden mogelijk die de betaalbaarheid meestal makkelijker, maar soms ook moeilijker maken (bijvoorbeeld bijkomende kosten: renovaties, verhuiskosten, aansluitkosten...).

De middelgrote woningen: dit zijn alle verkopen onder het regime van de registratierechten (geen nieuwbouw), zowel kleine en middelgrote woningen als appartementen. Dit is een fiscale definitie, die niet volledig steunt op intrinsieke eigenschappen van de woning zelf maar ook op de verkoopprijs, het kadastraal inkomen, indexatie, de gezinssituatie en andere factoren. Zo is het bijvoorbeeld afhankelijk van het aantal kinderen ten laste hoe hoog het kadastraal inkomen van de woning mag zijn waarbij een woning als 'klein' gedefinieerd wordt.

Het comfort van de woningen stijgt: het gemiddelde comfortniveau van een woning is in 10 jaar tijd toegenomen zijn. Dit maakt het moeilijk om woningen te vergelijken doorheen de tijd. Dit is echter een randvoorwaarde die voor een grotere reële woonprijsstijging gezorgd heeft.

Er wordt gewerkt met een jaargemiddelde van de interestvoeten, dit is evenwel geen gewogen gemiddelde.

In deze indicator wordt gewerkt met een vaste banknorm, ongeacht het huishoudinkomen. Voor lage inkomens is een banknorm van 35% hoog, omdat dan er rekening gehouden moet worden met een gegarandeerd minimaal inkomen; idealiter wordt gewerkt met een variabele banknorm afhankelijk van het inkomen

Er wordt getoetst hoeveel huishoudens boven de berekende inkomensgrens val-

len, dus hoeveel huishoudinkomens een woonlening zouden kunnen aangaan. Maar niet alle huishoudens worden in rekening gebracht: de laagste vervangingsinkomens moet geen aangifte doen. Bovendien wordt geen onderscheid gemaakt tussen aangiftes van alleenstaanden en gezinnen. Hierdoor ontstaat er enerzijds een onderschatting. Anderzijds ontstaat er een overschatting doordat de huishoudinkomens volgens de belastingaangifte een onderschatting zijn van de reële inkomens (bijvoorbeeld bij zelfstandigen), en van de potentiële inkomens: we denken bijvoorbeeld aan spaargelden, erfenisgelden, steun van ouders, familie, vrienden. Ook wie al huiseigenaar is bezit reeds een beginkapitaal (verkoop van het oude huis om een nieuw aan te kopen), en huurders beschikken onder de vorm van een waarborg over een basiskapitaal.

Het aandeel dat terugbetaald wordt op een woonlening binnen het huishoudinkomen zal in normale omstandigheden doorheen de tijd procentueel afnemen: door een hoger inkomen (index), zal het huishoudinkomen stijgen terwijl de terugbetaling op lening gelijk blijft.

BETAALBAARHEID VAN HET WONEN VOOR HUURDERS

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat een middelgrote huurwoning zou kunnen betalen.

Uitgebreide Definitie

Een huishouden zou een middelgrote huurwoning kunnen betalen indien het theoretisch een voldoende hoog inkomen heeft om de gemiddelde huurprijs van een middelgrote woning te kunnen betalen. De definitie van een middelgrote huurwoning en van het theoretisch minimaal inkomen vergt nog voorafgaand onderzoek.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Mochten er gegevens over de huurprijzen beschikbaar zijn, en dit op stedelijk niveau, dan kan men berekenen welk huishoudinkomen minimaal vereist is om een huurwoning te kunnen betalen, mits deze huur een bepaald percentage van het huishoudbudget niet overschrijdt.

Na het berekenen van dit minimale inkomen kan, conform de indicator betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars, in de fiscale statistiek van het Nationaal Instituut voor Statistiek (NIS), het aandeel van de huishoudens berekend worden die zich een middelgrote huurwoning kunnen veroorloven.

Bij gebrek aan data over de huurprijzen op de private woonmarkt kan de installatie van een 'observatorium' naar het Brusselse voorbeeld een uitkomst bieden. Dit gaat de huurprijzen op de private markt na door de informatie over gangbare huurprijzen te verzamelen uit alle advertenties of bekendmakingen van woningen die te huur zijn. Dit kan een eerste stap zijn om een beeld te krijgen van de woningprijzen op de private huurmarkt, maar is echter niet voldoende om de woonkosten te berekenen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegeerd. Er is respect voor buurt- en woongebondenheid.

Compleetheid

In het kader van de betaalbaarheid van het wonen moet deze indicator samen gelezen worden met de betaalbaarheid van het wonen voor de eigenaars. In die indicator wordt gerekend met een banknorm van 35%, dit wil zeggen dat tot 35% van het huishoudinkomen aan de afbetaling gespendeerd mag worden. De indicator over de woonkosten schetst een beeld van het gemiddelde aandeel van de woonkosten op het huishoudinkomen. De indicator over de betaalmoeilijkheden voor het wonen geeft een beeld van de huishoudens die daadwerkelijk in financiële problemen komen door te hoge woonkosten. De spanning op de sociale woningmarkt wordt geschetst door de indicatoren over de wachttijden en de kandidaat-huurders voor sociale woningen.

BETAALMOEILIKHEDEN VOOR HET WONEN

Korte Definitie

Aandeel van de huishoudens dat regelmatig problemen heeft om de woonkosten te betalen.

Uitgebreide Definitie

Woonkosten staat voor de 'naakte' woonkosten, dit zijn de huur of de afbetaling op de lening (dus geen energie- of andere vaste woonkosten).

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Hebt u het afgelopen jaar al eens de huur/afbetaling van de woning niet kunnen betalen? Dat is de vraag die peilt naar de betaalmoelijkheden voor het wonen. Studie op niveau van het huishouden is nodig om adequate gegevens te verkrijgen. Er bestaan reeds enkele surveys die dit bevragen.:

- SEP of het Sociaal-Economisch panel van het Centrum voor Sociaal Beleid (UA/ufsia).
- PSBH of de Panelstudie van de Belgische Huishoudens van het Departement Welzijn (UA/uia) loopt jaarlijks van 1992 tot 2002. Er werden vragen gesteld omtrend betaalbaarheid van het wonen, met name over huurlast, over afbetaling op hypotheek, kosten voor nutsvoorzieningen, enzovoort.

SEP en PSBH zijn nu overgenomen door de Europese SILC-enquête die in 2002 als pilootenquête draaide en vanaf 2003 op volle schaal zou opstarten.

- Bij de gezondheidsenquête kan de vragenlijst mogelijks worden uitgebreid met de vraag of de woonkosten (huur / afbetaling op lening) al dan niet een zware financiële last vormen. Het is essentieel dat een aggregatie op stedelijk niveau representatief wordt. Een uitbreiding van de steekproef van de gezondheidsenquête kan het mogelijk maken dat de resultaten op stedelijk niveau representatief worden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig.
- b) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegeerd. Er is respect voor buurt- en woongebondenheid.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis omtrent woonzekerheid in betaalbare en kwaliteitsvolle woningen moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over de betaalbaarheid van het wonen en het aandeel van de woonkosten op het huishoudinkomen. Deze indicator meet de meest kritieke groep huishoudens, deze die daadwerkelijk in de problemen komen door de te hoge woonkosten. Bij deze indicatoren gaat het zowel over de sociale als over de private woningmarkt.

ALGEMEEN MIGRATIESALDO

Korte Definitie

Het verschil tussen de totale inwijking en de totale uitwijking per 1000 inwoners.

Uitgebreide Definitie

Het absolute migratiesaldo is de som van de binnenlandse inwijking, de buitenlandse inwijking, de herinschrijving (na schrapping) en onbekende inwijking; minus de som van de binnenlandse uitwijking, de buitenlandse uitwijking, de schrapping (vertrek door het gemeentebestuur vastgesteld, maar door de persoon niet aangegeven) en onbekende uitwijking.

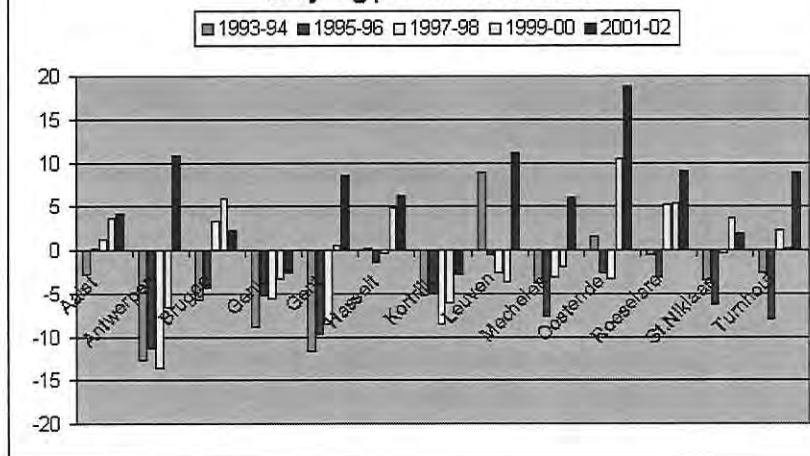
Het migratiesaldo wordt bekomen door het absolute migratiesaldo te delen door het aantal inwoners, en te vermenigvuldigen met 1000.

Meeteenheid

Promille (of ‰)

Het verschil tussen de totale inwijking en de totale uitwijking per 1000 inwoners.					
	1993-94	1995-96	1997-98	1999-00	2001-02
Aalst	-2,8	0,2	1,2	3,6	4,2
Antwerpen	-12,7	-11,2	-13,6	-6,6	10,7
Brugge	-5,7	-4,4	3,2	6,0	2,3
Genk	-8,9	-5,2	-5,6	-3,4	-2,6
Gent	-11,6	-9,7	-8,5	0,5	8,5
Hasselt	0,3	-1,4	-0,3	4,8	6,2
Kortrijk	-5,3	-5,1	-8,5	-6,0	-2,9
Leuven	8,9	-0,6	-2,6	-3,6	11,1
Mechelen	-3,9	-7,6	-3,1	-1,9	6,1
Oostende	1,6	-2,6	-3,3	10,5	18,8
Roeselare	-0,6	-3,1	5,3	5,4	9,1
St.Niklaas	-3,5	-6,3	-0,4	3,7	2,0
Turnhout	-2,6	-8,0	2,3	0,2	8,8

Het verschil tussen de totale inwijking en de totale uitwijking per 1000 inwoners.

Toelichting

We zien de grootste emigratie in Antwerpen in 1997-1998, waar een verlies was van 14 op de 1000 inwoners per jaar, en de grootste immigratie in Oostende in 2001-2002, waar een aangroei was van 19 inwoners per 1000 inwoners per jaar.

Na een lange periode van stadsvlucht komt er in de tweede helft van de jaren negentig een keerpunt in de migratiebeweging voor de centrumsteden. We zien een algemene tendens dat de steden opnieuw aan aantrekkingskracht winnen. Uitzondering hierop zijn Kortrijk en Genk die in de negatieve cijfers blijven hangen en Aalst en Leuven schommelen sterk tijdens het laatste decennium. Over de andere steden varieert het keerpunt: Roeselare en Turnhout tonen een continu positief saldo vanaf 1997, voor Brugge, Oostende, Sint-Niklaas in 1998, Hasselt en Oostende in 1999, Gent in 2000 en tenslotte Antwerpen en Mechelen in 2001.

In 2000 vond er een regularisatie plaats van inwoners die geen geldige verblijfspapieren bezaten maar toch reeds vijf jaar of meer hier verbleven. Hierdoor waren er in 2001 en 2002 éénmalige extra ingeschreven. Dit kan (deels) de positieve resultaten van 2001-02 verklaren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- b) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- c) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het onbebouwd gedeelte op privé-domein, de semi-publieke en de openbare ruimte) is multifunctioneel (op-timaal gebruik).

Aanvulling:

Het migratiesaldo toont de aantrekkelijkheid van een stad of regio en overstijgt in feite de context van 'aantrekkelijke woonomgeving'. Een gezonde en aangename leefomgeving, een diversiteit in aantrekkelijke woningen, in het culturele en recreatieve aanbod, voldoende aanbod in onderwijs, hoger gekwalificeerde jobs en diversiteit op de arbeidsmarkt, een breed sociaal leven en een open en communicatief bestuur: al deze factoren spelen een rol in de leefbaarheid van een stad of regio en voor een goed gevoel bij haar inwoners. Een aantrekkelijk klimaat zal nieuwe bevolking aantrekken. Of, anders gezegd, de stadsvlucht wijst op lokale tekorten om te voldoen aan de behoeften van de vertrekkers. Een samenspel van diverse factoren ligt aan de basis van de keuze voor woonlocaties.

Omdat in Vlaanderen 'overbevolking' geen probleem is op stedelijk niveau (eventueel wel op buurtniveau) is een positief saldo na te streven. Een evenwichtige balans is op zijn minst de wenselijke richting voor de duurzaamheid van een centrumstad op langere termijn. Op Vlaams niveau komt de terugkeer naar de stad en interesse voor het wonen in de stad ook de wooninbreiding en het behoud van de open ruimte ten goede.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de kwaliteit van de woonomgeving moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over het migratiesaldo naar leeftijd, de indicatoren over de tevredenheid over de buurt en de stad, de indicator over de tevredenheid van de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek, de indicator over de perceptie van overlast op buurtniveau, de indicator over de subjectieve verkeersoverlast in de eigen woonbuurt, de indicator over de groenindruk over de eigen buurt, de indicator over de geluidshinder, de indicator over de tevredenheid over de architecturale uitstraling van de stad, en de indicatoren over het uitrustingsniveau van de wijk.

Het migratiesaldo is eigenlijk overkoepelend voor de verschillende bekommernissen van de stadsmonitor.

De indicator migratiesaldo naar leeftijd focust op de migratie van dertigers. De indicator over de tevredenheid over de buurt kan een beeld schetsen over de interne migratie (verhuisbeweging binnen de stad). In welke mate de hernieuwde interesse voor de stad tegemoet komt aan een rationeel ruimtegebruik, herbestemming en stedelijk wonen komt in beeld in de evolutie inzake wooninbreiding en langdurige leegstand.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Het migratiesaldo is resultante van in- en uitschrijvingen in het gemeentelijk register, maar vertelt niets over de intensiteit van verhuizing en migraties. Er kan een grote verhuisbeweging zijn met een nulbalans omdat men vooral verhuist binnen de stad of omdat er evenveel in als uit de stad trekken. Of er kan een heel klein verloop zijn en alleen maar instroom of uitstroom, wat resulteert in positieve of negatieve balans.

Het migratiesaldo is positief bij een sterkere instroom of negatief bij een sterkere uitstroom. De indicator heeft enkel betrekking op de centrumsteden. Dat wil zeggen dat hier het vertrek naar een buurgemeente van de stad, naar elders in Vlaanderen of het buitenland onder één noemer als uitwijking in beeld gebracht wordt. Een positief migratiesaldo weerspiegelt de aantrekkingskracht van een gemeente en de verwachting van nieuwkomers dat het er goed wonen is. Een

negatief saldo weerspiegelt de stadsvlucht en de verwachting van vertrekkers dat het elders beter, meer aangepast of geschikt is om zich te vestigen.

Het bevolkingsaantal op 1 januari is steeds de resultante van het migratiesaldo én de natuurlijke aangroei van het voorbije jaar. Dit betekent dat als de bevolking bijvoorbeeld daalt ondanks een natuurlijke aangroei, dat de emigratie de natuurlijke aangroei ruim overtreft.

Voor een globale beoordeling van de gegevens dient men er rekening mee te houden dat er in België dagelijks ongeveer 1500 inschrijvingen en schrappingen worden verricht, waarvan circa 150-tal verhuizingen vanuit of naar het buitenland. Vrij verkeer en vrije keuze van woonplaats worden in Europa als burgerrechten beschouwd, wat impliceert dat de registratie een deel van de migratie naar en uit de stad met vertraging 'registreert'.

Het migratiesaldo staat rechtstreeks in verband met de 'domiciliëring' van personen en geeft een direct beeld van de totale balans van alle 'geregistreerde' aankomst in en vertrek uit een stad. Dit betekent dat er toch nog een grote groep bewoners, nieuwkomers en vertrekkers zijn die niet in beeld komen. Zo is er bijvoorbeeld de groep illegalen, die vooral naar de steden trekken, of de groep studenten die jaarlijks Leuven, Gent of Antwerpen in- en uitstromen terwijl ze op het ouderlijk adres blijven ingeschreven staan. De 'officiële' verblijfplaats in de stad geldt als criterium. Het saldo is dus een onderschatting van de totale bevolking die als 'resident' ook woont in de stad, gebruik maakt van voorzieningen en diensten of bijvoorbeeld afval produceert.

MIGRATIESALDO NAAR LEEFTIJD

Korte Definitie

Het migratiesaldo naar leeftijd is het verschil tussen de inwijking en de uitwijking per 1000 inwoners op de leeftijd van 30-39 jaar.

Uitgebreide Definitie

Het absolute migratiesaldo is de som van de binnenlandse inwijking, de buitenlandse inwijking, de herinschrijving (na schrapping) en onbekende inwijking; minus de som van de binnenlandse uitwijking, de buitenlandse uitwijking, de schrapping (vertrek door het gemeentebestuur vastgesteld, maar door de persoon niet aangegeven) en onbekende uitwijking.

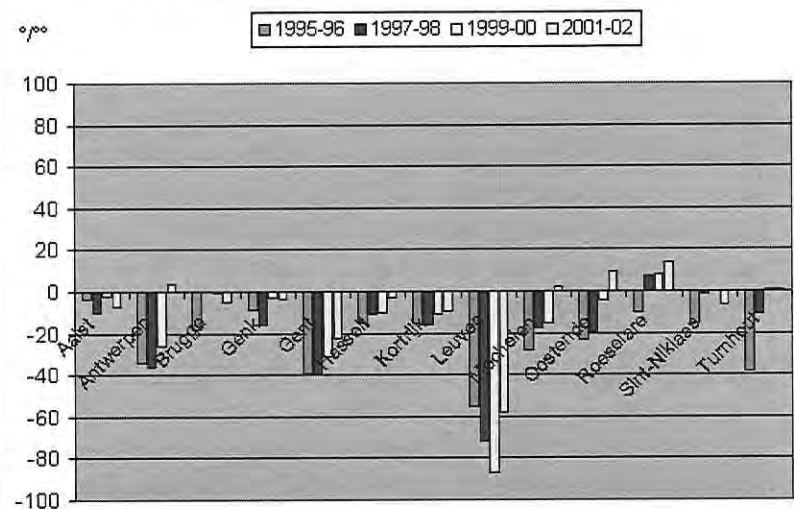
Het migratiesaldo wordt bekomen door het absolute migratiesaldo te delen door het aantal inwoners in dezelfde leeftijdscategorie, en te vermenigvuldigen met 1000.

Meeteenheid

Promille (‰)

Het verschil tussen de inwijking en de uitwijking per 1000 inwoners op de leeftijd van 30-39 jaar (per 2 jaar).				
	1995-96	1997-98	1999-00	2001-02
Aalst	-3,8	-10,1	-2,5	-7,0
Antwerpen	-33,8	-36,5	-25,8	3,9
Brugge	-18,1	0,2	-0,9	-5,3
Genk	-9,1	-15,8	-3,0	-3,9
Gent	-39,3	-39,9	-31,0	-22,4
Hasselt	-15,3	-11,1	-10,3	-3,0
Kortrijk	-15,2	-16,2	-10,8	-9,2
Leuven	-54,8	-71,4	-86,8	-58,1
Mechelen	-28,2	-17,1	-15,1	2,4
Oostende	-23,2	-19,6	-4,6	9,3
Roeselare	-9,8	7,3	7,9	14,0
Sint-Niklaas	-15,0	-1,1	0,2	-6,2
Turnhout	-38,6	-10,8	0,8	0,7

Het verschil tussen de inwijking en de uitwijking per 1000 inwoners op de leeftijd van 30-39 jaar (per 2 jaar).

Toelichting

We zien de sterkste emigratie in 1999-2000 in Leuven, waarbij per jaar 87 op de 1000 inwoners tussen 30 en 39 jaar de stad verlieten. De sterkste immigratie is te noteren in 2001-2002 in Roeselare, waar een aangroei was van 14 dertigers per duizend inwoners per jaar.

Hoewel het migratiesaldo in de leeftijdscategorie 30-39, van de 13 Vlaamse centrumsteden samen, negatief is over de periode 1995-2002 is er toch een positieve trend waarneembaar: steeds minder dertigers verlaten de centrumsteden.

Het migratiesaldo 30-39 houdt in sommige steden verband met saldo van de 18-24 jarigen en de 25-29 jarigen: zo is er voor de studentenstad Leuven een grote immigratie op jonge leeftijd, waarna een stadsvlucht ontstaat in de categorie 30-39. In mindere mate is ook in Gent en Antwerpen een gelijkaardig patroon waarneembaar.

In 2000 vond er een regularisatie plaats van inwoners die geen geldige verblijfspapieren bezaten maar toch reeds vijf jaar of meer hier verbleven. Con-

creet betekent dit dat in 2001 en 2002 extra personen werden ingeschreven. Deze actie was éénmalig en zal het migratiesaldo in 2001 en 2002 in sommige steden positief beïnvloeden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/ buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid
- b) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- c) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het onbebouwd gedeelte op privé-domein, de semi-publieke en de openbare ruimte) is multifunctioneel (op-timaal gebruik).

Aanvulling:

Het migratiesaldo toont de aantrekkelijkheid van een stad of regio en overstijgt in feite de context van 'aantrekkelijke woonomgeving'. Een gezonde en aangename leefomgeving, een diversiteit in aantrekkelijke woningen, in het culturele en recreatieve aanbod, voldoende aanbod in onderwijs, hoger gekwalificeerde jobs en diversiteit op de arbeidsmarkt, een breed sociaal leven en een open en communicatief bestuur: al deze factoren spelen een rol in de leefbaarheid van een stad of regio en voor een goed gevoel bij haar inwoners. Een aantrekkelijk klimaat zal nieuwe bevolking aantrekken. Of, anders gezegd, de stadsvlucht wijst op lokale tekorten om te voldoen aan de behoeften van de vertrekkers. Een samenspel van diverse factoren ligt aan de basis van de keuze voor woonlocaties.

Het aanvoelen van het vertrek van de jonge (aankomende) gezinnen, vaak beter opgeleiden, die in de stad geen geschikte woning (met tuin) of woonomgeving vinden is een reële bekommernis. Daarom wordt deze indicator toegespitst op de jonge bevolking op de woon- en arbeidsmarkt: terwijl 18-24 jarigen vaak nog student zijn en (te) jong om zich al te vestigen hebben 30-39 jarigen hun opleiding achter de rug en zijn een beroepsloopbaan gestart. Een positief migratiesaldo van deze groep weerspiegelt de aantrekkingskracht van een stad

op een jonge bevolkingsgroep en de verwachting van deze nieuwkomers dat de streek voldoende te bieden heeft. Een negatief saldo weerspiegelt de verwachting van vertrekkers dat het elders beter, meer aangepast of geschikt is om zich te lanceren in hun loopbaan en gezinsleven.

Naarmate deze groep kleiner wordt in een negatief saldo of groeit in een positief saldo versterkt de stad zich in de jonge actieve bevolking.

Compleetheid

In het kader van de bekommernis over de kwaliteit van de woonomgeving moet deze indicator samen gelezen worden met de indicator over het algemeen migratiesaldo, de indicatoren over de tevredenheid over de buurt en de stad, de indicator over de tevredenheid van de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek, de indicator over de perceptie van overlast op buurniveau, de indicator over de subjectieve verkeersoverlast in de eigen woonbuurt, de indicator over de groenindruk over de eigen buurt, de indicator over de geluidshinder, de indicator over de tevredenheid over de architecturale uitstraling van de stad, en de indicatoren over het uitrustingsniveau van de wijk.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

In deze indicator ligt de focus op de leeftijdscategorie 30-39jaar, met een overwicht aan jonge actievelingen die een gezin vormen met kinderen. Vele gezinnen hebben al eerder kinderen, andere starten pas op latere leeftijd met kinderen. Jonge gezinnen kunnen ook al de stad verlaten hebben nog voor de partners dertig zijn, omdat de stad hun inziens niet genoeg kwaliteiten biedt als woonomgeving. Stadsvlucht van jonge gezinnen is niet echt te vatten in één leeftijdscategorie, toch kan men stellen dat de leeftijdsgroep 30-39 de meeste jonge gezinnen vertegenwoordigt.

De groep tussen 30-39 jaar vertegenwoordigt naast de jonge gezinnen ook de jonge werkenden, met enkele jaren werkervaring achter de rug (afhankelijk van het aantal studiejaren). Alle opleidingsniveaus zijn vertegenwoordigd, maar de hoger opgeleiden en hogere inkomens verhuizen en migreren vlotter in functie van een job of meer woonkwaliteit. En bepaalde groepen kunnen al de stad verlaten hebben voor ze dertig zijn.

Het migratiesaldo is resultante van in- en uitschrijvingen in het gemeentelijk register, maar vertelt niets over de intensiteit van verhuizing en migraties. Er kan een grote verhuisbeweging zijn met een nulbalans omdat men vooral verhuist binnen de stad of omdat er evenveel in als uit de stad trekken. Of er kan een heel klein verloop zijn en alleen maar instroom of uitstroom, wat resulteert in positieve of negatieve balans.

Het migratiesaldo is positief bij een sterkere instroom of negatief bij een sterkere uitstroom. De indicator heeft enkel betrekking op de centrumsteden. Dat wil zeggen dat hier het vertrek naar een buurgemeente van de stad, naar elders in Vlaanderen of het buitenland onder één noemer als uitwijking in beeld gebracht wordt. Een positief migratiesaldo weerspiegelt de aantrekkingskracht van een gemeente en de verwachting van nieuwkomers dat het er goed wonen is. Een negatief saldo weerspiegelt de stadsvlucht en de verwachting van vertrekkers dat het elders beter, meer aangepast of geschikt is om zich te vestigen.

Het bevolkingsaantal op 1 januari is steeds de resultante van het migratiesaldo én de natuurlijke aangroei van het voorbije jaar. Dit betekent dat als de bevolking bijvoorbeeld daalt ondanks een natuurlijke aangroei, dat de emigratie de natuurlijke aangroei ruim overtreft.

Voor een globale beoordeling van de gegevens dient men er rekening mee te houden dat er in België dagelijks ongeveer 1500 inschrijvingen en schrappingen worden verricht, waarvan ca 150-tal verhuizingen vanuit of naar het buitenland. Vrij verkeer en vrije keuze van woonplaats worden in Europa als burgerrechten beschouwd, wat impliceert dat de registratie een deel van de migratie naar en uit de stad met vertraging 'registreert'.

Het migratiesaldo staat rechtstreeks in verband met de 'domiciliëring' van personen en geeft een direct beeld van de totale balans van alle 'geregistreerde' aankomst in en vertrek uit een stad. Dit betekent dat er toch nog een grote groep bewoners, nieuwkomers en vertrekkers zijn die niet in beeld komen. Zo is er bijvoorbeeld de groep illegalen, die vooral naar de steden trekken, of de groep studenten die jaarlijks Leuven, Gent of Antwerpen in- en uitstromen terwijl ze op het ouderlijk adres blijven ingeschreven staan. De 'officiële' verblijfplaats in de stad geldt als criterium. Het saldo is dus een onderschatting van de totale bevolking die als 'resident' ook woont in de stad, gebruik maakt van voorzieningen en diensten of bv afval produceert.

TEVREDENHEID OVER DE WOONOMGEVING

Korte Definitie

Aandeel inwoners dat tevreden is over zijn woonomgeving

Uitgebreide Definitie

Er werd gekozen om deze indicator te ontdebelen in:

- (1) Tevredenheid over de buurt: dit zegt iets over de nabije omgeving waarin men woont;
- (2) Tevredenheid over de stad: dit zegt iets over de ruime omgeving waarin men woont, winkelt, uitgaat, eventueel werkt of school loopt, enzovoort.

In beide gevallen gaat het dan ook om zeer algemene indicatoren. Vele aspecten zorgen hier samen voor een (on)tevredenheid.

TEVREDENHEID OVER DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over zijn buurt.

Uitgebreide Definitie

In de stadsmonitor-survey werd de vraag naar tevredenheid over de buurt als volgt gesteld: 'In welke mate ben je tevreden over de buurt waar je woont'.

De respondent kon antwoorden met 'zeer tevreden', 'eerder tevreden', 'noch tevreden, noch ontevreden', 'eerder ontevreden' en 'zeer ontevreden'.

Wie met 'eerder tevreden' of 'helemaal tevreden' antwoordde werd in de teller opgenomen.

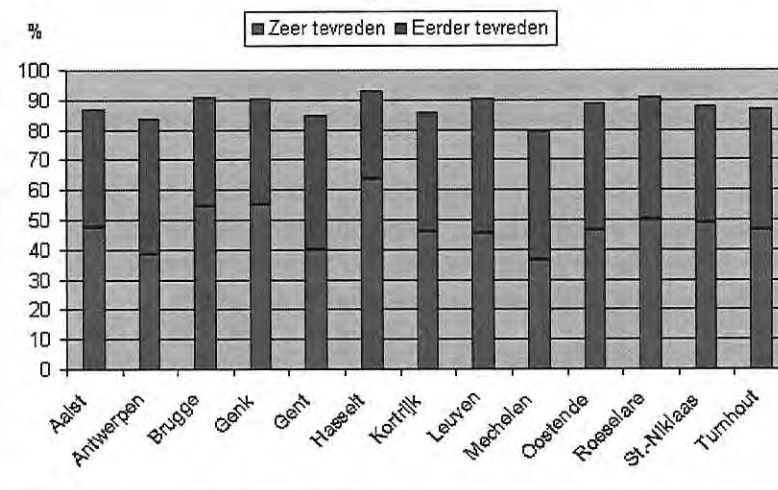
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat tevreden is over zijn buurt.			
	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Totaal
Aalst	47,68	39,29	86,96
Antwerpen	38,43	45,28	83,71
Brugge	54,49	36,53	91,02
Genk	55,27	34,96	90,23
Gent	40,12	44,94	85,06
Hasselt	63,58	29,43	93,02
Kortrijk	45,92	39,93	85,84
Leuven	45,57	44,59	90,16
Mechelen	36,36	43,09	79,45
Oostende	46,37	42,56	88,93
Roeselare	49,90	41,15	91,05
St.-Niklaas	48,77	39,32	88,09
Turnhout	46,67	40,00	86,67

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over zijn buurt.

Toelichting

Opvallend is de zeer hoge score op deze indicator in alle 13 centrumsteden. In Hasselt, Roeselare, Brugge en Genk is zelfs meer dan 90% van de inwoners tevreden over de buurt waar ze wonen.

Mannen blijken iets meer tevreden dan vrouwen ($R = -.053$) en ook jongeren tonen een iets grotere tevredenheid ten opzichte van ouderen ($R = -.098$). Hoe hoger het diploma, hoe meer men tevreden is over de buurt ($R = .038$). Alle verbanden zijn wel vrij zwak.

Ter informatie: ongeveer 6,1% van de respondenten hebben 'noch tevreden, noch ontevreden' geantwoord op deze stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- b) De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).
- c) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.

Compleetheid

Een (on)tevredenheid over de buurt kan heel diverse oorzaken hebben, waarvan de complexiteit bij deze indicator niet duidelijk is: ontevredenheid kan veroorzaakt worden door het aanzien van de buurt, het onderhoud, de overlast, de veiligheid, de voorzieningen, het sociaal contact, etcetera. Omgekeerd moet een buurt op al deze vlakken goed scoren vooraleer dit kan leiden tot tevredenheid over de buurt. Daarom zijn de oorzaken die de score van deze indicator beïnvloeden van economische, sociale, fysiek-ecologische als van institutionele aard.

Deze indicator is essentieel in de cluster 'kwaliteit van de woonomgeving', een cluster die focust op de uitrusting van de buurt in functie van de dagelijkse noden en de leefbaarheid van de wijk. Andere belangrijke indicatoren in deze cluster gaan over de leegstand van gebouwen, de kwaliteit van de omgeving en van de gemeenschapsvoorzieningen, de aanwezigheid van het sociaal-culturele leven, en de migraties. In tegenstelling tot de andere indicatoren binnen de cluster, gaat deze indicator uit van een (subjectieve) waarneming en beoordeling door de bewoners, en niet van een beoordeling van omgevingsvoorwaarden.

Deze indicator moet ook nauw samen gezien worden met de indicator 'tevredenheid over de stad', waarbij op een ander schaalniveau de tevredenheid gepeild wordt.

Validiteit

Er zijn geen problemen om de data te interpreteren: we meten wat we willen meten.

TEVREDENHEID OVER DE STAD

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over zijn/haar stad

Uitgebreide Definitie

In de stadsmonitor-survey werd de vraag naar tevredenheid over de stad als volgt gesteld: 'In welke mate ben je tevreden over de stad waar je woont'.

De respondent kon antwoorden met 'zeer tevreden', 'eerder tevreden', 'noch tevreden, noch ontevreden', 'eerder ontevreden' en 'zeer ontevreden'.

Wie met 'eerder tevreden' of 'helemaal tevreden' antwoordde werd in de teller opgenomen.

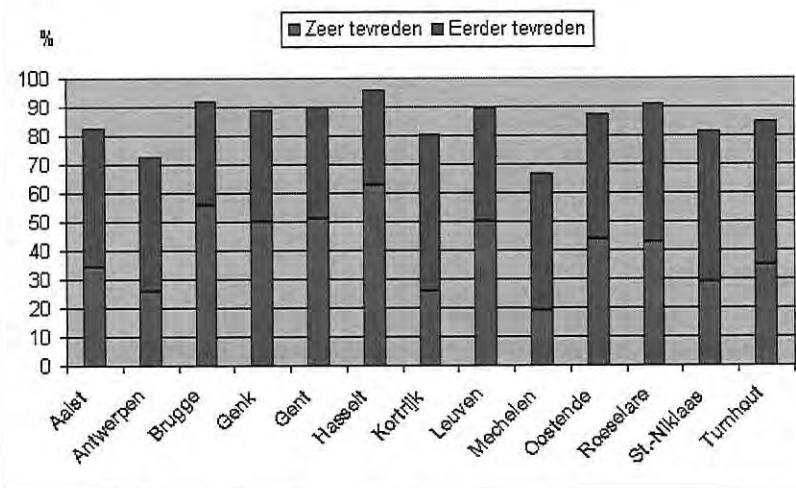
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de bevolking dat tevreden is over zijn/haar stad.			
	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Totaal
Aalst	34,35	48,48	82,83
Antwerpen	25,92	46,97	72,89
Brugge	55,96	36,09	92,05
Genk	49,80	39,06	88,87
Gent	51,12	38,96	90,08
Hasselt	62,38	33,27	95,65
Kortrijk	25,91	54,53	80,43
Leuven	49,84	39,84	89,67
Mechelen	18,69	48,09	66,79
Oostende	43,89	43,70	87,60
Roeselare	42,74	48,51	91,25
St-Niklaas	28,98	52,65	81,63
Turnhout	34,64	50,10	84,74

Aandeel van de bevolking dat tevreden is over zijn/haar stad.

Toelichting

De meeste centrumsteden scoren vrij hoog op deze indicator. In Hasselt, Roeselare, Brugge en Gent is zelfs meer dan 90% van de inwoners tevreden over de stad waar ze wonen. Opvallend is de lagere score in Mechelen (66,8%) en Antwerpen (72,9%).

In het algemeen tonen jongeren een iets grotere tevredenheid over de stad dan ouderen ($R = -.055$). Ook zien we dat hoe hoger het diploma, hoe meer men tevreden is over de stad ($R = .038$). Deze verbanden zijn zwak, maar wel betrouwbaar (99%). We vonden weinig of geen verschillen tussen mannen en vrouwen, en tussen huiseigenaars en huurders.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat stadsinwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.
- b) Het 'unieke' karakter van de stad (geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het schept verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers

Compleetheid

Een (on)tevredenheid over de stad kan heel diverse oorzaken hebben, waarvan de complexiteit bij deze indicator niet duidelijk is: ontevredenheid kan veroorzaakt worden door het aanzien van de stad, het onderhoud, de overlast, de veiligheid, de voorzieningen, het sociaal contact, etc. Omgekeerd moet een stad op al deze vlakken goed scoren vooraleer dit kan leiden tot tevredenheid over de stad. Daarom zijn de oorzaken die de score van deze indicator beïnvloeden van economische, sociale, fysiek-ecologische als van institutionele aard.

In het domein 'cultuur en vrije tijd' past deze indicator bijvoorbeeld in de cluster 'positieve uitstraling van de stad op het vlak van cultuur en vrije tijd'.

Deze indicator moet ook nauw samen gezien worden met de indicator 'tevredenheid over de buurt', waarbij op een ander schaalniveau de tevredenheid gepeild wordt.

Validiteit

Er zijn geen problemen om de data te interpreteren: we meten wat we willen meten.

AFGELEGDE AFSTAND MET AUTO / MOTO / BROM- OF SNORFIETS

Korte Definitie

Gemiddeld aantal afgelegde kilometers als bestuurder van een auto, moto en/ of brom/snorfiets per dag per inwoner uit het stadsgewest.

Uitgebreide Definitie

Kilometers met de auto/moto/brom- of snorfiets: dit zijn de kilometers afgelegd als autobestuurder (deze als autopassagier horen hier niet bij) en de kilometers afgelegd met de moto, de brom- en snorfiets (hoofdvervoermiddel). Het betreft hier uiteraard ook kilometers afgelegd buiten het stadsgewest.

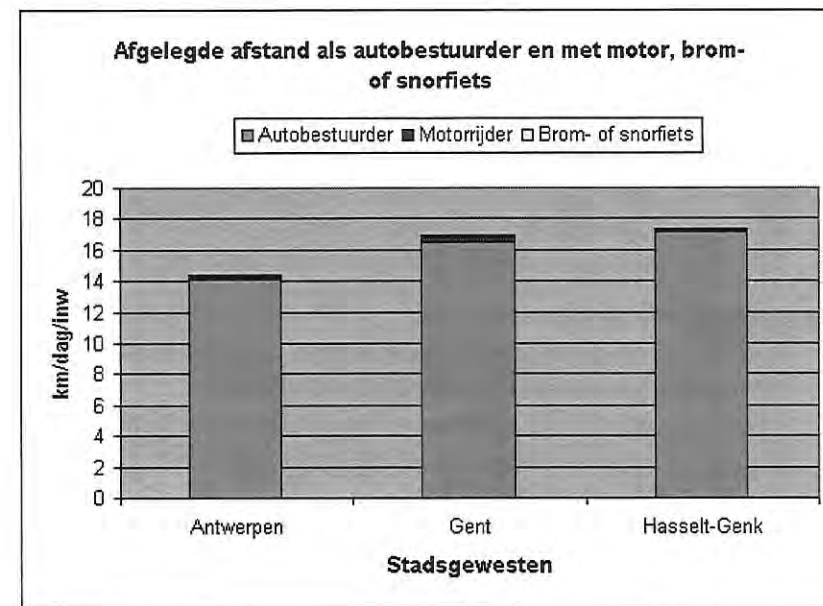
De inwoners uit het stadsgewest: dit zijn 2500 respondenten uit een steekproef die tussen april 1999 en april 2000 of tussen januari 2000 en januari 2001 deelnamen aan een telefonisch/postaal of een uitsluitend postaal onderzoek. Deze respondenten moesten gedurende 2 dagen nauwgezet hun verplaatsingsgedrag bijhouden. Het gemiddeld aantal afgelegde kilometers met auto, motor of bromfiets werd hieruit gedistilleerd.

Dit onderzoek vond enkel plaats in Antwerpen, Gent en Hasselt-Genk en dient bijgevolg ook als een piste te worden beschouwd voor de andere Vlaamse centrumsteden.

Meeteenheid

Kilometer per dag per inwoner (km/dag/inw.)

Afgelegde afstand als autobestuurder en met motor, brom- of snorfiets (km/dag/inw)				
	Auto-best.	Motorrijder	Brom-/snorfiets	Totaal
Antwerpen	14,11	0,169	0,172	14,451
Gent	16,486	0,322	0,201	17,009
Hasselt-Genk	17,124	0,138	0,124	17,386

Toelichting

Het gemiddeld aantal afgelegde kilometers per persoon per dag in het Antwerpse stadsgewest is 28,7 km (2000). Iets meer dan 14 km (49,2%) gebeurt als autobestuurder, ongeveer 169 meter per dag als motorrijder, 172 meter als brom/snorfietser. Ook autopassagiers leggen per dag relatief lange afstanden, namelijk 6,22 km (21,7%).

Gemiddeld wordt in het stadsgewest Gent per dag per persoon 31,5 km afgelegd (2001). In Gent nemen de autobestuurders 52,3% (16,486 km) van de gemiddeld afgelegde kilometers per dag voor hun rekening. De motorrijder 1% (321 meter) en de brom- of snorfiets 0,6% (201 meter). Dat de auto veruit de belangrijkste hoofdvervoerwijze is, blijkt nog meer als we het gemiddeld aantal afgelegde kilometers per persoon per dag bekijken als autopassagier. Dit bedraagt namelijk 6,139 km (of 19,5%). Voor trein en fiets is dit respectievelijk 3,005 km (9,5%) en 1,299 km (4,1%).

Let wel, het stadsgewest Hasselt-Genk is een bi-pool waardoor de cijfers licht verschillen met Gent en (vooral) Antwerpen. Het verschil tussen het stadsgewest Hasselt-Genk en Vlaanderen vervaagt ook. Het gemiddeld aantal afgeleg-

de kilometers per persoon per dag bedraagt hier 31,6 km (2000). Iets meer dan 17 km (54,18%) gebeurt met de wagen (als bestuurder), ongeveer 138 meter (0,44%) met de motor en 124 meter (0,39%) met de brom- of snorfiets. Voor wat betreft autopassagiers en fietsers is dit respectievelijk 7,36 km (23,3%) en 4,377 km (4,36%). De trein haalt hier net geen 6%, de bus net wel 3%.

Op basis van deze onderzoeken zou men kunnen stellen dat in de (grote) stads-gewesten het aantal afgelegde kilometers per persoon per dag lager ligt dan in de rest van Vlaanderen. Dit geldt zowel in het algemeen als met de auto. Het gemiddelde in Vlaanderen (2000/2001) bedraagt immers 35,9 km. Bijna 19 km (52,4 %) gebeurt als autobestuurder, 6,3 km (17,7%) als autopassagier.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- b) In de stad is er voldoende aandacht voor alternatieven (vb. gebruik ICT en variabilisering tijdsvensters) om de vervoerstromen in en rond de stad onder controle te houden.
- c) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en -infrastructuur.
- d) In de stad wordt pas in laatste instantie een beroep gedaan op de auto om zich te verplaatsen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met 'Gebruik van de auto/motor/bromfiets'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is er een beperkte seizoensspreiding (zie ook Betrouwbaarheid).

GEBRUIK VAN HET OPENBAAR VERVOER (modal split)

Korte Definitie

Aandeel van de verplaatsingen dat met het openbaar vervoer gebeurt per dag per inwoner uit het stadsgewest.

Uitgebreide Definitie

Verplaatsingen met het openbaar vervoer (hoofdvervoermiddel): dit zijn de verplaatsingen met de bus (incl. bedrijfs- en schoolvervoer), de tram, de metro en de trein. Het betreft hier uiteraard ook verplaatsingen met het openbaar vervoer die gebeuren buiten het stadsgewest.

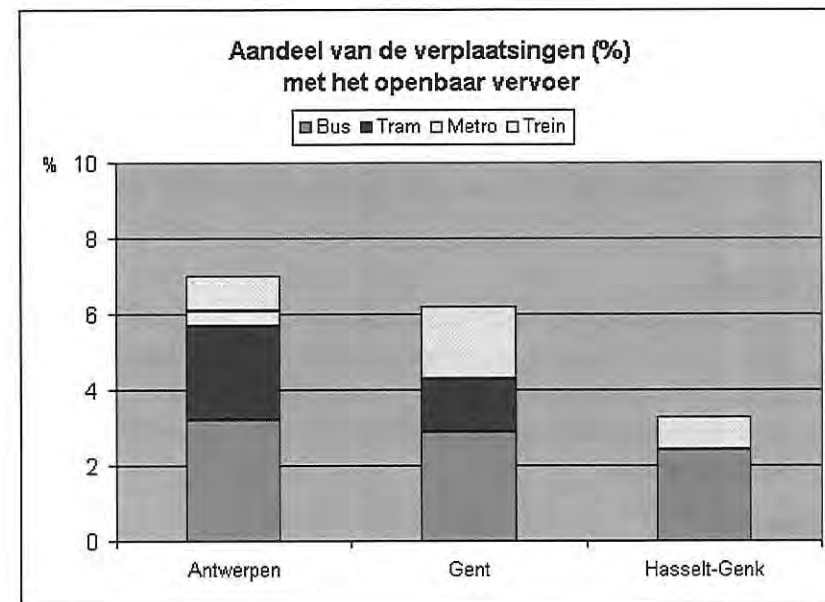
De inwoners uit het stadsgewest: dit zijn de respondenten uit een steekproef van 2500 huishoudens die tussen april 1999 en april 2000 of tussen januari 2000 en januari 2001 deelnamen aan een telefonisch/postaal of een uitsluitend postaal onderzoek. Deze respondenten moesten gedurende 2 dagen nauwgezet hun verplaatsingsgedrag bijhouden. Het aandeel verplaatsingen met het openbaar vervoer kon hieruit worden gedistilleerd.

Dit onderzoek vond enkel plaats in Antwerpen, Gent en Hasselt-Genk en dient bijgevolg ook als een piste te worden beschouwd voor de andere Vlaamse centrumsteden. Wel is er voor alle centrumsteden een 2de keus indicator beschikbaar, namelijk: Openbaar vervoer als belangrijkste verplaatsingsmiddel.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel van de verplaatsingen (%) met het openbaar vervoer					
	Bus	Tram	Metro	Trein	Totaal
Antwerpen	3,2	2,5	0,4	0,9	7,0
Gent	2,9	1,4	0,0	1,9	6,2
Hasselt-Genk	2,4	0,0	0,0	0,9	3,3

Toelichting

In het Antwerpse stadsgewest (2000) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag 2,71. Amper 7% van alle verplaatsingen gebeurt met het openbaar vervoer in al zijn vormen. Ongeveer dezelfde cijfers zien we terugkomen in het stadsgewest Gent. Het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag is 2,81 (2001). Het openbaar vervoer neemt 6,2% van alle verplaatsingen voor zijn rekening. In het stadsgewest Hasselt-Genk zijn de cijfers duidelijk anders. Het gemiddeld aantal verplaatsingen ligt wel in de lijn van Gent en Antwerpen (namelijk 2,80) maar de vervoerswijze verschilt. Zo gebeurt slechts 3,3% van alle verplaatsingen met het openbaar vervoer (2000).

In Vlaanderen (2000/2001) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon 3,04. Slechts 2,6% van de verplaatsingen gebeurt met het openbaar vervoer.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) Het openbaar vervoer in de stadsregio wordt uitgebouwd als een volwaardige vervoersmodus, met voldoende overstapfaciliteiten en een vlotte doorstroming.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicatoren 'Openbaar vervoer als belangrijkste verplaatsingsmiddel', 'Basismobiliteit', 'Bereikbaarheid van belangrijke plaatsen via het openbaar vervoer' en 'Toegankelijkheid van het openbaar vervoer'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is er een beperkte seizoensspreiding.

OPENBAAR VERVOER ALS BELANGRIJKSTE VERPLAATSINGSMIDDEL

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich meestal verplaatst met het openbaar vervoer.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Hoe verplaatst u zich meestal in de vrije tijd? en (2) Hoe verplaatst u zich meestal naar en van het werk of de school (enkel gesteld indien relevant)?

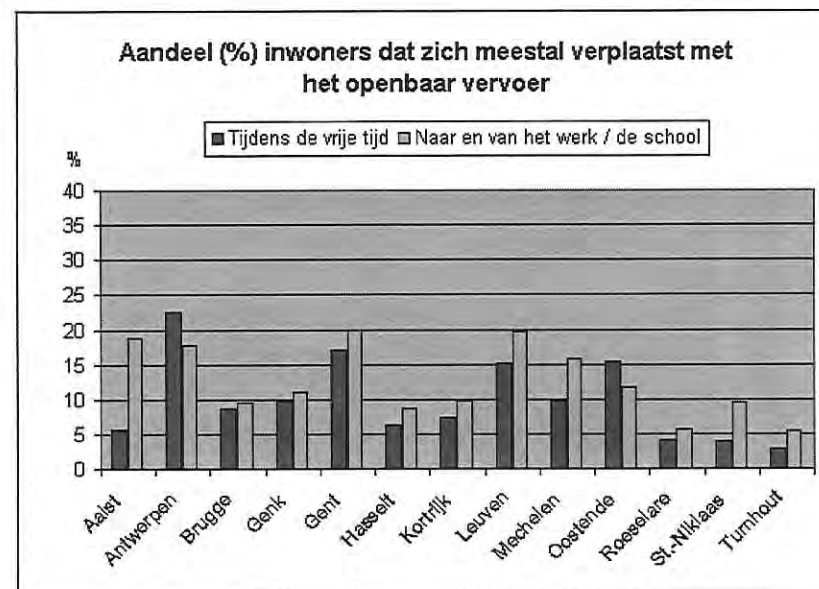
Volgende antwoordcategorieën waren mogelijk: te voet; met de fiets; met de moto of bromfiets; met het openbaar vervoer; met de auto als passagier; en met de auto als autobestuurder. De respondent kon slechts één middel (enkel het belangrijkste) aangeven. Het gaat hier uiteraard niet alleen over verplaatsingen binnen de stad. Wie antwoordde 'met het openbaar vervoer', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met het openbaar vervoer		
	Tijdens de vrije tijd	Naar en van het werk / de school
Aalst	5,53	18,77
Antwerpen	22,41	17,66
Brugge	8,70	9,41
Genk	9,80	11,07
Gent	17,12	19,96
Hasselt	6,25	8,57
Kortrijk	7,25	9,76
Leuven	15,16	19,58
Mechelen	9,84	15,84
Oostende	15,27	11,72
Roeselare	4,01	5,61
St.-Niklaas	3,79	9,46
Turnhout	2,77	5,47

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn begin 2004 vrij groot. Tijdens de vrije tijd maakt in Antwerpen meer dan 22% van de inwoners gebruik van het openbaar vervoer als belangrijkste vervoermiddel. In Gent, Leuven en Oostende schommelt dit cijfer rond de 16%. Weinig gebruikers van het openbaar vervoer tijdens de vrije tijd vinden we in Turnhout, Sint-Niklaas, Roeselare, Aalst en Hasselt.

Over het algemeen zien we dat voor het woon-werk/schoolverkeer meer gebruik wordt gemaakt van het openbaar vervoer als belangrijkste verplaatsingsmiddel. In Gent, Leuven, Aalst, Antwerpen en Mechelen ligt dit cijfer tussen de 15 en 20%.

Zowel in de vrije tijd als voor het woon-werk/schoolverkeer kiezen vooral jongeren (15 - 24 jaar) en ouderen voor het openbaar vervoer. De leeftijdsgroep tussen 25 en 44 jaar doet dit veel minder. Ook zien we dat meer alleenstaanden en meer vrouwen het openbaar vervoer gebruiken als belangrijkste verplaatsingsmiddel. Tijdens de vrije tijd stellen we vast dat meer lager opgeleiden de trein, tram of bus gebruiken, dan hoger opgeleiden. Voor het woon-werk/schoolverkeer zien we geen verschillen naar opleidingsniveau.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) Het openbaar vervoer in de stadsregio wordt uitgebouwd als een volwaardige vervoersmodus, met voldoende overstapfaciliteiten en een vlotte doorstroming.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicatoren 'Gebruik van het openbaar vervoer', 'Basismobiliteit', 'Bereikbaarheid van belangrijke plaatsen via het openbaar vervoer' en 'Toegankelijkheid van het openbaar vervoer'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien de respondenten slechts één verplaatsingsmiddel konden aanduiden, dient gezegd dat deze cijfers een beperkt beeld geven van de modal split (dit is de verdeling van vervoersmiddelen om zich te verplaatsen). Wie bijvoorbeeld pendelt met de trein kan in een voor- en natraject de fiets nemen. Afhankelijk van de afstanden kan door de respondent de trein of de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel worden gezien. Ook kan het belangrijkste middel veranderen naargelang het seizoen of naargelang het doel (ver of dicht, veel bagage of weinig, etc.). Door niet te peilen naar het tweede of derde belangrijkste verplaatsingsmiddel, zit er een zekere ruis op de cijferresultaten.

GEBRUIK VAN DE FIETS (modal split)

Korte Definitie

Aandeel van de verplaatsingen dat met de fiets gebeurt per dag per inwoner uit het stadsgewest.

Uitgebreide Definitie

Het kan hier ook gaan om verplaatsingen met de fiets (hoofdvervoermiddel) die gebeuren buiten het stadsgewest.

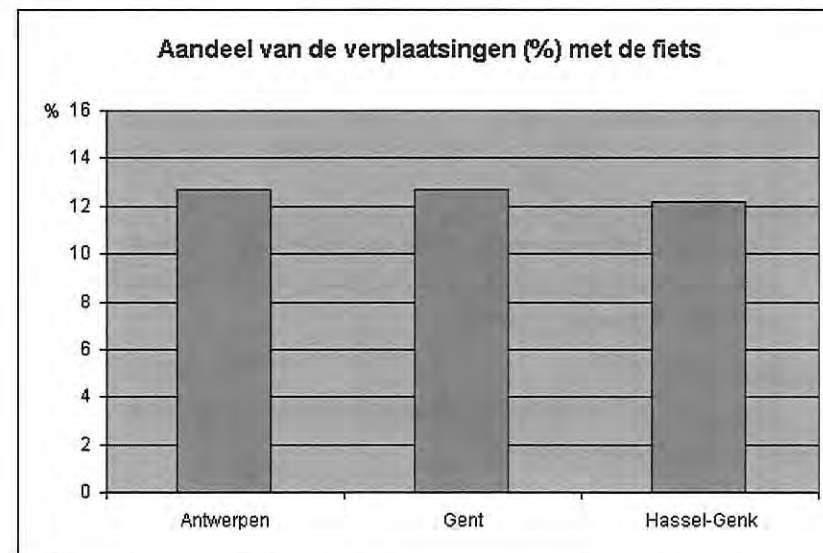
De inwoners uit het stadsgewest: dit zijn de respondenten uit een steekproef van 2500 huishoudens die tussen april 1999 en april 2000 of tussen januari 2000 en januari 2001 deelnamen aan een telefonisch/postaal of een uitsluitend postaal onderzoek. Deze respondenten moesten gedurende 2 dagen nauwgezet hun verplaatsingsgedrag bijhouden. Het aandeel verplaatsingen met de fiets kon hieruit worden gedistilleerd.

Dit onderzoek vond enkel plaats in Antwerpen, Gent en Hasselt-Genk en dient bijgevolg ook als een piste te worden beschouwd voor de andere Vlaamse centrumsteden. Wel is er voor alle centrumsteden een 2de keus indicator beschikbaar, namelijk: 'Fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel'.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel van de verplaatsingen (%) met de fiets	
Antwerpen	12,7
Gent	12,7
Hassel-Genk	12,2

Toelichting

In het Antwerpse stadsgewest (2000) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag 2,71. Ongeveer 12,7% van alle verplaatsingen gebeurt met de fiets. In het stadsgewest Gent (2001) zien we voor wat betreft het fietsgebruik hetzelfde aandeel terugkeren (i.c. 12,7%). Het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag is hier 2,81. In het stadsgewest Hasselt-Genk (2000) ligt het gemiddeld aantal verplaatsingen in de lijn van Gent en Antwerpen (namelijk 2,80). Ook het fietsgebruik is quasi identiek. Iets meer dan 12% van de verplaatsingen gebeurt met de fiets.

In Vlaanderen (2000/2001) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon 3,04. Bijna 12% van de verplaatsingen gebeurt met de fiets.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) De stad is op maat van voetgangers en fietsers.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicator 'Fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is er een beperkte seizoensspreiding.

FIETS ALS BELANGRIJKSTE VERPLAATSINGSMIDDEL

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich meestal verplaatst met de fiets

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Hoe verplaatst u zich meestal in de vrije tijd? en (2) Hoe verplaatst u zich meestal naar en van het werk of de school (enkel gesteld indien relevant)?

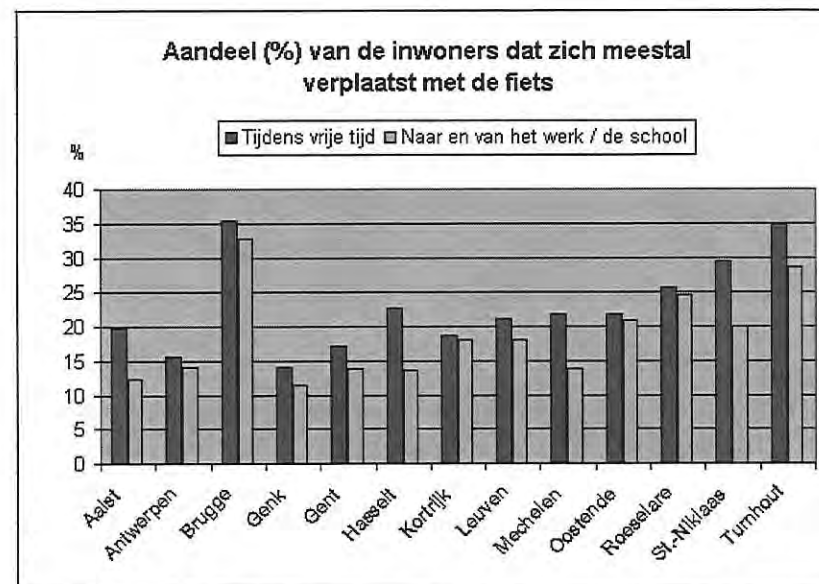
Volgende antwoordcategorieën waren mogelijk: te voet; met de fiets; met de moto of bromfiets; met het openbaar vervoer; met de auto als passagier; en met de auto als autobestuurder. De respondent kon slechts één middel (enkel het belangrijkste) aangeven. Het gaat hier uiteraard niet alleen over verplaatsingen binnen de stad. Wie antwoordde 'met de fiets', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met de fiets		
	Tijdens vrije tijd	Naar en van het werk / de school
Aalst	19,79	12,30
Antwerpen	15,64	14,09
Brugge	35,42	32,65
Genk	14,12	11,45
Gent	17,12	13,79
Hasselt	22,73	13,57
Kortrijk	18,66	17,99
Leuven	21,09	17,99
Mechelen	21,86	13,86
Oostende	21,76	20,92
Roeselare	25,65	24,56
St.-Niklaas	29,55	19,93
Turnhout	35,05	28,52

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn begin 2004 relatief groot. Tijdens de vrije tijd maken in Brugge en Turnhout meer dan 35% van de inwoners gebruik van de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel. Ook in Sint-Niklaas en Roeselare, ligt dit cijfer boven een kwart. In Genk, Antwerpen en Gent opteert men iets minder voor de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel.

Over het algemeen zien we dat voor het woon-werk/schoolverkeer de cijfers een paar procenten lager liggen. Brugge, Turnhout en Roeselare scoren hier opnieuw hoog. Minder dan 15% van de inwoners uit Genk, Aalst, Hasselt, Gent, Mechelen en Antwerpen gebruiken de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel voor het woon-werkverkeer of woon-schoolverkeer.

Meer jongeren en ouderen opteren voor de fiets tijdens de vrije tijd en voor het woon-werk/schoolverkeer. De leeftijdsgroep tussen 25 en 44 jaar doet dit veel minder. Hoewel de verschillen klein zijn, zien we telkens ook meer lager opgeleiden op de fiets dan hoger opgeleiden. We stellen eveneens vast dat grote gezinnen vaker en alleenstaanden minder opteren voor de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel. Tussen mannen en vrouwen stellen we geen verschil vast.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) De stad is op maat van voetgangers en fietsers.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicator 'Gebruik van de fiets'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien de respondenten slechts één verplaatsingsmiddel konden aanduiden, dient gezegd dat deze cijfers een beperkt beeld geven van de modal split (dit is de verdeling van vervoersmiddelen om zich te verplaatsen). Wie bijvoorbeeld pendelt met de trein kan in een voor- en natraject de fiets nemen. Afhankelijk van de afstanden kan door de respondent de trein of de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel worden gezien. Ook kan het belangrijkste middel veranderen naargelang het seizoen of naargelang het doel (ver of dicht, veel bagage of weinig, etc.). Door niet te peilen naar het tweede of derde belangrijkste verplaatsingsmiddel, zit er een zekere ruis op de cijferresultaten.

VERPLAATSINGEN TE VOET (modal split)

Korte Definitie

Aandeel van de verplaatsingen dat te voet gebeurt per dag per inwoner uit het stadsgewest.

Uitgebreide Definitie

Het betreft hier ook verplaatsingen te voet die gebeuren buiten het stadsgewest.

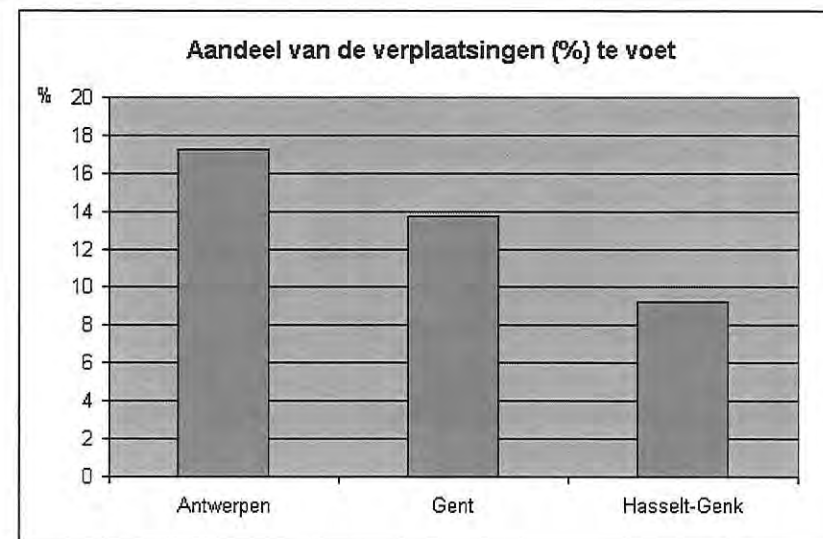
De inwoners uit het stadsgewest: dit zijn de respondenten uit een steekproef van 2500 huishoudens die tussen april 1999 en april 2000 of tussen januari 2000 en januari 2001 deelnamen aan een telefonisch/postaal of een uitsluitend postaal onderzoek. Deze respondenten moesten gedurende 2 dagen nauwgezet hun verplaatsingsgedrag bijhouden. Het aandeel verplaatsingen dat te voet gebeurde kon hieruit worden gedistilleerd.

Dit onderzoek vond enkel plaats in Antwerpen, Gent en Hasselt-Genk en dient bijgevolg ook als een piste te worden beschouwd voor de andere Vlaamse centrumsteden. Wel is er voor alle centrumsteden een 2de keus indicator beschikbaar, namelijk: Verplaatsingen te voet (als belangrijkste verplaatsingsmiddel).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel van de verplaatsingen (%) te voet	
Antwerpen	17,3
Gent	13,7
Hasselt-Genk	9,2

Toelichting

In het Antwerpse stadsgewest (2000) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag 2,71. Relatief hoog is het aandeel verplaatsingen te voet, namelijk 17,3%. In het stadsgewest Gent (2001) is het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag 2,81. Ongeveer 13,7% van alle verplaatsingen gebeurt te voet. In het stadsgewest Hasselt-Genk (2000) zijn de cijfers duidelijk anders. Het gemiddeld aantal verplaatsingen ligt wel in de lijn van Gent en Antwerpen (namelijk 2,80) maar de vervoerswijze verschilt. Relatief weinig verplaatsingen gebeuren te voet (9,2%).

In Vlaanderen (2000/2001) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon 3,04. Ongeveer 14,3% van de verplaatsingen gebeurt te voet.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) De stad is op maat van voetgangers en fietsers.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicator 'Verplaatsingen te voet als belangrijkste verplaatsingsmiddel'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is er een beperkte seizoensspreiding.

VERPLAATSINGEN TE VOET (als belangrijkste middel)

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich meestal te voet verplaatst.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vragen gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Hoe verplaatst u zich meestal in de vrije tijd? en (2) Hoe verplaatst u zich meestal naar en van het werk of de school (enkel gesteld indien relevant)?

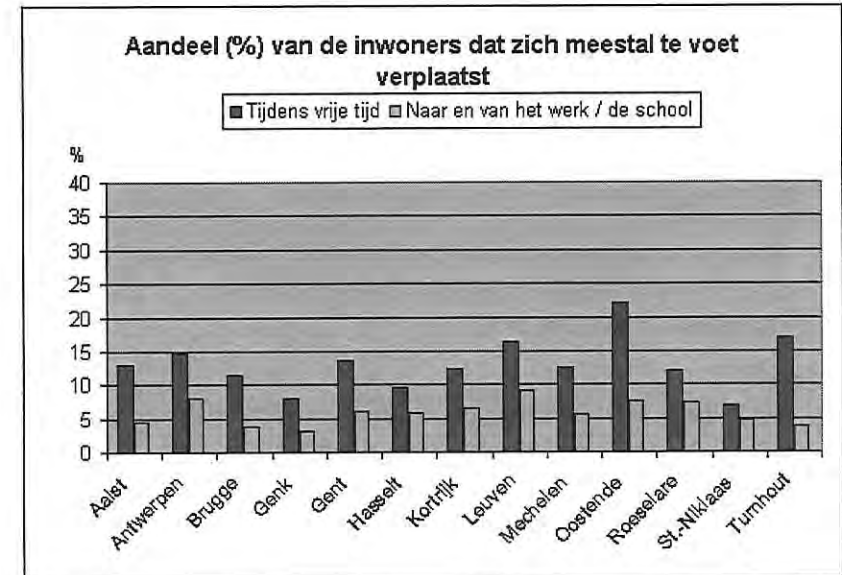
Volgende antwoordcategorieën waren mogelijk: te voet; met de fiets; met de moto of bromfiets; met het openbaar vervoer; met de auto als passagier; en met de auto als autobestuurder. De respondent kon slechts één middel (enkel het belangrijkste) aangeven. Het gaat hier uiteraard niet alleen over verplaatsingen binnen de stad. Wie antwoordde 'te voet', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de inwoners dat zich meestal te voet verplaatst		
	Tijdens vrije tijd	Naar en van het werk / de school
Aalst	13,01	4,53
Antwerpen	14,84	8,13
Brugge	11,45	3,82
Genk	8,04	3,05
Gent	13,70	5,97
Hasselt	9,66	5,71
Kortrijk	12,32	6,40
Leuven	16,31	9,26
Mechelen	12,57	5,61
Oostende	22,14	7,53
Roeselare	12,02	7,37
St.-Niklaas	6,82	4,73
Turnhout	17,03	3,91

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn begin 2004 relatief klein. Ongeveer 22% van de inwoners uit Oostende verplaatst zich meestal te voet tijdens de vrije tijd. In alle andere centrumsteden is dat een pak minder. In Leuven, Turnhout en Antwerpen schommelt dit cijfer wel nog rond de 15%, in Sint-Niklaas (6,8%) en Genk (8%) wordt weinig voor het wandelen geopteerd.

Het woon-werk/schoolverkeer gebeurt meestal niet te voet. Het meest nog in Leuven waar bijna 10% van de werkenden, scholieren en studenten deze afstand vooral te voet aflegt. In Genk, Brugge en Turnhout zien we dit het minst vaak.

In tegenstelling tot de leeftijdsgroep 55-plussers, verplaatst de groep tussen 25 en 44 jaar zich niet zo vaak te voet. Jongeren (15 - 24 jaar) leggen de afstand tussen de woonplaats en het werk of de school ook vaak te voet af, maar tijdens de vrije tijd wordt veel minder gewandeld. Zowel in de vrije tijd als voor het woon-werk/schoolverkeer zien we dat meer alleenstaanden en meer vrouwen zich vooral te voet verplaatsen. Tijdens de vrije tijd verplaatsen lager opgeleiden zich ook vaker te voet dan hoger opgeleiden. Voor het woon-werk/schoolverkeer stellen we hier geen verschillen vast.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) De stad is op maat van voetgangers en fietsers.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien Deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren. Het is namelijk een onderdeel van de modal split.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien de respondenten slechts één verplaatsingsmiddel konden aanduiden, dient gezegd dat deze cijfers een beperkt beeld geven van de modal split (dit is de verdeling van vervoersmiddelen om zich te verplaatsen). Wie bijvoorbeeld pendelt met de trein kan het voor- en natraject met de fiets afleggen. Afhankelijk van de afstanden kan door de respondent vervolgens de trein of de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel worden gezien. Ook kan het belangrijkste middel veranderen naargelang het seizoen of naargelang het doel (ver of dicht, veel bagage of weinig, etc.). Door niet te peilen naar het tweede of derde belangrijkste verplaatsingsmiddel, zit er een zekere ruis op de cijferresultaten.

GEBRUIK VAN DE AUTO / MOTO / BROM- OF SNORFIETS (modal split)

Korte Definitie

Aandeel van de verplaatsingen dat gebeurt als bestuurder van een auto, moto en brom- of snorfiets per dag per inwoner uit het stadsgewest.

Uitgebreide Definitie

Verplaatsingen met de auto/motor/brom- of snorfiets (hoofdvervoermiddel): dit zijn de verplaatsingen die gebeuren als autobestuurder (deze als autopassagier horen hier niet bij) en de verplaatsingen met de motor en de brom- of snorfiets. Het betreft hier ook verplaatsingen die gebeuren buiten het stadsgewest.

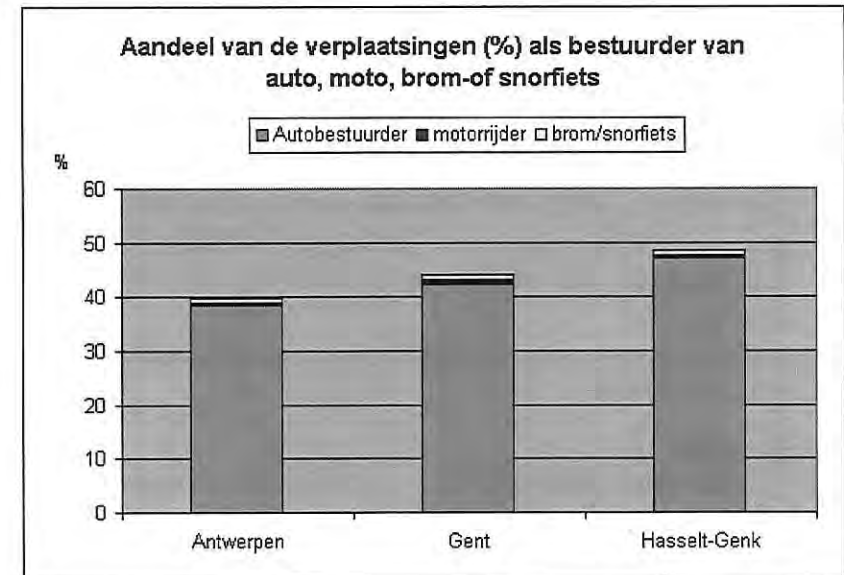
De inwoners uit het stadsgewest: dit zijn de respondenten uit een steekproef van 2500 huishoudens die tussen april 1999 en april 2000 of tussen januari 2000 en januari 2001 deelnamen aan een telefonisch/postaal of een uitsluitend postaal onderzoek. Deze respondenten moesten gedurende 2 dagen nauwgezet hun verplaatsingsgedrag bijhouden. Het aandeel verplaatsingen met de auto, moto of bromfiets kon hieruit worden gedistilleerd.

Dit onderzoek vond enkel plaats in Antwerpen, Gent en Hasselt-Genk en dient bijgevolg ook als een piste te worden beschouwd voor de andere Vlaamse centrumsteden. Wel is er voor alle centrumsteden een 2de keus indicator beschikbaar, namelijk: Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel (tijdens vrije tijd en woon-werk/schoolverkeer).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel van de verplaatsingen (%) als bestuurder van auto, moto, brom- of snorfiets				
	Autobestuurder	motorrijder	brom/snorfiets	Totaal
Antwerpen	38,5	0,3	0,9	39,7
Gent	42,2	0,6	1,2	44,0
Hasselt-Genk	47,2	0,3	0,9	48,4

Toelichting

In het Antwerpse stadsgewest (2001) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag 2,71. Bij meer dan de helft (53,7%) van alle verplaatsingen wordt de auto gebruikt, waarvan 38,5% als autobestuurder en 15,2% als autopassagier. De motor, brom- of snorfiets wordt in 1,1% van de gevallen gebruikt. Ongeveer dezelfde cijfers zien we terugkomen in het stadsgewest Gent (2001). Het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon per dag is 2,81. Ook hier wordt vooral de auto (58,4%) gebruikt om zich te verplaatsen. In 42,2% van de gevallen als autobestuurder, in 16,2% als autopassagier. Het aandeel van motor, brom- of snorfiets bedraagt 1,8%. In het stadsgewest Hasselt-Genk (2000) zijn de cijfers anders. Het gemiddeld aantal verplaatsingen ligt wel in de lijn van Gent en Antwerpen (namelijk 2,80) maar de vervoerswijze verschilt. De auto is nog nadrukkelijker aanwezig (meer dan 67% van alle verplaatsingen). Bijna de helft (47,2%) van het aantal verplaatsingen gebeurt als autobestuurder, bijna een vijfde (19,9%) als autopassagier. Net als in Antwerpen wordt de motor, brom- of snorfiets in 1,1% van de gevallen gebruikt. Deze resultaten zijn op zich niet zo vreemd (zie 'vergelijkbaarheid in de ruimte') en

sluiten eerder aan op de Vlaamse cijfers.

In Vlaanderen (2000/2001) bedraagt het gemiddeld aantal verplaatsingen per persoon 3,04. Het aandeel verplaatsingen als autobestuurder bedraagt 45,6%, als autopassagier 18,0%. Ongeveer 0,8% van de verplaatsingen gebeurt met de motor, de brom- of snorfiets.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) In de stad wordt pas in laatste instantie een beroep gedaan op de auto om zich te verplaatsen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicatoren 'Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel' (tijdens vrije tijd en woonwerk/schoolverkeer) en 'Afgelegde afstand met de auto/motor/brom- of snorfietsen'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is er een beperkte seizoensspreiding.

AUTO, MOTO OF BROMFIETS ALS BELANGRIJKSTE VERPLAATSINGSMIDDEL TIJDENS DE VRIJE TIJD

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich tijdens de vrije tijd meestal verplaatst met de auto, moto of bromfiets

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor (2004) werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: Hoe verplaatst u zich meestal in de vrije tijd?

Volgende antwoordcategorieën waren mogelijk: te voet; met de fiets; met de moto of bromfiets; met het openbaar vervoer; met de auto als passagier; en met de auto als autobestuurder. De respondent kon slechts één middel (enkel het belangrijkste) aangeven. Het betreft hier uiteraard ook verplaatsingen die buiten de stad werden gedaan. Wie antwoordde 'met de auto, moto of bromfiets', werd in de teller opgenomen.

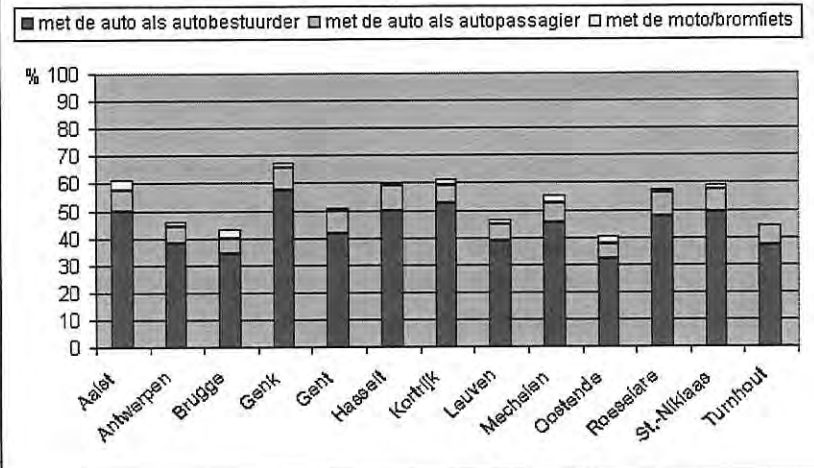
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met de auto (en moto) tijdens de vrije tijd				
	met de auto als autobestuurder	met de auto als autopassagier	met de moto/bromfiets	Totaal
Aalst	49,55	8,02	3,57	61,14
Antwerpen	37,85	6,47	1,49	45,82
Brugge	34,05	5,95	3,21	43,21
Genk	57,25	8,63	1,37	67,25
Gent	41,20	8,50	1,06	50,77
Hasselt	49,81	9,28	0,95	60,04
Kortrijk	52,54	6,52	2,36	61,41
Leuven	38,55	5,93	1,81	46,29
Mechelen	45,17	7,47	2,37	55,01
Oostende	32,06	5,73	2,67	40,46
Roeselare	47,70	8,42	1,40	57,52
St.-Niklaas	49,43	7,95	1,70	59,09
Turnhout	36,83	7,13	0,20	44,16

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met de auto (en moto) tijdens de vrije tijd

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn hier relatief groot. Tijdens de vrije tijd gebruiken ongeveer 60% van de inwoners van Genk, Kortrijk, Aalst, Hasselt en Sint-Niklaas en Roeselare de auto als belangrijkste verplaatsingsmiddel. Enkel in Oostende, Brugge, Turnhout, Antwerpen en Leuven ligt dit cijfer onder de helft.

We stellen vast dat vooral de grote leeftijdsgroep tussen 25 en 54 jaar de auto of moto kiest om zich te verplaatsen tijdens de vrije tijd. Ook meer mannen dan vrouwen opteren voor de auto (in het bijzonder als autobestuurder). In tegenstelling tot de grotere gezinnen, zien we dat alleenstaanden minder opteren voor de auto als belangrijkste verplaatsingsmiddel. Hoger opgeleiden besturen vaker een auto, maar zijn minder passagier. Bij lager geschoolden zien we net het omgekeerde.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) In de stad wordt pas in laatste instantie een beroep gedaan op de auto om zich te verplaatsen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicatoren 'Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel' (woon-werk/schoolverkeer), 'Gebruik van de auto, motor of bromfiets', en 'Afgelegde afstand met de auto/motor/brom- of snorfietsen'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien de respondenten slechts één verplaatsingsmiddel konden aanduiden, dient gezegd dat deze cijfers een beperkt beeld geven van de modal split (dit is de verdeling van vervoersmiddelen om zich te verplaatsen). Het belangrijkste middel kan immers veranderen naargelang het seizoen of naargelang het doel (ver of dicht, veel bagage of weinig, etc.). Door niet te peilen naar het tweede of derde belangrijkste verplaatsingsmiddel, zit er een zekere ruis op de cijferresultaten.

AUTO, MOTO OF BROMFIETS ALS BELANGRIJKSTE VERPLAATSINGSMIDDEL TUSSEN WOONPLAATS EN WERK/SCHOOL

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich voor het woon-werk/schoolverkeer meestal verplaatst met de auto, moto of bromfiets

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: Hoe verplaatst u zich meestal naar en van het werk of de school?

Volgende antwoordcategorieën waren mogelijk: te voet; met de fiets; met de moto of bromfiets; met het openbaar vervoer; met de auto als passagier; en met de auto als autobestuurder. De respondent kon slechts één middel (enkel het belangrijkste) aangeven. Het gaat hier uiteraard niet alleen over verplaatsingen binnen de stad. Wie antwoordde 'met de auto, moto of bromfiets', werd in de teller opgenomen.

Enkel werkenden, scholieren en studenten werden hier in teller en noemer opgenomen.

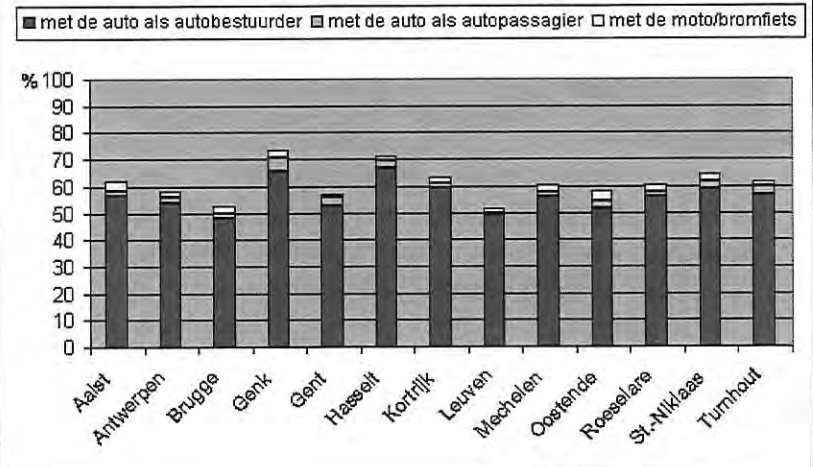
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met de auto (en moto) voor het woon-werk/schoolverkeer				
	met de auto als autobestuurder	met de auto als autopassagier	met de moto/bromfiets	Totaal
Aalst	56,31	1,94	3,88	62,14
Antwerpen	53,77	2,38	2,18	58,33
Brugge	47,94	2,06	2,65	52,65
Genk	65,65	4,96	2,67	73,28
Gent	52,47	3,29	1,23	57,00
Hasselt	66,43	3,21	1,79	71,43
Kortrijk	59,45	1,52	2,44	63,41
Leuven	48,94	1,06	1,32	51,32
Mechelen	55,78	1,98	2,97	60,73
Oostende	51,46	2,93	3,77	58,16
Roeselare	55,79	1,75	3,16	60,70
St-Niklaas	58,78	2,70	2,70	64,19
Turnhout	56,64	3,13	1,56	61,33

Aandeel (%) inwoners dat zich meestal verplaatst met de auto (en moto) naar en van het werk of de school

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn begin 2004 relatief klein. In alle centrumsteden gebruiken meer dan de helft van de inwoners de auto of moto als belangrijkste verplaatsingsmiddel voor het woon-werk/schoolverkeer. In Genk en Hasselt zelfs meer dan 70%.

Het is vooral de leeftijdsgroep tussen 25 en 44 jaar die zich met de wagen verplaatst. Hoger opgeleiden besturen voor het woon-werkverkeer vaker een auto, maar zijn minder passagier. Bij lager geschoolden zien we net het omgekeerde. De verschillen tussen mannen en vrouwen en tussen alleenstaanden en personen uit een groter gezin, zijn miniem.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Aan de complexe vervoersvraag gedifferentieerd in tijd en ruimte wordt tegemoet gekomen door een efficiënte en evenwichtige inzet van vervoersmodi en infrastructuur.
- b) In de stad wordt pas in laatste instantie een beroep gedaan op de auto om zich te verplaatsen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met alle andere mobiliteitsindicatoren, in het bijzonder met de indicatoren 'Auto, moto of bromfiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel' (tijdens de vrije tijd), 'Gebruik van de auto, motor of bromfiets', en 'Afgelegde afstand met de auto/motor/ brom- of snorfietsen'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien de respondenten slechts één verplaatsingsmiddel konden aanduiden, dient gezegd dat deze cijfers een beperkt beeld geven van de modal split (dit is de verdeling van vervoersmiddelen om zich te verplaatsen). Wie bijvoorbeeld pendelt met de trein kan het voor- en natraject met de fiets afleggen. Afhankelijk van de afstanden kan door de respondent vervolgens de trein of de fiets als belangrijkste verplaatsingsmiddel worden gezien. Ook kan het belangrijkste middel veranderen naargelang het seizoen of naargelang het doel (ver of dicht, veel bagage of weinig, etc.). Door niet te peilen naar het tweede of derde belangrijkste verplaatsingsmiddel, zit er een zekere ruis op de cijferresultaten.

PARKEERGELEGENHEID VOOR BEWONERS

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zijn auto makkelijk kan stallen in een straal van 200 meter rond de woning.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende stelling voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Ik kan mijn auto makkelijk parkeren binnen een straal van 200 meter rond de woning' (bij niet alleenstaanden werd de stelling licht aangepast: 'Wij kunnen onze auto makkelijk parkeren binnen een straal van 200 meter rond de woning').

Wie antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens' werd in de teller opgenomen.

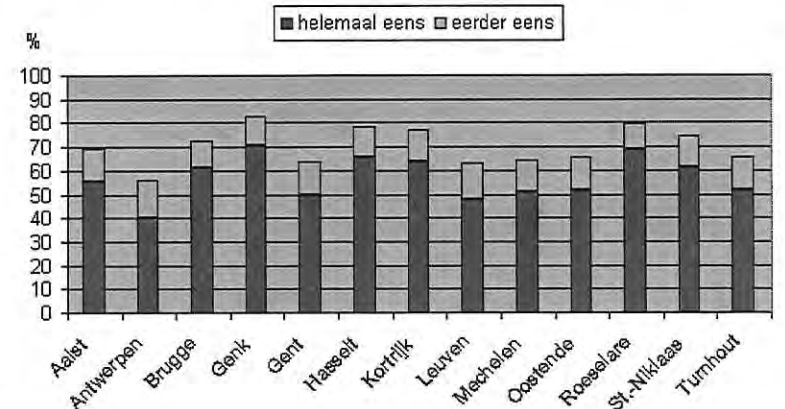
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat het eens is met de stelling 'Ik kan mijn auto makkelijk parkeren binnen een straal van 200 meter rond de woning'			
	helemaal eens	eerder eens	Totaal
Aalst	55,30	13,82	69,12
Antwerpen	40,40	15,50	55,90
Brugge	61,43	11,28	72,71
Genk	70,84	11,74	82,58
Gent	49,70	13,81	63,52
Hasselt	65,72	12,69	78,41
Kortrijk	63,77	13,41	77,17
Leuven	47,61	15,49	63,10
Mechelen	51,00	13,43	64,43
Oostende	51,43	14,15	65,58
Roeselare	68,53	11,16	79,68
St-Niklaas	61,29	13,28	74,57
Turnhout	51,57	14,12	65,69

Aandeel (%) inwoners dat het eens is met de stelling 'Ik kan mijn auto makkelijk parkeren binnen een straal van 200 meter rond de woning'

Toelichting

We zien hier duidelijk verschillen tussen de centrumsteden. In Antwerpen vindt amper de helft van de inwoners dat ze hun wagen makkelijk kunnen parkeren rond hun woning. Minder parkeer- of stallingsproblemen zijn er in Genk, Roeselare, Hasselt en Kortrijk. Ongeveer vier vijfden van de inwoners uit deze steden zegt zijn auto makkelijk te kunnen parkeren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie:

In de stad is er een gedifferentieerd parkeerbeleid waarbij bewoners hun auto makkelijk kunnen stallen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis moet men deze indicator samen zien met de indicator 'Kwaliteit van de woningen'

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen: aangezien we als schaalniveau de administratieve grenzen van de stad gebruiken, wordt hier geen onderscheid gemaakt tussen buurten of wijken. Vermoedelijk zullen de parkeerproblemen bij inwoners uit de binnenstad veel groter zijn dan bij diegenen die bijvoorbeeld aan de rand van de stad wonen. Ook hebben we geen zicht op de antwoorden van de bewoners die niet over een garage beschikken (dit kenmerk werd immers niet bevraagd). Het wel of niet kunnen parkeren rond de woning hangt bovendien sterk af van het tijdstip (kantooruren, avond, nacht, weekend).

BEREIKBAARHEID VAN BELANGRIJKE PLAATSEN VIA HET OPENBAAR VERVOER

Korte Definitie

Het aandeel inwoners dat gemakkelijk een korf van belangrijke plaatsen kan bereiken via het openbaar vervoer.

Uitgebreide Definitie

Het aandeel inwoners (per centrumstad) dat beschikt over een bus- of tramhalte waarvan een rechtstreekse lijn vertrekt naar bvb. twee derden of vier vijfden van de knooppunten (attractiepunten) in de stad en de wachttijden beperkt zijn.

De knooppunten zijn vastgelegd door de 13 steden zelf, meer bepaald door/via de vertegenwoordigers van de stedenstuurgroep al dan niet in overleg met de mobiliteitsambtenaar van de stad. Meer bepaald gaat het over volgende knooppunten:

- a) Stadhuis
- b) Treinstation(s) NMBS
- c) Winkelcentra
- d) Hoofdbibliotheek
- e) Culturele infrastructuur
- f) Bioscoop
- g) Sport- en recreatie-infrastructuur
- h) Ziekenhuis
- i) Andere

Alle bus- en tramlijnen zullen worden meegeteld die een halte hebben binnen een straal van 500 meter rond het knooppunt en op het grondgebied van de stad liggen.

De bepaling van de wachttijden is gebaseerd op het besluit van de Vlaamse regering betreffende de basismobiliteit in het Vlaamse Gewest, 29 november 2002.

Beschrijving van de piste

De onderzoekers trachten deze indicator zo snel als mogelijk ingevuld te krijgen met data. Bedoeling is dat in de loop van 2005 de cijfers beschikbaar zijn.

Deze knooppunten per stad (adressen) zijn reeds vastgelegd door de 13 steden zelf, meer bepaald door/via de vertegenwoordigers van de stedenstuurgroep al dan niet in overleg met de mobiliteitsambtenaar van de stad. We verwijzen naar de definitie om duidelijk te maken over welke (soort) knooppunten het

hier gaat.

Aan de vervoersmaatschappij de Lijn werd gevraagd of het mogelijk was om per centrumstad een kaart (GIS-bestanden) op te maken waarop de haltes zijn aangeduid die voldoen aan de gestelde voorwaarden: frequentie basismobiliteit + rechtstreekse lijn naar een halte binnen 500 meter van knooppunten. Eventueel - indien dit makkelijk is uit te voeren - kan reeds worden bepaald via welke haltes 2/3 of 4/5 knooppunten rechtstreeks kunnen worden bereikt. Deze kaart van de lijn is momenteel onder verwerking en zal vervolgens worden gecombineerd met de bevolkingsgegevens per stad. Idealiter wordt op basis van deze bevolkingsgegevens per adres een berekening gemaakt van het aantal personen dat binnen de buffer valt. Op basis van het bevolkingsaantal wordt berekend hoeveel inwoners door de buffer gedekt worden. Indien deze data (nog) niet voorhanden zijn, zal een berekening van het aantal personen dat door de buffer wordt gedekt, voorlopig gebeuren op basis van het aantal personen binnen een statistische sector. Aan de hand van de bevolkingsdichtheid per statistische sector wordt bepaald hoeveel personen in de oppervlakte van de sector bedekt door de buffer zouden kunnen wonen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie: 'De bereikbaarheid van knooppunten en poorten en van stadswijken die centrumfuncties vervullen, wordt op een selectieve manier gewaarborgd'.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis uit de visie, dient men deze indicator samen te bekijken met de indicatoren 'Gebruik van het openbaar vervoer' en 'Het openbaar vervoer als belangrijkste verplaatsingsmiddel'.

TOEGANKELIJKHEID VAN HET OPENBAAR VERVOER

Korte Definitie

Aandeel trams, bussen, haltes, stations (modi + infrastructuur) dat voor iedereen vlot toegankelijk is.

Uitgebreide Definitie

Het aantal trams, bussen haltes, stations die toegankelijk zijn voor iedereen (onder meer: personen met een handicap, ouderen, moeders met kindwagen, enz.) ten opzichte van het totaal aantal modi en infrastructuur in de stad.

Toegankelijkheid omvat meerdere aspecten:

- a) Fysiek toegankelijke vervoersmodi. Dit eventueel als volgt meten: 'het aantal lagevloersbussen (als meest toegankelijke modi) die momenteel worden ingezet ten opzichte van het totaal aantal vervoersmodi in de stad'.
- b) Fysiek toegankelijke infrastructuur. Dit eventueel als volgt meten: 'het aantal verhoogde of aangepaste opstapplaatsen tegenover het totaal aantal opstapplaatsen'.
- c) Mentale toegankelijkheid. Hieronder wordt verstaan de elementen die voor een (potentiële) gebruiker van invloed zijn om wel of géén gebruik te maken van een bepaalde vorm van openbaar vervoer. Afhankelijk van het soort reiziger (captive of keuze reiziger) spelen bepaalde factoren een onbelangrijk of belangrijk rol. Ook het verband tussen al deze factoren is van belang (cf. Adviseurs in mobiliteit, Nederland, website: <http://www.agv-advies.nl/>). Een concretere benadering van mentale toegankelijkheid is nog via overleg met experts verder te bepalen.

Beschrijving van de piste

Een expert bij de vervoersmaatschappij de Lijn deelde ons mee op 26 maart 2004 dat de gevraagde gegevens betreffende fysieke toegankelijkheid als dusdanig wel bestaan, maar niet beschikbaar (zullen) zijn in de eerstkomende jaren, een aantal lokale initiatieven uitgezonderd (vb. initiatieven aan de kust). Dit neemt niet weg dat de Lijn de toegankelijkheid verder wenst te verbeteren. In opdracht van De Lijn voerde bijvoorbeeld het Toegankelijkheidsbureau een onderzoek naar de toegankelijkheid van de infrastructuur (omgeving en faciliteiten), rollend materiaal, informatie en service. Bedoeling is dat na analyse van gebruikerservaringen en informatie over bestaande richtlijnen in binnen- en buitenland en veldonderzoek, een normenbundel wordt samengesteld voor de

bussen en trams, de halteplaatsen, de omgeving en de informatie en dienstverlening. Het project is van start gegaan september 2001 en liep af begin 2003. Een eindrapport werd zonder succes opgevraagd door het onderzoeksteam van de Stadsmonitor. Op termijn is het waarschijnlijk mogelijk om informatie per stad te verkrijgen. In welke 'vorm' deze data wordt geleverd is bij onderzoekers nog niet gekend.

Bij de Lijn wordt ook gesuggereerd om met een indicator 'toegankelijk stadsnet' te werken. Onderzoekers moedigen daarom de Lijn ook aan om deze piste en indicaties over toegankelijkheid in de stad verder te ontwikkelen.

Een stappenplan voorleggen inzake het (eventueel) bepalen van de mentale toegankelijkheid is minder evident. Ondanks enkele contacten met experts hieromtrent, zijn de onderzoekers van mening dat het nog te vroeg is om voor dit luik een piste voor te stellen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie: 'Door een goede fysieke en mentale toegankelijkheid van vervoersmodi en infrastructuur kan iedereen zich vlot en zo zelfstandig mogelijk in de stad verplaatsen'.

Aanvulling: 'Toegankelijkheid' (meer algemeen, niet enkel toegepast op openbaar vervoer) is een thema dat doorheen de visiematrix op meerdere plaatsen opduikt. Vandaar dat bij de 'sociale principes' ook werd gezocht naar een ruimere invulling.

Compleetheid

Gegeven de intenties uit de visie, dient men deze indicator best samen te zien met de indicatoren 'Gebruik van het openbaar vervoer', 'Fysieke toegankelijkheid van publieke gebouwen' en 'Deelname aan het maatschappelijk leven door bepaalde doelgroepen'.

NIET-MILIEUVRIENDELIJKE VOERTUIGEN

Korte Definitie

Aandeel voertuigen dat niet voldoet aan de milieutest van de autokeuringsdienst.

Uitgebreide Definitie

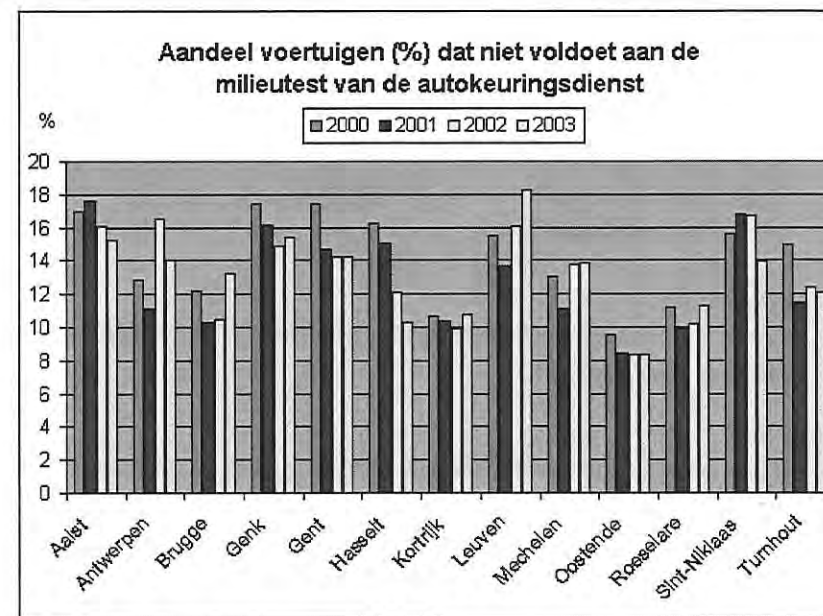
Dit is het aantal voertuigen dat niet voldoet aan de criteria van de milieutest, voorzien in het KB van maart 1968, uitgevoerd door de autokeuringsdienst tegenover het totaal aantal gekeurde voertuigen voor de milieutest (dus excl. aanhangwagens).

De milieutest omvat een dieselrookmeting voor dieselmotoren en een meting van uitlaatgassen bij benzinemotoren.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel voertuigen (%) dat niet voldoet aan de milieutest van de autokeuringsdienst				
	2000	2001	2002	2003
Aalst	17,0	17,7	16,0	15,2
Antwerpen	12,8	11,1	16,5	14,1
Brugge	12,2	10,3	10,5	13,3
Genk	17,4	16,1	14,9	15,4
Gent	17,4	14,7	14,2	14,3
Hasselt	16,2	15,1	12,1	10,2
Kortrijk	10,6	10,4	9,9	10,8
Leuven	15,5	13,6	16,1	18,2
Mechelen	13,0	11,1	13,7	13,9
Oostende	9,5	8,5	8,4	8,4
Roeselare	11,2	9,9	10,2	11,3
Sint-Niklaas	15,6	16,8	16,7	14,0
Turnhout	15,0	11,4	12,4	12,1

Toelichting

We stellen vast dat in de Vlaamse steden relatief veel 'vervuilende' auto's rondrijden. Het minst in Oostende. Iets meer dan 8% van de auto's die werden gecontroleerd in de Oostendse autokeuringsdiensten slaagden in 2003 niet voor de milieutest en ontvingen dus geen 'groene kaart'. In Leuven slaagden in datzelfde jaar meer dan 18% van de voertuigen niet voor deze milieutest.

In de steden Aalst (sinds 2001), Genk, Gent, Hasselt, Oostende (gelijke tred vanaf 2001), Sint-Niklaas (sinds 2001) en Turnhout, merken we een afname van het aandeel niet-milieuvriendelijke voertuigen. Deze afname is het sterkst in Hasselt (van 16,19% in 2000 naar 10,24% in 2003). In Antwerpen (met een uitschieter in 2002), Brugge en Leuven (vooral in 2003) zien we een stijging. In Kortrijk en Roeselare blijft het gelijklopend.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad.

Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Om geurhinder en luchtverontreiniging in de stad te vermijden, wordt milieuvriendelijk transport aangemoedigd. Dit komt ook de gezondheid van de bewoners en stadsgebruikers ten goede.
- b) De milieukwaliteit in de stedelijke leefomgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de gezondheid van de bewoners.

Compleetheid

Gezien de intenties uit de visiematrix, deze indicator best samen zien met de indicator 'Luchtkwaliteit'.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) Het gaat om data verkregen door de keuringsstations, die een grotere bevoegdheidszone kunnen hebben dan de vermelde stad. Tevens kunnen bestuurders zich ook aanmelden bij stations die zich niet bevinden binnen het arrondissement waar de bestuurder woont.
- b) Bij interpretatie moet men tevens rekening houden met het feit dat de voertuigen die zich in de stad bevinden niet noodzakelijk behoren tot inwoners van de stad of het arrondissement. En omgekeerd. Men kan wel veronderstellen dat de voertuigen die zich verplaatsen binnen de stad vooral van bestuurders zijn wonende in het arrondissement.
- c) Bij de cijfers (zeker in de noemer, soms ook in de teller) zitten ook de wagens die zich na afkeuren opnieuw hebben aangeboden bij de autokeuring (tweede keuring).
- d) Mogelijk kunnen vervuilende voertuigen alvorens zich aan te melden aan de controle zich eerst hebben aangemeld bij een garage, om de wagen 'op orde' te stellen. Deze wagens slaagden mogelijk in de milieutest maar reden daarvoor als vervuilende wagen rond.

TEVREDENHEID VAN GEBRUIKERS OVER ZORG EN OPVANG

Korte Definitie

Aandeel gebruikers dat tevreden is over zorg en opvang.

Uitgebreide Definitie

In deelindicatoren ontdebellen: zie mogelijke pistes

Beschrijving van de piste

Er zijn tal van redenen waarom de tevredenheid van zorggebruikers nu niet in een indicator te vatten is. Er is de diversiteit in de zorgsector: in het uitgebreide spectrum van de dagelijkse eerstelijnszorg tot en met de gespecialiseerde zorg, in de doelgroepen voor zorg, in de zorgverlening tot en met de begeleiding in de persoonlijke kring van de zorgbehoevende, de mantelzorg. Dit weerspiegelt zich in allerlei registraties en registratiesystemen met vermenging of overlapping van het zorgaanbod naargelang de zorgverstrekking. Een survey onder de 'klanten', de meest directe weg voor het meten van de tevredenheid, veronderstelt een benadering van de verschillende doelgroepen in alle deelsectoren van zorg zoals o.m. ouderen, jeugd, kinderen, personen met een handicap, ook de gebruikers van medische of psychische zorg, de familiale of thuiszorg, de thuisbegeleiding. Dit alles in de veronderstelling dat wie zorg nodig heeft, ook zorg krijgt. Binnen een generieke set van indicatoren dringt een relevante keuze zich op. Tot op vandaag lijkt dit ook binnen de sector van zorg en opvang geen evidentie of voorgesneden koek. Hiermee wordt geen afbreuk gedaan aan het studiewerk rond tevredenheid, zorg efficiëntie en welbevinden van de zorgbehoevende en zijn/haar omgeving. Maar het kwalitatief onderzoek is vaak slechts eenmalig en/of de steekproef is te beperkt om representatieve data te genereren op stedelijk niveau. Of de tevredenheid is niet zomaar in één cijfer te vatten. Het overzicht van enkele recente surveys kan inspireren tot verder overleg met de experts en praktijkmensen.

- De tevredenheidsenquête in de kinderopvang (1999) door HIVA i.o.v. Kind en Gezin is een uitgebreide bevraging van ca 4500 ouders met een kind jonger dan 12 jaar over het gebruik van kinderopvang, de gebruikte opvangvorm, de keuze van de opvang, de evaluatie van de kinderopvang en de opvang in specifieke situaties. Krijgen bijzondere aandacht in de survey: gezinnen met een kind met een handicap, allochtone gezinnen, kansarme gezinnen, alleenstaande ouders en werkloze moeders.

- De klanttevredenheidsenquête in de ziekenhuizen, gezinszorg, maatschappelijk opbouwwerk en lokaal jeugdwerk (1999) is uitgevoerd door SEIN i.s.m. Research voor Beleid i.o.v. MVG.WVC: de 919 diepte-interviews zijn interessant als piste, maar moeilijk haalbaar op grote schaal.

- Het klanttevredenheidsonderzoek jeugd- en ouderzorg (2001) i.o.v. MVG.WVC afdeling Coördinatie en Beleidsvoorbereiding is een éénmalig schriftelijke bevraging bij de Instellingen van Landelijk Jeugdwerk, ouderenzorg, voorzieningen Bijzondere Jeugdzorg.

- Het tevredenheidsonderzoek in de Rustoorden (R.O.B.) en RVT-instellingen (2001) is uitgevoerd door het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid i.s.m. UGent Fac.Psychologie. Van de 1927 instellingen uit de RIZIV-lijst namen 55 instellingen op vrijwillige basis deel aan de bevraging; samen telden ze 4755 residenten of 3,8% van alle rustoord- en RVT-bewoners in België. Uit Vlaanderen namen 40 instellingen deel. In een eerste luik zijn 2444 bewoners bevraged door Jans en Van Hoyen (IPH Rapport 2003-002, December 2002). In een tweede en derde deel zijn familieleden en personeel bevraged. De steekproef is onvoldoende representatief en levert daarom geen data die voor alle R.O.B's en RVT's zouden gelden.

- Het Vlaams Fonds Sociale integratie personen met een handicap (VFSIPH) peilt naar de tevredenheid in de sector. Het is de intentie om ieder jaar een onderzoek te doen: hetzij bij individuele klanten, hetzij bij institutionele klanten (voorzieningen voor gehandicapten) en bij eigen personeel. Door dezelfde cyclus telkens te hernemen komt er voor elke groep een follow-up na 3 jaar. In 2001 zijn 400 personen met een handicap, of hun ouders, bevraged die een beroep deden op de dienstverlening door het Vlaamse Fonds (VLAFO) d.w.z. een inschrijving, informatie, een zorgvraag, een klacht e.d. Volgende editie is gepland in 2004. In 2002 zijn 250 door het VFSIPH gesubsidieerde voorzieningen via de directie telefonisch bevraged.

- Via een beperkte set aan interviews bij de zorgbehoevenden, hun begeleiders en zorgverstrekkers heeft J.Breda (2001) de Samenwerkingsinitiatieven in de Thuiszorg of SIT's doorgelicht (UA.Ufsia.DSSB).

- De postenquête 'Zorg in Vlaanderen' (2003) is uitgevoerd door het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, éénmalig bij 4000 individuele burgers (25-64 jaar) en 4000 mantelzorgers (25-79 jaar) als aanloop naar het Zorgcongres 2003 Zorgen voor morgen!

- In een Tevredenheidsenquête bij OCMW-cliënteel (2003) vanuit het bureau van het Limburgs Steunpunt van OCMW's (Provinciebestuur Limburg) participeerden 18 OCMW's aan het onderzoek naar de tevredenheid bij hun cliënteel. De enquête groeide vanuit de bekommernissen van de armenvereniging Dynamo over die dienstverlening. De focus was gericht op de vraag hoe de armen tegen de OCMW-dienstverlening aankijken en in welke mate ze er tevreden over zijn. Op die manier wil men via de stem van de armen OCMW's aan het denken zetten in functie van een kwaliteitsverbetering van hun dienstverlening die rekening houdt met het klantenperspectief. In totaal zijn 579 cliënten van 18 OCMW's werden bevraagd. Resultaten worden verwacht mei 2004.

- Het Centrum voor Bevolking- en gezinsstudies deed veel studiewerk omtrent ouderen en zorg (DOOGHE en VANDENBOER). De gezondheidsenquête 1997, 2001, 2004 door het Wetenschappelijk Instituut voor de Volksgezondheid (WIV) ondervraagt ca 10.000 personen in België, in eerste instantie toegespitst op de gezondheidsaspecten.

In de laatste Volks- en Woningtelling (Socio-economische enquête 2001), met data over alle Belgische huishoudens, is de vraag gesteld of men slecht, normaal, heel goed voorzien is in gezondheidsdiensten (arts, verpleegster, ...). Dit zou een beeld kunnen geven van de spreiding en de nabijheid van zorgvoorzieningen. Of men kan het ook lezen als een vorm van tevredenheid: ik ben voorzien en maak er graag gebruik van. Maar het zegt te weinig over de zorg zelf en de tevredenheid daarover. Zonder een koppeling aan de zorgnood of de gezondheidstoestand van de respondent zijn de data zelfs voor een 2e keus indicator te beperkt om op te nemen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- b) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.
- c) Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- d) De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (men-

taal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.

- e) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.
- f) Personen die potentieel zelfredzaam zijn, kunnen aanspraak maken op ondersteuning om zelfstandig te blijven wonen.
- g) In de stad zorgen een sterk sociaal weefsel in het algemeen en een sterke familiale band in het bijzonder ervoor dat mensen verzorgd of opgevangen kunnen worden met de minst ingrijpende maatregelen.
- h) Mantelzorgers krijgen voldoende ondersteuning.

Compleetheid

De tevredenheid van de klanten in de zorgsector zal toenemen als de zorgbehoevende volgens nood bediend wordt via de meest geschikte zorgvorm waarbij de context, de zorgverstrekkers en de kosten aan zijn/haar wens en mogelijkheden tegemoet komen. Deze indicator is vrij cruciaal voor zorg en opvang op maat vanuit het oogpunt van de zorggebruiker. Gelet op de bekommernissen leest men deze indicator samen met het oneigenlijk gebruik van zorg en de betaalbaarheid van zorg en opvang. De afstemming van het zorgaanbod op de vraag komt aan bod in de wachtlijsten voor één of andere zorgvorm. De potentiële zelfredzaamheid in de eigen vertrouwde omgeving is gebaat bij o.m. het aangepast wonen, de aanpasbaarheid van de woning als deelaspect van de woonkwaliteit en het uitrustingsniveau van de wijk met ondersteunende diensten.

WACHTLIJST VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Korte Definitie

Aantal individuen op een wachtlijst voor geestelijke gezondheidszorg

Uitgebreide Definitie

De wachtlijst voor geestelijke gezondheidszorg is een lijst van personen die zijn ingeschreven voor een opvang in instellingen of voorzieningen zoals de Centra voor geestelijke gezondheidszorg (CGG), de psychiatrische verzorgingstehuizen (PVT), de psychiatrische ziekenhuizen (PZ), psychiatrische afdeling van algemene ziekenhuizen (PAAZ) en het Beschut Wonen.

Beschrijving van de piste

Op het congres rond zorgplanning in 2002 stond Prof. Dr. G. MOLENBERGS (LUC) stil bij de beperkingen voor het epidemiologisch en behoefteonderzoek in de zorgsector wegens haar diversiteit, de spreiding van bevoegdheden, gebrek aan eenduidigheid en accuraatheid in de registratie. Gegevensregistratie kan inzicht geven in de gebruikers en hun profiel en is ook nuttig voor planning en financiering. Toch wijzen anderen erop dat de gegevens van het RIZIV en de mutualiteiten kunnen dienen want zij kennen het zorggebruik. De bevoegde minister kan ervoor zorgen dat deze (gecodeerde) gegevens vrijkomen voor onderzoek. De stelling dat er te weinig gegevens zijn wordt vaak gebruikt als alibi om niets te ondernemen.

De vragen die zich stellen na 2002 zijn: Hoe ver staat het met de registratie in de sector van de geestelijke gezondheidszorg? Kan men wachtlijsten samenvoegen of worden registers voor het beschut wonen, de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, de psychiatrische verzorgingstehuizen, de psychiatrische ziekenhuizen en de opvang in de algemene ziekenhuizen beter afzonderlijk gehouden? Zijn wel of niet aanverwante registraties en valide data op een vergelijkbare wijze beschikbaar?

Er wordt niet gekozen voor een 2de keuze indicator, zoals de opvangcapaciteit in de diverse voorzieningen, omdat hiermee ook geen reële nood wordt uitgedrukt. Misschien kan dit wel een hiaat voor een deelsector invullen. De capaciteit speelt uiteraard wel een rol. Aangezien de residentiële diensten in de psychiatrie gebonden zijn aan het aantal bedden moeten de wachtlijsten voor een opname samen met de evolutie in de ambulante zorg geëvalueerd worden (MOLENBERGS G. en BRUCKERS L., 2002).

Daarnaast stelt zich de vraag naar de beste schaal en analyse-eenheid: de centrumstad, de stad en aangrenzende gemeenten of de zorgregio van de centrumstad aansluitend bij de stedelijke afbakening door VAN HECKE of het werkingsgebied van de centra voor CGG, ook voor bijvoorbeeld psychiatrische zieken- en verzorgingstehuizen. De zorgregio's zijn officieel afgebakend in het decreet van 23 mei 2003 dat betrekking heeft op de indeling in zorgregio's, de samenwerking en programmatie van gezondheids- en welzijnsvoorzieningen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- In het stedelijk gebied is de gezondheids- en welzijnszorg uitgebouwd op alle niveaus/echelons (nulde tot vierde lijnszorg). Basiszorg, crisisopvang en gespecialiseerde zorg worden op elkaar afgestemd.
- Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.
- De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.

Compleetheid

Om de zorg op maat in de geestelijke gezondheidszorg te vatten leest men deze indicator die veel zegt over de afstemming van het aanbod op de vraag in die sector samen met de indicatoren over de tevredenheid van de zorggebruikers, het oneigenlijk gebruik van zorg en de betaalbaarheid van zorg.

WACHTLIJST BIJZONDERE ZORG VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP

Korte Definitie

Aantal personen met een handicap die als urgente kandidaten staan ingeschreven op de Centrale Wachtlijst (CWL) voor de toekenning van een bijzondere zorgvorm.

Uitgebreide Definitie

Urgent staat voor een (hoogst) dringende aanvraag voor een zorgopname binnen één tot maximum zes maanden (urgentiecode 1en2). Om hun leven zelfstandig te kunnen richten kunnen personen met een handicap beroep doen op zorgvormen zoals thuisbegeleiding, zelfstandig wonen, begeleid wonen, wonen onder begeleiding van een particulier, beschermd wonen of begeleide uitgroei uit voorzieningen. Daarnaast kunnen personen met een handicap voltijds (zeven op zeven dagen) of deeltijds (één tot vier dagen) worden opgevangen: hetzij voor opvang overdag in voorzieningen die semi-residentiële opvang aanbieden, zoals semi-internaat, dagcentrum en begeleid werken, hetzij voor opvang 24/24u in voorzieningen die residentiële opvang bieden, zoals een internaat, een tehuis voor werkenden en een tehuis voor niet-werkenden. Voor de wens van ouders om hun al dan niet volwassen kind gedurende een korte periode toe te vertrouwen aan een voorziening bestaat nog de mogelijkheid tot tijdelijke opvang in een pleeggezin, een tehuis voor kortverblijf, een observatiecentrum of korte logies in een internaat of tehuis.

Meeteenheid

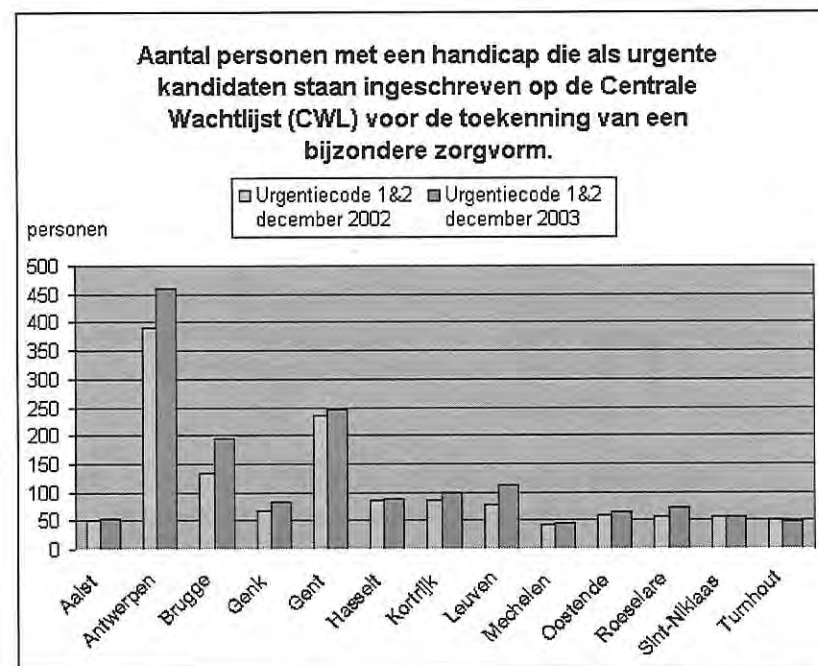
Personen

Toelichting

De eerste registraties dateren van 1995 in West-Vlaanderen en de lijst toonde dus een gestage groei. Deze datareeks start in december 2002, als nieuwe nulmeting, omdat de data in 2002 voor het eerst gecentraliseerd worden door het Vlaamse Fonds en het registratiesysteem uniform wordt voor alle provinciale wachtlijsten. De personen zijn geteld volgens hun woonplaats zodat ook de omvang meegaat met de grootte van de stad.

Antwerpen telt 390 wachtenden met hoge urgentie; dit betekent dat er voor deze personen een acute nood is binnen de 6 maanden. Gent telt 234, Brugge 134 en de overige gemeenten tellen minder dan 100 personen met hoge urgentie op de wachtlijst. Een jaar later in december 2003 kent de vraag een status

Aantal personen met een handicap die als urgente kandidaten staan ingeschreven op de Centrale Wachtlijst (CWL) voor de toekenning van een bijzondere zorgvorm.		
	Urgentiecode 1&2 december 2002	Urgentiecode 1&2 december 2003
Aalst	52	53
Antwerpen	390	461
Brugge	134	194
Genk	66	84
Gent	234	246
Hasselt	85	89
Kortrijk	85	99
Leuven	78	111
Mechelen	43	45
Oostende	59	63
Roeselare	56	73
Sint-Niklaas	55	55
Turnhout	50	48

quo in Sint-Niklaas. In alle andere steden groeit de lijst met een maximum van 10% toename in Aalst, Gent, Hasselt, Mechelen en Oostende. Enkel Turnhout kent een afname van 2 personen op haar wachtlijst. In alle steden samen is er een groei van ca 250 personen waarvan de helft verdeeld over Antwerpen en Brugge. De toename kan worden verklaard door nieuwe inschrijvingen of omdat de hoogdringendheid toeneemt. Wie in december 2002 al op de lijst stond onder een lagere urgentiecode kan ondertussen zijn doorgeschoven naar 'urgentie binnen de 6 maanden'.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die is afgestemd op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die het minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leef-omgeving.
- b) Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- c) In het stedelijk gebied is de gezondheids- en welzijnszorg uitgebouwd op alle niveaus/echelons (nulde tot vierde lijnszorg). Basiszorg, crisisopvang en gespecialiseerde zorg worden op elkaar afgestemd.
- d) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.
- e) De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.
- f) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.

Aanvulling:

In een duurzame stad is een toename van de urgente vragen niet aanvaardbaar: het duidt op een tekort aan de zorg op maat voor personen met een handicap.

Compleetheid

De Centrale Wachtlijsten wijzen op het tekort aan zorgvoorziening, een nood die meer precies in beeld komt via het type van zorgvorm. Het doel is dat de zorgbehoevende volgens specifieke nood kan bediend worden via de meest geschikte zorgvorm. Deze indicator leest men dan ook samen met het oneigenlijk gebruik van zorg. Eens men de gepaste zorg krijgt toebedeeld speelt

de tevredenheid van de zorggebruikers een rol. In het bijzonder voor personen met een handicap geldt ook de maatschappelijke participatie in het sociale leven, de fysieke en mentale toegankelijkheid van publieke gebouwen en van het openbaar vervoer. De potentiële zelfredzaamheid in de eigen vertrouwde omgeving is gebaat bij o.m. het 'aangepast' wonen, de aanpasbaarheid van de woning (deelaspect van de woonkwaliteit) en de beschikbaarheid van de ondersteunende diensten.

Validiteit

Elke geregistreerde aanvraag bij de (provinciale) Centrale Wachtlijstwerking voor opvang, behandeling of begeleiding van personen met een handicap wordt op de provinciale overlegvergaderingen ter bespreking voorgelegd aan alle aangesloten voorzieningen en diensten. Alle aanvragen krijgen een urgentiecode (UC) toegekend. Deze code geeft aan binnen welke tijdsperiode de vraag moet opgelost worden, uitgaande van de beleving van de cliënt of zijn onmiddellijke omgeving:

- UC1: hoogst urgent, opname gevraagd binnen 1 maand (crisisituatie)
- UC2: urgent, opname gevraagd binnen 6 maanden (onafwendbare crisis binnen enkele maanden)
- UC3: matig urgent, opname gevraagd binnen 2 jaar want de situatie is labiel en kan overgaan in (hoogst) urgent
- UC4: toekomstige opname gewenst op langere termijn (meer dan 2jaar) want de huidige situatie is onbevredigend, er moet worden uitgekeken naar een geschiktere opvang (bijvoorbeeld dichter bij huis, familie)
- UC5: oriëntatie op langere termijn

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) De personen worden geteld volgens hun woonplaats. De wachtlijst voor minderjarigen is nog niet operationeel. De data rond zorgvormen internaat, semi-internaat, observatiecentrum blijven hier buiten beschouwing.
- b) In principe registreert men bij elke persoon de actuele woonsituatie en dit kan een onaangepaste zorginstelling zijn. Maar men wil daar niet zo'n zwaar gewicht aan geven omdat de informatie niet consequent is ingevuld, maar eerder een indicatie is voor hoogdringendheid voor een betere opvang.

WACHTLIJST VOOR KINDEROPVANG

Korte Definitie

Aantal kinderen op de wachtlijst voor kinderopvang

Uitgebreide Definitie

De wachtlijst voor kinderopvang veronderstelt

- een centrale inschrijving van baby's en peuters van 0-3 jaar voor voorschoolse kinderopvang (dagopvang) in gezins- of in groepsverband, in het zelfstandige circuit van onthaalouders, van minicrèches, van onthaalouders aangesloten bij een Dienst voor Opvanggezinnen of in een erkend kinderdagverblijf.
- ook een inschatting van de behoefte aan buitenschoolse opvang van kinderen 3-12 jaar na de schooluren of tijdens de vakantie op basis van centrale registratie.

Beschrijving van de piste

De vraag naar kinderopvang overstijgt het aanbod. Om een duidelijk zicht te krijgen op de reële vraag, is het aangewezen dat ouders hun kind inschrijven op een centrale wachtlijst, wat tot op heden niet gebeurt. Het aantal wachtenden op de wachtlijst is dan de gewenste indicator voor de mate waarin het aanbod is afgestemd op de vraag.

Vaak schrijven ouders hun baby's en peuters al vroegtijdig in op diverse plaatsen om zeker een plaats te hebben in de dagopvang tegen het einde van zwangerschapsverlof. Omwille van de verschillende circuits in gezins- of groepsverband, al dan niet op zelfstandige basis of erkend door Kind en Gezin is de kans op dubbeltelling reëel. Kind en Gezin of de LOKO's, het lokale overleg rond Kinderopvang, lijken een geschikt kanaal om dit in gang te zetten. Voorwaarde is dan ook dat alle circuits en adressen in kaart gebracht worden, ook de zelfstandige onthaalouders in gezinsverband en kinderverblijven in groepsverband. Tot op heden berekent Kind en Gezin wel een tekortindex of capaciteitsnood, zowel voor de dagopvang als voor de buitenschoolse opvang, wat als tweede keusindicator is opgenomen. Dit zijn echter data die binnen het werkveld van de kinderopvang niet zonder commentaar blijven. Dus overleg met de sector is noodzakelijk. Voor meer info: Kind en Gezin- afdeling Kinderopvang.

Een ander kanaal om een zicht te krijgen op de potentiële nood is peilen naar

het gebruik van kinderopvang. In het najaar 2002 organiseerde Kind en Gezin een bevraging rond de opvang voor kinderen van 0 tot 3 jaar (ca 4500 gezinnen) als opvolger van eenzelfde enquête in 2001. Dit geeft naast een beeld van het gebruik van kinderopvang (% gebruikers, gebruikte opvangvorm, intensiteit van het gebruik), ook de opvang in geval van ziekte en opvang tijdens moeilijke momenten. In het najaar 2002 organiseerde Kind en Gezin ook een bevraging naar het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar (ca 5000 gezinnen). Naast het gebruik vraagt men ook naar de intensiteit van het gebruik en de opvangvormen. Voor de nieuwe enquête naar het gebruik, begin 2004, trok men een grotere steekproef, voldoende om representatief te zijn voor zeven centrumsteden Apen, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Brugge, Aalst. Het tijdstip van de enquête die men nu tweejaarlijks zal hernemen, koppelt men aan de telling van de kinderen in de opvang op basis van de effectieve aanwezigheid in de eerste week van februari (d.i. het telmoment van de inschrijvingen in het onderwijs). De enquête gebeurt telefonisch en voor allochtonen en kansarmen mondeling. Deze enquêtes worden als parameter meegenomen in de berekening van de nood aan extra opvang (opmaak van de wittevlekkenlijst). Als piste zou deze bevraging kunnen uitgebreid worden zodat ze representatief wordt voor alle dertien centrumsteden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- b) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.
- c) Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- d) De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.

Aanvulling:

Kinderopvang is niet meer weg te denken uit een samenleving waar beide ouders uit werken gaan en een plek zoeken waar hun kinderen zich goed voelen.

Niet iedereen kan een beroep doen op grootouders of op tijdskrediet. Kinderopvang kan zelfs een absolute noodzaak zijn voor ouders die willen werk zoeken of een opleiding volgen. En eenoudergezinnen zijn vaak helemaal afhankelijk van kinderopvang. Maar het is meer dan een economisch instrument dat tewerkstelling mogelijk maakt. Kinderopvang is naast het gezin en de school een derde opgroeimilieu waar kinderen zichzelf kunnen ontwikkelen. Kwaliteitsvolle opvang is dus maatschappelijk van groot belang. Het vervult nog andere sociale functies. Ouders ontmoeten andere ouders en kunnen er informatie en ondersteuning vinden. En sommige doelgroepen zoals kinderen uit kansarme gezinnen krijgen in de kinderopvang kansen die hen anders misschien niet kunnen geboden worden.

Compleetheid

Gelet op de bekommernis dat zorg en opvang in een leefbare en duurzame stad is afgestemd op de vraag focust deze indicator op de nood voor een doelgroep, met name de opvang van de peuters en kinderen voor ouders die gaan werken.

Er is een link met de tevredenheid onder de zorggebruikers en de betaalbaarheid van zorg. Maar deze indicator past ook in de context van ondernemen en werken, de inbedding van het economische weefsel in de stad, de relatie tussen onderwijs en de stad, de uitrustingsgraad van de wijk, gelijke kansen en de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen.

In de stadsmonitor is een tweede keusindicator over de toereikendheid van de kinderopvang opgenomen. De redenering luidt dat een tekort kan worden ingeschat door het feitelijke aanbod af te zetten ten opzichte van de potentiële vraag (de zogenaamde wittevlekkenlijst). De leeftijd en de berekeningsmethode verschillen voor de dagopvang en de buitenschoolse opvang wat een reden is tot het ontdubbelen van de indicator. De voorschoolse kinderopvang is de dagopvang van baby's en peuters van 0 tot 3 jaar. De buitenschoolse opvang is bestemd voor schoolgaande kleuters en kinderen van 3 tot 12 jaar buiten de schooluren.

TOEREIKENDHEID VAN VOORSCHOOLSE KINDEROPVANG

Korte Definitie

Index van de relatieve nood aan dagopvang voor peuters van 0 tot 3 jaar.

Uitgebreide Definitie

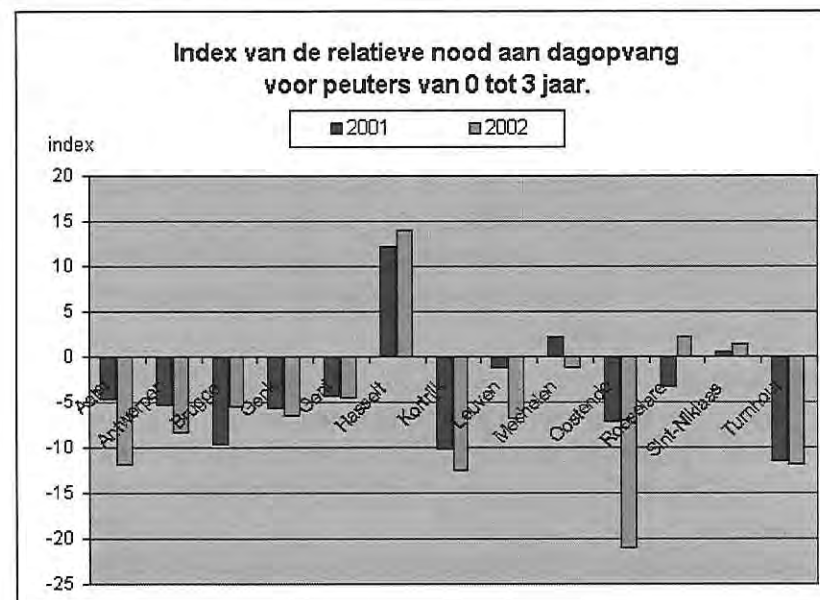
De voorschoolse kinderopvang is de opvang van baby's en peuters van 0-3 jaar. In gezinsverband is er de dagopvang via de informele kanalen van grootouders, au pairs, babysits of zelfstandige onthaalouders. Of men kiest voor onthaalouders die thuis kinderen opvangen maar zijn aangesloten bij een erkende dienst voor opvanggezinnen (DVO) die deze onthaalouders begeleidt; ouders betalen hier volgens hun inkomen. De voorschoolse opvang in groepsverband wordt ingedeeld volgens capaciteit. Mini-crèches (8 tot 22 plaatsen) en zelfstandige kinderdagverblijven (23 of meer plaatsen), werken als zelfstandige en bepalen vrij de prijs. In de erkende kinderdagverblijven (ook 23 of meer plaatsen) betaalt men volgens het inkomen.

Kind en Gezin berekent de index van de relatieve nood voor elke gemeente op basis van objectieve criteria (aantal bestaande opvangplaatsen, aantal kinderen, gebruik van opvang, kansarmoede, tewerkstelling, e.a.).

Meeteenheid

Index

Index van de relatieve nood aan dagopvang voor peuters van 0 tot 3 jaar.		
	2001	2002
Aalst	-4,7	-11,85
Antwerpen	-5,27	-8,32
Brugge	-9,66	-5,49
Genk	-5,62	-6,51
Gent	-4,32	-4,57
Hasselt	12,12	14,00
Kortrijk	-10,19	-12,50
Leuven	-1,13	-6,86
Mechelen	2,09	-1,12
Oostende	-7,11	-21,05
Roeselare	-3,35	2,15
Sint-Niklaas	0,56	1,34
Turnhout	-11,46	-11,89

Toelichting

Negatief betekent een relatieve 'nood', positief een relatief 'overschot' aan kinderopvang. De eerste vaststelling is dat de meeste steden voor 2002 negatief scoren en dus een relatieve nood aftekenen. Aalst, Kortrijk, Turnhout scoren zelfs ruim -10 en Oostende komt uit op -21. In Mechelen en Sint-Niklaas lezen we een zeker evenwicht met de scores -1 en +1 en Hasselt toont een overschot met +14 op de index. Een tweede vaststelling is dat de nood in 2002 nog is toegenomen ten opzichte van 2001 (meer in het negatief). Een uitzondering hierop zijn Brugge, Roeselare, Sint-Niklaas en Hasselt. Roeselare evolueert zelfs van een tekort naar een overschot, Mechelen van een overschot naar een tekort. Hasselt had al een overschot in 2001 en versterkt dat overschot nog in 2002.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- b) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.
- c) Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- d) De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.

Compleetheid

De toereikendheid van de voorschoolse opvang is complementair aan de toereikendheid van de buitenschoolse opvang. Samen zijn deze indicatoren een tweede keus voor de wachtlijsten voor kinderopvang.

Gelet op de bekommernis dat zorg en opvang is afgestemd op de vraag focust deze indicator op de nood voor een doelgroep, met name de opvang van de peuters en kinderen voor ouders die gaan werken. Naast de voorschoolse opvang voor 0-3 jaar is er ook de toereikendheid van het aanbod aan buitenschoolse opvang voor 3-12 jaar. Er is een link met de tevredenheid onder de zorggebruikers en de betaalbaarheid van zorg. Maar deze indicator past ook in de context van ondernemen en werken, de inbedding van het economische weefsel in de stad, de relatie tussen onderwijs en de stad, de uitrustingsgraad van de wijk, gelijke kansen en de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met de constructie van deze index en enkele beperkingen

Kind en Gezin heeft slechts partieel zicht op alle circuits van voorschoolse kinderopvang. Ze ziet toe op elke zelfstandige vorm van kinderopvang wanneer die aan de kwaliteitseisen voldoet en hiervoor een attest en eventueel financiële steun ontvangt. Zij bepaalt hoeveel onthaalouders kunnen aangesloten zijn bij een erkende dienst voor opvanggezinnen. De erkende kinderdagverblijven

worden volledig gecontroleerd en gesubsidieerd door Kind en Gezin. Zij geeft voorrang aan initiatieven van dagopvang in die gemeenten waar de nood het hoogst is. De berekening van de relatieve nood (ook wittevlekkenlijst genoemd) gebeurt in 2 stappen. We staan hier even bij stil om dan terug te komen op de beperkingen van deze indicator.

Een eerste planningsoefening berekent voor Vlaanderen en per provincie hoeveel kinderopvang er in de toekomst nodig zou kunnen zijn op basis van een reeks parameters zoals de verwachte evolutie in geboortes, tewerkstelling en werkloosheid en in het gebruik van opvang. De tweede stap vertrekt van de vraag 'in welke gemeenten is het aanbod ontoereikend op basis van het aantal kinderen beneden 3 jaar en de plaatsen in alle circuits van dagopvang, de kinderen van 3 tot 12 jaar en de kinderen in de basisschool?'. Dit wordt vergeleken met het gemiddelde van het arrondissement (2001) of de provincie (2002). Men houdt nog rekening met het aantal geboortes in kansarme gezinnen (dit aantal kinderen wordt verdubbeld) en vanaf 2002 ook met de tewerkstelling en werkloze vrouwen in de gemeente.

De behoefte per gemeente groeit naarmate er minder plaatsen beschikbaar zijn voor kinderopvang ten opzichte van het aantal kinderen beneden de 3 jaar en er meer kinderen zijn tussen 3 en 12 jaar ten opzichte van de schoolgaande kinderen, naarmate er meer tewerkstelling is dan het provinciale gemiddelde, naarmate meer kinderen leven in kansarmoede en naarmate er meer vrouwen werkloos zijn. Negatief betekent een relatieve 'nood', positief een relatief 'overschot' aan kinderopvang.

Het moeilijkste punt is het kennen van de feitelijke vraag. Grootouders, familie of vrienden die ter beschikking staan voor opvang kunnen een (tussen)oplossing bieden. Ook wie over voldoende inkomen beschikt kan een babysit of au pair inhuren. Zo zou een gemeente op basis van objectieve cijfers een tekort hebben aan kinderopvang (bijvoorbeeld Sint-Martens Latem) maar de reële vraag is niet zo groot omdat deze inwoners globaal genomen over voldoende middelen beschikken om alternatieven te betalen. Anderzijds zullen steden die veel tewerkstelling bieden een hogere capaciteit nodig hebben voor de opvang van kinderen nabij het werk. Die druk vermindert dan weer naarmate meer ouders voldoende hebben aan een parttime, beroep doen op tijdskrediet of vader- en moederschapverlof, of genieten van kinderopvang georganiseerd door de werkgever. Al deze factoren geven aan dat een centrale wachtlijst voor dagopvang een beter beeld kan geven van de feitelijke vraag.

TOEREIKENDHEID VAN BUITENSCHOOELSE KINDEROPVANG

Korte Definitie

Aantal plaatsen voor buitenschoolse opvang per 1000 schoolgaande kinderen van 3 tot 12 jaar

Uitgebreide Definitie

De buitenschoolse opvang is bestemd voor schoolgaande kleuters en kinderen van 3 tot 12 jaar buiten de schooluren. Buitenschoolse opvangplaatsen zijn de plaatsen in de initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO), in de buitenschoolse opvang in aparte lokalen in kinderdagverblijven (BOKDV), in diensten voor opvanggezinnen (DVO), in de zelfstandige opvanginitiatieven en in (en georganiseerd door) de scholen.

Meeteenheid

Pro mille

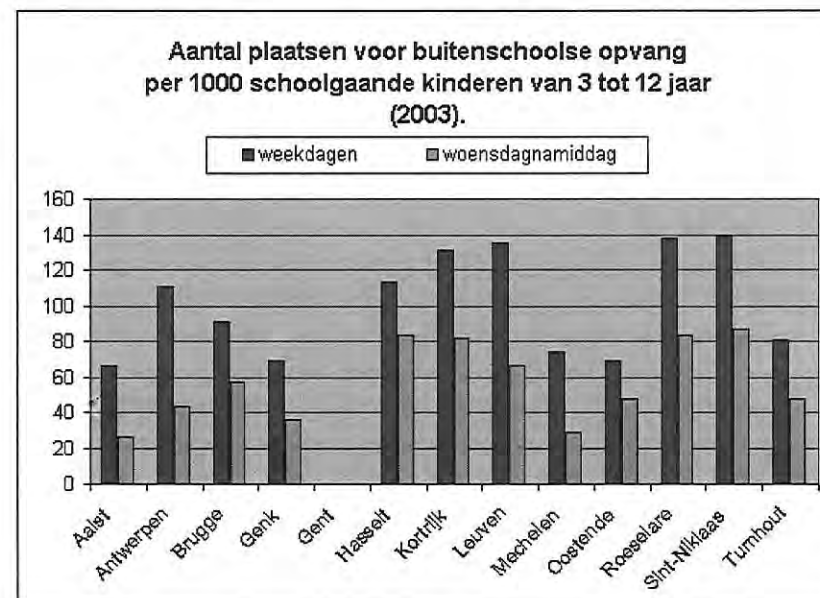
Toelichting

Hoe lager het cijfer, hoe beperkter de capaciteit, hoe hoger de relatieve nood. De capaciteit voor buitenschoolse opvang in 2003 is het hoogst op de weekdagen. De steden die hier eerder laag scoren (minder dan 100 plaatsen per 1000 kinderen) zijn Aalst, Genk, Mechelen en Oostende, gevolgd door Turnhout en Brugge. Antwerpen en Hasselt komen net boven de 100 uit, Kortrijk, Leuven, Roeselare en Sint-Niklaas benaderen 140 plaatsen. Voor Gent* kon geen cijfer worden berekend op het niveau van de fusiestad.

Het verschil van de opvang door de week met de capaciteit op woensdag is opvallend in Aalst, Antwerpen, Mechelen (factor 2,5) en Leuven (factor 2), terwijl de capaciteit nauwer op elkaar aansluit in bijvoorbeeld Hasselt (factor 1,4). Zoals in Kortrijk, Roeselare en Sint-Niklaas scoort de capaciteit iets meer dan 80 plaatsen per 1000 kinderen. Aalst en Mechelen scoren zeer laag (26 en 29). Voor Gent fusiestad* is geen cijfer beschikbaar.

Omwille van de centrumfunctie is de capaciteit in de grote steden berekend per deelgemeente. Door de week varieert de capaciteit in Gent tussen 137 tot 170 plaatsen per 1000 kinderen per deelgemeente. Op woensdagnamiddag is de capaciteit herleid tot 1/3 variërend tussen 45 en 59 plaatsen per 1000 kinderen. De detailcijfers voor Antwerpen variëren door de week tussen 97 en 146 per deelgemeente, op woensdag tussen 37 en 68 plaatsen per 1000 kinderen.

Aantal plaatsen voor buitenschoolse opvang per 1000 schoolgaande kinderen van 3 tot 12 jaar (2003).		
	weekdagen	woensdagnamiddag
Aalst	66	26
Antwerpen	111	43
Brugge	91	57
Genk	69	36
Gent	geen data	geen data
Hasselt	113	83
Kortrijk	131	82
Leuven	135	66
Mechelen	74	29
Oostende	69	48
Roeselare	138	83
Sint-Niklaas	140	87
Turnhout	81	48

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.
- Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.
- De zorg en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.

Aanvulling:

Kinderopvang is niet meer weg te denken uit een samenleving waar beide ouders uit werken gaan en een plek zoeken waar hun kinderen zich goed voelen. Niet iedereen kan een beroep doen op grootouders of op tijdskrediet. Kinderopvang kan zelfs een absolute noodzaak zijn voor ouders die willen werk zoeken of een opleiding volgen. En eenoudergezinnen zijn vaak helemaal afhankelijk van kinderopvang. Maar het is meer dan een economisch instrument dat tewerkstelling mogelijk maakt. Kinderopvang is naast het gezin en de school een derde opgroeimilieu waar kinderen zichzelf kunnen ontwikkelen. Kwaliteitsvolle opvang is dus maatschappelijk van groot belang. Het vervult nog andere sociale functies. Ouders ontmoeten andere ouders en kunnen er informatie en ondersteuning vinden. En in sommige doelgroepen zoals in kansarme gezinnen krijgen de kinderen in de opvang kansen die hen anders misschien niet kunnen geboden worden.

Compleetheid

Gelet op de bekommernis focust deze indicator op de nood voor een doelgroep, met name de opvang van de peuters en kinderen voor ouders die gaan werken. Naast de buitenschoolse opvang voor 3-12 jaar is er ook de toereikendheid van het aanbod aan voorschoolse opvang voor 0-3jaar. Er is een link met de tevredenheid onder de zorggebruikers en de betaalbaarheid van zorg. Maar deze indicator past ook in de context van ondernemen en werken, de inbedding van het economisch weefsel in de stad, de relatie tussen onderwijs en de stad, de uitrustingsgraad van de wijk, gelijke kansen en de maatschappelijke participatie van specifieke doelgroepen.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- Kind en Gezin berekent de toereikendheid van de buitenschoolse opvang, maar ze heeft slechts partieel zicht op het aanbod. Kinderen kunnen na de schooluren terecht in hun school, het speelplein, de jeugdbeweging, een kamp of sportclubs. Of er zijn de zelfstandige onthaalouders, de grootouders, de babysits of een au pair. Kind en Gezin heeft wel controle over de gesubsidieerde sector, dit zijn de onthaalouders aangesloten bij de Dienst voor Opvanggezinnen (DVO), de mini-crèches en de kinderdagverblijven die soms ook schoolgaande kinderen opvangen. Bij een initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO) worden kinderen van kleuter- en lager onderwijs enkel opgevangen voor en na de schooluren en op vakantiedagen. Dit gebeurt in groep en in lokalen die daar speciaal voor zijn ingericht. Een IBO heeft meestal meerdere locaties in een gemeente, zodat de afstand naar de school niet te groot is.
- De toereikendheid van het aanbod in de buitenschoolse opvang is een afweziging van het aanbod aan de vraag. Het aanbod is gekend van de erkende plaatsen in IBO en kinderdagverblijven. Het aanbod in opvanggezinnen (DVO), in scholen, in de zelfstandige en informele sector worden geraamd. Voor de vraag worden parameters in rekening gebracht zoals de werkende moeders met kinderen van 3-12 jaar en alleenstaande werkende vaders, de kansarmoede, het feitelijke gebruik (uit enquête) en de potentiële vraag op basis van het aantal schoolgaande kinderen van en in de gemeente tussen 3 en 12 jaar. En er wordt een onderscheid gemaakt voor de weekdays en de woensdagnamiddag. Hoe lager het cijfer, hoe beperkter de capaciteit, hoe hoger de relatieve nood.
- Het moeilijkste punt is dus het kennen van de feitelijke vraag. Grootouders, familie of vrienden die ter beschikking staan voor opvang kunnen een (tussen)oplossing bieden. Ook wie over voldoende inkomen beschikt kan een privé oplossing vinden (babysit, au pair). Zo zou een gemeente op basis van objectieve cijfers een tekort hebben aan kinderopvang (bijvoorbeeld Sint-Martens Latem) maar de reële vraag is niet zo groot omdat deze inwoners globaal genomen over voldoende middelen beschikken om alternatieven te betalen of omdat de kinderen buiten de woongemeente schoollopen. Anderzijds zullen de steden die veel tewerkstelling bieden een hogere capaciteit nodig hebben voor de opvang van kinderen buiten de schooltijd. Dit alles geeft aan dat een centrale wachtlijst voor buitenschoolse opvang een beter beeld kan geven van de feitelijke vraag.

ONEIGENLIJK GEBRUIK VAN ZORG

Korte Definitie

Aandeel bewoners in een zorginstelling die er eigenlijk niet thuishoren.

Uitgebreide Definitie

Er is de diversiteit in de gespecialiseerde zorgsector, in de doelgroepen voor zorg, in de zorginstellingen. Een ontdubbeling is gewenst voor een onderscheid naar zorgvragers zoals onder meer: personen met een handicap, personen die nood hebben aan psychiatrische opvang, ouderen, bijzondere jeugdzorg.

Beschrijving van de piste

Een Limburgs expert deed het voorstel om een korf van instellingen te bevragen. Dit zou inhouden dat de directie van instellingen de specifieke nood van de cliënten toetst aan de zorgvorm, eigen aan de instelling. Dit is dan een doorloop van het cliënteel ingedeeld volgens graad van zelfbehulpzaamheid in de persoonlijke verzorging (wassen, kleden, verplaatsen, toilet, continëntie en eten) vanuit de centrale vraag: hoort de cliënt thuis in de zorginstelling? Zie ook de beschrijving van de populatie in het onderzoek 'Jonger dan 65-jarigen met een handicap in rusthuizen' (2001-2002) i.o.v. Vlaams Fonds Sociale Integratie Gehandicapten.

De screening kan gericht zijn op de meest relevante groepen die vaak worden opgenomen in een instelling terwijl er andere meer op maat gesneden zorg mogelijk is. We denken aan het begeleid wonen en focuswonen voor personen met een lichte handicap. Een totaal andere sector is de psychiatrische opvang, de bijzondere jeugdzorg of de ouderenzorg, een belangrijke sector in het kader van de toenemende vergrijzing. De zorginstellingen voor ouderen zijn de rusthuizen voor personen van 60 jaar of ouder (BVR 18/12/91) en de rust- en verzorgingstehuizen (RVT's). Een rusthuis is een bij decreet beschermde collectieve woonvorm waar aan de ouderen die er verblijven huisvesting wordt gegeven met de mogelijkheid geheel of gedeeltelijk gebruik te maken van de aangeboden gezins- en huishoudelijke zorg. Vele rusthuizen hebben vanwege de overheid een aantal rust- en verzorgingsbedden gekregen voor het opvangen van zwaar zorgbehoevende ouderen, die er van een intensieve verzorging kunnen genieten. Voor een R.V.T.-bed kent de overheid een hoog zorgforfait toe zodat er voldoende personeel kan worden ingezet voor de verzorging en de

verpleging van ouderen. De meeste R.V.T.-bedden voor intensieve verzorging van zorgbehoevende ouderen bevinden zich in rusthuizen, doch sommige ziekenhuizen beschikken ook over een aantal R.V.T.-bedden. Toch worden zwaar zorgbehoevende ouderen ook opgenomen in een instelling die niet over R.V.T.-bedden beschikt. Voor deze focus op de ouderenzorg is naast het overleg met de zorgsector zelf ook een overleg aangewezen met onderzoeksexperts van het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies. We verwijzen naar hun publicaties rond ouderen, over zorg, voorzieningen en woonsituatie van DOOGHE, VANDEN BOER en VANDERLEYDEN (1988-1990). Dit onderzoek is voortgezet door VANDEN BOER (1991-1999). Zie ook: HEEREN en THEWYS (1999) en onderzoeken van BREDA (UA-Ufsia).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Iedereen kan een beroep doen op een zorg/opvang die afgestemd is op de vraag (zorg en opvang op maat) en die maatregelen treft die minst ingrijpend zijn en die zo veel als mogelijk aansluiten op de (vertrouwde) leefomgeving.
- b) Personen die potentieel zelfredzaam zijn, kunnen aanspraak maken op ondersteuning om zelfstandig te blijven wonen. In de stad zijn de woningen aangepast of aanpasbaar aan de noden van de bewoner.
- c) In de stad zorgen een sterk sociaal weefsel in het algemeen en een sterke familiale band in het bijzonder ervoor dat mensen verzorgd of opgevangen kunnen worden met de minst ingrijpende maatregelen. Mantelzorgers krijgen voldoende ondersteuning.
- d) Instellingen en organisaties in de stad werken inclusief, vraaggericht en vraaggestuurd.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent een zorg en opvang op maat, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: de tevredenheid in het zorggebruik en de wachtlijsten. Voor ouderen en personen met een handicap leest men deze indicator samen met de basiskwaliteit van de woningen waar aanpasbaarheid van de woning deel van uitmaakt.

BETAALBAARHEID VAN ZORG EN OPVANG

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat geen beroep doet op de zorg en opvang omwille van de (te hoge) kostprijs

Uitgebreide Definitie

Het aandeel huishoudens dat positief antwoord op de vraag 'Hebt u omwille van financiële redenen het laatste jaar voor uzelf of voor de leden van het huishouden moeten afzien van het gebruik van gezondheidsdiensten en -voorzieningen, of hebt u het gebruik ervan moeten uitstellen of stopzetten om financiële redenen?' Huishoudens zijn dan een representatief aantal respondenten van de survey.

Beschrijving van de piste

De Belgische gezondheidsenquête (Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid) is nu in 2004 aan een derde editie toe en omvat telkens een steekproef van ca 10.000 personen voor België (voorgaande 1997 met 3500 respondenten en 2001 met 4100 respondenten in Vlaanderen). Deze brengt betaalproblemen in de gezondheidszorg in beeld en is voldoende representatief tot op het provinciale niveau en naar de graad van verstedelijking. Dus de piste voor de gewenste indicator is gekend en getest. Alleen dient de steekproef te worden uitgebreid voor de centrumsteden. We focussen op volgende vragen uit de enquête:

Hebt u omwille van financiële redenen het laatste jaar voor uzelf of voor de leden van het huishouden moeten afzien van het gebruik van gezondheidsdiensten en -voorzieningen, of hebt u het gebruik ervan moeten uitstellen of stopzetten (zie 1997)? Is het in de loop van de afgelopen 12 maanden voorgekomen dat u of iemand in uw huishouden medische zorgen of een operatie, e.a. nodig had, maar dit niet kon betalen? (zie 2001 en 2004). Vindt u dat uw persoonlijke bijdrage voor gezondheidskosten makkelijk/moeilijk/onmogelijk in uw budget past? (zie 1997, 2001 en 2004).

In de bevraging komt het detail van de types zorg aan bod: naast medische zorgen, ook geneesmiddelen, tandverzorging, een bril en mentale zorgen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen rond betaalbaarheid van zorg gaat deze indicator over de betaalbaarheid van gezondheidszorg, maar het is nuttig om dit te lezen samen met de indicatoren die armoede en betaalmoeilijkheden in beeld brengen zoals: de personen met voorkeurregeling in de gezondheidszorg, de huishoudens met OCMW-steun, inkomens beneden de kritische inkomensgrens en betaalmoeilijkheden voor het wonen.

ZICHTBAARHEID VAN DE DIVERSITEIT IN PUBLIEKE FUNCTIES NAAR ETNICITEIT

Korte Definitie

Aandeel alloctonen in een korf van publieke frontdesk functies.

Uitgebreide Definitie

Het aandeel alloctonen staat voor het aantal alloctonen ten opzichte van alle werknemers in deze functies. Alloctonen wordt in het kader van diversiteit gedefinieerd als etnische groepen die een niet-Belgische achtergrond of herkomst hebben. Zij worden geduid op basis van de naamherkenning: personen met een niet-Belgische familienaam komen hier in aanmerking.

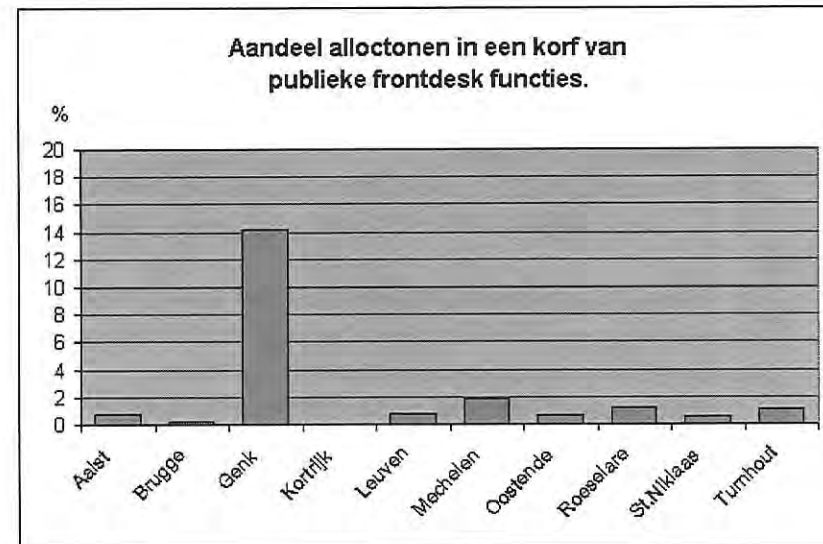
De publieke frontdesk functies hebben betrekking op loketten, onthaalfuncties of zorg, waarbij het personeel rechtstreeks in contact komt met de klanten van openbare diensten. Een korf van publieke functies staat hier voor een keuze uit de diensten van het Stadsbestuur, de politie en het OCMW, diensten waar zowel inwoners, ondernemers of bezoekers van de stad komen of beroep op doen. Dit zijn:

- a) het Stadsbestuur: de diensten van Bevolking, Burgerlijke Stand, het KMO-loket, Bouwvergunningen, Bibliotheken, Toerisme, Ombudsdienst.
- b) de politie: hoofdprocessen, wijkwerking, onthaalbalie, interventie, recherche, handhaving openbare orde, slachtofferbejegening, ombudsdienst.
- c) het OCMW: balie voor administratie, maatschappelijk assistenten, balie van het ziekenhuis, (thuis)verplegers, poetshulp, ombudsdienst.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) alloctonen in een korf van publieke frontdesk functies.								
	STAD		OCMW		POLITIE		Totaal	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Aalst	1/64	1,6	0/166	0,0	2/149	1,3	3/379	0,8
Brugge	2/138	1,4	3/1691	0,2	0/83	0,0	5/1912	0,3
Genk	6/72	8,3	25/158	15,8	6/31	19,4	37/261	14,2
Kortrijk	0/97	0,0	0/76	0,0	0/183	0,0	0/356	0,0
Leuven	2/101	2,0	1/298	0,3	1/123	0,8	4/522	0,8
Mechelen	4/96	4,2	2/110	1,8	0/117	0,0	6/323	1,9
Oostende	0/78	0,0	3/166	1,8	0/193	0,0	3/437	0,7
Roeselare	0/69	0,0	7/379	1,8	0/114	0,0	7/562	1,2
St.Niklaas	0/95	0,0	1/106	0,9	1/143	0,7	2/344	0,6
Turnhout	1/59	1,7	5/480	1,0	3/318	0,9	9/857	1,1

Toelichting

De absolute aantallen laten vermoeden dat er in sommige steden overschatting of dubbeltelling kan voorkomen in de frontdesk. Ondanks de beperkingen in de methodiek van dataverzameling en de snelheid waarmee de data zijn ingezameld, krijgen we hier een indicatie van de diversiteit naar etniciteit in de centrumsteden anno 2004. Het beeld is vrij eenvoudig: Genk telt 14%, Mechelen 2%. In de overige steden gaat het om enkelingen en Kortrijk telt zelfs geen enkele allochtoon. In het totaal van de drie instellingen in tien centrumsteden gaat het om een 70-tal personen van allochtone oorsprong in de frontdesk waarvan Genk de helft voor haar rekening neemt.

Onder die kleine getallen die aantonen dat de etniciteit (nog) niet zichtbaar aanwezig is in publieke instellingen, kijken we naar de instellingen. Het Stadsbestuur en meer nog het OCMW blijken globaal genomen meer inspanning te doen, ook in de kleinere steden als Roeselare en Turnhout. De Politie in Genk is een uitzondering en telt één allochtoon op vijf werknemers in de frontdesk.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke administratieve dienstverlening houdt rekening met de diversiteit bij de klanten.
- b) De administratieve dienstverlening is zelf gericht op gelijke behandeling en op het vermijden van uitsluiting.
- c) De dienstencentra in de stad zijn mentaal en fysiek toegankelijk
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- e) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- f) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- g) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar'. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- h) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- i) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.

Aanvulling:

Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start bij een voorbeeldfunctie. Diversiteit naar etniciteit zichtbaar maken in de publieke functies is daarom een eerste opstap naar een mentale drempelverlaging voor allochtonen, naar acceptatie van allochtonen binnen de publieke diensten en in de samenleving. Anderzijds bieden deze jobs aan de werknemers in dienst kansen tot integratie en verantwoordelijkheidszin.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en etniciteit, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: participatie van allochtonen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, bij de deelname aan het maatschappelijk en culturele leven, alsook de institutionele principes zoals vertrouwen in de medemens, solidariteitsgraad met allochtonen en migranten, met armen in de wereld.

Validiteit

Deze indicator meet voldoende wat er bedoeld wordt met de zichtbaarheid van diversiteit naar etniciteit in publieke diensten als we kijken naar de frontdesk functies van drie belangrijke instellingen in de stad: het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Het uitgangspunt is dat het personeel in de ogen van inwoners, ondernemers of bezoekers divers is samengesteld, ook multicultureel. Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met een aantal beperkingen.

De omzetting van 'eticiteit' in een cijfer is niet evident. Tot op vandaag wordt die diversiteit op diverse wijzen gemeten. De definiëring van 'eticiteit' vertrekt van het gelijke kansen beleid, de integratiegedachte, de kansarmoedebestrijding, het minderhedenbeleid, enz. Dit zijn zeer valabele definities, alleen vanuit de algemene visie van de stadsmonitor wordt gekozen voor het meten van de afspiegeling van de bevolking. Uit overleg met de steden en in het bijzonder met de Stedenstuurgroep is uiteindelijk beslist door te gaan met een duiding van de etniciteit op basis van de naamherkenning, de vreemde familienaam. Dit betekent uiteraard dat er beperkingen zijn aan deze methodiek.

- Adoptiekinderen geboren in het buitenland of uit migrantenouders dragen doorgaans de niet-vreemde familienaam van het adoptiegezin
- Kinderen geboren in een gemengd huwelijk met een buitenlandse moeder zijn niet herkenbaar aan de hand van de familienaam van de vader
- Leclercq is bijvoorbeeld een veel voorkomende Franse naam en heeft niet noodzakelijk met buitenlanders te maken.
- de subjectieve beoordeling door de persoon die etniciteit duidt

In het kader van deze dataverzameling en de praktijk van dataregistratie, kwamen suggesties voor andere criteria, die elk op zich ook beperkingen hebben:

- niet-Belgische nationaliteit, maar veel buitenlanders zijn al genaturaliseerd;
- ook de voornamen, maar wat met alle exotische naamgeving aan Belgische kinderen of Vlaams klinkende namen van buitenlanders;
- de familienaam van de moeder, dit vergt een inzage en opzoeking in het Rijksregister;
- geboorteplaats, maar dit kan misleidend zijn voor Belgen die in het buitenland geboren zijn tijdens (tijdelijk) verblijf van Belgen in het buitenland;
- geboorteland van de ouders, migranten tweede en derde generatie, ook dit vergt een inzage en opzoeking in het Rijksregister;
- de thuistaal of taal van de moeder, dit vergt een bevraging;
- de zelfidentificatie.

Er zijn initiatieven om de criteria voor etniciteit beter op elkaar af te stemmen in openbare instellingen (o.m. via de VVSG, de Steunpunten, Centrum Gelijke kansen). Deze indicator is nu een eerste aanzet om de etnische diversiteit in publieke diensten te meten. Om registratie en methodiek beter op punt te stellen is overleg tussen experts en personeelsdiensten gewenst.

ZICHTBAARHEID VAN DE DIVERSITEIT IN PUBLIEKE FUNCTIES NAAR GENDER

Korte Definitie

Aandeel vrouwen in een korf van publieke frontdesk functies.

Uitgebreide Definitie

De term 'gender' verwijst naar verschillen tussen vrouwen en mannen, niet naar de biologische maar vooral naar de sociaal-culturele verschillen. Het gaat om verschillen die door de samenleving bepaald worden: het werk dat vrouwen en mannen doen, de verdeling van de taken, de rollen die ze opnemen, het gedrag dat van hen verwacht wordt, etc. Het aandeel vrouwen staat voor het aantal vrouwen ten opzichte van alle werknemers in deze functies.

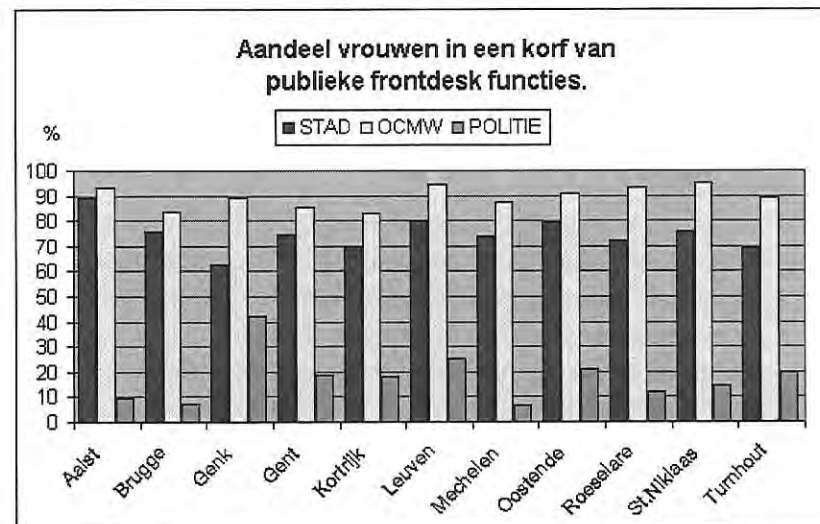
De publieke frontdesk functies hebben betrekking op loketten, onthaalfuncties of zorg, waarbij het personeel rechtstreeks in contact komt met de klanten van openbare diensten. Een korf van publieke functies staat hier voor een keuze uit de diensten van het Stadsbestuur, de politie en het OCMW, diensten waar zowel inwoners, ondernemers of bezoekers van de stad komen of beroep op doen. Dit zijn:

- het Stadsbestuur: de diensten van Bevolking, Burgerlijke Stand, het KMO-loket, Bouwvergunningen, Bibliotheken, Toerisme, Ombudsdienst.
- de politie: hoofdprocessen, wijkwerking, onthaalbalie, interventie, recherche, handhaving openbare orde, slachtofferbejegening, ombudsdienst.
- het OCMW: balie voor administratie, maatschappelijk assistenten, balie van het ziekenhuis, (thuis)verplegers, poetshulp, ombudsdienst.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) vrouwen in een korf van publieke frontdesk functies.						
	STAD		OCMW		POLITIE	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Aalst	57/64	89,1	155/166	93,4	14/149	9,4
Brugge	105/138	76,1	1418/1691	83,9	6/83	7,2
Genk	45/72	62,5	141/158	89,2	13/31	41,9
Gent	183/245	74,7	649/758	85,6	215/1152	18,7
Kortrijk	68/97	70,1	63/76	82,9	33/183	18,0
Leuven	81/101	80,2	282/298	94,6	31/123	25,2
Mechelen	71/96	74,0	96/110	87,3	8/117	6,8
Oostende	62/78	79,5	151/166	91,0	41/193	21,2
Roeselare	50/69	72,5	353/379	93,1	14/114	12,3
St.Niklaas	72/95	75,8	101/106	95,3	21/143	14,7
Turnhout	41/59	69,5	427/480	89,0	64/318	20,1

Toelichting

De absolute aantallen laten vermoeden dat er in sommige steden overschatting of dubbeltelling kan voorkomen in de frontdesk functies. We geven geen totaal maar de data zijn opgesplitst naar publieke instelling omdat men anders de cijfers moeilijk kan interpreteren. In deze detailcijfers zien we dan dat vrouwen, nog steeds meer dan mannen, de dienst uitmaken in de loketfuncties van de stedelijke dienstverlening en in de sociale (zorg)sector zoals het OCMW.

Over de hele lijn zijn de vrouwen oververtegenwoordigd in de frontdesk van de stedelijke diensten en van het OCMW. Bij de Stad varieert het aandeel immers tussen 62% in Genk en bijna 90% in Aalst. Bij het OCMW zien we zelfs een minimum van 83% in Kortrijk en Brugge, en dit loopt op naar 93% à 95% in Roeselare, Aalst, Leuven en Sint-Niklaas.

Een heel ander beeld krijgen we van de frontdesk bij de Politie. Hier is de ondervertegenwoordiging, tot bijna afwezigheid van vrouwen, wel frappant. Het aandeel vrouwen is het hoogst in Genk (42%), gevolgd door Leuven (25%), Oostende, Turnhout, Gent en Kortrijk (21% tot 18%). In de frontdesk van Politiediensten is minder dan één op tien een vrouw in Mechelen, Brugge (7%) en Aalst (9%).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke administratieve dienstverlening houdt rekening met de diversiteit bij de klanten.
- b) De administratieve dienstverlening is zelf gericht op gelijke behandeling en op het vermijden van uitsluiting.
- c) De dienstencentra in de stad zijn mentaal en fysiek toegankelijk
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- e) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- f) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- g) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- h) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- i) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan

Aanvulling:

De maatschappelijke ontplooiing van vrouwen wordt nog steeds afgeremd door vooroordelen en maatschappelijke rolpatronen. Vrouwen worden geconfronteerd met moeilijkheden die mannen niet of in veel mindere mate ondervinden. Zo bijvoorbeeld, vrouwen dringen moeizaam door tot beleidsfuncties en zijn ondervertegenwoordigd in managementfuncties; zij verdienen gemiddeld één derde minder dan hun mannelijke collega's; vrouwen treft men ook vooral aan in bepaalde sectoren van de arbeidsmarkt zoals diensten, zorg, sociale sector. Vrouwen werken ook vaker deeltijds en in tijdelijke statuten om de zorg voor de kinderen en/of het huishouden op zich te nemen, iets wat ondermeer hun toekomstperspectieven op de arbeidsmarkt afzwakt.

Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start

bij een voorbeeldfunctie. Het zichtbaar maken van de diversiteit naar gender op de arbeidsmarkt en in het bijzonder in publieke functies kan het klassieke rollenpatroon helpen doorbreken.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en gender dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: de participatie van vrouwen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en bij de deelname aan het maatschappelijk en het culturele leven.

Validiteit

Deze indicator meet voldoende wat er bedoeld wordt met de zichtbaarheid van diversiteit naar gender in publieke diensten als we kijken naar de frontdesk functies van drie belangrijke instellingen in de stad: het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Het uitgangspunt is dat in de ogen van inwoners, ondernemers of bezoekers men even goed door een man als vrouw kan worden bediend .

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperking. De interpretatie van één totaal cijfer voor de stad is niet zo evident. Er zijn immers typisch vrouwelijke jobs zoals onthaal, thuisverpleging of poetshulp, e.a. en er is de typisch mannelijke werkomgeving zoals de Politie. We hebben ervoor geopteerd om geen totaal gemiddelde van de drie instellingen op te nemen. Zo kunnen de data vanuit de karakteristieken en de historiek van instellingen gelezen en beoordeeld worden.

DIVERSITEIT IN BEDRIJVEN EN PUBLIEKE KADERFUNCTIES NAAR ETNICITEIT

Korte Definitie

Aandeel allochtonen in kaderfuncties van bedrijven en publieke instellingen

Uitgebreide Definitie

De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau van bedrijven en publieke diensten of de functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid.

Het aandeel allochtonen staat voor het aantal allochtonen ten opzichte van alle personen in deze kaderfuncties. Allochtonen wordt in het kader van diversiteit gedefinieerd als etnische groepen die een niet-Belgische achtergrond of herkomst hebben.

In het kader van de dataverzameling en de aard van de instellingen is het nuttig om de bedrijven en publieke functies op te splitsen:

- (1) diversiteit in publieke kaderfuncties naar etniciteit
- (2) diversiteit in private kaderfuncties naar etniciteit

DIVERSITEIT IN PUBLIEKE KADERFUNCTIES NAAR ETNICITEIT

Korte Definitie

Aandeel allochtonen in kaderfuncties van publieke instellingen.

Uitgebreide Definitie

Het aandeel allochtonen staat voor het aantal allochtonen ten opzichte van alle werknemers in deze functies. Allochtonen wordt in het kader van diversiteit gedefinieerd als etnische groepen die een niet-Belgische achtergrond of herkomst hebben. Zij worden geduid op basis van de naamherkenning: personen met een niet-Belgische familienaam komen hier in aanmerking.

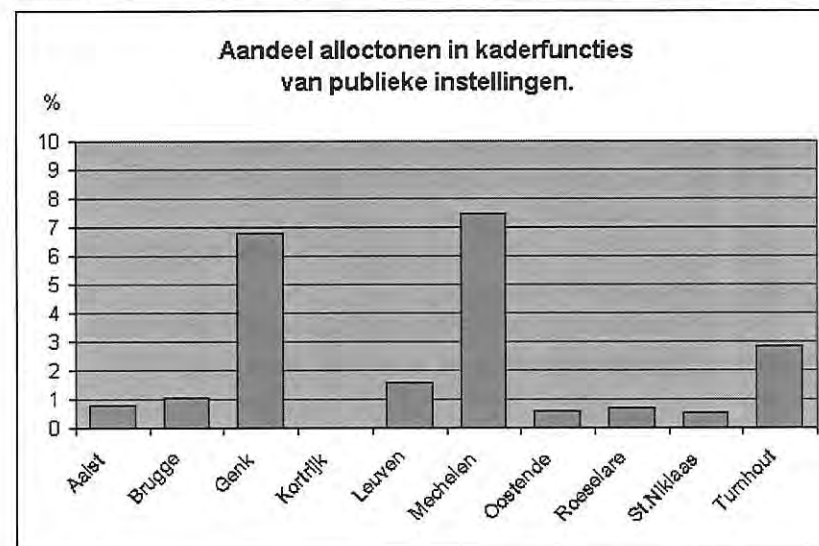
De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau van publieke diensten of functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid. Als publieke instellingen is er gekozen voor het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Naast het politieke bestuur nemen we alle topfuncties mee d.w.z. de top van de administratie en subdirecties, hoofd van departementen, bestuurseenheden, administratieve directeurs en de diensthoofden ondergeschikt aan de directie. Dit zijn:

- a) in het Stadsbestuur: het College van Burgemeester en Schepenen, de stadssecretaris, de stadsontvanger, de gemeenteraad, de ambtelijke bestuurskern, stedelijke diensthoofden/chefs, stedelijke communicatie met de pers.
- b) in de politie: de zonechef, de politiesecretaris, de ontvanger, de hoofdcommissarissen, de commissarissen, niveau A.
- c) in het OCMW: raadsleden, voorzitter, secretaris, ontvanger, het vast bureau, de directie, de subdirecties of diensthoofd, de communicatiepersoon met de pers.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) allochtonen in kaderfuncties van publieke instellingen.								
	STAD		OCMW		POLITIE		Totaal	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Aalst	0/80	0,0	0/35	0,0	1/14	7,1	1/129	0,8
Brugge	2/138	1,4	0/19	0,0	0/32	0,0	2/189	1,1
Genk	6/76	7,9	3/53	5,7	1/18	5,6	10/147	6,8
Kortrijk	0/85	0,0	0/29	0,0	0/29	0,0	0/143	0,0
Leuven	3/103	2,9	0/54	0,0	0/30	0,0	3/187	1,6
Mechelen	2/73	2,7	10/56	17,9	0/32	0,0	12/161	7,5
Oostende	1/112	0,9	0/32	0,0	0/24	0,0	1/168	0,6
Roeselare	1/53	1,9	0/77	0,0	0/17	0,0	1/147	0,7
St.Niklaas	1/102	1,0	0/56	0,0	0/30	0,0	1/188	0,5
Turnhout	3/81	3,7	1/43	2,3	0/18	0,0	4/142	2,8

Toelichting

De absolute aantallen laten vermoeden dat enkele steden de bestuursfuncties vrij ruim hebben opgevat. Dit zou het beeld van het totale plaatje kunnen verstoren in de veronderstelling dat hoe lager in rang, hoe meer kans dat het personeel evenwichtig verdeeld is naar etniciteit of gender. Ondanks de beperkingen in de methodiek van dataverzameling en de snelheid waarmee de data zijn ingezameld, krijgen we hier een indicatie van de diversiteit naar etniciteit in de centrumsteden anno 2004.

Allochtonen stoten amper door tot de bestuurs- of topfuncties in drie belangrijke publieke instellingen van de stad. In goed de helft van alle instellingen gespreid over tien centrumsteden kunnen we één of meer allochtonen in het kader aantreffen. In de praktijk gaat het dus nog steeds om, zeg maar, enkelingen in tien van de centrumsteden. Het merendeel daarvan zit in Genk, 6,8% of 10 allochtonen, en Mechelen, 7,5% of 12 allochtonen. Helemaal geen allochtonen in het kader is de situatie in Kortrijk.

Kijken we naar de detailcijfers. In Genk telt het Stadsbestuur 7,9% allochtonen in de kaderfuncties. OCMW en Politie hebben eenzelfde aandeel van bijna 6%. In Mechelen is deze diversiteit bijna enkel een zaak van het OCMW waar 18% van het kader allochtonen zijn of 10 in absoluut aantal. De politie telt geen vrouwen in haar kader in acht van tien centrumsteden. Uitzondering is hier Aalst en Genk.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke administratieve dienstverlening houdt rekening met de diversiteit bij de klanten.
- b) De administratieve dienstverlening is zelf gericht op gelijke behandeling en op het vermijden van uitsluiting.
- c) De dienstencentra in de stad zijn mentaal en fysiek toegankelijk
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- e) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- f) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- g) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar'. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- h) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.

i) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan

Aanvulling:

Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start bij een voorbeeldfunctie. Diversiteit naar etniciteit zichtbaar maken in de publieke functies en allochtonen de kansen bieden om door te stromen naar hogere jobs is daarom een stimulans voor allochtonen, een opstap naar gelijke kansen, naar acceptatie van allochtonen binnen de publieke diensten en in de samenleving. Allochtonen in posities met verantwoordelijkheid zijn een voorbeeld tot

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en etniciteit, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: participatie van allochtonen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, bij de deelname aan het maatschappelijk en culturele leven, alsook de institutionele principes zoals vertrouwen in de medemens, solidariteitsgraad met allochtonen en migranten, met armen in de wereld.

Validiteit

Deze indicator meet voldoende wat er bedoeld wordt met de 'diversiteit in publieke kaderfuncties naar etniciteit' als we kijken naar de kaderfuncties van drie belangrijke instellingen in de stad: het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Het uitgangspunt is dat personen van vreemde origine doorgroeien tot in het politieke en ambtelijke bestuur, indien ze van Belgische nationaliteit zijn. Wegens de nationaliteitsvereiste voor bepaalde openbare functies komen 'niet-Belgen' minder of niet in aanmerking voor de hoogste functies bij de overheid. Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men toch rekening te houden met een aantal beperkingen.

De omzetting van 'etniciteit' in een cijfer is niet evident. Tot op vandaag wordt die diversiteit op diverse wijzen gemeten. De definiëring van 'etniciteit' vertrekt van het gelijke kansen beleid, de integratiegedachte, de kansarmoedebestrijding, het minderhedenbeleid, enz. Dit zijn zeer valabele definities, alleen vanuit de algemene visie van de stadsmonitor wordt gekozen voor het meten van de afspiegeling van de bevolking. Uit overleg met de steden en in het bijzonder met de Stedenstuurgroep is uiteindelijk beslist door te gaan met een duiding

van de etniciteit op basis van de naamherkenning, de vreemde familienaam. Dit betekent uiteraard dat er beperkingen zijn aan deze methodiek.

- Adoptiekinderen geboren in het buitenland of uit migrantenouders dragen doorgaans de niet-vreemde familienaam van het adoptiegezin
- Kinderen geboren in een gemengd huwelijk met een buitenlandse moeder zijn niet herkenbaar aan de hand van de familienaam van de vader
- Leclercq is bijvoorbeeld een veel voorkomende Franse naam en heeft niet noodzakelijk met buitenlanders te maken.
- de subjectieve beoordeling door de persoon die etniciteit duidt

In het kader van deze dataverzameling, vanuit de praktijk van dataregistratie, kwamen suggesties voor andere criteria, die elk op zich ook beperkingen hebben:

- niet-Belgische nationaliteit, maar veel buitenlanders zijn al genaturaliseerd;
- ook de voornamen, maar wat met alle exotische naamgeving aan Belgische kinderen of Vlaams klinkende namen van buitenlanders;
- de familienaam van de moeder, dit vergt een inzage en opzoeking in het Rijksregister;
- geboorteplaats, maar dit kan misleidend zijn voor Belgen die in het buitenland geboren zijn tijdens (tijdelijk) verblijf van Belgen in het buitenland;
- geboorteland van de ouders, migranten tweede en derde generatie, ook dit vergt een inzage en opzoeking in het Rijksregister;
- de thuistaal of taal van de moeder, dit vergt een bevraging;
- de zelfidentificatie.

Er zijn initiatieven om de criteria voor etniciteit beter op elkaar af te stemmen in openbare instellingen (o.m. via het VVSG, de Steunpunten, Centrum Gelijke kansen). Deze indicator is nu een eerste aanzet om de etnische diversiteit in publieke diensten te meten. Om registratie en methodiek beter op punt te stellen is overleg tussen experts en personeelsdiensten gewenst.

DIVERSITEIT IN PRIVATE KADERFUNCTIES NAAR ETNICITEIT

Korte Definitie

Aandeel allochtonen in kaderfuncties van bedrijven

Uitgebreide Definitie

De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau van instellingen of functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid.

De diversiteit naar etniciteit staat voor het aantal allochtonen ten opzichte van alle werknemers in deze functies. Allochtonen wordt in het kader van diversiteit gedefinieerd als etnische groepen die een niet-Belgische achtergrond of herkomst hebben. Zij worden geduid op basis van de naamherkenning: personen met een niet-Belgische familienaam komen hier in aanmerking.

Beschrijving van de piste

Om een inzicht te krijgen in de kaderfuncties van bedrijven en instellingen moeten databronnen aangesproken worden die accurate data bevatten rond de posities en personen in het bestuur met kennis van de etniciteit/gender.

Twee problemen komen scherp naar voor.

1) Databanken als Belfirst, Graydon, Vicindo en tegenwoordig ook het centrale KMO-loket verzamelen deze data uit de publicaties van het Belgisch Staatsblad, de handelsregisters e.d. Dit zijn databanken die in principe toelaten om de ondernemingen aan te schrijven. Diverse onderzoeksinstellingen en steunpunten werken met deze databanken. Diversiteit komt echter als thema weinig aan bod. Via een survey zou een systematische vraag omtrent posities en herkomst van de bestuursleden een oplossing bieden. Een optie zou kunnen zijn om te starten met de grote ondernemingen. Daarnaast lijken instellingen zoals het onderwijs ook een belangrijke databron voor haar eigen sector. Maar de vrij cruciale databron is de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, die een inzicht heeft in alle werkgevers (RSZ, Zelfstandigen) en koppelingen kan maken met het Rijksregister. Een samenwerking tussen beiden zou bovendien een uitkomst kunnen zijn voor het volgende punt.

2) De definitie van etniciteit vergt, analoog met de definiëring voor de publieke instellingen, eenduidige criteria die ook haalbaar zijn. Het overleg met experts en met de instellingen als go-between, zoals het VOKA of de SERV, zal zeker nuttig zijn. Eens een definitie is ontwikkeld stelt zich de vraag (a) of men een

programma kan of wil ontwikkelen om in het Rijksregister de etniciteit onder de bevolking in beeld te brengen en (b) of er ooit in deze omgeving een opening komt voor data-analyse.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- b) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- d) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- e) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- f) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.

Algemeen:

Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start bij een voorbeeldfunctie. Diversiteit naar etniciteit zichtbaar maken ook in private instellingen, bestuursraden en allochtonen de kansen bieden om door te stromen naar hogere jobs is daarom een stimulans voor allochtonen, een opstap naar gelijke kansen, naar acceptatie van allochtonen binnen de onderneming en in de samenleving. Allochtonen in posities met verantwoordelijkheid zijn een voorbeeld tot integratie.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren rond gelijke kansen en etniciteit in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, bij de deelname aan het maatschappelijk en culturele leven, alsook de institutionele principes zoals vertrouwen in de medemens, solidariteitsgraad met allochtonen en migranten, met armen in de wereld

DIVERSITEIT IN BEDRIJVEN EN PUBLIEKE KADERFUNCTIES NAAR GENDER

Korte Definitie

Aandeel vrouwen in kaderfuncties van bedrijven en publieke instellingen

Uitgebreide Definitie

De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau van instellingen of functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid.

De diversiteit naar gender staat voor het aantal vrouwen ten opzichte van alle personen in deze kaderfuncties.

In het kader van de dataverzameling en de aard van de instellingen is het nuttig om de bedrijven en publieke functies op te splitsen in diversiteit in publieke kaderfuncties naar gender en diversiteit in private kaderfuncties naar gender

DIVERSITEIT IN PUBLIEKE KADERFUNCTIES NAAR GENDER

Korte Definitie

Aandeel vrouwen in kaderfuncties van publieke instellingen.

Uitgebreide Definitie

De term 'gender' verwijst naar verschillen tussen vrouwen en mannen, niet naar de biologische maar vooral naar de sociaal-culturele verschillen. Het gaat om verschillen die door de samenleving bepaald worden: het werk dat vrouwen en mannen doen, de verdeling van de taken, de rollen die ze opnemen, het gedrag dat van hen verwacht wordt, etc. Het aandeel vrouwen staat voor het aantal vrouwen ten opzichte van alle werknemers in deze functies.

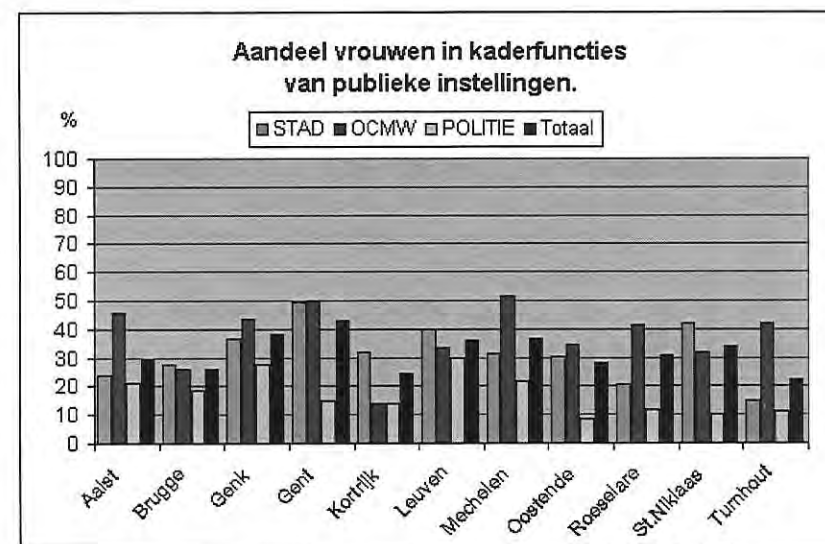
De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau van publieke diensten of functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid. Als publieke instellingen is er gekozen voor het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Naast het politieke bestuur nemen we alle topfuncties mee d.w.z. de top van de administratie en subdirecties, hoofd van departementen, bestuursseenheden, administratieve directeurs en de diensthoofden ondergeschikt aan de directie. Dit zijn:

- in het Stadsbestuur: het College van Burgemeester en Schepenen, de stadssecretaris, de stadsontvanger, de gemeenteraad, de ambtelijke bestuurskern, stedelijke diensthoofden/chefs, stedelijke communicatie met de pers.
- in de politie: de zonechef, de politiesecretaris, de ontvanger, de hoofdcommissarissen, de commissarissen, niveau A.
- in het OCMW: raadsleden, voorzitter, secretaris, ontvanger, het vast bureau, de directie, de subdirecties of diensthoofd, de communicatiepersoon met de pers.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) vrouwen in kaderfuncties van publieke instellingen.								
	STAD		OCMW		POLITIE		Totaal	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Aalst	19/80	23,8	16/35	45,7	3/14	21,4	38/129	29,5
Brugge	38/138	27,5	5/19	26,3	6/32	18,8	49/189	25,9
Genk	28/76	36,8	23/53	43,4	5/18	27,8	56/147	38,1
Gent	95/192	49,5	43/86	50,0	10/66	15,2	148/344	43,0
Kortrijk	27/85	31,8	4/29	13,8	4/29	13,8	35/143	24,5
Leuven	41/103	39,8	18/54	33,3	9/30	30,0	68/187	36,4
Mechelen	23/73	31,5	29/56	51,8	7/32	21,9	59/161	36,6
Oostende	34/112	30,4	11/32	34,4	2/24	8,3	47/168	28,0
Roeselare	11/53	20,8	32/77	41,6	2/17	11,8	45/147	30,6
St.Niklaas	43/102	42,2	18/56	32,1	3/30	10,0	64/188	34,0
Turnhout	12/81	14,8	18/43	41,9	2/18	11,1	32/142	22,5

Toelichting

De absolute aantallen laten vermoeden dat enkele steden de bestuursfuncties vrij ruim hebben opgevat. Dit zou het beeld van het totale plaatje kunnen vertekenen in de veronderstelling dat hoe lager in rang, hoe meer kans dat het personeel evenwichtig verdeeld is naar etniciteit of gender. Ondanks de beperkingen in de methodiek van dataverzameling en de snelheid waarmee de data zijn ingezameld, krijgen we hier een indicatie van de diversiteit naar gender in de centrumsteden anno 2004.

Over de hele lijn zijn de vrouwen ondervertegenwoordigd, want ze zijn in de minderheid. Het maximum aandeel vrouwen in kaderfuncties telt Gent (43%), gevolgd door Genk (38%), Leuven en Mechelen (36%). De andere steden komen niet toe aan één derde vrouwen in het kader, Kortrijk en Turnhout tellen geen één op vier. Deze data zijn wel een verzameling van drie belangrijke publieke instellingen in de stad. Kijken we naar de details per instelling dan wordt het plaatje iets meer genuanceerd.

Slechts drie van de kaders, op het totaal van 33 instellingen in elf steden, zijn evenwichtig ingevuld d.i. één vrouw op twee functies. Zelfs in de meer sociale (zorg)sector, een overwegend vrouwelijke werkomgeving: hier varieert het aandeel vrouwen in het kader tussen 14% in Kortrijk en 50% à 52% in Gent en Mechelen. Bij het Stadsbestuur is het aandeel vrouwen in het politieke en administratieve bestuur gemiddeld iets lager. Het varieert van 15% in Turnhout, 21 à 24% in Roeselare en Aalst, 27% in Brugge, vervolgens meer dan 30% tot maximum 50% in Gent.

Zoals bij de frontdesk functies zien we opnieuw dat de vrouwen in het kader bij de Politie nog sterk ondervertegenwoordigd zijn. De cijfers zijn minder uiteenlopend en variëren tussen 8% in Oostende tot 28% à 30% in Genk en Leuven. Dit betekent ook dat de positie van de vrouwen bijvoorbeeld in het kader van de Genkse Politie zwakker is dan hun vertegenwoordiging in de frontdesk. In Aalst, maar vooral Leuven en Mechelen is het omgekeerde het geval.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De stedelijke administratieve dienstverlening houdt rekening met de diversiteit bij de klanten.
- b) De administratieve dienstverlening is zelf gericht op gelijke behandeling en op het vermijden van uitsluiting.
- c) De dienstencentra in de stad zijn mentaal en fysiek toegankelijk
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- e) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- f) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- g) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- h) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- i) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan

Aanvulling:

De maatschappelijke ontplooiing van vrouwen wordt nog steeds afgeremd door vooroordelen en maatschappelijke rolpatronen. Vrouwen worden geconfronteerd met moeilijkheden die mannen niet of in veel mindere mate ondervinden. Zo bijvoorbeeld, vrouwen dringen moeizaam door tot beleidsfuncties en zijn ondervertegenwoordigd in managementfuncties; zij verdienen gemiddeld één derde minder dan hun mannelijke collega's; vrouwen treft men ook vooral aan in bepaalde sectoren van de arbeidsmarkt zoals diensten, zorg, sociale sector. Vrouwen werken ook vaker deeltijds en in tijdelijke statuten om de zorg voor de kinderen en/of het huishouden op zich te nemen, iets wat ondermeer hun toekomstperspectieven op de arbeidsmarkt afzwakt. Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start bij een voorbeeldfunctie. Het zichtbaar maken van de diversiteit naar gender tot op topniveau op de arbeidsmarkt en in het bijzonder in publieke functies kan het klassieke rollenpatroon helpen doorbreken.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en gender, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren over de participatie van vrouwen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en bij de deelname aan het maatschappelijk en het culturele leven.

Validiteit

Deze indicator meet voldoende wat er bedoeld wordt met de 'diversiteit in publieke kaderfuncties naar gender' als we kijken naar de kaderfuncties van drie belangrijke instellingen in de stad: het Stadsbestuur, de Politie en het OCMW. Het uitgangspunt is dat vrouwen kunnen doorgroeien tot in het politieke en ambtelijke bestuur.

Bij de beoordeling van de indicator dient men rekening te houden met het feit dat extremen van een typisch vrouwelijke en een typisch mannelijke werkomgeving elkaar kunnen opheffen in een gemiddelde van beide. Daarom hebben we er voor geopteerd om in de grafiek ook de cijfers van het kader van de drie instellingen op te nemen. Zo kunnen de data vanuit de karakteristieken en de historiek van de instellingen gelezen en beoordeeld worden.

DIVERSITEIT IN PRIVATE KADERFUNCTIES NAAR GENDER

Korte Definitie

Aandeel vrouwen in kaderfuncties van bedrijven

Uitgebreide Definitie

- 1) De kaderfuncties staan voor functies tot op het hoogste niveau instellingen of functies met een hoge publieke verantwoordelijkheid.
- 2) De term 'gender' verwijst naar verschillen tussen vrouwen en mannen, niet naar de biologische maar vooral naar de sociaal-culturele verschillen. Het gaat om verschillen die door de samenleving bepaald worden: het werk dat vrouwen en mannen doen, de verdeling van de taken, de rollen die ze opnemen, het gedrag dat van hen verwacht wordt, etc. Het aandeel vrouwen staat voor het aantal vrouwen ten opzichte van alle werknemers in deze functies.

Beschrijving van de piste

Om een inzicht te krijgen in de kaderfuncties van bedrijven en instellingen moeten databronnen aangesproken worden die accurate data bevatten rond de posities en personen in het bestuur met kennis van de gender.

Databanken als Belfirst, Graydon, Vicindo en tegenwoordig ook het centrale KMO-loket verzamelen deze data uit de publicaties van het Belgisch Staatsblad, de handelsregisters e.d. Dit zijn databanken die in principe toelaten om de ondernemingen aan te schrijven. Diverse onderzoekinstellingen en steunpunten werken met deze databanken. Diversiteit komt echter als thema weinig aan bod en krijgt dan ook te weinig aandacht in het opslaan en ontsluiten van deze data. Via survey kan een systematische vraag omtrent posities van de vrouwen een oplossing bieden. Daarnaast verzamelen een aantal instellingen zoals het Departement Onderwijs ook data over en voor haar eigen sector. Maar de meest cruciale databron is de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, die alle werkgevers kent (RSZ, Zelfstandigen) en de koppeling kan maken met het Rijksregister.

Een optie zou kunnen zijn om te starten met de grote ondernemingen of met bepaalde sectoren van de bedrijfswereld.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en gender, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren rond participatie van vrouwen in het onderwijs, op de arbeidsmarkt en bij de deelname aan het maatschappelijk en culturele leven.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- b) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie. Er worden maatregelen genomen voor bevolkingsgroepen en werkzoekenden met een zwakke positie op de arbeidsmarkt.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- d) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- e) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- f) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan

Aanvulling:

De maatschappelijke ontplooiing van vrouwen wordt nog steeds afgeremd door een aantal vooroordelen en maatschappelijke rolpatronen. Vrouwen worden geconfronteerd met moeilijkheden die mannen niet of in veel mindere mate ondervinden. Enkele voorbeelden: vrouwen dringen moeizaam door tot beleidsfuncties en zijn ondervertegenwoordigd in managementfuncties; zij verdienen gemiddeld één derde minder dan hun mannelijke collega's; vrouwen treft men ook vooral aan in bepaalde sectoren van de arbeidsmarkt zoals diensten, zorg, sociale sector. Vrouwen werken ook vaker deeltijds en in tijdelijke statuten om de zorg voor de kinderen en/of het huishouden op zich te nemen, iets wat ondermeer hun toekomstperspectieven op de arbeidsmarkt afzwakt. Het streven naar gelijke kansen en non-discriminatie in de samenleving start bij een voorbeeldfunctie. Het zichtbaar maken van de diversiteit naar gender tot op topniveaus op de arbeidsmarkt en in het bijzonder in publieke functies kan het klassieke rollenpatroon helpen doorbreken.

FYSIEKE TOEGANKELIJKHEID VAN PUBLIEKE GEBOUWEN

Korte Definitie

Aandeel van de publieke gebouwen dat voor iedereen fysiek toegankelijk is

Uitgebreide Definitie

Fysiek toegankelijk zijn de gebouwen die bepaalde scores halen op het toegankelijkheidsonderzoek. De score is het percentage van beoordeelde onderdelen die (zelfstandig) toegankelijk zijn

Fysiek toegankelijk voor iedereen betekent dat ze ook toegankelijk zijn voor personen met een handicap, kinderen, bejaarden, e.a.

Onder publieke gebouwen wordt verstaan: gemeentehuizen en gemeentelijke administratieve centra, monumenten en historische gebouwen, culturele centra, bibliotheken, zwembaden en sporthallen, kantoren voor sociale huisvesting, OCMW-gebouwen, scholen, allerhande vormingsinstituten, centra voor sociaal toerisme en openbare toiletten, verzorgingsinstellingen, trein- en busstations.

Beschrijving van de piste

Een toegankelijkheidsonderzoek van een gebouw bestaat uit een beoordeling van de toegankelijkheid van verschillende ruimtes en functies in dat gebouw. De totale score van een gebouw is dan het aantal keren dat de ruimte/functie 'toegankelijk' gescoord heeft ten opzichte van het totale aantal onderzochte ruimtes/functies. Het doel van deze indicator (vanuit de bekommernis) is alle publieke gebouwen en hun omgeving te screenen op toegankelijkheidsgraad.

Er zijn al verschillende beoordelingsniveaus gehanteerd waardoor resultaten volgens het ene systeem niet altijd vergelijkbaar zijn met het andere. Dit wil zeggen dat de definitie van 'toegankelijkheid' in het verleden niet altijd dezelfde was. Dit wordt thans verholpen door afstemming via het Libretto-project en de database 'Toegankelijk Vlaanderen'. Hoewel de databank geen 'wetenschappelijk studiewerk' tot doel heeft, toch kan dit een goede ingang zijn om de kennis rond de toegankelijkheidsgraad van publieke gebouwen in een indicator te gieten en extra data over de afstemming tussen vraag en aanbod (cfr perceptie-onderzoek) te verzamelen. Dit zou bijvoorbeeld standaard in de database van Toegankelijk Vlaanderen kunnen bevraagd worden. Elke gebruiker van de database zou na de consultatie de volgende vragen gesteld kunnen worden: Is de ruimte/functie die u wenst te gebruiken voor u toegankelijk? Kan de be-

hoefte aan het gebruik van deze ruimte/functie ingewilligd worden in een voor u bereikbare afstand?

Overleg met de toegankelijkheidsbureaus in een latere fase is aangewezen. Toegankelijkheidsonderzoeken zijn tot op heden uitgevoerd door:

- vzw Toegankelijkheidsbureau (Kermt-Hasselt)
- ATO, Adviesbureau Toegankelijke Omgeving (Sint-Niklaas)
- Westkans (Brugge)
- CTPA, Centrum voor Toegankelijkheid Provincie Antwerpen

Er zijn de provinciale steunpunten en de dienst Toerisme Vlaanderen die het geheel mee ondersteunen. Het Vlaams Steunpunt Toegankelijkheid heeft samen met de VVSG de publicatie 'Lokaal Toegankelijkheidsbeleid' opgemaakt.

Een eerste mogelijke piste om de toegankelijkheidsgraad te berekenen van een korf van gebouwen zou kunnen starten op basis van de uitgevoerde toegankelijkheidsonderzoeken. De inhoud van de korf (het type van) gebouwen is nog voorwerp van overleg met experts. Men berekent dan een score als volgt: In de toegankelijkheidsonderzoeken van voor 2002 wordt uit het scoresysteem met vier niveaus de niveaus twee en drie beschouwt als toegankelijk. In toegankelijkheidsonderzoeken volgens het Libretto-scoresysteem met 3 niveaus wordt enkel het niveau 'plus' als toegankelijk beschouwd. Zo krijgt men voor elk gebouw een totaalscore uitgedrukt in percentage. Vervolgens groepeerde men de gebouwen volgens hun score in de volgende groepen 0%-25%, 25%-50%, 50%-75% en 75% tot 100%. Op basis van deze indeling wordt het aantal gebouwen per groep ten opzichte van het totale aantal onderzochte gebouwen bepaald. Deze percentages vormen de data voor deze indicator.

De huidige resultaten uit onderzoeken zijn nu nog te beperkt om in de stadsmonitor op te nemen: het type varieert naargelang de opdrachten voor het bureau. Na overleg over de relevantie kunnen wel lokale data geplukt worden uit de onderzoeken. Dit is dan ook een eerste test van de methodiek en validiteit van deze indicator.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De culturele infrastructuur in de stad is voor iedereen bereikbaar en toegankelijk (fysisch, mentaal en financieel).
- b) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- c) De dienstencentra in de stad zijn mentaal en fysiek toegankelijk.
- d) De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- e) Door een goede fysieke en mentale toegankelijkheid van vervoersmodi en infrastructuur kan iedereen zich vlot en zo zelfstandig mogelijk in de stad verplaatsen.
- f) De zorginstellingen en de (collectieve) voorzieningen in de stad zijn toegankelijk (mentaal en fysiek) en gemakkelijk bereikbaar. Deze zijn ook ingebed in de stad en het stadsleven.

Aanvulling:

Bij toegankelijkheid van publieke ruimtes wordt vaak op de eerste plaats gedacht aan een rolstoeltoegankelijkheid. Evenwel moet men bij toegankelijkheid ook rekening houden met blinden en slechzienden, doven en slechthorenden, personen met een handicap, e.a. Toegankelijkheid heeft niet alleen betrekking op deze doelgroepen, maar ook op de hele bevolking. Denk maar aan moeders met een kinderwagen of bejaarden of personen die tijdelijk krukken gebruiken, kinderen, e.a. Eigenlijk kan er gesteld worden dat iedereen wel eens hindernissen ondervindt in het dagdagelijkse leven: personen met een fysieke beperking (blijvend of van tijdelijke aard), omwille van hun afmetingen (lange mensen, kleine mensen, dikke of dunne) of doordat mensen iets meedragen: handen vol boodschappen, een ober met een dienblad, een leverancier. In vele publieke gebouwen wordt thans te weinig rekening gehouden met alle vormen van toegankelijkheid. Sommige publieke gebouwen zijn zelfs niet toegankelijk. Door alle publieke gebouwen voor iedereen toegankelijk te maken, verhogen de gelijke kansen van iedere burger.

Compleetheid

Deze indicator meet de 'hardware' van het toegankelijkheidsvraagstuk. Hij meet of de publieke gebouwen voldoen aan bepaalde normen en criteria om een ruimte of functie toegankelijk te mogen noemen. Deze indicator meet niet of het publieke gebouw afgestemd is op elke toegankelijkheidswens van iedere burger. Niet elk individu wenst om elke ruimte of functie te kunnen gebruiken. Deze indicator meet aldus enkel het aanbod en niet de afstemming tussen de vraag en het aanbod. Dit laatste kan gemeten worden door een perceptie-onderzoek.

Deze indicator geeft enkel het resultaat van de onderzochte publieke gebouwen. Er blijven thans heel wat andere publieke gebouwen die niet onderzocht zijn op hun toegankelijkheid. Dit euvel kan verholpen worden door bijkomende toegankelijkheidsonderzoeken.

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en toegankelijkheid van de omgeving dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: de toegankelijkheid van het openbaar vervoer (en dus een vlot transport) en de deelname aan het maatschappelijke leven van personen met een handicap (vrije tijd en toerisme, cultuur en sport, verenigingsleven, uitgaansleven).

DEELNAME AAN HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN

Korte Definitie

Aandeel van personen uit bepaalde doelgroepen, dat deelneemt aan het maatschappelijke leven

Uitgebreide Definitie

Onder bepaalde doelgroepen verstaat men hier groepen met minder kansen in de samenleving zoals personen met een handicap, allochtonen, huishoudens met een laag inkomen, eenoudergezinnen, ouderen. De indicator zal worden ontduddeld.

Deelname aan het maatschappelijke leven wordt vrij breed opgevat: geen barrières voor vrijetijdsactiviteiten, cultuur, vorming, verenigingsleven.

Beschrijving van de piste

Een bevraging organiseren binnen de doelgroep is de meest directe weg om de participatie van bijzondere doelgroepen aan het maatschappelijke leven te kennen. Men kan peilen naar de participatie aan cultuur, sport, uitgaansleven, e.a. of het lidmaatschap van verenigingen enerzijds. Meer direct voor dit thema is de vraag: Gebeurt het dat u laat om deel te nemen aan (vrijetijdsactiviteiten, cultuur, sport, vorming, verenigingsleven) omwille van uw herkomst, inkomen, gezinssituatie, leeftijd, handicap, e.a.?

Om de keuze en de inhoud van deze indicator verder te kunnen specificeren en de specifieke doelgroep(en) dan in kaart te brengen is vooraf overleg met het veld opportuun. Voor de doelgroep van personen met een handicap dragen we materiaal aan als aanzet voor een piste.

Studie op het individuele niveau is nodig om adequate gegevens te verkrijgen. De personen met een handicap vinden echter weinig weerspiegeling in om het even welk onderzoek. En als er data zijn heeft dit meestal betrekking op de zorg die ook hun hoogste nood is. Het systematisch verzamelen van betrouwbare gegevens heeft nooit hoog op de prioriteitenlijst gestaan van beleidsmakers. Het gebruik van verschillende definities van handicap maakt vergelijking moeilijk. Ook verschillen in onderzoeksopzet, concept en methode maken het niet eenvoudig. De methodiek van bevraging leent zich vaak niet tot deelname van personen met een handicap. En de groep is niet gemakkelijk op te sporen. Hun bestaan kan ontkend worden door de familie en ze zijn vaak afwezig in het

maatschappelijke leven omdat ze er niet geraken, omdat hen de toegang wordt geweigerd, omdat ze niet durven. Heel wat personen met een handicap hebben een negatief zelfbeeld waardoor ze vinden dat ze niets bij te dragen hebben tot de gemeenschap.

Een belangrijke partner is het Vlaams Fonds (VLAFO). Om personen met een handicap zinvolle vrijetijdsbesteding te kunnen garanderen, besliste het Vlaams Fonds organisaties die aangepaste activiteiten organiseren te erkennen en te subsidiëren. Enkelen doen aan vrijetijdsbemiddeling door personen met een handicap te stimuleren en te begeleiden bij activiteiten die niet specifiek op deze doelgroep gericht zijn. Via deze organisaties heeft men een insteek om een specifieke bevraging te doen. Daarnaast zijn er infokanalen via de stimulansen op provinciaal vlak voor personen met een handicap. De Eurecard geeft korting op toeristische, culturele of sportieve activiteiten in de Limburgse regio. Een begeleiderspas in Vlaams-Brabant geeft recht op twee toegangstickets voor de prijs van één voor culturele of sportieve evenementen.

Naast de provinciale steunpunten is er het Vlaams Steunpunt Toegankelijkheid. Een andere partner voor ontwikkeling van een indicator is de vzw GRIP, Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap. Deze vzw streeft naar zelfbeschikking en autonomie voor de personen met een handicap en wil evenwaardige en evenredige participatie in de samenleving realiseren. Dit betekent dat personen met een handicap, die 10 % van de bevolking uitmaken, gelijkwaardig kunnen deelnemen en in dezelfde mate zijn vertegenwoordigd op alle maatschappelijke domeinen. Voor het bereik van de doelgroep zijn er nog de organisaties zoals VFG, Vlaamse Federatie van Gehandicapten, KVG, Katholieke Vereniging Gehandicapten; VHV, Vlaamse Vereniging voor Hulp aan Verstandelijk Gehandicapten vzw; De RegenbOog; Mival.

Over het sociale netwerk van personen met functioneringsproblemen zijn op het Vlaams niveau reeds data verzameld o.m. in de UIA Panelstudie van Belgische huishoudens en via de APS-survey (Devisch, Samoy, 2002). Devisch, Samoy en Lammertyn hebben in de 'barrières voor sociale integratie' aandacht voor de domeinen onderwijs, wonen en arbeid. De idee dat handicap mee wordt gecre-

eed door de onaangepastheid van de omgeving aan de noden van personen met een handicap vormt het uitgangspunt van deze studie. Internationaal is er Thematic Network of Adapted Physical Activity (THENAPA), een Europees project dat informatie verzamelt over de manier waarop in de EU-landen werk gemaakt wordt van sociale integratie van personen met een handicap door middel van aangepaste sportactiviteiten.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad worden geen groepen uitgesloten en worden gelijke kansen gestimuleerd. Elke vorm van discriminatie op welke basis dan ook wordt bestreden.
- b) In de stad worden (mentale en financiële) drempels voor cultuur en culturele initiatieven verlaagd en worden acties ondernomen specifiek voor groepen die minder participeren.
- c) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- d) Alle bevolkingsgroepen hebben gelijke kansen om hun vrijetijdsactiviteiten te kunnen ontplooiën. Dualisering in de vrijetijdsbesteding wordt voorkomen en bestreden.
- e) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- f) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- g) Op de stedelijke arbeidsmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten.
- h) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- i) De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).
- j) Door een goede fysieke en mentale toegankelijkheid van vervoersmodi en infrastructuur kan iedereen zich vlot en zo zelfstandig mogelijk in de stad verplaatsen.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent gelijke kansen en uitsluiting van discriminatie, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren de indicatoren rond cultuurbezoek, culturele participatie, tevredenheid over het cultureel en recreatief aanbod, de sportaccomodatatie, tevredenheid over de woonstraat als ontmoetingsplek, over het contact in de buurt. Naargelang de doelgroep kunnen ook andere indicatoren in beeld komen zoals de toegankelijkheid van het openbaar vervoer en de fysieke toegankelijkheid van publieke gebouwen voor personen met een handicap.

HUISHOUDENS IN FINANCIËLE ARMOEDE

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat het afgelopen jaar moeite had om de eindjes aan elkaar te knopen.

Uitgebreide Definitie

Aandeel huishoudens dat 'moeilijk tot zeer moeilijk' antwoordt op de vraag: Kunt u met het totale beschikbaar inkomen van uw huishouden per maand zoals het nu is zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk, eerder gemakkelijk, gemakkelijk of zeer gemakkelijk rondkomen?

Beschrijving van de piste

Een survey op niveau van het huishouden is nodig om adequate gegevens te verkrijgen. Er bestaan onderzoeken die expliciet peilen naar de financiële armoede maar de steekproef is steeds onvoldoende om uitspraken te doen voor elk van de dertien centrumsteden:

- Sociaal-Economisch panel van het Centrum voor Sociaal Beleid (UA/ufsia-SEP): 1985, 1988, 1992, 1997.
- Panelstudie van de Belgische Huishoudens van het Departement Welzijn (UA/uia-PSBH): jaarlijks van 1992 tot 2002.
- Gezondheidsenquête is in 2004 aan een derde editie toe (na 1997, 2001).

SEP en PSBH zijn overgenomen door de Europese SILC-enquête (European Statistics on Income and Living Conditions). Het SILC programma lanceert, als opvolger van European Community Household Panel (ECHP), een hernieuwde enquête over de levensomstandigheden: vanaf 2003 bij 4000 huishoudens, tegen 2007 bij 7000 huishoudens. Er zijn indicatoren gepland, waardoor fenomenen van tijdelijke armoede (één referentiejaar) en structurele armoede (vier opeenvolgende jaren) kunnen bestudeerd worden rond sociale integratie en inkomen, woon-, werksituatie en gezondheid.

Een uitbreiding van de huidige steekproef in de gezondheidsenquête (10.000 Belgen) kan een eerste stap zijn om data te krijgen die tot het op stedelijk niveau representatief zijn. Maar, voor een goede interpretatie van die data dient men de centrale vraag 'of men met het beschikbare inkomen kan rondkomen' te beoordelen samen met andere vragen rond inkomen, financiële armoede en financiële lasten, zoals er gesteld zijn in de PSBH 1994-2002. Kon men tijdens het afgelopen jaar bepaalde basiskosten (hypotheek, huur, verwarming e.d.) niet betalen. Ervaart men de woonkosten als een (zeer) zware last ervaart?

Daarom, om de inkomensarmoede goed in te schatten zou een uitbreiding van de steekproef van de Europese Panelstudie een uitkomst bieden, maar wellicht blijft dit een gewenst scenario. Het alternatief om nu de financiële armoede te meten is de indicator van 'het aandeel huishoudens dat één of andere vorm van OCMW-steun ontvangt'. Overwogen we om die tweede keusindicator te vervangen door een 'betere' indicator vanuit de gezondheidsenquête, indien deze voldoende representatief wordt, dan is overleg met de experts in het armoedeonderzoek zeker gewenst.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de inkomensongelijkheid en de materiële armoede, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: inkomens onder de kritische grens, personen met overmatige schuldenlast, betaalbaarheid van zorg en opvang, huishoudens met een voorkeursregeling voor bijzondere financiële steun, betaalmoeilijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

In de stadsmonitor is voorlopig gekozen voor de tweede keusindicator over 'huishoudens met OCMW-steun'. De redenering luidt dat de groep die beroep doet op het OCMW ook financieel kansarm is en het moeilijk heeft om de eindjes aan elkaar te knopen. Deze groep huishoudens is uiteraard een minimum want wie financieel kansarm is en de stap naar het OCMW niet zet, komt hiermee niet in beeld.

HUISHOUDENS MET OCMW-STEUN

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat beroep heeft gedaan op OCMW-steun.

Uitgebreide Definitie

Onder OCMW-steun wordt verstaan het bestaansminimum (BM), het equivalent bestaansminimum (EBM) of levensminimum en aanvullende financiële steun.

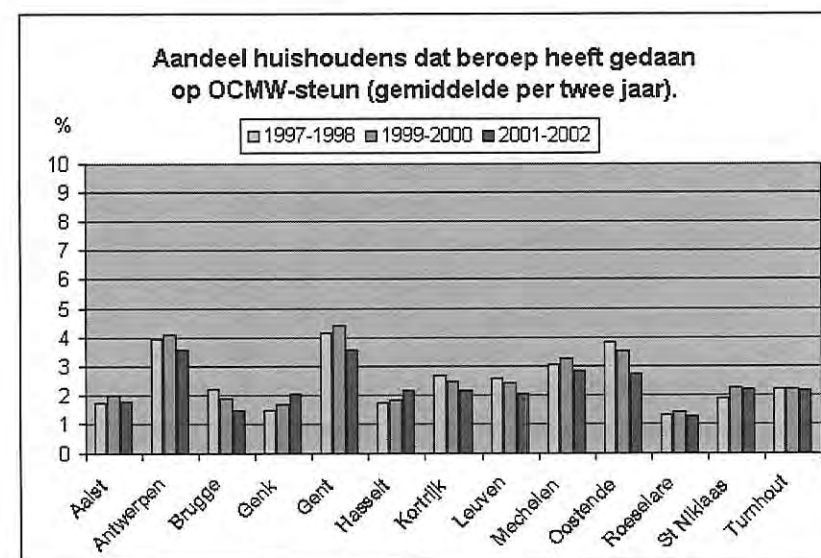
Het bestaansminimum is een sociale uitkering die een minimuminkomen waarborgt voor elke persoon met onbestaande of onvoldoende middelen en die niet in staat is om deze middelen zelf te bekomen door persoonlijke inspanningen of via andere middelen. Onbestaande of onvoldoende middelen betekent dat de bestaansmiddelen van het huishouden lager liggen dan de wettelijk vastgestelde bedragen. Het equivalent bestaansminimum of levensminimum is een sociale uitkering toegekend aan personen die niet automatisch recht hebben op het bestaansminimum (minderjarigen, politieke vluchtelingen in afwachting van hun statuut, vreemdelingen van buiten de EG, ...). Het 'leefloon' of beter: recht op maatschappelijke integratie (RMI) dat van toepassing is vanaf 1 oktober 2002 komt in deze indicator niet aan bod.

Aanvullende financiële steun kan betrekking hebben op een verwarmingstoe-lage; een huurtoelage; een verhuistoelage; betaling ziekenfondsbijdrage; terugbetaling van geneesmiddelen, van brillen en prothesen; voorschot op sociale uitkeringen; terugbetaling telefoon; betaling van huurwaarborg, huishuur, energierekeningen.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) huishoudens dat beroep heeft gedaan op OCMW-steun (gemiddelde per twee jaar).			
	1997-1998	1999-2000	2001-2002
Aalst	1,70	1,96	1,77
Antwerpen	3,92	4,07	3,56
Brugge	2,19	1,87	1,48
Genk	1,48	1,69	2,06
Gent	4,14	4,41	3,58
Hasselt	1,75	1,83	2,17
Kortrijk	2,67	2,44	2,16
Leuven	2,55	2,39	2,06
Mechelen	3,04	3,24	2,84
Oostende	3,83	3,51	2,73
Roeselare	1,32	1,42	1,26
St Niklaas	1,89	2,25	2,20
Turnhout	2,21	2,19	2,13

Toelichting

Dat de financiële armoede vooral een grootstedelijk fenomeen is zien we in Gent en Antwerpen waar de OCMW-steuntrekkers rond de 4% uitkomen. In Antwerpen zijn dat ruim 7000 steuntrekkers, in Gent ca 4000. Oostende scoort ook hoog maar kent over de jaren heen een daling van bijna 4% naar bijna 3%, goed voor nog een kleine 100 steuntrekkers. Mechelen volgt met een schommeling rond de 3%. Komen niet boven de 2% uit zijn Aalst en Roeselare. De overige steden variëren net boven of onder de 2%.

In de evolutie zien we sinds 1997 de steuntrekkers toenemen in Gent, Hasselt en Sint-Niklaas; ze nemen af in Brugge, Oostende, Kortrijk en Leuven; ze blijven constant in Turnhout rond de 2% en in de overige steden schommelt het aantal steuntrekkers. De indicatie van één op honderd tot vier op honderd huishoudens die in de centrumsteden moeten leven van een bestaans- of levensminimum spreekt boekdelen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.
- e) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.

Compleetheid

Deze indicator is een tweede keus indicator voor de indicator 'huishoudens in financiële armoede' omdat hij toont welke groep financieel kansarm is én ook beroep doet op financiële steun van het OCMW.

Gelet op de bekommernissen omtrent de inkomensongelijkheid en de materiële armoede, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren:

huishoudens onder de kritische grens, fiscale inkomens beneden de kritische grens, personen met overmatige schuldenlast, betaalbaarheid van zorg en opvang, huishoudens met een voorkeursregeling voor bijzondere financiële steun, betaalmoeilijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met enkele beperkingen. Daarvoor staan we even stil bij de vraag: welke groep en welke steun is vervat in deze indicator?

Alle Belgen, staatlozen, erkende vluchtelingen, sommige onderdanen van EU en vreemdelingen ingeschreven in het bevolkingsregister die permanent in België verblijven hebben recht op het bestaansminimum. Ze zijn minstens 18 jaar of ze zijn minderjarig én getrouwd, zwanger of hebben kinderen ten laste. Voor men beroep doet op het OCMW heeft men ze eerst alle rechten laten gelden op sociale uitkeringen volgens Belgische of buitenlandse wetgeving zoals werkloosheidsuitkering, pensioen, ziekte- en invaliditeitsvergoeding, tegemoetkoming voor mindervaliden. Of op uitkeringen zoals woontoeelage, onderhoudsgeld van echtgeno(o)t(e), ouders of kinderen. Naast het bestaansminimum kunnen de steuntrekkers aanvullende financiële steun vragen, zoals een energietoeelage, tussenkomst in huur en waarborg, in medische en farmaceutische kosten, in de ziekenfondsbijdragen, naast tijdelijke financiële hulp. Daarnaast kunnen vreemdelingen en asielzoekers die op grond van hun nationaliteit geen aanspraak kunnen maken op het bestaansminimum, wel steun genieten van het OCMW, zoals financiële steun (equivalent-bestaansminimum) en gewaarborgde kinderbijslag. Het OCMW kan voor deze groep ook tussenkomen in medische, farmaceutische en hospitalisatiekosten en in kosten voor ambulante zorgen. Voor asielzoekers worden al deze vormen van steun 100% door de Staat terugbetaald. Het OCMW kan nog andere vormen van steun toekennen maar deze worden niet gesubsidieerd door de Staat. Indien het iemand betreft die illegaal in het land verblijft, kan het OCMW volgens de wet niet meer dan dringende medische hulp ten laste nemen.

De financiële steun die het OCMW toekent buiten de groep van gerechtigden valt dus buiten deze data. De reden is dat elk OCMW de vrijheid heeft om bovenop de steun die door de Staat betoelaagd wordt nog andere financiële steun

toe te kennen aan personen of huishoudens die het (tijdelijk) moeilijk hebben. Om een zicht te krijgen op deze extra steun moeten de data bij de lokale OCMW's worden opgevraagd. Daarnaast kan de steun van het OCMW ook de vorm aannemen van hulp in natura bijvoorbeeld het verschaffen van meubelen, voedselpakketten, brandstof tijdens de wintermaanden, tweedehandskleding in samenwerking met derden. Deze indicator dekt dus enkel de steun die op het federale niveau gesubsidieerd wordt.

Een tweede waarschuwing om deze indicator goed te beoordelen betreft de keuze van de noemer. In tegenstelling tot de algemene optie om de bestaansminima te relateren per 1000 inwoners kiezen we ervoor om het hier af te zetten tegenover het aantal huishoudens. Aangezien het onderzoek naar de bestaansmiddelen, de berekening van de steun en de toewijzing van de OCMW-steun gerelateerd wordt aan de gezinssituatie lijkt deze benadering ook aan te sluiten bij de realiteit van de bekommernis: de zorg om huishoudens zonder financiële middelen een minimum te bieden voor de dagelijkse basisbehoeften.

INKOMENS ONDER DE KRITISCHE GRENS

Korte Definitie

Aandeel huishoudens met een inkomen onder de kritische grens.

Uitgebreide Definitie

De kritische inkomensgrens die onder meer door Eurostat wordt gehanteerd ligt op 60%, 50% of 40% van het mediaan inkomen. De keuze voor deze indicator zal gebeuren in overleg met de experts in armoedestudies.

Beschrijving van de piste

In het Sociaal-Economische Panel (SEP/Centrum voor Sociaal Beleid) en de Panelstudie van Belgische Huishoudens (PSBH/UIA) wordt de kritische armoedegrens berekend op basis van alle inkomsten en uitgaven van het huishouden, rekening houdend met de gezinsgrootte en getoetst aan vragen over bestaanonzekerheid, zowel objectief (vaste kosten niet kunnen betalen) als subjectief (rondkomen met het gezinsbudget). Een andere invalshoek is bijvoorbeeld op basis van minimum korf van goederen en diensten door Vanden Bosch (1997) of de berekening door Clarys (2000) voor een gezin met twee kinderen.

Een survey op niveau van het huishouden is nodig om adequate gegevens te verkrijgen. We noemen hier als voorbeeld surveys die expliciet peilen naar de financiële armoede maar de steekproef is steeds onvoldoende om uitspraken te doen voor elk van de dertien centrumsteden:

- Sociaal-Economisch panel van het Centrum voor Sociaal Beleid (UA/ufsia-SEP): 1985, 1988, 1992, 1997.
- Panelstudie van de Belgische Huishoudens van het Departement Welzijn (UA/uia-PSBH): jaarlijks van 1992 tot 2002.
- Gezondheidsenquête is in 2004 aan een derde editie toe (na 1997, 2001).

SEP en PSBH zijn overgenomen door de Europese SILC-enquête (European Statistics on Income and Living Conditions). Het SILC programma lanceert, als opvolger van European Community Household Panel (ECHP), een hernieuwde enquête over de levensomstandigheden: vanaf 2003 bij 4000 huishoudens, tegen 2007 bij 7000 huishoudens. Er zijn indicatoren gepland, waardoor fenomenen van tijdelijke armoede (één referentiejaar) en structurele armoede (vier opeenvolgende jaren) kunnen bestudeerd worden rond sociale integratie en inkomen, woon-, werksituatie en gezondheid.

Uit de Gezondheidsenquête zou een beperkte bevraging naar inkomsten en uitgaven een voorlopige uitkomst kunnen bieden op de uitgebreide panelstudie in SILC. Panels hebben het nadeel dat de respons jaar op jaar afneemt waardoor de steekproef aan representativiteit moet inboeten, in eerste instantie zelfs voor de lagere inkomensgroep. Een uitbreiding van de huidige steekproef van de gezondheidsenquête (10.000 Belgen) kan het mogelijk maken dat de resultaten op stedelijk niveau representatief worden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.

Aanvulling:

In een duurzame stad dient de groep volwassenen die onder de inkomensgrens, zeg maar 'armoedegrens', valt zo klein mogelijk te zijn. Het beschikken over voldoende inkomen is een belangrijke voorwaarde voor het bereiken van een zekere mate van welzijn en sociale participatie. Het is een strategische indicator omdat hij in veel beleidsdomeinen kan worden meegenomen.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de inkomensongelijkheid en de materiële armoede is deze indicator, samen met de indicator over de huishoudens in financiële armoede, vrij cruciaal om een goed beeld te krijgen op de armoede in de steden. Dit heeft betrekking op alle activiteiten en beleidsdomeinen en sluit ook direct aan bij de indicatoren: huishoudens met OCMW-steun, personen

met overmatige schuldenlast, betaalbaarheid van zorg en opvang, huishoudens met een voorkeursregeling voor bijzondere financiële steun, betaalmoelijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

In de stadsmonitor is voorlopig gekozen voor de tweede keusindicator 'fiscale inkomens beneden de kritische grens' omdat de jaarlijkse belastingsaangiften de enige officiële bron is van alle inkomens. Hierin zitten per aangifte alle bronnen van inkomsten en uitgaven verwerkt. Hoewel de laagste inkomens geen aangifte moeten doen, krijgen we toch een eerste indicatie van de inkomensverdeling.

FISCALE INKOMENS BENEDEN DE KRITISCHE GRENS

Korte Definitie

Aandeel aangiften van een fiscaal inkomen onder de 60% van het mediaan inkomen.

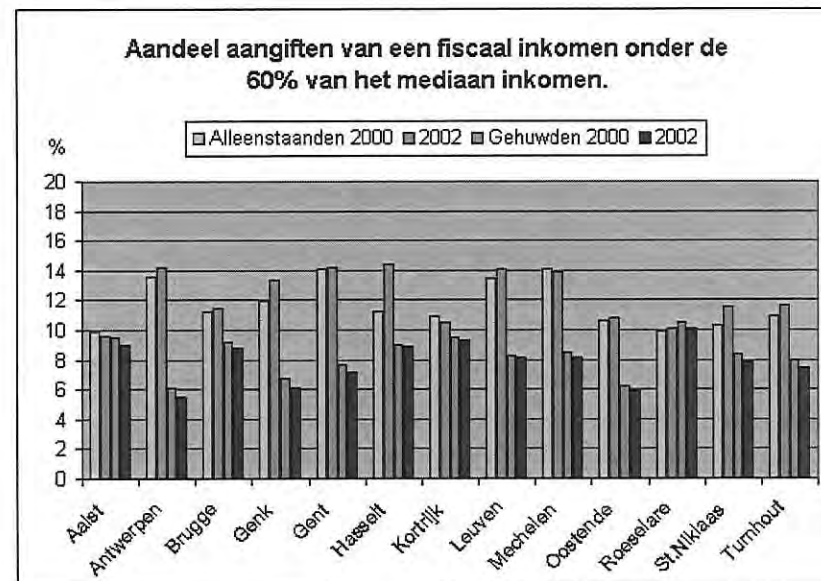
Uitgebreide Definitie

Het fiscaal inkomen is het totale netto belastbaar inkomen uit fiscale statistieken onderworpen aan de personenbelasting, dat bestaat uit alle netto inkomsten min de aftrekbare uitgaven van jaar x-1 (aanslagjaar x). Het geheel van netto inkomsten is de som van alle netto inkomsten van onroerende goederen, van roerende goederen en kapitalen, bedrijfsinkomsten en diverse inkomsten. Het fiscale gezin is het centrale element in de statistiek van de fiscale inkomens. Het fiscale gezin kan bestaan uit een alleenstaand of een gehuwd paar. Het mediaan inkomen is het inkomen verbonden aan de aangifte die zich bevindt in het midden van de reeks wanneer de aangiften gerangschikt worden naar inkomen. Hier geldt het mediaaninkomen per stad.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) aangiften van een fiscaal inkomen onder de 60% van het mediaan inkomen.				
	Alleenstaanden		Gehuwden	
	2000	2002	2000	2002
Aalst	9,9	9,5	9,5	9,0
Antwerpen	13,6	14,2	6,1	5,6
Brugge	11,2	11,4	9,2	8,8
Genk	12,0	13,3	6,8	6,1
Gent	14,1	14,2	7,6	7,1
Hasselt	11,3	14,3	8,9	8,9
Kortrijk	10,9	10,5	9,5	9,3
Leuven	13,5	14,0	8,2	8,2
Mechelen	14,1	13,9	8,5	8,2
Oostende	10,6	10,8	6,2	5,9
Roeselare	9,9	10,1	10,5	10,1
St.Niklaas	10,3	11,5	8,4	7,9
Turnhout	11,0	11,6	8,0	7,5

Toelichting

In deze indicator kijken we per stad hoeveel fiscale aangiften beneden de kritische inkomensgrens uitkomen ten opzichte van het totale aantal aangiften. Die kritische grens is 60% van het mediaaninkomen. Voor de alleenstaanden geldt het mediaaninkomen van de alleenstaanden: in 2002 varieert dit tussen ca 11.500 euro (Genk) en ca 17.800 euro per jaar (Leuven). Voor de gehuwden geldt het mediaaninkomen van de gehuwden: in 2002 varieert dit tussen ca 24.480 euro (Genk) en ca 35.374 euro per jaar (Leuven).

Bij de alleenstaanden zien we dat in 2002 minimum 10% (Aalst en Roeselare) tot maximum ca 14% (Antwerpen, Gent, Hasselt, Leuven en Mechelen) van alle aangiften beneden de kritische inkomensgrens vallen. Bij de gehuwden lezen we minimum 6% (Antwerpen, Genk en Oostende) tot maximum 10% (Roeselare) van alle aangiften in de stad.

14% alleenstaanden onder de kritische grens staat voor bijna één op zes van alle aangiften in de stad. Bij enkele frappante verschillen tussen alleenstaanden

en gehuwden, zoals in Antwerpen, Gent (ook Leuven, Mechelen) kunnen twee factoren meespelen: het overwicht van alleenstaanden in die stad en meer individuele aangiften door samenwonenden. Maar gelden beide factoren ook voor Hasselt en Genk? Er is weinig verschil tussen alleenstaanden en gehuwden in Aalst en Roeselare, waar het aandeel aangiften onder de kritische grens ca 10% is of één op tien.

Opmerkelijk sinds 2000 is dat voor de gehuwden over de hele lijn in alle 13 centrumsteden het aandeel aangiften onder de 60% van het mediaaninkomen is afgenomen op twee jaar tijd. Onder de alleenstaanden zien we een toename in Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt (zelfs 3%), Leuven, Sint-Niklaas en Turnhout. Het aandeel daalt in Aalst, Kortrijk en Mechelen. In Roeselare blijft de situatie voor beide groepen gelijk.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) De zorg en opvang in de stad zijn voor iedereen financieel haalbaar.
- e) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.

Aanvulling:

In een duurzame stad dient de groep volwassenen die onder de inkomensgrens, zeg maar 'armoedegrens', valt zo klein mogelijk te zijn. Het beschikken over voldoende inkomen is een belangrijke voorwaarde voor het bereiken van een zekere mate van welzijn en sociale participatie. Het is een strategische indicator omdat hij in veel beleidsdomeinen kan worden meegenomen.

Compleetheid

Samen met de indicator 'huishoudens met een voorkeursregeling voor bijzondere financiële steun' is deze indicator een tweede keus voor 'de inkomens onder de kritische grens'. Van alle belastingsaangiften toont hij de groep met de laagste inkomens. Gelet op de bekommernissen omtrent de inkomensongelijkheid en de materiële armoede, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: huishoudens in financiële armoede, huishoudens met OCMW-steun, personen met overmatige schuldenlast, betaalbaarheid van zorg en opvang, betaalmoelijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

Validiteit

Deze tweede keus indicator van kritische inkomens op basis van de fiscaliteit (personenbelasting) meet wat bedoeld wordt, maar hij dekt niet alle inkomens. Bij de beoordeling van de data dienen we immers rekening te houden met volgende beperkingen:

Ten eerste, de laagste inkomensgroepen vallen buiten deze cijfers omdat zij geen aangifte moeten doen. Dit aandeel varieert volgens lokale belastingdiensten. Dus er is een onderschatting waarvan we de orde van grootte (per stad) niet kennen. Ten tweede, we moeten hier rekening houden met datgene wat men aangeeft aan de belastingen, waarbij we mogen aannemen dat de aangiften niet steeds het feitelijke inkomen weergeven. Waar het reële inkomen van bedienden en arbeiders nauwgezet gekend is, geldt dit niet voor de zelfstandigen. Een stad met een groter aandeel zelfstandigen zal minder getrouw de realiteit weergeven. Ten derde moeten we hier uitgaan van de aangiften per 'fiscaal gezin' (zie definitie) wat daarom niet overeenstemt met de feitelijke huishoudsamenstelling. Bij een gehuwd paar zijn er in principe geen foute interpretaties mogelijk. De aangiften van samenwonenden onder één dak, bijvoorbeeld twee personen op één domicilie die elk een fiscale aangifte doen, zijn voor de fiscus twee fiscale 'alleenstaanden'. Dit betekent dat we ervoor opteren om de aangiften beneden de 60% van het mediaaninkomen ook op te delen naar alleenstaanden en gehuwden. Maar we mogen ervan uitgaan dat de alleenstaande beneden die 60% grens in het geval van tweeverdieners feitelijk een ruimer inkomen heeft. Daarom, waar 'meer' tweeverdieners samen wonen, zal het aandeel in de fiscale alleenstaanden dus een overschatting zijn.

VOORKEURSREGELING IN DE GEZONDHEIDSZORG (VROEGER WIGW'S)

Korte Definitie

Aantal personen die financiële steun genieten voor gezondheidszorg per 100 inwoners en per 100 huishoudens

Uitgebreide Definitie

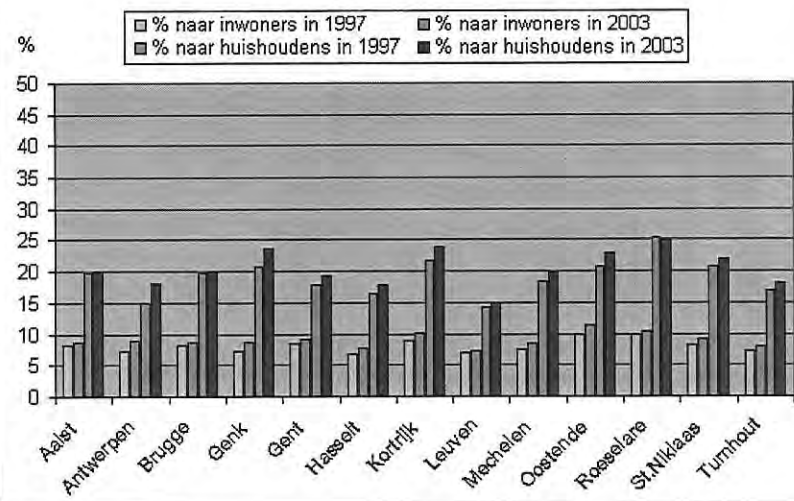
De personen die financiële steun genieten voor gezondheidszorg zijn de titularissen of gerechtigden die voor medische kosten een bijzondere financiële steun genieten omdat ze onder de inkomensgrens vallen van 11.306 EUR (index mei 1996) bruto belastbaar gezinsinkomen te verhogen met telkens 2.093 EUR voor echtgeno(o)t(e) en kinderen ten laste, zoals in het KB van 8 augustus 1997 is vastgesteld. Dit is het vroegere WIGW-stelsel, aangevuld met nieuwe categorieën sinds 1 juli 1997. De gerechtigde is 'de persoon die de inkomensbron is van het gezin (werknemer, zelfstandige, werkloze, e.a.) en die voor de personen te zijner laste het recht creëert op geneeskundige verzorging.' Op 1 juni 2003 ligt de inkomensgrens op 12.732,29 EUR en wordt verhoogd met 2.357,09 EUR voor de echtgeno(o)t(e) en elke persoon ten laste

Meeteenheid

Percentage (%)

Personen die financiële steun genieten voor gezondheidszorg (vroeger WIGW).				
	% naar inwoners		% naar huishoudens	
	in 1997	in 2003	in 1997	in 2003
Aalst	8,2	8,7	19,8	20,0
Antwerpen	7,3	8,8	15,1	18,2
Brugge	8,2	8,7	19,9	20,1
Genk	7,2	8,6	20,7	23,6
Gent	8,3	9,2	17,9	19,4
Hasselt	6,7	7,7	16,3	17,9
Kortrijk	8,9	10,2	21,8	24,0
Leuven	7,0	7,3	14,2	15,0
Mechelen	7,6	8,5	18,3	19,9
Oostende	9,9	11,5	20,8	22,9
Roeselare	9,9	10,4	25,3	25,2
St.Niklaas	8,3	9,2	20,8	22,0
Turnhout	7,2	8,1	17,0	18,2

Personen die financiële steun genieten voor gezondheidszorg (vroeger WIGW).

Toelichting

Deze indicator vult de indicator over de fiscale inkomens beneden de kritische grens aan. Via het RIZIV is in principe elke 'klant' die in aanmerking komt voor de voorkeursregeling in de gezondheidszorg met zijn/haar inkomen gekend, dus ook de laagste inkomensgroep die te weinig inkomen heeft om een belastingaangifte te doen.

Of dit gegeven nu naar huishoudens of naar inwoners berekend wordt in 2003, het aandeel gerechtigden op financiële steun voor gezondheidszorg is het laagst in Leuven, Hasselt en Turnhout. Genk scoort hoog naar huishoudens, minder naar inwoners. Kortrijk, Roeselare en Oostende scoren zowel naar huishoudens als naar inwoners hoog.

Het aandeel in 2003 naar huishoudens (wat een lichte overschatting is) loopt van 15% (één op zes in Leuven) tot 25% (één op vier in Roeselare) en toont een toename sinds 1997, met uitzondering in Aalst, Brugge en Roeselare, waar het aandeel constant blijft. De groei is het sterkst in Antwerpen (+5%), in Genk en Kortrijk (+3%).

Het aandeel in 2003 naar inwoners (wat een lichte onderschatting is) varieert

tussen 7,3% in Leuven en 11,5% in Oostende. We zien over de hele lijn een beperkte groei sinds 1997 en nagenoeg een constante in Aalst, Brugge, Leuven en Roeselare.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.

Compleetheid

Samen met 'fiscale inkomens beneden de kritische grens' is deze indicator over de 'huishoudens met voorkeursregeling' een tweede keus voor 'inkomens onder de kritische grens' omdat hij toont welke groep door de samenleving, i.c. het welzijnbeleid, als financieel kansarm wordt beschouwd.

Gelet op de bekommernissen omtrent de inkomensongelijkheid en de materiële armoede, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: huishoudens in financiële armoede, huishoudens met OCMW-steun, personen met overmatige schuldenlast, betaalbaarheid van zorg en opvang, betaalmoelijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

Validiteit

Deze indicator meet de bevolkingsgroep in de stad die op basis van het inkomen financiële steun geniet voor medische zorg. Aan sommige categorieën van verplicht sociaal verzekerden kende de Wet van 7 augustus 1974 (BS 18/09/74) een verhoogde tussenkomst toe. Tot 30 juni 1997 waren dit de WIGW's of: de weduwnaars en weduwen, de invaliden, de gepensioneerden en wezen. Vanaf 1 juli 1997 zijn nieuwe categorieën toegelaten tot de voorkeursregeling: gerechtigden op het Bestaansminimum (Leefloon vanaf 2002); gerechtigden op

het Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden (Inkomensgarantie voor bejaarden vanaf 2001); gerechtigden op een verhoogde kinderbijslag (regeling loonarbeiders en zelfstandigen); gerechtigden op een tegemoetkoming voor Personen met een handicap; werklozen, ouder dan 50 jaar en minstens één jaar werkloos. Ook zij kunnen nu van de 'verhoogde steun' genieten voor zover zij het inkomensplafond niet overschrijden. En alle personen die ten laste zijn van bovengenoemde gerechtigden genieten ook van de steun.

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

a) Deze indicator is niet eenduidig te interpreteren, zeker in het kader van betaalbaarheid van zorg en opvang. Het doel van de voorkeursregeling is om de medische kosten en zorg voor een ruimere groep betaalbaar te maken. Dus elke verhoging van de inkomensgrens of uitbreiding van de categorieën zoals in 1997 zal het aantal gerechtigden op financiële steun doen stijgen. Omdat dit gegeven een indicatie geeft van de groep die door het beleid als financieel kansarm wordt beschouwd is het toch opgenomen in de selectie van indicatoren. In absolute aantallen zien we dat dit aantal in de dertien centrumsteden in 2003 varieert van ruim 3.100 tot bijna 40.000 gerechtigden naargelang de grootte van de stad.

b) Een tweede opmerking betreft de keuze van de noemer die niet evident is omdat 'gerechtigden of titularissen' niet noodzakelijk samenvallen met het gezinshoofd zoals het Rijksregister dit registreert. Men kan dit aantal afwegen ten opzichte van inwoners of gezinshoofden. In het eerste geval is er een onderschatting omdat ook de samenwonende partner en de kinderen ten laste van deze persoon van de steun genieten. In het tweede geval is er een overschatting omdat een huishouden meerdere titularissen kan tellen (bijvoorbeeld vader en dochter zijn gerechtigd wat betekent dat ook de moeder als partner en inwonende broers en zussen als personen ten laste van de vader in aanmerking komen voor de steun).

In afwachting van meer accurate data voor de gewenste indicator 'inkomens beneden de kritische grens' nemen we de indicator voorlopig wel mee als duiding van de financiële draagkracht van de stadsbewoners.

PERSONEN MET OVERMATIGE SCHULDENLAST

Korte Definitie

Aantal personen met overmatige schuldenlast ten opzichte van de totale bevolking van 18 jaar en ouder.

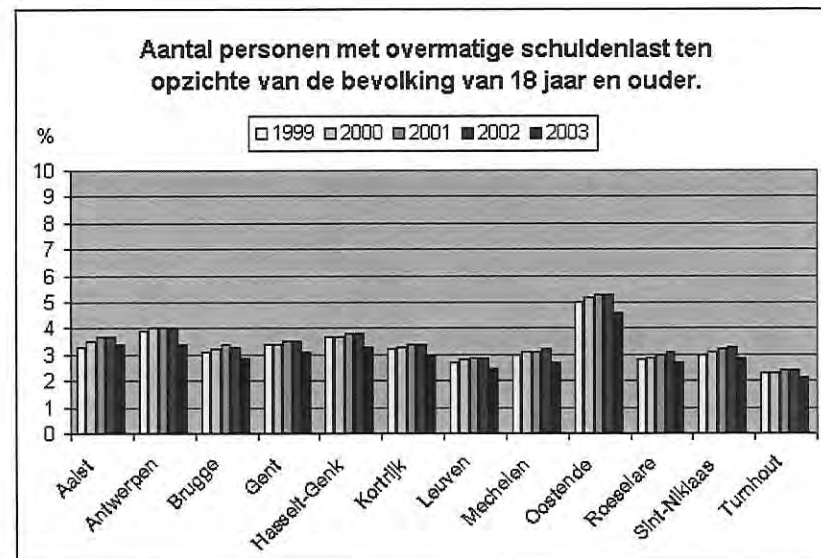
Uitgebreide Definitie

Overmatige schuldenlast betekent dat de persoon een achterstallige schuld heeft op afbetaling van leningen en consumentenkrediet van drie maanden of meer. Vanaf die periode wordt men geregistreerd bij de Centrale voor Kredieten aan Particulieren van de Nationale Bank.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aantal personen met overmatige schuldenlast ten opzichte van de bevolking van 18 jaar en ouder.					
	1999	2000	2001	2002	2003
Aalst	3,3	3,5	3,7	3,7	3,4
Antwerpen	3,9	4,0	4,0	4,0	3,4
Brugge	3,1	3,2	3,4	3,3	2,9
Gent	3,4	3,4	3,5	3,5	3,1
Hasselt-Genk	3,7	3,7	3,8	3,8	3,3
Kortrijk	3,2	3,3	3,4	3,4	3,0
Leuven	2,7	2,8	2,9	2,9	2,5
Mechelen	3,0	3,1	3,1	3,2	2,7
Oostende	5,0	5,2	5,3	5,3	4,6
Roeselare	2,8	2,9	3,0	3,1	2,7
Sint-Niklaas	3,0	3,1	3,2	3,3	2,9
Turnhout	2,3	2,3	2,4	2,4	2,1

Toelichting

In 2003 telt Vlaanderen 140.334 personen die meer dan 3 maanden achterstal hebben op hun afbetalingen (lening of krediet) of 3,4% van de volwassenen. Tussen 1999 en 2002 is deze groep geleidelijk aan toegenomen en dit is niet anders in de 13 centrumsteden. In de arrondissementen van de centrumsteden ligt de overmatige schuldenlast globaal genomen rond het Vlaamse gemiddelde. Oostende springt in het oog met 5,3%, gevolgd door Antwerpen met 4% en Hasselt-Genk met 3,8%. In Turnhout en Leuven dragen minder personen een schuldenlast, respectievelijk 2,4% en 2,9%.

De recente daling in alle steden houdt verband met de uitzuivering van dubbels en het inkorten van de bewaartermijn van de geregulariseerde wanbetalingen zodat in 2003 eigenlijk een nieuwe datareeks start die in orde van grootte varieert tussen ca 25.000 personen in Antwerpen en ca 3.100 in Roeselare.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad dient de inkomensarmoede te verminderen.
- b) Alle kwetsbare en kansarme mensen kunnen (zelf) beschikken over een geïndividualiseerd menswaardig inkomen of een uitkering.
- c) In de stad wordt de woonzekerheid verhoogd. Bestaande en nieuwe woningen, zowel op de koop- als op de huurmarkt, zijn betaalbaar, comfortabel, aangepast of aanpasbaar, en veilig. De basisenergiediensten zijn betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers. De milieuvoorzieningen zijn toegankelijk en betaalbaar voor alle stadsinwoners en -gebruikers.
- d) Activiteiten en voorzieningen zijn voor iedereen betaalbaar.

Aanvulling:

Schuldoverlast is een relatief gegeven en wijst op een situatie waarin de omvang van de schulden overmatig is in verhouding tot het beschikbare inkomen. Voor wie moet leven van een klein inkomen of van het bestaansminimum is iedere schuld problematisch maar dikwijls ook onvermijdelijk, met het risico terecht te komen in een spiraal van schulden. In een duurzame stad worden huishoudelijke schulden beperkt zodat de aankopen voor de dagelijkse behoeften van kinderen en volwassenen niet in het gedrang komen.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: huishoudens in financiële armoede, huishoudens met OCMW-steun, inkomens onder de kritische grens, huishoudens met een voorkeursregeling voor bijzondere financiële steun, betaalbaarheid van zorg en opvang, betaalmoelijkheden voor het wonen en de betaalbaarheid van het wonen voor eigenaars en huurders.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- a) Men onderscheidt verschillende soorten situaties van zware schuldenlast. Men heeft onvoldoende inkomsten om de schulden, die zich opstapelen, te betalen; onvoorziene tegenslagen (ziekte, scheiding, werkloosheid e.a.); men

doet toevlucht tot een krediet om een tekort aan inkomsten te compenseren; er is een wanverhouding tussen de levensstandaard en het inkomen. De indicator brengt maar een deel van de personen met schuldenlast in beeld, namelijk diegene die geregistreerd staan bij de NBB. Achterstallen op huur, nutsvoorzieningen, betaling van éénmalige diensten e.a., voor zover het geen afbetaling betreft via leningen en consumentenkrediet, vallen hier niet onder. De indicator toont dus slechts het topje van de ijsberg.

- b) De Centrale voor Kredieten aan Particulieren (NBB) is een goede bron omdat het wettelijk verplicht is om de achterstallige betalingen te registreren in geval van consumentenkredieten en hypothecaire leningen die natuurlijke personen voor privé-doeleinden hebben afgesloten. Maar over de feitelijke naleving van deze verplichting zijn geen details bekend, zodat er ook hier een onderschatting kan optreden. De data moeten trouwens geplaatst worden in de hele context van de consumentenmarkt, waar de kredietverlening door niet-bancaire instellingen voor aankoop van courante verbruiksgoederen steeds meer ingang vindt. De kredietmarkt heeft zich op het niveau van de doelgroep en van het type van het aangeboden krediet, gewijzigd en ziet vaak af van het onderzoek naar kredietwaardigheid.

GROENINDRUK VAN DE EIGEN BUURT

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat er voldoende groen is in de eigen buurt

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Er is voldoende groen in onze buurt.'

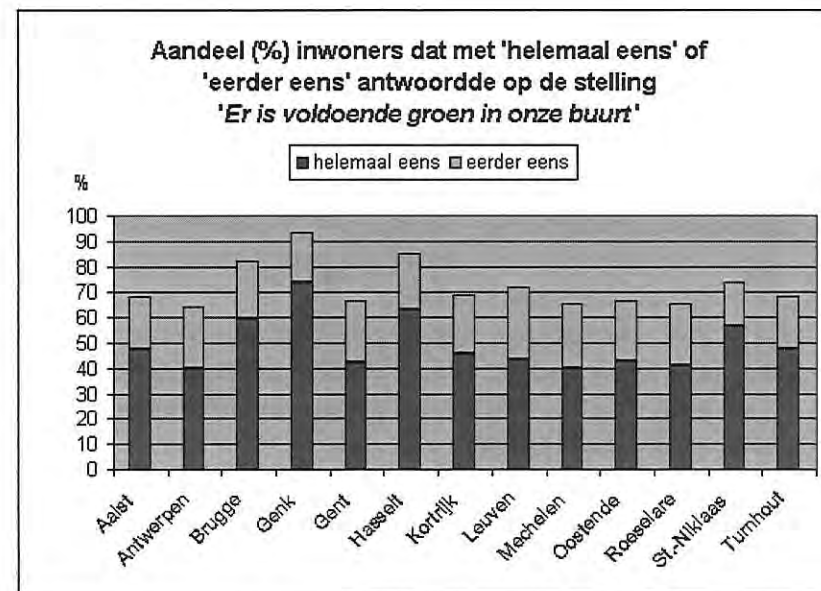
Wie antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens' werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) inwoners dat het eens is met de stelling 'Er is voldoende groen in onze buurt'			
	helemaal eens	eerder eens	Totaal
Aalst	47,42	21,03	68,45
Antwerpen	40,06	24,45	64,51
Brugge	59,36	22,83	82,19
Genk	73,78	19,57	93,35
Gent	42,10	24,53	66,63
Hasselt	63,21	21,89	85,09
Kortrijk	46,10	22,87	68,97
Leuven	43,28	28,85	72,13
Mechelen	39,93	25,41	65,34
Oostende	42,94	23,85	66,79
Roeselare	41,35	24,25	65,61
St.-Niklaas	56,33	17,39	73,72
Turnhout	47,55	20,94	68,49

Toelichting

In alle centrumsteden vindt meer dan 60% van de inwoners dat er voldoende groen is de buurt. In Hasselt en Brugge bedraagt dit percentage meer dan 80%, in Genk zelfs meer dan 90%.

Hoe ouder, hoe meer men van oordeel is dat er voldoende groen is in de buurt ($R = .200$). Vooral inwoners jonger dan 35 jaar blijken ontevreden. Ook hoger opgeleiden zijn het iets vaker oneens met voorliggende stelling ($R = -.072$). Bezitters van een woning vinden dan weer vaker dat er voldoende groen is in de buurt dan huurders ($V = .046$). Tussen mannen en vrouwen vonden we hier geen verschillen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het 'buitengebied'.
- b) Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- c) Het groen in de stad komt tegemoet aan de behoeften van specifieke categorieën (zoals inwoners uit dichtbebouwde wijken, jongeren, senioren).
- d) Het groen in de stad is bereikbaar en toegankelijk (weliswaar afgestemd op de draagkracht van het gebied).
- e) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de kwaliteiten van het stedelijk groen, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren uit het activiteitsdomein natuur- en milieubeheer, in het bijzonder met de oppervlakte aan groen, de oppervlakte aan waardevolle natuur en de spreiding van bereikbaar openbaar groen (lokaal en bovenlokaal).

Validiteit

Weinig problemen. Aangezien het gaat om een subjectieve invulling zegt deze indicator uiteraard niets over de reële aanwezigheid van groen, noch over de bereikbaarheid ervan (vb. privé groen versus publiek groen).

OPPERVLAKTE AAN GROEN

Korte Definitie

Aandeel oppervlakte privé en openbaar groen ten opzichte van de totale oppervlakte

Uitgebreide Definitie

p.m.

Beschrijving van de piste

Onderstaande piste voor dataontwikkeling heeft betrekking op het bepalen van de teller van de indicator, namelijk: oppervlakte aan groen.

De eerste piste die werd bewandeld is het optellen van alle gebieden die opgenomen zijn in de Biologische waarderingskaart (zie indicator Oppervlakte aan waardevolle natuur). Uiteindelijk werd deze piste verlaten, aangezien in stedelijk milieu zeer weinig privé-groen is meegerekend, en deze biologische waarderingskaart gericht is op waardevolle natuur, niet op de totale hoeveelheid aan groen.

Een andere piste is om via luchtfoto's alle groene zones in de stad aan te duiden, zonder onderscheid in privé en openbaar groen. Dit lijkt voor de grotere steden een haalbare piste, voor de kleinere steden lijkt dat waarschijnlijk een te grote inspanning. In overleg met alle betrokken actoren dienen we verdere dataverzameling voor deze indicator opnieuw te onderzoeken.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het buitengebied.
- b) Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- c) De ruimte voor en kwaliteit van welbepaald stedelijk groen en natuur wordt verhoogd en versterkt. Hierbij is de netwerkstructuur ook van zeer groot belang voor de soortenrijkdom aan planten en dieren (biodiversiteit).

d) In gebieden met hoofdfunctie natuur worden zachte recreatievormen (wandelen, natuurobservatie) gestimuleerd. In gebieden waar functies nevenge-schikt zijn of waar de natuurfunctie ondergeschikt is, worden zoveel als mogelijk natuurontwikkeling en -behoud gestimuleerd.

Compleetheid

Deze indicator wordt best naast enkele andere indicatoren rond het versterken van groen en natuur, waaronder het aandeel inwoners met bereikbaar groen, de groenindruk van de buurt en de stad, en het aandeel oppervlakte waardevolle gebieden.

OPPERVLAKTE WAARDEVOLLE NATUUR

Korte Definitie

Aandeel oppervlakte van gebieden met natuurwaarden ten opzichte van totale oppervlakte

Uitgebreide Definitie

Dit is de verhouding van de oppervlakte aan gebieden die biologisch waardevol en zeer waardevol zijn ten opzichte van de totale oppervlakte van de stad, op basis van de geactualiseerde biologische waarderingskaart (BWK). Volgend onderscheid kan gemaakt worden in de verschillende klassen die in de biologische waarderingskaart voorkomen:

- Gebieden met verspreide natuurwaarden: gebieden met naast minder waardevolle elementen ook waardevolle en/of zeer waardevolle elementen
- Gebieden met waardevolle natuur
- Gebieden met geheel of gedeeltelijk een zeer waardevolle natuur

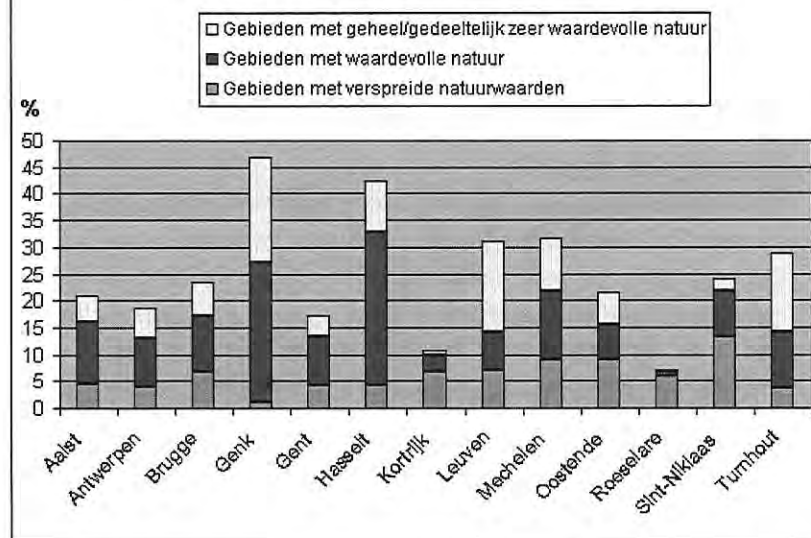
Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel oppervlakte aan waardevolle natuur

	Gebieden met verspreide natuurwaarden		Gebieden met waardevolle natuur		Gebieden met geheel/gedeeltelijk zeer waardevolle natuur		Totale oppervlakte aan waardevolle natuur	
	Opp. (ha)	Aandeel (%)	Opp. (ha)	Aandeel (%)	Opp. (ha)	Aandeel (%)	Opp. (ha)	Aandeel (%)
Aalst	475	4,6	1208	11,6	496	4,8	2180	21,0
Antwerpen	1001	4,0	2236	8,9	1419	5,7	4655	18,6
Brugge	1200	6,7	1886	10,6	1068	6,0	4154	23,3
Genk	133	1,2	2844	26,0	2166	19,8	5143	47,0
Gent	859	4,2	1848	9,1	805	4,0	3512	17,3
Hasselt	572	4,3	3722	28,3	1266	9,6	5559	42,3
Kortrijk	735	6,7	349	3,2	102	0,9	1186	10,9
Leuven	607	7,2	580	6,9	1430	17,0	2617	31,0
Mechelen	816	9,0	1151	12,7	899	9,9	2865	31,6
Oostende	514	9,0	379	6,6	334	5,8	1227	21,5
Roeselare	481	6,0	52	0,6	40	0,5	573	7,2
Sint-Niklaas	1472	13,4	939	8,5	248	2,2	2659	24,1
Turnhout	292	3,7	819	10,4	1157	14,7	2268	28,9

Aandeel oppervlakte aan waardevolle natuur

Toelichting

In de validiteit wordt aangegeven dat we hier geen vergelijkingen kunnen maken tussen de steden. Desalniettemin kunnen we toch zeggen dat Genk, Hasselt, Leuven, Mechelen en Turnhout redelijk groene steden zijn. Meer dan een kwart van hun administratieve oppervlakte wordt ingenomen door waardevolle natuur. We kunnen een zekere beoordeling geven over de kwaliteit van het groen in de steden. Genk, Leuven en Turnhout hebben een aandeel van meer dan 10% zeer waardevolle natuur op hun grondgebied. Genk en Hasselt hebben bovendien zeer grote stukken waardevolle natuur binnen hun grondgebied, zodat daar een zekere groeimarge mogelijk is voor de zeer waardevolle natuur.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het 'buitengebied'.
- b) Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- c) De ruimte voor en kwaliteit van welbepaald stedelijk groen en natuur wordt verhoogd en versterkt. Hierbij is de netwerkstructuur ook van zeer groot belang voor de soortenrijkdom aan planten en dieren (biodiversiteit).
- d) In gebieden met hoofdfunctie natuur worden zachte recreatievormen (wandelen, natuurobservatie) gestimuleerd. In gebieden waar functies nevenschikt zijn of waar de natuurfunctie ondergeschikt is, worden zoveel als mogelijk natuurontwikkeling en -behoud gestimuleerd.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis moet deze indicator samen gezien worden met de indicator 'oppervlakte aan groen' en 'bereikbaarheid van groen'.

Validiteit

De oppervlakte wordt berekend op basis van het volledige perceel dat (verspreide biologische waarden omvat of dat) biologisch waardevol of zeer waardevol is. Die biologische waardering is het gevolg van de totale plantengroei van het perceel en houdt rekening met alle karteringseenheden van de BWK die op dat perceel voorkomen.

Deze biologische waarderingskaart is een inventarisatie én evaluatie van het gehele Vlaamse en Brusselse grondgebied en van delen van Wallonië. De inventaris omvat het grondgebruik (bebouwing, grasland, bos, etc.) en de eventueel aanwezige vegetatie (plantengroei zoals natte heide, dotterbloemhooiland, etc.). Tevens wordt aandacht besteed aan de kleine landschapselementen (drinkpoelen, bomenrijen, dijken, etc.). De evaluatie berust op biologische criteria (b.v. diversiteit, zeldzaamheid van de vegetatie, aanwezigheid van belangrijke fauna-elementen). Deze evaluatie is echter slechts deels gebaseerd op

kwantitatieve gegevens. Een terrein wordt bestempeld als zijnde 'waardevol' of 'zeer waardevol' door middel van een zogenaamd best professional judgement, die wel gebaseerd is op bovenstaande elementen.

Vb. een permanent grasland dat gebruikt wordt voor begrazing kan als biologische waardevol beschouwd worden indien planten voorkomen zoals Kamgras, Timoteegras, Scherpe boterbloem, Pinksterbloem of andere interessante soorten.

Op vraag van de onderzoekers berekende het instituut voor natuurbehoud de percentages 'gebieden met natuurwaarden', 'gebieden met waardevolle natuur' en 'gebieden met zeer waardevolle natuur' binnen de oppervlakte van een centrumstad. Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- 1) Het gaat enkel over grotere én toegankelijke open ruimten (niet noodzakelijk openbaar domein) en zeker in stedelijk gebied betekent dit een onderschatting van het aandeel groen (maar dus minder voor het aandeel kwalitatief groen);
- 2) Dit is een nulmeting aangezien een beperkt deel van de informatie nog stamt uit de periode 1978-1986. Het overgrote deel komt uit de periode 1998-2006. Het is vooralsnog omdat tweede periode nog niet afgelopen is, niet mogelijk deze twee periodes te scheiden.
- 3) De data zijn niet te vergelijken tussen de verschillende steden aangezien ze gebaseerd zijn op de gemeentegrenzen, niet op het stedelijk gebied zelf.
- 4) Van enkele steden is het volledige grondgebied nog niet in kaart gebracht. Volgende percentages van het grondgebied werden nog niet in kaart gebracht: Brugge: 12%; Oostende: 13%; Kortrijk: 5%; Antwerpen: 3%; Leuven: 1%.

BEREIKBAAR OPENBAAR GROEN

Korte Definitie

Aandeel inwoners met bereikbaar openbaar groen: lokaal groen binnen een straal van 400 m en bovenlokaal groen binnen x km.

Uitgebreide Definitie

Aangezien er voor het bepalen van het bereikbaar groen best een onderscheid wordt gemaakt tussen buurt en stad, werd in overleg beslist om deze indicator als volgt op te splitsen:

- (1) Bereikbaar openbaar buurtgroen, gedefinieerd als het aandeel inwoners waarvoor het openbaar buurtgroen bereikbaar is binnen een loopafstand van maximum 400 meter.
- (2) Bereikbaar bovenlokaal groen, gedefinieerd als het aandeel inwoners dat een bovenlokaal stadsbos/groenpool binnen bereik heeft.

BEREIKBAAR OPENBAAR BUURTGROEN

Korte Definitie

Het aandeel inwoners waarvoor het openbaar buurtgroen bereikbaar is binnen een loopafstand van maximum 400 meter.

Uitgebreide Definitie

Openbaar buurtgroen wordt gedefinieerd als groen dat een zekere belevingswaarde heeft, vrij toegankelijk is en minimum 2000 m² groot is. De voorwaarde is dus dat het overdag op een vrij permanente basis wordt opengesteld voor het publiek, ongeacht of het nu een private of publieke eigendom is (incl. eigendommen van instellingen als OCMW, kerkfabriek, sociale huisvestingsmaatschappijen).

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners binnen 400 m loopafstand van buurtgroen (2004)		
	%	aantal
Antwerpen	63,5	289.446
Brugge	47,6	55.664
Gent	75,0	171.987
Kortrijk	70,6	52.056
Leuven	78,1	70.936
Oostende	86,2	59.889
Turnhout	65,7	25.274

Toelichting

Antwerpen (63,5%) en Turnhout (67%) scoren laag, maar dan nog woont twee derde van de inwoners op 400m van minimum 2000 m² buurtgroen. De hoogste percentages zien we in Gent (85%) en Oostende (86,2%). De kuststad heeft (terecht) ook het strand en de duinen meegerekend. Brugge, die ook publiek toegankelijke bossen mee in rekening bracht, komt uit op 48%.

Deze aanwezigheid van groen zegt echter niets over de belevingswaarde, over de feitelijke gebruikswaarde of de bereikbaarheid (al dan niet langs onveilige wegen). Ook de aard van de omgeving blijft buiten beschouwing. Zeer dicht bevolkte buurten kunnen het percentage positief beïnvloeden indien er minimum 2000 m² oppervlakte groen is (bijvoorbeeld in de 19e eeuwse gordel van Gent of

Antwerpen), terwijl de druk op dat groen zeer hoog is, zeker als ook de buurt zo goed als vol gebouwd is. Daartegenover hebben stedelingen die meer in de groene rand van de stad wonen minder nood het buurtgroen.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het 'buitengebied'.
- Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- Het groen in de stad komt tegemoet aan de behoeften van specifieke categorieën (zoals inwoners uit dichtbebouwde wijken, jongeren, senioren).
- Het groen in de stad is bereikbaar en toegankelijk (weliswaar afgestemd op de draagkracht van het gebied).
- De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

Compleetheid

Deze indicator is complementair aan de indicator over bereikbaar bovenlokaal groen en we dienen deze indicator over het bereik van openbaar buurtgroen te lezen met de indicatoren rond groenindruk, oppervlakte aan waardevolle natuur en oppervlakte aan groen. Buurtgroen is een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, basisscholen, ruimte voor sport en spel, jeugdruimte en buurtwinkels.

BEREIKBAAR BOVENLOKAAL GROEN

Korte Definitie

Het aandeel inwoners dat een bovenlokaal stadsbos/groenpool binnen bereik heeft.

Uitgebreide Definitie

Er zou naar een overeenstemming gezocht moeten worden omtrent de definitie van een bovenlokale groenpool.

- 1) Wat moet die groenpool inhouden: stadsbos, natuurreservaat, duinengebied, etc.?
- 2) Welke kwaliteitsnormen voor welke bestemming (vb. recreatiemogelijkheden)?
- 3) Welke minimumoppervlakte voor een bovenlokale functie (vb. 200 ha voor een regionale stad, 300 ha voor een grote stad)?
- 4) Aangezien het om bereikbaar groen gaat moet ook een maximumafstand bepaald worden (vb. 5000 m, eenvoudig met de fiets te bereiken). De bewoners die dan binnen die afstand wonen, kunnen dan gezien worden als inwoners met een bereikbare groenpool.

Enkele parameters in de voorgestelde definitie zijn niet zo evident in kaart te brengen bij de uitwerking van deze indicator. Hoe kan je de kwaliteit van een groenpool beoordelen? Een minimumoppervlakte zegt niet alles over uitgestrektheid en vorm van de groenpool. Een maximumafstand zegt niets over het feitelijk bereik (reële afstand, verkeersbarrières, veilige routes en omgeving). En het aantal inwoners met een groenpool binnen het bereik zal bij gebrek aan kennis van exacte inwonersaantallen op locatie in veel gevallen een raming zijn op basis van bewonersdichtheid. Bij de interpretatie van de indicator moet daarmee zoveel als mogelijk rekening gehouden worden.

Beschrijving van de piste

Een goede aanzet voor deze indicator is de boskartering. De bossen in de nabijheid van de steden kunnen afzonderlijk onder de loep worden genomen en worden beoordeeld naargelang hun grootte en kwaliteitskenmerken. Zowel de dienst OC-GIS als Bos en Groen zouden dit kunnen realiseren. In een tweede fase dienen dan de groenpolen die geen bossen zijn geselecteerd te worden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwantiteit en kwaliteit van groen en natuur zijn uitgebouwd op maat van alle levende wezens. In de stad is er daarom een netwerkstructuur waarbij er aandacht is voor de combinatie tussen groen en water en de relatie van het groen binnen de stad met het 'buitengebied'.
- b) Het stedelijke groen heeft diverse functies: een ecologische en landschappelijke functie, recreatieve en educatieve functie, een stedenbouwkundige en cultuurhistorische functie, een esthetische en psychologische functie, en een zuiverende en klimaatregelende functie.
- c) Het groen in de stad komt tegemoet aan de behoeften van specifieke categorieën (zoals inwoners uit dichtbebouwde wijken, jongeren, senioren).
- d) Het groen in de stad is bereikbaar en toegankelijk (weliswaar afgestemd op de draagkracht van het gebied).
- e) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

Aanvulling:

Dankzij de realisatie van stadsbossen kan men zowel de ecologische als recreatieve functie van bossen herwaarderen.

Compleetheid

Deze indicator is complementair aan het bereikbaar lokaal groen.

Deze indicator wordt ook best naast enkele andere groenindicatoren bekeken, zoals groenindruk van de stad, de oppervlakte aan groen in de stad en de oppervlakte waardevolle natuur. Ook enkele indicatoren rond vrije tijd kunnen een aanvulling zijn: tevredenheid over de buurt als speel- en ontmoetingsplek, en tevredenheid over het aanbod aan sport en recreatie

TOTAAL HUISHOUDELIJK AFVAL

Korte Definitie

Totale hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner.

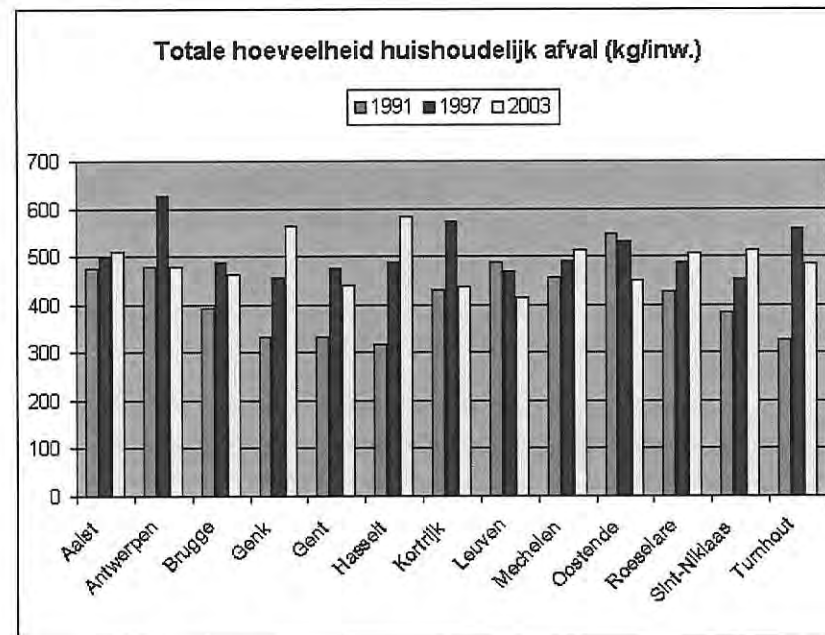
Uitgebreide Definitie

Huishoudelijk afvalstoffen zijn de terminaal te verwijderen, niet-selectief ingezamelde fracties (restafval, grofvuil en gemeentevuil met inbegrip straatvuil, veegvuil, marktafval, opruiming van sluikstorten, zwerfvuil) én de selectief ingezamelde fracties (aan huis en via containerparken, met inbegrip van de herbruikbare producten ingezameld door kringloopcentra).

Meeteenheid

Kilogram afval per inwoner per jaar.
(kg/inwoner/jaar)

Totale hoeveelheid huishoudelijk afval (kg per inwoner per jaar)													
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Aalst	474	552	428	475	482	395	498	502	455	452	483	485	509
Antwerpen	479	416	547	557	534	568	626	510	559	568	513	499	477
Brugge	391	400	416	469	461	481	488	452	488	516	453	454	463
Genk	332	264	424	449	382	435	455	428	468	556	594	561	564
Gent	331	393	395	408	432	468	475	438	471	478	496	458	439
Hasselt	316	373	454	488	456	489	486	551	562	601	591	603	582
Kortrijk	430	447	465	529	506	518	573	593	502	446	475	465	436
Leuven	489	513	525	526	537	498	470	465	446	434	427	434	415
Mechelen	456	480	490	480	562	446	492	532	512	459	444	462	513
Oostende	547	456	439	458	494	520	533	474	507	471	477	461	449
Roeselare	429	491	372	437	459	456	489	528	508	516	540	552	507
Sint-Niklaas	384	421	470	464	494	415	452	497	482	507	504	507	514
Turnhout	328	411	477	513	506	499	557	586	627	657	677	592	484

Toelichting

De afvalproductie in 2003 per inwoner schommelt in de meeste centrumsteden tussen 450 en 550 kg, maar varieert toch tussen 415 kg (Leuven) en 582 kg (Hasselt). Ook Kortrijk, Gent en Oostende overstijgen niet de 450 kg terwijl Hasselt en Genk ver boven de 550 kg uitkomen. Kijken we naar 1991 met minimum waarde 316 kg en maximum 547 kg dan zien we dat toen Hasselt, Turnhout, Gent, Genk, Sint-Niklaas en Brugge nog onder de 400 kg per inwoner produceerden terwijl Antwerpen en Oostende boven de 500 kg per inwoner uitkwamen. Tussen deze twee meetmomenten zien we een daling van het jaarlijks gemiddelde per inwoner (al dan niet met schommelingen) in Oostende en Leuven, eerder status quo in Antwerpen, Kortrijk en Aalst en een stijging van het afval in Gent, Sint-Niklaas, Turnhout en extreem in Genk en Hasselt. En kijken we naar het totaal geproduceerde huishoudelijk afval per inwoner over de hele periode dan zijn Gent, Genk en Brugge de laagste producenten (minder dan 425 kg per inwoner per jaar) en Antwerpen, Turnhout en Oostende de hoogste (meer dan 480 kg per inwoner per jaar).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad wordt het milieugebruik beperkt tot binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte. Hierbij is onder andere nood aan het rationeel gebruik van milieugoederen (grondstoffen) met aandacht voor besparing, efficiëntieverbeteringen en hernieuwbare milieugoederen.
- b) De milieudienstverlening is op het vlak van afvalbeheer, integraal waterbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsinwoners en -gebruikers.

Aanvulling:

In de verschillende opties inzake afvalbeheer is een voorkeursrangorde aangebracht: de ladder van Lansink. Deze rangorde geeft een algemene aanduiding van hun relatieve milieuhygiënische voor- en nadelen:

- 1) Preventie
- 2) (product)hergebruik
- 3) recyclage en compostering
- 4) verbranden met een hoog energierendement
- 5) verbranden
- 6) storten

Het voorkomen van afvalstoffen is het belangrijkste doel in het afvalstoffenbeleid: wat niet moet verwerkt worden kan ook niet voor problemen zorgen. De afvalstoffen die ontstaan, dienen zoveel mogelijk te worden gerecupereerd. Hiermee wordt hergebruik, recyclage en compostering bedoeld. Op die manier blijven producten en grondstoffen binnen de stofkringloop. De afvalstoffen die niet kunnen worden voorkomen of gerecupereerd dienen op de meest milieuvriendelijke manier te worden verwijderd, waarbij het verbranden (met energierugwinning) de voorkeur verdient boven storten.

In een duurzame stad dient er zo weinig mogelijk afval geproduceerd te worden, omdat dat een aanduiding is van het rationeel omgaan met grondstoffen en natuurlijke rijkdommen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis moet deze indicator samen gezien worden met de andere indicatoren rond rationeel milieugebruik, zoals huishoudelijk leidingwaterverbruik en de CO2 emissies. Ook andere indicatoren specifiek rond afval kunnen gebruikt worden om een beter zicht te krijgen op deze indicator. De indicator selectief ingezameld huishoudelijk afval is niet in deze stadsmonitor opgenomen.

Validiteit

- a) De indicator is geconstrueerd rond het aantal kg afval per ingeschreven inwoner, maar naast de ingeschreven inwoners zijn er nog tal van groepen die ook bijdragen tot de huishoudelijke afvalberg, zoals studenten, kamerbewoners, toeristen en bezoekers van evenementen.
- b) OVAM introduceerde daarom een correctiefactor om de te halen doelstellingen voor afvalhoeveelheden te objectiveren. De afvalhoeveelheden van gemeenten met een grootstedelijke functie, belangrijke toeristische sector, etc., uitgedrukt in kg per inwoner, zullen eerst gecorrigeerd worden met deze factor vooraleer ze getoetst worden aan de doelstellingen voor afvalhoeveelheden. Deze correctiefactor werd hier toegepast.
- c) De problemen veroorzaakt door een afvalstof worden niet alleen bepaald door de hoeveelheid afvalstof, maar ook door de samenstelling (fysische en chemische eigenschappen) en het beheer (opslag, transport, verwerking) van die afvalstof. Grote hoeveelheden ongevaarlijk afval kunnen minder problemen veroorzaken dan kleine hoeveelheden gevaarlijk afval. Anderzijds kan het verwerken van ongevaarlijk afval aanleiding geven tot de vorming van gevaarlijke stoffen, afhankelijk van de procesvoering.
- d) De totale hoeveelheid huishoudelijk afval is slecht een onderdeel van de totale hoeveelheid afval. Afval geproduceerd door bedrijven, kantoren, vrije beroepen, industrie, etc. wordt hier niet meegerekend.

HUISHOUDELIJK WATERVERBRUIK

Korte Definitie

Aantal liter leidingwater dat een inwoner gemiddeld per dag verbruikt.

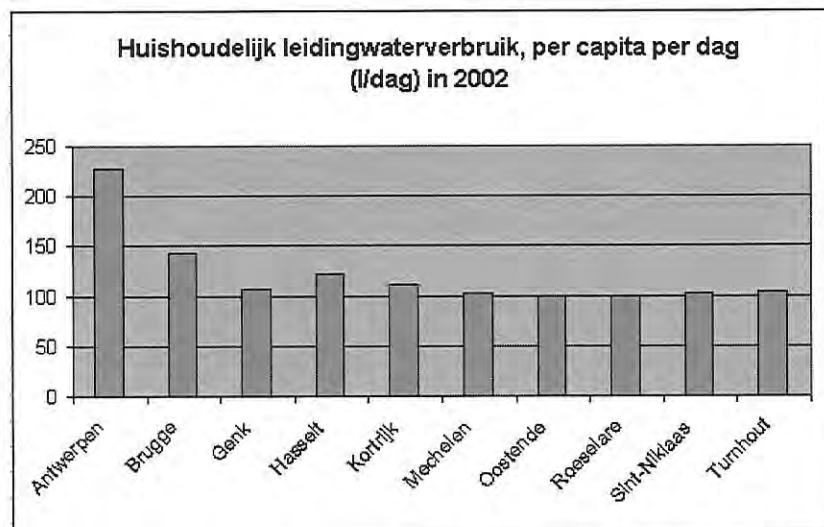
Uitgebreide Definitie

Het gaat enkel om het leidingwaterverbruik van huishoudens, dat men per dag verbruikt. Er wordt een gemiddeld verbruik per inwoner van de stad opgegeven.

Meeteenheid

Liter per inwoner per dag

Huishoudelijk leidingwaterverbruik per persoon, per dag (2002)			
	totaal verbruik in m ³ per jaar	Aantal inwoners in 2002	Verbruik per capita per dag (l/dag)
Antwerpen	36.221.073	448.709	227
Brugge	5.933.019	116.824	143
Genk	2.394.343	63.073	107
Hasselt	2.984.341	68.851	122
Kortrijk	2.939.693	74.449	111
Mechelen	2.776.340	76.216	102
Oostende	2.400.994	67.820	99
Roeselare	1.933.680	54.914	99
Sint-Niklaas	2.495.301	68.568	102
Turnhout	1.441.574	39.126	103

Toelichting

Het gaat hier om een beperkte datareeks in tijd en ruimte, die bovendien eerder een schatting is op basis van enkele parameters. Wetende dat het gemiddelde Vlaams verbruik per inwoner en per dag in 2002 geschat wordt op 107 liter, dan zien we dat de meeste steden dit met een schommeling van 10 liter meer of minder evenaren. Alleen Oostende en Roeselare verbruiken nu net geen 100 liter per dag. Hasselt komt uit op 122 liter, Brugge op 143 l en tenslotte Antwerpen op 227 l. Een verklaring kan gezocht worden in kleinere huishoudens, in meer gebruikers (o.m. toeristen, studenten, tweede verblijf) dan er inwoners ingeschreven staan, maar dit laatste laat zich dan niet voelen in Oostende. In Antwerpen moet de verklaring voor het hoge verbruik per persoon per dag misschien ook gezocht worden in de berekeningsmethode omdat de Antwerpse Waterwerken factureert per aftappunt en niet per liter.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intentie uit deze visie: De milieudienstverlening is op het vlak van afvalbeheer, integraal waterbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsinwoners en -gebruikers.

Aanvulling:

Drinkwater is een kostbaar goed en de productie ervan is belastend voor het milieu. Daarom, en om de behoeftevoorziening voor de komende generaties te vrijwaren, moeten we er zuinig en rationeel mee omspringen.

Compleetheid

Deze indicator wordt best naast enkele andere indicatoren bekeken, zoals de hoeveelheid huishoudelijk afval, en de CO₂-emissie. Ook andere indicatoren rond duurzaam watergebruik kunnen samen met deze indicator bekeken worden, maar zijn niet opgenomen in de stadsmonitor: aandeel huishoudens met regenwateropvang en aansluitingsgraad op het leidingwaternet.

Validiteit

Volgende beperkingen dienen in acht genomen te worden bij het interpreteren van de data:

a) Deze indicator is een gemiddelde en zegt niets over het aantal klanten dat zuinig en zorgzaam met leidingwater omspringt. Enkele verspillers duwen gemakkelijk een gemiddelde omhoog.

b) Het industriële leidingwaterverbruik wordt hier niet in rekening genomen.

c) Het huishoudelijk verbruik wordt gemeten op alle aansluitingen op een aftakking van één of meerdere woongelegenheden met minstens één gedomicilieerde persoon waar eventueel een handel of dienstenactiviteit uitgevoerd wordt, maar geen industriële activiteit. Dit is vooral een probleem bij grote aftakkingen (appartementsblokken), waar nogal wat diensten kunnen plaatsvinden. Gezien per aftakking afzonderlijk bepaald wordt of het gebruik al of niet huishoudelijke doeleinden heeft, is dit toch behoorlijk nauwkeurig. Indien gecombineerd verbruik (vb. arts met praktijk in dezelfde woonst) wordt die bij huishoudelijk genomen.

d) Niet alle leidingwatermaatschappijen kunnen reeds hun verbruik via bovenstaande methode uitsplitsen. Zo kunnen geen data over huishoudelijk waterverbruik bepaald worden voor de steden Gent, Leuven en Aalst.

e) Het totaal aantal inwoners gebruiken als noemer is een overschatting, want niet alle huishoudens zijn aangesloten op het leidingwaternet.

LOKALE BIJDRAGE AAN DE MONDIALE KLIMAATVERANDERING

Korte Definitie

De lokale bijdrage aan de klimaatsverandering inzake CO₂-emissie.

Uitgebreide Definitie

Deze indicator is op te delen in enerzijds de huishoudelijke CO₂-emissie en anderzijds CO₂-emissie door de ondernemingen. Idealiter wordt de huishoudelijke CO₂-emissie geschat op basis van het energiegebruik in de woning en energieverbruik bij de verplaatsingen. In de woning heeft het energieverbruik betrekking op: het elektriciteitsverbruik, het verbruik van elektrische verwarming en het verbruik van brandstoffen bij verwarming (niet op elektriciteit). Het verbruik bij verplaatsingen in brandstof kan geschat worden op basis van het aantal dagelijkse verplaatsingen, de afgelegde afstand en de aard van het voertuig. Per gebruikte energiedrager wordt de CO₂-emissie berekend, die dan afgezet wordt ten opzichte van het aantal inwoners.

De CO₂-emissie veroorzaakt door ondernemingen via energieverbruik in het bedrijf en voor transport van en naar het bedrijf is zeker geen evidentie en vergt meer studiewerk.

Beschrijving van de piste

Zoals in de uitgebreide definitie reeds aangehaald wordt, lijkt enkel de lokale huishoudelijke CO₂-emissie relatief duidelijk te berekenen.

De emissie uit vervoer kan gebeuren op basis van een schatting van het verplaatsingsgedrag, het verbruik en type brandstof en de CO₂-uitstoot van die brandstoffen.

Wat betreft de CO₂-emissie gebruikt voor verwarming bestaan data op basis van de energiebalans Vlaanderen, die dan uitgesplitst wordt naar het lokale niveau. Deze geven ongeveer 2,25 ton CO₂-emissie per inwoner. In deze berekening werden echter enkel fossiele brandstoffen opgenomen. Wie met elektriciteit verwarmt, wordt niet meegerekend.

Dit is een heikel punt, want elektrische verwarming heeft een laag rendement, en dus een hoge CO₂-emissie (tenzij de energie van een kerncentrale komt). Dit moet in de berekening herbekeken worden.

Tot slot dient dan het huishoudelijke elektriciteitsverbruik (eventueel met inbegrip van elektrische verwarming) per stad en per inwoner bepaald te worden, met daaraan gekoppeld de brandstofverhouding voor het opwekken van die

elektriciteit en hun emissiefactoren.

Het samentellen van deze drie parameters zou een goed beeld moeten geven van de huishoudelijke CO₂-emissie per inwoner.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

In de stad is er aandacht voor besparing bij het eindgebruik van energie, voor hernieuwbare energiebronnen en voor hogere efficiëntie van primaire brandstoffen.

Aanvulling:

De voornaamste natuurlijke broeikasgassen zijn waterdamp (H₂O), koolstofdioxide (CO₂) en methaan (CH₄). De emissie van CO₂ door menselijke activiteiten verhoogt de concentratie aan broeikasgassen in de atmosfeer. Deze verhoogde concentratie versterkt het broeikas effect en leidt tot een verhoging van de gemiddelde aardtemperatuur en een globale klimaatverandering.

Een ingrijpende klimaatverandering zal een belangrijke en veelal onomkeerbare impact hebben op ecosystemen, op socio-economische sectoren zoals voedselvoorziening en waterbevoorrading, en op de volksgezondheid. Volgens ramingen van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) zou de gemiddelde aardtemperatuur tegen 2100 met 1,4 à 5,8 °C stijgen. Zo'n kleine temperatuurstijging kan leiden tot een verschuiving van de klimaatgordels en kan een zeer belangrijke invloed hebben op de frequentie en de ernst van extreme fenomenen in bepaalde regio's, zoals hittegolven en langdurige droogtes.

Compleetheid

Deze indicator moet samen gezien worden met andere indicatoren omtrent rationeel milieugebruik, zoals aantal de hoeveelheid huishoudelijk afval, en het leidingwaterverbruik. Ook andere indicatoren i.v.m. het energieverbruik kunnen in aanmerking genomen worden, zoals het elektriciteitsverbruik (niet in de stadsmonitor).

INTERNE MILIEUZORG

Korte Definitie

Aantal instellingen/organisaties/bedrijven/scholen met interne milieuzorg

Uitgebreide Definitie

Aangezien er voor het bepalen van de instellingen met een interne milieuzorg best een onderscheid wordt gemaakt tussen scholen en ondernemingen, werd in overleg beslist om deze indicator als volgt op te splitsen:

- (1) Milieuzorg in bedrijven, gedefinieerd als het aantal bedrijven met een certificaat van milieuzorgsysteem of milieucharter
- (2) Milieuzorg op school, gedefinieerd als het aantal scholen uit het lager en secundair onderwijs met een programma milieuzorg op school ten opzichte van het totaal aantal scholen uit het lager en secundair onderwijs.

BEDRIJFSINTERNE MILIEUZORG

Korte Definitie

Aantal bedrijven met een certificaat van een milieuzorgsysteem

Uitgebreide Definitie

Aantal bedrijven met een certificaat van een milieuzorgsysteem, i.c. volgens de normen van ISO14001, EMAS of een Milieucharter:

a) EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) is een Europees systeem dat instellingen in staat stelt om hun milieuprestaties te verbeteren. Dit systeem is opgestart in april 1995 en werd herzien in 2001. De EMAS-registratie gebeurt in 5 stappen: een milieuanalyse van de activiteiten, het opstellen van een doeltreffend milieubeheersysteem met het oog op verbetering van milieuprestaties, het opstellen van een (publieke) verklaring aangaande de milieuprestaties, het milieubeheerssysteem laten verifiëren en de verklaring laten valideren door een erkende verificateur en tot slot een registratieaanvraag indienen bij de bevoegde instantie.

b) ISO14001 (International Standard Organisation in milieumanagement) is een certificaat dat gehaald kan worden indien men in regel is met de internationale normen van toepassing op de milieubeheerssystemen. Het systeem vereist een milieubeleid, milieudoelstellingen, een milieorganisatie en milieucntrole.

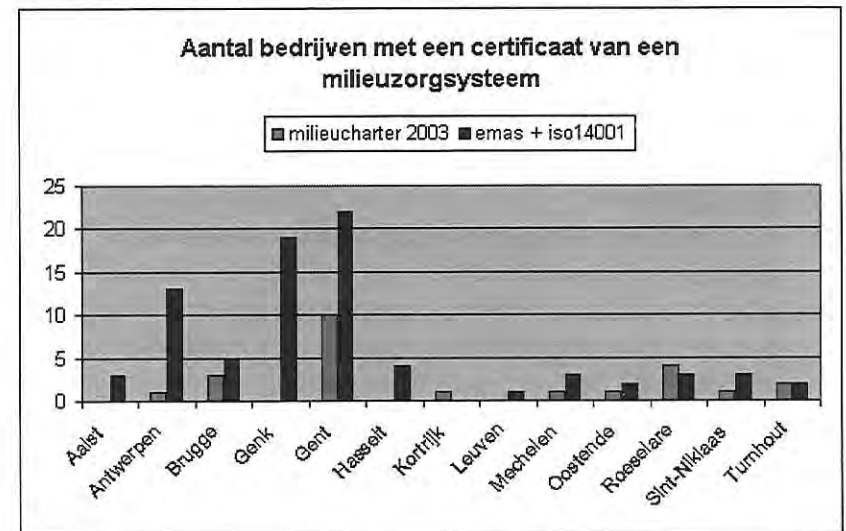
c) Het Milieucharter is een provinciaal initiatief voor Vlaamse bedrijven die continu en systematisch hun milieubeleid willen optimaliseren. Het is een ideale tussenstap voor het invoeren van een (gecertificeerd) milieuzorgsysteem. Een pro-actief milieubeleid leidt tot: beter inzicht in eigen milieuprestaties, beperking van de milieubelasting, economische voordelen en verbeterde milieucommunicatie met overheid, werknemers en omgeving.

Zijn ISO14001 en EMAS enkel weggelegd voor de grote bedrijven, dan bestrijkt het milieucharter een groter veld, met name ook instellingen kunnen deelnemen. Vb. daarvan zijn de landbouwfaculteit van de universiteit Gent of de diertuin Plankendael. Toch zijn het overgrote deel van de intekenaars bedrijven en kan het milieucharter gezien worden als opstap voor ISO14001, en dit is dan weer een opstap voor EMAS.

Meeteenheid

Aantal bedrijven.

Aantal bedrijven met een certificaat van een milieuzorgsysteem					
	Milieucharter			EMAS	ISO14001
	2001	2002	2003	01/02/2004	
Aalst	0	0	0	1	2
Antwerpen	0	1	1	0	13
Brugge	1	2	3	1	4
Genk	0	0	0	0	19
Gent	12	13	10	3	19
Hasselt	0	0	0	0	4
Kortrijk	0	0	1	0	0
Leuven	3	1	0	0	1
Mechelen	3	2	1	1	2
Oostende	2	2	1	0	2
Roeselare	1	2	4	0	3
Sint-Niklaas	1	1	1	0	3
Turnhout	0	1	2	0	2

Toelichting

Gent is zonder meer absolute koploper bij deze indicator rond milieuzorg in bedrijven. Eveneens opvallend is het behoorlijke aantal bedrijven met een ISO14001 of EMAS certificaat in Genk. Het milieucharter is, ondanks zijn lage instapdrempel, in de meeste steden zwak ontwikkeld. Bovendien zien we geen stijging in het aantal uitgereikte milieucharters in de tijd. De bedrijven met milieuzorg blijven toch in de meeste steden een zeldzaamheid.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad wordt het milieugebruik beperkt tot binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte. Hierbij is onder andere nood aan het rationeel gebruik van milieugoederen (grondstoffen) met aandacht voor besparing, efficiëntieverbeteringen en hernieuwbare milieugoederen.
- b) In de stad is er aandacht voor besparing bij het eindgebruik van energie, voor vernieuwbare energiebronnen en voor hogere efficiëntie van primaire brandstoffen.
- c) De bedrijvigheid in de stad gaat gepaard met een hoge eco-efficiëntie van productieprocessen en producten.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis kan deze indicator samen gezien worden met de andere indicatoren rond rationeel milieugebruik, zoals huishoudelijk leidingwaterverbruik en de CO2 emissies.

Deze indicator is complementair aan de indicator milieuzorg op school.

Validiteit

Volgende beperkingen moeten in acht worden genomen om de resultaten goed te interpreteren:

a) ISO14001 en EMAS stellen zo'n hoge normen dat bedrijven die het certificaat bezitten een echte voorbeeldfunctie hebben. Maar het is eerder zeldzaam dat bedrijven zo ver gaan om het certificaat te halen: de procedure is immers, administratief, naar investering en reorganisatie, een zware belasting voor kleine ondernemingen. Zodoende zijn bedrijven met ISO14001 en zeker bedrijven met EMAS grote industriebedrijven. Het milieucharter wordt gezien als een opstap naar een van bovenstaande systemen gezien, heeft een lagere instapdrempel, en is dus toegankelijker voor kleinere bedrijven.

b) Deze indicator gaat over het 'aantal bedrijven met certificaat' en is slechts een aanduiding van het aantal bedrijven die milieu-inspanningen leveren. Een bedrijf moet geen certificaat halen om milieubewust te zijn. Interessanter ware om het 'aandeel' bedrijven te kennen die allerlei inspanningen doen rond milieuzorg (informatie over best beschikbare technologie, rationeel energie- en waterverbruik, emissie en afvalbehandeling, ... via de vergunningen of een survey).

c) Grote en kleine bedrijven leggen bij deze telling hetzelfde gewicht in de schaal. Het lijkt aangewezen om de indicator te herformuleren als 'aandeel van de tewerkstelling'.

d) Het gebeurt dat bedrijven meerdere keren meegerekend worden. Alle bedrijven die een EMAS certificering bezitten, hebben ook een ISO14001-label en worden dus dubbel geteld. Enkelen daarvan, zoals vb. Honda Belgium N.V. in Aalst hebben zowel EMAS, ISO14001 en een milieucharter. Aangezien deze indicator gaat over het aantal bedrijven met een milieuzorgsysteem, en niet over het aantal milieuzorgsystemen per stad, wordt het meest waardevolle systeem geteld. Zo staat Honda Belgium dan enkel geassocieerd met EMAS.

MILIEUZORG OP SCHOOL

Korte Definitie

Het aandeel scholen met een programma milieuzorg op school

Uitgebreide Definitie

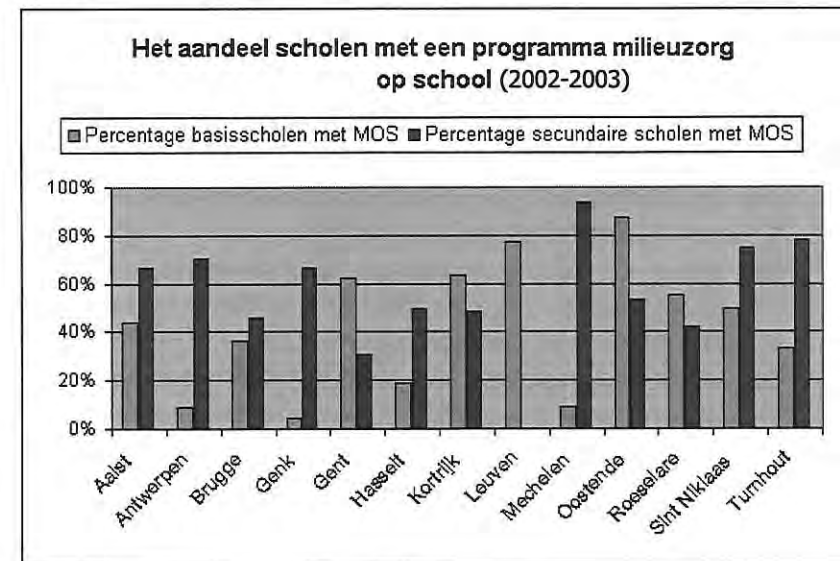
Het milieuzorg op school (MOS) -programma voor de basisscholen is een geheel van maatregelen en acties waaraan iedereen (directie, leerkrachten, ouders, leerlingen ...) meewerkt om de school milieuvriendelijker te maken. Scholen kiezen voor één of meer thema's: afval, water, energie, groen en verkeer en krijgen praktische en educatieve ondersteuning (AMINAL en provinciale NME-cellen). Als scholen inpijken op het MOS-programma kunnen de eindtermen en ontwikkelingsdoelen m.b.t. natuur -en milieueducatie gerealiseerd worden.

Het Groene School-programma ging van start in 1998, maar vanaf september 2002 maakt het deel uit van het MOS-programma. Dit project bezorgt secundaire scholen (en hogescholen) gratis een pakket informatie om de milieusituatie op school door te lichten. Er worden een aantal maatregelen gesuggereerd om de milieu-impact tot een minimum te beperken. Het educatieve pakket bevat vele concrete opdrachten voor de leerlingen. Ze worden onafgebroken bij de milieuzorg op school betrokken. Het project vertrekt vanuit de eigen omgeving: een voor de leerlingen praktisch en onmiddellijk toepasbaar kader. Door een link te voorzien naar de 'eindtermen' komt het beter tegemoet aan de noden van de scholen. Inhoudelijk is het een voorbeeld van vakintegratie en vakoverschrijdend denken. Thema's zijn: afval, water, energie, materialen, groenvoorziening, verkeer, keuken en kantine, lucht en lawaai. Scholen kunnen ervoor kiezen om mee te dingen voor het eerste, tweede of derde luik van het Groene Schoollogo. Dit logo geeft aan hoever de scholen gevorderd zijn, binnen hun milieuzorgproject, op het vlak van planmatigheid, participatie, communicatie, continuïteit, structurele inpassing en behaalde resultaten op milieu -en/of educatief vlak.

Meeteenheid

Percentage (scholen).

	Aantal MOS-basisscholen	Totaal aantal basisscholen	Percentage basisscholen met MOS	Aantal MOS-secundaire scholen	Totaal aantal secundaire scholen	Percentage secundaire scholen met MOS
Aalst	15	34	44%	16	24	67%
Antwerpen	14	164	9%	83	118	70%
Brugge	20	55	36%	18	39	46%
Genk	1	23	4%	10	15	67%
Gent	54	87	62%	22	71	31%
Hasselt	6	32	19%	10	20	50%
Kortrijk	21	33	64%	13	27	48%
Leuven	31	40	78%	geen data	30	geen data
Mechelen	3	34	9%	15	16	94%
Oostende	21	24	88%	8	15	53%
Roeselare	15	27	56%	8	19	42%
Sint Niklaas	12	24	50%	12	16	75%
Turnhout	5	15	33%	14	18	78%

Toelichting

Opvallend is de zeer grote diversiteit tussen de steden enerzijds en anderzijds tussen programma's rond milieuzorg in de basisscholen en de secundaire scholen. Zo zijn er in Antwerpen, Genk en Mechelen zeer weinig basisscholen met milieuzorg, maar wel een behoorlijk aantal secundaire scholen. Gent, Kortrijk,

Leuven en Oostende scoren dan weer bijzonder goed met het aantal MOS-basisscholen en iets minder in de secundaire scholen.

In de basisscholen komt Genk niet aan de 5%, gevolgd door Antwerpen en Mechelen met amper één basisschool op tien en Hasselt één op vijf. In Gent en Kortrijk scoren relatief hoog met twee op drie scholen, maar Leuven en Oostende tellen zelfs vier op vijf scholen een MOS-programma. In het secundair onderwijs variëren de waarden van één op drie scholen in Gent, ca één op twee in Kortrijk, Hasselt en Oostende tot ca 70% en meer in Antwerpen, Sint-Niklaas, Turnhout en Mechelen (zelfs negen op tien). Globaal besproken wordt er meer rond MOS gewerkt in het secundair onderwijs, wat zeker duurzaam is in de educatie van de opgroeiende jeugd. Nochtans, hoe vroeger men hiermee start hoe beter het thema 'milieuzorg' in het dagelijks leven van de kinderen een vanzelfsprekendheid wordt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In een leefbare en duurzame stad wordt het milieugebruik beperkt tot binnen de grenzen van de milieugebruiksruimte. Hierbij is onder andere nood aan het rationeel gebruik van milieugoederen (grondstoffen) met aandacht voor besparing, efficiëntieverbeteringen en hernieuwbare milieugoederen.
- b) Het onderwijs in de stad wordt ecologisch ingericht
- c) De natuur -en milieueducatie maakt de waarde van de natuur en het milieu zichtbaarder en versterkt op die manier het draagvlak en het respect voor de natuur, het milieu en het rationeel energiegebruik.
- d) In de stad is er aandacht voor besparing bij het eindgebruik van energie, voor vernieuwbare energiebronnen en voor hogere efficiëntie van primaire brandstoffen.

Aanvulling:

Wanneer het aantal scholen met interne milieuzorg toeneemt en dus ook het aantal leerlingen dat in contact komt met deze principes, kan men veronderstellen dat op termijn, bij de bevolking, de attitude ten aanzien van milieu en natuur zich positief zal ontwikkelen. De relatie tussen educatie en gedragsverandering is echter niet zo éénduidig vast te leggen. Belangrijk hierbij is de intensiteit en kwaliteit van milieuzorg en vooral ook de continuïteit. Om een positief resultaat

te bestendigen en een echte milieu- en natuurmentaliteit te ontwikkelen dient milieuzorg een aandachtspunt te zijn gedurende de gehele schoolloopbaan (3 jaar tot 18 jaar). Ook de milieuhoudende attitude van de ouders, in de jeugdbeweging, etc. speelt een rol en kan het effect van de milieueducatie op school versterken of verzwakken. Tenslotte zijn ook de uitbouw van een Natuur- en Milieueducatienet en het beheer en de werking van de Natuur- en Milieueducatieve Centra als aanbod voor het onderwijs van cruciaal belang.

Compleetheid

Gegeven de bekommernis kan deze indicator samen gezien worden met de andere indicatoren rond rationeel milieugebruik, zoals huishoudelijk leidingwaterverbruik en de CO2 emissies.

Deze indicator is complementair aan de indicator milieuzorg in bedrijven.

Validiteit

Naast het project MOS hebben sommige steden ook een eigen initiatief genomen. Bv. de basisscholen van Kortrijk kunnen met de stad een milieucharter afsluiten. Deze initiatieven werden niet opgenomen in deze indicator. Daarnaast hoeft een school ook niet mee te doen aan een initiatief rond milieuzorg om zelf te werken rond milieuzorg. Het is enkel een hulpmiddel.

Idealiter zou hier het aandeel leerlingen in een MOS-school opgenomen zijn. Dit is vooralsnog niet mogelijk. Nu telt een grote en een kleine school evenwaardig mee.

GELUIDSHINDER

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking potentieel ernstig gehinderd door geluid

Uitgebreide Definitie

Ernstige hinder wordt gedefinieerd als een mate van hinder waarover bewoners worden bevraagd via een enquête en waarbij de waarden minstens 7,2 scoren op een 10-puntenschaal. De term potentieel geeft aan dat de ruimtelijke, tijdsgebonden en persoonlijke aspecten die de hinder mee bepalen buiten beschouwing blijven. Geluid staat voor geluid dat afkomstig is van de volgende bronnen: wegverkeer, treinverkeer, luchtvaart, industrie, handel en diensten, burelen en recreatie.

Beschrijving van de piste

In de studie met betrekking tot het bepalen van de geluidsoverlast op Vlaams niveau werd uitgegaan van volgende geluidsbronnen: wegverkeer, treinverkeer, luchtvaart, industrie, handel en diensten, burelen en recreatie. Deze parameters worden geobjectiveerd.

Rond de hoofdwegen worden geluidscontouren getekend naargelang het aantal voorbijrijdende voertuigen. Hetzelfde gebeurt met het treinverkeer op basis van de dagelijkse passages, en voor het luchtverkeer op basis van de aanvliegroutes en de frequenties. Voor de industrie wordt teruggegrepen naar de potentiële hinder gebaseerd op de zones in VLAREM II, en voor handel en diensten gebruikt men de geografische indeling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Voor burenlawaai tracht men een verband te leggen met de inwonersdichtheid per 100m². Voor recreatie rekent men op basis van het percentage bebouwde oppervlakte.

Voor de totale hinder neemt men het maximum van alle opgesomde categorieën en vergelijkt men de geproduceerde decibels met een schaal voor overlast. Men kan tevens op kaarten aanduiden welke zones het meeste belast zijn met geluidshinder.

Indien men op een objectieve wijze zou kunnen vaststellen hoeveel personen last hebben van lawaai, en deze ook kunnen lokaliseren dan zal deze indicator veel doelgerichter informatie opleveren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De milieukwaliteit in de stedelijke omgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de gezondheid van de inwoners.
- In woonbuurten worden geluidshinder en trillingen ten gevolge van verkeer en vervoer vermeden.

Aanvulling:

Lawaai bestaat uit het geheel van ongewenst geluid, dat hard, onaangenaam of onverwacht is. Geluidshinder is voornamelijk een stedelijk probleem en is onderwerp van zorg geworden voor het grote publiek. Naar schatting is ongeveer 20% van de West-Europese bevolking (d.w.z. circa 80 miljoen mensen) blootgesteld aan een hoger geluidsniveau dan door deskundigen aanvaardbaar wordt geacht.

De nadelige gevolgen van lawaai variëren naar gelang van het individu. In een WGO-rapport van 1996 over "Geluid, het milieu en de gezondheid" worden echter een aantal nadelige gevolgen genoemd: slaapstoornissen, gehoorproblemen of problemen van fysiologische (in hoofdzaak cardiovasculaire) aard en communicatieklachten.

Compleetheid

Deze indicator kan samen gezien worden met andere indicatoren rond overlast: geur, sluikestorten, licht, etc. Deze zijn niet in de stadsmonitor opgenomen. Een indicator rond netheid en luchtkwaliteit is wel opgenomen.

In de stadsmonitor is een 2de keusindicator opgenomen, namelijk geluidshinder, gemeten op basis van het aantal huishouden dat verklaard last te hebben van lawaai. Aangezien deze data komen uit de Algemene socio-economische enquête 2001 die maar om de tien jaar hernomen wordt, en het feit dat deze indicator stoelt op subjectieve gegevens, wordt hier een piste aangereikt op basis van onderzoekswerk van de vakgroep Informatietechnologie (INTEC) van de Universiteit Gent. Met hun methode kunnen ze het aantal personen dat last heeft van geluidshinder objectief bepalen. Dit kan vooralsnog enkel op Vlaams niveau. Om deze indicator uit te splitsen naar stadsniveau dient de methodiek veel preciezer te zijn.

LAST VAN LAWAAI OF GELUIDSHINDER

Korte Definitie

Aandeel huishoudens dat verklaart last te hebben van lawaai of geluidshinder in de buurt.

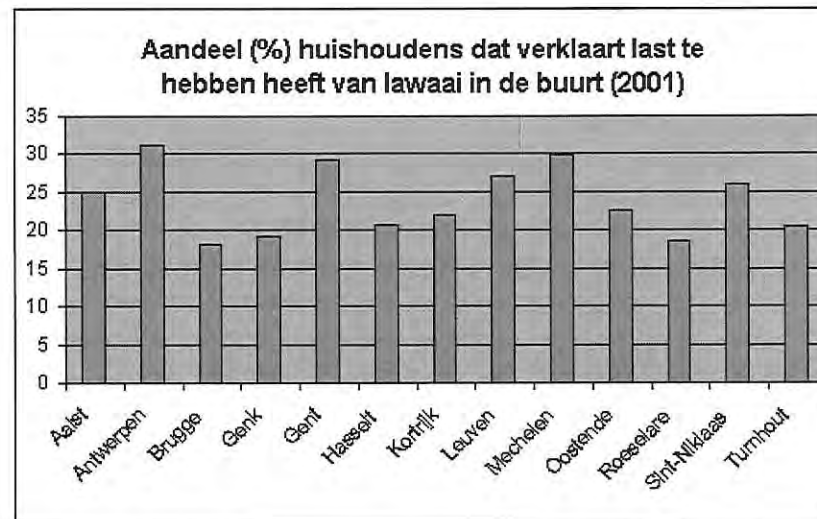
Uitgebreide Definitie

In de algemene socio-economische enquête (de volkstelling) die het Nationaal Instituut voor Statistiek uitvoerde in 2001 werd gepeild naar de tevredenheid van de bevolking over de rust in de woonomgeving. Daarin kan men kiezen tussen 'last van lawaai of geluidshinder in de buurt', 'vindt de rust in de buurt bevredigend' of 'is erg tevreden over de rust in de buurt'. Deze indicator slaat op het percentage huishoudens dat verklaard 'last te hebben van lawaai of geluidshinder in de buurt'.

Meeteenheid

Procent (%)

Aandeel (%) huishoudens dat verklaart last te hebben van lawaai in de buurt (2001)	
Aalst	25
Antwerpen	31,1
Brugge	18,1
Genk	19,2
Gent	29,3
Hasselt	20,6
Kortrijk	21,9
Leuven	27,1
Mechelen	29,8
Oostende	22,6
Roeselare	18,5
Sint-Niklaas	26,1
Turnhout	20,5

Toelichting

Deze data komen goed overeen met de resultaten van een objectieve studie van Botteldooren D., van Walsum E., Tieleman B. (2002). Achtergronddocument 2001, 2.7 Lawaai in Milieu en Natuurrapport Vlaanderen 2002, Vlaamse Milieumaatschappij. Uit hun berekeningen blijkt 18,2% van de Vlamingen last te hebben van lawaai. Het lijkt logisch dat dit cijfer in de steden hoger is. Meer dan een kwart van de inwoners van Gent, Antwerpen, Mechelen, Sint-Niklaas en Aalst blijkt last te hebben van geluidsoverlast. Brugge, Genk en Roeselare scoren als enigen beter dan het Vlaamse gemiddelde van 20%.

Gezien het steeds toenemende verkeer is deze bekommernis belangrijker geworden en relevant voor de leefbaarheid van de stad. In het NIS-onderzoek waarvan hier gebruik wordt gemaakt komt het naar voor als het minst goed scorende item. De aanwezigheid van rust scoort het slechtst in vergelijking met netheid, luchtkwaliteit en uitzicht van de gebouwen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De milieukwaliteit in de stedelijke omgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de gezondheid van de inwoners.
- In woonbuurten worden geluidshinder en trillingen ten gevolge van verkeer en vervoer vermeden.

Aanvulling:

Lawaai bestaat uit het geheel van ongewenst geluid, dat hard, onaangenaam of onverwacht is. Geluidshinder is voornamelijk een stedelijk probleem en is onderwerp van zorg geworden voor het grote publiek. Naar schatting is ongeveer 20% van de West-Europese bevolking (d.w.z. circa 80 miljoen mensen) blootgesteld aan een hoger geluidsniveau dan door deskundigen aanvaardbaar wordt geacht.

De nadelige gevolgen van lawaai variëren naar gelang van het individu. In een WGO-rapport van 1996 over "Geluid, het milieu en de gezondheid" worden echter een aantal nadelige gevolgen genoemd: slaapstoornissen, gehoorproblemen of problemen van fysiologische (in hoofdzaak cardiovasculaire) aard en communicatieklachten.

Compleetheid

Deze indicator kan samen gezien worden met andere indicator rond overlast: geur, sluikestorten, licht, etc. Deze zijn niet in de stadsmonitor opgenomen. Een indicator rond netheid en luchtkwaliteit is wel opgenomen.

Deze indicator is een second best voor een objectieve indicator rond geluidsoverlast. Op heden bestaan wel objectieve geluidsmetingen en schattingen op basis daarvan rond de overlast, maar deze data zijn niet uit te splitsten tot op stadsniveau.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

- De data geven de werkelijkheid weer in die zin dat het over een subjectieve ontevredenheid gaat. Deze subjectieve invulling komt wel niet perfect overeen met de meer 'objectieve' criteria. Niet iedereen ervaart een bepaald geluid als storend.

- De cijfers zijn op stadsniveau, en dan moet hierbij opgemerkt worden dat het ganse grondgebied in aanmerking komt. Echter, het ganse grondgebied van Antwerpen is stedelijk gebied, maar voor vb. Brugge is dit niet zo. Daar is een groot deel van de oppervlakte geen stedelijk gebied, en kan verondersteld worden dat de huishoudens minder last hebben van lawaai.

INDRUK VAN DE NETHEID

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat hun buurt en stad over het algemeen netjes zijn.

Uitgebreide Definitie

Aangezien er voor het bepalen van de indruk van de netheid best een onderscheid wordt gemaakt tussen buurt en stad, werd in overleg beslist om deze indicator als volgt op te splitsen:

(1) Indruk van de netheid in de buurt

Volgende stelling werd in de Stadsmonitor Survey hiervoor gehanteerd: De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het algemeen netjes.

(2) Indruk van de netheid in de stad

Volgende stellingen werden in de Stadsmonitor Survey hiervoor gehanteerd:

(a) De parken en pleinen in de stad zijn vuil en slecht onderhouden, en (b) Het centrum van de stad (winkelbuurt, stadhuis, station, etc.) is over het algemeen netjes.

INDRUK VAN DE NETHEID IN DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat de straten en voetpaden in hun buurt over het algemeen netjes zijn.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende stelling voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het algemeen netjes'.

Wie antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens' werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

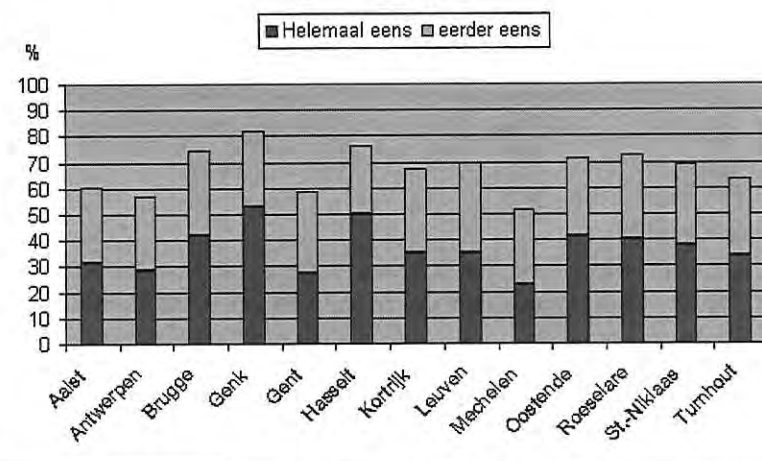
Meeteenheid

Percentage (%)

**Aandeel (%) inwoners dat het eens is met de stelling
'De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het
algemeen netjes'**

	Helemaal eens	eerder eens	Totaal
Aalst	31,37	29,23	60,61
Antwerpen	28,77	27,98	56,75
Brugge	42,07	32,16	74,24
Genk	52,84	28,96	81,80
Gent	27,44	31,57	59,01
Hasselt	50,19	26,14	76,33
Kortrijk	34,60	32,97	67,57
Leuven	34,75	35,08	69,84
Mechelen	22,77	29,14	51,91
Oostende	41,03	30,53	71,56
Roeselare	39,96	32,80	72,76
St.-Niklaas	37,57	31,69	69,26
Turnhout	33,46	29,94	63,41

**Aandeel (%) inwoners dat het eens is met de stelling
'De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het
algemeen netjes'**

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Mechelen, Antwerpen en Gent vindt tussen de 50% en 60% van de inwoners hun buurt netjes. Dit percentage ligt een pak hoger in Genk (meer dan 80%), Brugge en Hasselt (rond de 75%).

We vonden hier geen significante verschillen naar opleidingsniveau, leeftijd en geslacht.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/ buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- b) De milieudienstverlening is op het vlak van afvalbeheer, integraal waterbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder is voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsinwoners en -gebruikers.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent een kwalitatieve woonomgeving en afvalbeheer willen wij deze indicator samen zien met volgende andere indicatoren uit de stadsmonitor: indruk netheid in de stad, tevredenheid over de buurt en verloedering in de buurt (rommel op straat).

Validiteit

Er zijn weinig geldigheidsproblemen. Aangezien het gaat om een subjectieve invulling zegt deze indicator uiteraard niet alles over de reële netheid in de buurt.

INDRUK VAN DE NETHEID IN DE STAD

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners met een positieve indruk over de netheid in de stad (stadscentrum, pleinen en parken in de stad).

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende 2 stellingen voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) De parken en pleinen in de stad zijn vuil en slecht onderhouden, en (2) Het centrum van de stad (winkelbuurt, stadhuis, station, etc.) is over het algemeen netjes.

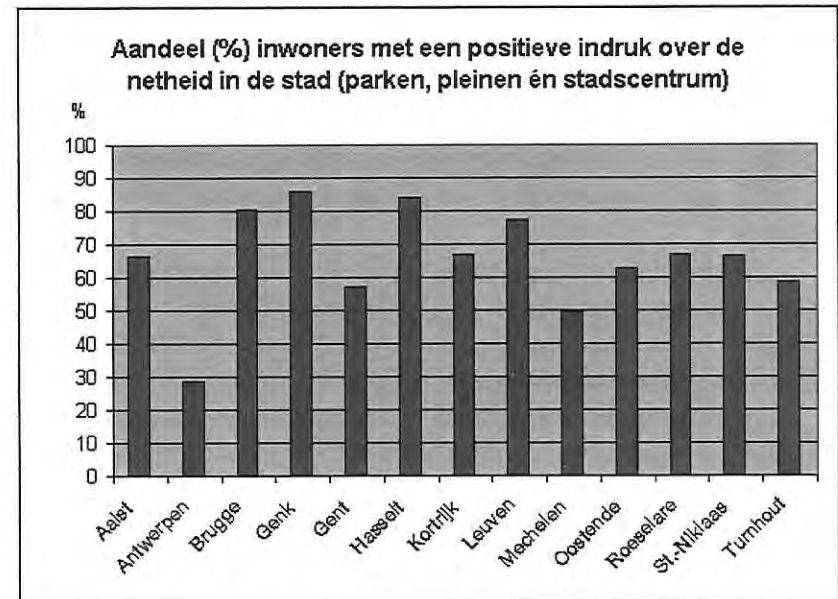
Wie antwoordde met 'helemaal oneens' of 'eerder oneens' op de eerste stelling én met 'helemaal eens' of 'eerder eens' op de tweede stelling, werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners met een positieve indruk over de netheid in de stad	
Aalst	66,55
Antwerpen	28,66
Brugge	80,52
Genk	86,11
Gent	57,43
Hasselt	84,31
Kortrijk	66,67
Leuven	77,21
Mechelen	49,36
Oostende	62,79
Roeselare	66,60
St.-Niklaas	66,41
Turnhout	58,74

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Antwerpen hebben amper 30% van de inwoners een positieve indruk over zowel de netheid in het stadscentrum als de netheid in de pleinen en parken. Ook in Mechelen wordt de helft niet gehaald. Dit percentage ligt een pak hoger in de Limburgse steden Genk en Hasselt (rond de 85%), alsook in Brugge en Leuven.

We vonden hier geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Wel konden we vaststellen dat hoe hoger het diploma, hoe meer men ontevreden was over de netheid in het stadscentrum ($R = -.129$). Veel 55-plussers hadden dan weer een iets positievere indruk over de netheid in het stadscentrum ($R = .182$). Andere verbanden werden niet gevonden.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent een kwalitatieve woonomgeving en afvalbeheer willen wij deze indicator samen zien met volgende andere indicatoren uit de stadsmonitor: indruk netheid in de stad, tevredenheid over de buurt en verloedering in de buurt (rommel op straat).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- b) De milieudienstverlening is op het vlak van afvalbeheer, integraal waterbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder is voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsinwoners en -gebruikers.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen. Aangezien het gaat om een subjectieve invulling zegt deze indicator uiteraard niet alles over de reële netheid in de stad.

LUCHTKWALITEIT

Korte Definitie

Aantal dagen met goede luchtkwaliteit ten opzichte van het totaal aantal dagen, gemeten op basis van de luchtkwaliteitsindex.

Uitgebreide Definitie

De luchtkwaliteitsindex aggregeert de gehalten van 4 verontreinigende stoffen in de omgevingslucht: ozon (O₃), stikstofdioxide (NO₂), zwaveldioxide (SO₂), en fijn stof (pm₁₀) tot één representatief cijfer tussen 1 en 10. Voor deze vier stoffen is een bepaalde schaal opgesteld tussen 1 en tien waarbij 1 een uitstekende kwaliteit voorstelt en 10 een verschrikkelijk slechte. Onder een bepaalde waarde wordt als goede luchtkwaliteit beschouwd. De normen per pollutant kan men terugvinden op de website van Ircel:

http://www.irceline.be/~celinair/dutch/homenrl_java.html, klik metingen, klik info.

Beschrijving van de piste

Vier verontreinigende stoffen worden gemeten door de Intergewestelijke cel voor het leefmilieu (IRCEL), dit zijn de belangrijkste maar niet de enige schadelijke stoffen. Op de 55 meetpunten van het Vlaamse meetnet van IRCEL wordt één of meerdere van deze pollutanten gemeten, doch slechts in Gent en Borgerhout (Antwerpen) meet men alle vier deze parameters in het stedelijk milieu.

Men zou kunnen aannemen dat men de meetpunten van Gent en Borgerhout neemt als karakteristieke waarden voor de luchtkwaliteit van de Vlaamse binnensteden, doch analyse van deze gegevens leverde geen bruikbare data op. De stadsluchtkwaliteitsindex op basis van deze twee meetpunten gaf aan dat het aandeel dagen met goede luchtkwaliteit schommelt rond de 50%.

Aangezien deze waarden moeilijk te interpreteren zijn, alsook dat men maar moeilijk kan aannemen dat deze resultaten ook zouden gelden voor andere centrumsteden dan Antwerpen en Gent, besloten de onderzoekers dat deze indicator het best herbekend wordt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

a) De milieukwaliteit in de stedelijke omgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de

gezondheid van de inwoners.

b) Om geur -en luchthinder in de stad te vermijden, wordt milieuvriendelijk transport aangemoedigd. Dit komt ook ten goede aan de gezondheid van de bewoners.

Aanvulling:

Vreemde bestanddelen in de lucht zoals gassen (bv. NO₂) of stofdeeltjes, kunnen bijvoorbeeld de longwerking aantasten en ademhalingsproblemen veroorzaken of via de longen in het bloed terechtkomen waar ze dan via de bloedsomloop verschillende organen (lever, nieren, hersenen) bereiken en zo schadelijke effecten veroorzaken. Niet alleen het welzijn en de gezondheid van de mens, maar ook vegetatie, het klimaat en materialen (verwerking van historische gebouwen, metaalcorrosie, etc.) kunnen aangetast worden door luchtverontreiniging.

Compleetheid

Deze indicator kan samen gezien worden met andere indicatoren, zoals de CO₂-emissies en de geluidshinder.

OPPERVLAKTEWATERKWALITEIT

Korte Definitie

Het aandeel metingen met hoge oppervlaktewaterkwaliteit volgens de methodiek van de Belgische Biotische index, ten opzichte van het totaal aantal metingen.

Uitgebreide Definitie

Belgische Biotische Index (BBI) is een evaluatiemethode van de toestand van de oppervlaktewaterkwaliteit, waarbij de waterlopen als biotoop worden benaderd.

Deze index is gestoeld op de aanwezigheid van ongewervelde waterdiertjes (macro-invertebraten). Als macro-invertebraten beschouwt men grotere met het blote oog waarneembare ongewervelden als insecten, weekdieren, kreeftachtigen, wormen, e.d. Daarbij speelt hun gevoeligheid voor verontreiniging en de diversiteit van de levensgemeenschap een belangrijke rol.

Naargelang de kwaliteit en kwantiteit van de ongewervelde waterdiertjes geeft men een kwaliteitsbeoordeling van het oppervlaktewater.

0 uiterst slechte kwaliteit (nagenoeg geen organismen aanwezig)

1-2 zeer slechte kwaliteit

3-4 slechte kwaliteit

5-6 matige kwaliteit

7-8 goede kwaliteit

9-10 zeer goede kwaliteit

Deze indicator zet het aantal metingen met score groter dan 7 af tegen het totaal aantal gemeten punten.

Meeteenheid

Aandeel metingen met goede kwaliteit ten opzichte van totaal aantal metingen

Aandeel metingen met goede waterkwaliteit t.o.v. van totaal aantal metingen														
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Aalst	0/4	0/2	0/0	0/8	0/9	0/9	0/13	0/11	0/7	0/7	0/17	0/11	1/4	1/12
Antwerpen	0/2	0/6	0/5	0/2	0/13	0/11	0/18	0/11	0/16	0/9	1/17	2/12	2/18	0/12
Brugge	0/8	0/6	0/7	2/30	1/7	0/12	1/15	0/10	1/19	2/6	2/11	5/18	5/16	0/7
Genk	0/0	0/2	0/4	0/1	0/6	3/7	2/6	5/5	0/5	3/4	1/3	1/4	0/6	0/1
Gent	2/23	1/7	1/7	4/42	0/38	2/52	1/32	6/37	1/29	3/33	0/15	2/30	3/25	2/19
Hasselt	0/3	0/4	0/0	0/5	0/4	1/16	0/13	1/12	1/13	2/11	0/11	0/8	0/9	0/13
Kortrijk	1/2	1/2	0/5	1/3	0/3	0/7	1/8	0/6	0/5	0/3	1/3	1/4	0/6	1/3
Leuven	0/1	0/0	0/8	0/2	0/8	0/11	0/9	0/8	0/9	0/8	0/9	0/11	0/3	0/13
Mechelen	0/3	0/4	0/4	2/6	0/8	2/12	1/10	3/14	2/9	1/9	2/9	1/8	1/9	1/6
Oostende	0/0	0/0	0/0	0/2	0/3	0/10	0/4	0/4	0/3	0/2	0/2	0/2	1/3	0/2
Roeselare	0/1	0/1	0/8	0/1	0/1	0/4	0/2	0/6	0/5	0/4	0/1	0/7	0/2	0/2
Sint-Niklaas	0/4	0/0	0/0	0/3	0/2	0/5	0/6	0/2	0/3	0/3	0/4	1/7	1/1	0/2
Turnhout	0/0	0/1	0/3	1/7	0/0	1/8	1/6	0/7	1/5	0/3	1/5	1/5	1/3	1/3

Toelichting

In geen enkele van de steden is de waterkwaliteit goed. Slechts enkele meetpunten vormen een uitzondering.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De milieukwaliteit in de stedelijke omgeving komt tegemoet aan de behoeften van alle levende wezens. Ze heeft zeker geen negatieve invloed op de gezondheid van de inwoners.
- De milieudienstverlening is op het vlak van integraal waterbeheer, afvalbeheer, bodemsanering, luchtzuivering en milieuhinder voldoende uitgebouwd zodat ze tegemoet komt aan de behoeften van alle stadsbewoners -en gebruikers.

Aanvulling:

Verontreiniging vormt de voornaamste bedreiging voor de kwaliteit van het Vlaamse oppervlaktewater. Vele menselijke activiteiten - huishoudelijke en be-

drijfsgebonden - oefenen rechtstreeks of onrechtstreeks druk uit op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Naast de verontreinigingen sensu stricto die een chemische kwaliteitsvermindering veroorzaken in het oppervlaktewater en de waterbodem, is ook de fysieke verstoring zoals rechte trekkingen en het aanbrengen van oeververstevingen, scheepvaart, visserij en watersport van het aquatisch ecosysteem dikwijls erg belangrijk.

Compleetheid

Deze indicator moet samen gezien worden met enkele andere indicatoren rond integraal waterbeheer zoals de zuiveringsgraad van het huishoudelijk afvalwater (niet in deze stadsmonitor), en met andere indicatoren rond het verhogen van de milieukwaliteit, zoals de luchtkwaliteitsindex, de bodemsaneringsgraad (niet in deze stadsmonitor), etc.

Validiteit

Hoewel in principe gebaseerd op één monsterneming per jaar (mogelijke beïnvloeding door weersomstandigheden, calamiteiten en overstort) geeft de BBI een terugblik in de tijd en evalueert ze de biotoopkwaliteit over een ruimere tijdsspanne. Toch moet rekening gehouden worden met dikwijls een zeer beperkt aantal VMM-meetpunten per gemeente, die daarenboven niet jaarlijks worden bemonsterd, vooraleer men besluiten trekt uit de evolutie van de gemiddelden per gemeente. De meetstrategie is niet eenduidig.

Dataverzameling en -verwerking wordt door VMM georganiseerd en gecontroleerd, wat vergelijking tussen de meetpunten in principe perfect mogelijk maakt. Toch moet men erg voorzichtig zijn met het werken met gemiddelden per gemeente en vergelijkingen tussen gemeenten o.m. omwille van plaatselijke omstandigheden:

- a) Dikwijls een zeer beperkt aantal VMM-meetpunten per gemeente, die daarenboven niet jaarlijks worden bemonsterd;
- b) Het al dan niet gesitueerd zijn van meetpunten nabij een lozingsbron (knelpunt);
- c) Dezelfde immissievracht (en de weerslag op BBI) is veel erger in een waterloop met een klein debiet (vb een ecologisch waardevol beekje) dan in een grote waterloop.

Het gemeentebeleid kan de waterkwaliteit in beperkte mate beïnvloeden: zo moet er steeds rekening gehouden worden met de verontreinigingsgraad van het water stroomopwaarts de gemeentegrenzen.

MEDEGEBRUIK VAN PRIVATE EN SEMI-OPENBARE INFRASTRUCTUUR

Korte Definitie

Aantal uren openstelling van schoolgebouwen en -infrastructuur, bedrijven, instellingen voor publieke activiteiten.

Uitgebreide Definitie

Openstelling staat voor publiek gebruik van infrastructuur voor doeleinden die het oorspronkelijke concept of hoofdgebruik overstijgen.

Infrastructuur staat hier voor zowel gebouwen als de voorzieningen buiten de gebouwen en de buitenruimte, die door derden kan worden benut.

Publiek gebruik is zeer ruim opgevat. Het omvat activiteiten die door derden bijvoorbeeld buiten school-, werk- of kantoor tijden worden georganiseerd zoals actieve/passieve binnen/buiten activiteiten op het vlak van cultuur, sport en vrije tijd, vorming en opleiding, beurzen en markten. De mogelijkheid bestaat ook in het gebruik van de ruimte voor publieke bijeenkomsten, symposia, recepties en/of publieke presentaties of in het gemeenschappelijke gebruik en de inzet van voorzieningen als parking, restaurant, onthaal, vergaderruimte, opslag, e.a.

Beschrijving van de piste

Het zoeken naar ruimtewinst heeft vaak een negatieve bijklank. Het gaat er niet om zo dicht mogelijk te bouwen, dan wel om de ruimtelijke kwaliteit te verhogen, zodat ruimte meervoudig kan gebruikt worden. Intensief gebruik van de ruimte levert een sterke stad op met een gezond draagvlak voor allerlei voorzieningen en een kans voor een vitaal, open en groen ommeland. Het gaat erom iedere plek duidelijke functies te geven. Niet de hoeveelheid steen per m² telt, maar de variëteit in de hoeveelheid functies. Men gaat zoeken naar een optimale balans voor alle stedelijke functies in een beperkte, meervoudige en intensief benutte ruimte. (VROM, Zoeken naar ruimtewinst).

Er bestaat nog geen methode om het medegebruik van de private en semi-openbare infrastructuur te meten, ook geen wijze om dit te registreren. Wat meten en hoe 'medegebruik' interpreteren, is nog onvoldoende concreet om het medegebruik in beeld te brengen. Er kan aandacht gaan naar de verschillende gebouwen van het gebouw bij openstelling voor derden, naar het tijdstip van medegebruik en de types van gebouwen en hun infrastructuur die worden

opengesteld, zoals bedrijven of kantoorcomplexen, openbare instellingen zoals scholen, cultuurhuizen, bibliotheek, etc. De intensiteit kan worden uitgedrukt in absoluut aantal uren, maar ook in aantal uren per inwoner, per gebouw. Het thema 'medegebruik' dient te worden gedefinieerd en verfijnd. De registratie en de verzameling van data dient te worden georganiseerd samen met de beheerders van deze infrastructuren. We overlopen nog enkele overwegingen die nuttig zijn bij het uitwerken van een piste.

Men focust zich op het gebouw en op de voorzieningen in de semi-private buitenruimte: delen van het onthaal, horeca, ontsluiting van aanpalende (binnen)tuin, accommodatie voor sport, parking e.a. Voor bedrijven beperkt men zich niet tot de context van bedrijventerreinen omdat slechts een klein aandeel van alle bedrijven er gevestigd zijn: in de kernstad zijn tal van bedrijven die over faciliteiten beschikken om tijdens of buiten kantooruren open te stellen voor andere activiteiten. Het medegebruik van scholen kan verband houden met de schoolcontext (naschoolse opvang, opvang tijdens vakanties, bijscholing) of met niet-schoolse activiteiten (sport en spel, evenement, buurtfeest, seminarie en podiumvoorstellingen, bibliotheek of internetlokaal, parking, groengebied, etc.).

Er zijn al intenties en initiatieven die het medegebruik in scholen bevorderen.

- a) De Koning Boudewijnstichting focust op 'de school open voor de sport' en steunde ca 100-tal projecten in 1997-1999. In 2000 stonden 14 scholen uit Aalst, Antwerpen, Kortrijk, Leuven, Oostende, Sint-Niklaas en Turnhout op de lijst. Een praktijkgids maakt scholen en lokale besturen bewust van de voordelen en de kansen van zo'n openstelling en loodst hen door de financiële, organisatorische en logistieke problemen hierbij. Ervaring is er al in o.m. Diksmuide, Essen, Bilzen, Blankenberge. In workshops wordt die ervaring doorgegeven aan nieuwe initiatiefnemers.
- b) Het onderwijsbeleidsplan van Antwerpen focust met 'De school in de wijk' op buurt- en kindgerichte projecten, de toegankelijkheid van schoolgebouwen, de verrekening van het gebruik van materialen door externen en het voorzien van toezicht om de schooldirectie en het schoolteam niet extra te belasten.
- c) In Brussel doet men aan renovatie en zijn er vrijwilligersacties voor het open-

stellen van de infrastructuur voor de buurt, voor buitenschoolse opvang in het kader van de Strategische doelstelling 2 van het Sociaal Impulsfonds .

d) De Vlaamse beleidsnota sport 2000-2004 wil een planmatige aanpak van de infrastructuurinplanting en -uitbouw stimuleren, met een optimaal gebruik van de aanwezige sportinfrastructuur o.a. in scholen. Medegebruik moet mogelijk worden door o.a. tewerkstellingsprojecten voor zaalwachters, om het toezicht op nieuwe beschikbare sportinfrastructuur te kunnen ondersteunen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwde gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- c) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen
- d) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.
- e) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- f) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.

Aanvulling:

Functieverweving met meervoudig ruimtegebruik in ruimte en tijd heeft een gunstig effect op de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving, het vitaliseren van het stedelijke weefsel en het verhogen van de leefbaarheid van de stad. Het impliceert de nabijheid van private en publieke diensten en nevenactiviteiten, ondernemen en werken, onderwijs en opleiding, zorg en opvang, cultuur en vrije tijdsactiviteiten. Functieverweving door middel van bundeling van activiteiten, medegebruik en multifunctionaliteit van het privaat en openbaar domein is dan ook een belangrijk uitgangspunt.

Menging en verweving van activiteiten maakt het mogelijk dat er in de stad zowel overdag als 's avonds iets aantrekkelijks te doen is voor bewoners, gebruikers en bezoekers. Het verhoogt de levendigheid, handel en horeca hebben er baat bij en de sociale controle neemt toe. Functiemenging betekent ook minder verplaatsingen, minder mobiliteit. Compactere ruimtelijke structuren door inbreiding hebben een gunstig effect op het terugdringen van gemotoriseerd vervoer en infrastructuurkosten.

Functiemenging op schaal van het gebouw betekent dat verschillende functies in één gebouw mogelijk zijn of met elkaar in verbinding staan. Het vergt aandacht voor flexibel en aanpasbaar bouwen zodat functiewijziging weinig ingrepen vragen bij het in onbruik geraken of stopzetting van een functie.

Compleetheid

Medegebruik van gebouwen en infrastructuur in de stad is één manier om functieverweving te realiseren. Er zijn drie strategieën voor intensief gebruik: intensiveren, combineren, transformeren. Gelet op de bekommernissen omtrent functieverweving, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren: de functiedichtheid op intermodale verkeersknooppunten, het uitrustingsniveau van de wijk en bundeling van activiteiten. Verder zijn er verbanden met de indicatoren over open ondernemingsbeleid, over de inbedding van onderwijs in de buurt en over hinder en overlast (geluid, rommel, verloedering).

BUNDELING VAN ACTIVITEITEN

Korte Definitie

Dichtheid en diversiteit van functies en activiteiten.

Uitgebreide Definitie

Dient later te worden bepaald.

Bundeling houdt verband met de strategieën intensiveren, combineren en transformeren en laat zich ontdebellen om dit te meten op verschillende schaalniveau's. Intensiveren is ruimte beter (laten) benutten door eenzelfde functie of eenzelfde combinatie van functies op dezelfde plek zowel op bebouwde als onbebouwde ruimte. Combineren is functiemenging: eenzelfde ruimte leent zich tot meerdere functies voor wonen-werken-winkelen, onderwijs-sociale-culturele activiteiten, recreatie-milieu-waterberging. Er is diversiteit en slim ruimtegebruik want gecombineerde functies versterken elkaar, bvb. sociale veiligheid door meer gebruik van de ruimte. Combineren is vaak een kwestie van faciliteren en flexibel maken. Transformeren slaat op het hergebruik van on(der)benutte ruimte, verouderd grond- of ruimtegebruik.

Beschrijving van de piste

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen introduceert 'gedeconcentreerde bundeling'. Dit betekent dat men de groei van wonen, werken en andere activiteiten selectief wil concentreren en verdichten in en rond steden en kernen. Bundeling betekent meer dan louter 'dicht bouwen', men streeft naar die bundeling van activiteiten zoals wonen, ondernemen, dienstverlening en recreatie. Dit biedt niet enkel voordelen voor het landschap en de natuur, de landbouw en zachte recreatie in het buitengebied, maar ook de beoogde dichtere 'verstedelijking' biedt voordelen op het vlak van mobiliteit en nabijheid.

Bundeling heeft een functionele dimensie, een geheel van activiteiten. Maar het heeft ook een geografische betekenis, plaatsgebonden. Beide worden daarom onderscheiden. Men kan bundelen op verschillende schaalniveaus tegelijk: stadsregio, stadsagglomeratie, stad, kernstad, wijk of buurt. Bundeling kan zich in situ focussen op "poorten" en of aansluiten op "lijninfrastructuren" (water, spoor) als motor voor ontwikkeling en knooppunt van bereikbaarheid. Bundeling gaat gepaard met de vraag 'welke mate van bundeling op welk schaalniveau?'

'Bundeling' is nu echter te weinig concreet en nog niet bevattelijk. Het concept 'bundelen' kent een hele reeks doelstellingen en strategieën, en laat zich dus niet eenduidig meten. Er is nog onderzoek nodig om na te gaan hoe we dit definiëren en kunnen meten, welke elementen een rol spelen. En er is overleg nodig om keuzes te maken alvorens de data te verzamelen en de indicator uit te werken.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- c) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.
- d) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.

Aanvulling:

Verstedelijking en infrastructuur moeten zoveel mogelijk gebundeld zijn in stedelijke netwerken, economische kerngebieden en hoofdverbindingswegen. 'Bundeling' overkoepelt een aantal doelen: ontwikkeling van stedelijke netwerken en stedelijke centra, versterking van de economische kerngebieden, verbetering van de bereikbaarheid, de leefbaarheid en de sociaal-economische positie van steden, voorzien van bereikbaar en toegankelijk recreatieaanbod in en rond de steden, behoud en versterking van de variatie tussen stad en land, het waarborgen van milieukwaliteit en veiligheid. Compactere ruimtelijke structuren door inbreiding hebben een gunstig effect op het terugdringen van het gemotoriseerd vervoer en de infrastructuurkosten. De bundeling van activiteiten, het medegebruik van gebouwen en infrastructuur en de multifunctionaliteit van het privaat en openbaar domein zijn dan ook belangrijke uitgangspunten.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent functieverweving, dienen wij de bundeling van activiteiten samen te zien met de indicatoren over de functiedichtheid bij intermodale verkeersknooppunten, over het medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur en over het uitrustingsniveau van de wijk. De indicatoren rond ruimte-efficiëntie, benutting van de ongebruikte ruimte en wooninbreiding enerzijds en de bereikbaarheid van belangrijke plaatsen in de stad anderzijds zijn een goede aanvulling.

FUNCTIEDICHTHEID OP INTERMODALE VERVOERSKNOOPPUNTEN

Korte Definitie

Vloeroppervlakte of aantal diverse functies per ha in de omgeving van stationslocaties en stadspoorten.

Uitgebreide Definitie

Intermodale vervoersknooppunten of transferia zijn belangrijke locaties in de stad of aan de rand van de stad waar men van vervoersmodus kan wisselen. Stationslocaties zijn daarvan het voorbeeld bij uitstek, doch ook de stadspoorten als knooppunten van het wegverkeer bij het binnenrijden van de stad. De diversiteit in functies is nog te definiëren.

Beschrijving van de piste

Er worden drie strategieën onderscheiden in het licht van functieverweving en -verdichting: intensiveren, combineren, transformeren.

- a) Intensiveren op het schaalniveau van de wijk of buurt betekent de ruimte beter benutten door dezelfde functie of dezelfde combinatie van functies: dus meer van hetzelfde op dezelfde plek.
- b) Combineren betekent functiemenging: eenzelfde ruimte is voor meerdere activiteiten geschikt, dus diversiteit.
- c) Transformeren slaat op het hergebruik van on(der)benutte ruimte, verouderd grond- of ruimtegebruik.

Intermodale verkeersknooppunten zijn punten van een redelijke omvang waar verschillende vervoersinfrastructuren samen komen, en waar het mogelijk is om van het ene vervoersmiddel op het andere over te schakelen. De 3 strategieën zijn hierop toepasbaar. Stations zijn dé plaatsen bij uitstek waar verschillende vervoersmodi samen komen: stations in grote steden zijn knooppunten in het spoornetwerk, in het stedelijke en regionaal openbaar vervoersnetwerk. Stations zijn vaak ook goed bereikbaar over de weg. Het is een opportuniteit om in die omgeving de activiteit te intensiveren en de bebouwing te densifiëren. Maar ook andere intermodale vervoersknooppunten, zoals stadspoorten en/of locaties van afritten en park en ride kunnen in beschouwing genomen worden. In het Nederlandse ABC-locatiebeleid voor intermodale verkeersknooppunten zijn de A-locaties perfect bereikbaar met het openbaar vervoer en gelegen aan knooppunten van openbaar vervoer. C-locaties zijn plaatsen die enkel bereik-

baar zijn met de wagen, B-locaties zitten daar tussen in. A-locaties zijn bestemd voor de inplanting van kantoren met een loketfunctie, kantoren die veel volk aantrekken. Hier gelden strikte beperkingen op parkeren en parkeerruimte om juist het openbaar vervoer te promoten en het autoverkeer te ontraden. De typische A-locatie is de stationsomgeving.

Deze indicator wil nagaan in welke mate vandaag een functiedichtheid bestaat en kan verhoogd worden rond intermodale verkeersknooppunten. Er is echter nog geen instrument ontwikkeld om de functiedichtheid te meten. Densiteit van de activiteiten, functievermenging en vloeroppervlakte zijn enkele sleutelementen die een beeld kunnen schetsen van die functiedichtheid. Hierbij dient echter nog bepaald te worden welke verkeersknooppunten geselecteerd worden, hoe ruim hun omgeving gedefinieerd wordt en op welke soorten van functioneel gebruik gefocust wordt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- c) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.
- d) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- e) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructures bevorderd.

Aanvulling:

Functieverweving met diversiteit en samenhang van activiteiten in ruimte en tijd heeft een gunstig effect op de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving, het

vitaliseren van het stedelijke weefsel en het verhogen van de leefbaarheid van de stad. Het impliceert de nabijheid van private en publieke diensten en allerlei nevenactiviteiten, ondernemen en werken, onderwijs en opleiding, zorg en opvang, cultuur en vrije tijdsactiviteiten. De nabijheid van vervoersmodi betekent minder verplaatsingen, minder mobiliteit want compactere ruimtelijke structuren hebben een gunstig effect op het terugdringen van gemotoriseerd vervoer en infrastructuurkosten. De bundeling van activiteiten, het medegebruik van gebouwen en infrastructuur en de multifunctionaliteit van het privaat en openbaar domein zijn dan ook belangrijke uitgangspunten.

Funciemenging betekent dat verschillende functies in één gebouwencomplex of op een beperkte oppervlakte worden gerealiseerd of met elkaar in verbinding staan. Het veronderstelt flexibel bouwen zodat functiewijziging vlot mogelijk bij het in onbruik geraken of stopzetting van een functie. Vervoersknooppunten zijn een ideale plek voor hoge dichtheid en variëteit, zeker in functie van de locatie van werkplekken (bedrijven, kantoren en diensten, etc.) omdat juist de vlotte bereikbaarheid voor diverse vervoersmodi op elkaar zijn afgestemd en hiermee het probleem van de bereikbaarheid in principe wordt aangepakt.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de functiedichtheid en verweving in de stad, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicator over het medegebruik van private en semi-openbare infrastructures, de indicatoren over het uitrustingsniveau van de wijk en de bundeling van activiteiten.

Menging en verweving van activiteiten maakt het mogelijk dat er in de stad zowel overdag als 's avonds iets aantrekkelijks te doen is voor bewoners, gebruikers en bezoekers. Het verhoogt de levendigheid, handel en horeca hebben er baat bij en de sociale controle neemt toe. Daarom zijn er ook verbanden met indicatoren over veiligheid, contacten in de buurt, hinder en overlast.

UITRUSTINGSNIVEAU VAN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel inwoners dat de gewenste basisvoorzieningen op loopafstand heeft.

Uitgebreide Definitie

Naast openbaar vervoer, basisschool, buurtwinkel, groen en speelplek en jeugdruimte is er nog uitbreiding gewenst: een postkantoor, huisarts, buurt- of dienstencentrum, wijkkantoor/politie, sportvoorziening, betaalbaar bewoners-parkeren, kinderopvang. Alle stedelijke actoren dienen voor hun stad uit te maken welke basisvoorzieningen ze prioritair achten.

Beschrijving van de piste

Op basis van een discussie in de stad gaat men met alle betrokken actoren (niet enkel ambtenaren en politici, maar ook de inwoners) na wat men nodig acht als 'basisvoorzieningen in de wijk'.

De uitwerking van de gewenste indicator gebeurt in GIS (Geografische Informatiesysteem) zoals de beperkte versie van het uitrustingsniveau van de wijk reeds als tweede keusindicator is uitgewerkt. Zes steden konden echter de beperkte versie niet uitwerken. Aalst, Genk, Hasselt, Sint-Niklaas beschikken (nog) niet over de GIS-infrastructuur en/of know how. Mechelen en Roeselare hadden niet alle basisdata in huis. Het basisprincipe is dat men rond de locatie van de voorzieningen een straal trekt en nagaat hoeveel inwoners binnen die loopafstand wonen en op die manier het voordeel hebben van nabijheid van deze voorzieningen.

De voorziening is het 'thema' waarvoor de data in een kaartlaag gekend zijn, i.c. de adressen in x/y-coördinaten. Enkele thema's zijn centraal beschikbaar zoals basisscholen, haltes voor openbaar vervoer, huisartsen, postkantoren of buurtwinkels. Andere data moeten lokaal in kaart gebracht worden zoals buurtgroen, speelruimtes of sportvoorzieningen. Voor de woonadressen heeft men idealiter een percelenkaart waarbij het aantal inwoners per perceelpunt is gekend. Als alternatief hanteert men het Centraal Referentie Adressen Bestand (CRAB) van het Ondersteunend Centrum GIS-Vlaanderen, gecombineerd met het aantal inwoners per statistische sector, om het gemiddeld inwonersaantal per punt te berekenen. De ervaring uit de zeven steden die de tweede keusindicator al hebben uitgewerkt kan worden meegenomen om de methodiek te verfijnen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- c) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- d) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- e) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen dient men deze indicator te lezen samen met de indicatoren: medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur, bundeling van activiteiten, parkeergelegenheid voor bewoners, bereikbaarheid van belangrijke plaatsen via het openbaar vervoer, groenindruk van de eigen buurt, bereikbaar openbaar lokaal en bovenlokaal groen, tevredenheid over de buurt, tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, tevredenheid over het aanbod aan sport en recreatie, tevredenheid over het cultureel aanbod, tevredenheid over het aanbod aan uitgangsgeschiedenis, restaurants en cafés.

In deze editie van de stadsmonitor zijn er zes basisvoorzieningen met voorrang geselecteerd (buurtgroen, openbaar vervoer, buurtwinkels, basisscholen, speelruimtes, jeugdruimtes) om een beperkte versie van het uitrustingsniveau van de wijk als tweede keus indicator uit te werken. In een eerste fase komen de steden Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Leuven, Oostende en Turnhout aan bod.

UITRUSTINGSNIVEAU VAN DE WIJK - BEPERKTE VERSIE

Korte Definitie

Aandeel inwoners dat openbaar vervoer, basisschool, buurtwinkel, speelplek, jeugdruimte én buurtgroen op loopafstand heeft.

Uitgebreide Definitie

Per voorziening gelden specifieke criteria en afstandsmaten

- 1) Openbaar vervoer binnen 500 m loopafstand heeft met minimum vereiste frequentie
- 2) Buurtwinkels binnen de 400 à 800 meter om zich te voorzien in dagelijkse behoeften voor voeding d.w.z. graanproducten (brood, muesli, pasta en rijst), groenten en fruit, melkproducten, vlees, vis en eieren
- 3) Een basisschool binnen de 400 meter
- 4) Een speelruimte met speeltoestel binnen de 400 meter
- 5) Een jeugdruimte waar jongeren onder dak samenkomen voor allerlei jeugdactiviteiten binnen een afstand van 1 km.
- 6) Buurtgroen te definiëren als een minimum oppervlakte van 2000m² aan publiek toegankelijk groen, 400 meter loopafstand.

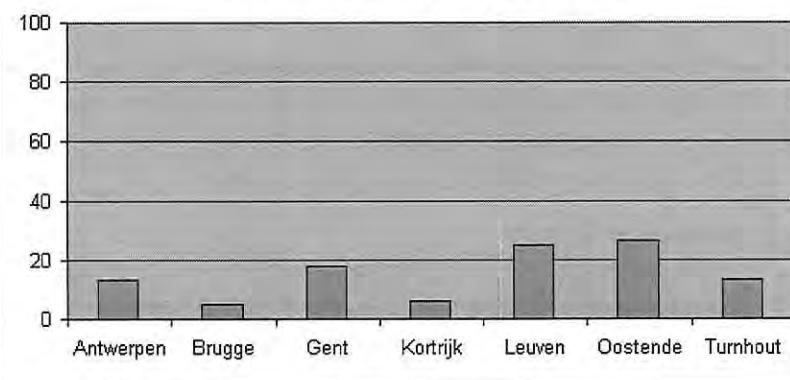
Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners met openbaar vervoer, een basisschool, een buurtwinkel, buurtgroen, een speelplek én een jeugdruimte op loopafstand

	%	aantal
Antwerpen	13,3	60.688
Brugge	5,3	6.231
Gent	18,0	40.449
Kortrijk	5,9	4.104
Leuven	24,9	22.645
Oostende	26,6	18.474
Turnhout	13,1	5.020

Aandeel (%) inwoners met openbaar vervoer, een basisschool, buurtwinkels, buurtgroen, een speelplek én een jeugdruimte op loopafstand

Toelichting

We zien dat bij deze nulmeting in 2004 één op vier van de inwoners alle basisvoorzieningen op loopafstand heeft in Leuven (25%) en Oostende (24%). Gent volgt met 18%, in Antwerpen en Turnhout is dit 13% en in Kortrijk en Brugge tenslotte is het totaal 6% en 5,3%.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

De lage percentages zijn te wijten aan de aggregatie: hoe meer voorzieningen in rekening gebracht worden, hoe kleiner de kans dat men aan de voorwaarden voldoet. Een inwoner die geen buurtgroen binnen het bereik heeft, maar wel elke andere voorziening, wordt niet meer meegerekend. We kijken naar elke voorziening binnen het assortiment. Het criterium 'basisschool' weegt sterk negatief door in alle steden, met uitzondering van Antwerpen, die als grootstad een belangrijke centrumfunctie heeft voor onderwijs. Uiteraard, het scholenaanbod zal niet zomaar jaar op jaar veranderen. In de evolutie, bij een nieuwe berekening van deze indicator, zal eerder de spreiding en het verloop van de inwoners dit cijfer beïnvloeden. Op de tweede plaats speelt het gebrek aan speelruimte in de buurt een rol, in het bijzonder in Gent en Antwerpen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- c) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/ buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- d) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.
- e) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen rond functieverweving en de kwaliteit van de woonomgeving dient men deze indicator te lezen samen met de indicatoren: medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur, bundeling van activiteiten, parkeergelegenheid voor bewoners, bereikbaarheid van belangrijke plaatsen via het openbaar vervoer, groenindruk van de eigen buurt, bereikbaar openbaar lokaal en bovenlokaal groen, tevredenheid over de buurt, tevredenheid over de woonstraat en buurt als speel- en ontmoetingsplek, tevredenheid over het aanbod aan sport en recreatie, tevredenheid over het cultureel aanbod, tevredenheid over het aanbod aan uitganggelegenheden, restaurants en cafés.

Deze indicator is een beperkte versie van het gewenste uitrustingsniveau van de wijk voor een leefbare stad, nog nader te bepalen. Deze tweede keus indicator aggregereert zes basisvoorzieningen. Elke voorziening kan in detail bekeken worden.

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

a) Basisvoorzieningen binnen een straal van x meter kunnen soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van x meter negeert die barrières. In dit geval wordt die daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Kortrijk, Turnhout, Leuven, Antwerpen en Brugge.

b) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van x meter loopafstand van een basisvoorziening wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen. En de stadsbewoners binnen het bereik van buurtgroen buiten de stadsgrens (en niet door de stad gekend of geregistreerd) worden niet geteld.

c) In een eerste fase werden slechts de steden Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Leuven, Oostende en Turnhout opgenomen.

d) Voor specifieke beperkingen i.v.m. een onderdeel van deze indicator verwijzen we u naar de deelindicatoren zelf.

BASISMOBILITEIT IN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel inwoners dat openbaar vervoer binnen 500 m loopafstand heeft met minimum vereiste frequentie tijdens de week en het weekend.

Uitgebreide Definitie

De basisvoorziening 'openbaar vervoer' staat voor een halte openbaar vervoer met een minimum bedieningsfrequentie en maximale wachttijden conform het Vlaamse decreet op de basismobiliteit.

De loopafstand naar een halte werd voor deze indicator vastgelegd op 500 meter.

De minimale bedieningsfrequentie, en daaraan gekoppeld de maximale wachttijd varieert volgens het type gebied én bovendien naargelang het spitsuur, daluur en weekend. Zo komen we tot 15 verschillende klassen, oplopend van 15 minuten maximale wachttijd tijdens het spitsuur op een weekdag en in een grootstedelijk gebied, tot 140 minuten maximale wachttijd tijdens het weekend in het buitengebied. Hier volgt de indicator het decreet op de basismobiliteit, omdat enkel haltes werden opgenomen waar deze minimale bedieningsfrequentie van gerespecteerd wordt.

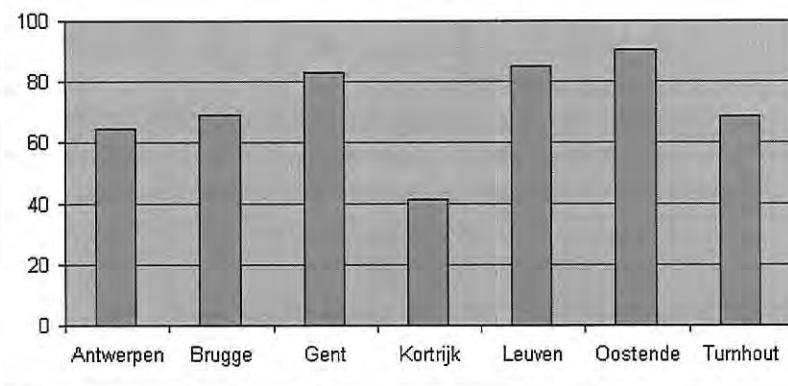
Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners binnen 500 m loopafstand van een bushalte die op weekdag én zaterdag voldoende bediend wordt (2004)

	%	aantal
Antwerpen	64,8	296.260
Brugge	69,0	80.741
Gent	83,0	190.574
Kortrijk	41,4	30.536
Leuven	84,9	77.151
Oostende	90,5	62.894
Turnhout	68,6	26.385

Aandeel (%) inwoners binnen 500 m loopafstand van een bushalte die op weekdag én zaterdag voldoende bediend wordt (2004)

Toelichting

Oostende (met o.m. de kusttram) scoort erg hoog voor deze indicator. Negen op tien of 90% van de inwoners heeft binnen de 500 meter een bus -of tramhalte met voldoende bedieningsfrequentie. Leuven volgt met 85%. Ook in Gent heeft 83% van de inwoners een bus -of tramhalte vlakbij. Brugge, Turnhout en Antwerpen scoren lager, maar nog steeds woont twee op drie van de inwoners nabij een frequent bediende halte (69% tot 65%). In Kortrijk heeft slechts 41% van de inwoners openbaar vervoer op loopafstand. De spreiding van het sub-urbaan wonen het hele grondgebied van de stad kan dit mogelijks verklaren. En de nieuwe buslijn, ingelegd sinds 1 mei, is nog niet in de kaart opgenomen, maar zal ongetwijfeld dit plaatje positief beïnvloeden omdat ze een aantal hiaten ondervangt.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

a) Het openbaar vervoer in de stadsregio wordt uitgebouwd als een volwaardige vervoersmodus, met voldoende overstapfaciliteiten en een vlotte door-

stroming.

b) Door een goede fysieke en mentale toegankelijkheid van vervoersmodi en infrastructuur kan iedereen zich vlot en zo zelfstandig mogelijk in de stad verplaatsen.

c) In de stad is het openbaar vervoer voor iedereen betaalbaar.

d) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).

e) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.

Compleetheid

Openbaar vervoer is een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals buurtgroen, basisscholen, ruimte voor sport en spel, jeugdruimte en buurtwinkels. Deze indicator zien we ook samen met de indicator rond bundeling van de activiteiten en functiedichtheid bij intermodale verkeersknooppunten. Deze indicator dienen we bovendien te lezen samen met specifieke indicatoren rond mobiliteit zoals het gebruik van het openbaar vervoer, de bereikbaarheid van belangrijke plaatsen met openbaar vervoer (piste) en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer (piste).

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

a) Het criterium om een halte in aanmerking te laten komen is een minimum bedieningsfrequentie en maximum wachttijd, tijdens de week (spits/dal) en op zaterdag. De inventaris vormt de basis van de vervoersexploitatie door De Lijn.

In principe gelden volgens het Besluit van de Vlaamse Regering van 20.11.02 diverse afstanden tussen de woonzone en haltes naargelang het type gebied (verstedelijkingsgraad). De loopafstand varieert tussen 500 meter voor grootstedelijk en stedelijk gebied, over 650 meter in het randstedelijk en kleinstedelijk gebied tot 750 meter in het buitengebied. Voor de indicator wijkuitrusting in de centrumsteden wordt geopteerd voor één afstand van 500m binnen de stadsgrenzen, ongeacht de zone van de halte. In die zin is deze indicator iets

strenger dan het decreet basismobiliteit, temeer dat hier ook de norm 'loopafstand' en geen afstand in vogelvlucht wordt gehanteerd (zoals door De Lijn in kaart is gebracht).

b) Een bushalte binnen een straal van 500m kan soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van 500 meter negeert die barrières. In dit geval is de afstand van 500 meter daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Leuven en Turnhout.

c) De beschikbaarheid over een halte van De Lijn zegt niets over de rijrichting, de weg die men moet afleggen (eventuele overstap en wachttijden tussendoor) en de tijd die men nodig heeft om vanuit de woonplaats een bepaalde bestemming binnen de stad te bereiken. Nabijheid van het openbaar vervoer betekent ook niet dat men effectief het openbaar vervoer gebruikt.

d) Deze indicator 'openbaar vervoer' focust enkel op het vervoersnet van De Lijn (bussen en trams) en niet op dat van de NMBS. In principe is het bvb. goed mogelijk dat men over de nabijheid van een treinstation beschikt die een snellere verbinding biedt naar een bepaald stadsdeel dan een bus of tram.

e) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van 500m loopafstand van een bushalte wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen. En de stadsbewoners binnen het bereik van bushaltes buiten de stadsgrenzen worden niet geteld.

WINKELVOORZIENINGEN IN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat een winkel voor dagelijkse aankopen op maximum 400m-800m loopafstand heeft.

Uitgebreide Definitie

Buurtwinkel staat voor die kleinhandel die de producten voor dagelijkse voeding aanbiedt. Een evenwichtige voeding (en dus basisbehoeften) leiden we af uit de voedingsdriehoek. Voeding is evenwichtig samengesteld als elk van de drie lagen uit de voedingsdriehoek aanwezig is. De gegevens hebben betrekking op het winkelaanbod voor voorzieningen uit de laag graanproducten (brood, muesli, pasta en rijst), groenten en fruit en de laag melkproducten, vlees, vis en eieren. Naargelang het type varieert de loopafstand.

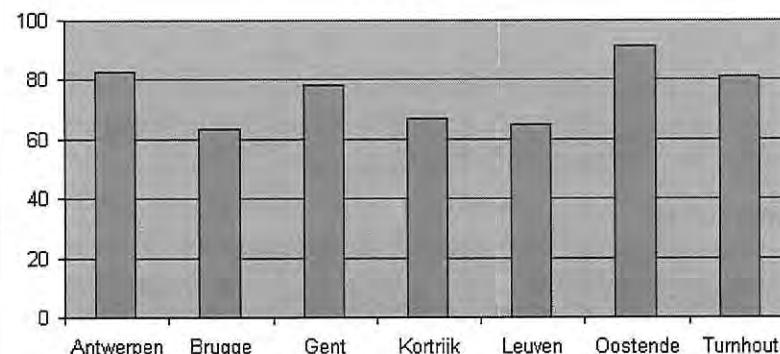
Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners binnen 400 tot 800 m loopafstand van de winkels voor dagelijkse aankopen (2004)

	% inwoners binnen bereik van				inwoners met alle buurtwinkels	
	Bakker of ...	Slager of ...	Groenten & fruit ...	Vis- of zuivel ...	%	aantal
Antwerpen	87,8	85,1	87,0	87,0	82,6	376.451
Brugge	75,6	74,6	71,3	69,9	63,7	74.499
Gent	81,0	80,0	81,0	82,0	78,0	177.689
Kortrijk	75,4	75,2	74,9	73,2	67,2	49.521
Leuven	74,1	68,3	71,5	69,6	65,0	59.085
Oostende	95,2	93,1	94,4	96,3	91,5	63.584
Turnhout	82,8	82,5	84,0	81,7	81,1	31.191

Aandeel (%) inwoners binnen 400 tot 800 m loopafstand van de winkels voor dagelijkse aankopen (2004)

Toelichting

De spreiding van buurtwinkels, hier de winkels voor dagelijkse voeding, volgen in principe de bevolking. Oostende scoort bij deze indicator erg hoog. Meer dan 90% van de inwoners heeft binnen de 400 of 800 meter alle voedingswinkels. De grootsteden Antwerpen en Gent scoren ook hoog, met respectievelijk 83% en 78% van de inwoners die wonen op loopafstand van alle buurtwinkels voor dagelijkse voeding. In Kortrijk, Leuven en Brugge is het bereik lager: nog twee op drie (67% tot 64%) van de inwoners heeft alle winkels op loopafstand. Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Belangrijke opmerking is dat, door superettes en supermarkten of een natuurvoedingszaak, mee te rekenen als alternatief op gelijk welke type van buurtwinkel, de bereikbaarheid voor de aankoop van essentiële levensmiddelen als groenten, fruit, brood, vlees en vis aanzienlijk vergroot en het beeld in de buffering voor alle winkeltypes eerder identiek wordt zoals uit de detailcijfers in enkele steden ook blijkt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In de stad zijn de verschillende niveaus van het handelsapparaat goed uitgebouwd: van wijk georiënteerd tot stadsgewestelijk winkelapparaat.
- c) In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.

Aanvulling:

Buurtwinkels maken deel uit van het wooncomfort, dit is wanneer inwoners binnen een redelijke afstand inkopen kunnen doen voor dagelijkse voeding.

Een goede spreiding van de kleinhandel voor voeding voorkomt grote verplaatsingen, creëert levendigheid en sociale contacten in de wijk, verhoogt de aantrekkelijkheid van de woonomgeving en dus de leefbaarheid van de stad.

Compleetheid

Buurtwinkels zijn een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, basisscholen, openbaar buurtgroen, ruimte voor sport en spel, jeugdruimte. Deze indicator zien we ook samen met de indicator rond bundeling van de activiteiten en functiedichtheid.

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

- a) De afstand 400 meter is wat men redelijkerwijze als loopafstand definieert, met name ca 5 tot 10 minuten wandelen, voor 800 meter moet men 10 à 20 minuten rekenen. Voor een volwassene is 400m niet zo ver, maar dit is al een behoorlijke afstand voor een kind of een persoon die moeilijk te been is. De European Common Indicators hanteren de norm 300m. Buurtwinkels binnen een straal van 400m/800m kunnen soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières

omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van 400 of 800 meter negeert die barrières. In dit geval wordt die afstand daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Leuven en Turnhout.

- b) Alle (commerciële) adressen worden gecatalogeerd aan de hand waarvan een selectie kan gebeuren op de adressen van de kleinhandel die de basisvoeding (voedingsdriehoek) aanbieden. Daarnaast verkoopt een superette, supermarkt en grootwarenhuis alle voeding, maar ook gespecialiseerde winkels in dieet en natuurvoeding bieden een basisassortiment aan. Dus als alternatief op de bakker, slager, kruidenier, etc is daarom ook deze 'kleinhandel' mee geselecteerd.

Zaken als snackbars, broodjeszaken, nachtwinkels en andere winkels (bvb een benzinstation), waarvan onduidelijk is of de producten uit deze laag worden aangeboden, zijn niet meegeteld. Maar men gaat er dan ook vanuit dat aankopen in die zaken eerder occasioneel zijn, vaak veel duurder zijn en gebeuren door passanten met een ander doel. In concreto betekent dit wel dat er in die zin een onderschatting is van de kleinhandel.

- c) Belangrijke opmerking is dat, door superettes en supermarkten, mee te rekenen als alternatief op elke voedingswinkel, de bereikbaarheid voor de essentiële levensmiddelen als groenten, fruit, brood, vlees en vis aanzienlijk vergroot en het beeld voor alle levensmiddelen vrij identiek wordt.

- d) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van 400 of 800 meter loopafstand van de buurtwinkel(s) wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen.

BASISSCHOLEN IN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat een basisschool heeft binnen een straal van 400m.

Uitgebreide Definitie

Rekening houdend met de leerplicht vanaf 6 jaar beperkt 'basisonderwijs' zich hier tot de lagere school in het gewoon onderwijs.

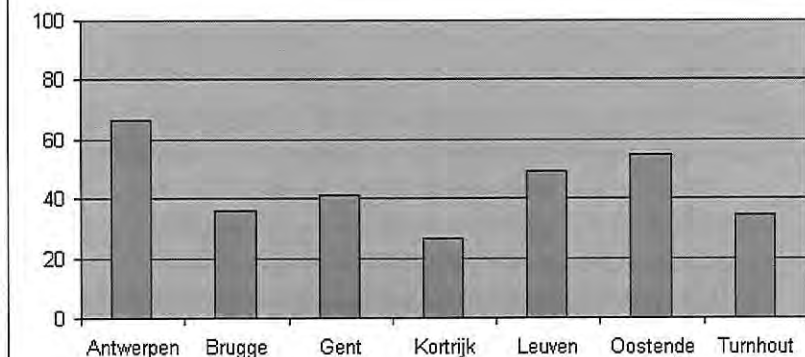
Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners binnen 400 m loopafstand van een basisschool (2004)

	%	aantal
Antwerpen	66,5	302.955
Brugge	35,9	41.950
Gent	41,0	93.058
Kortrijk	26,6	19.609
Leuven	49,2	44.738
Oostende	54,6	37.962
Turnhout	34,3	13.200

Aandeel (%) inwoners binnen 400 m loopafstand van een basisschool (2004)

Toelichting

Antwerpen is de enige stad waar twee op drie van de inwoners op minder dan 400 meter van een basisschool woont. Ook de helft van de inwoners van Oostende en Leuven woont op loopafstand van een basisschool. In Brugge en Turnhout loopt dit terug naar één derde en in Kortrijk heeft slechts een vierde van de inwoners een basisschool binnen loopafstand. De factor van verspreide bewoning speelt hier ongetwijfeld een rol. Uiteraard, het scholenaanbod zal niet zomaar jaar op jaar veranderen. In de evolutie, bij een nieuwe berekening van deze indicator, zal eerder de spreiding en het verloop van de inwoners dit cijfer beïnvloeden.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- In de stad wordt in het algemeen de mobiliteitsvraag en in het bijzonder het autoverkeer beheerst door de (creatie van) nabijheid, dichtheid en verwevenheid van functies en activiteiten.
- Het onderwijs in de stad is voldoende gedifferentieerd en voldoende territoriaal gespreid zodat elk kind, jongere én volwassene een educatief project op maat kan uitbouwen.
- In de stedelijke omgeving wordt de wijk-/ buurtfunctie van de scholen versterkt.

Compleetheid

Basisscholen zijn een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, buurtgroen, ruimte voor sport en spel, jeugdruimte en buurtwinkels. Deze indicator zien we ook samen met de indicator rond bundeling van de activiteiten en functiedichtheid en met de indicator 'rekrutering van basisscholen in de wijk'.

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

a) De afstand 400 meter is wat men redelijkerwijze als loopafstand definieert, met name ca 5 tot 10 minuten wandelen. Voor een volwassene is 400m niet zo ver, maar dit is al een behoorlijke afstand voor een kind of een persoon die moeilijk te been is. De European Common Indicators hanteren de norm 300m. Een basisschool binnen een straal van 400m kan soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van 400 meter negeert die barrières. In dit geval wordt die daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Leuven en Turnhout.

b) Deze indicator focust op alle scholen (hun vestigingsplaats) waar kinderen het gewoon lager onderwijs kunnen volgen, ongeacht het onderwijsnet of type pedagogisch onderwijs. Deze indicator houdt dus geen rekening met de keuze voor het type onderwijs noch met het feit of de kinderen er effectief schoollopen.

c) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van 400m loopafstand van een basisschool wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het

bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen. En de stadsbewoners binnen het bereik van basisscholen buiten de stadsgrens (en niet door de stad gekend of geregistreerd) worden niet geteld.

d) Aangezien de adrespunten gelokaliseerd zijn op de hoofdingang, is het goed mogelijk dat bij grote scholen en schoolcomplexen die ook toegankelijk zijn via een zij- of achteruitgang dat het bereik voor inwoners wordt onderschat.

f) In een eerste fase werden slechts de steden Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Leuven, Oostende en Turnhout opgenomen.

SPEELRUIMTE IN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat speelruimte op maximum 400m loopafstand heeft.

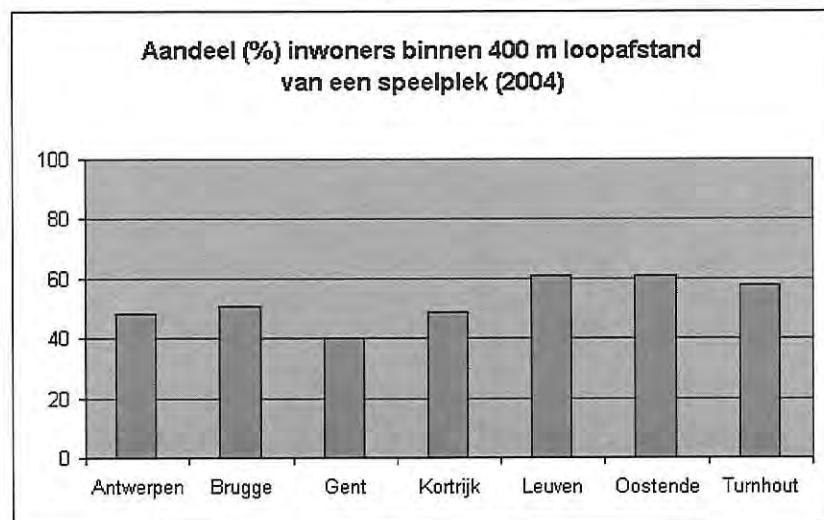
Uitgebreide Definitie

Speelruimte staat voor alle publieke toegankelijke open ruimtes waar een speel/sporttoestel is opgesteld en die door de stad worden onderhouden.

Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners binnen 400 m loopafstand van een speelplek (2004)		
	%	aantal
Antwerpen	48,4	220.590
Brugge	50,5	59.083
Gent	40,0	92.465
Kortrijk	48,5	35.774
Leuven	60,9	55.379
Oostende	60,8	42.262
Turnhout	58,0	22.321

Toelichting

Het ontbreekt de centrumsteden wel aan speelruimte of een speelplek voorzien van speeltoestellen. Het aandeel van de inwoners met een speelruimte op 400 meter loopafstand in de onmiddellijke omgeving schommelt van 40% tot 61%. Gent scoort het laagst met 40%, Kortrijk en Antwerpen (48,5%) volgen samen met Brugge (50%) en tellen één op twee inwoners. Leuven en Oostende scoren het hoogst met 61%.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt speelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.
- In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.
- In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.
- De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.
- In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifunctioneel.

Compleetheid

Speelplekken zijn een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, basisscholen, ruimte voor sport en spel, jeugdruimte en buurtwinkels. Deze indicator zien we ook samen met de indicatoren rond bundeling van de activiteiten, medegebruik van semi-publieke en private gebouwen en infrastructuur, ook de tevredenheid over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek en de tevredenheid over speelvoorzieningen en -plekken.

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

a) De afstand 400 meter is wat men redelijkerwijze als loopafstand definieert, met name ca 5 tot 10 minuten wandelen. Voor een volwassene is 400m niet zo ver, maar dit is al een behoorlijke afstand voor een kind of een persoon die moeilijk te been is. De European Common Indicators hanteren de norm 300m. Speelruimte binnen een straal van 400m kan soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van 400 meter negeert die barrières. In dit geval wordt die daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Leuven, Turnhout.

b) De indicator wordt door de steden zelf aangemaakt. Het is erg belangrijk dat de selectie van de speelruimtes die in aanmerking komen voor deze indicator op een eerlijke, objectieve manier gebeurt. Idealiter heeft men alle speelterreinen met de oppervlakte, bereikbaarheid en toegankelijkheid, aard en type, uitrusting en gebruiks- en belevingswaarde geïnventariseerd, ongeacht wie het onderhoudt, eigenaar of beheerder is. Een eerste selectie van de speelterreinen voor deze indicator start met de gebieden die door de stad worden onderhouden en die aan twee criteria voldoen: de speelplek is voor iedereen toegankelijk

en er is een inrichting of meubilair voor sport, spel en ontspanning in openlucht. Dit meubilair kan inhouden: een schommel, een zandbak, een basketring, een voetbaldoel, etc. Er wordt dus gekozen voor 'ingerichte speelterreinen', waardoor bvb. braakliggende gronden of grasvelden waar kinderen gaan crossen en voetballen (en misschien een hogere gebruikswaarde hebben) hier buiten beschouwing blijven.

c) Deze indicator van speelruimte kan overlappen met de indicator van bereikbaar buurtgroen. Indien aan beide criteria voldaan wordt, dus het buurtgroen met een minimumoppervlakte van 2000m² én met een speeltoestel, dan zal deze ruimte zowel onder buurtgroen als onder speelruimte gerekend worden.

d) Deze indicator zegt niets over de kwaliteit van de speelruimte.

e) Uit sommige steden komt de bemerking dat de grootte van deze speelpleinen soms te beperkt is in dichtbevolkte wijken met bvb weinig tuinen (bvb in de 19e eeuwse buurten). De capaciteit van speelpleinen is in die zones vaak onvoldoende. Idealiter toetst men deze indicator aan de bebouwingsgraad en de bevolkingsdichtheid. Een berekening in een straal van 400m van de oppervlakte speelruimte per inwoner of de inwonersdichtheid per speelplein zal het lokale tekort aan buurtgroen snel in beeld brengen.

f) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van 400m loopafstand van de rand van speelplekken wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen. En de stadsbewoners binnen het bereik van speelruimte buiten de stadsgrens (en niet door de stad gekend of geregistreerd) worden niet geteld.

g) In een eerste fase werden slechts de steden Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Leuven, Oostende en Turnhout opgenomen.

JEUGDRUIMTE IN DE WIJK

Korte Definitie

Het aandeel inwoners waarvoor de basisvoorziening 'jeugdruimtes' bereikbaar is binnen een loopafstand van maximum 1 kilometer.

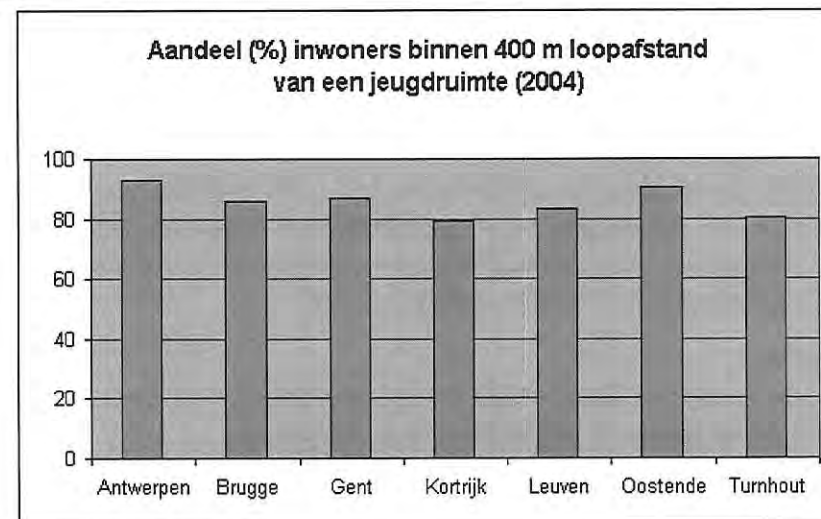
Uitgebreide Definitie

Jeugdruimte staat voor alle publieke toegankelijke locaties waar de jeugd een onderdak heeft, zoals jeugdcentrum, jeugdhuis, jeugdclub, jeugdlokaal, dus alle vormen van overdekte ruimtes voor jeugdactiviteiten en -initiatieven, jeugdverenigingen, plekken van samenkomst, ongeacht de eigenaar van de infrastructuur.

Meeteenheid

Percentage (%).

Aandeel (%) inwoners binnen 1000 m loopafstand van een jeugdruimte (2004)		
	%	aantal
Antwerpen	93,0	423.829
Brugge	85,8	100.419
Gent	87,0	198.803
Kortrijk	79,3	58.454
Leuven	83,5	75.867
Oostende	90,6	62.982
Turnhout	80,2	30.833

Toelichting

De zeven centrumsteden waar deze indicator is uitgewerkt scoren uitstekend in het bereik van de jeugdruimtes: 80% of meer van de inwoners woont op maximum 1 km van een jeugdruimte, in Antwerpen zelfs 93 %. De spreiding van de jeugdruimtes lijkt de concentratie van de bevolking in alle centrumsteden te volgen.

Op de website en in de rapporten per stad worden ook kaarten (.jpeg) met de geografische spreiding in de stad getoond.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- In de stad zijn er voor kinderen, jongeren en volwassenen ruime mogelijkheden om te participeren aan kunst en cultuur, om zich te ontspannen en/of meer culturele competenties te ontwikkelen.
- In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- In de stad bloeit een rijk verenigingsleven, dat omwille van zijn sociale belang (contacten,, identiteit, maatschappelijke participatie) voldoende ondersteuning krijgt.

Compleetheid

Jeugdruimtes zijn een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, basisscholen, buurtgroen, ruimte voor sport en spel en buurtwinkels. Deze indicator zien we ook samen met de indicatoren rond bundeling van de activiteiten, medegebruik van semi-publieke en private gebouwen en infrastructuur, ook de tevredenheid over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek.

Validiteit

Er zijn bij deze indicator heel wat randvoorwaarden die in acht genomen moeten worden, om de data juist te kunnen interpreteren:

a) De afstand 1 km staat voor 15 tot 20 minuten stappen, wat kortbij is aanzien jongeren zich vaak per (brom)fiets verplaatsen. De European Common Indicators hanteren de norm 300m voor basisvoorzieningen. Jeugdruimtes binnen een straal van 1 km kan soms moeilijk bereikbaar zijn wegens een tussenliggende spoorweg, waterweg of autosnelweg. Voor de buffering van de afstand op kaart zijn twee verschillende methodes gebruikt. De buffering van de loopafstand via NetworkAnalyse houdt rekening mee met die barrières omdat de reële afstand over de weg gevolgd wordt, niet over kerk-, voet- of fietswegen. Deze methode is toegepast in Gent en Oostende. De buffering in vogelvlucht op basis van een straal van 1000 meter negeert die barrières. In dit geval wordt die daarom vermenigvuldigd met een factor 0,75. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Brugge, Kortrijk, Leuven en Turnhout.

b) Deze indicator focust op alle jeugdruimtes waar jongeren kunnen samenkomen, ongeacht de context, de openstelling en openingsuren en/of de kwaliteit.

c) Voor de berekening van het inwonersaantal maken we idealiter de som van alle inwoners die binnen het bereik van 1000m loopafstand van een jeugdruimte wonen. Deze methode is toegepast in Antwerpen, Leuven, Kortrijk en Oostende. Zij kunnen immers de percelen of adrespunten op kaart koppelen aan het inwonersaantal per adres uit het bevolkingsregister. Alternatief voor exacte inwonersaantallen op perceelsniveau is een berekening op basis van de

inwonersdichtheid per adres in een statistische sector. Voor deze bewerking zijn de adrespunten uit het CRAB (versie april 2004) aangeleverd door het OC.GIS Vlaanderen. Deze methode wordt nu toegepast in Brugge, Gent en Turnhout, later volgen de overige zeven centrumsteden. Naast het aspect van verfijnde telling tot op perceelsniveau wordt de bewoning in enkele steden onderschat. Niet alle bewoners zijn gedomicilieerd in de stad en dus geregistreerd in het bevolkingsregister, zoals bvb. 2de verblijvers, studenten en illegalen. En de stadsbewoners binnen het bereik van jeugdruimtes buiten de stadsgrens (en niet door de stad gekend of geregistreerd) worden niet geteld.

f) In een eerste fase werden slechts de steden Antwerpen, Brugge, Gent, Kortrijk, Leuven, Oostende en Turnhout opgenomen.

SPORT- EN RECREATIEVOORZIENINGEN IN DE WIJK

Korte Definitie

Aandeel van de bevolking dat binnen een straal van x meter over sport- en recreatievoorzieningen beschikt.

Uitgebreide Definitie

Sport -en recreatievoorzieningen omvatten sportcentra, zalen en pleinen voor binnen- en buitensport, recreatiedomeinen, etc. Overleg met betrokken actoren in de steden, Bloso en sportfederaties is nodig om keuzes te maken en om het voorwerp van de indicator eenduidig te definiëren: harde / zachte recreatie, indoor / outdoor sport, publieke / private sportlokalen, betalend of vrije toegang. Tegelijk zal de afstandsnorm variëren naargelang het type voorziening gekozen te worden.

Beschrijving van de piste

Eens de definitie eenduidig is kan de sportdienst en de GIS-cel op lokaal niveau de kaart opmaken van de overdekte / niet-overdekte locaties die in aanmerking komen. Toch zal men ook een keuze moeten maken welke accommodatie eerder voor het lokale niveau is (beperkte afstand), dan wel op het stedelijke niveau (grotere afstand).

Een eerste informatiebron zijn de locaties die door de stad en de provincie beheerd worden, om dan in een volgende fase ook private sportvoorzieningen in kaart te brengen na een bevraging van de sportclubs, via een commercieel adressenbestand, via centrale databronnen zoals Bloso en de Sportfederaties, e.a. Het is mogelijk dat in het kader van de problematiek rond zonevreemde recreatie de steden al een eerste inventaris klaar hebben.

Eens dit gebeurd is kan men naargelang de vastgestelde afstandsnorm berekenen welk aandeel van de inwoners dichtbij sport -of recreatievoorzieningen heeft.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad is er een grote verweving van functies (wonen, werken, recreëren).
- b) In stadsbuurten is de woonomgeving (zowel het niet bebouwd gedeelte van het private perceel, de semi-publieke en de openbare ruimte) multifuncti-

oneel.

c) In de stad is er een kwaliteitsvol en divers aanbod inzake sport en spel dat inspeelt op de noden van alle stadsbewoners. Het aanbod sluit voldoende aan bij de demografische evolutie en verschuivingen in het arbeids- en vrijetijdsethos.

d) In de stad zijn er voldoende mogelijkheden voor niet commerciële en informele vrijetijdsactiviteiten, sportieve activiteiten en speelvoorzieningen.

e) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.

f) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.

g) In de stad streeft men naar meervoudig ruimtegebruik en recreatief medegebruik van voorzieningen, openbare en private ruimtes voor ontspanning, sport en spel, toerisme en evenementen.

h) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.

i) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

Compleetheid

Sport -en recreatievoorzieningen zijn een deelfacet van de gewenste basisvoorzieningen voor (dagelijkse) activiteiten in een aantrekkelijke woonomgeving. Daarom is deze indicator meegenomen in de uitrustingsgraad van de wijk samen met de andere indicatoren over buurtvoorzieningen zoals openbaar vervoer, basisscholen, buurtgroen, speelpleinen, jeugdruimtes en buurtwinkels. Deze indicator zien we ook samen met de indicatoren rond bundeling van de activiteiten, medegebruik van semi-publieke en private gebouwen en infrastructuur, ook de tevredenheid over de woonstraat én buurt als speel- en ontmoetingsplek. Gelet op de bekommernissen rond sport en vrije tijd zijn er andere indicatoren die bij dit thema aansluiten: participatie aan sport, participatie aan het verenigingsleven en tevredenheid over het aanbod in sport en recreatie.

LANGDURIG ONGEBRUIKTE RUIMTE

Korte Definitie

De totale perceelsoppervlakte van onbebouwde percelen en langdurige leegstaande bedrijfspanden.

Uitgebreide Definitie

Langdurig ongebruikte ruimte staat voor 'onbebouwde' percelen en 'langdurige leegstand'. Een bedrijfspand (minimum 5 are perceelsoppervlakte) krijgt het statuut 'langdurig leeg' indien het gebouw meer dan één jaar niet meer bewoond is of effectief gebruikt. Het staat geregistreerd voor heffing op leegstand en verkrotting (verlaten bedrijfspanden). Daarnaast hebben de gemeenten de verplichting om een inventaris bij te houden van onbebouwde percelen in het woongebied, in verkavelingen en op bedrijfsterreinen.

Wegens de diverse bron en methodiek van dataverzameling wordt deze indicator ontdubbeld:

- (1) Langdurig leegstaande bedrijfspanden (dossiers)
- (2) Inventaris onbebouwde percelen (registratie van percelen)

LANGDURIG LEEGSTAANDE BEDRIJFSPANDEN

Korte Definitie

De totale perceelsoppervlakte van leegstaande bedrijfsruimte.

Uitgebreide Definitie

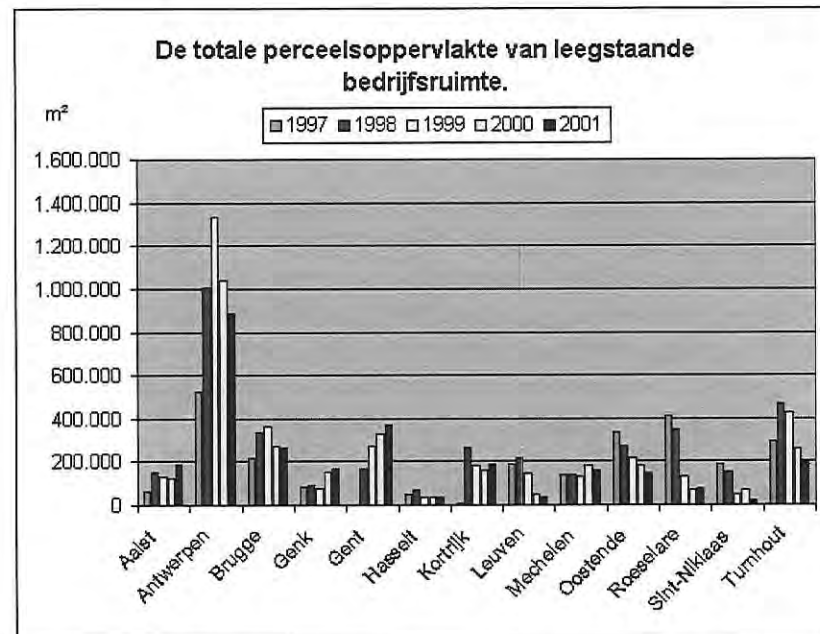
Bedrijfsruimte wordt omschreven als de verzameling van alle percelen waarop zich minstens één bedrijfspand bevindt waar de economische activiteit heeft plaatsgevonden of plaatsvindt. Deze verzameling heeft een minimale oppervlakte van 5 are. Uitgesloten is de woning van de eigenaar die niet afsplitsbaar is van het bedrijvencomplex en nog effectief benut wordt als woonplaats.

Een bedrijfspand (minimum 5 are perceelsoppervlakte) krijgt het statuut 'langdurig leeg' indien het pand meer dan één jaar niet meer effectief gebruikt wordt en geregistreerd staat, als verlaten bedrijfspanden, voor heffing op leegstand en verkrotting. Een bedrijfspand wordt als leegstand beschouwd en opgenomen in de inventaris vanaf het ogenblik dat meer dan 50% van de totale vloeroppervlakte van de bedrijfsgebouwen niet effectief wordt benut.

Meeteenheid

m²

De totale perceelsoppervlakte van leegstaande bedrijfsruimte (m ²).					
	1997	1998	1999	2000	2001
Aalst	62.982	150.262	130.844	128.811	191.178
Antwerpen	524.161	1.008.397	1.335.887	1.038.144	888.757
Brugge	218.946	337.240	361.903	273.876	262.997
Genk	81.850	94.127	79.548	151.228	166.929
Gent	1.381	169.570	274.612	329.554	373.462
Hasselt	50.437	70.581	35.379	36.923	36.993
Kortrijk	9.080	265.455	178.608	159.399	190.140
Leuven	190.740	213.544	143.840	49.432	34.855
Mechelen	141.090	139.465	132.566	184.542	160.889
Oostende	337.408	270.400	213.882	183.349	148.011
Roeselare	412.985	348.408	129.729	66.527	73.914
Sint-Niklaas	189.672	150.506	49.142	69.330	21.097
Turnhout	293.429	467.525	428.759	258.763	192.596

Toelichting

Dit zijn de absolute cijfers die het aanbod aan beschikbare bedrijfsgronden in de centrumsteden weergeeft. Gezien de langdurige leegstand kan men ervan uitgaan dat deze gebouwen niet in optimale bouwfysische staat zijn. En de evolutie heeft vooral te maken met de databank in opbouw.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.
- Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuur bevorderd.
- De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De dichtheid doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt

vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.

e) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.

Aanvulling

Rationeel en zorgzaam met de ruimte omspringen is de hoofdbekommernis van 'zorgvuldig ruimtegebruik'. Dit betekent: geen ruimteverspilling, optimalisatie van de ruimte-indeling en zuinig gebruik door intensivering op een doordachte wijze vanuit evenwichtige belangenafweging tussen de activiteiten en het milieu, de stad en haar omgeving. Om verantwoord om te gaan met het schaars goed 'ruimte' en open ruimte te reserveren in de kernen in functie van de leefbaarheid en toch tegemoet te komen aan de omvangrijke ruimtevraag, streeft men naar verdichting en compactheid. Herbestemming van verlaten panden, gronden en verhoging van de vloerindex, een strikt en helder grond- en pandenbeleid dringen zich op, met voldoende zorg voor de kwaliteit van de ruimte en ruimtelijke inrichting, zonder afbreuk te doen aan het goed functioneren en zonder de ruimtelijke draagkracht te overschrijden. Als gevolg van het intensiever gebruiken van de beschikbare ruimte blijft de open ruimte gespaard.

Compleetheid

Deze omgevingsindicator is vrij strategisch in het locatiebeleid. De oppervlakte ongebruikte ruimte geeft een 'indicatie' van de beschikbare ruimte. Dit zijn de onbebouwde percelen, de langdurig leegstaande bedrijfspanden of woningen.

Gelet op de bekommernissen omtrent zorgvuldig ruimtegebruik, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren over functiedichtheid, bundeling van activiteiten, woningdichtheid in de stad, wooninbreiding in de stadsregio, woondichtheid bij bouwactiviteiten. De indicatoren over het medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur, over ruimte-efficiëntie voor ondernemen en open ondernemingsbeleid zijn een goede aanvulling.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens van deze indicator dient men rekening te houden met volgende beperkingen:

a) Men meet slechts een deel van de leegstand, het topje van de ijsberg. Dit zijn alleen de dossiers (panden of gronden) waarvoor leegstands- of verkrottingstaks moet worden betaald; een belangrijk deel is om tal van redenen vrijgesteld. Bij de opmaak van de leegstandsinventarissen toont de stijgende lijn in de beginjaren uiteraard de evolutie in de registratie.

b) Voor een goede interpretatie op stedelijk niveau zou een differentiëring van de indicator volgens bebouwingsdichtheid en aanpalende bouwhoogte zeker zinvol zijn! We meten hier immers enkel de totale kadastrale oppervlakte. In feite is er potentieel veel meer ruimte beschikbaar dan enkel de kadastrale oppervlakte. Hiertoe zou men kunnen de vloeroppervlakte berekenen (1) op basis van het huidig aantal bouwlagen en (2) op basis van de hoogte in de omgeving.

ONBEBOUWDE PERCELEN

Korte Definitie

De totale perceelsoppervlakte van onbebouwde percelen.

Uitgebreide Definitie

De onbebouwde percelen zijn alle braakliggende gronden in het woongebied die de gemeente jaarlijks zou moeten inventariseren. Deze inventaris is tweeledig:

- alle onbebouwde percelen gelegen in een woongebied van gewestplan of een ontwerp gewestplan, of gelegen binnen een gemeentelijk plan van aanleg
- alle onbebouwde percelen gelegen in een geldige verkavelingsvergunning

Beschrijving van de piste

Volgens de wet op de Ruimtelijke Ordening moeten de gemeenten de inventaris van de onbebouwde percelen jaarlijks bijhouden. Het is één van de vijf voorwaarden om in de toekomst zelfstandig stedenbouwkundige vergunningen te mogen afhandelen. Via deze inventaris wil men het juiste aantal onbebouwde kavels kennen en publiek maken. Via de geografische coördinaten van de percelen kan men ook een overzicht krijgen van het potentieel aan ruimte volgens de verschillende bestemmingszones van het gewestplan, BPA's, of ze gelegen zijn in een verkaveling en in welke buurten (of statistische sectoren).

Eind jaren '90 (1997-1998) is een aanzet gegeven op Vlaams niveau om alle data te centraliseren en zijn de inventarissen van de gemeenten opgevraagd. Dit initiatief heeft geen verder vervolg gekregen, zodat die gegevens ook niet geactualiseerd zijn. Enkele gemeenten hebben de lijst jaarlijks bijgewerkt maar vandaag zijn er dus centraal geen actuele data beschikbaar. Wel is nu de draad terug opgenomen. AROHM zal samen met Ondersteunend Centrum GIS Vlaanderen een digitale databank samenstellen van de Inventaris Onbebouwde Percelen (IOP) en de Inventaris Onbebouwde Percelen in verkavelingen (IOPGV). Contact: jeanpaul.beys@lin.vlaanderen.be.

Een rondvraag lokaal wijst uit dat slechts enkele steden de inventaris actueel houden zoals o.m. Brugge en Gent. Leuven, Mechelen en Kortrijk maakt er werk van. Op relatief korte termijn zouden dan lokale data kunnen beschikbaar komen. Andere steden hebben een register dat ze al dan niet actueel houden, maar ze kunnen geen oppervlakten genereren. De beschikbare data op LIN-

AROHM zijn te verouderd (2000 of vroeger) en bevatten dubbeltelling tussen de inventaris van percelen in de woonzone (al dan niet gelegen in verkavelingen) en percelen gelegen in verkavelingen (al dan niet gelegen in de woonzone). Alles samen was er toen aan een dichtheid van 25 won/ha een potentieel van ca 40.750 woningen in de woonzone van vijf steden en 23.400 woningen in verkavelingen van zes steden. Die data kunnen later worden meegenomen voor vergelijking met meer actuele cijfers.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.
- b) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- c) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.

Aanvulling

Rationeel en zorgzaam met de ruimte omspringen is de hoofdbekommernis van 'zorgvuldig ruimtegebruik'. Dit betekent: geen ruimteverspilling, optimalisatie van de ruimte-indeling en zuinig gebruik door intensivering op een doordachte wijze vanuit evenwichtige belangenafweging tussen de activiteiten en het milieu, de stad en haar omgeving. Dit veronderstelt een strikt en helder grond- en pandenbeleid, met voldoende zorg voor de kwaliteit van de ruimte en ruimtelijke inrichting, zonder afbreuk te doen aan het goed functioneren en zonder de ruimtelijke draagkracht te overschrijden. Als gevolg van het intensiever gebruiken van de beschikbare ruimte blijft de open ruimte gespaard.

Compleetheid

Deze omgevingsindicator is vrij strategisch in het locatiebeleid. De oppervlakte ongebruikte ruimte geeft een "indicatie" van reëel beschikbare ruimte. Dit zijn de onbebouwde percelen, de langdurig leegstaande bedrijfspanden of woningen.

Maar om verantwoord om te gaan met het schaars goed 'ruimte', om nog open ruimte te reserveren in de kernen in functie van de leefbaarheid en toch tegemoet te komen aan de omvangrijke ruimtevrage streeft men in de stad naar verdichting en compactheid.

Gelet op de bekommernissen omtrent zorgvuldig ruimtegebruik, dienen wij deze indicator samen te zien met de volgende indicatoren: functiedichtheid, bundeling van activiteiten, woningdichtheid in de stad, wooninbreiding in de stadsregio, woondichtheid bij bouwactiviteiten. De indicatoren over het medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur, over ruimte-efficiëntie voor ondernemen en open ondernemingsbeleid vormen een goede aanvulling.

RUIMTE-EFFICIËNTIE VOOR HET ONDERNEMEN

Korte Definitie

Aandeel ondernemingen dat op een verantwoorde wijze met de ruimte omspringt

Uitgebreide Definitie

Ruimte-efficiëntie staat voor verantwoord omspringen met de ruimte. Dit is rationeel en zorgzaam omgaan met de ruimte door de beperking van de ruimte-inname in de totale oppervlakte en de optimalisatie van het ruimtegebruik.

Beschrijving van de piste

In de discussie over de ruimtebehoefte voor ondernemen gaat het vaak over het aantal benodigde hectaren, niet over het aantal werkplaatsen of toegevoegde waarde per m². De huidige benuttinggraad van de Vlaamse bedrijventerreinen is te laag. Er is veel gebouwd in slechts één bouwlaag met een eigen parking en groenbuffer en vaak is slechts de helft van de bedrijfskavel effectief in gebruik voor de eigenlijke bedrijfsactiviteiten. Door een goede (her)inrichting kan binnen dezelfde ruimte aanvullende of andere bedrijvigheid worden ontwikkeld. Ruimte-efficiëntie wordt in kaart gebracht voor nieuw aan te leggen terreinen, bestaande terreinen en voor het ondernemen verweven in het stadsweefsel.

De criteria voor het verantwoord omspringen met de ruimte voor ondernemen moeten nog worden vastgelegd. Op het niveau van het bedrijfspand denken we aan compacter bouwen of uitbreiden door meer bouwlagen, luchtgebonden uitbreiden, ondergronds bouwen, aaneengesloten bouwen op bedrijventerreinen, flexibele indeling van de ruimte waardoor het bedrijfspand aanpasbaar is voor nieuwe functies, medegebruik van het pand buiten de reguliere kantooruren. Op het niveau van de bedrijfsomgeving denken we aan collectieve voorzieningen voor een cluster van ondernemingen zoals parking, transport, laad- en losruimte, opslag van goederen, onthaal-, media en vergaderinfrastructuur, diensten aan bedrijven, afvalwaterzuivering, diensten voor werknemers zoals horeca, kinderopvang, faciliteiten voor ontspanning en sport, etc. Naast de hoge bezettingsgraad (m² vloeroppervlakte per perceel) denken we in het kader van optimalisatie ook aan meervoudig ruimtegebruik en medegebruik van infrastructuur en buitenruimte, door de buurt en andere bedrijven. Eens de criteria duidelijk zijn kan een piste voor data-ontwikkeling worden uitgewerkt.

Enkele mogelijke pistes, wel of niet gecombineerd, voor de uitwerking van indicatoren zijn (elk meet maar één mogelijke interpretatie van efficiëntie):

- Bezettingsgraad van bedrijventerreinen en/of bedrijfsgronden: vloerindex is m² vloeroppervlakte ten opzichte van totale oppervlakte. Dit is maar deel van ruimte-efficiëntie; maximaal benutten van perceelsgrond als doel, moet ook haalbaar zijn (productieproces, financieel, context omgeving).
- Aantal arbeidsplaatsen per ha bedrijfsterreinen (naar type activiteit). Wat is optimaal want het moet functioneren, kwalitatief werkbaar zijn. Is het bedrijf wel/niet jobintensief? Is er meer nood aan ruimte voor overslag en opslag?
- Toegevoegde waarde per ha bedrijfsterreinen (naar type activiteit): minder link met 'zorgvuldig' ruimtegebruik, meer economisch en bestuurlijk relevant (financieel draagvlak).
- Medegebruik of reikwijdte van collectieve voorzieningen: m² oppervlakte aan collectieve voorzieningen ten opzichte van totale oppervlakte. Leent het bedrijf(stype) zich tot collectief gebruik van de semi-publieke ruimte?

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- In de stad / stedelijk gebied is er voldoende ruimte voor ondernemen. Er wordt gestreefd naar zorgvuldig ruimtegebruik.
- Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.

Aanvulling:

In een duurzame en leefbare stad heeft men oog voor het rationeel en zorgzaam omspringen met de (open) ruimte. Men zoekt naar het ideaal evenwicht tussen activiteiten en de omgeving. Zorgvuldig ruimtegebruik is voor alle activiteiten te vertalen in: geen ruimteverspilling en zuinig gebruik door intensivering op een doordachte wijze vanuit evenwichtige belangenafweging tussen de activiteiten en het milieu, de stad en haar omgeving.

De ruimte en het beschikbare aantal m² vloeroppervlakte voor ondernemen wordt zodanig benut dat het ruimtebeslag per eenheid economische activiteit wordt geminimaliseerd, waardoor ruimte voor soortgelijke of andere activiteiten

ontstaat. Tegelijkertijd zal men de ruimtelijke kwaliteit van de werklocaties zelf verhogen en mag het functioneren van bedrijven niet worden belemmerd. Als gevolg van het intensiever gebruiken van de beschikbare ruimte is de behoefte aan nieuwe bedrijvzones beheersbaar en blijft de open ruimte gespaard.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent zorgvuldig ruimtegebruik, dienen wij deze indicator samen te zien met de indicatoren: onbebouwde percelen, langdurig leegstaande woningen en bedrijfspanden, woningdichtheid van de stad, wooninbreiding in de stadsregio, woondichtheid bij bouwactiviteiten. De indicatoren over het medegebruik van private en semi-openbare infrastructuur en het open ondernemingsbeleid vormen een goede aanvulling met betrekking tot ruimte-efficiëntie voor ondernemen.

WOONINBREIDING IN DE STADSREGIO

Korte Definitie

Dit is het aantal woningen gerealiseerd in het stedelijk kerngebied ten opzichte van het totaal aantal gerealiseerde woningen in het kern- en buitengebied.

Uitgebreide Definitie

Het stedelijk kerngebied en het buitengebied worden afgebakend door het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV).

Het aantal gerealiseerde woningen is het aantal woningen waarvan de bouw werd gestart in een bepaald jaar.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Het ontbreken van data is voornamelijk te wijten aan het feit dat de stedelijke kerngebieden en buitengebieden nog niet afgebakend zijn, waardoor nog geen invulling aan deze indicator gegeven worden.

Aangezien de grenzen kerngebied - buitengebied niet zullen samenvallen met gemeentegrenzen zal in de toekomst de dataverzameling niet eenvoudig zijn. Het aantal woningen waarvoor een bouwvergunning afgeleverd werd moet geteld worden. Een bouwvergunning voor een appartement kan meerdere woningen vertegenwoordigen. Deze telling volgens de grenzen van kerngebied - buitengebied zal intern in de gemeente moeten gebeuren (data op gemeentelijk niveau zullen niet relevant zijn, gezien deze grenzen waarschijnlijk niet zullen samenvallen met de gemeentegrenzen).

De benodigde gedetailleerde informatie is beschikbaar aan de hand van de gegevens die de aanvrager voor de bouwvergunning verstrekt aan het Nationaal Instituut voor Statistiek (NIS) door middel van het formulier 'Statistiek van de Bouwvergunningen'. Dit formulier is verplicht in te dienen bij iedere bouw-aanvraag. Iedere stedelijke stedenbouwkundige dienst beschikt ook over deze gegevens en kan in de toekomst de berekening uitvoeren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De dichtheid doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- b) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.
- c) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.
- d) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.

Aanvulling:

Het Vlaamse landschap kenmerkt zich door een enorme spreiding van het wonen en versnippering van de ruimte. Het nastreven van hogere dichtheden door inbreiding, hergebruik en reconversie van de bebouwde ruimte geniet de voorkeur boven nieuwe bouwlocaties en komt tegemoet aan een compacter en dus zuiniger ruimtegebruik.

Compleetheid

Deze indicator moet onlosmakelijk samen gelezen worden met de indicatoren over de woondichtheid in de stad (die handelen over de dichtheid van het bestaande woonweefsel en de woondichtheid bij bouwactiviteiten).

In het kader van de bekommernis omtrent een zorgvuldig ruimtegebruik voor het wonen moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over de langdurige leegstand van woningen, de ruimte-efficiëntie en de langdurig ongebruikte ruimte in kernstad en rand.

KWALITEIT VAN DE OPENBARE RUIMTE

Korte Definitie

Kwaliteitsindex van de openbare ruimte

Uitgebreide Definitie

De definitie van openbare ruimte dient verfijnd te worden, omdat er een onderscheid gemaakt kan worden met publieke ruimte zoals (o.m. ook cultuurcentra, musea). Openbaar domein onderscheidt zich van privaat domein en zegt iets over het statuut van de ruimte. Publieke ruimte onderscheidt zich van privé ruimte en slaat op het gebruik en de openstelling van de ruimte voor publiek.

Beschrijving van de piste

Atelier Publieke Ruimte (K.U.Leuven, Departement ASRO), een initiatief dat de kwaliteit van de publieke ruimte reeds gedurende zeven jaar tracht omhoog te tillen via specialisatieopleidingen, breidt sinds vorig jaar zijn activiteiten uit. Twee 'Symposia' per jaar hebben tot doel de aandacht voor de publieke ruimte te verbreden tot alle beleidsverantwoordelijken en hun administraties. 'PRAKTIJK', hetgeen staat voor 'Publieke Ruimte en Architectuur aan de Kust' is een tweejarige reeks workshops waarin vorming en onderzoek hand in hand gaan. Deze twee initiatieven versterken elkaar bewust.

De workshops hebben - onder andere - als finaliteit, het opstellen van een indicatorenset met betrekking tot kwaliteitsbeoordeling van de architectuur van gebouwen en publieke ruimten, en het opstellen van een indicatorenset met betrekking tot het proces dat kan leiden tot omgevingskwaliteit.

Deze indicatorensets worden opgebouwd vanuit een theoretische aangestuurde, kritische reflectie op de praktijken aan de Belgische kust. Aan de workshops nemen vertegenwoordigers van lokale (gemeenten) en bovenlokale (provincie, gewest) administraties deel, alsook De Lijn, Westtoer, Toerisme Vlaanderen, sociale bouwmaatschappijen, private studiebureaus. De belangrijkste actoren zijn zodoende aanwezig en zullen een actieve inbreng hebben via thematische deelonderzoeken, presentaties en discussies.

De bevindingen uit de workshops, in de vorm van gestructureerde hypothesen die getest worden door toetsing met de praktijk en met ontwerpen voor typische ruimtelijke elementen, zullen als basismateriaal dienen van de symposia die over heel Vlaanderen worden georganiseerd en waarbij zowel centrumstenen als kleinere kernen aan bod zullen komen.

De hypothesen van indicatorensets zullen klaar zijn in december 2004. Op basis van voldoende inhoudelijke en structurele samenwerking tussen het Atelier Publieke Ruimte en het project Stadsmonitor kunnen deze resultaten ook voor de Stadsmonitor inzetbaar worden gemaakt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

- a) Fysieke infrastructuur (private gebouwen, semi-publieke en openbare gebouwen en publieke ruimte) worden zo ontworpen en ingericht dat integrale veiligheid en sociale contacten bevorderd worden.
- b) De publieke ruimte in de stad is van een hoogstaande kwaliteit en biedt het kader voor beeldende kunsten (kunst in openbare ruimte) en diverse (spontane) culturele activiteiten.
- c) De publieke ruimte in de stad biedt ruimte voor sport en spel, buurtinitiatieven en stadsevenementen.
- d) In de stad zijn sport- en speelruimtes, en dito activiteiten en programma's voor iedereen bruikbaar, bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar.
- e) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/ buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- f) Het 'unieke' karakter van de stad (geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het schept verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers.
- g) De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).
- h) De administratieve dienstverlening is georganiseerd in gebouwen die zowel in hun omgeving als intern tot ruimtelijke kwaliteit en klanttevredenheid bijdragen.

Aanvulling:

De kwaliteit van de fysieke omgeving en de infrastructuur is het resultaat van 'juiste' beslissingen en 'goede' ontwerpen, uitgaande van de draagkracht van die omgeving; d.i. streven naar een ruimtelijke inrichting met oog op het goed

functioneren van de omgeving in haar totaliteit en de verbetering van scheefgegroeide situaties zonder dat de ruimtelijke waarden worden vernietigd. Ruimtelijke kwaliteit in de stad situeert zich op alle niveaus: perceel en gebouw, de percelengroep, straatwand of bouwblok, de straten en pleinen en tenslotte globaal de buurt/wijk/stadsdeel en/of de binnenstad. De aandacht voor kwaliteit gaat o.m. naar het uitzicht (gevel/straatwand) naar karakter, wel/geen verwaarlozing; de inrichting van straten en pleinen (meer conceptueel), ook van de semi-publieke ruimte; de infrastructuur (uitrusting, toestand en onderhoud); het uitrustingsniveau van de buurt.

Compleetheid

Om een beter beeld te krijgen van de kwaliteit van de omgeving en de infrastructuur moet deze indicator gelezen worden samen met de indicatoren over het uitrustingsniveau van de wijk; over tevredenheid over de architecturale uitstraling; over de tevredenheid van de buurt en de stad; over de uitstraling van straten, pleinen, parken, monumenten en gebouwen; en over de kwaliteit van het erfgoed.

TEVREDENHEID OVER DE ARCHITECTURALE UITSTRALING

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat tevreden is over de gebouwen in hun buurt en stad en over de architecturale uitstraling.

Uitgebreide Definitie

In overleg met enkele experts werd beslist deze indicator op te nemen in de Stadsmonitor-survey. Ook werd geopteerd om deze op te splitsen in een kleine component rond de uitstraling van gebouwen in de buurt en een grotere component rond de uitstraling van de stad.

Om de buurtcomponent te meten werd volgende stelling gehanteerd: 'De gebouwen in mijn buurt zijn over het algemeen mooi'.

Om de component van de stad te meten werden volgende 3 stellingen bevestigd: (1) De straten en pleinen in de stad zijn mooi aangelegd; (2) De parken in de stad zijn over het algemeen mooi aangelegd, en (3) De monumenten, historische gevels en gebouwen geven de binnenstad een mooie uitstraling.

Respondenten konden aanduiden of ze het met deze stellingen eens waren.

TEVREDENHEID OVER DE UITSTRALING VAN DE GEBOUWEN IN DE BUURT

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat de gebouwen in zijn buurt mooi vindt.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende stelling voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'De gebouwen in mijn buurt zijn over het algemeen mooi'.

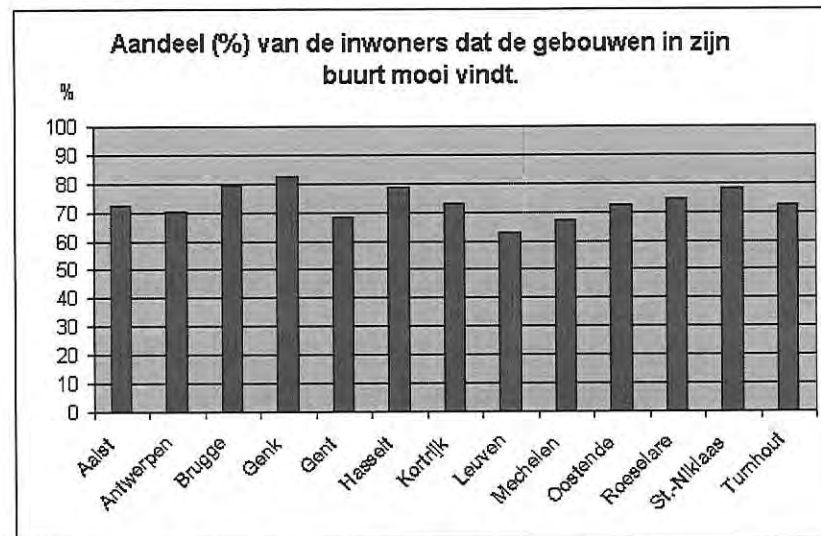
Wie op deze stelling antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de inwoners dat de gebouwen in zijn buurt mooi vindt.	
Aalst	72,37
Antwerpen	70,44
Brugge	79,60
Genk	82,42
Gent	68,47
Hasselt	79,06
Kortrijk	73,19
Leuven	63,11
Mechelen	67,15
Oostende	72,57
Roeselare	74,75
St.-Niklaas	78,26
Turnhout	72,41

Toelichting

De verschillen tussen de centrumsteden zijn hier relatief klein: minimum 63% van de inwoners (Leuven) vindt de gebouwen in de buurt mooi, het maximum bedraagt 82% (Genk).

Hoe ouder men is, hoe meer men de gebouwen in de buurt mooi vindt ($R = .236$). Opvallend is ook dat lager opgeleiden de gebouwen in hun buurt mooier vinden dan hoger opgeleiden ($R = -.164$). Er zijn hier geen verschillen tussen mannen en vrouwen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.
- b) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.
- c) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.
- d) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.
- e) Het 'unieke' karakter van de stad (geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het schept verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Kwaliteit van de openbare ruimte', 'Kwaliteit van het erfgoed', 'Indruk van netheid in de buurt', 'Tevredenheid over de buurt' en 'Verloedering in de buurt' (Rommel op straat).

Validiteit

Weinig problemen.

TEVREDENHEID OVER DE UITSTRALING VAN DE STRATEN, PLEINEN, PARKEN, MONUMENTEN EN GEBOUWEN IN DE STAD

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat vindt dat de straten, pleinen, parken, monumenten én gebouwen mooi zijn (aangelegd).

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende 3 stellingen voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) De straten en pleinen in de stad zijn mooi aangelegd; (2) De parken in de stad zijn over het algemeen mooi aangelegd, en (3) De monumenten, historische gevels en gebouwen geven de binnenstad een mooie uitstraling.

Wie op alle drie de stellingen antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

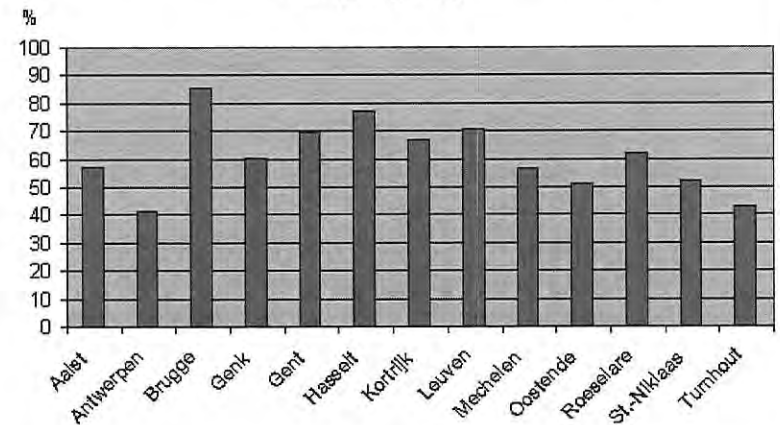
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

%

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat de straten, pleinen, parken, monumenten én gebouwen in de stad mooi zijn (aangelegd).	
Aalst	57,22
Antwerpen	41,49
Brugge	85,52
Genk	60,31
Gent	69,58
Hasselt	77,38
Kortrijk	66,73
Leuven	70,77
Mechelen	56,57
Oostende	51,15
Roeselare	61,83
St.-Niklaas	52,20
Turnhout	43,11

Aandeel inwoners dat vindt dat de straten, pleinen, parken, monumenten én gebouwen in de stad mooi zijn (aangelegd).

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. Waar in Brugge meer dan 85% van de inwoners vindt dat én de straten en pleinen, én de parken, én de monumenten, historische gevels en gebouwen mooi zijn, ligt dit percentage in Antwerpen rond de 41%. Ook in Turnhout zijn de inwoners hier niet zo tevreden over. Hasselt, Leuven en Gent scoren hier wel goed (70% of meer).

Wanneer we de drie gebruikte stellingen relateren aan enkele achtergrondkenmerken vonden we telkens volgende verbanden: hoe ouder, hoe meer men de pleinen, parken, monumenten en gebouwen mooi vond ($R = .231$ à $.124$), en hoe hoger de opleiding, hoe negatiever het beeld hierover was ($R = -.180$ à $-.074$). Er waren quasi geen verschillen tussen mannen en vrouwen.

Meer details (vb. elke vraag apart) zijn te vinden op de website of in de rapporten per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De culturele identiteit en uitstraling van de stad wordt behouden of verder ontwikkeld zodat inwoners zich verbonden voelen met de stad en stadsgebruikers zich aangetrokken voelen tot de culturele rijkdom van de stad.
- b) In de stad wordt het cultureel erfgoed bestudeerd, bewaard, geactualiseerd en ontsloten ten behoeve van een breed publiek.
- c) De stad is attractief, ook voor stadsbezoekers, en biedt een kwaliteitsvol en voldoende divers aanbod op het vlak van logiesverstreking, cultureel en bouwkundig erfgoed, horecasector, winkelen, culturele en sportieve evenementen.
- d) Het 'unieke' karakter van de stad (geschiedenis, erfgoed, publieke ruimtes, mix van activiteiten, sfeer) dient men te behouden en verder te ontwikkelen. Het schept verbondenheid bij bewoners en is een bron van aantrekkingskracht voor stadsbezoekers en -gebruikers.
- e) Fysieke verwaarlozing en verloedering van de fysieke infrastructuur wordt vermeden en bestreden, omdat ze een bron van onveiligheidsrisico's en onveiligheidsgevoelens vormen.
- f) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.
- g) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

Compleetheid

Deze indicator samen zien met volgende andere indicatoren uit de stadsmonitor: 'Kwaliteit van de openbare ruimte', 'Kwaliteit van het erfgoed', 'Indruk van netheid in de stad', 'Fierheid over de stad', 'Tevredenheid over de stad' en 'Verloedering in de buurt' (Rommelpop straat).

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten min of meer wat we willen meten. Wel worden drie stellingen samengevoegd (die onderling sterk met elkaar correleren) en wordt een vrij strenge selectie toegepast om te bepalen wie tevreden is over de architecturale uitstraling van de stad: respondenten moeten het immers eens zijn op drie de stellingen (zie uitgebreide definitie).

WOONDICHTHEID IN DE STAD

Korte Definitie

Het aantal woningen per hectare in de stad.

Uitgebreide Definitie

De mate waarin wooninbreiding kan gebeuren is sterk afhankelijk van de dichtheid van het bestaande woonweefsel van de stad en van de gerealiseerde dichtheid bij (ver)bouwen van woningen. Deze indicator wordt ontduddeld in twee indicatoren:

- a) de dichtheid van het bestaande woonweefsel (woondichtheid in buurten);
- b) de dichtheid bij (ver)bouwen van woningen (woningdichtheid bij bouwactiviteiten).
- c) de woningdichtheid bij nieuwbouw.

WOONDICHTHEID IN BUURTEN

Korte Definitie

Aandeel woningen dat gelegen is in buurten met minimum 15 woningen per hectare.

Uitgebreide Definitie

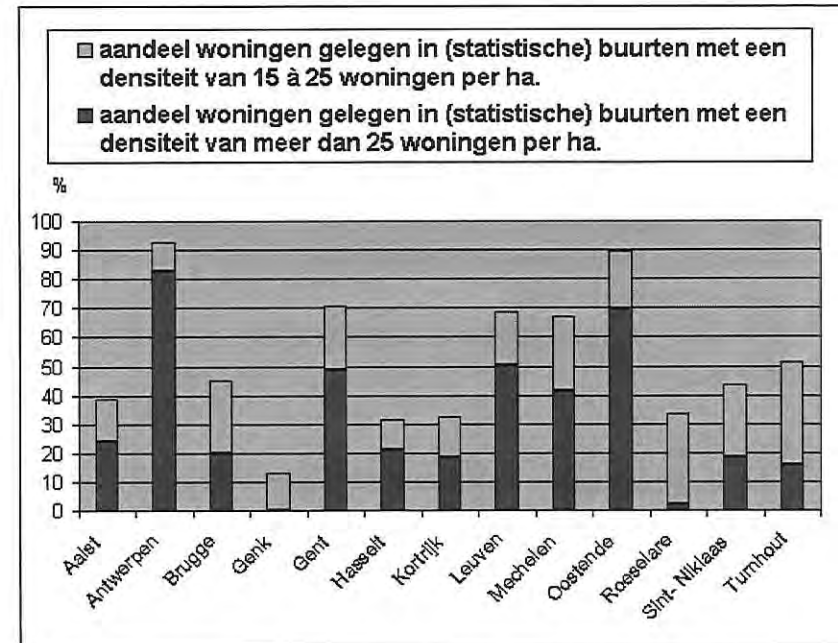
Het aandeel woningen in de stad die volgens de telling van de Socio-Economische Enquête 2001 gelegen zijn in statistische sectoren (of buurten) met een dichtheid van meer dan 15 woningen per hectare, ten opzichte van alle bewoonde woningen in de stad (volgens de Socio-Economische Enquête).

Het aandeel woningen gelegen in buurten met een dichtheid van 25 woningen per hectare vervolledigt het beeld .

Meeteenheid

Percentage (%)

	Aandeel (%) woningen gelegen in (statistische) buurten met een dichtheid van meer dan 25 woningen per ha.	Aandeel (%) woningen gelegen in (statistische) buurten met een dichtheid van meer dan 15 woningen per ha.
Aalst	24,1	38,5
Antwerpen	82,7	92,5
Brugge	19,7	44,8
Genk	0,0	12,9
Gent	48,8	70,8
Hasselt	21,1	31,2
Kortrijk	18,5	32,7
Leuven	50,0	68,6
Mechelen	41,2	67,0
Oostende	69,7	89,5
Roeselare	2,2	33,4
Sint-Niklaas	18,4	43,3
Turnhout	15,6	51,3

Toelichting

De meeste stadswoningen bevinden zich in buurten met een lage dichtheid. In zeven centrumsteden ligt meer dan de helft van de woningen in buurten met een dichtheid onder 15 woningen per ha, in vijf steden loopt dit zelfs op tot twee derde of meer: Aalst, Hasselt, Kortrijk, Roeselare en Genk (93%). Daar tegenover zien we dat in Antwerpen en Oostende negen op tien woningen wel gelegen zijn in buurten van minimum 15 woningen per ha, in Gent, Leuven en Mechelen varieert dit % tussen 67% en 70%. Stellen we nu de voorwaarde van 25 woningen per hectare dan tellen enkel Antwerpen en Oostende meer dan 70% van de woningen in deze buurten, Gent en Leuven ca 50%. In Genk (0%) en Roeselare (2%) is er geen tot bijna geen enkele buurt met deze dichtheid. In de overige steden schommelen de waarden tussen 15 en 25%.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De dichtheid doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- b) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.
- c) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.
- d) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.

Aanvulling:

Het Vlaamse landschap kenmerkt zich door een enorme spreiding van het wonen en versnippering van de ruimte. Het nastreven van hogere dichtheden door inbreiding, hergebruik en reconversie van de bebouwde ruimte geniet de voorkeur boven nieuwe bouwlocaties en komt tegemoet aan een compacter en dus zuiniger ruimtegebruik.

Compleetheid

Deze indicator moet onlosmakelijk samen gelezen worden met de indicator over de woningdichtheid bij (ver)bouwingen: om een beeld te schetsen van de verdichting van het weefsel moet enerzijds de dichtheid van het bestaande weefsel gekend zijn (deze indicator), anderzijds de woondichtheid bij bouwactiviteiten en bij nieuwbouw. De indicator over de wooninbreiding in de stadsregio vormt hier een aanvulling op.

In het kader van de bekommernis over een zorgvuldig ruimtegebruik voor het wonen moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over de langdurige leegstand van woningen, de ruimte-efficiëntie en de langdurig ongebruikte ruimte in kernstad en rand.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

De woondichtheid moet berekend worden 'per ruimtelijk samenhangend geheel' volgens het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Hier wordt de woondichtheid berekend voor statistische sectoren (ssec).

Bij de afbakening van statistische sectoren wordt een zekere schaal gehanteerd, waardoor kleine stedelijke entiteiten mogelijks een hoge dichtheid hebben, maar binnen een statistische sector met lage dichtheid vallen. Parken, straten, waterlopen, omvangrijke tuinen, scholen, handelsgebouwen, enzovoort maken ook deel uit van het oppervlak van de statistische sectoren. Dit kan de gemiddelde dichtheid sterk verlagen. Daarom spreekt men van netto woningdichtheid (oppervlakte voor de woningen, tuinen, blokgroen en bijbehorende verharding) en bruto woningdichtheid (daarenboven de oppervlakte voor bebouwde en onbebouwde voorzieningen, zoals parken, scholen, wijkgebouwen).

Woningen die betrokken worden door personen die in de steden verblijven maar die de socio-economische enquête niet ingevuld hebben, zoals niet-Belgen, worden niet in rekening gebracht. Ook tweede verblijven en verblijven van niet-gedomicilieerde inwoners (bijvoorbeeld studenten) worden zo buiten beschouwing gelaten. Dit zal leiden tot een onderschatting van het aantal woningen dat per statistische sector geteld wordt, waardoor ook minder statistische sectoren een dichtheid van 15 woningen per hectare halen.

De dichtheid van de woonomgeving moet los gezien worden van de kwaliteit ervan. In sommige gevallen kan men spreken van een over-dichtheid. Een hoge dichtheid mag niet ten koste gaan van ruimtelijke kwaliteit; beide sluiten elkaar niet uit.

WONINGDICHTHEID BIJ BOUWACTIVITEITEN

Korte Definitie

De dichtheid van woningen bij nieuwbouw en verbouwingen.

Uitgebreide Definitie

We meten totale aantal woningen gedeeld door de totale perceelsoppervlakte van betreffende woningen. Het aantal woningen staat voor het aantal woningen waarvoor in een bepaald jaar een bouwvergunning (zowel nieuwbouw- als verbouwvergunningen) werd afgeleverd.

Beschrijving van de piste

Omdat momenteel data ontbreken om deze fiche in te vullen, werd een piste ontwikkeld om op termijn de indicator van data te voorzien.

Eenzijds moet het aantal woningen waarvoor een nieuwbouwvergunning of een verbouwvergunning werd afgeleverd geteld worden. Een bouwvergunning voor een appartement kan meerdere woningen vertegenwoordigen, bij verbouwingen is het mogelijk dat een woning in twee woningen gesplitst wordt.

Anderzijds moeten de perceelsoppervlaktes van alle woningen waarvoor een bouwvergunning werd afgeleverd gesommeerd worden.

De verhouding van deze twee aantallen is de werkelijke woondichtheid bij nieuwbouw in de stad.

Het is mogelijk dit te berekenen aan de hand van de gegevens die de aanvrager voor de bouwvergunning verstrekt aan het Nationaal Instituut voor Statistiek (NIS) door middel van het formulier 'Statistiek van de Bouwvergunningen'. Dit formulier is verplicht in te dienen bij iedere bouwaanvraag. Iedere stedelijke stedenbouwkundige dienst beschikt ook over deze gegevens en kan dus de berekening uitvoeren.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

a) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.

b) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.

c) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.

d) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructures bevorderd.

Compleetheid

Deze indicator moet onlosmakelijk samen gelezen worden met de indicator over de woondichtheid van de stad: om een beeld te schetsen van de verdichting van het weefsel moet enerzijds de dichtheid van het bestaande weefsel gekend zijn, anderzijds de woondichtheid bij bouwactiviteiten (deze indicator) en bij nieuwbouwwoningen. De indicator over de wooninbreiding in de stadsregio vormt een goede aanvulling.

In het kader van de bekommernis 'een zorgvuldig ruimtegebruik voor het wonen' moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over de langdurige leegstand van woningen, de ruimte-efficiëntie en de langdurig ongebruikte ruimte in kernstad en rand.

WONINGDICHTHEID BIJ NIEUWBOUW

Korte Definitie

Het aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuw perceelsoppervlakte.

Uitgebreide Definitie

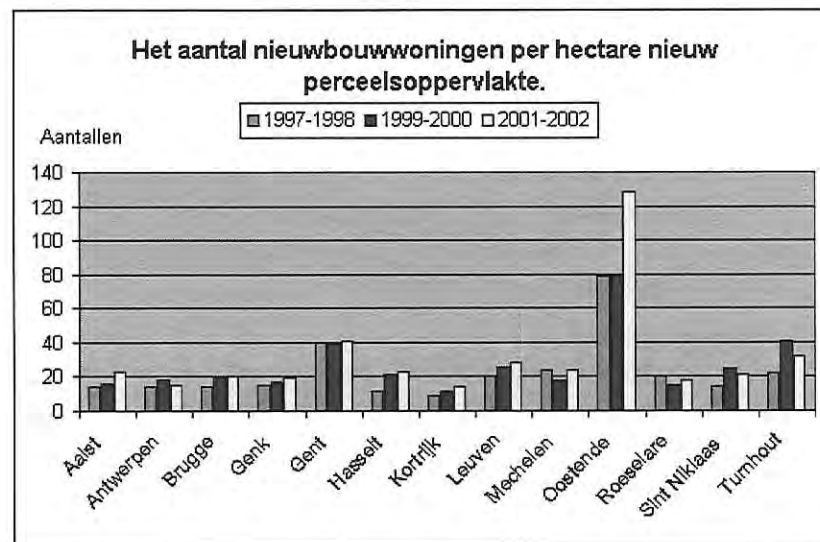
Het aantal nieuwe woningen staat voor het aantal nieuwe woningen waarvoor een bouwvergunning werd toegekend in twee opeenvolgende jaren.

De nieuwe perceelsoppervlakte is de aangroei (in dezelfde twee jaar) van de totale perceelsoppervlakte die ingenomen wordt door woningen, hoeses en appartementen in de stad.

Meeteenheid

aantallen

Het aantal nieuwbouwwoningen per hectare nieuw perceelsoppervlakte.			
	1997-1998	1999-2000	2001-2002
Aalst	14,0	16,2	22,8
Antwerpen	13,9	19,0	15,0
Brugge	14,2	20,0	20,4
Genk	15,0	17,0	19,2
Gent	40,1	38,9	40,7
Hasselt	11,5	21,4	22,8
Kortrijk	9,3	11,2	14,6
Leuven	20,1	25,3	28,5
Mechelen	23,5	17,4	24,3
Oostende	78,7	79,5	128,9
Roeselare	20,6	15,0	18,1
Sint-Niklaas	14,1	24,4	21,2
Turnhout	22,2	40,7	32,1

Toelichting

De meeste centrumsteden realiseren een woningdichtheid bij nieuwbouw tussen 15 en 20 woningen per hectare. Dit is minder dan de door het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen vooropgestelde 25 woningen per hectare voor stedelijk gebied. Enkel Gent (ca 40) en Oostende (80 tot 130) realiseren permanent een hogere dichtheid. De hoge dichtheid bij nieuwbouw in Oostende kan deels verklaard worden door een hoog hergebruik van reeds bebouwde kavels en vervanging van laagbouw door hoogbouw (zie vak validiteit). Schommelingen zijn te verklaren door het geringe aantal meetresultaten en de (tijdelijke) impact van grote projecten op de cijfers. Om deze impact te neutraliseren worden de cijfers van twee jaar samen geteld (zowel in teller als in noemer).

Over het algemeen is er een stijgende trend waarneembaar. Bij de meeste steden is de stijging constant (Aalst, Brugge, Genk, Kortrijk, Hasselt, Leuven en Sint-Niklaas), bij andere steden blijft het min of meer status quo of is geen uitgesproken stijging of daling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor de volgende intenties uit deze visie:

- a) De ruimte voor het wonen wordt zorgvuldig gebruikt met het oog op een gedifferentieerde dichtheid van het stedelijk wonen. De densiteit doet geen afbreuk aan leefbare woonkwaliteit.
- b) In de stad worden de woontypologieën ingepast in het karakter van de omgeving.
- c) Een doelmatige en efficiënte sturing door een sterk (lokaal) woonbeleid en een strikt en helder grond- en pandenbeleid is nodig om een betere greep te krijgen op de private markt.
- d) Om open en groene ruimten in de stad te sparen, worden zuinig ruimtegebruik en maximale bundeling van infrastructuren bevorderd.

Aanvulling:

Een hogere woningdichtheid moet niet louter gerealiseerd worden bij nieuwbouw, het kan ook gebeuren door hergebruik van (onder andere oude industriële) gebouwen, intensificatie van ruimtegebruik (zoals wonen boven winkels) of renovaties (bijvoorbeeld verdichting door verbouwing: woning omvormen tot appartementen)

Compleetheid

Deze indicator moet onlosmakelijk samen gelezen worden met de indicator over de woondichtheid van de stad: om een beeld te schetsen van de verdichting van het weefsel moet enerzijds de dichtheid van het bestaande weefsel gekend zijn, anderzijds de woondichtheid bij bouwactiviteiten (deze indicator). De indicator over de wooninbreiding in de stadsregio vormt een goede aanvulling.

In het kader van de bekommernis 'een zorgvuldig ruimtegebruik voor het wonen' moet deze indicator samen gezien worden met de indicatoren over de langdurige leegstand van woningen, de ruimte-efficiëntie en de langdurig ongebruikte ruimte in kernstad en rand.

Validiteit

Bij de beoordeling van de gegevens dient men rekening te houden met de volgende beperkingen:

Onder de woningdichtheid verstaat men het totale aantal woningen voorzien in een woonwijk gedeeld door de totale oppervlakte, met inbegrip van alle

infrastructuur en alle voorzieningen, die behoren tot de normale uitrusting van het woongebied. Dit is vlot van toepassing op nieuwe verkavelingen of grotere woonprojecten.

Het jaar van indienen van de aanvraag voor bouwvergunning wordt in aanmerking genomen. Dit tijdstip verschilt van de daadwerkelijke ingebruikname van de woning, afhankelijk van de duur van de bouw van de woning.

De nieuwe grondoppervlakte bestemd voor wonen wordt in de fiscale statistiek geregistreerd door het kadaster. Het perceel wordt bij de woonoppervlakte gerekend het jaar na de ingebruikname van de woning(en) op het perceel.

In de observaties van twee jaren gaat het zelden in de teller en in de noemer over corresponderende gegevens. Zelfs als een nieuwbouwwoning op een nieuw bouwperceel in het jaar waarin haar bouwvergunning werd verstrekt in gebruik wordt genomen, dan nog zal de woning een jaar eerder in de statistiek gebracht worden dan het oppervlak van haar perceel. In de meeste gevallen zal er dus enkele jaren verschil optreden.

Niet alle bouwvergunningen in de stad slaan op nieuwbouwwoningen op nieuwe kavels, maar veelal op nieuwbouw die oude gebouwen vervangt (hergebruik van kavels). Niettemin is er jaarlijks een uitbreiding van het stedelijke areaal voor woningbouw op vroegere landbouwgrond, industriegrond, e.a.. Een bebouwd perceel betekent ook niet dat de hele oppervlakte van het perceel moet bebouwd zijn, maar het omsluit wel het volledige perceel inclusief de onbebouwde ruimte rond de bebouwing (zoals erf, oprit en tuin e.d.).

Hier wordt het aantal woningen dat vertegenwoordigd is door de toegekende bouwvergunningen geteld: één bouwvergunning voor een appartement vertegenwoordigt alle woningen die het appartement bevat.

De densiteit heeft in deze indicator een andere invulling dan in de indicator over woondichtheid op buurtniveau (daar gaat het over de oppervlaktes van de buurt, dus inclusief wegen, parken, pleinen) Daarom zijn de densiteiten van beide indicatoren niet te vergelijken.

Ondanks al deze beperkingen geven de data toch een goede indicatie in welke mate een stad 'verdicht' bij nieuwbouwactiviteiten.

VERTROUWEN IN DE MEDEMENS

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat vindt dat de meeste mensen te vertrouwen zijn.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: 'Vindt u dat in het algemeen de meeste mensen wel te vertrouwen zijn of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn?'

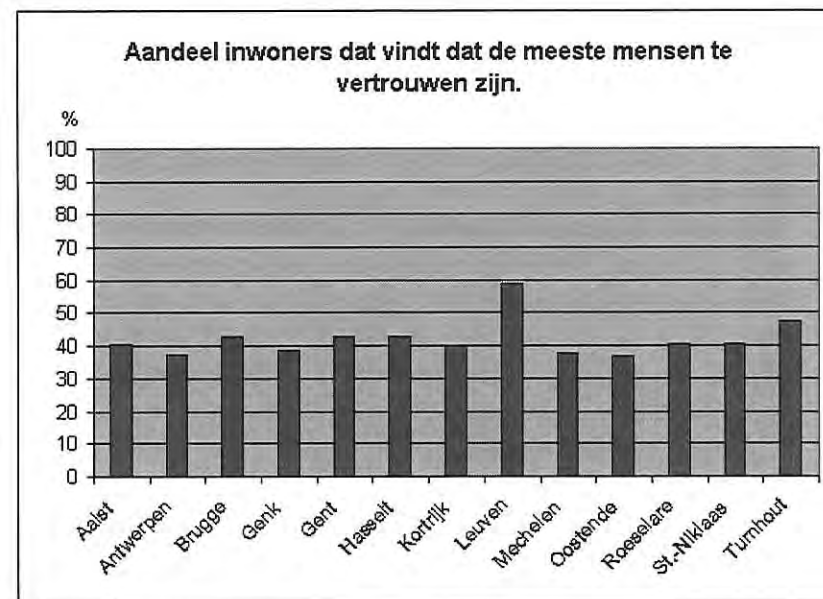
Wie antwoordde met 'wel te vertrouwen', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat vindt dat de meeste mensen te vertrouwen zijn.	
Aalst	40,64
Antwerpen	37,20
Brugge	43,07
Genk	38,67
Gent	42,94
Hasselt	43,02
Kortrijk	40,22
Leuven	59,02
Mechelen	37,57
Oostende	36,95
Roeselare	40,36
St.-Niklaas	40,64
Turnhout	47,36

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier klein. In alle centrumsteden, met uitzondering van Leuven en Turnhout, zien we dat ongeveer 40% van de inwoners vindt dat de meeste mensen te vertrouwen zijn. Wetende dat bijna alle respondenten deze vraag hebben beantwoord (1,7% gaf geen antwoord of antwoordde met 'weet niet'), betekent dit dat ongeveer 60% van de inwoners eerder van mening is dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn. In Leuven zijn de cijfers net andersom.

In het algemeen blijkt dat mannen meer vertrouwen hebben in de medemens dan vrouwen ($V = .135$). Ook zien we hoe jonger, hoe meer vertrouwen ($R = .162$) en hoe hoger het diploma, hoe meer vertrouwen ($R = .285$). Ook leden van een vereniging hebben meer vertrouwen in de mens dan inwoners die niet in het verenigingsleven zitten ($V = .154$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van de visiematrix. In een leefbare en duurzame stad hebben burgers en maatschappelijke actoren immers vertrouwen in de overheid en samenleving.

Aanvulling:

'Vertrouwen' is een centraal onderwerp in de sociaal-wetenschappelijke discussie die de laatste jaren wordt gevoerd over 'civil society' en 'sociaal kapitaal'. Putnam (1993) en Fukuyama (1995) wijzen op het belang van vertrouwen tussen burgers voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie. Beide auteurs stellen dat het vertrouwen tussen burgers doorwerkt in het functioneren van maatschappelijke instellingen en naast een aangenamer sociaal-cultureel klimaat ook tastbare bestuurlijke en economische opbrengsten heeft.

Compleetheid

In de literatuur over 'civil society' en 'sociaal kapitaal' maakt men een onderscheid tussen het 'horizontale' sociale vertrouwen tussen burgers en het 'verticale' vertrouwen van burgers in instituties en in de politiek. Tussen beide zou een sterke wederzijdse relatie bestaan. Vandaar dat het zinvol is om alle indicatoren inzake vertrouwen samen te bekijken. Ook de andere 'institutionele' indicatoren uit de stadsmonitor zijn hier interessant, evenals de indicator 'Participatie aan het verenigingsleven'.

Validiteit

Hoewel de vraag 'Vindt u dat in het algemeen de meeste mensen wel te vertrouwen zijn of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn', in Vlaams en internationaal vergelijkend onderzoek vaak wordt gebruikt, moeten we toch stellen dat de formulering en de algemeenheid ervan voor de nodige validiteitsproblemen kunnen zorgen. Beide antwoordmogelijkheden sluiten elkaar immers niet uit. Voorzichtige mensen zijn niet per definitie wantrouwig. Daarnaast kan hier ook geen onderscheid worden gemaakt tussen verschillende groepen (familiale kring, vrienden, kennissen, collega's, burens, vluchtige contacten, vreemden, vreemdelingen, enz.) of plaatsen (in de buurt, in de winkel, op de trein, in het buitenland, enz.). Een meer gedetailleerde peiling kan eventueel andere resultaten geven. Dit dient verder te worden onderzocht.

VERTROUWEN IN OVERHEID EN INSTITUTIES

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vertrouwen heeft in de overheid en in bepaalde instituties.

Uitgebreide Definitie

Deze indicator werd uitgesplitst in verschillende delen.

- er werd geopteerd om aandacht te hebben voor 3 beleidsniveaus: het lokale niveau (de stad), het Vlaamse niveau en het federale niveau.
- en er werd gekozen om het vertrouwen te meten in volgende instituties: het gerecht of de justitie, de politie en de pers.

VERTROUWEN IN DE FEDERALE OVERHEID

Korte Definitie

Aandeel van de inwoners dat vertrouwen heeft in de federale overheid.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: In welke mate heeft u vertrouwen in de federale overheid (Belgische regering en administratie)? De respondenten konden antwoorden met 'zeer veel', 'veel', 'noch weinig', 'niet veel', 'weinig' en 'zeer weinig'. Wie antwoordde met 'zeer veel' en 'veel', werd in de teller opgenomen.

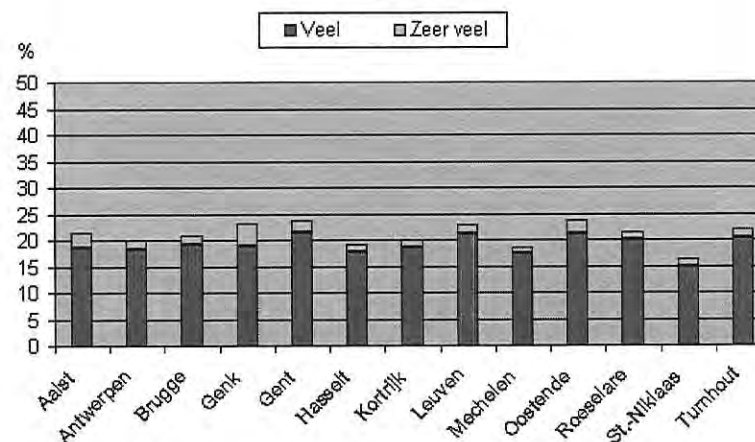
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners met 'zeer veel' of 'veel' vertrouwen in de federale overheid.			
	Veel	Zeer veel	Totaal
Aalst	18,54	2,85	21,39
Antwerpen	18,15	1,88	20,04
Brugge	19,03	1,83	20,85
Genk	18,75	4,30	23,05
Gent	21,41	2,35	23,76
Hasselt	17,74	1,51	19,25
Kortrijk	18,48	1,63	20,11
Leuven	21,15	1,64	22,79
Mechelen	17,42	1,27	18,69
Oostende	21,14	2,67	23,81
Roeselare	19,88	1,59	21,47
St-Niklaas	14,93	1,32	16,26
Turnhout	20,16	1,96	22,11

Aandeel inwoners met 'zeer veel' of 'veel' vertrouwen in de Federale overheid.

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. Ongeveer één op de vijf inwoners uit de centrumsteden heeft veel of zeer veel vertrouwen in de federale overheid. In Oostende, Gent, Genk, Leuven en Turnhout is dit een paar procenten meer, in Sint-Niklaas, Mechelen en Hasselt een paar minder.

In het algemeen blijken er weinig of geen verschillen tussen mannen en vrouwen. Wel zien we dat hoe jonger men is, hoe meer vertrouwen men heeft in de federale overheid ($R = -.128$) en ook hoe hoger het opleidingsniveau, hoe meer het vertrouwen stijgt ($R = .076$, wel zwak verband). Of men al dan niet lid is van een vereniging maakt hier weinig uit.

Ter informatie: ongeveer 34% van de respondenten hebben 'noch weinig, noch veel' geantwoord op deze stelling. Meer gedetailleerde gegevens zijn te vinden bij de cijfers per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van de visiematrix. In een leefbare en duurzame stad hebben burgers en maatschappelijke actoren immers vertrouwen in de overheid en samenleving.

Aanvulling:

'Vertrouwen' is een centraal onderwerp in de sociaal-wetenschappelijke discussie die de laatste jaren wordt gevoerd over 'civil society' en 'sociaal kapitaal'. Putnam (1993) en Fukuyama (1995) wijzen op het belang van vertrouwen tussen burgers voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie. Beide auteurs stellen dat het vertrouwen tussen burgers doorwerkt in het functioneren van maatschappelijke instellingen en naast een aangenamer sociaal-cultureel klimaat ook tastbare bestuurlijke en economische opbrengsten heeft.

Compleetheid

In de literatuur over 'civil society' en 'sociaal kapitaal' maakt men een onderscheid tussen het 'horizontale' sociale vertrouwen tussen burgers en het 'verticale' vertrouwen van burgers in instituties en in de politiek. Tussen beide zou een sterke wederzijdse relatie bestaan. Vandaar dat het zinvol is om alle indicatoren inzake het vertrouwen samen te bekijken. Ook de andere 'institutionele' indicatoren uit de stadsmonitor zijn hier interessant, evenals de indicator 'Participatie aan het verenigingsleven'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten min of meer wat we willen meten. Wel is de vraag vrij algemeen gesteld en wordt geen onderscheid gemaakt tussen bijvoorbeeld de regering, de kamer, de senaat, de politieke partijen, de administratie, etc.

VERTROUWEN IN DE VLAAMSE OVERHEID

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vertrouwen heeft in de Vlaamse overheid.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: In welke mate heeft u vertrouwen in de Vlaamse overheid (Vlaamse regering en administratie)? De respondenten konden antwoorden met 'zeer veel', 'veel', 'noch weinig, noch veel', 'weinig' en 'zeer weinig'.

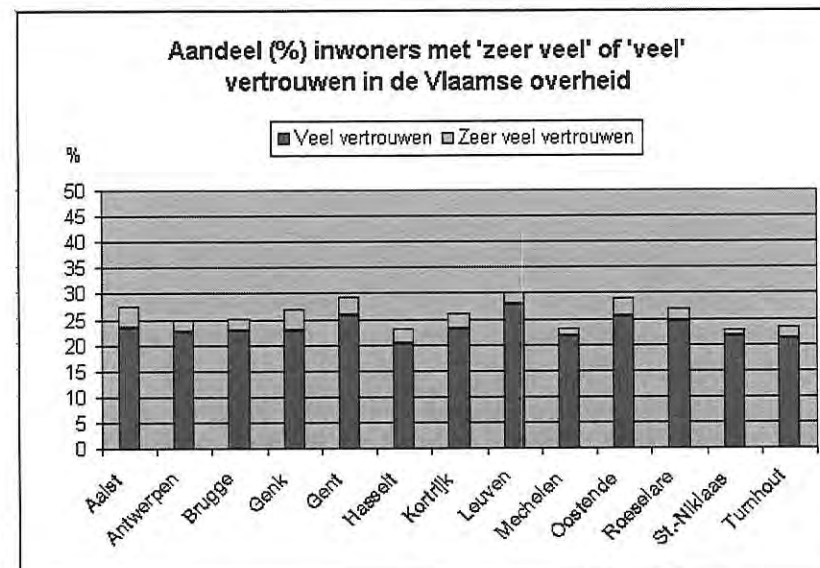
Wie antwoordde met 'zeer veel' en 'veel', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners met 'zeer veel' of 'veel' vertrouwen in de Vlaamse overheid			
	Veel	Zeer veel	Totaal
Aalst	23,53	4,10	27,63
Antwerpen	22,42	2,38	24,80
Brugge	22,83	2,28	25,11
Genk	22,85	3,91	26,76
Gent	25,65	3,65	29,29
Hasselt	20,19	2,83	23,02
Kortrijk	23,01	2,90	25,91
Leuven	27,87	2,30	30,16
Mechelen	21,78	1,45	23,23
Oostende	25,33	3,62	28,95
Roeselare	24,45	2,39	26,84
St.-Niklaas	21,55	1,32	22,87
Turnhout	21,14	2,15	23,29

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. Ongeveer een kwart van de inwoners uit de centrumsteden heeft veel of zeer veel vertrouwen in de Vlaamse overheid. In Leuven, Gent en Oostende is dit wel wat meer, in Sint-Niklaas, Mechelen, Turnhout en Hasselt een paar procenten minder.

We vonden weinig of geen verschillen tussen de antwoorden van de mannen en deze van de vrouwen. Wel zagen we: hoe jonger, hoe meer vertrouwen ($R = -.097$) en hoe hoger het diploma, hoe meer het vertrouwen stijgt ($R = .074$, wel zwak verband). Of men al dan niet lid is van een vereniging maakt hier weinig uit.

Ter informatie: ongeveer 35% van de respondenten hebben 'noch weinig, noch veel' geantwoord op deze stelling. Meer gedetailleerde gegevens zullen te vinden zijn bij de cijfers per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in die visie. In een leefbare en duurzame stad hebben burgers en maatschappelijke actoren immers vertrouwen in de overheid en samenleving.

Aanvulling:

'Vertrouwen' is een centraal onderwerp in de sociaal-wetenschappelijke discussie die de laatste jaren wordt gevoerd over 'civil society' en 'sociaal kapitaal'. Putnam (1993) en Fukuyama (1995) wijzen op het belang van vertrouwen tussen burgers voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie. Beide auteurs stellen dat het vertrouwen tussen burgers doorwerkt in het functioneren van maatschappelijke instellingen en naast een aangenamer sociaal-cultureel klimaat ook tastbare bestuurlijke en economische opbrengsten heeft.

Compleetheid

In de literatuur over 'civil society' en 'sociaal kapitaal' maakt men een onderscheid tussen het 'horizontale' sociale vertrouwen tussen burgers en het 'verticale' vertrouwen van burgers in instituties en in de politiek. Tussen beide zou een sterke wederzijdse relatie bestaan. Vandaar dat het zinvol is om alle indicatoren inzake het vertrouwen samen te bekijken. Ook de andere 'institutionele' indicatoren uit de stadsmonitor zijn hier interessant, evenals de indicator 'Participatie aan het verenigingsleven'.

Validiteit

Weinig problemen. Wel is de vraag vrij algemeen gesteld en wordt geen onderscheid gemaakt tussen bijvoorbeeld de Vlaamse regering, de volksvertegenwoordigers, de politieke partijen, de administratie, etc.

VERTROUWEN IN DE STEDELIJKE OVERHEID

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vertrouwen heeft in de stedelijke overheid.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: In welke mate heeft u vertrouwen in de stedelijke overheid (het stadsbestuur, dus zowel de politiek als de stedelijke administratie)? De respondenten konden antwoorden met 'zeer veel', 'veel', 'noch weinig, noch veel', 'weinig' en 'zeer weinig'.

Wie antwoordde met 'zeer veel' en 'veel', werd in de teller opgenomen.

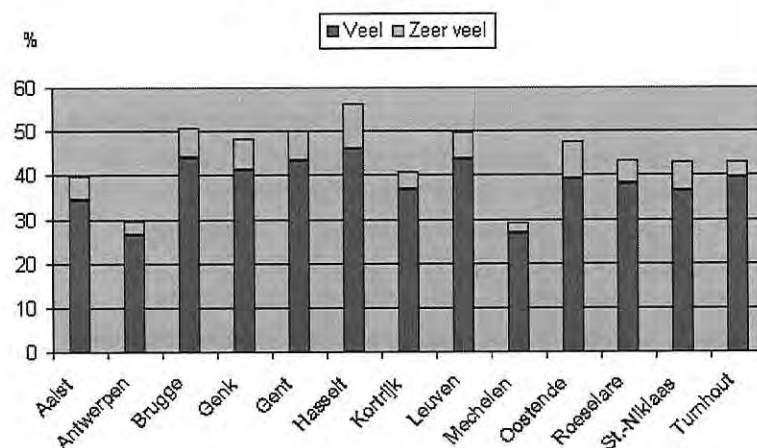
De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat veel of zeer veel vertrouwen heeft in de stedelijke overheid			
	Veel	Zeer veel	Totaal
Aalst	34,22	5,53	39,75
Antwerpen	26,44	3,18	29,62
Brugge	43,97	6,72	50,69
Genk	41,06	7,27	48,33
Gent	43,33	6,85	50,18
Hasselt	45,92	10,25	56,17
Kortrijk	36,59	4,17	40,76
Leuven	43,66	6,10	49,75
Mechelen	26,69	2,56	29,25
Oostende	39,12	8,40	47,52
Roeselare	38,15	5,02	43,17
St.-Niklaas	36,48	6,43	42,91
Turnhout	39,53	3,33	42,86

Aandeel (%) inwoners dat veel of zeer veel vertrouwen heeft in de stedelijke overheid

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief groot. In Hasselt, Brugge, Gent, Leuven en Genk heeft ongeveer de helft (of meer) van de bevolking 'veel' of 'zeer veel' vertrouwen in hun stedelijke overheid. In Mechelen en Antwerpen is dit nog geen 30%.

In het algemeen blijkt dat mannen iets meer vertrouwen hebben in de stedelijke overheid dan vrouwen ($V = .089$). Ook zien we een zwak verband naar opleiding ($R = .047$): hoe hoger het diploma, hoe meer het vertrouwen stijgt. We vonden geen verschil naar leeftijd.

Ter informatie: ongeveer 31% van de respondenten hebben 'noch weinig, noch veel' geantwoord op deze stelling. Meer gedetailleerde gegevens zijn te vinden bij de cijfers per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van de visiematrix. In een leefbare en duurzame stad hebben burgers en maatschappelijke actoren immers vertrouwen in de overheid en samenleving.

Aanvulling:

'Vertrouwen' is een centraal onderwerp in de sociaal-wetenschappelijke discussie die de laatste jaren wordt gevoerd over 'civil society' en 'sociaal kapitaal'. Putnam (1993) en Fukuyama (1995) wijzen op het belang van vertrouwen tussen burgers voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie. Beide auteurs stellen dat het vertrouwen tussen burgers doorwerkt in het functioneren van maatschappelijke instellingen en naast een aangename sociaal-cultureel klimaat ook tastbare bestuurlijke en economische opbrengsten heeft.

Compleetheid

In de literatuur over 'civil society' en 'sociaal kapitaal' maakt men een onderscheid tussen het 'horizontale' sociale vertrouwen tussen burgers en het 'verticale' vertrouwen van burgers in instituties en in de politiek. Tussen beide zou een sterke wederzijdse relatie bestaan. Vandaar dat het zinvol is om alle indicatoren inzake vertrouwen samen te bekijken. Ook de andere 'institutionele' indicatoren uit de stadsmonitor zijn hier interessant, evenals de indicator 'Participatie aan het verenigingsleven'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten wat we willen meten. Wel is de vraag vrij algemeen gesteld en wordt geen onderscheid gemaakt tussen bijvoorbeeld de burgemeester, het schepencollege, de gemeenteraad, de politieke partijen, de administratie, etc.

VERTROUWEN IN HET GERECHT, DE POLITIE EN DE PERS

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vertrouwen heeft in het gerecht, de politie en de pers.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende vraag gesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: In welke mate heeft u vertrouwen in:

- het gerecht / de justitie
- de politie
- de pers

De respondenten konden telkens antwoorden met 'zeer veel', 'veel', 'noch weinig, noch veel', 'weinig' en 'zeer weinig'.

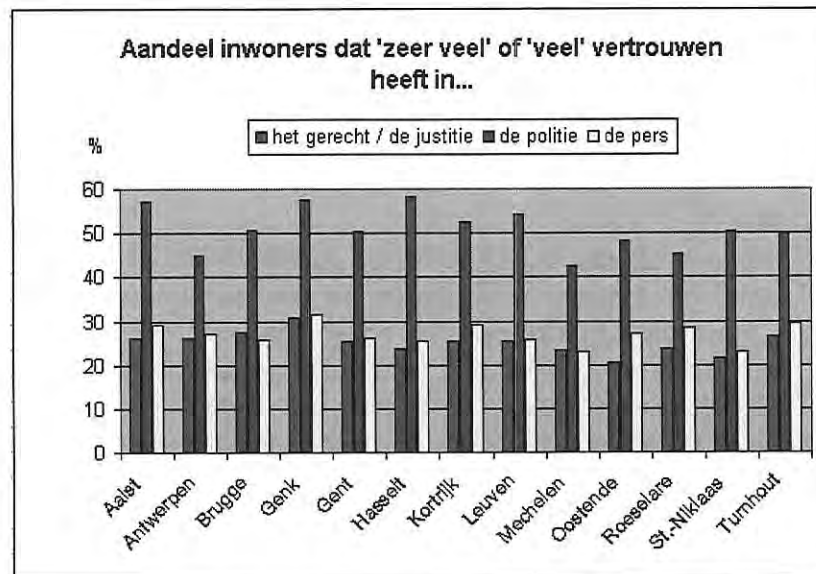
Wie antwoordde met 'zeer veel' en 'veel', werd telkens in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat 'zeer veel' of 'veel' vertrouwen heeft in...			
	het gerecht / de justitie	de politie	de pers
Aalst	25,94	57,22	29,03
Antwerpen	26,20	44,99	27,04
Brugge	27,44	50,61	25,65
Genk	30,69	57,68	31,43
Gent	25,50	50,30	26,07
Hasselt	23,53	58,25	25,38
Kortrijk	25,27	52,36	29,17
Leuven	25,45	54,04	25,66
Mechelen	23,18	42,36	23,13
Oostende	20,65	48,28	27,20
Roeselare	23,80	45,20	28,54
St.-Niklaas	21,59	50,38	23,11
Turnhout	26,42	50,10	29,35

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. Zeker voor wat betreft het gerecht en de pers. Hoewel de verschillen groter zijn tussen de steden, valt op dat het vertrouwen in de politie overal hoger ligt dan bij de andere twee instituties. Tussen de 20% en 30% van de inwoners heeft 'zeer veel' of 'veel' vertrouwen in het gerecht en in de pers, voor wat betreft de politie schommelt dit percentage tussen de 42% (Mechelen) en 58% (Hasselt).

We stelden weinig tot geen verschillen vast tussen mannen en vrouwen. Wel vonden we significante verbanden (enkel voor gerecht en politie) naargelang leeftijd: hoe jonger, hoe meer vertrouwen (respectievelijk $R = -.128$ en $-.049$). Tenslotte blijkt ook in het algemeen dat naarmate het opleidingsniveau stijgt, ook het vertrouwen in het gerecht iets groter wordt ($R = .096$).

Ter informatie vermelden we ook per institutie hoeveel respondenten 'noch weinig, noch veel' hebben geantwoord. Voor het gerecht was dit 27,3% van alle respondenten, voor de politie 25,7% en voor de pers 33,0%. Meer gedetailleerde gegevens zullen te vinden zijn bij de cijfers per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake vertrouwen in bepaalde instituties sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van deze visie. In een leefbare en duurzame stad hebben burgers en maatschappelijke actoren immers vertrouwen in de overheid (incl. instellingen) en samenleving (incl. bepaalde instituties).

Aanvulling:

'Vertrouwen' is een centraal onderwerp in de sociaal-wetenschappelijke discussie die de laatste jaren wordt gevoerd over 'civil society' en 'sociaal kapitaal'. Putnam (1993) en Fukuyama (1995) wijzen op het belang van vertrouwen tussen burgers voor het vermogen van een maatschappij om te komen tot effectieve samenwerking en gecoördineerde actie. Beide auteurs stellen dat het vertrouwen tussen burgers doorwerkt in het functioneren van maatschappelijke instellingen en naast een aangename sociaal-cultureel klimaat ook tastbare bestuurlijke en economische opbrengsten heeft.

Compleetheid

In de literatuur over 'civil society' en 'sociaal kapitaal' maakt men een onderscheid tussen het 'horizontale' sociale vertrouwen tussen burgers en het 'verticale' vertrouwen van burgers in instituties en in de politiek. Tussen beide zou een sterke wederzijdse relatie bestaan. Vandaar dat het zinvol is om alle indicatoren inzake vertrouwen samen te bekijken. Ook de andere 'institutionele' indicatoren uit de stadsmonitor zijn hier interessant, evenals de indicator 'Participatie aan het verenigingsleven'.

Validiteit

Weinig geldigheidsproblemen: we meten min of meer wat we willen meten. Wel worden de vragen vrij algemeen gesteld en wordt bij de pers bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen kranten, TV, radio, tijdschriften, etc., laat staan dat er binnen elke vorm een verder onderscheid wordt gemaakt (bijvoorbeeld VRT versus VTM, Knack versus Story,...).

SOLIDARITEITSGRAAD MET OUDEREN, PERSONEN MET EEN HANDICAP, ALLOCHTONEN EN MIGRANTEN

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich solidair noemt of opstelt met ouderen, personen met een handicap, allochtonen en migranten

Uitgebreide Definitie

Het aandeel inwoners dat op een reeks stellingen een positieve houding of solidair gedrag toont ten aanzien van de genoemde groepen. Welke deze stellingen zijn dient in overleg met experts te worden bepaald (zie Beschrijving van de piste).

Beschrijving van de piste

In overleg met experts dient een batterij stellingen te worden opgesteld om deze solidariteitsgraad te meten. Vervolgens dient deze vragenlijst te worden voorgelegd aan een representatief staal van de bevolking uit de stad.

Inspiratie kan worden gehaald - zeker voor wat betreft de solidariteit met migranten en allochtonen - uit de Vlaamse APS-surveys (Administratie Planning en Statistiek - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap). Het gaat hier echter om surveys op Vlaams niveau, maar een soortgelijke uitgewerkte bevraging kan zeker ook worden toegepast op stedelijk niveau. In het boek 'Vlaanderen gepeild: De Vlaamse overheid en waardeonderzoek' (APS, 1998) vinden we enkele methoden terug om utilitair individualisme te meten (APS-survey 1996) en Etnocentrisme (APS-survey 1997). Deze twee waarden kunnen in zekere mate vertellen in hoeverre iemand al dan niet solidair is: (1) de schaal utilitair individualisme is geconstrueerd op basis van 4 stellingen. Bijvoorbeeld: iedereen moet eerst voor zichzelf zorgen en zijn belangen verdedigen, iedereen moet steeds zijn eigen belang nastreven, etc.). (2) op basis van 14 items wordt het etnocentrisme bepaald. Bijvoorbeeld: Migranten zijn over het algemeen niet te vertrouwen; Migranten dragen bij tot de welvaart van ons land; Gastarbeiders zijn een gevaar voor de tewerkstelling in België; De aanwezigheid van verschillende culturen verrijkt onze samenleving, etc.

Uiteraard dient ook andere literatuur te worden geraadpleegd om deze zaken grondig uit te werken.

Let wel, etnocentrisme benadrukt enkel de allochtone bevolkingsgroep en migranten. Naar ouderen en personen met een handicap dient een soortgelijke nieuwe vragenlijst te worden opgesteld. Dit duidt er ook op dat deze indicator best dient te worden ontdebeld na een bevraging.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator is relevant voor volgende intenties uit deze visie:

Deze indicator sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van de visiematrix. In het sturen van de stad naar een leefbare en duurzame toekomst is het belangrijk om oog te hebben voor de maatschappelijke basiswaarden en grondhoudingen die samenhangen met de centrale principes uit het normatieve kader van de stadsmonitor. Intragenerationele solidariteit is hier één van de centrale begrippen.

Binnen de visiematrix vinden we ook intenties terug die (zij het minder algemeen) betrekking hierop hebben:

- a) De culturele actoren en activiteiten dragen bij tot sociale contacten, openheid voor diversiteit, tolerantie en respect voor elkaar'. Een belangrijk deel van de culturele activiteiten beklemtonen zowel de lokale als de internationale solidariteit.
- b) In de stad bloeit een rijk verenigingsleven, dat omwille van zijn sociale belang (contacten, identiteit, maatschappelijke participatie) voldoende ondersteuning krijgt.
- c) Sport en spel zijn erop gericht om ontmoeting tussen een diversiteit aan bevolkingsgroepen mogelijk te maken.
- d) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- e) De stedelijke administratieve dienstverlening houdt rekening met de diversiteit bij de klanten.
- f) De kwaliteit van ontmoetingsmogelijkheden in de buurt laat menselijk contact toe in al zijn diversiteit (zowel met bekenden als met vreemden).
- g) Het zorg- en opvangsysteem in de stad is voldoende aangepast om met de diversiteit aan doelgroepen om te gaan.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Solidariteitsgraad met armen in de wereld', 'Vertrouwen in de medemens', 'Zichtbaarheid van diversiteit' en 'Diversiteit in kaderfuncties'.

SOLIDARITEITSGRAAD MET ARMEN IN DE WERELD

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich solidair noemt of opstelt met armen in de wereld (incl. internationale solidariteit).

Uitgebreide Definitie

Het aandeel inwoners dat op een reeks stellingen een positieve houding of solidair gedrag toont ten aanzien van armen in de wereld. Met armen in de wereld wordt hier bedoeld: zowel armen uit eigen stad of land, als armen uit de Derde Wereld of het Zuiden. Welke deze stellingen zijn dient in overleg met experts te worden bepaald (zie Beschrijving van de piste).

Beschrijving van de piste

In overleg met experts dient een batterij stellingen te worden opgesteld om deze solidariteitsgraad te meten. Vervolgens dient deze vragenlijst te worden voorgelegd aan een representatief staal van de bevolking uit de stad. Eventueel dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de solidariteitsgraad met armen in eigen stad of land en de 'mondiale' solidariteitsgraad. Voor wat dit laatste betreft, kan inspiratie worden gehaald uit de Eurobarometer en onderzoek uitgevoerd door bijvoorbeeld 11.11.11 en HIVA (KULeuven). Wel moet binnen deze stellingen indien mogelijk ook rekening worden gehouden met het sociaal leerproces (kennen ze het, passen ze het ook toe).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie(matrix) opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van de visiematrix. In het sturen van de stad naar een leefbare en duurzame toekomst is het belangrijk om oog te hebben voor de maatschappelijke basiswaarden en grondhoudingen die samenhangen met de centrale principes uit het normatieve kader van de stadsmonitor. Intragenerationele rechtvaardigheid is hier één van de centrale begrippen. We bedoelen hiermee vooral solidariteit tussen arm en rijk. Dit moet zowel op lokale, nationale als op mondiale schaal worden bekeken. Bijgevolg kunnen we stellen dat er in een leefbare en duurzame stad een breed draagvlak voor (mondiale) solidariteit aanwezig is.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Solidariteitsgraad met ouderen, personen met een handicap, allochtonen en migranten' en 'Vertrouwen in de medemens'. Ook met de indicatoren die gebaseerd zijn op de sociale principes kunnen interessante linken worden gelegd.

TEVREDENHEID ONDER DE INWONERS OVER DE ADMINISTRATIEVE DIENSTVERLENING

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat tevreden is over de administratieve dienstverlening

Uitgebreide Definitie

Administratieve dienstverlening dient hier ruim te worden ingevuld. Het gaat hier zowel over de administratieve dienstverlening van de stad, de politie, het OCMW, bedrijven, intercommunales, etc. als over de administratieve dienstverlening van andere overheden en van hun instellingen op het grondgebied van de stad. Ook de administratieve dienstverlening van semi-publieke actoren die op één of andere manier met de overheid verbonden zijn, hetzij door regelgeving, hetzij door subsidiëring (actoren in de welzijnzorg, onderwijs, gezondheidszorg, arbeidsmarkt, economie,...) dienen hier idealiter aan bod te komen.

Beschrijving van de piste

Normaliter was dat een item dat zou worden bevestigd in de survey. Echter het vinden van een beperkt aantal bruikbare vragen of stellingen binnen de filosofie van de stadsmonitor lukte niet naar behoren. We wensten immers niet te vervallen in een evaluatie van specifieke actoren. Bijvoorbeeld door enkele 'exemplarische' voorbeelden (i.c. diensten zoals De Post, de Dienst Bevolking, de Mutualiteit, de Politie, de Energieleveranciers, ...) te bevragen. Meestal wordt een vrij uitgebreide batterij vragen gehanteerd om zicht te krijgen op de tevredenheid waarbij dan per dienst aandacht wordt besteed aan het aantal maal dat respondenten de dienst hebben bezocht (of gebruikt of gekregen); welk beeld men heeft van de dienst; hoe tevreden men is over deze dienstverlening; etc. Het gebruik van voldoende vragen is o.i. ook de enige zinvolle methode om deze indicator van data te voorzien. Bijgevolg werd in overleg geopteerd om deze indicator niet van data te voorzien via de Stadsmonitor-survey (i.c. een korte telefonische enquête).

Om deze indicator van data te voorzien dient in overleg met experts een batterij vragen of stellingen te worden opgesteld voor een korf van diensten. Ofwel gebruikers van deze diensten, ofwel een representatief staal van de bevolking dienen vervolgens de vragenlijst te beantwoorden.

Inspiratie kan worden gehaald uit:

- 'Tevredenheid over lokale dienstverlening gemeten' (Research voor Beleid,

2001);

- 'Klantentevredenheidsmetingen bij de overheid' (Instituut voor de Overheid - KULeuven, 2001);
- een studie uitgevoerd in het kader van Copernicus (vb. Tevredenheid dienstverlening van het Ministerie van Financiën)
- <http://www.wvc.vlaanderen.be/klantentevredenheid/rapporten.htm>
- Bestaande voorbeelden van tevredenheidsmetingen in/door de centrumsteden.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie(matrix) opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze matrix bestaat uit activiteitsdomeinen die worden verweven met 4 duurzaamheidsprincipes. Van bij de start van het project zorgde het thema 'administratieve dienstverlening' voor veel verwarring (en ook inconsistenties). Aanvankelijk was dit ook een activiteitsdomein op zich. In de huidige stadsmonitor wordt dit thema opgenomen als een aparte kolomcluster bij de institutionele principes. Volgende intenties vinden we daar terug:

Meer algemeen:

De administratieve dienstverlening wordt op maat van de vraag georganiseerd en daarbij wordt gestreefd naar eenvoud in procedures en naar de hoogste standaarden van kwaliteitszorg (doelmatigheid, doorzichtigheid, bereikbaarheid, snelheid, toegankelijkheid).

Meer in het bijzonder:

- a) De relaties tussen de dienstverleners in de stad zijn maximaal gericht op samenwerking in functie van het realiseren van een efficiënte en geïntegreerde dienstverlening met één onthaal zo dicht mogelijk bij de leef- en woonwereld van klanten.
- b) De administratieve dienstverlening is zelf gericht op gelijke behandeling en op het vermijden van uitsluiting. Met onder meer: De administratieve dienstverlening houdt rekening met diversiteit bij de klanten; De relatie tussen dienstverlener en klant wordt gekenmerkt door wederzijds respect; De administratieve dienstverlening is pro-actief: ze wacht niet af maar zoekt rechthebbenden actief op en schakelt daarbij maatschappelijke netwerken in.

- c) Inzake administratieve dienstverlening is er een (pro-)actieve communicatie- en informatieverstrekking (op maat) naar de burgers.
- d) Administratieve dienstverlening is niet louter gericht op het afleveren van producten, maar draagt ook bij aan de opbouw van de samenleving.
- e) De administratieve dienstverlening wordt regelmatig getoetst en beoordeeld. Met onder meer: Federale en regionale overheden toetsen de effecten van nieuwe administratieve dienstverlening eerst aan de ervaringen van loketdienstverleners in de stad, vooraleer nieuwe regelingen in te voeren. Elke cluster van administratieve dienstverlening wordt geregeld extern en door de klanten op basiskwaliteiten beoordeeld en de resultaten komen geregeld op de gemeenteraad.
- f) De administratieve dienstverlening staat model omwille van haar omgang met ecologische randvoorwaarden. Met onder meer: De administratieve dienstverlening stimuleert klanten om rekening te houden met ecologische randvoorwaarden; De administratieve dienstverlening is georganiseerd in gebouwen die zowel in hun omgeving als intern tot ruimtelijke kwaliteit en klantentevredenheid bijdragen.
- g) De privacy beschermen is een centraal principe binnen de administratieve dienstverlening.

Compleetheid

Gegeven de bekommernissen moet men deze indicator samen zien met de indicatoren 'Vertrouwen in de overheid en instellingen', 'Spreiding van informatie over en door de stad', 'Consultatie van bewoners door het stadsbestuur', 'Zichtbaarheid van diversiteit in publieke functies (naar etniciteit en geslacht)', 'Fysieke toegankelijkheid van publieke gebouwen' en eventueel 'Tevredenheid over de stad'.

SPREIDING VAN INFORMATIE OVER EN DOOR DE STAD

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat zich voldoende geïnformeerd voelt over de activiteiten, de dienstverlening, de initiatieven en de beslissingen in en door de stad.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor (2004) werden volgende vier stellingen voorgesteld aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: Ik krijg voldoende informatie (1) over de activiteiten in de stad (bv. inzake cultuur, openbare werken, etc.), (2) over de voorzieningen in de stad (bv. inzake zorg, opvang, onderwijs, etc.), (3) over nieuwe ingrepen en plannen in de stad (bv. inzake nieuwe buurtinrichting, mobiliteitsplannen, etc.) en (4) over de beslissingen van het stadsbestuur.

De respondenten konden telkens antwoorden met 'helemaal eens', 'eerder eens', 'niet eens, niet oneens', 'eerder oneens' en 'helemaal oneens'.

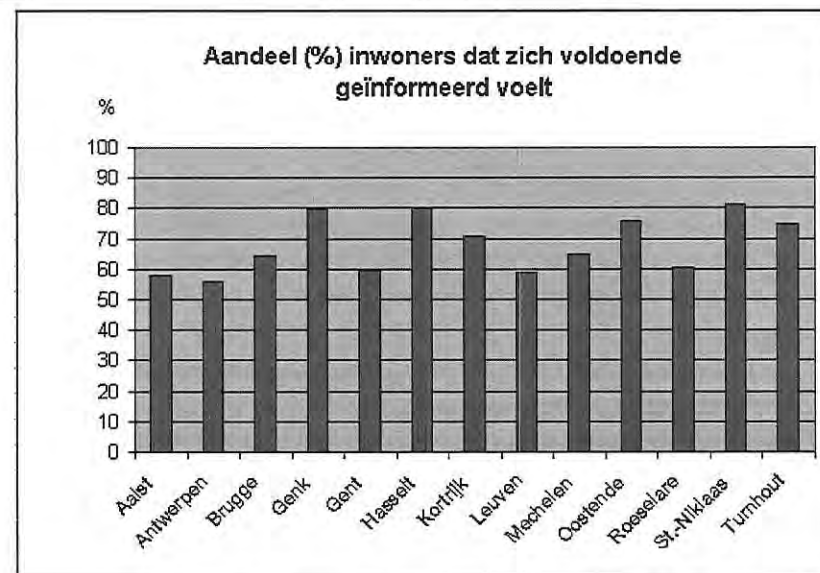
Wie op minstens drie van de vier stellingen antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat zich voldoende geïnformeerd voelt	
Aalst	58,11
Antwerpen	56,05
Brugge	64,38
Genk	79,69
Gent	59,18
Hasselt	80,19
Kortrijk	71,01
Leuven	59,02
Mechelen	64,97
Oostende	75,62
Roeselare	60,44
St.-Niklaas	81,29
Turnhout	74,76

Toelichting

Vier op de vijf inwoners van Sint-Niklaas, Hasselt en Genk voelt zich goed geïnformeerd over wat er in de stad is en gebeurt en wat de plannen en beslissingen zijn. Inwoners uit Antwerpen, Aalst, Gent, Leuven en Roeselare voelen zich iets minder goed geïnformeerd. Het percentage schommelt in deze steden rond de 60%.

Op alle vier de stellingen blijkt dat hoe ouder, hoe meer men vindt dat men voldoende informatie krijgt ($R = .277$ à $.239$). Ook zien we telkens hoe lager het diploma, hoe meer men zich goed geïnformeerd voelt ($R = -.114$ à $-.065$). Tussen mannen en vrouwen waren er nooit significante verschillen.

Ter informatie vermelden we ook per stelling hoeveel respondenten 'niet eens, niet oneens' hebben geantwoord. Inzake de informatie over de activiteiten was dit 4,9% van alle respondenten, over de voorzieningen 8,6%, over de nieuwe ingrepen en plannen 8,5% en over de beslissingen van het stadsbestuur 14,0%.

Meer details (vb. elke vraag apart) zijn te vinden op de website of in de rapporten per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake informatie sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van die visie. Hier staan onder meer participatie en burgerbetrokkenheid centraal. Vaak worden 4 verschillende participatieniveaus onderscheiden:

- 1) informatie en het geïnformeerd zijn;
- 2) consultatie of raadpleging en de mogelijkheid om zijn mening te geven (of consultatieve democratie);
- 3) deliberatie over verschillende meningen met andere belanghebbenden (of de interactieve besluitvorming of deliberatieve democratie);
- 4) meebeslissen of deelnemen aan de beslissing zelf (of directe democratie).

Voortbouwend op het eerste niveau kunnen we dan ook stellen dat in een leefbare en duurzame stad de burgers en maatschappelijke actoren goed geïnformeerd zijn over wat er in de stad gebeurt, wat mogelijk is, welke beslissingen (onder meer door het stadsbestuur) er worden genomen.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent participatie en burgerbetrokkenheid, willen wij deze indicator samen zien met de indicatoren 'Consultatie van bewoners door het stadsbestuur' en 'Actieve betrokkenheid van de burger'.

Validiteit

Weinig problemen. Wel zijn de stellingen vrij algemeen gesteld, waardoor enkel op een algemeen niveau uitspraken kunnen worden geformuleerd over de informatiespreiding. Deze indicator peilt ook eerder naar de kwantiteit dan naar de kwaliteit (vb. begrijpbaarheid) van de informatie.

De onderlinge correlatie tussen de 4 stellingen was zeer hoog ($R = .450$ à $.600$).

CONSULTATIE VAN BEWONERS DOOR HET STADSBESTUUR

Korte Definitie

Aandeel (%) van de inwoners dat vindt dat het stadsbestuur de inwoners voldoende raadpleegt.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werden volgende stellingen voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: (1) Het stadsbestuur doet voldoende inspanningen om de wensen van de bevolking te kennen, en (2) Het stadsbestuur doet voldoende inspanningen om bewoners bij veranderingen te betrekken.

De respondenten konden telkens antwoorden met 'helemaal eens', 'eerder eens', 'niet eens, niet oneens', 'eerder oneens' en 'helemaal oneens'.

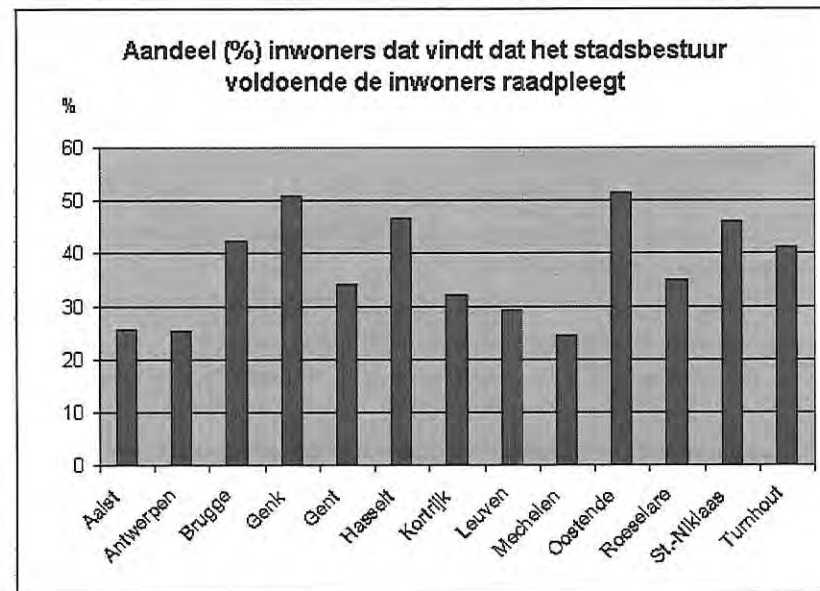
Wie telkens antwoordde met 'helemaal eens' of 'eerder eens', werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat vindt dat het stadsbestuur de inwoners voldoende raadpleegt	
Aalst	25,63
Antwerpen	25,17
Brugge	42,38
Genk	50,78
Gent	34,08
Hasselt	46,59
Kortrijk	32,07
Leuven	29,18
Mechelen	24,59
Oostende	51,34
Roeselare	34,93
St.-Niklaas	46,12
Turnhout	41,14

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier vrij groot. In Mechelen, Antwerpen en Aalst vindt slechts een kwart van de respondenten dat het stadsbestuur voldoende de inwoners consulteert. In Oostende en Genk schommelt dit percentage rond de helft.

Op beide stellingen blijkt dat hoe ouder, hoe meer men vindt dat het stadsbestuur voldoende inspanningen doet inzake raadpleging van de inwoners ($R = .206$ en $.168$). Ook zien we telkens hoe lager het diploma, hoe meer men het eens was met de stellingen ($R = -.132$ en $-.090$). Tussen mannen en vrouwen waren er nooit significante verschillen.

Ter informatie vermelden we ook hoeveel respondenten 'niet eens, niet oneens' hebben geantwoord. Voor de eerste stelling was dit 14,9% en voor de tweede 12,2%. Meer gedetailleerde gegevens zijn te vinden bij de cijfers per stad.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake consultatie sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in de institutionele kolom van die visie. Hier staan onder meer participatie en burgerbetrokkenheid centraal. Vaak worden 4 verschillende participatieniveaus onderscheiden:

- 1) informatie en het geïnformeerd zijn;
- 2) consultatie of raadpleging en de mogelijkheid om zijn mening te geven (of consultatieve democratie);
- 3) deliberatie over verschillende meningen met andere belanghebbenden (of de interactieve besluitvorming of deliberatieve democratie);
- 4) meebeslissen of deelnemen aan de beslissing zelf (of directe democratie).

Voortbouwend op het tweede niveau kunnen we dan ook stellen dat in een leefbare en duurzame stad de burgers en maatschappelijke actoren worden betrokken en geconsulteerd bij het beleid in de stad.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent participatie en burgerbetrokkenheid, willen wij deze indicator samen zien met de spreiding van informatie over en door de stad en de actieve betrokkenheid van de burger.

Validiteit

Weinig problemen. Wel zijn de stellingen vrij algemeen gesteld, waardoor enkel op een algemeen niveau uitspraken kunnen worden gedaan over de consultatie. Deze indicator zegt ook niet alles over de mate waarin het beleid werkelijk rekening houdt met de voorstellen van de inwoners.

De onderlinge correlatie tussen de 2 stellingen was zeer hoog ($R = .539$).

ACTIEVE BETROKKENHEID VAN DE BURGER

Korte Definitie

Aandeel (%) inwoners dat het afgelopen jaar actief is geweest om iets in de buurt of stad te verbeteren.

Uitgebreide Definitie

In de survey van de Stadsmonitor werd volgende vraag voorgelegd aan een representatief staal van inwoners uit elke Vlaamse centrumstad: Bent u het afgelopen jaar actief geweest om iets in uw buurt of stad te verbeteren (bv. een probleem onder de aandacht gebracht, bijdrage aan een discussie over de buurt, een wijkactie, etc.)?

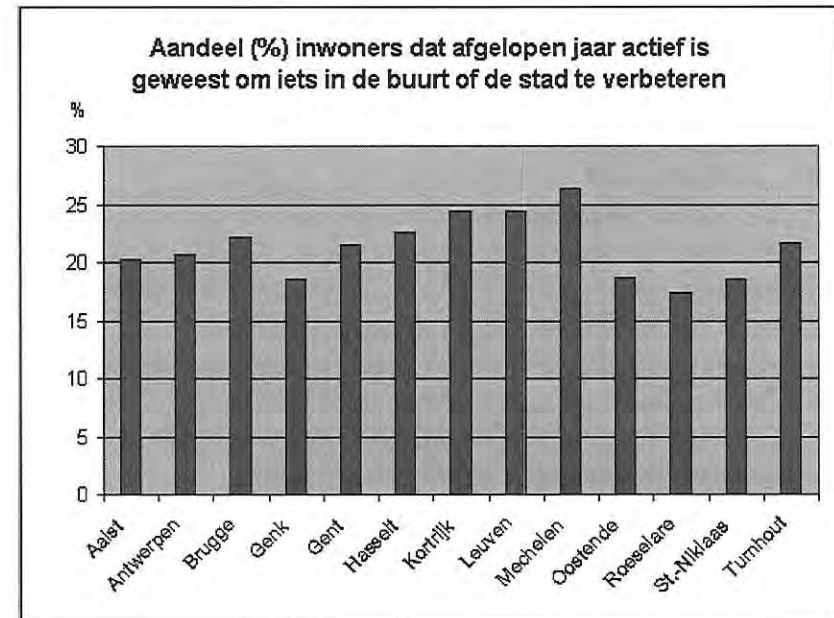
Respondenten konden antwoorden met: (1) ja, (2) nee, maar misschien in de toekomst wel, en (3) nee, en dat zal ik ook niet gaan doen. Wie ja antwoordde, werd in de teller opgenomen.

De afname van de enquête vond plaats tussen januari 2004 en april 2004.

Meeteenheid

Percentage (%)

Aandeel (%) inwoners dat afgelopen jaar actief is geweest om iets in de buurt of stad te verbeteren	
Aalst	20,32
Antwerpen	20,68
Brugge	22,26
Genk	18,63
Gent	21,53
Hasselt	22,54
Kortrijk	24,46
Leuven	24,47
Mechelen	26,32
Oostende	18,67
Roeselare	17,37
St.-Niklaas	18,53
Turnhout	21,72

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. In Mechelen, Kortrijk en Leuven is ongeveer een kwart het laatste jaar actief geweest om iets in de stad of buurt te verbeteren. In Roeselare, Sint-Niklaas, Oostende en Genk schommelt dit percentage rond de 18%.

We merken weinig verschillen tussen mannen en vrouwen. De actieve betrokkenheid in de wijk of stad is iets hoger bij de leeftijdsgroep tussen 35 en 64 jaar ($R = .146$) en bij hoger opgeleiden ($R = -.189$).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake actieve betrokkenheid van de burger sluit nauw aan bij de principes die worden gehanteerd in die visie. Hier staan onder meer participatie en burgerbetrokkenheid centraal. Vaak worden 4 verschillende participatieniveaus onderscheiden:

- 1) informatie en het geïnformeerd zijn;
- 2) consultatie of raadpleging en de mogelijkheid om zijn mening te geven (of consultatieve democratie);
- 3) deliberatie over verschillende meningen met andere belanghebbenden (of de interactieve besluitvorming of deliberatieve democratie);
- 4) meebeslissen of deelnemen aan de beslissing zelf (of directe democratie).

Gebaseerd op de institutionele principes werden volgende algemene intenties naar voor geschoven (niet specifiek gekoppelde aan één activiteitsdomein).

- a) Het publiek debat krijgt kansen en wordt georganiseerd over de sturing van de stad in haar geheel.
- b) Burgers en stedelijke actoren voelen zich verbonden met de stad en zijn bekommerd om de goede gang van zaken in de stad.
- c) Burgers zijn bereid mee te werken aan de oplossing van stedelijke problemen.
- d) Burgers en stedelijke actoren organiseren zich zelf en bouwen macht op om structurele problemen aan te kaarten ('empowerment').
- e) Zelforganisatie en 'empowerment' van burgers, burgergroepen en maatschappelijke actoren worden als principes in de verschillende activiteitendomeinen toegepast. Het stadsbestuur draagt bij tot zelforganisatie van burgers en ondersteunt empowerment van burgers.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent participatie en burgerbetrokkenheid, willen wij deze indicator samen zien met spreiding van informatie over en door de stad en consultatie van bewoners door het stadsbestuur.

Validiteit

Weinig problemen, alhoewel niet meteen duidelijk is wat onder 'iets' dient te worden verstaan. Wel werden door de interviewer telkens enkele voorbeelden gegeven om een te vrije interpretatie van deze vraag te vermijden. Er wordt ook geen onderscheid gemaakt tussen sterke betrokkenheid (bv. wekelijks actief meewerken in de buurtwerking) en het eenmalig bijwonen van één of ander initiatief.

KWALITEIT VAN NETWERKING IN HET ONDERWIJS

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'gelijke kansen in het onderwijs'.

Uitgebreide Definitie

Liever dan een algemene indicator te ontwikkelen, werd geopteerd om te focussen op enkele specifieke thema's die in de visiematrix centraal staan. In overleg met enkele betrokken actoren en na een pilootstudie in Dendermonde werd gekozen voor 2 geclusterde indicatoren die gebaseerd zijn op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van

- (1) de samenwerking rond 'gelijke kansen in het basisonderwijs'.
- (2) de samenwerking rond 'gelijke kansen in het secundair onderwijs'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND GELIJKE KANSEN IN HET BASISONDERWIJS

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'gelijke kansen in het basisonderwijs'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête)

Samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs betekent een geïntegreerd gelijke kansenbeleid voor het basisonderwijs om aan alle kinderen de beste kansen te geven om te leren en zich te ontwikkelen en tegelijk uitsluiting, sociale scheiding en discriminatie tegen te gaan.

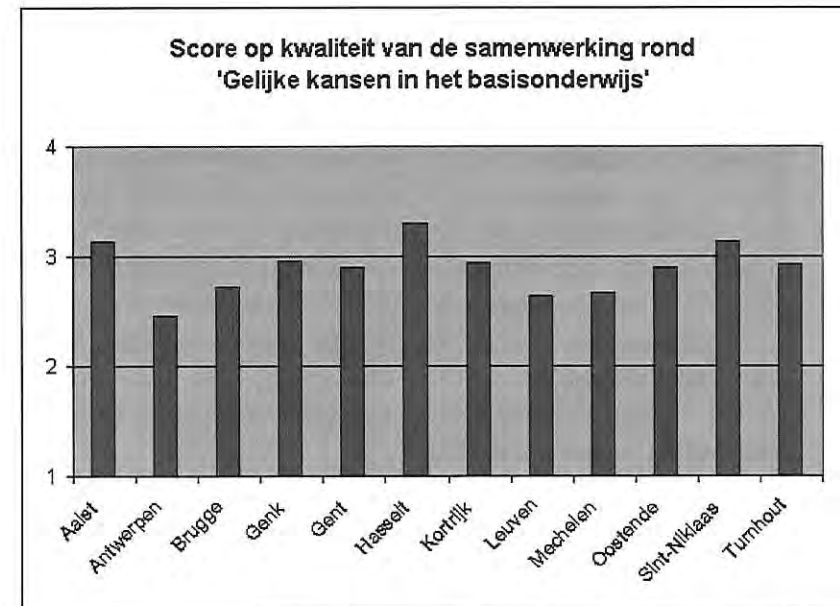
De stellingen werden via een webenquête voorgelegd aan de vertegenwoordigers uit het Lokaal Overlegplatform (LOP) basisonderwijs in de centrumsteden. In deze LOP's zetelen vertegenwoordigers van de scholen, Centra voor Leerlingen Begeleiding (CLB's), vakorganisaties, ouderverenigingen, leerlingenraden, socio-culturele en economische partners, verenigingen waar armen het woord nemen, integratiesector, schoolopbouwwerk en onthaalbureaus.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'Gelijke kansen in het basisonderwijs'	
Aalst	3,13
Antwerpen	2,46
Brugge	2,73
Genk	2,86
Gent	2,90
Hasselt	3,30
Kortrijk	2,95
Leuven	2,64
Mechelen	2,66
Oostende	2,90
St.-Niklaas	3,14
Turnhout	2,92

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. Zeer lage en zeer hoge scores komen nergens voor. Als we kijken naar de steden Aalst, Hasselt en Sint-Niklaas dan zien we dat de balans voor de kwaliteit van de samenwerking daar zeer positief uitvalt. Ook de steden Genk, Gent, Kortrijk, Oostende en Turnhout scoren relatief goed op het vlak van de kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs. Enkel voor Antwerpen zien we dat de balans voor de kwaliteit van de samenwerking lichtjes negatief uitvalt. Dit wijst erop dat daar gemiddeld meer dan de helft van de respondenten een negatieve score geven op de meerderheid van de deelaspecten die betrekking hebben op de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs in hun centrumstad.

De verschillende deelaspecten van de samenwerking kunnen gevonden worden in de 'detailfiche per stad'. In deze detailfiche worden de gemiddelde scores voor deze deelaspecten in sub-indicatoren opgenomen zodat een genuanceerder beeld van de sterktes en zwaktes binnen de samenwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs naar voor komt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor gelijke kansen in het basisonderwijs sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) Binnen de stad is er een goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren.
- b) Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren kunnen wij deze indicator samen zien met de indicator 'kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs', alsook met enkele onderwijsindicatoren zoals spijbelgedrag, schoolse vertraging en participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs.

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'gelijke kansen in het basisonderwijs' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar alle LOP-actoren basisonderwijs in de centrumsteden. Deze enquête was opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'. Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'gelijke kansen in het basisonderwijs'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND GELIJKE KANSEN IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'gelijke kansen in het secundair onderwijs'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête)

Samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs betekent een geïntegreerd gelijke kansenbeleid voor het secundair onderwijs om aan alle kinderen de beste kansen te geven om te leren en zich te ontwikkelen en tegelijk uitsluiting, sociale scheiding en discriminatie tegen te gaan.

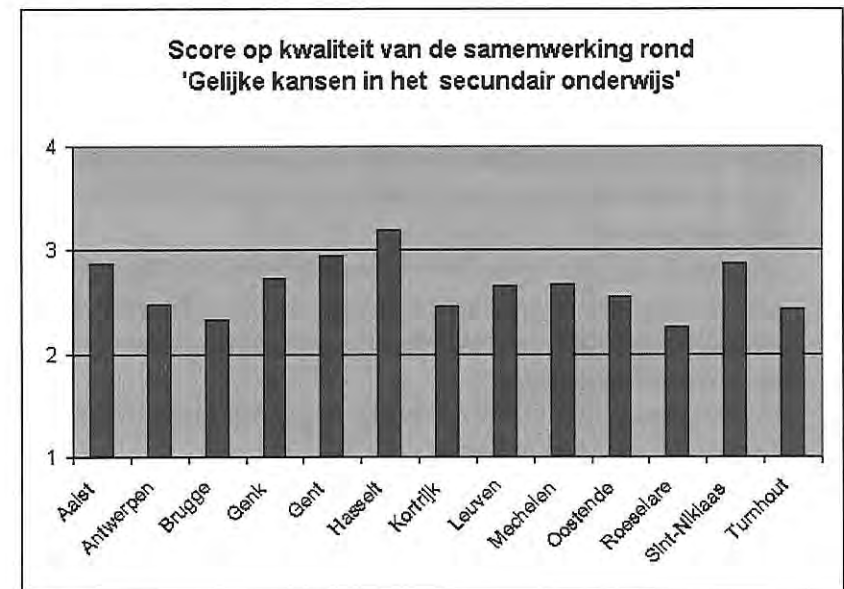
De stellingen werden via een webenquête voorgelegd aan de vertegenwoordigers uit het lokaal overlegplatform (LOP) secundair onderwijs in de centrumsteden. In deze LOP's zetelen vertegenwoordigers van de scholen, Centra voor Leerlingen Begeleiding (CLB's), vakorganisaties, ouderverenigingen, leerlingenraden, socio-culturele en economische partners, verenigingen waar armen het woord nemen, integratiesector, schoolopbouwwerk en onthaalbureaus.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'Gelijke kansen in het secundair onderwijs'	
Aalst	2,87
Antwerpen	2,48
Brugge	2,33
Genk	2,72
Gent	2,94
Hasselt	3,19
Kortrijk	2,46
Leuven	2,65
Mechelen	2,67
Oostende	2,55
Roeselare	2,26
St.-Niklaas	2,88
Turnhout	2,44

Toelichting

De verschillen tussen de steden zijn hier relatief klein. Zeer lage en zeer hoge scores komen nergens voor. Als we kijken naar de stad Hasselt dan zien we dat de balans voor de kwaliteit van de samenwerking daar zeer positief uitvalt. Ook de steden Aalst, Gent en Sint-Niklaas scoren relatief goed op het vlak van de kwaliteit van de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs. Wel zien we dat voor Antwerpen, Brugge, Kortrijk en Leuven de balans voor de kwaliteit van de samenwerking lichtjes negatief uitvalt. Dit wijst erop dat daar gemiddeld meer dan de helft van de respondenten een negatieve score geven op de meerderheid van de deelaspecten die betrekking hebben op de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs in hun centrumstad.

De verschillende deelaspecten van de samenwerking kunnen gevonden worden in de 'detailfiche per stad'. In deze detailfiche worden de gemiddelde scores voor deze deelaspecten in sub-indicatoren opgenomen zodat een genuanceerder beeld van de sterktes en zwaktes binnen de samenwerking rond gelijke kansen in het secundair onderwijs naar voor komt.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor gelijke kansen in het secundair onderwijs:

- a) Binnen de stad is er een goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren.
- b) Het onderwijs in de stad geeft een gelijke waardering voor alle onderwijsvormen en onderwijsniveaus.
- c) Leren omgaan met de diversiteit van de stedelijke omgeving is een uitgangspunt voor het onderwijs in de stad.
- d) Onderwijs en vorming én opleiding bieden gelijke kansen aan kinderen, jongeren en volwassenen ongeacht het milieu waaruit ze afkomstig zijn.
- e) Scholen kennen de achtergrond van kinderen om problemen te detecteren die een invloed hebben op de schoolcarrière.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de goede samenwerking en afstemming (netoverschrijdend) tussen scholen onderling en tussen scholen en andere actoren kunnen wij deze indicator samen zien met de indicator 'kwaliteit van de netwerking rond gelijke kansen in het basisonderwijs', alsook met enkele onderwijsindicatoren zoals spijbelgedrag, schoolse vertraging en participatie van allochtonen in het beroepsonderwijs.

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'gelijke kansen in het secundair onderwijs' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar alle LOP-actoren voor het secundair onderwijs. Deze enquête was opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'. Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'gelijke kansen in het secundair onderwijs'.

KWALITEIT VAN DE NETWERKING ROND ONDERNEMEN EN WERKEN

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten die de samenwerking rond ondernemen en werken in kaart brengen.

Uitgebreide Definitie

Liever dan een algemene indicator te ontwikkelen, werd geopteerd om te focussen op enkele specifieke thema's die in de visiematrix centraal staan. In overleg met enkele betrokken actoren en na een pilootstudie in Dendermonde werd gekozen voor 2 geclusterde indicatoren die gebaseerd zijn op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van

- (1) de samenwerking rond 'toeleiding naar de arbeidsmarkt'.
- (2) de samenwerking rond 'ondernemen'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND TOELEIDING NAAR DE ARBEIDSMARKT

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'toeleiding naar de arbeidsmarkt'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête)

De stellingen werden via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'toeleiding naar de arbeidsmarkt'. In de steden waar een soort van Lokaal Forum Werkgelegenheid bestaat wordt geopteerd om de actoren uit dat orgaan te bevragen. Indien er geen zo'n forum bestaat wordt geopteerd om een set van actoren te bevragen uit o.a. stadsbestuur, OCMW, VDAB, PWA, ATB, RVA, syntra, VOKA, vakbonden, Unizo, lokale derden, etc.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond toeleiding naar de arbeidsmarkt	
Aalst	2,38
Antwerpen	2,77
Brugge	2,69
Genk	3,18
Gent	2,91
Hasselt	3,38
Kortrijk	2,62
Leuven	3,04
Mechelen	2,49
Oostende	2,47
Roeselare	3,08
Sint-Niklaas	2,40
Turnhout	2,51

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator over de kwaliteit van de samenwerking voor een goede toeleiding tot de arbeidsmarkt sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) De stedelijke economie (in de breedste betekenis) moet zo worden ingericht dat jobcreatie zoveel mogelijk wordt gestimuleerd, en dit zowel in het reguliere economische circuit als in de sociale economie. Werkgelegenheidsbeleid wordt ingepast in een ruimer economisch structuurbeleid.
- b) Een stedelijk arbeidsmarktbeleid vertrekt van een vraagstimulerend beleid, aangevuld met een waaier van initiatieven om knelpunten bij werkzoekenden weg te nemen (aanbodgericht beleid) en vraag en aanbod doelmatig te matchen.
- c) Op de stedelijke arbeidsmarkt worden geen bevolkingsgroepen uitgesloten.
- d) Op de stedelijke arbeidsmarkt gaat aandacht naar sociale tewerkstelling en sociale economie.
- e) Het arbeidsmarktbeleid ten aanzien van de steden moet meer ruimte laten voor lokale variatie en differentiatie.

f) De stedelijke arbeidsmarkt vergt een gedifferentieerde benadering van de verschillende economische segmenten .

g) Ondernemingen in de stad bevorderen een goed sociaal klimaat door actief aandacht te besteden aan arbeidscreatie en kwaliteitsvolle arbeid (goede arbeidsinhoud, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen).

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de goede samenwerking en afstemming van de actoren voor een goede toeleiding tot de arbeidsmarkt moeten wij deze indicator samen zien met indicatoren met betrekking tot met de indicatoren inzake werkgelegenheidsgraad, langdurige werkloosheid, segregatie op de arbeidsmarkt naar etniciteit, segregatie van allochtone werklozen, segregatie op de arbeidsmarkt van de laaggeschoolden, aandeel laaggeschoolde werklozen, mismatch tussen gevraagde en aangeboden jobs, knelpuntenberoepen, jobtevredenheid en werkbaarheidsgraad.

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'toeleiding naar de arbeidsmarkt' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond dat thema. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'. Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'toeleiding naar de arbeidsmarkt'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND ONDERNEMEN

Korte Definitie

Score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond ondernemen.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op samenwerking.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking is een meting van deelaspecten van de samenwerking via eerder objectieve waardeschalen (gemeten via intensiteitsstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatie-aspecten van de samenwerking is een meting van dezelfde deelaspecten van de samenwerking via eerder subjectieve waardeschalen (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen kunnen bijvoorbeeld via een webenquête worden voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed beeld hebben op de samenwerking tussen verschillende actoren rond ondernemen.

Beschrijving van de piste

Er kan op eenzelfde manier worden gewerkt zoals bij de andere indicatoren die de kwaliteit van de netwerking meten. Dit wil zeggen dat stellingen dienen te worden geformuleerd en dat deze moeten worden voorgelegd aan sleutelfiguren die een goed zicht hebben op de samenwerking inzake het ondernemen.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor het bevorderen van het ondernemingsklimaat sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

a) Om in een globaliserende netwerkeconomie een stabiele welvaartscreatie mogelijk te maken, werken de stedelijke actoren een economische strategie uit op verschillende schaalniveaus (van lokaal tot mondiaal), die gericht is op inbedding van het economisch weefsel in het sociaal-cultureel kapitaal van de stadsregio.

b) In de ontwikkeling van het economisch en arbeidsmarktbeleid wordt de stadsregio beschouwd als de relevante Functioneel Economische Ruimte. Overheid en sociale actoren sturen in een netwerkverband (stedelijke allianties) het lokaal economisch weefsel en de stedelijke ondernemings- en arbeidsmarktinitiatieven aan.

c) De strategische keuzes in het economisch en arbeidsmarktbeleid van de stad vormen onderwerp van een publiek debat.

d) Permanent overleg garandeert dat ondernemingsactiviteiten en activiteiten in domeinen zoals wonen, mobiliteit, onderwijs en milieu en natuur op elkaar afgestemd worden.

e) Bedrijven in de stad voeren een open communicatie over hun economisch, sociaal en milieubeleid.

f) Netwerkcontacten tussen (lokale) ondernemingen en actoren stimuleren kennisuitwisseling en zetten aan tot innovaties. Bedrijven zijn mee met de ontwikkelingen in hun sector.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'ondernemen' wordt best samen bekeken met de andere afzonderlijke netwerkvariabelen, alsook met de indicatoren ondernemingsklimaat, bedrijfsvriendelijkheid, lokale toelevering van goederen en diensten, lokale samenwerking tussen ondernemingen op het vlak van onderzoek en ontwikkeling.

KWALITEIT VAN DE NETWERKING BIJ WONEN

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die de samenwerking rond wonen in kaart brengen.

Uitgebreide Definitie

Liever dan een algemene indicator te ontwikkelen, werd geopteerd om te focussen op enkele specifieke thema's die in de visiematrix centraal staan. In overleg met enkele betrokken actoren en na een pilotstudie in Dendermonde werd gekozen voor 3 geclusterde indicatoren die gebaseerd zijn op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van

- (1) de samenwerking rond 'sociale huisvesting'
- (2) de samenwerking rond 'kwaliteitsvolle huisvesting'
- (3) de samenwerking rond 'kwalitatieve leef- en woonomgeving'

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND BETAALBARE SOCIALE HUISVESTING

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'betaalbare sociale huisvesting'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond 'betaalbare sociale huisvesting'.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen zijn via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'betaalbare sociale huisvesting'. Hierbij zitten zowel stadsbestuur, sociale huisvestingsmaatschappijen, woonwinkel, huurdersbond, sociale verhuurkantoren, welzijnsactoren.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond betaalbare sociale huisvesting	
Antwerpen	2,41
Brugge	2,83
Genk	3,32
Kortrijk	2,60
Leuven	2,76
Mechelen	2,12
Sint-Niklaas	2,63
Turnhout	2,50

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor een betaalbare sociale huisvesting sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) In een leefbare stad neemt de overheid de regierol op zich inzake het woonbeleid en stimuleert de samenwerking tussen alle betrokken actoren.
- b) Het stedelijk aanbod aan woningen en gronden voldoet aan verschillende woonbehoeften naargelang de middelen, de levensfasen en samenstelling van de huishoudens.
- c) Op de stedelijke woonmarkt wordt geen enkele bevolkingsgroep uitgesloten, noch geprivilegieerd, Er is respect voor buurt- en woongebondenheid. In de stad worden bewoners actief betrokken bij het woonbeleid.

Compleetheid

Gelet op de bekommernissen omtrent de goede samenwerking met het oog op een betaalbare sociale huisvesting kunnen wij deze indicator samen zien met de indicator inzake de spreiding van sociale huurwoningen, kandidaten voor sociale huurwoningen in de stad, kandidaten uit de stad voor een sociale woningen, wachttijden in de sociale huisvesting bij toekenning van een woning en de wachttijden op de wachtlijsten in de sociale huisvesting.

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale

actoren rond 'betaalbare sociale huisvesting' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond dat thema. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'. Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'betaalbare sociale huisvesting'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND KWALITEITSVOLLE HUISVESTING

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie- aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'kwaliteitsvolle huisvesting'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond 'kwaliteitsvolle huisvesting'.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen zijn via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'kwaliteitsvolle huisvesting'. Hierbij zitten zowel stadsbestuur, sociale huisvestingsmaatschappijen, woonwinkel, huurdersbond, sociale verhuurkantoren, welzijnsactoren.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'kwaliteitsvolle huisvesting'	
Antwerpen	2,46
Brugge	2,99
Kortrijk	2,60
Leuven	2,60
Mechelen	1,94
Turnhout	2,40

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Intenties uit de visiematrix:

- a) In een leefbare stad neemt de overheid de regierol op zich en stimuleert de samenwerking tussen alle betrokken actoren.
- b) De kwaliteit van de woning wordt gewaarborgd in voldoende leefbare woonoppervlakte, in basiscomfort, in bouwtechnische kwaliteit en in bouwfysische kwaliteit.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'kwaliteitsvolle huisvesting' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond dat thema. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'kwaliteitsvolle huisvesting'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND EEN KWALITEITSVOLLE WOON- EN LEEFOMGEVING

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie- aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond een 'kwaliteitsvolle woon- en leefomgeving'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond 'kwaliteitsvolle woon- en leefomgeving'.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen kunnen bijvoorbeeld via een webenquête worden voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed beeld hebben op de samenwerking tussen verschillende actoren rond 'kwaliteit van de woon- en leefomgeving'.

Beschrijving van de piste

Er kan op eenzelfde manier worden gewerkt zoals bij de andere indicatoren die de kwaliteit van de netwerking meten. Dit wil zeggen dat stellingen dienen te worden geformuleerd en dat deze moeten worden voorgelegd aan sleutelfiguren die een goed zicht hebben op de samenwerking inzake 'kwaliteit van de woon- en leefomgeving' (lokale woonraad, preventie-actoren,...).

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor meer kwaliteit in de woon- en leefomgeving sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) In een leefbare stad neemt de overheid de regierol op zich en stimuleert de samenwerking tussen alle betrokken actoren.
- b) De kwaliteit van de woonomgeving (wijk/buurt) wordt verbeterd door te werken aan het straatbeeld, de aanwezigheid en toegankelijkheid van groen, speel- en buurtvoorzieningen, verkeersleefbaarheid en veiligheid.

KWALITEIT VAN DE NETWERKING BIJ ZORG EN OPVANG

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond zorg en opvang.

Uitgebreide Definitie

Liever dan een algemene indicator te ontwikkelen, werd geopteerd om te focussen op enkele specifieke thema's die in de visiematrix centraal staan. In overleg met enkele betrokken actoren en na een pilotstudie in Dendermonde werd gekozen voor 3 geclusterde indicatoren die gebaseerd zijn op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van

- (1) de samenwerking rond kinderopvang
- (2) de samenwerking rond ouderenzorg
- (3) de samenwerking rond thuiszorg

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND KINDEROPVANG

Korte Definitie

Score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'kinderopvang'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op samenwerking.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête).

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen worden via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'kinderopvang'. Hiervoor is geopteerd om de actoren uit het lokaal overleg kinderopvang te bevragen.

Score op schaal: 4 is zeer hoog, 3 is eerder hoog, 2 is eerder laag, en 1 is zeer laag.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'kinderopvang'	
Antwerpen	2,78
Brugge	2,63
Genk	3,37
Gent	2,14
Kortrijk	2,63
Leuven	2,14
Mechelen	2,82
Oostende	2,91
Roeselare	3,23
Sint-Niklaas	3,13

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking rond kinderopvang sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) Tussen de verschillende welzijnsactoren is er een goede samenwerking en afstemming.
- b) Instellingen en organisaties (rond zorg en opvang) in de stad werken inclusief en vraaggestuurd.
- c) Alle (welzijns)actoren worden betrokken en nemen optimaal hun verantwoordelijkheid op.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'kinderopvang' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond 'kinderopvang'. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de

detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'kinderopvang'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND OUDERENZORG

Korte Definitie

Score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie- aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'geïntegreerde ouderenzorg'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op samenwerking.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête).

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen worden via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'ouderenzorg'. Hiervoor worden actoren bevraagd uit het stadsbestuur, Ocmw, thuiszorg, rusthuizen, service-flats, ziekenhuizen, lokale dienstencentra, gezinszorg.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'ouderenzorg'	
Brugge	2,41
Genk	3,28
Gent	2,23
Kortrijk	2,78
Mechelen	2,25
Roeselare	2,78
Sint-Niklaas	2,31

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking rond ouderenzorg sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) Tussen de verschillende welzijnsactoren is er een goede samenwerking en afstemming.
- b) Instellingen en organisaties (rond zorg en opvang) in de stad werken inclusief en vraaggestuurd.
- c) Alle (welzijns)actoren worden betrokken en nemen optimaal hun verantwoordelijkheid op.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'ouderenzorg' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond 'ouderenzorg'. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Deze indicator kan samengezien worden met de indicator 'kwaliteit van de samenwerking rond 'thuiszorg'.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'ouderenzorg'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND THUISZORG

Korte Definitie

Score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'thuiszorg'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op samenwerking.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête).

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen worden via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'thuiszorg'.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'thuiszorg'	
Brugge	2,84
Genk	3,21
Gent	2,33
Kortrijk	2,86
Mechelen	2,52
Roeselare	2,95
Sint-Niklaas	2,98

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Uit de visiematrix:

- a) Tussen de verschillende welzijnsactoren is er een goede samenwerking en afstemming.
- b) Instellingen en organisaties (rond zorg en opvang) in de stad werken inclusief en vraaggestuurd.
- c) Alle (welzijns)actoren worden betrokken en nemen optimaal hun verantwoordelijkheid op.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'thuiszorg' wordt een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond 'thuiszorg'. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Deze indicator kan samengezien worden met de indicator 'kwaliteit van de samenwerking rond ouderenzorg'.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'thuiszorg'.

KWALITEIT VAN DE NETWERKING BIJ VEILIGHEID

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten van de samenwerking bij de veiligheidszorg.

Uitgebreide Definitie

Liever dan een algemene indicator te ontwikkelen, werd geopteerd om te focussen op enkele specifieke thema's die in de visiematrix centraal staan. In overleg met enkele betrokken actoren en na een pilotstudie in Dendermonde werd gekozen voor 2 geclusterde indicatoren die gebaseerd zijn op diverse kwaliteits- en appreciatieaspecten die het voorwerp uitmaken van

- (1) de samenwerking rond buurtgerichte preventie
- (2) de samenwerking rond slachtofferzorg

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND BUURTGERICHTE PREVENTIE

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'buurtgerichte preventie'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond buurtgerichte preventie.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête)

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen zijn via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben inzake het thema 'buurtgerichte preventie'. Hierbij zitten zowel politieke vertegenwoordigers, vertegenwoordigers van het stadsbestuur, welzijnsactoren, vertegenwoordigers uit politie en justitie, en vertegenwoordigers uit bewonersgroepen. De responsgroepen worden aangegeven in de detailfiches voor de steden

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'buurtgericht preventie'

Aalst	2,68
Antwerpen	2,46
Brugge	2,76
Genk	3,62
Gent	2,98
Kortrijk	2,95
Leuven	2,99
Mechelen	2,79
Oostende	2,73
Roeselare	2,58
Sint-Niklaas	2,73
Turnhout	2,69

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking voor een buurtgerichte preventie sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) Alle veiligheidsactoren stippelen samen het stedelijk veiligheidsbeleid uit. Dit beleid vertoont coherentie tussen de verschillende niveaus en beleidsplannen. Daarbij worden ervaringsdeskundigen betrokken
- b) De relevante stedelijke actoren worden betrokken bij de volledige veiligheidsketen: welzijnsbevordering - preventie - repressie - nazorg.
- c) Alle betrokken actoren voeren een actief beleid rond integrale veiligheid op hun domein. Daarbij worden ook burgers benaderd om actief te participeren.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'buurtgerichte preventie' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stad rond dat thema. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteits- en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'buurtgerichte preventie'.

KWALITEIT VAN DE SAMENWERKING ROND SLACHTOFFERZORG

Korte Definitie

Dit is een score op een geclusterde indicator die gebaseerd is op diverse kwaliteits- en appreciatie-aspecten die het voorwerp uitmaken van de samenwerking rond 'slachtofferzorg'.

Uitgebreide Definitie

Een geclusterde indicator is een samengestelde indicator op basis van diverse sub-indicatoren die betrekking hebben op de samenwerking rond 'slachtofferzorg'.

Kwaliteitsaspecten van de samenwerking zijn de eerder objectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via intensiteitstellingen en opiniestellingen in een enquête).

Appreciatieaspecten van de samenwerking zijn de eerder subjectieve deelaspecten van de samenwerking (gemeten via appreciatiestellingen in een enquête).

De stellingen werden via een webenquête voorgelegd aan de vertegenwoordigers uit de arrondissementale raden voor slachtofferbeleid voor de centrumsteden. In deze arrondissementale raden voor slachtofferbeleid zetelen vertegenwoordigers van het stadsbestuur (pol. of ambtelijke vertegenwoordiging), justitie (procureur, justitiehuis, parket,...), politie (korpschef, dienst slachtofferzorg,...), welzijnsactoren (forensische welzijnszorg: centra voor hulp aan slachtoffers, welzijnswerkteam binnen gevangenis, centra voor geestelijke gezondheids), vertrouwenscentrum kindermishandeling, CAW,...) en bewoners (bewonersgroepen, ...).

De stellingen worden via een webenquête voorgelegd aan verschillende sleutelfiguren in de centrumsteden die een goed helikopterperspectief hebben op het thema 'slachtofferzorg'. Hierbij zitten zowel politieke vertegenwoordigers, vertegenwoordigers van het stadsbestuur, welzijnsactoren, vertegenwoordigers uit politie en justitie, en vertegenwoordigers uit bewonersgroepen.

Meeteenheid

Score op schaal van 1-4:

- 4: zeer hoog
- 3: eerder hoog
- 2: eerder laag
- 1: zeer laag

Score op kwaliteit van de samenwerking rond 'slachtofferzorg'	
Aalst	2,91
Brugge	3,07
Hasselt	2,43
Leuven	2,77
Mechelen	3,39
Sint-Niklaas	2,91
Turnhout	2,84

Toelichting

Een vergelijking tussen de verschillende steden is niet mogelijk. We verwijzen hier naar de specifieke edities per stad en de website www.thuisindestad.be. In deze specifieke rapporten is ook aparte informatie te vinden per stelling.

Beschrijving van de bekommernis

Er werd een visie opgesteld voor een leefbare en duurzame Vlaamse stad. Deze indicator inzake de kwaliteit van de samenwerking rond de slachtofferzorg sluit nauw aan bij volgende intenties uit die visie:

- a) Alle veiligheidsactoren stippelen samen het stedelijk veiligheids-beleid uit. Dit beleid vertoont coherentie tussen de verschillende niveaus en beleidsplannen. Daarbij worden ervaringsdeskundigen betrokken
- b) De relevante stedelijke actoren worden betrokken bij de volledige veiligheidsketen: welzijnsbevordering - preventie - repressie - nazorg.
- c) Alle betrokken actoren voeren een actief beleid rond integrale veiligheid op hun domein. Daarbij worden ook burgers benaderd om actief te participeren.

Compleetheid

De kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'slachtofferzorg' is een samengestelde indicator op basis van een enquête naar een set van individuen met een helikopterperspectief in de stadsregio rond dat thema. Deze enquête is opgebouwd uit een set van 'kwaliteit -en appreciatiestellingen'.

Het is daarom aangewezen om deze indicator samen te bekijken met de afzonderlijke netwerkvariabelen (gemiddelde scores op individuele stellingen) in de detailfiche per stad, alsook in de PDF-rapporten per stad, waarin de informatie nog wat uitgebreider verwerkt is.

Validiteit

De indicator is tot stand gekomen na het uitvoeren van een Cronbach's alpha-analyse en een Factoranalyse op de resultaten van de enquête. Hierdoor is het wetenschappelijk verantwoord om een deel van de stellingen te clusteren om zo tot één indicator te komen. Deze geclusterde indicator geeft op basis van de gebruikte statistische technieken een goed globaal beeld van de kwaliteit van de samenwerking tussen de verschillende betrokken lokale actoren rond 'slachtofferzorg'.

